NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 93.

BERETNINGER

OM

AMTERNES ØKONOMISKE TILSTAND

1901—1905.

AFGIVNE I HENHOLD TIL DEN NORSKE REGJERINGS RESOLUTION AF 9 JUNI 1905.

(Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures pendant la période de 1901 à 1905.)

UDGIVET AF

DET STATISTISKE CENTRALBUREAU.

I.

(SMAALENENE—LISTER OG MANDAL.)

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1909.

Pris: Kr. 1.50.

Norges Officielle Statistik, række V.
(Statistique officielle de la Norvège, série V.)

Trykt 1906:

Nr. 1. Sindssygeasylernes Virksomhed 1904. *(Hospices d'aliénés.)*
— 2. Folkemængdens Bevægelse 1901 og 1902. *(Mouvement de la population.)*
— 3. Kriminel Retspleie 1901 og 1902. *(Statistique de la justice criminelle: Procédure.)*
— 4. Folketælling 3 December 1900. Hovedoversigt. *(Recensement. Aperçu général.)*
— 5. Skolevæsenets tilstand 1903. *(Instruction publique.)*
— 6. Fagskolestatistik 1902—1905. *(Écoles professionnelles.)*
— 7. Fængselsstyrelsens Aarbog 1902—1903. *(Annuaire de l'Administration générale des prisons.)*
— 8. Socialstatistik. IV. Arbeids- og Lønningsforhold for Syersker i Kristiania tilligemed Oplysninger angaaende Lønninger i andre kvindelige Erhverv i Norge. *(Statistique sociale et du travail. IV. Situation économique et sociale des couturières à Kristiania, et salaires d'autres ouvrières en Norvège.)*
— 9. Norges Handel 1905. *(Commerce.)*
— 10. Rekrutering 1905. *(Recrutement.)*
— 11. Den almindelige Brandforsikrings-Indretning for Bygninger 1900—1904. *(L'institution générale des assurances des bâtiments contre l'incendie.)*
— 12. Norges kommunale Finanser 1903. *(Finances des communes.)*
— 13. Norges Skibsfart 1904. *(Navigation.)*
— 14. Private Aktiebanker 1905. *(Banques privées par actions.)*
— 15. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1904. *(Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.)*
— 16. Ulykkesforsikringen 1895—1899. *(Assurances contre les accidents du travail.)*
— 17. Norges postvæsen 1905. *(Statistique postale.)*
— 18. Norges Sparebanker 1905. *(Caisses d'épargne.)*
— 19. Norges Fiskerier 1905. *(Grandes pêches maritimes.)*
— 20. Fattigvæsenet 1903 og 1904. *(Assistance publique.)*
— 21. Norges Telegrafvæsen 1905/06. *(Télégraphes et téléphones de l'État.)*
— 22. De offentlige Jernbaner 1905/06. *(Chemins de fer publics.)*
— 23. Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene 1904. *(Rapport sur l'état sanitaire et médical.)*
— 24. Civil Retspleie 1903 og 1904. *(Justice civile.)*
— 25. Folkemængdens Bevægelse 1886—1900. Hovedoversigt. *(Mouvement de la population. — Aperçu général.)*
— 26. Forsømte Børn 1900—1903. *(Traitement des enfants moralement abandonnés.)*

Trykt 1907:

Nr. 27. Skolevæsenets tilstand 1904. *(Instruction publique.)*
— 28. Sindssygeasylernes Virksomhed 1905. *(Hospices d'aliénés.)*
— 29. Fængselsstyrelsens Aarbog 1903—1904. *(Annuaire de l'Administration générale des prisons.)*
— 30. Skifteväesenet samt Overformynderierne 1903 og 1904. *(Successions, faillites et biens pupillaires.)*
— 31. Jordbrug og Fædrift 1901—1905. *(Agriculture et élève du bétail.)*
— 32. De Spedalske i Norge 1901—1905. *(Les lépreux en Norvège.)*
— 33. Norges Bergværksdrift 1904 og 1905. *(Mines et usines.)*
— 34. Folkemængdens Bevægelse 1903 og 1904. *(Mouvement de la population.)*
— 35. Norges Handel 1906. *(Commerce.)*
— 36. Veterinærvæsenet og kjødkontrollen 1905. *(Service vétérinaire et l'Inspection de la viande.)*

NORGES OFFICIELLE STATISTIK. V. 93.

BERETNINGER

OM

AMTERNES ØKONOMISKE TILSTAND

1901—1905.

AFGIVNE I HENHOLD TIL DEN NORSKE REGJERINGS RESOLUTION
AF 9 JUNI 1905.

(Rapports des préfets sur l'état économique et social des préfectures pendant la période de 1901 à 1905.)

UDGIVET AF

DET STATISTISKE CENTRALBUREAU.

II.

(STAVANGER—FINMARKEN.)

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1911.

For femaarene 1881—1885, 1886—1890 og 1891—1895 se Norges Officielle Statistik, række III, nr. 102, 206 og 315.

For femaaret 1896—1900 se Norges Officielle Statistik, række IV, nr. 106.

STEEN'SKE BOKTRYKKERI.

Indhold.

						Trykt.	
No.	XI.	Beretning fra amtmanden	i	Stavanger	amt.....	Sept.	1907
-	XII.	— - —	-	Søndre Bergenhus	—	Sept.	1907
-	XIII.	— - stiftamtmanden	-	Bergen.....		Sept.	1908
-	XIV.	— - amtmanden	-	Nordre Bergenhus	amt	April	1908
-	XV.	— - —	-	Romsdals	—	Juni	1911
-	XVI.	— - —	-	Søndre Trondhjems	—	April	1908
-	XVII.	— - —	-	Nordre Trondhjems	—	Mai	1907
-	XVIII.	— - —	-	Nordlands	—	Dec.	1911
-	XIX.	— - —	-	Tromsø	—	Mai	1908
-	XX.	— - —	-	Finmarkens	—	Juni	1910

Anhang. Avtryk av cirkulærer og skemaer vedkommende femaarsberetningen.

Table des matières.

N°	XI.	Rapport du préfet	de	Stavanger.	
-	XII.	— - —	-	Bergenhus du Sud.	
	XIII.	— —	-	la ville de Bergen.	
	XIV.	— - —	-	Bergenhus du Nord.	
-	XV.	— - —	-	Romsdal.	
-	XVI.	— —	-	Trondhjem du Sud.	
-	XVII.	— —	-	Trondhjem du Nord.	
-	XVIII.	— - —	-	Nordland.	
-	XIX.	— - —	-	Tromsø.	
-	XX.	— - —	-	Finmarken.	

Appendice. Circulaires, formulaires questionnaires.

XI.

Stavanger Amt.

Beretning

om Stavanger Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

I. Indledning.

Administrativ Inddeling.

I Aaret 1904 blev Karmsunds Politimesterembede nedlagt og istedetfor oprettedes et Byfogedembede for Haugesund, hvortil Magistrats- og Politimesterforretninger m. v. i Byen blev henlagte. Politimesterforretningerne i Landdistriktet overførtes til Politimesteren i Ryfylke og Jæderen, hvis Distrikt herefter benævnes Rogaland.

I Aaret 1901 blev Hellelands Jordmordistrikt delt i to, Bjerkreim og Helleland. Samme Aar blev Nordre Avaldsnes Jordmordistrikt delt og af den østlige Del oprettet et nyt Distrikt, Førdesfjorden. I Aaret 1904 blev Ferkingstad Sogn udskilt fra Skudenes som særskilt Jordmordistrikt.

Andre Forandringer er ikke foretagne i Femaaret.

Amtet havde ved Femaarets Udgang:

4 Sorenskrivere,
2 Byfogder (i Stavanger og Haugesund),
3 Politimestre (i Stavanger, Egersund og Rogaland). I Stavanger derhos en Politifuldmægtig. (Politimesterstillingen i Egersund er forenet med Lensmandsbestilling),
1 Amtskasserer,
30 Lensmænd,
1 Stadsfysikus (i Stavanger),
8 Distriktslæger,
43 offentlig ansatte Jordmødre, foruden 6 for Byerne og Ladestederne,
40 Herreder.

Folkemængden

i Stavanger Amts Landdistrikt udgjorde efter Tællingen i 1900 80 583. Efter forrige Tælling, i 1891, var Antallet 80 194.

I Befolkningstæthed staar Stavanger som det 4de af Landets Amter med 9.30 Indbyggere pr. Kvadratkilometer. Tyndest er Befolkningen i Dalene og i de indre Distrikter i Ryfylke, tættest paa Karmøen, hvor Aakre Herred med en Folkemængde af 73.91 pr. Kvadratkilometer er et af de tættest befolkede i Landet.

Ind- og Udflytninger har antagelig i Femaaret stillet sig omtrent som sædvanlig. Jernbaneanlægget Egersund—Flekkefjord har trukket endel Arbeidere til Bygderne i Dalene, der igjen er flyttet ud, eftersom Anlægget er blevet afsluttet. Hovedveisanlæg i Vikedal, Skaare og Hjelmeland har foranlediget, at en Arbeidsstok (ca. 30 Mand) er indflyttet midlertidig til disse Herreder. Det nye Aktieselskab Vigsnes Verk i Avaldsnes har trukket endel Arbeidere dertil. Forøvrigt har som tidligere været adskillig Indflytning til Byerne, dels af Arbeidere, dels af Tjenestepiger.

Der skal være udvandret til oversjøiske Lande i:

1901	1902	1903	1904	1905
1 113	1 894	2 313	2 004	1 752

Tilsammen for hele Femaaret 9 076, et større Tal end i noget tidligere Femaar. I 1895/1900 var Antallet kun 3 509, men i 1891/1895 5 842 og i 1886/1890 8 436.

Medens det vel i Almindelighed er saa, at kun et Faatal af dem, der udvandrer, vender tilbage, skal det modsatte være Tilfældet med Udvandrere fra Karmøen, særlig fra Skudenes og Aakre Herreder. Det skal være ganske almindeligt, at unge Gutter derfra reiser til Amerika for efter at have optjent sig nogle Penge at vende tilbage for at sætte Bo i Hjembygden. Bliver det saa senere knapt for dem der, drager de som Familieforsørgere paanyt over til Amerika og underholder derfra sin hjemmeværende Familie. Forsaavidt skulde Udvandringen kunne siges at bidrage til den forholdsvis tætte Befolkning paa Karmøen.

A. Landdistriktet.

2. Jordbrug og Fædrift.

Ved Udgangen af Aaret 1905 havde Amtet en samlet Matrikulskyld af Mark 23 281.72 og 14 916 særskilt skyldsatte Brug, hvilket giver en Skyld af Mark 1.56 pr. Brug. Ved Udgangen af forrige Femaar var Gjennemsnitsskylden 1.73 pr. Brug.

Størst er den gjennemsnitlige Skyld i Fister, nemlig 3.81, dernæst kommer Rennesø med 3.72 og Mosterø med 3.26. Mindst er den i Skaare med 0.73, Aakre med 0.85, Egersunds Landsogn med 0.84, Hetland med 1.06. Aakre er i fremtrædende Grad Fiskedistrikt, Hetland, Skaare og Egersunds Landsogn støder til Stavanger, Haugesund og Egersund.

Nedgangen i Jordbrugenes Størrelse svarer dog vistnok ikke paa adskilligt nær til den anførte Nedgang i Gjennemsnitsskylden. Det er Bortsalg af Hustomter særlig i Nærheden af Byerne og paa Steder, hvor der foregaar industriel Virksomhed, der hovedsagelig foranlediger Nedgangen. Hetland er saaledes, uagtet den lave Gjennemsnitsskyld, et af Amtets bedst stillede Jordbrugsdistrikter, hvad dog ogsaa skyldes Beliggenheden ved en større By og dermed forbundne fordelagtige Afsætningsforhold. Betænkelighed ved Udstykning formindskes jo ogsaa, hvor der er ny Jord at optage til Dyrkning og hvor Brugsmaadens Intensitet er voksende; fremdeles hvor der er Binæringer af nogen Betydning. Af Hensyn til disse Omstændigheder er det nok en almindelig Mening, at nogen Udstykning af Brugene paa en stor Del af Jæderen og Vestryfylke ikke bør vække Betænkelighed. Aakre med dets ringe Gjennemsnitsskyld er et økonomisk forholdsvis vel stillet Herred.

Den aabnede Adgang til Laan til Arbeiderbrug vil skabe adskillige smaa Brug. Hvorledes det vil gaa haves det endnu ringe Erfaring om, men der er dem, som frygter for, at den, der ved Laan skal erhverve sig et saadant Brug, ofte vil faa vanskeligt for at komme over Arbeide og Udgifter ved dets Bebyggelse og Dyrkning og at Herrederne, som ansvarlige for Renter og Afdrag, vil blive udsatte for at komme til at betale.

Da Stavanger Amt er et af de Amter, hvorfra der er den største Udvandring, er der en voksende Vanskelighed for Arbeidshjælp til en Pris, som Jordbruget kan bære, hvilket skal have havt til Følge, at Udslaatter o. desl. udnyttes mindre end før, hvad der giver et Tab i Fodermængde. Dette har størst Betydning i de indre Bygder, særlig i Ryfylke.

Udskiftning af Jordfællesskab har som tidligere været drevet med tre Formænd med Assistenter. Efter de modtagne Indberetninger er Udskiftningen af Indmark i det væsentlige tilendebragt i Ryfylke Sorenskriveri, saaledes at Udskiftningen der nu mest gjælder Udmarksslaat, Skog og Beitestrækninger. I Karmsunds og Dalenes Sorenskriverier skal det staa noget mere tilbage. Paa Jæderen skal Forlangende om Udskiftning være i Stigende, hvortil Grunden forklares at være den, at der paa Jæderen har været en hel Del, tildels frivillige Udskiftninger fra gammel Tid, med hvilke man hidtil har ladet sig nøie, men som ikke længer findes tilfredsstillende.

Efter Opgave fra Ingeniør Sommerschild, der er Assistent hos Landbrugsingeniør Grimnæs, er der i Femaaret ved Udtapninger tørlagt:

i 1901 i	Klepp	280	Maal	
	Time	545	-	
	Varhaug	260	-	
				1 085 Maal
1902.	Time	470	Maal	
	Bjerkreim	143	-	
				613
1903.	Torvestad	180	Maal	
	Klepp	205	-	
	Varhaug	320	-	
				705 -
1904.	Skaare	90	Maal	
	Skudenes	180	-	
	Klepp	400	-	
	Nærbø	1 400	-	
				2 070 -
1905.	Helleland	110	Maal	
	Bjerkreim	95	-	
				205 -
				Sum i Femaaret 4 678 Maal.

Det fordeler sig altsaa saaledes:

paa Jæderens Sorenskriveri		3 880	Maal
- Karmsunds	—	450	-
- Dalenes	—	348	-
- Ryfylke	—	0	-
		4 678	Maal.

Nydyrkninger i Femaaret er af *Sommerschild* opgivet saaledes i Maal Jord:

i Dalene	Lund	333	
	Sogndal	303	
	Heskestad	249	
	Helleland	205	
	Bjerkreim	150	
	Egersund	203	
	Ogne	429	
			1 872 Maal
Jæderen	Varhaug	1 370	
	Nærbø	1 451	
	Time	1 491	
	Gjesdal	130	
	Klepp	2 731	
	Høiland	1 401	
	Haaland	2 074	
	Hetland	1 744	
		12 392	-
		Overføres 14 264	Maal

		Overført	14 264 Maal
i Østre Ryfylke	Høle	236	
	Fossan	381	
	Strand	368	
	Aardal	91	
	Fister	117	
	Hjelmeland	252	
	Jelsa	199	
	Sand	148	
	Suldal	147	
	Saude	167	
	Vikedal	385	
			2 491
Vestre Ryfylke	Mosterø	129	
	Rennesø	475	
	Finnø	280	
	Sjernerø	118	
	Nerstrand	161	
	Vats	324	
	Skjold	581	
	Tysvær	470	
	Bokn	307	
	Skudenes	370	
	Aakre	199	
	Kopervik	112	
	Avaldsnes	472	
	Torvestad	556	
	Skaare	686	
			5 240
		Sum	21 995 Maal.

Høstudbyttet har i Femaaret gjennemgaaende været ret godt; i Aaret 1901 og tildels ogsaa i 1902 nærmest lidt knapt, men dog ingenlunde daarligt.

I de Slags Vekster, der er Gjenstand for Dyrkning, er neppe nogen væsentlig Forandring indtraadt i Femaaret, men Dyrkningen af Poteter er i nogen Grad tiltaget omkring de Steder, hvor der er oprettet Potetesmelfabriker (i Stavanger og Klepp). Ogsaa Dyrkningen af Næper til Kreaturfoder er tiltaget med den tiltagende Vegt, der lægges paa forøget Melkemængde, der kræver forstærket Fodring af Kjørene. Derhos er at nævne Dyrkning af Kaal og Gulrødder, der, efter hvad Amtsgartneren beretter (der er i Femaaret ansat særskilt Amtsgartner), er optaget enkeltvis i det almindelige Landbrug. Medens Dyrkning af disse og andre Havevekster tidligere foregik paa smaa Brug nærmest Byerne, skal den have spredt sig mere og mere udover Landdistriktet, navnlig Jæderen, og det skal ikke have været liden Udførsel deraf til andre Byer end Amtets. At Dyrkningen saaledes er optaget af Jordbruget har, bemærkes det, ogsaa den Fordel, at Dyrkningsfeltet kan veksle, medens stadig Benyttelse af Jorden til samme Slags Planter lettelig fører med sig, at den

bliver opfyldt af Sygdomsspirer. De Brug, der stadig har været benyttede til Kaal, Gulrødder o. desl., medtoges stærkt i 1903 og 1904 af Plantesygdomme.

Hvad Havebruget forøvrigt angaar, da maa det, efter hvad Amtsgartneren oplyser, antages at være gaaet mindre godt med Træfrugtavlen. Den har hidtil mest gaaet ud paa Avl af Æbler, for hvilken Amtets Beliggenhed nær ud mod Havet i Almindelighed ansees mindre heldig, ialfald for de mindre haardføre Sorter, og Amtsgartneren anbefaler derfor forøget Dyrkning af Pærer, Plommer og Moreller som sikrere og fordelagtigere.

Dyrkning af Ribs, Solbær og Bringebær er i Forbindelse med Indsamling af vilde Bær blevet af forøget Betydning efter den ved Udførsel til Udlandet opstaaede forøgede Efterspørgsel og dermed forbundne forhøiede Pris. For Blaabær er betalt 10—15 Øre og for Tyttebær 10—12 Øre Literen. Det oplyses at være udført til Udlandet

i Aaret	1902	27 019 Kg.
- —	1903	63 209 -
—	1904	75 014 -
- —	1905	45 560 -

Synkningen i 1905 kom af at Aaret var daarligt for Bær.

Til Hesteavlens Fremme haves nu fem af Stat og Amtskommune anskaffede Stamhingste, alle af Vestlandsrace, hvoraf fire brune og en rød. Den i forrige Femaarsberetning nævnte Fordring til mørk Farve skal have givet sig noget, efterat det har vist sig, at Danskerne foretrækker blakke og borkede Heste. Den tidligere Opaling og Salg af Ungheste mest til Naboamterne og for nogen Del til Danmark er vedblevet. Ligeoverfor det i forrige Femaarsberetning omhandlede Forsøg med Indførelse af Dølehesten stiller man sig, saavidt jeg har forstaaet, tvilende.

Der fandtes ved Femaarsperiodens Udgang fire Assuranceforeninger for Heste, nemlig i Hetland, Skjold, Torvestad og Skaare. Derhos i Strand en fælles Forening for Heste og Kvæg.

Fjøsstellet er vistnok den Del af Landbruget, der har vist sig at være i størst Fremgang. Der fodres rigeligere, tildels meget rigeligt, for at faa den størst mulige Melkemængde. Der vises større Opmærksomhed ved Kjøb og Tillæg af Dyr ikke alene paa Melkeevne, men ogsaa paa Melkens Fedtprocent. Det saakaldte *Flach'ske* Præmieringssystem, der anvendes i Amtet, har antagelig bidraget adskillig til at vække Interessen for og Skjøn paa gode Dyr. Det gjennemsnitlige aarlige Melkeudbytte af en Ko er for Femaaret angivet til:

for Jæderen og Dalene	1 400	Liter,
- Ryfylke	1 150	—

medens det for Femaaret 1896—1900 var angivet til henholdsvis 1 126 og 926, altsaa en betydelig Opgang.

Paa Jæderen skal der haves Kjør, der giver 3 000 Liter aarlig og derover.

Der er i Amtet otte Kvægassuranceforeninger, nemlig i Hetland, Skjold, Torvestad og Skaare kun for Heste, i Egersund Landsogn (Svaheien og Landsognet) kun for Hornkvæg, i Sogndal ligesaa og i Strand for begge Dele. Der har været forsikret 350 Heste og 607 Stykker Hornkvæg, altsaa et forholdsvis ubetydeligt Antal, og i Femaaret været udbetalt en Erstatning af ca. 4 420 Kr.

Sæterbruget er af ringe Betydning og i Aftagende. Fjeldbeiterne, hvor saadanne haves, er i Regelen magre og det findes lidet regningssvarende at leie Folk til at ligge til Støls med de ikke mange Kjør, hvoraf Besætningerne mest bestaar, især eftersom det er blevet mere og mere vanskeligt og kostbart at faa leiet Folk. Fjeldbeiterne udlægges derfor mere og mere til Faarebeiter, hvad ogsaa i ikke liden Udstrækning gjælder om Udslaatterne.

Amtsagronomen betegner den udbredte Anskaffelse af forbedrede Redskaber og Maskiner som karakteriserende for Landbruget i Femaaret. Allerede i forrige Femaarsberetning blev paapeget den betydelige Udbredelse af forbedrede Ploge og Harve, af Saamaskiner, Slaamaskiner, Hesteriver og Potetoptagere og, efter den nævnte Ytring af Amtsagronomen, maa den antages fremdeles at have været i rask Fremgang. Anskaffelsen af arbeidsbesparende Maskiner staar selvfølgelig ogsaa i Forbindelse med den knappe Adgang til Arbeidsfolk.

Efter Opgave fra Meierimester *Grude* meddeles Følgende vedkommende Meieribedriften:

Antal Meierier var 24 i Aaret 1905 mod 22 i Aaret 1900. Af disse 24 er 15 paa Jæderen, 7 i Ryfylke og 2 i Dalene. 5 driver kun Smørtilvirkning, 2 kun Fedosttilvirkning og 17 blandet Drift. Til Drivkraft benytter 14 Damp, 1 Gas, 5 Vand, 1 Hest og 3 Menneskehænder. Omsætningen har i Aaret 1905 været følgende:

Indmaalt Melk ca. 23 Millioner Kilogram mod ca. 13 Millioner i Aaret 1900, altsaa Forøgelse ca. 10 Millioner.

Udbetalt Leverandørerne ca. 2 Millioner Kroner mod henimod $1^1/_5$ Million i Aaret 1900. Forøgelsen skulde saaledes være noget over $^4/_5$ Million Kroner; den er af Grude nøiere opgivet til 861 000 Kroner.

Ved 19 Meierier med blandet Drift (Omsætning 22.4 Millioner Kg. Melk) er opnaaet en Gjennemsnitspris af 8.79 Øre pr. Kg. Melk mod 8.97 i Aaret 1900. Ved 5 Kjærnemeierier med 0.9 Million Kg. Melk 6.39 Øre pr. Kilogram Melk mod 6.17 i Aaret 1900. Den skummede Melk blev her taget tilbage af Leverandørerne.

Ved samtlige Meierier er der i Aaret 1905 tilvirket:

henimod	500 000	Kg.	Smør,
—	100 000	-	Fedost,
—	200 000	-	Blandet og Magerost,
—	200 000	-	Mysost.

Derhos er meget Melk solgt som nysilet eller skummet eller som Kjærnemelk.

Til den forannævnte rigeligere Fodring anvendes Kraftfoder i ikke liden Udstrækning. Efter Opgave er der i Femaaret ved de vestlandske Landhusholdningsselskabers Fællesindkjøb indkjøbt Kraftfoder, Kunstgjødning og lidt Engfrø for ca. 350 000 Kroner og Indkjøbet viser sig fremdeles stigende. Hertil kommer hvad der indkjøbes udenom Fællesindkjøbene og Amtsagronomen siger, at det er den større Del. Af nævnte Beløb skal noget under Halvparten have været anvendt til Kraftfoder, noget over Halvparten til kunstig Gjødning.

Faareholdet har antagelig i Femaaret holdt sig som tidligere, dog antages det at have været jevn Fremgang i Dyrenes Godhed. Fra Statens Schäferi paa Hodne i Rennesø erhverves gode Stamdyr ud over Amtet. Det er Cheviotfaaret, der er den herskende Race. Det skal ogsaa være forsøgt en Varietet, Sutherland-Cheviotracen, der skal give større Dyr, men med hvilket Resultat vides ikke. Ogsaa de skotske Sortfjæsfaar skal delvis være prøvet. Det er, som bekjendt, meget haardført og nøisomt, men Ulden er tarvelig og derfor lidet værdifuld. I Driften skal være skeet nogen Forandring i den Retning, at Benyttelsen af Faarebeiterne i Siredalen har været i Aftagende. Dette staar i Forbindelse med hvad der foran er nævnt om at Fjeldbeiter og Udslaatter i Amtet udlægges til Faarebeiter, videre, at Faar af de mere forædlede Racer skal have vanskeligere for at taale Strabadserne ved den lange Drivning. Hertil kommer de stadige og tiltagende Trakasserier med Grundeierne under Drivningen, hvilke dog skulde ventes igjen at ville aftage noget efter Anlæg af Drifteveie, hvoraf den for Amtet vigtigste — gjennem Hundalen i Fossan Herred — nu er færdig.

Gjedeholdet er antagelig nogenlunde uforandret, snarere i Af- end Tiltagende. De holdes i nogle af de indre Bygder i Ryfylke for Mysosttilvirkningens Skyld.

Svineavlen skal i Femaaret have været i Fremgang, hvortil de gode Priser paa Flesk har bidraget. Ogsaa her skal Opmærksomheden være skjærpet for Valg af gode Dyr, særlig for at bevare Resterne af det saakaldte Landsvin, der giver gode saavel Avls- som Slagtedyr. Paa Gaarden Hebnes i Jelsa er af Landhusholdningsselskabet oprettet en Avlsstation for Landsvin og i Time for Svin af stor Yorkshirerace.

Hønsehold er fremdeles af megen Vigtighed. Medens det er bleven færre af de store Hønserier, er det almindelige Hønsehold antagelig blevet mere udbredt, hvilket ogsaa ansees for det naturligere og fordelagtigere, idet Driften derved kan bygges paa billigt Affald fra Gaarden. Efter min forrige Femaarsberetning var Amtets Ægproduktion for et Aar anslaaet til over en Million Kroner og Priserne er senere stegne. Antagelig gaar noget nær den hele Produktion til Salg, da der neppe bruges meget af Æg i Landbefolkningens Husholdning.

Hvad der afsættes af Landbrugsprodukter er saaledes væsentlig Smør, Melk, Kjød, Uld og Æg. Meierismøret sendes mest til England, tildels ogsaa til Kristiania, medens det hjemmelavede Smør mest sælges til Amtets Byer. Af Melk gaar foruden til Amtets Byer hvad de forbruger, endvidere betydelige Mængder til Bergen. Det er opgivet i Aaret 1905 at være sendt fra Amtet ca. 1½ Milllion Kilogram Melk og Fløde til Bergen. Kjød sælges mest til Kristiania, tildels ogsaa til de mindre Østlandsbyer og til Bergen. Det er opgivet at være udført i Aaret 1905 noget over 65 000 Faareskrotter og noget over 1 000 Okseskrotter, antagelig af Værdi til noget over 800 000 Kroner, hvortil kommer hvad der er solgt til Hermetikfabrikerne, til Amtets Byer og medgaaet til Gaardbrugernes egne Husholdninger. Uld sælges til Uldvarefabrikerne, forsaavidt som den ikke benyttes af Gaardbrugerne selv. En Sau antages, saavidt mig bekjendt, i Gjennemsnit aarlig at give 5 à 6 Mark Uld à 40 Øre Marken. Er Antallet af Faar i Amtet uforandret 164 000 Stykker, skulde saaledes den aarlige Afkastning af Uld være værd omkring 360 000 Kr. Æg gaar mest til England og Kristiania, men vel ogsaa tildels til Bergen og andre Byer.

Udenfor hvad der foran er nævnt, sælges der Poteter, Havre, Hø, Halm, Grønsager og Bær samt derhos Heste, væsentlig Ungheste. Poteter, Havre, Hø, Halm og Grønsager (Kaal og Gulrødder) gaar væsentlig til Amtets Byer og til Potetesmelfabrikerne. Bær sendes væsentlig til England og Kristiania. Ungheste gaar, som foran anført, til Naboamterne og tildels til Danmark, i hvor stort Antal haves ikke Opgave over.

Hvede dyrkes saa godt som ikke i Amtet og Rug kun lidet. Rug- og Hvedemel samt Brød kjøbes derfor i stor Udstrækning.

Efter Opgave fra Sorenskriverne er der i Femaaret thinglæst Pantegjæld for følgende Beløb:

Dalene	ca.	1 270 000 Kr.
Jæderen	-	5 260 000 -
Ryfylke	-	1 350 000 -
Karmsund	-	2 000 000 -
	ca.	9 880 000 Kr.

I Femaaret er aflæst:

Dalene	ca.	860 000 Kr.
Jæderen	-	2 500 000 -
Ryfylke	-	800 000 -
Karmsund	-	1 100 000 -
	ca.	5 260 000 Kr.

altsaa ca. 4½ Million mindre end thinglæst.

Med Hensyn til Salgspriser er det opgivet, at Gjennemsnitspriserne i Femaaret har stillet sig saaledes:

for en Hest	ca. 280	Kr.,
- - Okse eller Ko	116	-
- et Ungnøt	65	-
- - Faar	17	-
- en Gjed	13	-
- et Svin	87	-
- Kjød og Flesk	0.80	pr. Kg.
- Smør	1.58	- -
- Poteter	4.00	pr. Tønde,
- Havre	5.35	pr. Hektoliter,
- Hø	6.23	pr. 100 Kg.
- Halm	3.72	- - -

Gaardsarbeidet udføres, foruden af Gaardbrugerne selv med deres Familie, af Tjenere og Dagarbeidere. Husmænd med stadig Arbeidspligt haves, som bekjendt, ikke paa Vestlandet. De har kun i Regelen en meget begrænset (faa Dages) Arbeidspligt i Aannetiderne. Paa Grund af den stærke Udvandring, tildels ogsaa Tilbøieligheden til at flytte til Byerne, har Arbeidshjælp, saaledes som allerede foran antydet, været baade vanskelig og tildels kostbar at erholde.

Gjennemsnitslønnen er opgivet for en Tjenestegut til 210 Kr. og for Tjenestepige til 115 Kr. aarlig foruden Kost og Logi. For Arbeidsfolk paa egen Kost er opgivet for Mandfolk noget over $2^1/_2$ Kr. daglig om Sommeren og noget under 2 Kr. daglig om Vinteren. For Kvindfolk henimod $1^1/_2$ Kr. daglig om Sommeren og noget over 1 Kr. daglig om Vinteren. Tjenestegutløn angives i forrige Femaarsberetning til 190 Kr., Tjenestepigeløn til 100 Kr. Dagarbeiderlønnen har ogsaa havt nogen, men dog kun svag Tendens til Stigning.

3. Skogdrift.

Der findes i Amtet offentlig Skog:

1. paa Malmin i Bjerkreim,
2. Aasland i Jelsa,
3. Hildersteig i Sand,
4. Sands Prestegaards og Enkesædes Skogteige,
5. Jelsa Prestegaards Skog, Jelsateigen og Jelsaneset,
6. Kraakenes i Vikedal,
7. Nerstrands Prestegaardsskog,
8. Høilandskomplexet,
9. Aasen-Komplexet i Time,
10. Osland, Røisland og Hetland i Bjerkreim.
11. Olafsvang i Avaldsnes,
12. Avaldsnes Prestegaards Plantefelt.

Nr. 1, tilhørende Staten, har ca. 150 Hektarer produktiv Mark, tildels brugbar Skog, dog mest Ungskog.

Nr. 2, ligesaa Statsskog, ca 66 Ha. produktiv Mark, ligesaa mest Ungskog, Birk og Furu, hvoraf noget brugbar.

Nr. 3, Statsskog, ca. 74 Ha., kun Ungskog, Birk og Furu.

Nr. 4, tilhørende Oplysningsvæsenets Fond, ca. 101 Ha., den gamle Skog uddrevet.

Nr. 5, Oplysningsvæsenets Fond, ca. 324 Ha., megen god Skog, Furu og tildels Birk.

Nr. 6, Oplysningsvæsenets Fond, ca. 60 Ha., den gamle Skog uddrevet.

Nr. 7, Oplysningsvæsenets Fond, ca. 113 Ha. Den gamle Skog, Furu og Birk, er uddrevet.

Nr. 8, 9, 10, 11 og 12 er Plantefelter, de fire første tilhørende Staten, det sidste Oplysningsvæsenets Fond. Areal henholdsvis ca. 980, 107, 1 803, 170 og 15 Ha., kun paa Nr 8 begyndt lidt Tyndingshugst. Samtlige helt eller delvis beplantede.

Det Offentliges Skogareal i Amtet skulde saaledes udgjøre ca. 4 000 Hektarer (produktiv Mark), altsaa omtrent 40 000 Maal eller ca. 40 Kvadratkilometer.

Til 18 Hugstberettigede i Oplysningsvæsenets Fonds Skoge er i Femaaret medgaaet 681 Stykker Sagtømmertræer med et Kubikindhold 150 m^3, 485 Stkr. Bygningstømmer 53 m^3 og Ved 728 m^3. Der er solgt 2 464 Tømmertræer og mindre Gavnvirke med et Kubikindhold af ca. 345 m^3 foruden Ved ca 467 m^3.

Med Hensyn til den private Skog tillader jeg mig at hidsætte følgende Indberetning fra Amtsskogmester *Skadsem:*

«Amtsdistriktets ubetydelige Furuskog er i Femaaret utvilsomt svundet noget ind, baade hvad Areal og endmere hvad Træforraad angaar.

Nogle faa Skogeiendomme behandles godt, saa de ikke alene holdes vedlige, men ogsaa forbedres, men den overveiende Del af Skogvidden har været udsat for de gamle, planløse Hugstmaader, ved hvilke Reproduktionen hemmes og Grunden lidt efterhvert forringes, dækkes mer og mer af Lyng og andre Ukrudtvækster eller overgroes af den næsten overalt i Naaleskogen indblandede Birk.

Desværre savnes ganske Materiale til Opgaver over aarligt Hugstkvantum og dets Salgsværdi, men det udbragte Trævirkes altid nedgaaende Dimensioner viser tydelig nok, at Skogens Træforraad paa Roden svinder ind. Paa Trælasthandlernes Lagere sees nu om Aarene alt mindre og mindre af skaarne Materialier — Planker og Bord — fra Amtets Skoge, medens disse fremdeles afgiver forholdsvis store Mængder af smaa Rundlast. Det bedrøveligste Billede af Furuskogens Tilstand og den Maade, den tildels behandles paa, frembyder dog de af og til i Handelen forekommende Partier af Kornstør, hvoraf hver eneste Stør viser sig at have været en liden Ungfuru med altfor stor Vækstplads.

Der mærkes dog nu flere steds i Skogbygderne en vaagnende Interesse for Furuskogen og dens Behandling.

Løvskogen — Birken — med dens stærkere Reproduktionsevne holder sig bedre. Ogsaa den hugges over Evne i altfor ung Alder — til Brændsel i Trakter, hvorfra Fremdriften er let og billig, medens den andensteds, hvorfra Fremdriften falder dyr, samt hvor den har Afsætning til Trævarefabriker, Snedkeri, Redskabs-

værksteder etc., som Regel holdes længe nok paa Roden. Ogsaa Birkeskogen drives enkelte Steder tilbage, der hvor den stadig mishandles ved altfor hyppig Hugst paa daarlig Vækstplads, hvor tillige Beitningen overdrives, men til Gjengjæld udbreder den sig andre Steder, dels paa Furuens Vækstplads, dels paa tidligere skogløs Grund, saa dens Areal er noget udvidet i Femaaret.

De andre Løvtræer er af liden økonomisk Betydning her i Amtet. De af og til forekommende Rester af Egeskog svinder ind lidt efter hvert. Sortoren holder sig vedlige paa fugtigere næringsrig Grund, medens Hvidoren i de indre Skogegne tildels optræder som Skogukrudt og fortrænger Furuen. Ask og Alm forekommer i Skogegnene helst paa Gaardenes Indhegninger, hvor de værnes og tildels plantes baade for det værdifulde Trævirkes Skyld og vistnok mere for det værdifulde Løvfoder, som disse Træarter afgiver.

Løvfoder til Kreaturerne benyttes fremdeles i Skogegnene, omend i betydelig mindre Mængde end før. Ogsaa Skav benyttes fremdeles, men ogsaa dette i betydelig mindre Udstrækning end før og vel helst som Nødhjælp i foderknappe Tider.

Hasselbusken giver i nogle Bygdelag en Indtægt ved at udnyttes til Baand for Bødkeriet, men denne Indtægt er liden mod det, den burde og kunde være, om Hasselen blev Gjenstand for en omhyggelig og for Baandproduktionen tjenlig Behandling.

Skogsvedtægter er ikke oprettede nogensteds i Amtet.

Den i Slutten af forrige Femaar saa pludselig opblussede stærke Interesse for Skogplantning har, som man maatte vente, ikke i Længden kunnet holde sig oppe paa samme Høide. Af de da af Amtsskogselskabet med Plantnings- og Fredningsforpligtelse og offentligt Bidrag optagne Fredskogfelter er en hel Del gaaet ud igjen. Da det gjaldt om at præstere det til Felternes Fredning og Tilplantning nødvendige Pengeudlæg og Arbeide, kjølnede Interessen hos flere af Felteierne. Uheldige Eiendomsforholde — Fælleseiendom i Udmarken m. m. — lagde ogsaa paa mange Steder Hindringer iveien for den paatænkte Plantning. Men Plantningssagen er derfor ikke døet hen, men den har kun antaget en roligere og solidere Karakter, og den aarlige Plantning er øget Aar for Aar. Der er aarlig optaget et større Antal nye Felter og ved Femaarets Udløb stod under Amtsskogselskabet (optagne af dette og 5 Felter af det norske Skogselskab) 213 særskilte Fredskogfelter med samlet Plantningsareal 1 592.5 Hektar, hvoraf da var tilplantet 664.4 Ha. og endnu uplantet 928.1 Ha.

I 1903 overtog Amtsskogselskabet Tilsynet ogsaa med de Skoganlæg, hvortil tidligere var ydet Statsbidrag gjennem Statens Skogvæsen.

Efter nogle stedfundne Reduktioner er disse Felter nu 54 i Antal med samlet Areal 325.98 Ha., hvoraf tilplantet ved Femaarsskiftet 284.03 Ha. og endda uplantet 41.95 Ha.

De foran nævnte Fredskogfelter er herredsvis fordelt saaledes:

Sogndal	1	Felt	med	Areal	11.8	Hektar,
Lund	3	-	-	-	8.25	—
Heskestad	6	-	-	-	25.00	—
Helleland	1	-	-	-	7.5	—
Bjerkreim	20	-	-	-	105.43	—
Egersund	3	-	-	-	114.00	—
Ogne	4	-	-	-	14.89	—
Varhaug	6	-	-	-	13.57	—
Nærbø	23	-	-	-	117.00	—
Time	26	-	-	-	300.43	—
Gjesdal	12	-	-	-	118.96	—
Klepp	50	-	-	-	204.42	—
Høiland	26	-	-	-	150.35	—

Hetland	5	Felt	med	Areal	17.06	Hektar,
Haaland	13	-	-	-	154.43	—
Skudenes	3	-	-	-	73.36	—
Avaldsnes	7	-	-	-	116.38	—
Torvestad	15	-	-	-	118.30	—
Skaare	9	-	-	-	65.07	—
Tysvær	1	-	-	-	2.75	—
Skjold	23	-	-	-	126.42	—
Vats	3	-	-	-	5.77	—
Vikedal	3	-	-	-	6.95	—
Finnø	2	-	-	-	22.00	—
Sjernerø	1	-	-	-	13.85	—
Mosterø	1	-	-	-	4.00	—
Tilsammen	267	Felter	med	Areal	1 917.94	Hektar.

I Femaaret blev tilplantet i Amtet:

Paa de nyere af Skogselskabet optagne Fredskogfelter	656	Hektar,
Paa de ældre fra Statens Skogvæsen overtagne do. ca.	28	—
Forresten af Private uden Bidrag samt ved Skolerne -	27	—
Tilsammen	711	Hektar.

Desuden er der aarlig plantet noget i Skogene, hvilket her ikke er medregnet.

Det samlede Areal paa snau Grund plantet Privatskog her i Amtet ved Femaarets Udløb kan anslaaes saaledes:

Paa samtlige 267 Fredskogfelter	948.4	Hektar,
Ellers tilplantet i tidligere og senere Tid	94.0	—
Tilsammen	1 042.4	Hektar.

Høsten 1904 gjorde Amtsskogselskabet et første Forsøg med saakaldet Høifjeldsplantning, idet da blev udplantet 6 200 Naaletræplanter paa Lyseheien i Fossan og 14 800 Planter paa to Steder i Fjeldet indenfor de inderste Gaarde i Suldal. Dette Planteantal svarer til en Jordvidde af 3.5 Hektar, som ikke er regnet med i de foranstaaende Arealangivelser. Disse Planter klarede sig meget godt over den første Vinter og stod vakkert forleden Høst.

Skogplantning ved Skolerne er udvidet betydelig i Femaaret. Amtsskogselskabet uddeler Planter til Skolerne, forsaavidt der skaffes antagelige og som Regel fredede Plantefelter. I Amtets indre Skogegne har man dog ikke fordret Fredning for Havnefæ. Det uddelte Planteantal er aarlig vokset fra kun 5 000 i 1901 til 44 000 (uddelt til 50 Skoler, hvoraf en Byskole) — og androg for hele Femaaret til 110 800 Planter. Ellers planter Byskolerne paa fredet Grund med Planter, anskaffede af Kommunen eller Grundeieren, og et større Antal Landsskoler planter paa Fredskogfelterne, hvortil Eierne skaffer Planter.

Amtsdistriktets Behov af Planter er i Femaaret blevet saa nogenlunde dækket af Statens Planteskole, Sandnes, de i forrige Femaarsberetning omtalte mange smaa private Planteskoler og — i de sidste to Aar — Bergens Skogselskabs Planteskole. Til Fordel for Privatplantningen har dog Staten maattet indskrænke sin egen Plantning noget.

Planteforbruget til den private Plantning er øget Aar for Aar og i 1905 androg det til ca. 1 406 000 Naaletræer og 15 à 20 000 Løvtræer og Stiklinger.

Da Planter fra Bergen ikke kan paaregnes i Fremtiden — Vaaren 1906 kunde intet faaes derfra — og Planteskolen Sandnes samt Smaaskolerne ikke formaar at skaffe Planter nok til Privatplantningen og Statens store Plantninger i Amtet, saa maa nok Amtsskogselskabet gaa til Oprettelse af en ny, noget større Planteskole i den nærmeste Fremtid.

I Femaaret er af Amtsskogselskabet uddelt af Naaletræfrø 103.8 Kilogram og solgt inden Amtet 14.5 Kg. Lidt Træfrø er vel ogsaa anskaffet af Private ad anden Vei; af dette Frø er antagelig $^2/_3$ eller saa henimod anvendt i Planteskoler og Resten udsaaet i Vildmarken.

Skogsaaning paa Voksestedet vil ikke rigtig lykkes paa de raa Lyngheier i de skogløse Kystegne. Det gaar bedre paa Skoggrund længer inde i Landet, og som Hjælpekultur i Skog, hvor Selvsaaningen bliver utilfredsstillende, kan Saaningen være at anbefale. En i 1900 udført noget større Skogsaaning — Fleksaaning — paa tør, nylig afskoget Grund allerinderst i Suldal har saaledes vist sig meget tilfredsstillende.

Fra de ældre plantede Skoge paa Jæderen indsamles nu om Aarene Buskfurufrø nok til Distriktets Behov og noget til Salg ud af Amtet.

Nogen nævneværdig Skade og Ødelæggelse har Skog og Trævækst ikke været udsat for i Beretningsterminen. Furuhvepsen, *Lophyrus rufus*, optræder fremdeles i Plantningerne paa Jæderen, hvor dens Larver ribber Furuplanterne for deres Naale; men Anfaldene er bleven meget sjeldnere, mere indskrænkede paa hvert Sted og hurtigere forbigaaende end før.

Paa den ca. 116 Hektar store, før helt aabne og aldeles vegetationsløse Flyvesandstrækning, «Solesanden» i Haaland, som stadig udvidedes og fra hvilken tilslut Sandmasser kastedes ind over Ager og Eng paa et Par tilstødende Gaardsbrug, er i disse fem Aar nedlagt et stort Arbeide for at stanse Sandflugten. Dette er ogsaa lykkedes over Forventning godt, idet hele Vidden nu er saagodtsom overgroet med et, omend tildels tyndt, Vegetationsdække og Sanden derved bragt til Ro. Der maa dog endnu fortsættes med noget Kompletteringsarbeide, for at styrke de svageste Partier og sikre sig mod, at Stormen atter faar rive Græsdækket op og bringe Sanden i Flugt igjen. Af den dampede Sandstrækning skal ca. 36 Hektar tilplantes med Skog.

Paa nogle andre ned til Søen liggende Plantefelter har mindre Dæmpningsarbeider været nødvendige og store saadanne Arbeider er udførte paa Sandstrækninger, som blev tørlagte ved Udtapning af Harveland-, Byberg-, Selevandene i Haaland og Klepp og Høilandsvandet i Klepp og Nærbø.»

4. Fiskeri.

Fiskeriinspektør *Buvig* har meddelt, at man fra vort Land og særlig fra Stavanger Amt i den heromhandlede Femaarsperiode har taget betydelig Del i Fiskerierne under Island, navnlig efter Torsk og Sild langs Øens Vest- og Nordkyst, og det vistnok med gjennemgaaende godt Resultat, saasom Udrustningerne Aar for Aar er tiltagne. Om Hjemmefiskerierne tilføier han, at han egentlig ikke har noget nyt at meddele.

Sildefisket ved Island drives, saavidt mig bekjendt, i Regelen i Tiden fra Midten af Juli til Udgangen af September Maaned, dels med Dampskibe udrustede fra Stavanger og Haugesund, dels med Kuttere, fornemlig fra Karmøen. I Begyndelsen fiskedes der kun med Drivgarn, men senere er gjort Forsøg med Snurpenotbaade og Antallet deraf er tiltaget. Med de stigende Udrustninger er Fangsten, der i Begyndelsen af Femaaret var ganske ubetydelig, vokset stærkt op. For ifjor, altsaa Aaret efter Femaarsperiodens Udgang, har jeg seet den anslaaet til 150 000 Tønder, «væsentlig fisket af Norske Skibe». Den saltes

tildels ombord, men almindeligst bringes den ind til Island for at tilvirkes i Lægteren eller Logiskibet eller leveres til Stationen iland.

Torskefiske under Island drives fornemmelig af Dampskibe fra Stavanger og Kuttere fra Karmøen. Fartøierne afgaar i April Maaned til Fiskefelterne ved Islands Sydkyst og følger Fisket vestover. Fangsten saltes ombord i Fartøierne og Kutterne sælger mest sin Fangst til islandske Handelsmænd, medens Dampskibene, der foruden med Liner ogsaa fisker med Trawl, tager den med hid til Landet som salt Fisk for senere at tørkes til Klipfisk.

Makrelfisket har i Femaaret trukket sig længer vestover, saaledes at det har tabt sig paa Kysten af Sogndals og Egersunds Herreder, men taget sig op udenfor Karmøen. Noget nær hele Amtets Kystdistrikt deltager i dette Fiske, der foregaar med Kuttere og — da Fisket foregaar i den gode Aarstid — ogsaa med forskjellige andre Slags Fartøier. Der medtages Tønder og Salt og Fangsten tilberedes ombord for det amerikanske Marked — flækkes og lægges flad i Tønderne, for derefter at sælges til Exportører. Fisket foregaar med Snøre. Det har ogsaa været forsøgt med Snurpenot, men hidtil uden Held, men Forsøgene vil antagelig blive fortsatte, da Snurpenot skal have vist sig at kunne anvendes med Held i Amerika. Fangsten afsættes, som antydet, væsentlig til Amerika og skal være bleven godt betalt.

Et nyt Fiske, nemlig efter Bundræker, har neppe naaet nogen synderlig økonomisk Betydning, hvilket skal grunde sig i Vanskeligheder i at bevare dem i fersk Tilstand, særlig i Sommertiden, hvorfor de har maattet sælges nær Fiskepladsene, hvor der ikke altid har været nok af Kjøbere. Det antages at gjælde om at finde Midler til at gjøre dem mere holdbare. Enkelte Forsendelser, som det er lykkedes at faa frem i god Tilstand til længere bortliggende Steder i Indland og Udland, skal være blevne godt betalte.

Fiskeriudbyttet har antagelig givet et forøget Udbytte af 2 à 3 Millioner Kroner mod forrige Femaarsperiode. Forøgelsen falder i det væsentlige paa Sild. Men ogsaa Udbyttet af Brisling, Makrel og Hummer er steget ikke ubetydeligt.

Silden gaar væsentlig i saltet Tilstand til Østersjøen. En Del Export til Rusland over Archangel er antagelig ophørt, da tidligere Lettelser ved Import ad denne Vei skal være ophørt. Den gaar ogsaa i iset Stand til England.

Laks gaar væsentlig til Kristiania og England; Makrel, som anført, til Amerika, Hummer til Tyskland og England; Brislingen sælges udelukkende til Hermetikfabrikerne i Stavanger.

Udbyttet af det vigtige daglige Fiske af Torsk, Lange, Sei, Hyse, Kveite, Hvitting, Smaasild, Mort osv. gaar dels til Befolkningens egen Husholdning, dels til Byernes Forbrug, dels til Hermetikfabrikerne; skal ogsaa være sendt levende Fisk til Kristiania. Fiskerne skal have opnaaet gode (stigende) Priser.

5. Bergværksdrift.

Efterat *La Société des Mines et Usines de Cuivre de Vigsnes* var stanset, har der dannet sig et Norsk Aktieselskab til Kobberdrift paa Vigsnes, hvilket lidt efter lidt har øget sin Arbeidsstyrke, som ved Femaarsperiodens Udløb antagelig udgjorde 60 à 80 Mand. Derhos har British Molybdenite Co. underholdt en Prøvedrift i Ørsdalen i Bjerkreim med 20 à 30 Mand. Begge har derhos sysselsat en Del af de omkringboende med nogen Kjørsel etc.

6. Industri.

I forrige Femaarsberetning blev givet en temmelig udtømmende Opregning af Fabrikanlæg i Amtets Landdistrikt. I denne Opregning er der ikke senere indtraadt Forandringer af nogen Betydning. En gjentagen Opregning antages derfor at ville være af ringe Interesse.

Den vigtigste Industrigren har som tidligere været Uldvarefabrikationen. Det er det betydelige Anlæg, Aalgaards Uldvarefabriker i Gjesdal, med dets Filial, Figgen i Høiland, der tilsammen sysselsætter ca. 375 Arbeidere. Derhos Fabriker paa Hillevaag i Hetland, Jæderens i Time, Vormedal i Avaldsnes og paa Oltedal i Gjesdal, fremdeles forskjellige mindre. Uldvareindustrien kan antages at sysselsætte henimod 700 Arbeidere. Afsætningen af Produktet antages i det Væsentlige at foregaa til Indlandet.

Af Vigtighed er ogsaa Teglværks- og Lervareindustrien. Her haves Graverens og Ullendals Teglværk i Høiland, Nygaards i Avaldsnes og Bø i Torvestad, Malde i Haaland foruden et Par mindre, Hana og Holmens Potteri i Høiland og Eie Stentøifabrik og Potteri i Egersunds Landsogn. Denne Industrigren sysselsætter antagelig i det hele ca. 350 Arbeidere, tildels dog kun en Del af Aaret. Fabrikatet sælges til Indlandet og tildels til Sverige.

Tou Brug i Strand (Møllebrug og Bryggeri) er et vel udstyret Anlæg, der, saavidt vides, arbeider under gode Vilkaar. Møllebedriften skal bestaa i, at der males for Kornhandlere i Stavanger. Der skal kunne formales 750 Tønder Korn i Døgnet.

Trævarefabriken sysselsætter ca. 130 Arbeidere. De største er Moi Snelle- og Dreiefabrik i Lund og Aase Dreieri i Høiland, samt derhos en Række mindre. Der tilvirkes væsentligst almindelige Træmøbler og andet Husgeraad, der afsættes mest til Byerne.

Kværnelands Fabrik i Time, der særlig beskjæftiger sig med Forfærdigelse af Landbrugsredskaber, er et ikke ubetydeligt Anlæg, sysselsættende henimod 30 Arbeidere.

Som en ny Virksomhed nævnes Fosfatfabrikationen i Hommersand i Riskekverven i Hetland, der skal sysselsætte 22 Arbeidere. I Hetland er i Femaaret ogsaa oprettet en Gardinfabrik og et Par smaa Fodermelfabriker.

De i forrige Beretning anførte Anlæg, Hommersands Mølle, Norges Chamottefabrik, Hillevaag Jodfabrik og Hillevaag Vognfabrik, drives ikke længer.

Den industrielle Virksomhed i Amtets Landdistrikt sees at have været i Stigende, om end ikke hurtig, har antagelig sysselsat omkring 1 300 Mennesker mod 1 100 à 1 200 i forrige Femaar. Eftersom Opmærksomheden mere bliver vakt for den betydelige Drivkraft, Amtet eier i dets forskjellige Vasdrag, tør det ventes en betydeligere Benyttelse af dem i industrielle Øiemed end for Tiden.

Omkring i Landdistriktet haves de fornødne Haandværkere, men de arbeider i Almindelighed ikke udover deres Distrikters Behov; ofte drives Haandværksdrift i Forbindelse med noget Gaardsbrug. I Skjolds og Vats Herreder skal der dog haandværksmæssig tilvirkes forskjellige Slags Kjøreredskaber og Møbler (Karioler, Gigger, Kjærrer, Stole, Borde o. desl.), der sælges til Haugesund.

Det følger af Forholdenes Natur, de stigende Arbeidspriser og Udviklingen af den fabrikmæssige Tilvirkning, at den saakaldte Husflid indskrænkes. Kvinderne har med knap Arbeidshjælp nok med at klare det daglige Arbeide i Forbindelse med lidt Strikning o. desl. til Hjemmets Behov. Mandfolkene har tildels noget mere Tid tilovers i Vintertiden, og den anvendes paa flere Steder til Forfærdigelse af forskjellige Sager, saasom River, Ljaaer, Ljaaorver, Isskøiter, Træsko, Limer, Tønder, Fjerdinger, Spader, lidt Snedkerarbeide o. s. v., der tildels sælges. Lidt tilvirkes og sælges der ogsaa fremdeles af vævede og strikkede Sager. Udførselen af Bær har medført en ikke saa ubetydelig Forarbeidelse af Bærkurve.

I Høgsfjord og Vats drives nogle mindre Skiferbrud, i Vikedal og Fossan noget Stenhuggeri, men ikke med nogen større Arbeidsstyrke. I Sjernerø er fremdeles drevet Talgø Marmorbrud med et halvt Snes Arbeidere en kort Tid af Aaret. Det i forrige Femaarsberetning omhandlede Selskab til Udnyttelse af Kiselguren i Høle har fortsat sin Virksomhed, uden at det er mig bekjendt med hvilket Resultat.

Torvdrift foregaar til Befolkningens eget Behov, lidet til Salg.

Tangbrænding skaffer Kystbefolkningen en ikke ubetragtelig Indtægt. Den er noget afhængig af Vindforholdene, — om der indtræffer Paalandsvind, der driver Tang iland. I forrige Femaarsberetning ansattes den aarlige Gjennemsnitsindtægt af Tangbrændingen til 100 000 Kroner og denne Ansættelse skal ikke være høi. Asken sælges til Jodfabrikerne.

7. Handel.

Der er først de almindelige Landhandlere omkring i Bygderne, der har fast Udsalgssted (Butik) og i større eller mindre Grad holder til Salg vedkommende Bygds Behovsgjenstande. Tildels drives det i Forbindelse dermed Bageri. Handelsvirksomheden er jevnlig i Forbindelse med Gaardsbrug. Der drives endnu lidt Byttehandel — Byvarer mod Smør, Æg, Flesk, Ved o. s. v. —,

men dette Slags Handel er dog af mindre Betydning. Det opgives at være over 300 Landhandlere i Amtsdistriktet.

Ved Aalgaards og Figgen Fabriker er der oprettet Forbrugsforeninger, ligesaa ved Nærbø Jernbanestation.

Ved Siden af denne Landhandel er der mange, der befatter sig med Opkjøb og Salg af Heste, Kjør, Faar, Ved, Æg etc. Det er allerede foran omtalt, hvorledes det (paa Hestemarkederne) opkjøbes særlig Ungheste, der afsættes til Naboamterne og til Danmark. Kjør opkjøbes oppe i Fjeldbygderne, fornemlig i Naboamterne, og sælges, saavidt vides, mest til Livkjør. Faar kjøbes og sælges til Slagt. Inden Landdistriktet er det fornemlig i Time og Sogndal, at der drives Slagtevirksomhed og Export af Kjød.

8. Skibsfart.

Det er i forrige Femaarsberetning anført, at egentligt Skibsrederi var i stadigt Nedadgaaende, og det kan vel nu ansees som saa godt som ophørt. Det opgives dog endnu enkelte Steder (saaledes i Hetland og Høiland) at være enkelte mindre Seilfartøier, der gaar i almindelig Fragtfart. En Potterieier ved Sandnes anvender 18 Smaafartøier til Fart langs den norske og svenske Kyst med grovt Stentøi. Forøvrigt er der selvfølgelig fremdeles en hel Del Smaafartøier, der befordrer forskjellige tunge Varer, hvis Førsel med Dampskib vilde falde for kostbar, saasom Brændeved, forskjellige Træmaterialier, Mursten, Sand m. m.

Der udrustes fra de fleste af Amtets Herreder større og mindre Fartøier til Fiskeexpeditioner, saaledes som nævnt under Fiskeri.

Det er her bortseet fra Skibsrederi, der drives fra Bosted lige udenfor Bygrænse, men forøvrigt er knyttet til vedkommende By.

9. Andre Næringsveie.

Jagt paa og Fangst af Fuglevildt, navnlig Ryper, er i enkelte Herreder af nogen Betydning. Derhos efterstræbes Rovdyr, særlig Ræv, væsentlig for Præmiens Skyld. Da Ræven er meget farlig for Faar, er Præmien for Udryddelse af Ræv her i Amtet sat meget høi, 12 Kroner pr. Stykke.

I Vikedal og Saude drives lidt Isbrug.

Tidligere har Bygning af mindre Fartøier og Baade været af nogen Betydning, men er antagelig meget indskrænket.

10. Kommunikationer.

Der er i Femaaret udført følgende Hovedveisanlæg:

mellem Vikedal og Imsland,
- Haugesund og Gaasevand i Skaare (Omlægning),
- Fister og Hjelmeland,

hvorhos Bore Bro i Klepp er ombygget.

De er opgivne at have en samlet Længde af henimod 26 Km.

Derhos er oparbeidet mange nye Bygdeveie omkring i Amtsdistriktet, opgivne til tilsammen at have en Længde af 136 Km.

Det maa vel siges, at Amtet er ganske vel udstyret med Hovedveie, men der forlanges dog fremdeles dels Nybygninger, dels Ombygninger. Enkelte af de nyere Hovedveie maa dog nok erkjendes kun at tjene en temmelig ringe og temmelig lokal Trafik. For dels nye, dels forbedrede Bygdeveie er det vistnok fremdeles adskilligt Behov og har ogsaa faaet et stærkt Fremstød, efterat Staten er begyndt at deltage i Omkostningerne ved Bygdeveisanlæg. Efter min Opfatning fortjener det for dette Amts Vedkommende Opmærksomhed, hvad der ytredes i Storthinget under Behandlingen af Veivæsenets Budget iaar, — at det er Grund til at holde igjen ved Hovedveisanlæg, naar det til Gjengjæld vises Imødekommenhed ligeoverfor Bygdeveisanlæg.

Sjernerø Herred er fremdeles uden offentlige Veie, ligesom Jelsa fremdeles med Hensyn til Veie staar i samme Stilling som tidligere, men paa begge Steder er Veiplaner oppe.

Jernbaneanlægget Egersund—Flekkefjord er fuldført i Femaaret, og der haves saaledes nu sammenhængende Jernbane fra Stavanger til Grænsen mod Lister og Mandal Amt og videre til Flekkefjord. Jæderbanen skal i Femaaret have givet et Driftsoverskud af tilsammen ca. 192 000 Kroner mod lidt over 200 000 Kroner i forrige Femaar, altsaa en liden Tilbagegang. Det forekommer mig, at man er noget fordringsfuld med Hensyn til Mængden af Tog paa en Bane med ikke større Trafik end Jæderbanen. For Banen Egersund—Flekkefjord haves kun Opgave fra Tiden for dens Aabning 1 November 1904 til 31 Marts 1905, i hvilke fem Maaneder Indtægten er opgivet til 27 600 Kroner og Udgifterne til 51 100 Kroner, altsaa et Underskud paa Driften af 23 500 Kroner.

Medens Jæderen og Dalene saaledes har Jernbane, har Ryfylke hyppig Dampskibsfart, berørende samtlige dets Herreder undtagen Indlandsbygden Suldal. Skjolds Hovedbygd er ogsaa for Tiden uden Dampskibsanløb, hvilket imidlertid vil blive forandret, naar den foregaaende Farbargjørelse af Skjoldestrømmen bliver færdig.

Telegrafstationerne har, saavidt sees, i Femaaret været de samme som i forrige Femaar, dog saaledes, at Vaarsildfiskestationen i Aakrehavn er overgaaet til Telefonstation. Derimod har Telefonvæsenet faaet betydelig Udvidelse. Der

var ved Femaarets Udgang 47 Rigstelefonstationer i Amtet og det vil antagelig blive fortsat, saaledes at der bliver en eller flere Telefonstationer i hvert Herred.

Postforbindelserne maa ansees tilfredsstillende.

Turisttrafiken indskrænker sig fremdeles væsentlig til Ruten Sand—Suldal—Røldal. Lensmændene saavel i Sand som i Suldal udtaler sig meget tvilende om dens Fordelagtighed for deres Distrikter. Lensmanden i Sand anfører, at medens de mere formuende Turister mest holder sig ombord i egne Fartøier eller i de store komfortable Turistskibe, saa akkorderer de mindre Bemidlede med Bureauerne, der søger at faa Betalingen for Befordring og Forpleining trykket ned til det mindst mulige. Han anfører, at han ikke har bemærket, at Nogen i Virkeligheden har lagt sig noget tilbedste af Turisttrafiken, medens den medfører adskillige Fristelser. Det synes heller ikke uantageligt, at Karl og Hest under den bedste Del af Aaret og under den knappe Adgang til Arbeidshjælp maatte kunne anvendes fordelagtigere end til at ligge og vente for nu og da at faa en Skyds. Hotelvirksomheden i Ruten har neppe heller kastet meget af sig.

II. Kommunal Husholdning.

Til Dækkelse af Amtskommunens Udgifter blev der i Aaret 1900 udlignet ca. 185 000 Kroner, deraf 80 000 paa Herrederne og Resten paa Matrikulskylden. Ved Femaarsperiodens Udgang var Udligningen steget til ca. 206 000 Kroner, hvoraf 90 000 paa Herrederne og Resten paa Matrikulskylden. Af Beløbet falder 52 500 paa Vedligehold af Hovedveie, der her i Amtet foregaar helt for Amtskommunens Regning.

I Aaret 1905 blev udlignet som Herredsskat tilsammen henimod 588 000 Kroner; i Aaret 1900 var den tilsvarende Udligning ca. 482 000 Kroner. I begge Aar kommer Amtsskatten til og derhos nogle mindre Udredsler. Skatteprocenten, der i 1900 udgjorde 7.05, var i 1905 steget til 8.5. Høieste Formuesskat $2^1/_2$ pro mille.

Nogen kommunal Erhvervsvirksomhed drives, saavidt vides, ikke.

12. Arbeiderforhold.

Hvorledes Lønningerne stiller sig for Tjenestefolk og Dagarbeidere er allerede omhandlet under Jordbrug og Fædrift. Om hvad Arbeidsfortjenesten er ved Fabrikerne er kun modtaget nærmere Opgave fra Aalgaards Uldvarefabriker, hvor den opgives saaledes:

for Mænd	ca.	$15^1/_2$	Krone	ugentlig,
- Kvinder	«	10	-	—
- halvvoxne, Mandfolk	«	7	-	—
- — Piger	«	7		

Det tilsvarende ved Udgangen af forrige Femaar var ca. 13½, 8½, 5½ og 5 Kroner, altsaa en tildels noksaa betydelig Stigning, og lignende gjælder antagelig ved de øvrige Uldvarefabriker med noget betydeligere Drift.

Ved Potterivirksomheden er Arbeidsfortjenesten for Mandfolk angivet noget høiere end den foranførte ved Uldvarefabrikationen, men lavere for Kvinder. Lønningerne har varieret noget i Femaarsperiodens forskjellige Aar, uden at de kan sees at have havt Tendens til nogen jevn Stigning.

Arbeiderforeninger med Arbeidsledighedskasser findes, saavidt vides, ikke. Derimod er der ved Aalgaards Uldvarefabriker en Syge- og Understøttelseskasse.

13. Slutning.

Der er i Femaaret afholdt Udpantninger og Exekutioner for ca. 960 000 Kroner mod for henimod 800 000 Kroner i forrige Femaar.

Der er solgt ved Tvangsauktioner:

fast Gods for	ca.	750 000 Kr.
Løsøre -	-	80 000 -
Tilsammen	ca.	830 000 Kr.

mod for ca. 400 000 Kroner i forrige Femaar.

Af Konkurser er opgivet i Femaaret at have været 58, hvoraf:

i Dalenes Sorenskriveri	9
- Jæderens Do.	29
- Ryfylke Do.	13
- Karmsunds Do.	7

med en samlet Gjæld:

Dalene	ca.	137 000 Kr.
Jæderen	-	450 000 -
Ryfylke	-	185 000 -
Karmsund		65 000 -

Den Dividende, som Boerne gjennemsnitlig har givet de uprioriterede Kreditorer, skal have været:

i Dalene	ca.	9½ Pct.
- Jæderen	-	26 -
- Ryfylke	-	27 -
- Karmsund	-	34 -

De prioriterede Kreditorer er i det væsentlige blevet dækkede.

Foranstaaende Opgaver over samlet Gjæld indbefatter saavel den prioriterede som den uprioriterede, undtagen Opgaven for Karmsund, der kun angiver den uprioriterede.

Nogen Sammenligning med forrige Femaar foreligger ikke.

Herredernes antagne Formue udgjorde efter Skatteligningerne for Aaret 1900 ca. 51 Millioner Kroner, skatbar Indtægt ca. 5¼ Million. For 1905 henholdsvis ca. 58 Millioner og 5½ Million. Skulde altsaa være steget med henholdsvis ca. 7 og ¼ Million. I høiere Grad er Landbankernes Forvaltningskapital steget, nemlig fra ca. 8½ Million ved forrige Femaarsperiodes Udgang til ca. 12½ Million i 1905, hvoraf vistnok for enkelte Bankers Vedkommende, særlig Torvestad og Skaare Sparebank, en stor Del kommer fra Byindvaanere, men Landbefolkningen har vistnok ogsaa gjort adskillig Indskud i Bybanker.

Amtskommunens Laanegjæld var ved forrige Femaarsperiodes Udløb 38 000 Kroner, hvortil kom Bidrag til Jernbaneanlægget Egersund—Flekkefjord. I Femaaret er optaget et Laan af 100 000 Kroner af Oplysningsvæsenets Fond, væsentlig til Anskaffelse og Bebyggelse af tre nye Amtsskoler og Nybygning paa Landbrugsskolen i Anledning af dens Udvidelse. Ved Femaarsperiodens Udgang stod til Rest paa denne Gjæld 124 000 Kroner, derhos ca. 145 000 Kroner paa Amtskommunens Del af Bidraget til Egersund—Flekkefjordjernbaneanlægget.

Herredernes Laanegjæld, der ved forrige Femaars Udgang var angivet til 571 000 Kroner, var ved Femaarets Udgang steget til ca. 855 000 Kroner.

De i forrige Femaarsberetning nævnte Aktier, som Amtskommunen eiede i Jæderbanen, er i Femaaret indløste af Staten med 15 Procent af deres paalydende Beløb, 60 000 Kroner, altsaa med 9 000 Kroner.

Det mindst lyse Punkt, som Femaarsperioden frembyder med Hensyn til den økonomiske Tilstand, er Stigningen af Pantegjælden, men henseet til, hvad der ellers kommer i Betragtning, og efter det Indtryk, Forholdene i det Hele giver, maa det dog antages, at Velstanden i Femaaret har været i Fremgang, hvad jo ogsaa efter Femaarsperiodens gode Aar for Amtskommunens Næringsveie skulde være at vente.

Fordringerne til rummeligere og luftigere Boliger samt proprere Stel har antagelig været i Stigende. Man træffer som oftest renlige og luftige Boliger, medens det vistnok endnu ogsaa træffes det modsatte. Klædedragten er nærmest bymæssig. Hvad Levemaaden angaar, er der seet Anker fra Lægerne over, at Kaffe med Brød eller Kager er bleven en for væsentlig Bestanddel af Landbefolkningens Kosthold, særlig hvor Melken gaar til Meierierne, og at Kostens Næringsværdi derved er gaaet tilbage. Sundhedstilstanden har imidlertid i Femaaret gjennemsnitlig været god. Der har selvfølgelig indtruffet Epidemier, af Tyfus, Difterit, Skarlagensfeber foruden af Kighoste, Meslinger o. s. v., men de har ikke faaet nogen større Udbredelse eller været af nogen særlig ondartet Beskaffenhed. Lungetuberkulose er fremdeles en her i Amtet herjende Sygdom, uden at det dog har været noget særligt at mærke ved den i her omhandlede Femaar.

Med Hensyn til Moralitet og Sædelighed, tror jeg, Distriktets Befolkning fortjener et godt Skudsmaal. Der træffer vistnok Fald, der tildels kan tage sig noksaa frastødende ud, men det er kun enkeltstaaende Tilfælde; i Almindelighed antages Tilstanden at være tilfredsstillende. Hvad Ædrueligheden angaar, da har Arbeidet for dens Fremme været drevet med megen Ihærdighed, kanske med for megen, forsaavidt som det tildels er grebet an paa en Maade, der har stødt Venner af Sagen tilbage, og det deraf kan befrygtes Reaktion. Imidlertid har det vistnok hidtil virket til betydelig Indskrænkning af Drik. Det er vel saa, at saadanne, som er forfaldne til Drik, ikke er ophørt med at drikke, uagtet alt hvad der er gjort for at vanskeliggjøre dem Adgang dertil. Men det er i stor Udstrækning gaaet ind i Erkjendelsen, at Drik er farlig, og derfor er helt forladt af Ældre saavelsom af Yngre. Ædruelighedstilstanden antages derfor for Tiden at være god og i Fremgang.

B. Byerne og Ladestederne.

Beretninger fra Magistraterne vedlægges.

Stavanger Amt, 10 Mai 1907.

C. Oppen.

Beretning

om Kjøbstaden Stavangers økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Efter den i 1900 foretagne Folketælling havde Stavanger en Folkemængde af 30 613. Efter Til- og Afgang i Femaaret antages Folkemængden ved Udgangen af 1905 at udgjøre 34 000.

Udvandringen i Femaaret har efter Politikammerets Opgaver[1]) stillet sig saaledes:

i Aaret	1901	indtegnet	1 719	Emigranter,
- —	1902	—	2 662	—
—	1903	—	3 020	—
—	1904	—	2 902	—
—	1905	—	2 569	—

[1]) Disse Opgaver omfatter samtlige Personer, der er udvandrede over Stavanger uden Hensyn til, om de har været bosatte udenfor Amtet, jfr. Side 2.

Af disse er fra Stavanger By:

i Aaret	1901	indtegnet	198	Emigranter,
—	1902	—	368	—
—	1903	—	603	—
—	1904	—	641	—
—	1905	—	415	

2. Industri.

Den industrielle Bedrift har i Femaaret arbeidet under vekslende Vilkaar. Nogle af de i forrige Femaar oprettede Fabriker — som Stavanger Linvarefabrik, Stavanger Dampgarveri, Stavanger Sagbrug og Kassefabrik, Stavanger Lys- og Sæbefabrik — har indstillet sin Virksomhed og andre har arbeidet under Vanskeligheder. Men i det hele og store maa det siges at have været Fremgang. Dette gjælder særlig Hermetikindustrien, som for Stavanger spiller den største Rolle. Hermetikindustrien har i Femaaret været i rask og stadig Udvikling. Udførselen har steget fra 1 908 062 Kg. til 4 699 379 Kg. Næsten alle Hermetikfabriker har i Perioden undergaaet Udvidelser og Forbedringer, ligesom en hel Del nye Opfindelser og Arbeidsmethoder i Forbindelse med dertil hørende nye Maskiner har øget Fabrikernes Produktionsevne i høi Grad. I Femaarsperioden er tre mindre Fabriker kommet til, ligesom yderligere tre nye Anlæg blev projekterede i sidste Halvdel af 1905, men begyndte ikke sin Virksomhed før i 1906.

Det samlede Antal Hermetikfabriker i Stavanger er nu 22 (heri indberegnet de i Slutningen af 1905 planlagte tre nye).

Udførselen stiller sig ifølge den af Stavanger Toldkontor givne Opgave saaledes:

Aar.	Hermetik.	Hummer.	Fersk Fisk.[1])
	Kg.	Stkr.	Kg.
1901	1 908 062	148 430	1 202 610
1902	1 925 642	155 729	1 259 160
1903	2 860 547	166 279	619 240
1904	3 301 959	153 344	1 791 710
1905	4 699 379	153 410	460 120

Til Fabrikation af Foderstoffe og Gjødningsstoffe er foruden de ældre Stavanger kemiske Fabriks Co. og Stavanger Foderfabrik tilkomne som nye Stavanger Fosfatfabrik, Stensøens Foderfabrik og O. I. Agas

[1]) Til fersk Fisk er henregnet Laks, Makrel, Sild og al anden fersk Fisk.

Foderfabrik. Af Sildeaffald, Ansjosaffald og Sardinaffald fremstilles Sildeolie og Sildemel. Desuden fremstilles af Hvalprodukter: Hvalkjødmel, Hvalbenmel, Hvalguano og Hvalolie. Paa Grund af den raske Udvikling i den senere Tid af Jordbruget omkring Byen, særlig paa Jæderen, har der været en stigende Efterspørgsel efter kunstige Gjødningsstoffe.

Ophugning af gamle Skibe har skabt adskillig Virksomhed. I ældre Tider blev der her i Landet ikke hugget op andre Skibe end de, som Sjøen kastede paa Land. Men i de sidste 10—20 Aar er man begyndt at kjøbe gamle Fartøier til Ophugning, og for Træskibenes Vedkommende vil denne Bedrift sandsynligvis kunne vare ved, saalænge der er saadanne at faa, men vel at mærke kun paa de Steder i Landet, som enten er skogløse, eller hvor der ikke er Anledning til at faa kjøbt billige Træmaterialier.

Stavanger har derfor naturlige Betingelser for Udøvelsen af denne Bedrift; alt Træ maa her skaffes langveisfra og falder kostbart. Materialierne fra gamle Træskibe benyttes udover Jæderen til Bygning af Udhuse og foretrækkes af mange hertil; hvad der ikke kan nyttiggjøres paa denne Maade gaar til Brænde. Desuden indvindes endel Bolt af Metal og Jern, ligesom det gamle Inventar ogsaa kan realiseres paa forskjellige Maader.

Betingelsen for, at Bedriften skal kunne trives, er billig Indkjøbspris, og derfor hænger Ophugningsvirksomheden saa nøie sammen med de vekslende Tider; er disse gode, er der intet at faa for rimelig Pris, men er de daarlige, eller allerhelst naar de har været daarlige i længere Tid, og Folk som Følge deraf sælger ud sine gamle Skibe, begynder Ophuggerne at kjøbe, og de søger da at samle op Arbeide for længere Tid fremover. Efterhvert som Fragterne bedres, aftager igjen Virksomheden og nedlægges stundom aldeles. For at forhindre Arbeidsløshed er derfor Ophugningsforretninger delvis kombineret med Bjergnings- og Dykkerkompanier.

Der er her i de sidste Aar gjort Forsøg med Jernskibe, men om denne Bedrift vil faa fast Fod, er det endnu for tidligt at udtale sig om. Det ligger i Sagens Natur, at Indkjøbspriserne for Jernskibes Vedkommende maa være flere Gange saa høie, og da Priserne paa gammelt Jern og Metal er yderst fluktuerende, er denne Forretning langt mere risikabel og bliver mere spekulationsmæssig. Jernmaterialierne afsættes dels til Smelterier hjemme, dels i Udlandet.

I det sidste Femaar har der været arbeidet af 4 forskjellige Forretninger, af de 2 dog kun en Del af Perioden. De har sysselsat fra 6 à 8 til 15 à 20 Mand for de to mindres, og fra 15 til 40 Mand for de to større Vedkommende, efter Arbeidsmængden og Aarstiderne. Arbeiderne, som ingen Uddannelse behøver til denne Slags Arbeide, har havt en gjennemsnitlig Dagløn af Kr. 2.50.

Bedriftens Lønsomhed er, som det vil forstaaes, meget varierende paa Grund af dens mere eller mindre spekulationsagtige Karakter.

Hver Forretning har hugget op gjennemsnitlig 2 Skibe pr. Aar.

Til de tidligere 3 Margarinfabriker er i Femaarsperioden tilkommen en ny, Heimdals Smørfabrik.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

a. Handel.

Stavangers Handel og Sjøfart har i Femaaret været lidet tilfredsstillende. Femaaret begyndte med nedadgaaende Konjunkturer i alle Brancher, og denne Tilstand vedvarede, indtil der endelig i Periodens sidste Aar viser sig lidt Opgang, som langsomt breder sig, stigende til Aarets Udgang. Kjøbeevnen har i Femaaret været mindre end i nærmest foregaaende Aar, paa Grund af indskrænket Tilgang af Driftskapital. For vore Banker har knappe Pengeforhold til sine Tider været følbare, Diskontoen tildels noget høi, hvilket selvfølgelig har hemmet Spekulationslysten. Først henimod Slutningen af 1905 mærkes mere Fart i Omsætningerne, industrielle Bedrifter faar stabilt Arbeide, flere Anlæg arbeider tilfredsstillende, saa Femaaret afsluttes med gode Varsler om øgende Liv og Rørelse. Kreditforholdene kan i det Hele og store taget betegnes som sunde. Enkelte Konkurser i Løbet af Femaarsperioden medførte vistnok for en kortere Tid nogen Uleilighed for de nærmest Interesserede, men havde ingen mærkbar forstyrrende Indflydelse for Forretningslivet i det hele.

Indførselen til Stavanger i Femaaret 1901—1905 stiller sig saaledes:

Varens Slags.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Madvarer:	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Kjød	225 521	243 666	115 064	149 606	176 796
Flesk	32 687	27 210	15 130	23 780	2 810
					fisk, salt., tørr.
Pølser	499	851	182	372	2 756 160
Smør, almindeligt	3 670	6 690	60	3 490	470
— Margarin	-	-	-	-	-
Ost	6 970	6 610	6 910	5 840	3 540
Smult	194 320	218 650	201 960	280 220	262 310
Æg	37	24	58	483	1 027
Kornvarer:					
Byg	47 775	84 056	61 293	103 135	78 878
Bønner, Ærter	1 848	1 802	1 416	1 690	1 495
Hvede	-	-	497	-	150
Mais	19 469	6 867	1 952	1 136	-
Malt	2 013	1 461	1 100	1 280	1 197
Rug	28 705	41 667	35 032	21 383	16 240

Varens Slags.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kornvarer, formalede:	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Gryn af Byg	80	232	84	79	78
— - Havre	2 142	1 112	1 860	1 367	1 180
— - Hvede	14	20	6	13	5
Mel - Byg	-	29	-	-	-
— - Rug	6 720	2 319	4 105	9 629	7 880
— - Hvede	19 771	18 917	18 913	18 934	19 867
— - andre Slags	20	13	18	9	47
Fabrikater af Korn:					
Kager og Bagværk	14 066	15 709	12 228	12 830	10 722
Stivelse	13 690	8 560	13 200	13 040	13 140
Gjær	30	150	60	100	160
Kolonialvarer:					
Risengryn og Rismel	113 410	132 650	129 300	121 780	156 100
Sagogryn, Sagomel	25 420	46 710	40 160	57 320	36 920
Kaffe	500 850	565 310	506 600	479 440	577 110
The	2 829	2 943	4 402	2 603	3 617
Chocolade, Cacaomel	1 719	2 573	1 756	1 515	4 508
Sukker, alle Slags	1 150 710	1 358 890	1 224 500	1 330 800	1 326 420
Sirup	483 180	593 680	635 830	565 260	411 820
Tobaksblade, Karotter	56 980	48 590	43 370	43 080	47 560
Cigarer, Cigaretter	3 967	3 645	2 458	2 328	2 598
Frugter, Havevækster:					
Oranger, Appelsiner, Citroner	276 570	307 910	325 580	327 420	213 200
Æbler, Pærer	15 580	12 280	10 370	20 060	21 940
Blommer, Svedsker	43 780	68 850	67 380	91 120	65 830
Rosiner	165 110	89 460	101 420	124 880	113 230
Poteter, raa	6 722	14 965	24 411	7 188	394 042
Humle	4 015	5 309	6 077	3 014	4 308
Potetesmel	500	-	-	1 470	15 390
Sukkertøi, Drops	1 531	397	774	841	2 241
Salt:	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.
Kogsalt, raat	87 933	93 821	99 462	81 957	97 061
	Kilo.	Kilo.	Kilo.	Kilo.	Kilo.
Salpeter	28 070	38 220	45 930	128 910	51 380
Soda	182 630	197 080	264 330	216 560	233 480
Potaske	33 200	49 840	33 490	40 970	33 270
Petroleum, Benzin	2 820	8 070	14 370	99 870	99 600

Da Fedsildfisket paa Nordland for 1901 og 1902 samt for 1904 og 1905 har været saa at sige mislykket, har der ikke for disse Aars Vedkommende foregaaet nogen Export af denne Vare fra vor By. 1903 var derimod et Middelsaar og ca. 10 000 Tdr. exporteredes herfra med vanlig Fortjeneste for Exportørerne.

Vaarsildfisket har i Femaarsperioden været godt og Stavanger By har vel aarlig med et rundt Tal af dette Fiske havt en Andel i Exporten af ca. 30 000 Tdr. Priserne har været særdeles regningssvarende for Fiskerne, og Exportørerne har havt nogen Fortjeneste. Da det er en i Forhold til andre Sildesorter billig Vare, er man fornøiet, naar det gaar fremover, selvom Fortjenesten ikke er saa stor.

Fra Stavanger har man ogsaa aarlig deltaget i Sildefisket under Island og Udbyttet for dette Fiske har steget for hvert Aar. Exporten af Islandssild udgjør gjennemsnitlig 15 000 Tdr. pr. Aar. Fortjenesten har for Exportørernes Vedkommende været god.

Smaasildfisket i Amtet har været op og ned. De hermetiske Fabriker er de største Opkjøbere af Smaasilden. Det er denne Vare, som leverer Skjæresilden, og naar Exporten af Skjæresilden kan ansættes til det samme som i forrige Femaarsperiode, saa skyldes dette, at man fra det nordlige Norge har kunnet gjøre Indkjøb. Fortjenesten har været tilfredsstillende.

Af engelsk Sild har der i Tidsrummet 1901—1905 været indført og udført ca. 10 000 Tdr., der har leveret Exportørerne en god Fortjeneste.

b. Banker.

Angaaende Bankerne meddeles følgende Oplysninger og Regnskabsuddrag:

Af Stavanger Sparekasses Oversigt hidsættes:

Forvaltningskapitalen udgjorde pr. 1/1 1901	Kr.	4 595 314
hvoraf Indskydernes Tilgodehavende androg til	-	4 259 135
Sparekassens eget Fond androg til	-	326 179
Reguleringsfond	-	10 000
I Femaaret er Forvaltningskapitalen øget med Kr. 1 335 472, saaledes at den pr. 31/12 1905 udgjorde	-	5 930 786
Deraf var Indskydernes Tilgodehavende	-	5 386 636
Sparekassens eget Fond	-	499 150
og Reguleringsfondet	-	45 000

Uddeling til almennyttige Øiemed har ikke kunnet finde Sted paa Grund af, at Forvaltningskapitalen stadig er øget i forholdsvis større Grad end Bankens eget Fond og dette endnu ikke har naaet de lovbestemte 10 Pct. af dens Forpligtelser.

Forretningsordenen har fra 1 April 1904 undergaaet den Forandring, at de daglige Forretninger (Administrationen) udføres af Direktionens Formand.

Af Direktionens øvrige 4 Medlemmer fremmøder den ene daglig under en Del af Expeditionstiden til Konference med den administrerende Direktør.

Stavanger Privatbank, oprettet 1879.

Aar.	Indlaans-virksomhed.	Diskontering.	Omsætning.	Overskud.	Reserve- og Delkredere-fonds.	Udbytte.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Pct.
1901.....	7 410 867	3 975 760	121 816 303	165 236	655 000	8
1902.....	7 099 091	3 304 016	109 617 753	162 925	645 000	7
1903.....	7 521 629	3 350 322	114 705 578	168 136	655 000	8
1904.....	7 223 557	3 458 815	126 126 382	151 037	665 000	7
1905.....	7 078 844	3 040 898	129 413 796	158 818	675 000	7

Stavanger Handels- og Industribank, oprettet 1898.

Aar.	Udlaansvirksomheden.			Indlaansvirksomheden.			Samlet Omsætning
	Diskonteret og udbetalt.	Indfriet og indbetalt.	Saldo.	Indsat.	Udtaget.	Saldo.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	15 128 848	13 258 720	1 870 128	8 883 913	6 684 108	2 199 805	75 412 540
1902.....	14 189 874	12 607 333	1 582 541	9 188 844	7 037 526	2 151 318	77 147 692
1903.....	14 766 948	13 354 278	1 412 670	9 410 181	7 604 708	1 805 473	80 927 318
1904.....	11 787 374	10 689 975	1 097 399	8 959 422	7 162 597	1 796 825	65 352 243
1905.....	11 322 931	10 251 295	1 071 636	9 551 981	7 746 030	1 805 951	69 762 735

I 1901 er oprettet en ny Bank, Hetlands Sparebank, hvis Forvaltningskapital pr. 31 December 1905 udgjorde Kr. 831 723. Deraf androg Indskydernes Tilgodehavende til Kr. 810 861 og Bankens Fond til Kr. 20 862.

c. Assurance.

Om de Selskaber, som driver Assurancevirksomhed, er meddelt følgende Oplysninger:

Stavanger Sjøforsikringsselskab, oprettet 1863, havde i 1901 en tegnet Risiko af Kr. 12 116 257, som i 1905 var øget til Kr. 20 259 080. Selskabet har

i 1901	udbetalt	Udbytte	med	Kr.	20 000	og	afsat	Kr.	15 000
- 1902	—	—	-	-	25 000	-	-	-	25 000
- 1903	—	—	-	-	25 000	-	-	-	7 500
- 1904	—	—		-	30 000	-	-	-	10 000
- 1905	—	—		-	20 000	-			

Af Reservefondet blev i 1903 Kr. 50 000 overført til Grundfondet, som derved beløber sig til Kr. 300 000. Reservefondet udgjør pr. 31 December 1905 Kr. 65 000.

Den vestlandske Assuranceforening, som begyndte sin Virksomhed 1900, er en gjensidig Forening og omfatter kun Assurance af Jern- og Staalseilskibe. I 1901 var indtegnet 87 Skibe med bidragende Sum Kr. 651 473 og Ton 9 143. I 1905 var indtegnet 126 Skibe med bidragende Sum Kr. 1 535 704 og Ton 23 400.

4. Skibsfart.

Angaaende Stavanger Rederiforhold i Femaaret 1901—1905 er af Stavanger Rederiforening meddelt følgende Oplysninger:

For Aaret 1901's Vedkommende var Resultatet i det Store og Hele taget ret tilfredsstillende, da der for mange af vore Dampskibe allerede i Løbet af Sommeren og Høsten 1900 til de da noterede gode Fragter var bleven afsluttet Time-Charters for hele Aaret 1901. Alle disse Skibe bragte derfor god Fortjeneste, hvorimod de ældre Dampskibe, for hvilke der kun var sikret Time-Charters for kortere Tid, generedes af de nedadgaaende Konjunkturer. Mod Aarets Slutning blev de daarlige Konjunkturer meget følelige, saaat endog nye Skibe neppe kunde finde lønnende Sysselsættelse, og et Par nye samt flere ældre Dampskibe maatte oplægges paa Grund af manglende passende Beskjæftigelse.

I Aarets Løb forøgedes Dampskibsflaaden med 5 nye Dampere; derimod forliste 5 og solgtes 2 ældre Dampskibe.

For 2 af de nye Dampskibe blev der, medens de endnu var under Bygning, afsluttet lønnende Time-Charters for 3 Aar.

Antallet af Seilskibe blev i Aarets Løb reduceret: 15 Seilskibe blev solgte og 6 forliste, hvorimod der kun indkjøbtes 6 Seilskibe.

De her hjemmehørende Seilskibe kunde i det Hele taget vise ganske gode Resultater.

I 1902 bragte Rederibedriften vistnok den sædvanlige indirekte Fordel, specielt hvad Mandskabshyrer etc. betræffer, da nemlig disse var ligesaa høie som under Skibsfartens bedste Konjunkturer, hvorimod Resultatet var lidet tilfredsstillende for Rederne. For flere Dampskibe kunde neppe nogen Gevinst opvises og nogle Skibe bragte endog direkte Tab. De moderne hurtiggaaende Frugtdampere gjorde dog en Undtagelse. Sidstnævnte havde nemlig som sædvanlig lønnende Beskjæftigelse i Vestindien, Mexico og Centralamerika. De fleste af disse Skibe var ved Time-Charters sikrede fordelagtig Sysselsættelse for det hele Aar samt det første Halvaar 1903 og enkelte endog til Udgangen af Aaret 1903. Nogle grundgaaende Seilskibe, paa 300 à 400 Ton, som var employerede i Kystfart paa Afrika og Australien, bragte deres Rederi nogen Gevinst, men i det Store og Hele taget var Resultatet af Seilskibenes Fart ikke tilfredsstillende, da de store Seilskibe kun undtagelsesvis bragte nogen Fortjeneste.

I 1902 forliste 5 Dampskibe og 6 Seilskibe, og endvidere udgik 6 Seilskibe ved Salg. Derimod indkjøbtes 7 Dampskibe og 4 Seilskibe, og 2 grundgaaende Seilskibe paa 300 à 400 Ton dw. var under Bygning.

Ligesom Aaret 1903 maa betegnes som et mørkt Kapitel i Skibsfartens Historie, blev det ogsaa for herværende Rederier lidet tilfredsstillende. De i Fart mellem Vestindien, Centralamerika og Mexico og de Forenede Stater beskjæftigede Frugtdampskibe havde vistnok lønnende Fragter til henved August Maaneds Udgang; men efter den store Orkan paa Jamaica, hvor Bananhøsten ganske blev ødelagt, faldt Fragterne, og de Dampskibe, hvis Beskjæftigelse var baseret paa Export fra Jamaica, blev nødte til at akceptere anden Sysselsættelse til reducerede Fragter. I det Hele taget blev dog Resultatet af Frugtdampernes Fart ret fordelagtigt.

For Rederiforretningen i Almindelighed var Fortjenesten paa Grund af de trykkede Fragter meget ringe og dels arbeidedes med Tab. Kun den indirekte Fordel forblev uforandret, da nogen Reduktion i Mandskabshyrer ikke fandt Sted.

I Aarets Løb anskaffedes 2 Dampskibe paa resp. 3 500 og 1 100 Ton dw. og kontraheredes 3 Dampere paa ca. 1 500 Ton dw. Derimod forliste 1 Dampskib og 3 Seilskibe.

De slette Konjunkturer i 1904 udøvede — ligesom overalt — stor Indflydelse ogsaa paa herværende Rederiforretninger. Skibene var vistnok beskjæftigede, og den indirekte Fordel forblev derved den sædvanlige, men for Rederierne blev Resultatet ikke tilfredsstillende. Som almindeligt arbeidede de i Frugtfarten engagerede Dampskibe ikke egentlig ugunstigt; men de slette Konjunkturer og Overflod af Tonnage influerede ogsaa paa disse Fragter, og nogle Dampskibe maatte endog oplægges i Amerika flere Maaneder.

De store Seilskibe var hovedsagelig sysselsatte i Lumber-Fart mellem Pensacola og La Plata eller Brasilien.

Da Fragterne for Seilskibe og almindelige Fragtdampere overalt var daarlige, medens Mandskabshyrer og Forbrugsartikler fremdeles forblev høie, var Rederiforretningen i sin Helhed ikke rentabel. Der anskaffedes 2 Dampskibe paa 1 500 Ton, 2 paa 800 Ton og 1 paa 450 Ton dw. samt 2 store Jern-Seilskibe, hvorimod 4 mindre Seilskibe samt 1 ældre Jernseilskib solgtes. Fiskerflaaden forøgedes med 10 Trawlerdampere, og endelig anskaffedes ogsaa et førsteklasses Passager-Dampskib for Ruten Kristiania—Bergen.

Hellerikke i 1905 var Rederibedriften lønnende, da Regnskaberne for de fleste Skibe vistnok afsluttedes uden Gevinst. Heller ikke for de i Fart mellem Central-Amerika, Vestindien og de Forenede Stater employerede Frugtdampere var Forretningen lønnende.

Paa Grund af Gulfeber-Epidemien i flere af Frugtexport-Havnene og fornemmelig Hovedimport-Havnen — New Orleans — blev flere Frugtdamperes Certepartier annullerede, og disse Skibe blev derfor nødsagede til dels at ligge flere Maaneder ledige og dels at akceptere anden Beskjæftigelse til meget lave Fragter. Da man stadig haabede, at Forholdene skulde bedres, henlaa de oplagte Skibe med deres fulde Besætninger ombord, og specielt disse Skibes Omkostninger

var forholdsvis store uden Tendens til Reduktion, medens Feberens Virkning medførte megen Forstyrrelse paa Frugtmarkedet, saa Fragterne ikke kom op igjen til de tidligere Rater.

For de øvrige Dampskibes Vedkommende var Resultaterne omtrentlig som i 1904, da det paa Fragtmarkedet herskende Tryk vedvarede til henimod Aarets Udgang.

Hvad Seilskibene angaar, stillede Forholdene sig neppe bedre end det forangaaende Aar. De store Jern-Seilskibe havde vistnok nogen Fortjeneste; hvorimod Træskibene visselig ikke bragte nogen Gevinst, og i det Store og Hele taget var Resultatet ingenlunde tilfredsstillende.

Der blev i Aarets Løb anskaffet 2 Dampskibe paa 1 500 Ton, 1 Dampskib paa ca. 800 Ton dw., 1 Fiskedamper og 2 Seilskibe paa ca. 200 Ton dw. Derimod solgtes 1 Dampskib paa ca. 3 600 Ton dw. til Japan, 1 Damper paa ca. 900 Ton dw. til Kragerø, 1 Damper paa ca. 800 Ton dw. til Haugesund og 2 Seilskibe paa ca. 1 800 Ton dw. til Tvedestrand. Endvidere udgik ved Forlis 4 Dampskibe paa 400 til 800 Ton og 9 Seilskibe paa 200 til 1 600 Ton.

Som det af det her anførte vil sees, maa Femaarsperioden 1901—1905 nærmest betegnes som ugunstig for Rederiernes Vedkommende, medens Rederibedriften dog bragte indirekte Fordele i Form af Mandskabshyrer og Skatter etc., der jo har været af ikke ringe Betydning for vor Bys økonomiske Udvikling.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning:

Bykassens Budget har i Femaaret stillet sig saaledes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Til Udligning	668 500	794 000	793 000	813 500	840 000

I Skatter er udlignet:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Byskat	557 974	671 355	691 154	670 510	694 913
Eiendomsskat	170 868	175 810	181 905	185 671	189 194
Vandskat	48 322	50 512	53 249	54 296	55 158
	(1900/1901).	(1901/1902).	(1902/1903).	(1903/1904).	(1904/1905).
Statsskat	133 634	125 241	123 843	114 495	110 405

Bygnings- og Opmaalingsvæsenet.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.	Antal.
Opførte matrikulerede Hovedbygninger af Træ	84	105	56	65	51
Opførte matrikulerede Hovedbygninger af Mur	8	6	11	16	7
Nedrevne Hovedbygninger af Træ	1	1	0	4	0
— — - Mur	0	0	0	0	0
Opførte Tilbygninger af Træ	-	-	34	18	0
— — - Mur	-	-	12	13	18
— Paabygninger - Træ	-	-	13	16	2
— — - Mur	-	-	2	0	0
Større og mindre Reparationer i Henhold til særskilte Anmeldelser til Bygningskommissionen	-	-	181	195	210
Antal Skattetaxter	150	246	136	126	158
— Konduktørforretninger	172	191	118	107	61

Ved Udgangen af 1905 er Byens samlede Antal af Hovedbygninger af Træ 3 504 og af Mur 141. Disse Tal er tilveiebragte ved Optælling paa det nye Bykart.

Veivæsenet.

I Femaaret 1901—1905 er foruden almindelig Vedligeholdelse af Veie, Gader, Fortouge, Rendestene og Kloaker udført følgende Arbeider:

Aar.	Anlagt Veie, Gader[1]). l. m.	Brolagt. m².	Anlagt l. m. Fortouge.	Anlagt l. m. Rendestene.	Anlagt l. m. Kloaker.	Til Veivæsenet medgaaede Udgifter.
						Kr.
1901	2 696	1 960[2])	416	416	1 298	164 348
1902	1 760	1 330	200	200	1 788	95 612
1903	488	988	247	247	1 635	89 603
1904	775	160	36	36	703	59 138
1905	703	-	109	109	925	63 564
Sum	6 422[3])	4 438	1 008	1 008	6 349[4])	472 265

[1]) Længden af oparbeidede Gader i halv Bredde = 6.25 m. er reduceret til halv Længde.
[2]) Heraf vedkommer 1 500 m² Brolægning omkring Exportslagteriet.
[3]) Heraf 1 005 m. og Kr. 34 959 Oparbeidelse og Ombygning af ældre Gader.
[4]) Heraf 180 m. Omlægning af ældre Kloaker.

Vandvæsenet.

a. Lavtryksdistriktet: Paa Grund af den usædvanlig ringe Nedbør i 1902 faldt Mosvandets Vandstand betydelig, hvorfor der blev paabudt Indskrænkning i Driften af de private Turbiner. For at sikre Vandbeholdningen i senere Tørkeperioder blev derefter samtlige Turbiner opsagte til Udgangen af 1902. Gavnligheden heraf har vist sig ved et forbedret Tryk i Vandledningerne. Dette har havt tilfølge Lettelse og Besparelse i Pumpedriften. Turbinernes samlede aarlige Vandforbrug var ca. 300 000 m³.

Det gamle Stemhus ved Hillevaagsbækkens Udløb fra Mosvandet, der var raaddent, er fjernet og Aabningen i Dæmningen ifyldt med Betonmasse.

b. Høitryksdistriktet: Pumpeanlægget har i Femaaret 1901—1905 virket til fuld Tilfredshed; men paa Grund af den stærke Nybygning i Høitryksdistriktet viste de to Damppumper sig for smaa.

Egenæs Brandstation blev derfor i 1902 udvidet ved en muret Tilbygning, der afgiver Plads for en kombineret Gasmotorpumpe leveret fra Fairbank, Morse & Co., Amerika. Maskineriet, der er horizontalt liggende, har en Gasmotor paa 22 Hestekræfter. Pumpen leverer 60 m³ Vand pr. Time gjennem 12" Ledning.

Efterat den nye Gasmotorpumpe var taget i Brug, underkastedes de ældre Dampmaskiner en grundig Hovedreparation.

Da Brandforsikrings-Indretningen har stillet Krav paa en Reservehovedledning fra Vaalandshaugen, nedlagdes i 1905 i Furrasgade — før Gadens Oparbeidelse — en 12" Vandledning fra Peder Klows Gade til Rosenkrantz Gade.

Vandværkets Udvidelser i Femaaret og de dermed samt med dets Vedligeholdelse forbundne Udgifter, Vandværkets Indtægter etc. stiller sig saaledes:

Aar.	Nedlagt m. Vandledning.	Med Stkr. Brandkumme.	Udgifter: Anlæg, Udvidelser, Vedligehold, Drift af Pumpestationen.	Indtægter.	Antal tilkomne Konsumenter.
			Kr.	Kr.	
Fra Anlægget 1900...	41 141	426	663 459.61	915 219.56	2 687
1901	1 263	17	33 333.44	56 495.89	108
1902	1 617	17	31 343.49	58 572.96	71
1903	427	10	15 979.16	49 672.34	99
1904	289	4	11 739.95	52 036.99	55
1905	125	0	10 621.76	60 318.25	34
Sum	44 862	474	766 477.41	1 192 315.99	3 054

Brandvæsenet.

I Femaaret 1901—1905 har Personalet undergaaet den Forandring, at de 9 Kuske er overgaaet fra Reservebrandkonstabler til faste Kuske med Løn som Brandkonstabler af yngste Klasse. Paa Sjødampsprøiten «Nøk» er ansat fastlønnet Maskinist istedetfor de to tidligere Reservemaskinister. Maskinisten er tillige Maskinist paa Havnevæsenets Mudderapparat, hvorfor Havnekassen bidrager med 1/2 Del til hans Aflønning; endvidere er ansat en Undermaskinist og en Brandkonstabel paa Egenæs Brandstation; til Assistance for Landdampsprøiten «Sluk» er af Reservekorpset udskilt en egen Kreds, der opringes fra Egenæs Brandstation.

Af Materiel er der i Femaaret anskaffet bl. a. 2 lette, tohjulede Udrykningsvogne for 1 Hest og 2 nye Ophængssæler til Redningsstigen. Endvidere 2 nye Heste istedetfor 2, der blev udrangerede.

Landdampsprøiten «Sluk» har faaet indsat ny Kjedel, leveret fra Stavanger Støberi & Dok.

Sjødampsprøiten «Nøk» har undergaaet en Hovedreparation ved Rosenberg mekaniske Værksted, hvorunder Maskinen blev efterseet og udbedret, Kjedlen udtaget og efterseet, ligesom der blev lagt nyt Dæk og ny Overbygning af Jern.

Til samtlige faste Brandmandskabers Hjem er lagt Ringeledninger, hvorved de i Brandtilfælde kan opringes fra Hovedstationen.

Havneingeniørvæsenet.

Det Høsten 1899 paabegyndte Kaianlæg fra Feldthusalmenningen til Skansen, samt Forlængelse af Skansekaien — Forbindelseskaien — blev færdigbygget Høsten 1902. Ligesaa blev Udbygningen af Ryfylkekaien, der paabegyndtes Oktober 1901, fuldendt i 1902. Efter Fuldførelsen af ovennævnte Kaianlæg har man nu en sammenhængende Kailinie fra Feldthusalmenningen til Børrevigen af tilsammen 620 l. m.

Kaianlægget fra Feldthusalmenningen til Skansen udførtes ifølge Kontrakt af Ingeniørerne Algaard & Bugge; det øvrige af Havnevæsenet selv under Stadsingeniørens Ledelse.

Paa Kaien opsattes en stor 15 Tons Kran, 1 2-Tons og 6 1-Tons Kraner, ligesom der langs hele Kailinien nedlagdes Vand- og Kloakledning.

Paa Forbindelseskaien opførtes et større Vareskur af Bølgeblik paa et Stænderværk af Træbjælker. Det gamle Bølgeblikskur flyttedes til den store Plads udenfor E. Berentsens Sjøhuse, hvor ogsaa en offentlig Privetbygning og et mindre Hus for Fløtmænd og Bybud er opført.

Paa Forbindelseskaien opførtes endvidere et lidet Hus, der afgiver Rum for Havnebetjentenes Vagtstue, Venteværelse for Havnelodsene samt Telefonrum og Plads for Lanterner og andre Rekvisita.

I August 1901 anskaffedes til Kaiarbeidet og til Mudring paa Havnen et moderne Mudderapparat, en saakaldet «Houés Grabb», der har virket fuldt tilfredsstillende og i betydelig Grad lettet Arbeidet. Forøvrigt er de nødvendige Vedligeholdelsesarbeider udførte, som Mudring paa Havnen paa forskjellige Steder,

Eftersyn af Bøier, Grundstager, Baade etc., samt diverse Vedligeholdsarbeider af nye og ældre Kaier.

Efter Kaiarbeidernes Afslutning underkastedes saavel Mudderapparatet med Klappram som de to Stenpramme en grundig Reparation, før de oplagdes.

De to Stenpramme har siden i længere Tid været bortleiede til Bergens Havnevæsen.

For Midler af Renter af Tysdals Legat paabegyndtes i 1905 Opmudring af «Strømmen» ved Hillevaagsvandet, hvilket Arbeide endnu ikke er fuldført, da Mudderapparatet blev optaget med Mudring for det den 30 November 1905 bevilgede Kaianlæg Feldthusbryggen—Torvet, hvilket Arbeide paabegyndtes i December 1905.

Havnevæsenet.

Betjeningen er i Femaaret forøget med 1 Betjent, saaat disses Antal nu er 5.

Havnekassens Indtægter har i Femaaret stillet sig saaledes:

Aar.	Brygge-penge.	Tonnage-afgift.	Told-intrader.	Ringe-penge.	Renter.	Husleie.	Leie af Redskaber.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	31 725	8 195	11 219	310	5 362	450	3 839
1902	34 275	8 667	11 373	462	1 324	1 620	1 874
1903	37 015	9 676	11 034	486	333	1 675	969
1904	49 909	9 414	11 872	507	34	1 240	1 640
1905	52 730	9 800	12 349	558	146	1 200	5 596

Havnekassens Budget udgjorde:

i 1901	Kr.	45 000
- 1902	-	64 500
- 1903	-	66 800
- 1904	-	67 900
- 1905	-	74 250

Havnekassens Gjæld var pr. 31 December 1905 Kr. 729 460.

Gasværket

har i Femaaret gaaet stærkt frem, idet Aarsproduktionen er steget fra 625 429 m^3 i 1900 til 1 378 115 m^3 i 1905. Denne Fremgang maa for en stor Del tilskrives Nedsættelsen af Prisen for Gas til «teknisk Brug» fra 15.9 til 10 Øre pr. m^3, der traadte i Kraft den 1 Januar 1902, ligesom de frie Indlæg til Kjøkkenbrug, som Gasværket begyndte med i April 1904, har medvirket i ikke liden Grad til Fremgangen.

Som Følge af denne store Forøgelse af Gastilvirkningen maatte Gasværket i 1903 og 1904 udvides og delvis ombygges, saaat Produktionsevnen steg fra ca. 5 000 til ca. 12 000 m³ pr. Døgn.

Anlæggets bogførte Værdi, der den 1 Januar 1901 udgjorde Kr. 280 535.87, er steget til Kr. 530 491.43. Gasværkets samlede Aktiva er steget fra Kr. 312 976.61 til Kr. 644 359.63 og dets Passiva fra Kr. 285 221.23 til Kr. 506 847.32.

I Femaaret er

afskrevet af Anlægget	Kr.	88 025.28	
— - Gasmaalere	-	17 367.72	
indbetalt til Bykassen	-	31 000.00	
afbetalt Gjæld	-	109 756.93	
			Kr. 246 149.93
samt betalt Renter og Provision af Laan			- 96 359.09
			Tilsammen Kr. 342 509.02

Udviklingen forøvrigt fremgaar af følgende Sammenstilling af endel Driftsresultater:

		1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Gasproduktion	m³	695 550	817 460	1 014 963	1 146 542	1 378 115
Heraf: Lysgas	-	403 053	331 882	381 458	416 263	423 941
Varmegas	-		177 958	290 202	389 112	635 666
Gas til Lygterne	-	155 000	170 000	172 600	172 700	175 000
Max. Produktion pr. Døgn	-	4 027	4 780	5 738	6 260	6 740
- Forbrug - —	-	4 179	4 977	5 786	6 256	6 901
Kulforbrug	Ton	2 645	2 877	3 668	3 954	4 593
Indtægter af Gas	Kr.	84 840.21	94 136.92	113 850.17	130 834.80	159 232 51
— - Biprodukter	-	29 587.39	31 820.41	38 253.07	41 290.67	49 748.06
Diverse Indtægter	-	8 266.08	5 880.47	7 868.33	8 674.78	7 684.64
Samlede —	-	122 693.68	131 837.80	159 971.57	180 800.25	216 665.21
Brutto Overskud	-	50 632.45	52 749.46	66 930.87	82 673.43	103 373.26
Gaspris:						
Til Belysning	Øre	15.9	16	16	16	16
- teknisk Brug	-	15.9	10	10	10	10
- Kogning (frie Indlæg)	-	-	-	-	11	11
- — (Automatgas)	-	-	-	-	12	12

Gadelygternes Antal var ved Udgangen af 1905 445 Gaslygter, alle forsynede med Auerbrændere, 37 Olielygter, samt 2 Lucaslamper og 1 Goliathlampe.

Havnevæsenet havde 16 Goliathlygter og 34 Auerlygter, hvoraf 1 med tre Brændere.

Brændetiden for Gadelygterne har varieret mellem 2 000 og 2 300 Timer; for Havnevæsenets Lygter har den været ca. 3 000 Timer.

Kjødkontrollen

har i Femaaret været ledet i Overensstemmelse med Loven om kommunale Slagtehuse og Kjødkontrol (27 Juni 1892, 27 Juli 1895 og 6 August 1897) samt de gjældende Kjødkontrolregler (5 November 1895, 2 November 1896 og 26 Oktober 1901).

Kontrollen er forestaaet af Kommunedyrlægen med Hjælp af en fast Assistent og nødvendig leiet Hjælp.

Kontrollen er udøvet dels paa Kontrolstationen, der 16 August 1902 flyttedes fra Fisketorvet til Kommunens Slagteanlæg paa Kjærringholmen, dels i Kommunens Slagtehuse, dels i private Slagtehuse, og dels i de større hermetiske Fabriker.

Kontrolstationen har siden 16 August 1902 været aaben for fri Kontrol alle Virkedage fra 7—9 Morgen og fra 11—12 Middag, samt i Juli, August og September tillige hver Lørdag fra 6—7 Morgen. Udenfor Stationen kontrolleres mellem 7 Morgen og 8 Aften, samt i Exporttiden paa Kommunens Slagteanlæg tillige de nødvendige Morgen- og Aftentimer. Udenfor Slagteanlægget betales for Kontrol Kr. 1 for Hest, Kr. 0.50 for Storfæ og Svin, Kr. 0.20 for Ungfæ og Kr. 0.10 for Faar og Kalv. Mindste Betaling for hver Tilkaldelse er 1 Krone. Paa Slagteanlægget beregnes det halve af de nævnte Taxter.

Kontrollen har i Femaaret omfattet

Aar.	Okse.	Hest.	Svin.	Faar.	Gjed.	Spædkalv.	Gjødkalv.
1901	8 234	246	1 569	65 008	1 071	12 549	312
1902	8 096	314	2 095	64 323	2 236	12 557	389
1903	7 092	310	3 643	63 295	1 111	12 987	269
1904	8 001	317	3 170	62 308	986	13 703	283
1905	9 160	378	2 943	66 625	1 549	13 516	385

Slagtet Kvæg har i Femaaret 1901—1905 været sendt forsøgsvis i mindre Partier til England, men fornemlig har Sendingerne gaaet til Kristiania, Bergen og Østlandsbyerne.

Sendingerne til England har udelukkende omfattet Faar, og kun udvalgte og smukt behandlede Kroppe. Disse Sendinger har dog ikke opmuntret til Fortsættelse, og en Skotte, som laa her for 2 Aar siden, realiserede her paa Pladsen det sidste af 3 indkjøbte Partier Faarekjød, hvoraf kan sluttes, at hellerikke for en lokalkjendt Mand har Forretningen været lønnende. Saavidt vides, har Newcastle og Manchester været forsøgt som Salgssteder. Efter min Mening spiller Englandssendingerne heller ikke nogen væsentlig Rolle for Vest-

landet, for Englænderne vil kun have udsøgte Varer, og det turde være betænkeligt paa denne Maade at nedsætte Kvaliteten af Sendingerne til Kristiania.

Til Kristiania sendes Hovedmassen af slagtede Faar — antagelig herfra Byen opimod 40 000 Kroppe aarlig. Desuden sendes betydelige Mængder fra Time, Egersund, Sogndal og andre Steder inden Amtet. Kristiania stiller ikke saadanne Fordringer til Kvaliteten som England, og netop derfor har dette Marked en uvurderlig Betydning for den vestlandske Landmand. Kristianiasendingerne har vundet betydeligt, siden Stavanger Kommune opførte nyt Faareexportslagteri, og det vil ligge saavel i Byens som i Landmændenes Interesse, at det fuldstændig bliver Slut med Slagtningen af Exportkjød paa de gamle, elendige, usunde private Slagtehuse i Byen. Men Sendingsmaaden er endnu primitiv. Der benyttes af og til Kasser, som ikke svarer til Tidens Fordringer, og Kjødet bliver til Tider pakket, før det er tilstrækkelig afkjølet. Pakningen er ogsaa som Regel for haard. Fragten betales nemlig efter Kubikmaal, og dette frister Exportørerne til at klemme mest muligt ned i hver Kasse. De rutegaaende Skibe har ikke nogen særlig Plads for Kjød og lignende let bedærvelige Varer, og der bør arbeides hen til, at disse Skibe faar et afkjølet, luftigt og tørt Rum, der udelukkende benyttes for Kjød og enkelte andre Næringsmidler. Det vilde ligge i Alles Interesse, om der var Adgang til at forhindre Pakning af utilstrækkelig afkjølet Kjød.

Kristiania forbruger til Tider endel Oksekjød herfra, men Sendingen af Oksekjød er mere uregelmæssig og er ganske afhængig af Tilførselen fra andre Steder.

Til Bergen sendes navnlig i Forsommeren en ikke ubetydelig Del Lam, da Lammene paa disse Kanter er slagtefærdige tidligere end paa Bergenskanten. Af Oksekjød vandrer der endel mellem Bergen og Stavanger, alt eftersom Priserne svinger i de to Byer.

Til Østlandsbyerne gaar væsentligst Faarekjød, men navnlig til Arendal gaar periodevis ogsaa endel Oksekjød.

Den samlede Mængde Oksekjød, der er afsendt her fra Byen, har antagelig de enkelte Aar svinget mellem 300 og 1 000 Kroppe.

Folkeskolen.

Antallet af samtlige undervisningsberettigede Børn i Stavanger var i Femaarsperioden:

Aar.	Gutter.	Piger.	Tilsammen.	Heraf i Folkeskolen.		
				Gutter.	Piger.	Tilsammen.
1901	2 423	2 222	4 645	1 964	1 775	3 739
1902	2 597	2 166	4 763	2 099	1 781	3 880
1903	2 582	2 362	4 944	2 043	1 886	3 929
1904	2 641	2 449	5 090	2 119	1 965	4 084
1905	2 677	2 608	5 285	2 146	2 092	4 238

Folkeskolens Elevtal er altsaa i Perioden øget med 640.

Ved Udgangen af 1905 bestod Lærerpersonalet af 1 Inspektør, 6 Bestyrere, 40 Lærere og 78 Lærerinder.

Klasseantallet var i 1901: 131, i 1905: 139.

I Femaaret er opført to nye Skolebygninger. I 1902 Storhaug Skole, en 3-Etages Murbygning med 22 Klasseværelser, Kontor med Skolematerielværelse samt Lærer- og Lærerindeværelse; desuden Gymnastiklokale med Vagtmesterbolig. Samtlige Bygningers Værditakst er Kr. 200 000. Og i 1905 Buøens Skole, en $1^1/_2$ Etages Murbygning med 3 Klasseværelser, Lærerværelse og Rum for Skolemateriel. Bygningens Værditakst er Kr. 18 000.

Ved de ældre Skolebygninger er endel Forandringer foretagne, saaledes at man dels har faaet flere Skoleværelser (Solvang) og dels større Skoleværelser (Petri og Sandvigen).

Skolebygningernes samlede Værditakst er Kr. 431 150.

Skolekjøkkenernes Antal var i 1901: 2 med tilsammen 72 Elever, i 1905: 3 med tilsammen 160 Elever.

Med kommunalt Stipendium er i Perioden fra Folkeskolen til Middelskolen overflyttet:

i 1901: 70 Elever, i 1902: 70 Elever,
- 1903: 67 — - 1904: 67 — og
- 1905: 71 —

Fra og med Skoleaaret 1905 har Skolestyret forsøgsvis og indtil videre ophævet Skolens Sær- og Hjælpeklasser, da disse Klasser ofte var uforholdsmæssig kostbare. Endel af Hjælpeklassens Gutter blev anbragt i Normalklasserne og endel sendt til Tvangsskolen. Af Særklassens Elever blev nogle optagne i Normalklasserne og andre undervist privat (Ekstratimer). De i Normalklasserne optagne Børn fik ogsaa nogen Ekstraundervisning.

Fra 1901 er der for de Børn, der skal overflyttes til Middelskolen, anordnet særskilt 3 Maaneders Kurser med en for disse Kurser særlig afpasset Fag- og Timefordelingsplan.

Skoleforsømmelserne har i Femaaret gjennemsnitlig været mellem 5 og 6 Pct. aarlig, hvoraf den overveiende Del har Sygdom som Grund.

I forrige Femaarsperiode var der mellem 6 og 7 Pct. aarlig.

Forsømmelser uden Lov har været i stadigt Aftagende i Perioden. I 1901 var der 0.54 Pct., i 1902: 0.37, i 1903: 0.21, i 1904: 0 15 og i 1905: 0.11 Pct.

Tvangsskolens Virksomhed er i Femaarets Løb fremmet efter den vedtagne Plan. Antallet af Elever har varieret stærkt — fra 7 op til 21. Af Skolestyret er i Perioden indsat ialt 101 Gutter, af Værgeraad i samme Tidsrum ialt 21. Elevernes Alder varierede mellem 10 og 15 Aar. Fra fremmede Kommuner var anbragt ialt 21 Gutter.

Udgifterne til Folkeskolen udgjorde efter Regnskaberne:

i 1901	Kr.	188 181.75,	heraf var	Bykassens	Tilskud	Kr.	138 438.55
- 1902	-	192 050.91,	—	- —	—	-	142 521.58
- 1903	-	196 110.02,	—	- —	—	-	143 311.31
- 1904	-	199 523.80,	—	- —	—	-	144 932.47
- 1905	-	206 484.05,	—	- —	—	-	152 222.11

Bykassens samlede Udgift pr. Barn har været:

i 1901	Kr.	37.39
- 1902		36.73
- 1903	-	36.48
- 1904	-	35.49
- 1905	-	35.90

Stavanger tekniske Aftenskole har i Femaaret havt 18 Lærere. Paa Grund af de daarlige Tider har Tilgangen af Elever været noget i Aftagende. I Periodens Slutning indtræder atter Stigning. Elevantallet udgjorde:

i 1901/1902	264
- 1902/1903	254
- 1903/1904	206
- 1904/1905	200
- 1905/1906	235

Stavanger Maskinistskole har i Femaarsperioden havt 5 Lærere og

i 1901/1902	14	Elever,
- 1902/1903	17	—
- 1903/1904	11	—
- 1904/1905	17	—

Stavanger Handelsskole, som oprettedes i 1897, blev i 1905 omorganiseret. Fagene har været: Norsk, Engelsk, Bogholderi, Handelsregning, norsk Handelskorrespondance og Skrivning samt efter Omordningen fra 1905 ogsaa Tysk. Elevantallet var:

i 1901	69
- 1902	55
- 1903	39
- 1904	38
- 1905	12

Det nye Skoleaar i 1905 efter Omordningen begyndte med 83 Elever.

Den offentlige Sjømandsskole har fortsat sin Virksomhed og vil Oplysninger om denne blive meddelt andetsteds af det Offentlige. I 1900 bevilgedes det fornødne til Kontrolkontor for nautiske Instrumenter.

Stavanger Kommunebibliothek har siden 1 November 1901 havt egne Lokaler i en særskilt for Øiemedet indrettet Bygning ved St. Peders Plads. Ved Udgangen af forrige Femaar talte Bogsamlingen 13 000 Bind. Ved Udgangen af 1905 var Antallet steget til 17 126 Bind.

Stavanger offentlige Skole for den høiere Almendannelse se under Afsnit 8.

Fattigvæsenet. Dettes Budget har stillet sig saaledes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Udgifter	185 381	195 200	199 700	209 920	207 100
Indtægter	23 100	24 000	42 200	40 420	38 700

Forholdene inden Fattigvæsenet har i Femaaret artet sig noksaa jevne. Nogen Opgang har der selvfølgelig været. Den særdeles gunstige Stilling, Fattigforholdene indtog her i Byen fra 1894 til 1900, da Udgifterne stadig gik nedover, kunde man ikke gjøre Regning paa vilde holde sig i Længden. Man var ogsaa midt under de daværende «gode Tider» fuldt opmærksom paa, at Omslaget maatte komme. Thi at Fattigudgifterne — samtidig med Byens stærke Vækst i Folketal — stadigt skulde vedblive med at gaa nedover eller blive staaende paa et og samme Punkt vilde være utænkeligt og i Strid med al tidligere Erfaring.

Fra 1903 til 1904 var der en større Stigning i Udgifterne paa ca. Kr. 10 000 Om de Forhold, der begrundede en saadan Stigning, har Fattigforstanderen i sine Bemærkninger til Budgetforslaget for sidstnævnte Aar udtalt:

«Følelsen af det økonomiske Tryk, som hviler over flere af de betydeligste Erhvervsgrene i Byen, har medført Indskrænkninger overalt, og heraf følger igjen mangfoldige smaa Indtægtstab for Fattigfolk, og disse Tab behøver ikke at være store for hver enkelt Person, førend de tilsammenlagt bliver et betydeligt Beløb for de mange. Antages det saaledes, at 800 af de 1 790 Hovedpersoner er mere eller mindre erhvervsdygtige, og at disse paa Grund af de mindre gode Arbeidsvilkaar tjener 25 Øre mindre om Ugen end ellers, saa vil det for Aaret udgjøre Kr. 10 400.

Naar en saa ubetydelig Formindskelse i den Enkeltes Arbeidsfortjeneste andrager til saapas Sum for de mange, som det her gjælder, maa en Stigning i Fattigudgifterne paa ca. Kr. 10 000 ansees noksaa rimelig.»

En meget god Støtte for Fattigvæsenet har Fattiggaarden vist sig at være; den blev oprettet i 1893 med Plads for 70 Lemmer. Da den var nedbrændt i 1904, blev den Aaret derefter opbygget i noget formindsket Skikkelse med Plads for ca. 45 Lemmer. Men saa blev der samtidig hermed bygget og indredet et særskilt Hjem for gamle og sygelige Personer med Plads for ca. 75.

Begge disse Hjem, der nu har Navn af «Stavanger Arbeids- og Aldershjem», toges i Brug ved Udgangen af 1905.

Ligeledes maa det i 1902 oprettede kommunale Arbeidskontor nævnes som en Institution, der er til Støtte for Fattigvæsenet, idet man gjennem det bl. a. har kunnet tilveiebringe effektiv Kontrol med angivelig Arbeidsløshed.

Forøvrigt bør det ogsaa i denne Forbindelse omtales, at for Fattigvæsenet spiller de hermetiske Fabriker her i Byen en betydningsfuld Rolle, idet de skaffer Arbeide for en Mængde ældre og yngre Kvinder, og saasnart der sker nogen Indskrænkning i Driften af disse Fabriker, mærkes det straks inden Fatttigvæsenet. I den forløbne Femaarsperiode har den jevne Drift inden Fabrikerne saaledes i væsentlig Grad medvirket til, at Forholdene inden Fattigvæsenet ogsaa har artet sig jevnt.

Blandt de Udgiftsposter paa Fattigbudgettet, som er steget mest i Femaarsperioden, maa først og fremst nævnes Sindssygeudgifterne. Disse udgjorde i 1901 ca. Kr. 23 000, men steg i 1905 til ca. Kr. 30 000. Derhos har ogsaa Sygehusudgifterne gaaet betydeligt op, men det bør for en Del forklares af, at man indtil 1897 havde et lidet tidsmæssigt Sygehus, hvor Folk meget nødig vilde indlægges, men siden man fra nysnævnte Tid fik et nyt Sygehus med et Lægetilsyn og et Udstyr, der i enhver Henseende nyder almindelig Paaskjønnelse fra alle Hold, er ogsaa Indlæggelsen af Trængende øget i høi Grad.

Sluttelig skal bemærkes, at den nye Fattiglov, som traadte i Kraft ved Periodens Begyndelse, ved en Række Bestemmelser har medført øgede Fattigudgifter for de større Byer; det gjælder navnlig de nye Byrder, som er paalagt Opholdsstedets Kommuner for fremmede Trængendes Vedkommende.

Stavanger kommunale Arbeidskontor begyndte sin Virksomhed 1 September 1902. Indtil 31 December 1905 har Kontoret været besøgt af 8 275 arbeidssøgende Mænd, hvoraf 6 059 med Hjemstavnsret her, og disse havde foruden sig selv at forsørge 8 942 Personer. Der var i samme Tidsrum 3 999 ledige Pladse, hvoraf 829 besattes fast og 2 720 midlertidig. Af de besatte Pladse var 425 udenfor Stavanger. Af Kvinder meldte der sig i samme Tid 1 750 arbeidssøgende, hvoraf 1 121 med Hjemstavn her, og disse havde 451 at forsørge. Der var 1 449 ledige Pladse, hvoraf 258 besattes fast og 334 midlertidig. 41 af de besatte Pladse var udenbys.

Forsikringssummen af de i den almindelige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Eiendomme i Stavanger udgjorde:

for 1901	Kr.	24 633 600
- 1902	-	26 083 300
- 1903	-	26 966 500
- 1904	-	27 548 200
- 1905	-	28 572 100

I Femaaret er der, som nedenfor anført:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
1. Afhændet faste Eiendomme:					
Antal	271	376	268	204	181
Beløb	Kr. 1 753 550	2 096 050	1 974 466	1 333 143	1 104 417
2. Thinglyst Panteheftelser i faste Eiendomme:					
Antal	506	693	559	533	472
Beløb	Kr. 2 177 623	2 739 900	1 698 358	1 747 664	1 116 757
3. Aflæst Panteheftelser i Do.:					
Antal	330	393	326	393	396
Beløb	Kr. 970 463	1 244 386	915 595	1 014 369	978 329
4. Afholdt Udpantninger:					
Antal	1 194	1 227	1 030	1 290	1 124
Beløb	Kr. 39 174	38 681	28 947	31 546	31 546
5. Afholdt Exekutioner:					
Antal	201	239	236	202	180
Beløb	Kr. 91 567	43 453	114 404	114 521	62 610
6. Afholdt Tvangsauktioner:					
Fast Gods:					
Antal	23	30	38	40	32
Beløb	Kr. 183 400	220 800	162 500	329 700	132 400
Løsøre:					
Antal	29	27	23	25	24
Beløb	Kr. 60 800	34 500	21 800	23 000	9 200

6. Binæringer.

Det Byen underliggende Landareal, der for det meste er helt opdyrket, er i Femaaret noget formindsket ved fortsat bymæssig Bebyggelse. Af Arealet er ogsaa en Del gaaet over fra egentligt Jordbrug til Havebrug. Denne Indskrænkning i Arealet er dog formentlig opveiet ved en mere intensiv Dyrkning, saa at Afkastningen tør forudsættes at have været omtrent den samme som tidligere. Avlingen bestaar for den allerværsentligste Del af Græs og Foderplanter, hvorfor Melk udgjør det væsentligste Afsætningsprodukt. Byens 2 Andelsmeierier har fortsat sin Drift uforandret. Disses Omsætning, som i 1900 udgjorde nær 5 Millioner Liter Melk, er i 1905 steget til 7.1 Million Liter, hvoraf dog Mesteparten indkommer fra det omliggende Landdistrikt. Af den indmaalte Melk eksporteres ca. 1 Million Liter om Aaret til Bergen.

Havebruget har været i jevn Udvikling og er blevet adskillig udvidet saavel med Hensyn til Grønsagsdyrkning som i Retning af mere udpræget Handelsgartneri.

Som Binæring drives Hønseavl i nogen Udstrækning. Enkelte af Løkkeeierne deltager i Vinterfiskerierne, og flere er paa en eller anden Maade knyttet til Bedrifter i Byen og henter derfra for nogen Del sin Næring.

7. Arbeiderforhold.

I Vintermaanederne har der været nogen Arbeidsløshed, saaledes at Kommunen til Arbeide for Arbeidsledige har anvendt i 1902 Kr. 30 500 (deraf Kr. 10 000 til Arbeide med Kirketomt), i 1903 Kr. 10 000, i 1904 Kr. 2 951 og i 1905 Kr. 5 835. Der henvises iøvrigt til foranstaaende Beretning om Stavanger Arbeidskontors Virksomhed.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Ædruelighedsforholdene er i Femaarsperioden bedrede. En Opgave over Arresterede og Mulkterede for Overtrædelse af Rusdrikloven i Aarene 1901—1905 hidsættes:

Arresterede for Beruselse og Gadeuorden m. v.:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Mænd	1 413	1 201	954	780	649
Kvinder	58	95	130	79	63
Tilsammen	1 471	1 296	1 084	859	712

Mulkterede for Beruselse og Gadeuorden m. v.:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
918	903	779	531	516

Domme og vedtagne Forelæg for Overtrædelse af Øl-, Vin- og Brændevinsloven:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Øl og Vin	82	63	87	46	44
Brændevin	5	12	10	11	4
Tilsammen	87	75	97	57	48

I Femaaret er tilkommet 7 Legater. En Fortegnelse over Stavanger Bys Legater pr. 31 December 1905 indtages:

Oprettet.	Navn.	Oprindeligt Beløb.	Beholdning pr. 31 December 1905.	Til Fordel for:
			Kr.	
1764	Justitsraad Hilmands Legat	500 Rdl.	630.00	Stavanger Hospitalsstiftelsers Lemmer.
1826	Peder Klows Legat	2 626 Spd.	57 730.29	Fattige Enker i Stavanger.
1828	Oberst Michael Smiths Gave	53 Spd. 93½ Sk.	698.15	Do. Do.
1838	John Haugvaldstads Legat	300 Spd.	2 835.35	Do. Do.
1847	Konsul Jonas Kiellands Legat	2 000 -	30 435.40	De mest trængende værdige Familier i Stavanger.
1855	Jonas Jansens Legat	2 000 -	26 056.69	Værdige trængende Enker i Stavanger.
1856	Toldkasserer Løvdahls Legat	500 -	2 211.70	Redningsselskabet for moralsk fordærvede unge Mennesker.
	Do. Do.	500 -	3 381.44	Stavanger Søndagsskole.
	Do. Do.	1 000 -	4 520.00	Do. Almueskole.
	Do. Do.	2 000 -	8 416.42	Husarme i Stavanger, især trængende Enker.
	Do. Do.	20 000 -	85 448 87	Almennyttige Indretninger.
1859	Christine Jansens Legat	2 026 Spd. 4 M. 5 Sk.	38 580.74	Til Testatrix's Slægtninge.
1867	Stavanger Brandkasse	54 Spd.	13 258 81	Til Belønning og Understøttelse af Brandfunktionærer eller deres Efterladte.
		Kr.		
1874	Byfoged Christensens Legat	4 800.00	12 893.78	Værdige Trængende af Stavanger Kommune, fortrinsvis Enker og uforsørgede Børn af veltjente offentlige Tjenestemænd.
1878	Christian Jacobsens Legat	4 000.00	6 020.16	Pleiestiftelsen for Smaabørn.
	Do. Do.	70 988.50	108 936.37	Waisenhuset i Stavanger.
1880	Sivert Gundersen og Hustrus Legat	20 000.00	34 571.39	Værdige trængende Husarme.
1884	Erik Øklands Legat	2 000.00	2 000.14	Stavanger Bys Fattige.

Oprettet.	Navn.	Oprindeligt Beløb.	Beholdning pr. 31 December 1905.	Til Fordel for:
		Kr.	Kr.	
1890	Thorkel Albrektsens Legat	2 225.00	2 829.00	Lindøens Opdragelsesanstalt (Stavanger Tvangsskole).
1897	J. R. Tysdals Legat	6 989.65	8 237.79	Trængende ugifte Mænd og Kvinder.
1897	Anders Evertsens og Hustrus Legat	44 626.22	47 964.06	Trængende Enker og andre Husarme.
1895	Johannes Birkedals Legat	2 760.00	3 471.26	Trængende i Domkirkens Menighed.
1896	Doktor Eyes Legat..	66 160.00	69 289.40	Trængende, helst ugifte Kvinder af Sjømands- og Handelsstanden, fødte i Stavanger.
1901	Christen I. Hagas og Hustrus Legat	5 076.12	5 209.22	En værdig trængende Sjømandsenke.
1901	Stavanger Hospitalsstiftelse	15 000.00	20 327.19	Til et oprettendes Aldershjem for 8 Kvinder.
1902	Johannes J. Aabergs Legat	15 064.63	15 667.65	Trængende Enker og Faderløse i Stavanger.
1902	Christiane Thorsens Legat	21 529.73	21 658.24	Efter nogle Slægtninges Død til Trængende af den bedrestillede Borgerstand i Stavanger.
1902	T. Svendsens og Hustrus Minde....	34 000.00	34 755.23	Til 5 nævnte veldædige Indretninger i Stavanger.
1903	Chr. Oftedahl og Hustru Legat.....	1 300.00	1 358.50	Til Stavanger Arbeidsskole.
1904	Michael Berentsens Legat	20 000.00	20 107.83	Værdige Trængende i Stavanger.

Desuden haves det ved Brændevinssamlagenes Nedlæggelse oprettede Legat til Stavanger Bys Vel, hvis Kapital pr. 31 December 1905 udgjorde Kr. 215 705.

Stavanger offentlige Skole for den høiere Almendannelse har havt følgende Elevantal:

Skoleaar.	Samlet Antal.	Deraf Piger.	I Gymnasiet.
1901/1902	367	123	50
1902/1903	398	153	63
1903/1904	395	172	74
1904/1905	373	169	63
1905/1906	357	181	87

Klassernes Antal har i alle Skoleaar været 16. Skolepenge og Statstilskud har udgjort:

Skoleaar.	Skolepenge.	Statstilskud.
	Kr.	Kr.
1901/1902	27 957	31 700
1902/1903	31 520	34 000
1903/1904	32 295	34 033
1904/1905	33 615	37 000
1905/1906	29 442	36 482

Desuden har 2 Privatskoler været i Gang: Storms Skole og Platous Skole.

Ligeledes har 2 Arbeidsskoler været i Virksomhed, nemlig Østre Arbeidsskole for Gutter og Vestre Arbeidsskole for Gutter.

Stavanger Husflidsforenings Virksomhed fremgaar af følgende Oversigt:

Aar.	Omsætning.	Kurser.	Elevantal.
	Kr.		
1901	9 331	6	114
1902	12 133	5	84
1903	13 225	5	99
1904	11 466	8	95
1905	13 440	8	111

Stavanger Museum har havt et aarligt Statsbidrag af Kr. 6 000 samt et tilsvarende Beløb af Byen, fordelt paa Kommunen, Amtet, Legatet for Stavanger Bys Vel og Musæselskabets Medlemmer. Det har, som tidligere, været holdt aabent for Publikum hver Torsdag fra Kl. 12—1 og Søndag fra Kl. 11½—1½ og tildels Kl. 5—7.

Stavanger Kunstforening og Stavanger Theater har fortsat sin Virksomhed som før.

Stavanger Byselskab, hvis Indtægter er Bidrag af Legatet til Stavanger By's Vel og Medlemskontingent ca. Kr. 250 aarlig, har fortsat sin Virksomhed til Byens Forskjønnelse. Flere Parkanlæg er beplantede, et Springvand er opsat i Musæparken m. m.

Fattigpleien i de 3 Menigheder har fortsat sin Virksomhed i det væsentlige uforandret. Domkirkens Fattigpleie har oprettet en Børnekrybbe for de Arbeidssøgendes Spædbørn.

Stavanger Sjømandsforening har, forden de regelmæssige Generalforsamlinger i Marts og December, afholdt flere extraordinære Møder til Drøftelse af maritime Spørgsmaal. I Foreningens Assuranceindretning har i Femaaret været forsikret for Kr. 667 000 paa Sjømænds Tøi og Effekter.

Foreningens Medlemstal var ved Udgangen af 1905: 230.

Stavanger Sjømandshjem er nu saapas godt stillet ved Legater, at det kan udrede Udgifterne til Løn for Bestyrer og til Brænde for Beboerne, 24 gamle Sjømænd med Familie.

Foreningen for trængende Sjøgutter har i Femaaret udrustet 94 Gutter med nødvendige Klæder til deres første Reise med samlet Udgift af Kr. 2 258.63.

Stavanger Arbeideres Understøttelsesforening, stiftet 1851, bygget paa Selvhjælp, havde i Femaaret gjennemsnitlig 340 Medlemmer. Indtægterne har dreiet sig om Kr. 3 000 aarlig med henimod tilsvarende Udgifter, der hovedsagelig bestaar i Syge- og Begravelsesbidrag. Af Løvdahls Legat har Foreningen havt et Bidrag af ca. Kr. 300 aarlig. Sygekassens Medlemsantal har gjennemsnitlig været 78. De samlede Indtægter — hvoraf Kr. 400 aarlig af Kommunen —, udgjorde ca. Kr. 4 000 og Udgifterne ca. Kr. 3 700. Det til Foreningen i 1893 skjænkede Legat, «Thorkel Albrektsens Legat», beløb sig pr. 31 December 1905 til Kr. 10 866, efterat man i 1901 havde disponeret ca. Kr. 4 500 til Indkjøb af en Naboeiendom. I 1905 modtog Foreningen en Gave af Kr. 1 000 fra Michael Berentsens Dødsbo.

Stavanger Handelsstands Understøttelsesforening har i Femaaret havt fra 325 til 359 Medlemmer. Dens Kapital er steget fra i 1901 Kr. 71 598 til i 1905 Kr. 85 076. Der er uddelt i:

1901	Kr. 2 650
1902	- 2 780
1903	- 2 760
1904	- 3 300
1905	- 3 355

Stavanger Telefonforretnings Abonnenter er øget fra 801 i 1901 til 986 i 1905.

Feriekomiteen (Komiteen for fattige Skolebørns Ophold paa Landet) har i Femaaret underholdt ialt 437 Børn eller 88 Børn gjennemsnitlig pr. Aar. Antallet er øget fra 78 i 1901 til 437 i 1905. Indtægterne var i 1901 Kr. 2 596 og i 1905 Kr. 14 276. Udgifterne i de tilsvarende Aar Kr. 2 966 og Kr. 13 809.

Stavanger Læseforening for Kvinder har fra 1 Juli 1903 forhøiet Medlemskontingenten fra 3 til 5 Kr. Medlemsantallet var ved Femaarets Udgang ca. 100. Bibliotheket indeholdt ca. 1 250 Bind.

Stavanger Ynglingeforenings Medlemsantal har varieret fra 321 til 363. Foreningen har i de sidste Aar holdt en lønnet Sekretær. Den har følgende Underafdelinger: Musikkorpset, Orkestret, Sangforeningen, Missionsforeningen, Samtalelaget, Maallaget, Afholdsgruppen og Yngres Møde.

St. Franciscus-Søstrene har i sit Hospital forpleiet:

35	Patienter	i 1901
97	—	- 1902
137	—	- 1903
146	—	- 1904
166	—	1905

Desuden har de i Femaaret forpleiet 33 Patienter i sine Hjem.

Det norske Missionsselskab og Bethaniastiftelserne har fortsat sin Virksomhed i det væsentlige som før.

Stavanger Fængselsselskab har understøttet:

i 1901	12	Personer	med	Beløb	tilsammen	Kr. 137.40
- 1902	7	—	-	—	—	- 281.45
- 1903	13	—	-	—	—	- 493.16
- 1904	19	—		—	—	- 188.48
- 1905	13	—		—	—	- 467.15

Stavanger Magistrat, 31 Januar 1907.

Thorvald Larsen.

Beretning

om Kjøbstaden Haugesunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængden

var ved Femaarets Begyndelse 7 935. I Femaarets Løb er foregaaet følgende Forøgelse og Afgang:

Aar.	Levendefødte.	Døde.	Anmeldt indflyttet.	Anmeldt udflyttet.	Samlet Forøgelse.
1901	288	133	339	193	301
1902	261	108	463	250	366
1903	303	136	488	264	391
1904	299	121	403	343	238
1905	294	103	396	281	306
Tilsammen	1 445	601	2 089	1 331	1 602

Ved Femaarets Udgang antages Folkemængden altsaa at være forøget til 9 537.

2. Industri.

Af industrielle Forretninger er her ikke mange. Her er 2 mekaniske Værksteder, som væsentlig befatter sig med Reparationer af Skibe og Skibsmaskiner. Det ene af dem, «Møllerveiens mekaniske Værksted», har en vekslende Arbeidsstyrke af 10—23 Mand, sædvanlig omkring 16 Mand. Det andet, «Haugesunds mekaniske Værksted», har fra 25 til 80 Mand, sædvanlig omkring 50 Mand, i Arbeide. Sidstnævnte Værksted har i det sidste Aar ogsaa arbeidet endel nye Dampskibsmaskiner og -Kjedler samt en ny og fuldt udstyret Staaldampbaad, saa Værkstedet har været i en tilfredsstillende Fremgang.

Haugesunds Meieri og Torvestads Meieri drev hvert sin Forretning med stigende Omsætning til 1905, da de sloges sammen til ét under Navn af Haugesunds Meieri. Dette har opført en ny, stor og tidsmæssig indredet Murbygning, som er forsynet med de nyeste og bedste Maskiner paa Meieriomraadet. Drivkraften er Damp. Forretningen er en af de største i Landet og dens Betydelighed vil fremgaa af følgende Tabel:

Aar.	Haugesunds Meieri.		Torvestads Meieri.	
	Indmaalt Melk.	Omsætning.	Indmaalt Melk.	Omsætning.
	Liter.	Kr.	Liter.	Kr.
1901	1 028 001.5	142 520.29	264 548	32 081.81
1902	1 071 379.5	145 981.74	268 988	32 208.98
1903	1 166 130	160 907.37	309 601.5	35 899.84
1904	1 291 383	168 732.27	316 132	36 265.45
1905	1 683 964.5	188 839.56		-

Den langt overveiende Del af Melken sælges igjen; kun en mindre Del — antagelig ca. 1/5 — ystes eller kjærnes.

Haugesund Smørfabrik beskjæftiger 6 Mand og 2 Kvinder i Fabriken samt 2 Kontorfolk foruden Bestyreren. Den har produceret i 1901 ca. 300 000 kg. Margarinsmør, i 1902 ca. 338 000 kg., i 1903 ca. 356 000 kg., i 1904 ca. 373 000 kg. og i 1905 ca. 328 000 kg.

Haugesunds Dampvaskeri og Badeanstalt har Tilskud af Kommunen, Samlaget og Sparebanken.

I 1905 er gjort Forberedelser til Anlæg af en Slip for mindre Fartøier, men den er først senere blevet færdig.

3. Haandværksdriften

har ikke vist stor Forandring; den holder jevnt Skridt med Byens Vækst I 1905 fandtes der følgende Haandværkere i selvstændig Stilling (hvoraf de fleste med Svende og Lærlinge i sit Arbeide): 6 Smede, 2 Rørlæggere, 6 Blikkenslagere og Kobbersmede, 3 Guldsmede, 2 Blokmagere, 1 Bogbinder, 40 Bødkere (hvoraf 31 ogsaa driver anden Næring), 2 Farvere, 20 Bagere, 7 Malere, 6 Murere, 15 Tømmermænd, 3 Seilmagere, 18 Skomagere, 8 Skræddere, 7 Slagtere, 9 Snedkere, 4 Uhrmagere.

4. Handelen

er hovedsagelig anlagt paa det stedlige Behov, men nogle Forretninger har desuden betydelig Skibsforsyning og i Vaarsildfisketiden forsynes den tilreisende Fiskeralmue fra Byen med Næringsmidler, Beklædningsgjenstande og Redskaber, hvorved Handelsomsætningen i den Tid bliver betydelig. Importen af de vigtigste Artikler fra Udlandet vil sees af følgende Tabel:

Aar.	Stenkul.	Salt.	Pile-baand.	Maskiner.	Seildug.	Bom-ulds- og Lin-varer.	Metal-varer.	Kaffe.	Sukker.
	hl.	hl.	Bundter.	Kr.	kg.	kg.	kg.	kg.	kg.
1901	245 810	146 773	74 174	10 128	4 683	19 905	90 973	15 890	7 870
1902	198 607	133 580	57 777	19 988	4 200	20 580	85 250	8 035	27 624
1903	250 079	140 858	97 167	9 693	7 252	26 370	202 314	18 057	29 214
1904	265 803	164 967	113 988	19 916	6 970	24 460	344 150	16 405	45 602
1905	288 230	184 189	143 638	16 136	5 554	28 190	358 455	10 526	59 765

Bankvæsenet har været i jevn Fremgang. De herværende 2 Sparebanker, «Haugesunds Sparebank» og «Torvestad & Skaare Sparebank», driver en stor Virksomhed. En tredie Bank, «Avaldsnæs Privatbank», har ogsaa sit Sæde i Byen; dens Virksomhed er mindre. Nedenstaaende Tabeller vil vise nærmere Bankernes Virksomhed. Der har i flere Aar været Tale om at oprette en Privatbank for Haugesund for lettere at tilfredsstille Pengebehovet til særlig Rederi- og Fiskebedriften, men til Udgangen af 1905 var den endnu ikke traadt i Virksomhed:

(Se Tabellen næste Side.)

A/S Avaldsnæs Privatbanks Formue er vokset fra Kr. 13 001.22 i 1901 til Kr. 16 007.83 i 1905 og dens Forvaltningssum ligesaa fra Kr. 39 713.82 til Kr. 72 647.49. Indskydernes Antal var i 1905: 369.

5. Skibsfarten,

som er en af Byens Hovednæringskilder, har i Femaaret gjennemgaaende arbeidet under vanskelige Forhold, da Fragterne har holdt sig meget lave. I 1902 og 1903 var ikke faa af Byens Dampskibe oplagte paa Grund af at lønnende Fart ikke kunde faaes. I 1905 var dog en Bedring at mærke. Byens Handelsflaade har derfor i Femaaret holdt sig temmelig uforandret.

Aar.	Dampskibe.		Seilskibe.	
	Antal.	Reg.-Ton.	Antal.	Reg.-Ton.
1901	80	29 971	170	23 934
1902	83	30 179	164	23 431
1903	82	26 456	162	20 907
1904	84	27 092	159	20 368
1905	84	26 557	161	20 409

Sparebankens Navn.	Aar.	Formue.	Forvaltnings-kapital.	Antal Indskydere.	Indskyderne indsat.	Indskyderne udtaget.	Total Omsætning.
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
Haugesunds Sparebank.	1901	305 329.18	2 969 609.96	4 436	14 541 641.88	14 587 997.97	ca. 39 Millioner
	1902	345 479.03	3 256 359.30	4 612	14 337 703.35	14 205 238.19	- 40 —
	1903	381 280.93	3 323 628.05	5 019	14 934 305.60	15 034 339.24	- 41 —
	1904	433 099.76	3 346 194.30	6 428	15 112 499.54	15 267 258.91	- 41 —
	1905	471 825.76	3 756 168.32	6 898	17 301 414.92	17 055 640.05	- 47 —
Torvestad & Skaare Sparebank.	1901	294 934.98	3 201 374.25	6 270	10 431 331.39	10 423 283.89	
	1902	337 632.72	3 430 298.35	6 754	10 461 892.24	10 391 289.42	
	1903	365 862.63	3 752 433.73	7 093	10 497 466.45	10 328 435.34	
	1904	421 095.80	3 787 249.78	7 361	10 160 129.47	10 180 546.59	
	1905	465 445.85	3 945 887.26	7 748	10 992 649.98	10 878 362.55	

6. Fiskeri

og Udskibning af Sild og Fisk er den vigtigste Hovednæringsvei; specielt Sildefiskerierne. Fedsildfisket paa Nordland har ogsaa i dette Femaar slaaet feil; Udbyttet har gjennemgaaende været ringe, Varen smaafaldende og de faa Ladninger, som er hjembragte hertil, har ikke bragt synderlig Fortjeneste — undtagen i 1904 og 1905, da der paa den udskibede Fedsild tjentes ganske bra.

Af langt større Betydning har Vaarsildfisket været for Byen og Distrikterne omkring. Der er opfisket gjennemsnitlig i søndre Distrikt, hvori herfra væsentlig opereres, 320 000 Maal aarlig (i 1902 dog kun 210 000 Maal), hvoraf over Halvdelen er udskibet i fersk Tilstand — «iset» — til Hull og Hamburg. Forretningen er hazardiøs, da den afhænger af de stærkt fluktuerende Priser paa nævnte Importsteder (fra 6—18 Kr. pr. Kasse), saa kun de færreste Exportkompanier eller Forretninger har havt nogen særlig stor Nettofortjeneste. Men Trafiken er alligevel af stor Betydning for Stedet, da den sysselsætter en Mængde Arbeidsfolk og skaffer mange af Byens Dampskibe god Fortjeneste i «Isesildtiden»; det er et intenst Arbeide, som da foregaar Dag og Nat med Sildens hurtige Behandling og Expedition.

Saltning af Vaarsild har gaaet lidt efter lidt tilbage, da Priserne i Sverige og Tyskland har holdt sig lave og det russiske Østersjømarked har været stængt paa Grund af den høie Told. Af samme Grunde har Fortjenesten været liden og der har snarere været Tab. Undtagelsesvis bragte Skibningen over Arkangel i 1904 god Fortjeneste, men i 1905 bragte ogsaa den Tab for Salterne.

Sildefisket ved Island har tildels bragt Erstatning for det ringe Nordlandsfiske, idet de herfra udsendte Expeditioner har gjort det godt. Saaledes erholdtes en god Fortjeneste paa de 79 000 Tønder, som i 1904 opfiskedes af 5 Dampskibe og 47 Seilskibe herfra, og ligesaa paa de i 1905 opfiskede 30 000 Tønder. Prisen var henholdsvis 16—22 Øre og 18—26 Øre pr. Kg.

De herfra siden 1902 drevne Sildeexpeditioner til Shetlandsøerne har ikke været regningssvarende.

Makrelexporten har været lønnende, men indskrænket paa faa Hænder. Makrellen flækkes og skibes til Marked i Amerika.

I Femaaret er et nyt Hvalfangerselskab, «Hekla», dannet her for Fangst ved Island; det har 4 Fangstdampskibe og 1 Slæbebaad i Lighed med det ældre Selskab «Talkna». Dette sidste havde i 1902 et brillant Aar, medens det nye Selskab ikke kom saa tidligt istand, at det fuldt ud kunde deltage da. I de senere Aar har Forretningen saavidt kunnet bære sig paa Grund af Prisfald paa Tranmarkedet; dog gav 1905 vistnok begge Selskaber bra Udbytte.

Til Belysning af Udførselen fra Byen af Fiskevarer hidsættes følgende Udførselstabel:

Aar.	Vaarsild, iset.	Vaarsisd, saltet.	Fedsild.	Islandssild.	Skotsk og engelsk Sild.	Brisling.	Makrel, saltet.	Iset Fisk.	Iset Laks.	Hummer, levende.
	hl.	hl.	hl.	hl.	hl.	hl.	hl.	kg.	kg.	Stkr.
1901	109 659	136 846	24 667	795	6 946	1 399	4 740	31 665	791	12 832
1902	130 102	170 387	51 663	9 566	8 806	1 015	3 458	44 170	676	30 800
1903	148 403	144 745	81 111	16 657	7 358	1 027	3 783	29 681	679	32 564
1904	127 913	121 359	34 395	29 572	5 776	2 034	5 130	57 440	696	53 789
1905	169 173	146 500	10 689	30 068	11 553	1 378	10 771	57 955	2 611	31 684

7. Forretningslivets Vækst.

Til Belysning af dette i det hele vil efterstaaende Tabel over en Del af Omsætningen ved Haugesunds Postkontor tjene:

		1901.	1902.	1903	1904.	1905.
Frimærkeforbrug	Kr.	27 649.04	28 880.19	31 881.92	34 627.43	36 891.75
Afsendte og ankomne Postanvisninger	Antal	6 394	7 164	9 998	8 261	9 820
	Beløb Kr.	368 860.00	455 019.00	512 058.00	490 002.00	569 650.00
Afsendte Bankobreve til Ind- og Udland	Antal	17 400	14 700	18 900	20 100	24 200
	Beløb Kr.	2 485 500.00	2 431 100.00	3 769 100.00	3 265 300.00	4 058 900.00

8. De kommunale Forhold og Kommunehusholdningen.

a) Byens Folkeskole har havt følgende Elevantal henholdsvis ved Begyndelsen og Slutningen af hvert Aar: 1901: 1 100—1 058; 1902: 1 137—1096; 1903: 1 162—1 148; 1904: 1 226—1 171; 1905: 1 262—1 158. Lærernes og Lærerindernes Antal har øget fra henholdsvis 10 og 16 i 1901 til 11 og 21 i 1905, foruden Skolens Bestyrer (der ogsaa har Undervisningstimer) og en Timelærer. Som Skolelokale haves 2 store 2-Etages Murbygninger, den ene taget i Brug 1894 og den anden i 1905. (Indtil dette Aar benyttedes en ældre Træbygning for de Børn, som ikke kunde rummes i den ældre Murbygning.) Den ældre Bygning har 14 Klasseværelser og Sløidlokale for 40 Elever og Vagtmesterbolig samt i en Fløibygning Kontor, Lærerværelse og Gymnastiksal m. m. Den nye Bygning, som har fælles Gaardsrum med den ældre, har ligesaa 14 Klasseværelser med Kontor og Lærerværelse samt i Loftsetagen Sang-, Tegne-, Haandgjernings- og Naturfagværelser og i Kjælderen Kogeskole og Skolebad; denne Bygning har Centralopvarmning. Byen ofrer meget for at udstyre Folkeskolen paa bedste Maade i enhver Henseende.

Byens Middelskole har sit Lokale i sin egen 2-Etages Træbygning. Elevantallet har været ved Udgangen af 1901: 146, 1902: 153, 1903: 141, 1904: 143, 1905: 137. Skolens Lærerkræfter var i 1905: Bestyreren, 3 Adjunkter, 3 Lærerinder, 1 Klasselærer, 3 Timelærere, 1 Gymnastik- og 1 Sanglærer. Skolen fik Examensret i 1880 og kunde saaledes i 1905 feire et 25-Aars Jubilæum.

Haugesunds Sjømandsskole holder til i leiet Lokale. Den har været godt besøgt og har nydt god Anseelse. Den har stedse søgt at være udstyret med fuldstændigt Undervisningsmateriel. Skolen har været besøgt i 1901 af tilsammen 53 Elever, i 1902 af 37, i 1903 af 46, i 1904 af 39 og i 1905 af 42. Den har havt 3 faste Lærere og ved stort samtidigt Elevantal 1 eller 2 Hjælpelærere. Skoleaaret varer fra September til Juni med vekslende Elevantal.

Haugesunds tekniske Aftenskole har fortsat sin Virksomhed i samme Spor som fra sin Oprettelse i 1896. Den har 4 faste Lærere og af og til en Hjælpelærer; 3 Klasser, hvoraf 1ste Klasse har Parallelklasse. Der undervises i Tegning, Regning, Mathematik, Norsk, Skrivning, Bogførsel og Fysik. Der har aarlig været gjennemsnitlig 58 Elever. Skolen holdes ved Kommune- og Statstilskud og Elevpenge (4 Kr. aarlig). — Til nævnte Skole er knyttet en Handelsskole, hvori der undervises i Norsk, Handelskorrespondance, Regning, Skrivning, Bogholderi og Engelsk. Lærerne er væsentlig de samme som ved den tekniske Afdeling. Elevantallet har aarlig været gjennemsnitlig 40. Bidrag fra Haugesunds Sparebank og fra Haugesunds Samlag samt Skolepenge (10 Kr. aarlig pr. Elev) har baaret Skolen.

Folkebiblioteket havde ved Udgangen af 1905 ca. 6 000 Bind. Boglaanet har været godt. Udlaanstiden er 3 Dage i Ugen Kl. 6—8 Eftm.

Af Aviser findes 3, «Karmsundsposten», «Haugesunds Avis» og «Haugesunderen», som alle udkommer 3 Gange ugentlig og hver i et Oplag af ca. 1 200—1 300.

b) Brandvæsenet. I Aaret 1900 fik Haugesund for første Gang faste Brandmandskaber, nemlig 4 Brandkonstabler og Taarnvægtere, hvoraf 1 beskikkedes som Brandmester med særskilt Løn herfor. Samtlige disse anvendtes imidlertid om Dagen til Arbeide ude i Byen og Ordningen var derfor lidet betryggende. Allerede Aaret efter, 1901, gik man derfor et Skridt videre og ansatte en særskilt Brandmester og 2 nye Brandkonstabler, der udelukkende havde Vagttjeneste — om Dagen i Brandstationen, om Natten tillige i Udkigstaarnet. De egentlige Brandkonstablers Antal var fremdeles 4 og de anvendtes fremdeles om Dagen til Arbeide ude i Byen; om Natten laa de i Brandstationen. Derhos gjordes i Aarets Løb Forsøg med en leiet Hest i Stationen om Natten. For at skaffe Plads til dette nye opførtes en Tilbygning til den ældre Station, indeholdende Mandskabsrum, Vagtværelse og Stald, foruden at Vognhuset fik en betydelig Udvidelse. I 1902 ansattes en ny Brandkonstabel og i 1903 endnu 2, hvorhos der for Kommunens Regning indkjøbtes 3 Heste. I Stationen indrededes derhos Værksted for Dampsprøitens Maskinist, der tillige er Smed og Mekaniker. Som Haandlanger havde han stadig 1 af Brandkonstablerne i Smedien, saa der om Dagen altid blev mindst 2 Konstabler foruden Maskinisten tilstede i Stationen, medens 6 Konstabler som Regel var beskjæftiget ved de kommunale Arbeider ude i Byen. Hermed var man naaet til en efter Omstændighederne noksaa tilfredsstillende Ordning og har denne været bibeholdt uforandret indtil Udgangen af 1905. — Angaaende Brandvæsenets Slukningsredskaber og Materiel forøvrigt henvises til efterstaaende Tabel, hvor Tilvæksten i Femaarsperioden vil sees. — Foruden de faste Brandmandskaber har man den hele Tid havt Reservemandskaber til Vandværket og Sjødampsprøiten, hos hvem Ringeklokker er indlagte, saa de kan alarmeres fra Brandstationen. I 1904 omlagdes Brandtelegrafen helt efter det Jacobsen'ske System, hvorved Mandskaberne opringes direkte fra Signalkasserne samtidigt med Brandvagten i Stationen. Bortseet fra enkelte Uheld (f. Ex. Brud paa en Spærrehage i Generalinduktoren) har Systemet virket tilfredsstillende. — Udrykning i Ildebrandstilfælde har ikke været hyppig, i 1901: 2, i 1902: 2, i 1903: 0, i 1904: 2 og i 1905 6 Udrykninger; af disse kun 2 af nogen Betydning.

(Se Tabellen Side 60 og 61.)

c) Gadeoparbeidelser med Vand- og Kloakledninger. Som man af efterstaaende Tabel vil se, har Byens Gade-, Vandlednings- og Kloaknet i Femaarsperioden faaet en ganske betydelig Tilvækst og er hertil anvendt forholdsvis store Summer, da Terrænet som Regel har været meget ugunstigt med store Fjeldskjæringer, og særlig har Grøfterne for Vand- og Kloakledningerne været kostbare at sprænge. Foruden de kontante Udlæg, som findes opført i Tabellen, er til disse Arbeider ogsaa medgaaet den væsentligste

Del af de faste Brandkonstablers Arbeide i disse Aar, hvilket maa værdsættes til mindst 10 000 Kr. — De nye Gader er alle udførte med makadamiseret Kjørebane. Af ældre Gader er ca. 1 100 løbende Meter nu forsynet med brolagt Kjørebane.

	Pr. 31/12 1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Sum pr. 31/12 1905.
Gader, løb. m.	5 963	215	430	820	285	305	8 018
Vandledning - -	7 143	0	159	725	485	170	8 682
Kloakledning - -	5 000	215	430	820	285	300	7 050
Brandventiler, Stkr.	48	0	2	6	11	2	69
Stoppeventiler, —	50	0	2	4	5	3	64
Anlægsomkostninger Kr.	-	10 000	7 500	13 850	9 850	6 700	47 900

d) Kaianlæg. Ved Bystyrebeslutning af 1 August 1902 bestemtes anlagt ny Dampskibskai udenfor det i 1899 afbrændte Strøg ved Torvgaden i det væsentlige overensstemmende med den af Stadsingeniøren foreslaaede Plan, der — efter at være udarbeidet i Detail — enstemmig vedtoges i Havnestyremøde den 10 Februar 1903. Udførelsen af Anlægget — omfattende Udmudring af Grunden til ÷ 8.0 m., Nedramning af Fundamentpæle, Sprængning af Murfod, Opførelse af den 9 m. høie og 117.5 m. lange Kaimur, Opfyldning og Planering af Kaibanen med Brolægning, Lægning af Vand- og Kloakledninger m. v. — overdroges Ingeniørerne Algaard og Bugge for en rund Sum Kr. 110 400, som dog ved endeligt Opgjør i Oktober 1904 paa Grund af enkelte mindre Forandringer i Planen bestemtes til Kr. 110 816.75. — Samme Aar (1904) anlagdes en mindre Træbrygge ved Skipperkaien og en Landingstrappe af Sten paa den vis-à-vis paa Risøen beliggende Vaagsalmenning — begge væsentlig af Hensyn til Færgetrafiken mellem Fastlandet og Risøen — med en samlet Udgift af ca. 1 000 Kr. — Endelig blev i 1905 foretaget en Udbedring af Nyalmenningen med Brolægning af Kaibanen for en Udgift af ca. 3 000 Kr.

	Til 31/12 1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Sum 31/12 1905.
Kaianlæg, løb. m.	180.5	-	-	-	117.5	52.0 Udbedring.	350
Omkostninger derved Kr.	ca. 40 000	-	-	-	110 800	3 000	153 800

e) Byggevirksomheden. Af efterstaaende Tabel vil sees, at Byggevirksomheden var livlig i den første Del af Femaarsperioden, men aftog

Aar.	Brandkorps.		Heste.		
	Mandskaber.	Lønninger.	Dag.	Nat.	Aarlig Udgift
		Kr.			Kr.
1900 31/12	1 Brandmester 1 Maskinist 3 Konstabler	1 200 1 200 2 400	0	0	0
1901	1 Brandmester 1 Maskinist 6 Konstabler Reservemandskaber	1 200 1 200 4 000 1 150	0	1	100
1902	1 Brandmester 1 Maskinist 7 Konstabler Reservemandskab	1 200 1 200 5 300 1 150	0	1	100
1903	1 Brandmester 1 Maskinist 7 Konstabler Reservemandskab	1 200 1 200 5 300 1 150	1	3	1 000
1904	1 Brandmester 1 Maskinist 9 Konstabler Reservemandskab	1 400 1 200 7 450 1 150	1	3	1 000
1905	1 Brandmester 1 Maskinist 9 Konstabler Reservemandskab	1 200 1 200 7 400 1 150	1	3	1 000
Sum 31/12 1905	11 + Reserve	10 950 aarlig.	1	3	1 000

Materiel med Tilvækst.

Sprøiter.	Vogne.	Slanger.	Stændere.	Brandtelegraf.	Værdi.
	Stkr.	Meter.	Stkr.		Kr.
1 Dampsprøite 3 Haandsprøiter	8	2 462	11	6 Signalkasser i Gaderne Numertavle i Stationen	30 000
	0		2	Nyt Telegrafvagtrum i Stationen	1 600
	0				
	1	1 000	2	4 Signalkasser i Gaderne	1 800
	0	466		Telegrafen omlagt efter Jacobsens System	2 200
	0				
1 Dampsprøite 3 Haandsprøiter	9	3 928	15	11 Signalkasser og 62 Alarmklokker	35 600

betydelig specielt i 1905. Aarsagerne til Aftagendet kan have været forskjellige, men tør dog væsentlig tilskrives dels at Pengemarkedet blev strammere, saa det blev vanskeligt for Ubemidlede at faa Laan til Opførelse af Huse, dels den nye Murtvangslov af 19 Mai 1905, hvorved Byens centrale Del unddroges Træbebyggelse og forøvrigt kun smaa Træhuse tillades opførte i Byen udenom Murtvangstrøget. Af Nybygninger i Femaaret er kun 8 af Mur, de øvrige af Træ. — Af Kommunen er opført i 1901 ny Kirke med 1 200 Siddepladse for ca. 250 000 Kr., i 1904 en ny Folkeskolebygning for ca. 125 000 Kr., i 1905 ny Torvhal for 5 000 Kr., — alle af Mur — og i 1902 «Gamlehjemmet» for Fattige for ca. 35 000 Kr. Derhos er ved Gave af Privatmand opført en ny Arbeidsskole af Mur.

	Til 31/12 1900.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Sum til 31/12 1905.
Antal Sager, behandlede af Bygningskommissionen	-	92	80	98	107	58	-
Antal nye Bygninger	664	50	38	41	40	12	845

f) Fattigvæsenet har ikke været store Forandringer underkastet, hvad efterstaaende Tabel viser:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Understøttede Hovedpersoner her	380	394	386	375	375
Antal Refusioner til andre Kommuner for	20	27	29	37	33
Bruttoudgifter derved Kr.	48 918.44	49 895.79	48 912.31	48 128.31	48 092.84

Da de indkomne Refusioner har udgjort gjennemsnitlig aarlig Kr. 5 278.12, har Nettoudgifterne udgjort gjennemsnitlig Kr. 43 511.42 pr. Aar. Fordelt paa gjennemsnitlig 411 understøttede Hovedpersoner, bliver det Kr. 105.87 paa hver. At Forsørgelsesudgifterne holdes saapas lave, har væsentlig sin Grund i omhyggeligt Tilsyn fra Fattigforstanderen og i at en hel Del gamle Fattige har Ophold i Fattigvæsenets Gamlehjem, hvorved Udgifterne bliver mindre, end deres Forpleining eller Logi hos andre vilde koste. Nævnte Gamlehjem er en stor 2-Etages Trækbygning, opført til Hjem for gamle Fattige og taget i Brug i 1902. Det kostede ca. 35 000 Kr. I 1ste Etage er Plads til 26 Personer, som her kun faar frit Hus og ugentlige Pengebidrag. Almindelig er her 20—21. I 2den Etage er Plads til 30 Personer, som her faar fuld Forpleining; det er for en

stor Del syge- og sengeliggende Gamle. Til deres Betjening er ansat en Bestyrerinde og to Tjenestepiger. Almindelig har her været 18—21 Personer. I Loftsetagen er 6 Reserveværelser, egentlig beregnet til Sygeværelser, samt Tjenerværelser. Endelig er i Kjælderetagen 6 Værelser, der benyttes af fattige Familier, som ikke har kunnet faa Hus; disse Værelser er jevnlig optagne. Samtlige Omkostninger ved Hjemmets Drift (derunder Forpleining af Belægget i 2den Etage) har indtil Udgangen af 1905 ikke oversteget Kr. 2 491.70 pr. Aar — heri dog ikke medtaget Renter af Husets Kostende.

g) Til Fremme af let og direkte Omsætning af Landmandsprodukter blev af Bystyret i 1905 besluttet Opførelse af en Torvhal paa Landmandstorvet. Den er af Mur. Den kunde dog først tages i Brug i 1906, saa dens Betydning for Torvhandelen ikke kan medtages i nærværende Beretning.

Ogsaa Udvidelse af den lokale Dampskibsfart til omliggende Distrikter har været paa Bane (og er efter 1905 begyndt at gjennemføres).

9. I kirkelig Henseende er Aaret 1901 et Mærkeaar derved, at Byen i det Aar fik egen Kirkebygning, der indviedes 6 Marts 1901. Tidligere havde Byen og Landsognet Skaare Kirke i Fællesskab, hvilken Ordning i flere Henseender medførte Ulemper. Den nye Kirke, «Vor Frelsers Kirke», er en vakker Bygning med en central og dominerende Beliggenhed. Den er forsynet med et særdeles godt Orgel. Altertavlen, der forestiller Kristus i Gethsemane, er malet af Fr. Kolstø. At Byen fik egen Kirke har bidraget ikke lidet til Øgning af Kirkesøgningen, som maa siges at være god. I det hele maa der siges at være megen kristelig Sans i Menigheden.

Foruden i Kirken forkyndes Guds Ord i 3 Bedehuse: Haugesunds Bedehus paa Fastlandet, Risøens Bedehus og Hasseløens Bedehus. De to sidstnævnte er ogsaa byggede i Femaaret. Virksomheden i Bedehusene, hvor talrige Møder holdes, ledes af Haugesunds Indremission.

Foruden denne Forening er der i Byen Foreninger for de fleste kristelige Gjøremaal, som er oppe i Tiden. Hedningemissionen omfattes med levende Interesse, særlig Missionen ved det norske Missionsselskab; men ogsaa det norske Kinaforbunds Mission støttes af en Forening. Santhalmissionen og Lappemissionen støttes ved Kvindeforeningers Arbeide. Israelsmissionen, den ytre og den indre Sjømandsmission og Omstreifermissionen har ligeledes sine Foreninger. En Underafdelig af det norske Bibelselskab forefindes.

For de Unge arbeides der ved en U. K. K. F., som har et Antal over 200 Medlemmer, og en U. M. K. F., som dog ikke har saa stor Tilslutning.

Til Byens velgjørende Anstalter maa regnes «Barnehjemmet», uagtet det ligger paa Landets Grund, men klods ved Bygrænsen, da det holdes i Gang ved frivillige Gaver og Foreningsarbeide og aarlige Bazarer i Byen, hvorfra det

optager helst forældreløse Børn indtil Konfirmationsalderen. Der er fortiden 32 Børn i Hjemmet.

Et «Alderdomshjem» for Gamle er opført i Femaaret ved Gaver og en Kvindeforenings Arbeide. Dets Driftsomkostninger tilveiebringes paa samme Maade. I sine rummelige og velindrettede Lokaler har det Plads til 22 Personer. Disse faar frit Husly, men ikke Kost, Brændsel eller Belysning. Det er saadanne gamle Mænd og Kvinder, som har liden Raad, men dog ikke faar offentlig Fattigunderstøttelse, som optages. Nogle faa af dem betaler en billig Husleie. Hjemmet har sin egen Bestyrelse.

Den private Fattigpleie har fortsat sin Virksomhed og uddeler aarlig for over 2 000 Kr., væsentlig bestaaende i Klæder og Kul. Med Støtte af Kommunen holder Indremissionen 2 Sygepleiersker og 1 Diakon, som har fuldt op af Arbeide med Sygepleie.

I Forbindelse hermed kan nævnes, at Ædruelighedstilstanden har været god og jevnlig bedret sig. Her er kun 2 Salgs- og Skjænkesteder for Øl (1 livsvarigt og 1 Samlag); 9 Kjøbmænd har Vinudsalg efter ældre Handelsbrev, men kun Samlaget har bevilget Vinret. Afholdssagen har mange Tilhængere. En Totalafholdsforening og en Goodtemplarloge har hver sit store og rummelige Hus og tæller henholdsvis ca. 700 og ca. 300 Medlemmer.

10. Fra 1 April 1904 blev Embedsværket for Byen forandret, idet Byfogedembedet blev gjenoprettet (som havde været nedlagt siden 1897) og dertil henlagt ogsaa Politi- og Magistrats- og Oppebørselsforretningerne. (Paadømmelse af Straffesager i Byen er henlagt under Karmsund Sorenskriveri.)

11. Byens økonomiske Vækst vil af efterstaaende Tabels Rubrik 1 og 5 sees at have været jevn. Paa Grund af de stigende Krav paa de kommunale Goders Udvidelse har Skatteprocenten holdt sig temmelig høi. Ligesaa er Priserne paa Livsfornødenheder noksaa høie, saa Byen maa siges at være et dyrt Levested.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
1. Antagen Formue Kr.	8 805 000.00	9 417 000.00	9 519 000.00	9 801 500.00	9 962 500.00
2. — Indtægt -	2 494 030.00	2 378 355.00	2 221 000.00	2 201 800.00	2 213 015.00
3. Skatbar — -	1 337 974.00	1 181 917.00	1 020 038.00	1 006 894.00	958 044.00
4. Skatteprocent	12.35 Pct.	14.06 Pct.	15.45 Pct.	15.45 Pct.	15.58 Pct.
5. Skattetakst paa fast Eiendom ..... Kr.	5 323 560.00	5 797 210.00	5 993 110.00	6 147 640.00	6 398 960.00
6. Skat paa Formue -	17 610.00	18 871.00	19 038 00	22 053.40	22 415.63
7. — - Indtægt -	165 545.78	166 586.89	160 989.58	155 856.06	149 458.45
8. — - fast Eiendom	21 294.22	23 189.14	23 972.42	24 590.54	25 595.92
Skat tilsammen	204 450.00	208 647.03	204 000.00	202 500.00	197 470.00

12. Tilstanden i Almindelighed maa siges at have været god. Her er et godt Arbeidssted for Kropsarbeidere og Arbeidslønnen er god. Byens Vækst har været naturlig og uden kunstig eller tilfældig Paavirkning, saa den maa antages at være solid.

Haugesunds Magistrat, 8 Marts 1907.

T. J. Tharaldsen.

Beretning

om Ladestedet Sogndals økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Folkemængden er noget nær uforandret siden sidste officielle Tælling, nemlig ca. 420.

Derhos er Forholdene i det hele temmelig uforandrede.

Saaledes findes fremdeles ingen industrielle Anlæg i Ladestedet og den huslige Industri er for intet at regne.

Handelsomsætningen har heller ingen nævneværdig Forandring undergaaet. Saaledes gjør den i forrige Beretning omtalte Konkurrence fra Handlende i Landdistriktet sig fremdeles gjældende. Handelsmændene i Ladestedet har dog holdt Balancen vedlige, saaat ingen Konkurser eller Akkorder blandt dem har fundet Sted.

Sparebankens Virksomhed har ogsaa i dette Femaar gaaet lidt fremad, hvilket fremgaar af følgende:

Forvaltningskapital pr. 31 Decbr.	1905	89 468	Kr.,
Do.	--«— 1900	68 012	-
Eiendom pr. 31 Decbr.	1905	11 492	-
Do.	--«— 1900	9 621	-

Af Overskuddet er i Femaaret uddelt i almennyttige Øiemed tilsammen 200 Kr.

Assurancer af noget Slags findes ikke.

Heller ingen Skibsfart, der er Omtale værd.

Til Belysning af den økonomiske Forfatning anføres:

Antagen Formue:	i 1905	=	187 637 Kr.,	i 1900	=	163 057 Kr.,
— Indtægt:	- —	=	73 966 -	- —	=	74 771 -
Skatbar — :	- —	=	21 552 -	- —	=	15 830 -

Forøgelsen i den skatbare Indtægt skriver sig fornemlig fra forandret Skattetabel.

Skatteprocenten i 1905 var:

pr. 1 000 Kroners Formue	.....	Kr. 2.10
- 100 — Indtægt	.....	- 12.50

I Femaaret er udlignet paa Formue og Næring gjennemsnitlig pr. Aar 3 320 Kr., hvoraf til Fattigvæsenet 1 026 Kr.

Kommunens Gjæld pr. 31 December 1905 var 3 050 Kr.

De i forrige Beretning omtalte, Ladestedets og Landsognets Kommuner tilhørende Malmfelter er endnu ikke afhændede og har ikke været i Drift. For at have Eiendommene paa Haanden tilsalgs har et Firma i Kristiania betalt en aarlig Afgift, hvoraf der i Femaaret har faldt paa Ladestedet 2 500 Kr.

Befolkningens Hovednæring er Fiskeri.

Af Binæringer kan ingen anden paapeges end lidt Jordbrug, idet Ladestedsindvaanerne almindeligvis eier smaa Parceller ved Ladestedets Grænser, hvorpaa i Regelen fødes 1 à 2 Kjør og nogle Faar samt avles Poteter til Husbrug.

Ædrueligheden er fremdeles god. Det eneste Øl- og Vinudsalg paa Stedet har sin væsentligste Afsætning til Landsfolk; men ogsaa blandt disse synes den Opfatning mere og mere at trænge igjennem, at berusende Drikke er en Vare, som uden nogensomhelst Skade kan undværes.

Sogndals Magistrat, 29 Oktober 1906.

J. Landmark.

Beretning

om Ladestedet Egersunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Da forrige Femaarsberetning blev afgivet, kunde Ladestedets Folkemængde angives i Henhold til den under 3 December 1900 afsluttede Folke-

tælling, der udviste et Indbyggerantal af 3 222. Nogen almindelig Folketælling er ikke senere foregaaet, saa nogen nøiagtig Oplysning om Stedets Folkemængde ved Udgangen af 1905 ei for Tiden kan gives; men det antages, at den ikke i nogen væsentlig Grad er forandret.

2. Industri.

Det for Stedet saa betydningsfulde Anlæg,

Fayancefabriken, har i Femaarsperioden 1901—1905 beskjæftiget ca. 270 Arbeidere, nemlig 150 voksne Mænd, 70 voksne Kvinder — Resten Gutter og Piger under 18 Aar. Produktion og Omsætning har dreiet sig om ca. Kr. 600 000 brutto aarlig. Markedet har udelukkende været indenlandsk, men Afsætning foregaaet over det hele Land. I November 1905 blev flere af Fabrikbygningerne (den nordre Del af Fabriken) ødelagt af Ildebrand. Dette bevirkede en Stansning i Fabrikationen; men i det milde Veir, som holdt sig Vinteren udover, kunde Gjenreisningen af flere af de nedbrændte Bygninger foregaa hurtig, og Stansningen blev af meget kortere Varighed end oprindelig befrygtet.

Damsgaards Potteri beskjæftigede ved Udgangen af 1905: 9 Mandspersoner (nemlig 6 voksne Mand og 3 Gutter), ingen Kvinder. Ogsaa Potteriets Afsætningsmarked er indenlandsk — væsentlig Østlandet.

Eie Stentøifabrik er beliggende paa Landets Grund; men dens 21 faste Arbeidere er samtlige fra Egersund.

Ved Egersunds nye Uldvarefabrik arbeidede i 1905 12 Personer, nemlig 3 Mænd, 1 Gut og 8 Piger.

Egersunds Meieri, stiftet i 1895, havde ved Afgivelsen af forrige Femaarsberetning fordoblet sin Omsætning, idet Meieriet i 1900 modtog af Aktionærerne 497 276 Liter Melk udbragt til Kr. 48 791.

I 1901	er til Meieriet	indleveret	445 999	Liter,	hvorfor er udbetalt	Kr.	40 095.56,
- 1902	—	—	437 607.5	—	—«—	-	39 934.88,
- 1903	—	—	494 887.5	—	—«—	-	45 323.96,
- 1904	—	—	498 361	—	—«—	-	45 616.39,
- 1905	—	—	535 584.5	—	—«—	-	44 371.35.

Meieriet udsælger nysilet, haandskummet og separeret Melk samt Smør, men ikke Ost. Aktiekapitalen, Kr. 17 430, er nu fuldt indbetalt. Det til Interessenterne udbetalte Overskud opgives at have været i 1901 Kr. 1 782.59, i 1902 Kr. 2 625.17, i 1903 Kr. 2 474.77, i 1904 Kr. 1 992.88 og i 1905 Kr. 461.58. Grunden til, at Udbyttet det sidste Aar har været saa lidet i Forhold til Omsætningen, er den, at Meieriet i Juli 1905 fik en Konkurrent i

Ogne Meieri, der ligeledes har Udsalg i Ladestedet. Sidstnævnte Meieris Omsætning er opgivet at være ca. 1 800 Liter ugentlig.

I 1905 fik Egersund elektrisk Lys.

Elektricitetsværket, der har sit Kontor i Byen, ligger under Gaarden Øgrei ved Øgreifossen i Egersunds Landsogn, er anlagt af Th. Nordaas som Eneindehaver og kaldes efter ham Nordaas Værk. Anlægget blev færdigt 25 November 1905, er paa 375 Hestekræfter og skal ved Regulering af Elven kunne udbygges til 2 000 Hestekræfter. Arbeidernes Antal er i Regelen 2 voksne Mænd; i Vintertiden ca. 4 Maaneder haves en Mand til Ekstrahjælp. Abonnenternes Antal var ved Udgangen af 1905 — foruden Egersunds Kommune — 71.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

Handelsborgerskab indehavdes ved Afgivelsen af forrige Femaarsberetning af 112 Personer, deraf 28 Kvinder. I Femaaret 1901—1905 har 27 Personer (15 Kvinder og 12 Mænd) erhvervet Handelsborgerskab, medens 17 Borgerskaber i samme Tidsrum er bortfaldt ved Opsigelse og Dødsfald, saaledes at Antallet af dem, der ved Udgangen af 1905 indehavde Handelsborgerskab, var 122, hvoraf 38 Kvinder.

Drivgarnsfisket efter Makrel, der foregaar fra Slutningen af Mai til Begyndelsen af Juli, var allerede ved Udgangen af forrige Femaarsperiode i Aftagende og er i Aarene 1901—1905 yderligere formindsket. Deltagelsen i dette Fiske er for Ladestedets Vedkommende ringe. Hvad der fiskes omsættes dog her og forsendes indenlands, særlig til Kristiania, idet den tidligere Export til England er ophørt. Nogen Grund til at befrygte Fiskets Ophør skal dog ikke være tilstede, da det ogsaa tidligere har havt sine Nedgangs- med paafølgende Opgangsperioder. At Exporten til England er ophørt skal specielt have sin Grund deri, at der i de senere Aar fiskes mere under England.

Derimod har det i Maanederne August og September paagaaende Dorgefiske i Nordsjøen efter Makrel tiltaget i Betydning for Stedet. Medens tidligere kun faa af Stedets Befolkning deltog i dette Fiske, er der i de senere Aar anskaffet mange her hjemmehørende Fiskekuttere til Deltagelse i Fisket. Til nærmere Oplysning i saa Henseende kan anføres, at medens Antallet af disse her hjemmehørende Fiskekuttere ved Udgangen af 1900 var 3, udgjorde Antallet ved Udgangen af 1905 9 — altsaa det 3-dobbelte Det heromhandlede Fiske har stor Tilslutning andetstedsfra, og i og omkring Fisketiden har Ladestedet i den Anledning Besøg af en Mængde svenske og norske Fiskekuttere. Dette bevirker en livlig Omsætning for Stedet, hvor en stor Del af Fisken sælges og udskibes. Den mindre Fisk forsendes indenlands, medens den større flækket og saltet sendes til Amerika.

En betydelig Omsætning for Stedet medfører nu som tidligere det aarlige Bankfiske i Nordsjøen, idet de talrige Fiskekuttere fra den Bohuslänske Skjærgaard anløber Egersund, hvor de ei alene omsætter Lever og Rogn og

forsyner sig med Agn, men ogsaa gjør sine Indkjøb af Varer hos Stedets Handelsmænd.

De vigtigste Exportartikler er Fisk — Makrel, fersk og saltet, fersk Laks og anden Fisk — levende Hummer, Fayancevarer og Pottemagerarbeider.

Handelsforeningen havde ved Udgangen af 1905 13 Medlemmer.

Af Banker har Stedet kun en — Egersunds Sparebank. Dennes Forvaltningskapital var ved Udgangen af 1905 Kr 1 290 320.45 og dens Formue Kr. 136 676.19 (medens ved Udløbet af forrige Femaarsperiode, Udgangen af 1900, dens Forvaltningskapital var Kr. 1 043 873 og dens Formue Kr. 113 889). Til flere lokale Indretninger og veldædige Øiemed (Skoler, Legater, Folkebibliothek, Foreningen for fattige Børns Beklædning, Sjømænds Læseværelse, Husflidsforeningen m. v.) har Banken ydet Bidrag med tilsammen i 1901 Kr. 3 420, i 1902 Kr. 3 400, i 1903 Kr. 3 600, i 1904 Kr. 3 051.78 og i 1905 Kr. 3 600.

Nogen Assuranceforening har Stedet ikke.

I Femaaret er i Ladestedet afhændet 76 faste Eiendomme for tilsammen Kr. 246 362, thinglæst Panteheftelser for tilsammen Kr. 511 765 og aflæst Panteheftelser for Kr. 392 386. Der afholdtes 16 Tvangsauktioner over fast Gods for Kr. 87 915 og 13 Do. over Løsøre for Kr. 6 441.

4. Skibsfart.

De her hjemmehørende Fartøiers Antal var ved Udgangen af 1905: 18 Seilskibe med samlet Drægtighed 3 772 Ton, hvoraf 2 over 1 000, 1 over 500, 1 mellem 100 og 500 og Resten, 14, under 100 Ton, samt 2 Dampskibe, resp. 162 og 22 Ton.

Egersunds Dampskibsselskab, stiftet Høsten 1900, har sat det mindste af disse Dampskibe igang mellem Ladestedet og dets Omegn.

Som ovennævnte Opgave ogsaa viser, er Skibsfarten hersteds i de sidst forløbne Femaar gaaet tilbage.

Bemærkes kan dog, at adskillig Kapital paa Stedet er bundet til større udenbys Dampskibsselskaber.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Bykassens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 168 913.41 (hvoraf rentefrit Kr. 20 621.15).

Havnekassens Gjæld ved Udgangen af 1905 . . . . . - 31 840.00

Altsaa Kommunens samlede Gjæld Kr. 200 753.41

Ved Udgangen af 1900 udgjorde Bykassens Gjæld . Kr. 139 130
og Havnekassens . . . . . - 29 367

Tilsammen Kr. 168 497

Af større Foretagender i Kommunen er følgende foregaaet i den paagjældende Femaarsperiode:

i 1901:	Opførelse af Toldbodbygning	Kr.	6 000
- 1902:	Udvidelse af Skriveralmenningen	-	685
- 1903:	Opførelse af en Folkeskolebygning	-	10 000
- 1905:	Anlæg af elektrisk Gadebelysning	-	930
	Indkjøb og Indredning af Sorenskriver Hammers forrige Hus		15 100

Tilsammen Kr. 32 715

Ved Havnevæsenet har Arbeider af særlig Størrelse ikke fundet Sted, idet de væsentlig har indskrænket sig til den nødvendige Vedligeholdelse.

Værdien af Byens faste Eiendomme udgjorde ved Udgangen af 1905 anslagsvis og under Hensyntagen til Brandtaxterne Kr. 195 000.

Angaaende Skattevæsenet henvises til nedenstaaende Opgave for Femaaret over Skatydernes Antal, den antagne Formue og Indtægt, den skatbare Indtægt, Skatteøren samt den udlignede Kommuneskat:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Skatøre: paa Formue pr. 1 000 Kr.	Skatøre: paa Indtægt pr. 100 Kr.	Udlignet Kommuneskat: paa Formue.	paa Indtægt.	Tilsammen.
		Kr.	Kr.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.
1901..	942	2 364 300	918 190	346 385	2	13.10	4 691.88	45 290.93	49 982 81
1902..	993	2 381 100	930 430	346 470	2	13.8	4 751.85	47 955.99	52 707.84
1903..	994	2 417 700	957 850	353 100	2	13	4 824.33	45 911.44	50 735.77
1904..	945	2 434 000	924 285	343 075	2	12.8	4 837.09	43 916.14	48 753.23
1905..	932	2 511 300	939 035	356 450	2	13	4 998.23	46 297.81	51 296.04

De aldeles skattefrie Beløb har været: i 1ste Klasse 249, i 2den Klasse 299, i 3die Klasse 349, i 4de Klasse 399, i 5te Klasse 449, i 6te Klasse 499, i 7de Klasse 549 og i 8de Klasse 599.

Som det af denne Opgave sees, har Formuerne og Indtægterne saavelsom Skatøren holdt sig ganske jevnt — uden betydelige Svingninger. Nogen Skat paa faste Eiendomme hersteds er fremdeles ikke indført.

Middelskolen havde ved Udgangen af 1905 76 Elever, nemlig 44 Gutter og 32 Piger, samt 4 Lærere og 3 Lærerinder (af sidstnævnte 1 fast og 2 Timelærerinder.)

I Femaaret har Middelskoleexamen været bestaaet af 46 Gutter og 32 Piger.

Folkeskolen havde ved Udgangen af 1905 7 Lærere, 9 Lærerinder, 433 Elever, deraf 214 Gutter og 219 Piger.

Brændevinssalg i Smaat og Udskjænkning af Brændevin, Øl og Vin har været overdraget et Samlag.

Af dettes Overskud er tilflydt Kommunekassen:

i 1901:	15 Pct. af Overskuddet	.....	Kr. 3 912.29
- 1902:	—«—	.....	- 3 311.57
- 1903:	—«—	.....	- 3 030.76
- 1904:	—«—	.....	- 3 082.89
- 1905:	—«—	.....	- 3 681.71.

Understøttelsesforeningen, hvis Formaal er at yde dens Medlemmer Bidrag til Lægehjælp, Medicin, Begravelsesomkostninger samt, for Tilfælde af Arbeidsudygtighed, Pensionsbidrag, havde ved Udgangen af 1905 186 Medlemmer og en Formue, stor Kr. 9 666.46. Foruden de i foregaaende Femaarsberetning nævnte 4 Legater:

1. Malene Bechs Legat for fattige Enker og forældreløse Børn. Kapital Kr. 4 000.
2. Frøknerne Anna og Theodora Hetlands Legat til Fordel for enlige trængende Kvinder væsentlig af Tjenerklassen. Kapital Kr. 2 000.
3. Legatet for trængende Sjømænd. Kapital ved Udgangen af 1905 Kr. 4 566.02 og
4. Oluf Löwolds Legat til bedste for Trængende, der ei har Fattighjælp. (Kapital ved Udgangen af 1905 Kr. 15 626 16, men uden Adgang til Uddeling til andre end Ovidia Löwold, saalænge hun lever, og Kapitalen ei er øget til Kr. 20 000) —

   er i 1903 tilkommet:

5. Sjømandslegatet til Hjælp for trængende Sjømænd og Sjømænds Efterladte i Egersund. Kapital ved Udgangen af 1905 Kr. 2 444.19. (Midlerne skjænket af Kvindeforening i Egersund.)

Nogen Skydsstation har Stedet ikke.

6. Binæringer.

Med Hensyn til Binæringer kan nævnes, at flere af Stedets Indvaanere ved Siden af sin Hovedforretning driver lidt Jordbrug og Kreaturhold.

7. Arbeiderforhold.

Arbeiderbefolkningen har i det forløbne Femaar levet under ganske gode Kaar. Nogen Arbeidsnød har der ikke været; Fabrikerne og de industrielle Anlæg har givet Mængden af Arbeidere fast Fortjeneste, og for Løsarbeidere har der ogsaa i Regelen været Arbeide at erholde.

Efter Branden paa Fayancefabriken i November 1905 saa det i Begyndelsen mørkt ud for de mange Arbeidere, som pludselig blev sat ud af sin faste Beskjæftigelse. Fabrikens Gjenreisning foregik imidlertid med saadan Energi og under Anvendelse af en saa stor Arbeidsstok, at det hele gik over al Forventning godt. Af ikke uvæsentlig Betydning var det, at ogsaa det udvendige Arbeide i den mørke Aarstid kunde foregaa under elektrisk Lys. (Elektriciteten er nu ved Anlægget ogsaa benyttet som Drivkraft og tidsmæssige Maskinerier anskaffede.)

8. Tilstanden i Almindelighed.

Den økonomiske Tilstand paa Stedet har i Femaarsperioden været jevnt god og maa betegnes som sund.

Forretningsførselen har været forsigtig og Konkurser af nogen indgribende Betydning er ikke forekommet. Med Hensyn til den Betydning, som Egersund—Flekkefjordbanen siden dens Aabning har havt for Stedet, bemærkes, at den ikke ansees for at have fremmet Omsætningen hersteds, forsaavidt som mange Produkter, som tidligere førtes til Egersund, nu opkjøbes ved mellemliggende Jernbanestationer og senere omsættes i Stavanger.

Antallet af afsendte Breve fra Egersunds Postkontor var ved Udgangen af forrige Femaarsperiode (i 1900) 70 500, ved Udgangen af 1901 87 900 og ved Udgangen af 1905 101 700.

Ædruelighedstilstanden paa Stedet har i den forløbne Femaarsperiode været meget god.

Egersunds Magistrat, 31 December 1906.

Jens Schaanning.

Beretning

om Ladestedet Sandnes's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Som anført i Femaarsberetningen for 1896—1900 — afgiven 12 Januar 1902 — indtraadte der i 1901 en stærk Krise, hvis Virkninger endnu ikke paa langt nær er overvundne Mange gjorde da Opbud og flere industrielle Anlæg maatte stanse Af saadanne kan nævnes: Sandnes Kamgarnsfabrik, Sandnes Guldlistefabrik, Zinkvarefabriken «Njørd» og Orgelfabriken «Noreg». Guldlistefabriken og Zinkvarefabriken er dog sat i Virksomhed igjen af andre Eiere. Det nye Sandnes-Lura Teglværk likviderede, gik saa over paa andre Hænder og har været drevet, men uden Udbytte

Den Næringsdrift, som har holdt sig bedst, er Handelen, da Stedet har forholdsvis stort og godt Landdistrikt. Brugen af Kunstgjødning og Kraftfoder i Sandnes Omegn har tiltaget i ganske betydelig Grad.

Stedets ældre Teglværker har staaet sig godt. Bygningsvirksomheden — især Opførelse af Udhuse — i Stedets Omegn har i Femaaret været vel saa omfattende som tidligere, hvorfor Ladestedets 3 Trælastforretninger har havt god Omsætning. Derimod er der i Sandnes bygget kun nogle faa Huse. Her er overflødigt Husrum, saa endel Bekvemmeligheder har staaet ubenyttede. Siden sidste officielle Tælling er Folketallet minket med 100—200 Personer.

Gjennemgaaende har det paa Næringslivets Omraade været enten Stilstand eller Tilbagegang.

Spørgsmaalet om Anlæg af Vandværk er fremdeles under Forberedelse. Kommunen har indkjøbt Vandret og Grund til saadant Anlæg paa Gaarden Gramstad paa østre Side af Gandsfjorden, ca. 5 500 Meter fra Ladestedet. Anlægget er kalkuleret til Kr. 180 000.

Kommunen har i afvigte Aar indkjøbt ca. 6 Maal Jord til Udvidelse af Begravelsespladsen, som anlagdes i 1882, og som nu er opbrugt. Det kjøbte Jordstykke, som ligger inden Sandnes's Grænser, kostede omkring 5 000 Kroner. Kommunen har ikke havt noget Byggearbeide i Femaaret. En Desinfektionsanstalt er opsat ved Midler fra Sandnes Ølsamlag og er overladt til Kommunens Brug.

Et i forrige Beretning omhandlet nyt Bryggeanlæg er endnu ikke helt fuldført. Havnekassens Gjæld var 1 August 1905 Kr. 4 883.24 og dens Indtægter i 1905 var Kr. 946.52.

Fra den nye Kai er der i Femaaret istandbragt en Vei- og Broforbindelse med Sandnes's Forstad «Graveren» paa østre Side af Vaagen med en Bekostning af ca. 2 000 Kroner.

Fartøiernes Antal og Drægtighed er nu noget mindre end ved Udgangen af forrige Femaar, uden at den nuværende Tonnage nøiere kan angives. Handelsmændenes Antal er omtrent det samme som ved Udgangen af forrige Femaar.

Sandnes Assuranceforening for Sjømænds Tøi, oprettet 1875, havde ved Udgangen af 1900 en Kapital af Kr. 10 335. Pr. 31 December 1905 var Kapitalen lidt over Kr. 12 000.

Sandnes Sparebank, hvis Fond ved Udgangen af 1900 var Kr. 97 405.62 med en Forvaltningskapital af Kr. 1 355 091.55, havde ved Udgangen af 1905 et Fond paa Kr. 160 749.48 og en Forvaltningskapital af Kr. 1 831 158.51.

Kommunens Gjæld, som ved Udgangen af 1900 var Kr. 123 281.43, var 31 December 1905 Kr. 121 836.91, og de kommunale Eiendomme er ansatte til en Værdi af Kr. 185 000, hvoraf dog kun Fattiggaarden «Varatun», værdsat til Kr. 40 000, er direkte produktiv.

Uddrag af Skatteligningen for 1901—1905:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Kommuneskat.	Skatteprocent.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Pct.
1901.....	708	3 036 850	696 410	293 255	43 139.53	10.3
1902.....	657	2 892 875	592 035	260 495	42 770.60	11.5
1903.....	643	2 818 275	592 435	240 855	41 567.51	12.0
1904.....	622	2 886 250	587 570	246 030	42 516.10	12.0
1905.....	624	2 995 100	593 100	245 820	41 971.14	11.7

Den offentlige Tegneskole, som oprettedes i 1897, er nedlagt for et Par Aar siden.

Sandnes Ungdomsforening er ogsaa nedlagt.

Her er Handelsforening, Totalafholdsforening og 3 Goodtemplarloger, de sidste med et betydeligt Medlemstal.

Edruelighedsforholdene maa siges at være gode.

Sandnes har et Samlag med Ret til Skjænkning og Salg af Øl og Vin, en indskrænket Ølret tildelt Hotel «Rogaland»; en Handelsmand har Ret til Flaskesalg af Vin.

Sandnes Magistrat, 11 April 1906.

N. Lima.

Beretning

om Ladestedet Skudeneshavns økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Folkemængden antages at være uforandret fra Folketællingen i 1900; den hjemmehørende Folkemængde udgjorde da 1 193. Angaaende Indtægt og Formue samt Taxterne for Huse tillader jeg mig at henvise til nedenforstaaende Uddrag af Ligningsprotokollen:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hustaxt	556 100	599 300	616 900	638 000	635 600
Antagen Formue	759 075	775 975	825 250	792 200	800 450
— Indtægt.....	211 345	227 343	195 498	185 662	204 438

Stedet har en Sparebank og en Privatbank samt en gjensidig Assuranceforening for Seilfartøier. Handelsborgernes Antal udgjorde ved Udløbet af Femaarsperioden 21. Omsætningen har været som i forrige Femaarsperiode. Handels-, Haandværks-, Sjømands- eller Arbeiderforening haves ikke, derimod 2 Ungdomsforeninger, 1 Goodtemplarloge og 1 Afholdsforening. Ædruelighedstilstanden i Ladestedet har været meget god Noget Udsalgs- eller Udskjænkningssted for Øl, Vin eller Brændevin haves ikke.

Fiskerierne, hvoraf den væsentligste Del af Befolkningen er afhængig, har i den forløbne Femaarsperiode givet et tilfredsstillende Udbytte. Særlig var 1905 et godt Aar, da her da ved Kysten foregik et meget indbringende Høstmakrelfiske, ligesom ogsaa det daglige Fiske efter Hyse m. v. gav et særdeles godt Udbytte. Deltagelsen i Torske- og Sildefiskerierne ved Island har tiltaget og Udbyttet har gjennemgaaende været tilfredsstillende. Den i forrige Femaarsberetning nævnte Hermetikfabrik blev i 1904 indkjøbt af Chr. Bjelland & Co., Stavanger. Fabriken, der er betydelig udvidet, beskjæftiger 7—8 faste Arbeidere foruden Dagarbeiderne, der kan gaa op til 40—50. Fabriken drives det hele Aar, hvad der for Fiskerne har stor Betydning. Tidligere kunde man nemlig ikke blive af med Fisken under Brislingfisket, da Hermetikfabrikerne da som Regel kun nedlægger Ansjos og Sardiner.

Skudeneshavns Magistrat, 6 Marts 1907.

Thorkell Vinje.

Beretning

om Lædestedet Koperviks økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Lædestedets Folkemængde androg ved Udgangen af forrige Femaar til 999. Siden den Tid er ingen Tælling foretaget, men det maa antages, at Antallet nu er noget forøget. Efter Ind- og Udflytningsprotokollen skulde der i Femaaret være indflyttet 101 og udflyttet 60, altsaa et Overskud af 41, hvortil kommer Overskud af Fødsler.

Ind- og Udflytningerne stiller sig forøvrigt saaledes:

1901	Indflyttede	18,	Udflyttede		10,
1902	—	23,	—		13,
1903	—	22,	—		18,
1904	—	10,	—		8,
1905	—	28,	—		11.

Udvandringen har ikke været af nogen større Betydning.

2. Industri.

Nogen industriel Virksomhed af nævneværdig Betydning drives ikke, undtagen almindelig Haandværksnæring, dog haves et Dampsnedkeri, der sysselsætter 5—6 Mand.

Stedet har 34 Haandværkere, nemlig:

2 Bødkere, 6 Bagere, 2 Snedkere, 5 Bygningsmænd, 5 Skomagere, 2 Blikkenslagere, 2 Skræddere, 1 Farver, 3 Smede, 1 Uhrmager, 1 Garver, 1 Slagter, 1 Barber og 2 Malere.

3. Handel.

Handelen besørges af 34 Handelsborgere og Handelsberettigede. Da Stedet ligger mellem 2 større Byer, er det udsat for stærk Konkurrence, men det synes, som de Handlende holder sig godt oppe i Konkurrencen. En Trælastforretning fører endog en meget stærk Konkurrence med nævnte to Byer. Omsætningen antages at have været tilfredsstillende. Flere af Kjøbmændene deltager desuden i Sildespekulationer, Fiskeri og Skibsrederi. Stedet har 2 Banker, nemlig Koperviks Sparebank og Koperviks Landsbank. Forvaltningskapitalen stiller sig saaledes:

Koperviks Sparebank:

1901	Kr. 503 589
1902	- 547 744
1903	- 578 993
1904	- 612 023
1905	- 684 395

Koperviks Landsbank:

1901	Kr.	73 123
1902	-	75 789
1903	-	73 767
1904	-	94 634
1905	-	100 015

Nogen Assuranceforening findes ikke.

4. Skibsfart.

Stedets Handelsflaade bestaar af:

4	Galeaser	394 Ton,
2	Skonnertbrigger	311 —
3	Jagter	161 —
1	Barkskib	448 —
19	Slupper	968 —
1	Skonnert	127 —
3	Dampskibe	783 —
6	Skøiter	80 —
Tilsammen 39	Fartøier	Tilsammen 3 272 Ton.

I forrige Femaar var Fartøiernes Antal 35 med en Tonnage af 2 207 Ton.

De større Fartøier er employerede i udenrigsk Fragtfart, medens de mindre er sysselsatte i Fiskeribedriften paa Kysten, Nordsjøen, Island og Nordishavet. I de sidste Femaar er anskaffede flere nye tidsmæssige større Slupper til Havfisket. Resultatet af Havfisket efter Sild, Makrel etc. har været særdeles godt, medens Fragtfarten siges at have været mindre lønnende. Til Fisket benyttes væsentlig Garn. Den fangede Sild og Makrel saltes og udskibes. Stedet har ogsaa flere Notbrug, som deltager i Sildefisket paa Kysten.

5. Kommunale Forhold.

I Februar 1901 approberedes ny Reguleringsplan for Stedet. De oparbeidede Gader og Veie har en samlet Længde af ca 3 500 m. Kommunen eier en større Dampskibskai samt flere mindre Brygger.

Brandvæsenet er udstyret med 1 Dampsprøite og 1 Haandsprøite, begge med fornødent Tilbehør. Vandværk haves ikke, men flere offentlige Brønde. Stedet har en Kirke, en større Skolebygning, Bedehus, Goodtemplarlokale, 2 Hoteller, flere mindre Logihuse, Skydsstation, Telegraf- og Telefonstation. Skolen har 3 Lærere og 3 Lærerinder.

Byggevirksomheden har i Femaaret været særdeles stor. Specielt er flere Arbeiderboliger opført med Laan af Arbeiderbrug- og Boligbanken.

Ved Udgangen af forrige Femaar androg de brandforsikrede Bygningers Takstsum til Kr. 469 370, men udgjør nu Kr. 673 460, altsaa en Forøgelse i

Femaaret af Kr. 204 090 — 43 Pct. Grundeiendommenes Takstsum andrager til Kr. 161 030.

Skatteligningen stiller sig saaledes:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Kommuneskat.	Statsskat.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	866 350	213 653	93 756	9 221	1 892
1902	909 600	209 945	95 987	9 240	2 030
1903	910 050	222 200	100 927	9 226	2 174
1904	981 451	251 152	111 726	11 170	2 428
1905	1 057 770	246 310	104 302	12 324	2 279

Efter 1 Januar 1905 er der ikke meddelt nogen Bevilgning til Udskjænkning af Øl og Vin. Samlaget, som i flere Aar havde Ret hertil, blev da negtet ny Bevilgning og dermed nedlagt. Resultatet heraf antages at have været tilfredsstillende. Alle, som var i Besiddelse af ældre Ret til Salg af Vin, har frasagt sig denne. Ædruelighedstilstanden paa Stedet maa betegnes som særdeles god. En væsentlig Del heri maa tillægges Stedets Goodtemplarloge, som i 1900 opførte eget Lokale, idet denne har drevet et ihærdigt Arbeide, specielt ved at samle Ungdommen om sin Fane.

Stedet har ingen Handels-, Haandværks-, Sjømands- eller Understøttelsesforening, men er her nylig dannet en Arbeiderforening, hvis Medlemsantal udgjør ca. 30.

6. Binæringer

af nævneværdig Betydning haves ikke.

7. Arbeidsforholdene

har i Femaaret været jevnt gode. Herom henvises nærmere til de tidligere indsendte specielle Opgaver.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Som det af foranstaaende vil fremgaa, specielt af Opgaven over Bankernes Forvaltningssummer, Tonnagens Stigning, Byggevirksomheden og Formuesansættelsen, har Ladestedet i Femaaret gaaet betydelig fremover i økonomisk Henseende.

Koperviks Magistrat, 17 Februar 1907.

B. Andreassen.

XII.

Søndre Bergenhus Amt.

Beretning

om Søndre Bergenhus Amts økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret 1901—1905.

I. Indledning.

Søndre Bergenhus Amts Fladeindhold er opgivet til 15 607 km². Heraf er 491 km² Ager og Eng og ca. 2 011 km² Skog.

Amtet bestaar af 4 Sorenskriverier: Nordhordland, Midthordland, Søndhordland samt Hardanger og Voss.

I 1900 blev Amtets 3 Fogedembeder nedlagte. Istedet fik man en Politimester, en Politifuldmægtig og en Amtskasserer. Samtlige er bosatte i Bergen.

Ved Udgangen af 1905 var Amtet delt i 43 Herreder, mod 38 i 1900.

Følgende Delinger er foregaaet i Femaaret:

F u s e er delt i 3 Herreder: Fuse, Strandvik og Haalandsdalen (Kgl. Res. 8 Marts 1902).

H a m m e r i 2: Hammer og Aasene (Kronprinsreg. Res 23 Februar 1903).

S t r a n d e b a r m i 2: Strandebarm og Varaldsø (Kgl. Res. 26 Januar 1901).

S v e e n i 2: Sveen og Vikebygd (Kgl. Res. 5 Oktober 1901).

Spørgsmaal om Deling af Hosanger, Os og Kvinnherred Herreder var oppe, men blev ikke afgjort inden Femaarets Udløb. Andragender fra Tysnes og Lindaas Herreder om Deling er i Femaaret afslaaet.

Intet L e n s m a n d s d i s t r i k t er delt. Antallet er fremdeles 33. Spørgsmaal om Deling af Aarstad Lensmandsdistrikt blev reist henimod Femaarets Slutning.

Amtets Lægedistrikter er uforandret 11.

Af Dyrlægedistrikter har man fremdeles kun 4. Der er Trang til flere. Forhaabentlig vil ogsaa i en nær Fremtid ialfald det store Nordhordland Dyrlægedistrikt blive delt, hvorom Forslag allerede én Gang har været fremsat.

Som Forholdene er med Hensyn til Dyrlægevæsenet, kan de ikke kaldes tidsmæssige. Thi Dyrlægepraksisen i enkelte af Amtets Bygder udføres for en Del af «Bygdedoktorer». Mange, som bor langt fra Dyrlægens Bopæl, kvier sig nemlig for at hente Dyrlæge, da Udgifterne bliver saa store paa Grund af den lange Afstand. Saavel denne som den Tid, det medtager at faa Dyrlægen paa Stedet, og de hermed forbundne Omkostninger staar i Almindelighed ikke i noget rimeligt Forhold til Dyrets Værdi og forbyder i Regelen af sig selv Tilkaldelse af Dyrlæge. Man har i Femaaret forsøgt med faste Mødedage for Dyrlægerne paa enkelte af de fra deres Bopæl længst bortliggende Steder, men denne Foranstaltning er selvfølgelig kun en mangelfuld Forbedring og har blot for en forsvindende Del rettet paa Manglerne. Ofte har Dyrlægerne paa disse Mødedage lidet eller intet at bestille.

Spørgsmaal om at faa rettet paa Manglerne har gjentagende været drøftet af Amtsthinget og mig uden endnu at have ført til noget endeligt Resultat. Se særlig Amtstingsfhl. 1905, Side 518, 616 og 744.

Ved Siden af Amtsdyrlægerne har ogsaa de 2 ved Kjødkontrollen i Bergen ansatte Dyrlæger praktiseret i Landdistrikterne nær Bergen, saavidt deres Tid har tilladt det. Derhos har Statsdyrlægen for det Vestenfjeldske, som ogsaa bor i Bergen, ydet sin Bistand, saalangt det har været ham muligt.

I 1900 var der i Amtet ansat 70 Jordmødre. Ved Udgangen af 1905 var Antallet 78. Desuden bor der i Amtet endel privatpraktiserende Jordmødre samt 6 pensionerede Jordmødre.

Amtets Folkemængde pr. 3 December 1900 var 135 752. Ved Udgangen af 1905 kan Folkemængden ansættes til ca. 139 300, idet Overskuddet af Levendefødte, efterat Udvandrede og Døde er fradragne, har udgjort ca. 3 600.

Vistnok er der i Femaaret foregaaet en betydelig Udflytning til andre Amter og Byer, særlig af Arbeidere og Tjenere, men paa den anden Side har der, væsentlig til Distrikterne omkring Bergen og til Voss, foregaaet en Indflytning, som antages omtrent at modsvare Udflytningen.

Ifølge Opgave fra Bergens Politikammer har der i Femaaret udvandret ialt 4 458 Mennesker fra Amtet.

Udvandringen fordeler sig paa de forskjellige Distrikter saaledes:

Prestegjeld.	1901	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen.
Søndhordland.						
Strandebarm og Varaldsø	29	44	47	35	38	193
Kvinnherred	21	39	66	36	31	193
Skaanevik	9	19	36	17	25	106
Etne	8	5	15	10	16	54
Fjelberg	16	62	23	25	9	135
Sveen, Valestrand og Vikebygd	7	8	10	16	7	48
Finnaas	10	26	30	28	10	104
Stord	7	15	36	18	14	90
Fitjar	13	21	24	23	30	111
Tysnes	14	30	45	45	62	196
Tilsammen	134	269	332	253	242	1 230
Midthordland.						
Fuse, Strandvik og Haalandsdalen	5	18	11	10	14	58
Os og Samnanger	9	24	21	12	34	100
Fane	4	23	23	15	20	85
Sund og Austevold	13	38	35	40	33	159
Fjeld	17	35	31	22	34	139
Aarstad	13	12	34	36	38	133
Askøen	15	45	38	24	31	153
Tilsammen	76	195	193	159	204	827
Nordhordland.						
Haus	29	49	32	26	27	163
Bruvik	9	36	87	43	26	201
Hosanger	30	43	42	23	28	166
Hammer og Aasene	33	25	35	30	27	150
Alversund	8	22	32	11	23	96
Herlø	-	5	5	5	11	26
Manger	9	35	50	26	30	150
Lindaas	33	40	43	40	36	192
Masfjorden	10	39	16	5	9	79
Tilsammen	161	294	342	209	217	1 223
Hardanger og Voss.						
Voss	85	115	95	94	74	463
Vossestranden	23	24	16	19	13	95
Evanger	5	15	22	12	3	57
Ulvik, Granvin og Eidfjord	26	34	50	28	59	197
Ullensvang	37	50	55	45	52	239
Røldal	1	-	1	-	-	2
Jondal	-	-	3	8	4	15
Vikør	16	38	19	23	14	110
Tilsammen	193	276	261	229	219	1 178
Ialt udvandret fra Amtet	564	1 034	1 128	850	882	4 458

2. Jordbrug og Fædrift.

a) Eiendoms- og Brugsforhold.

En større Del af Amtets Gaardsbrug er Leilændingsgods. Rosendal Gods eier nemlig mange og store Brug i flere af Amtets Herreder.

For endel Aar siden var Leilændingsvæsenet endnu mere udbredt. Da eiede ogsaa Lysekloster Gods større Gaarde paa forskjellige Steder i Amtet.

De til Lysekloster Gods hørende Eiendomme er solgte og eies nu af Selveiere. Men fra Rosendal Gods, som er Stamhus, er intet solgt.

Af ikke saa faa Gaarde svares Landskyld eller Jordafgift dels til enkelte Presteembeder i Amtet, dels til Korskirken i Bergen, Enkefattighuset i Bergen og St. Jørgens Hospital. Flere af disse Afgifter er i de senere Aar indløste.

Enkelte større Eiendomme, f. Eks. Lysekloster Gaard og de fleste af Amtets Prestegaarde, er bortforpagtede. Forøvrigt dannes fremdeles Jordleiernes Klasse hovedsagelig af Husmænd eller Pladsmænd paa smaa, ikke særskilt skyldsatte Jordlapper, som i Almindelighed til Nød kun kan føde en à to Kjør og nogle Faar.

Af større Eiendomme paa Enkeltmands Haand kan, foruden Rosendal Stamhus, nævnes:

Lysekloster af Skyld	40	Mark,	7 Øre.
Halsnøkloster i Fjelberg af Skyld	34	—	64 «
Amtets Eiendom Stend Landbrugsskole af Skyld	37	—	0 «
Herlø Gaard i Herlø af Skyld	30	—	8 «
Valen i Fjelberg af Skyld	25	—	75 «
Alvøen i Askøen af Skyld	22	—	3 «
Handeland i Fjelberg af Skyld	21	—	45 «

Ikke saa faa af Amtets Prestegaarde har været ganske store Brug. Fane har havt den største, nemlig af Skyld 29 Mark 6 Øre. Derefter kommer:

Etne Prestegaard af Skyld	25	Mark,	66 Øre.
Vikør Prestegaard af Skyld	17	—	7 «

Prestegaardene er dog ved de i den senere Tid af Stortinget besluttede Reduktioner og de derefter stedfundne Salg stærkt reducerede.

Det er forøvrigt kun et Faatal af de skyldsatte Jordbrug, som har en Skyld af 10 Mark og derover. Det er hovedsagelig Gaarde med Skog eller andre Herligheder i Hardanger og Voss samt i enkelte Dele af indre Nordhordland, Midthordland og Søndhordland.

I de egentlige Fiskedistrikter er det sjelden at finde Eiendomme paa over 2 Skyldmark. Som Regel er Brugene her paa 1—2 Mark og derunder.

Den stærkeste Udstykning har ogsaa i dette Femaar foregaaet i Hardanger og Voss og i Distrikterne omkring Bergen.

Antallet af de særskilt skyldsatte Brug var ved Udgangen af 1905:

i Søndhordland	4 857,	med Skyld	8 207	Mark,	51 Øre,
- Nordhordland og Midthordland	10 127,	« —	11 984	—	58 —
- Hardanger og Voss	4 529,	« —	8 000	—	11 —
Ialt i Amtet	19 513,	med Skyld	28 192	Mark,	20 Øre.

Dette er en Forøgelse af de særskilt skyldsatte Brugs Antal fra forrige Femaar af 1 784. I de sidste 10 Aar er Brugenes Antal forøget med ialt 3 616.

Forøgelsen i Femaaret 1901—1905 falder saaledes:

paa Søndhordland	317	(i Femaaret 1896--1900:	349),
- Nordhordland og Midthordland	897	(- — —«—	996),
- Hardanger og Voss	570	(- — —«—	487).

De fleste Brug er Odelseiendomme. Det har fremdeles været vanskeligt for Fremmede til en nogenlunde rimelig Pris at faa kjøbt og fraskilt disse Brug nogen Parcel. Af den Grund staar ogsaa Gjennemsnitsværdien pr. Skyldmark i Amtet noksaa høit.

Skylddelingernes Talrighed i Femaaret er kun for en mindre Del begrundet i den lettere Adgang, Arbeidere ved Hjælp af Arbeiderbrug- og Boligbanken har opnaaet til at erhverve Jordlodder, idet disse Laans Antal kun udgjør 30. For den største Del er det omkring Bergen formuende Folk, som kjøber sig mindre Parceller til Villatomter. Enkelte Bygmestre i Bergen har ogsaa begyndt at opføre Træhuse udenfor Bygrænsen, som bortleies til Folk af Middelklassen for en noget rimeligere Husleie end den, som er i Bergen I Voss er det de forandrede Forhold, som er indtraadt ved Arbeidet paa Voss—Taugevandbanen, som for en væsentlig Del har bevirket Forøgelsen i Skyldsætningernes Antal. Ved den stedfundne sterke Indvandring har der opstaaet Trang til mere Bebyggelse og de fleste nye Huse er opført paa særskilt skyldsatte Parceller.

Naar det mange Steder i Amtet er særlig vanskeligt at faa kjøbt Jord i Udmark, er en af Grundene, at Udmarken for en stor Del fremdeles ligger i Fællesskab og ikke er udskiftet. Ofte er der en 10--20 Opsiddere — kanske endda flere — som er interesserede i Udmarken. En eier Skogen, en anden Grunden. Det vil let skjønnes, at det under disse Forhold er vanskeligt at opnaa Enighed om Salg og rimelige Salgsvilkaar. Mange Steder er Udmarken meget mager og saa sterkt belagt med Beite, at den ligefrem ikke taaler nogen væsentlig Formindskelse. At sælge af Udmarken vilde i disse Tilfælde medføre, at Gaardbrugerne blev nødt til at reducere sine Besætninger.

Gjennemsnittet af Skyldmarken udgjorde:

	1900.	1905.
i Søndhordland	1 Mark, 81 Øre,	1 Mark, 69 Øre,
- Nordhordland og Midthordland	1 — 30 —	1 — 18 —
- Hardanger og Voss	2 — 02 —	1 — 77 —
- Amtet	1 — 59 —	1 — 45 —

Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark har i Femaaret i Amtet, ifølge Det statistiske Centralbureaus Meddelelser Nr. 8 for 1906, været:

Strandebarm	Kr. 2 041
Kvinnherred	- 1 639
Skaanevik	- 1 384
Etne	- 1 503
Fjelberg	- 1 399
Sveen	- 1 436
Finnaas	1 700
Stord	1 533
Fitjar	- 1 925
Tysnes	1 852
Fuse	- 1 377
Os	- 1 786
Fane	2 498
Sund	- 1 809
Austevold	- 1 982
Fjeld	- 2 080
Aarstad	3 372
Haus	2 208
Bruvik	1 811
Hosanger	1 772
Hammer	1 858
Alversund	2 122
Herlø	- 1 371
Manger	1 857
Lindaas	1 727
Masfjorden	1 542
Røldal	- 2 088
Ullensvang	2 192
Ulvik	1 878
Granvin	- 1 553
Eidfjord	- 1 980
Vikør	1 499
Jondal	1 444
Evanger	1 881
Voss	- 1 779
Vossestranden	- 1 496
Amtet	Kr. 1 723

Salg, hvor særlige Forhold kan antages at have betinget en væsentlig høiere Kjøbesum end for almindelige Jordbrug, saasom: til Eiendommen hørende betydelig Skog, Industrianlæg, stor Husværdi, saadan Beliggenhed ved By, at det Solgte kan antages bestemt til Byggetomt eller lignende, er ikke medtagne. Paa den anden Side er heller ikke medtaget Salg, hvor Slægtskab eller andre personlige Forhold kan antages at have havt Indflydelse paa Fastsættelse af Kjøbesummens Størrelse, f. Eks. Salg mellem Forældre og Børn. Endvidere er ikke medtaget Eiendomme udlagte ved Skifte eller solgte ved Tvangsauktion m. m.

Den nærmere Fordeling af Brugenes Antal og Skyld inden Herrederne vil sees af modstaaende Tabel:

Herreder.	Antal Brug. 1900.	Antal Brug. 1905.	Skyld. Mark. Øre.
Søndhordland.			
Varaldsø	379	134	250.61
Strandebarm		282	404.54
Kvinnherred	590	639	1 281.50
Skaanevik	393	411	749.90
Etne	330	351	808.14
Fjelberg	393	424	1 016.03
Sveen	568	289	406.86
Vikebygd		174	258.32
Valestrand		154	259.31
Finnaas	684	716	742.22
Stord	275	316	534.75
Fitjar	343	350	386.09
Tysnes	594	617	1 109.24
Midthordland.			
Fuse	432	144	362.38
Strandvik		222	425.45
Haalandsdalen		97	298.35
Os og Samnanger	747	872	1 023.94
Fane	999	1 181	1 378.79
Sund	303	323	345.15
Austevold	316	326	332.79
Fjeld	439	459	368.41
Aarstad	478	571	319.46
Askøen	879	1 003	486.95
Nordhordland.			
Haus	683	730	923.45
Bruvik	341	388	424.27
Hosanger	390	414	748.16
Hammer	587	389	551.15
Aasene		239	298.60
Alversund	488	530	693 61
Herlø	386	406	462.42
Manger	701	714	936.04
Lindaas	842	881	1 128.19
Masfjorden	219	238	477.02
Hardanger og Voss.			
Voss	1 020	1 174	2 280.27
Vossestranden	263	309	719.79
Evanger	290	343	429.41
Granvin	196	203	504.09
Ulvik	236	264	519.21
Eidfjord	240	264	260.20
Ullensvang	774	870	1 632.82
Røldal	189	210	110.43
Jondal	282	329	446.67
Vikør	469	563	1 097.22

Antallet af s o l g t e f a s t e E i e n d o m m e og disses Salgsbeløb, iberegnet Kaarets femaarlige Værdi, har ifølge Opgave fra Sorenskriverne udgjort:

Aar.	Søndhordland.		Midthordland.		Nordhordland.		Hardanger og Voss.		Tilsammen.	
	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.	Antal.	Salgsbeløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901	172	341 326.42	241	988 400.00	192	453 376.34	245	518 062.55	850	2 301 165.31
1902	245	601 081.73	268	922 130.00	174	454 420.00	193	501 795.25	880	2 479 426.98
1903	185	425 838.00	286	1 298 002.00	198	667 801.35	190	527 190.74	859	2 918 832.09
1904	204	473 842.00	304	909 460.00	225	541 148.45	173	449 349.12	906	2 373 799.57
1905	220	483 596.20	290	1 188 045.00	195	470 835.99	208	525 446.80	913	2 667 923.99
								Tilsammen	4 408	12 741 147.94
							De tilsvarende Beløb	1896—1900	4 108	14 493 488.31
							Do.	1891—1895	3 549	8 991 925.00

b) Jordfællesskab og Afløsning deraf ved Udskiftning.

I Udskiftningspersonalets Antal er ingen Forandring indtraadt. 8 Udskiftningsformænd med fra 1 til 3 Assistenter har virket i Amtet i Femaaret. Det foreliggende Udskiftningsarbeide har været drevet med Kraft, og det har lykkedes mig ved Hjælp af forskjellige Omordninger af Udskiftningsdistrikterne og Arbeidsstoffets Fordeling til Formændene, samt ved disses energiske og planmæssige Arbeide, at faa Rekvisitionerne fremmet i mere rimelig Tid end før. Medens det tidligere ikke var sjeldent, at Forretningerne først blev paabegyndt en 8—10 Aar, efterat de var rekvirerede, laa ved Femaarets Udgang ingen ældre Rekvisitioner end fra 1902. De ældste af disse stod for Tur til at paabegyndes.

Naar man er opmærksom paa, hvilken Hemsko Jordfællesskabet har været paa Landbrugets Udvikling i dette Amt, og man har havt Anledning til at se den store Fremgang, som er at spore overalt, hvor Udskiftning har været afholdt, kan dette forandrede Forhold ikke andet end glæde enhver interesseret Landmand.

I store Dele af Amtet er man nu kommen saa langt, at der kun er enkelte Gaarde eller Grænder, hvor ikke Jordfællesskabet, ialfald i Indmarken, er afløst. Den største Del af Udmarken er vistnok endnu ikke udskiftet, men ogsaa her begynder man i større Udstrækning end tidligere at kræve Udskiftning.

Det er særlig de Dele af Amtet og de enkelte Herreder, som ligger mest afsides, har mindst Veie og i det hele de daarligste Kommunikationer, hvor der endnu ikke er vaagnet nogen udpræget Trang til Udskiftning. Næsten overalt viser det sig, at saasnart Kommunikationerne bedres — og da særlig ved at der kommer Veie — vaagner Trangen til bedre Udnyttelse af Jorden og derved ogsaa til at faa Jordfællesskabet afløst. I Følelsen heraf er Kravet paa Veiforbindelser o. l. mere end almindelig stærkt i dette Amt. Dette er saavel Amtstinget som jeg opmærksom paa. Og det er Grunden til, at der her, mere end i noget andet Amt, hvert Aar ofres store Summer paa Bygning af nye og Forbedring af ældre daarlige Bygdeveie, foruden de store Summer, som aarlig ofres paa de større Samfærdslinier, Hovedveiene. Se nærmere herom under Afsnit 10, Kommunikationer.

Af Udskiftningsformændene har en fremdeles for en stor Del været optaget med Storskifter. De ved Kgl. Res. af henholdsvis 13 Marts 1888 og 21 Mai 1892 anordnede Storskifter paa Stord og ved Aakre—Matrefjorden er afsluttede i Femaaret. Ved Kgl. Res. af 16 Mai 1903 er anordnet et nyt Storskifte i Vikebygd. Det paabegyndtes 31 Mai 1904.

Storskifte vilde det ogsaa være ønskeligt at faa over de store Strækninger paa Hardangervidden, hvor Grænse- og Eiendomsforholdene er uredige, men Forestillinger herom har hidtil ikke ført til noget Resultat.

De forskjellige Udskiftningsformænd har udført saavel Under- som Overudskiftninger. Ialt er i Femaaret afsluttet 260 Underudskiftninger og 99 Overudskiftninger samt stadfæstet 2 mindelige Forretninger.

Ved Underudskiftningerne er udskiftet ialt:

af Indmark	387 511.9 Ar,
- Udmark	1 231 022.1 -

Ialt har disse Udskiftninger omfattet 1 881 Brug. I 1896—1900 var de tilsvarende Tal 1 786 Brug med udskiftet Areal:

af Indmark	421 859.9 Ar,
- Udmark	1 050 193.8 -

Ved Udgangen af 1905 var Antallet af de hos Formændene beroende og paabegyndte, men endnu ikke afsluttede Forretninger, samt af Rekvisitioner om nye Forretninger 237. Om Overskjøn forelaa 22 Rekvisitioner.

De i Femaaret 1900—1905 afholdte Udskiftninger fordeler sig efter de fra Udskiftningsformændene modtagne Opgaver paa Herrederne saaledes, som den nedenfor indtagne Opgave viser:

(Se Tabellen næste Side.)

c) Opdyrkning af nyt Land og Grundforbedringer.

Af Amtsagronom *Jaastad's* Beretning hidsættes her:

«Jordbruget har gaaet frem i Femaaret, mest i de indre mer fremskredne Bygder, mindre i de ytre Distrikter, hvor Brugene er saa smaa, at Gaardbrugerne er nødt til at drive Fiske eller anden Bibeskjæftigelse for at kunne leve med Familie. Forresten ser man alt flere og flere Gaardbrugere i sidstnævnte Strøg, som ogsaa udfører Jordforbedringer og gjødsler sin Mark bedre end før. I Femaarsperioden er ikke saa lidet Nyland lagt under Dyrkning og flere har taget fat paa Grøftning og Forbedring af tidligere dyrket og gjødslet Mark, men som har været saaledes dyrket, at den ikke har kunnet give fuld Afkastning. Flere og flere Gaardbrugere synes at have faaet Forstaaelsen af, at Jordens Grøftning og Bearbeidning, kanske især den første, bør udføres grundig og omhyggelig. Myrdyrkning har foregaaet i større Udstrækning end tidligere. Dette har man for en stor Del Bergens Myrdyrkningsforening at takke for. Denne Forenings Virksomhed sættes stor Pris paa omkring i Amtet, især i de Bygder, hvor Dyrkningslandet bestaar hovedsagelig af Myr.»

Ifølge Lensmændenes Opgaver er der særlig i Alversund, Fane, Fitjar, Haus, Kvinnherred, Lindaas, Strandvik, Ullensvang og Vikør Herreder opdyrket meget Nyland I Manger er dyrket ca. 10 Hektar, i Haalandsdalen ca. 50 Maal, i Stord ca. 60 Maal og i Vossestranden ca. 70 Maal. I Masfjorden og paa Voss er meget Nyland dyrket paa enkelte Steder.

Derimod er der i Aasene, Austevold, Bruvik, Eidfjord, Etne, Finnaas, Hammer, Hosanger og Jondal dyrket lidet eller næsten intet. I Amtets øvrige Herreder har der foregaaet nogen Nydyrkning. Overalt er Arealet af ny opdyrket Jord større end gjenlagt tidligere dyrket Jord til Udmark, undtagen i

Herreder.	Antal Forretninger.	Indmark. Antal Brug.	Indmark. Matrikulskyld.	Udmark. Antal Brug.	Udmark. Matrikulskyld.
			Mark. Øre.		Mark. Øre.
Strandebarm og Varaldsø	2	14	26.59	10	15.47
Kvinnherred	8	22	57.03	15	15.30
Skaanevik	1	-	-	6	20.25
Etne	1	-	-	8	13.28
Fjelberg	5	8	34.03	7	16.29
Sveen, Valestrand og Vikebygd	2	7	9.25	4	5.77
Finnaas	8	16	20.80	43	52.94
Stord	1	-	-	4	10.63
Fitjar	6	32	46.97	12	20.86
Tysnes	7	22	32.67	13	26.98
Søndhordland	41	121	227.34	122	197.77
Fuse	4	16	45.76	2	7.26
Strandvik	5	13	33.02	4	9.56
Os	9	22	52.21	17	42.20
Fane	5	8	22.89	17	32.04
Austevold	7	21	21.45	40	42.95
Sund	1	-	-	11	11.09
Fjeld	11	83	53.99	50	46.39
Askøen	3	16	10.86	15	8.29
Midthordland	45	179	240.18	156	199.78
Haus	14	59	88.67	65	113.45
Bruvik	3	21	23.09	-	-
Hosanger	20	73	155.17	30	70.82
Hammer	22	40	67.97	79	139.51
Aasene	1	3	4.91	-	-
Alversund	17	52	86.25	58	88.98
Herlø	15	81	95.92	54	52.33
Manger	26	69	82.60	180	270.91
Lindaas	7	3	3.07	63	50.56
Masfjorden	2	4	7.70	6	16.97
Nordhordland	127	405	615.35	535	803.53
Røldal	5	59	38.83	12	15.87
Ullensvang	13	49	115.91	27	78.69
Eidfjord	1	-	-	8	20.67
Ulvik	5	27	87.60	2	11.11
Granvin	3	10	42.04	8	30.54
Vikør	9	46	136.84	42	102.69
Jondal	3	17	25.86	21	33.64
Evanger	1	4	13.46	-	-
Voss	5	16	43.81	6	21.69
Vossestranden	2	9	12.96	-	-
Hardanger og Voss	47	237	517.31	126	314.90

Aasene, Hammer, Fjelberg og Skaanevik, hvor det ene angives at opveie det andet.

Trangen til og Ønsket om at gjøre mest muligt for at udvikle Landbrugets Lønsomhed er det, som for en stor Del har fremkaldt den i de senere Aar stærkt udvidede Udskiftningsvirksomhed. Og denne er derfor, særlig for de ytre Distrikter, som har ligget mest tilbage, en Maalestok for den Interesse, som Jordbrugerne har for at foretage Grundforbedringer og tildels ogsaa Nydyrkning.

Saasnart Udskiftningerne har været færdige, har det været at opføre Gjærder og hegne om egen Mark. Og saa har der udfoldet sig et jevnt Arbeide med Ompløining, Stenrensning og i det hele omhyggeligere Bearbeidning af Jorden, Afgrøftning, bedre Gjødsling o. s. v., samt efter Evne og Anledning Opdyrkning af ny Jord. Hvormeget der paa denne Maade er kommet under bedre Kultur i de sidste Aar, kan for en større Del sees af foregaaende Afsnit.

Med Støtte af Jorddyrkningsfondet, Præmielaan og Præmier, samt ikke mindst med Bidrag af Bergens Myrdyrkningsforening, er et betydeligt Areal ny Jord opdyrket og lagt under Kultur, ligesom enkelte formuende, for Jordbrug interesserede Mænd i de senere Aar for egen Regning har opdyrket ikke ubetydelige Strækninger Snaumark. I Distrikterne nær Bergen har dette sidste særlig været Tilfældet.

Den nydyrkede og indtagne Jord er særlig Myrjord, da den synes at falde billig at dyrke.

Af Jorddyrkningsfondet er i Femaaret ialt tilstaaet 83 Laan til samlet Beløb 48 243 Kr. og til Opdyrkning af et samlet Areal af 7 375 Ar.

De fordeler sig saaledes paa Amtets Herreder:

Herreder.	Antal Laan.	Samlet Beløb.	Areal i Ar.
		Kr.	
Strandebarm	3	455	63
Kvinnherred	5	2 910	496
Skaanevik	2	4 085	465
Etne	3	1 720	294
Fjelberg	2	4 000	732
Sveen	2	678	70
Valestrand	1	165	22
Tysnes	1	1 130	151
Søndhordland	19	15 143	2 293

Herreder.	Antal Laan.	Samlet Beløb.	Areal i Ar.
		Kr.	
Os	2	1 160	161
Sund	1	370	66
Fjeld	1	200	29
Askøen	4	3 635	478
Midthordland	8	5 365	734
Haus	1	315	42
Hosanger	4	1 200	279
Hammer	3	1 400	252
Alversund	9	6 370	1 163
Manger	1	300	45
Lindaas	3	2 200	256
Masfjorden	2	1 025	137
Nordhordland	23	12 810	2 174
Ullensvang	5	1 130	119
Eidfjord	1	250	60
Vikør	13	6 515	903
Voss	12	6 180	951
Vossestranden	2	850	141
Hardanger og Voss	33	14 925	2 174

De tilsvarende Tal i forrige Femaar var:

82 Laan til samlet Sum 43 220 Kr. og et Areal af 6 140 Ar.

Bergens Myrdyrkningsforening har om sin Virksomhed i Femaaret oplyst følgende:

Siden Foreningen stiftedes, vil der ved Udgangen af indeværende Aar af Bergens Myrdyrkningsforening være bevilget til ialt 268 Andragere som Bidrag til Opdyrkning af 17 520 64 Ar Myr et Beløb af Kr. 34 798.12, udgjørende 1/4 af de af Landbrugsfunktionærerne kalkulerede Opdyrkningsomkostninger Kr. 139 173.88.

Herredsvis stiller dette Forhold sig saaledes:

Herreder.	Antal indvilgede Andragender.	Areal i Ar.	Omkostningsoverslag.	Bevilget Bidrag.
			Kr.	Kr.
Alversund	30	3 259.97	16 105.09	4 026.89
Askøen	6	447.00	4 059.31	1 014.83
Austevold	4	469.00	3 755.50	938.88
Eidfjord	2	114.00	989.50	247.38
Etne	2	111.00	908.40	227.10
Fane	25	1 705.36	16 082.49	4 023.55
Finnaas	1	49.53	623.74	155.93
Fitjar	1	70.00	684.00	171.00
Fjeld	9	531.10	4 810.96	1 203.11
Fjelberg	7	492.00	4 129.75	1 033.25
Haalandsdalen	1	24.00	200.00	50.00
Hammer	11	538.25	4 977.37	1 244.65
Haus	44	2 348.53	18 804.60	4 699.10
Herlø	2	167.00	1 547.00	386.75
Hosanger	8	491.20	5 752.93	1 438.22
Kvinnherred	7	557.00	4 175.50	1 044.05
Lindaas	33	1 895.60	15 511.27	3 876.55
Manger	25	960.90	8 392.20	2 097.90
Masfjorden	8	342.10	3 347.27	836.81
Os	5	256.60	1 966.10	492.03
Røldal	1	111.00	958.00	239.50
Stord	1	25.00	220.00	55.00
Strandebarm	6	403.00	2 944.70	736.17
Strandvik	1	80.00	640.00	160.00
Sund	3	119.00	1 247.50	311.81
Sveen	3	335.50	2 641.65	660.41
Tysnes	7	580.00	5 305.65	1 326.41
Valestrand	3	120.00	1 104.70	276.17
Varaldsø	2	96.00	808.20	202.05
Vikebygd	4	448.00	3 380.50	847.62
Vikør	1	108.00	769.00	192.25
Voss	4	184.00	1 631.00	407.75
Evanger	1	81.00	700.00	175.00
Tilsammen	268	17 520.64	139 173.88	34 798 12

Efter Landbrugsfunktionærernes Kalkule udgjør Gjennemsnitsomkostningerne ved Myrdyrkning af 1 Ar Myr Kr. 7.94, og som Bidrag hertil har Bergens Myrdyrkningsforening gjennemsnitlig ydet Kr. 1.99 pr. Ar.

Endel af de af Jorddyrkningsfondet tilstaaede Laan er vistnok anvendt til enkelte af de Dyrkningsarbeider, som Bergens Myrdyrkningsforening har ydet Bidrag til.

Præmier for fortrinlig Dyrkning er uddelt til 53 Personer med 50 Kr. til hver. Præmielaan er tilstaaet 88 Smaabrugere. Ialt er i Femaaret udbetalt til Præmier og Præmielaan 9 580 Kr.

Høstudbyttet.

I Femaaret har Høstudbyttet i det hele taget været gjennemgaaende godt saavel i kvantitativ som i kvalitativ Henseende. Daarligst var Udbyttet for Høets Vedkommende i 1902, da Avlen var adskillig under et Middelsaar, men paa den anden Side gav Poteterne det Aar et meget godt Udbytte. Bedst var Udbyttet i 1905. Med Undtagelse af Turnips og Havesager stod dette Aar adskilligt over et Middelsaar.

For Poteternes Vedkommende var det kun i 1903, at der var noget nævneværdigt mindre Udbytte end vanligt.

Som oftest er Udbyttet af Korn ikke saa stort, som det lover, idet der altid er meget Letkorn. Dette har gjennemgaaende ogsaa været Tilfældet i Femaaret. Der avles ikke paa langt nær her i Amtet Korn tilstrækkeligt til Husbehov. Der indkjøbes hvert Aar et meget betydellgt Kvantum Mel eller Korn.

Den beregnede Gjennemsnitsværdi af Korn, Poteter og Hø har været for:

	Korn. Kr.	Poteter. Kr.	Hø. Kr.
1903	916 300	2 159 300	12 355 200
1904	971 800	2 318 900	11 897 600
1905	1 029 200	2 374 600	13 041 600

For tidligere Aar haves ingen Beregning over Avlingens sandsynlige Værdi.

Frugthøsten har gjennemgaaende været mindre god. Det bedste Aar var 1902, da Udbyttet var omtrent som i et Middelsaar. De opnaaede Priser har den hele Tid været gode. I 1901 og 1904 var det særlig Æblerne, som mislykkedes. De var meget angrebne af Mark. I 1903 gav Pærerne mindst Udbytte; ligesaa Moreller og Kirsebær. Derimod var der det Aar en rig Plommehøst.

Sæterudbyttet har været nogenlunde tilfredsstillende.

Forskjellige Kulturer.

Dyrkning af Korn er indskrænket, særlig i Eidfjord, Ulvik, Jondal, Røldal, Evanger, Skaanevik, Manger, Fuse og Haalandsdalen.

I Voss, Kvinnherred, Fjelberg, Lindaas og Strandvik er den noget udvidet.

Forøvrigt har Korndyrkningen ingen væsentlig Forandring undergaaet i Femaaret.

Det er fremdeles Havre, som hovedsagelig dyrkes. Hvede og Rug dyrkes omtrent ikke. Af Byg og Blandkorn dyrkes kun en Ubetydelighed.

Korn dyrkes overhovedet omtrent ikke i Aarstad og Askøen. I Ullensvang og Vossestranden dyrkes omtrent ikke Havre. Byg avles kun i Tysnes, Valestrand, Vikebygd, Sveen, Fjelberg, Stord, Fane, Vikør, Jondal, Granvin, Ulvik, Eidfjord, Ullensvang, Røldal, Voss og Evanger. Blandkorn dyrkes kun i Alversund, Haus, Jondal, Vikør, Granvin, Røldal, Voss, Vossestranden og Evanger.

Potetavlingen er i nogen Grad udvidet i Fitjar, Fjelberg, Finnaas, Skaanevik, Kvinnherred, Strandvik, Haalandsdalen, Sund, Austevold, Os, Alversund, Lindaas, Herlø, Jondal, Granvin, Ulvik og Eidfjord, Vikør, Voss og Evanger. I de øvrige Bygder er ingen nævneværdig Forandring.

Turnipsdyrkningen er øget i større Grad. Medens den i 1901 af Lensmændene kun omtaltes i Indberetninger om Høstens Udfald for 12 Bygder, var der i 1905 kun 8 Bygder, hvor den ikke nævntes, nemlig: Etne, Fjeld, Askøen, Aarstad, Bruvik, Hammer, Aasene, Herlø og Masfjorden.

I Kvinherred, Os, Ulvik, Granvin og Voss har Turnipsdyrkningen antagelig tiltaget mest.

Amtsagronom *Jaastad* udtaler i sin Beretning herom:

«Turnipsdyrkningen har gjort glædelige Fremskridt, ikke derved, at store Felter nu tilsaaes med Turnips, men derved, at Begyndelsen med det Slags Dyrkning er gjort paa saa mange Steder.»

Dyrkning af Engfrø er fremdeles ikke drevet i nogen nævneværdig Udstrækning og er af ringe Betydning. Avl af Græsfrø har tiltaget lidt i Fjeld, Lindaas, Manger og Jondal.

Udsæd og Avl samt Foldighed pr. 10 Ar (Maal) var efter Lensmændenes Opgaver i Gjennemsnit for Amtet i 1905:

Sorenskriverier.	Udsæd pr. Maal i Liter.				Avl pr. Maal i Liter.				Foldighed.			
	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Søndhordland	43	0	75	335	393	0	440	2 234	9.10	0	5.90	6.70
Midthordland	39	0	98	296	390	0	466	2 211	10.00	0	4.65	7.47
Nordhordland	0	113	94	277	0	490	434	1 924	0	4.34	4.62	6.95
Hardanger og Voss	63	66	77	305	420	493	516	2 453	6.67	7.47	6.70	8.00

Vekselbrug har i Femaaret vundet godt frem. Gamle Agre er gjenlagt til Eng. Nybrudte Jordstykker er i de første Aar taget til Ager, men der er endnu ikke faa Steder — og da særlig de mere afsidesliggende Gaarde samt i Kystdistrikterne — hvor det samme Agerstykke, som har været brugt i flere Slægtled, fremdeles bruges som Ager. Smaat, men sikkert, ændres dette Forhold for hvert Aar, som gaar.

Gjødselen har været ofret større Omtanke. Femaaret kan ogsaa i denne Henseende opvise gode Fremskridt, om det dog endnu er saa, at der hos de fleste kunde gjøres mere. De Anstrengelser, som er gjort for, at saa lidet som muligt af Gjødselen skal gaa tilspilde, er meget respektable. I større Udstrækning end tidligere er Gjødselkjældere eller Gjødselkumme bygget eller indredet og cementeret, ligesom Anvendelsen af Torvstrø i nogen Grad er tiltaget.

Paa Voss har man endog i Femaaret, for at fremme Sansen for Gjødselsamling, uddelt endel Præmier for godt Gjødselstel.

Brug af Kunstgjødning har vundet betydelig større Indpas. Da man paa de enkelte Steder har liden Erfaring og Indsigt i, hvordan den bedst anvendes, har den tildels skuffet Forventningerne.

Indkjøb af Gjødsel fra Bergen har tiltaget.

Vaar- og Høstbeitningen drives fremdeles i adskillig Udstrækning især i de ytre Distrikter. Faarene slippes her ud selv om Vinteren, naar Jorden bare er snebar.

Interessen for Jordbruget har i Femaaret i det hele øget jevnt og godt, og de Fremskridt, som i dette Tidsrum er gjort, er — om ikke usædvanlig store — saa dog meget respektable, og der er Udsigt til, at de jevne Fremskridt vil fortsætte.

Jordbrugerne har faaet et mere aabent Øie for at iagttage, hvad der for hver enkelt lønner sig bedst, og der er i det store og hele kommen bedre Plan i Arbeidet.

Et betydeligt Bidrag i denne Retning er ydet af Amtets Landbrugsskole paa Stend i Fane ved den dygtige Maade, hvorpaa dens Bestyrer og Lærere saavel praktisk som theoretisk har uddannet de derfra udgaaede Elever.

I denne Forbindelse fortjener ogsaa at nævnes det energiske Arbeide, som i Femaaret er udfoldet af Amtsagronomerne, hvoraf Amtet siden 1903 har to, af Amtsgartneren, Landhusholdningsselskabet, Landmandslagene og Bergens Myrdyrkningsforening.

Om Landbrugsskolen og Landhusholdningsselskabet se nærmere under Afsnittet Sammenslutning m. v.

Havebrug, Bærsankning m. v.

Havebruget er af megen Betydning i Ullensvang, Ulvik, Jondal og Aarstad.

I Røldal, Vossestranden, Etne, Hammer og Aasene opgives det ikke at have nogen Betydning.

I Eidfjord, Varaldsø, Tysnes, Fjelberg, Fitjar, Stord, Finnaas, Masfjorden, Fjeld, Herlø, Manger, Lindaas, Strandvik og Haalandsdalen drives vistnok med lidt Havebrug, men det har ringe Betydning.

I de øvrige Herreder er Havebruget af nogen Betydning. Interessen for Havebruget har i det hele været i Tiltagende. I Ulvik har Havebruget i Femaaret tiltaget meget. I Røldal, Vossestranden, Tysnes, Fitjar, Stord, Fjelberg, Etne, Hammer og Aasene skal det ikke være tiltaget.

I Bergens nærmeste Omegn, Aarstad, Askøen og Fane, er bosat flere Gartnere, som udelukkende lever af sit Gartneri. Desuden driver adskillige Gaardbrugere og andre Eiere af smaa Jordstykker i disse Distrikter i større Udstrækning med Avl af Kjøkkenhavevækster og Bær, særlig Havejordbær og Bringebær.

Stend Landbrugsskole har ogsaa et stort og godt drevet Gartneri.

Foruden Amtsgartneren har der i Varaldsø, Vikør og Voss været ansat Herredsgartnere.

Udstillinger for Havebrug har været afholdt i Fjelberg, Kvinnherred, Stord, Fane, Os, Vikør, Voss og Ullensvang. Desuden er der i Bergen afholdt 2 Fællesudstillinger for Havebrug for Søndre og Nordre Bergenhus Amter, hvortil Deltagelsen har været meget livlig fra Amtet.

Kortvarige Havebrugskurser — ca. 4 Uger om Vaaren og 2 Uger om Høsten — har hvert Aar været afholdt paa Stend Landbrugsskole og hos en Gartner i Øistesø (Vikør). Ialt er ved disse Kurser i Femaaret undervist 75 Personer.

Kurser i Grønsagers Anvendelse har siden 1903 været afholdt efter Foranstaltning af Landhusholdningsselskabet. Deltagelsen har været stor. Ved disse Kurser har ialt deltaget 103.

Derhos har Voss Sogneselskab foranstaltet slige Kurser afholdt og i Ullensvang har Herredets Havebrugsforening foranstaltet afholdt et Kursus.

Paa Voss har Sogneselskabet i Femaaret gratis uddelt Havefrø til Skolebørn og Frugttræer for halv Betaling.

Paa Hjeltnes i Ulvik har i Femaaret med Statsbidrag været drevet en Havebrugsskole. Kurserne varer 10 Maaneder. Ved hvert Kursus har deltaget 9—10 Elever, hvoraf de fleste fra dette Amt.

Af vilde Bær vokser særlig Tyttebær og Blaabær her i Amtet.

Bærsankning har tiltaget noget. Særlig i de sidste Aar har der været indsanket adskillig Tyttebær, som i Regelen har været solgt og leveret til Landhandlerne eller anvendt til Hjemmelavning af Safte og Syltetøier. En Del er udført til Udlandet, særlig England.

Brugen af Safte og Syltetøier har tiltaget, om end i mindre Grad.

Da Indsankning af vilde Bær falder omtrent midt i travleste Aannetiden, kan der for det første ialfald vistnok ikke ventes nogen væsentlig Forøgelse af Bæreksporten fra dette Amt.

I Ullensvaug er i Femaaret drevet en Cider- og Saftfabrik, nemlig A/S Hardanger Cidreri og Saftfabrik paa Gaarden Aga. Selskabet har en betydelig Omsætning. Et lignende Anlæg er i Slutningen af Femaaret oprettet paa Alsaker i samme Herred («Norsk Frugt- og Konservefabrik»). Syltning af Bær og Frugt til Salg drives af flere

Af Multer findes neppe stort mere end hvad der forbruges i Amtet.

Af Amtsgartnerens Beretning hidsættes:

«Havedyrkningen inden Amtet har havt kjendelig Fremgang. Selv i de Bygder, hvor Havebruget tidligere har ligget meget tilbage, sees flere og flere Gaardbrugere at ofre denne Gren af Landbruget større Opmærksomhed end før. Flere Haver er aarlig bleven anlagte og beplantet. Til disses Planlæggelse og videre Udførelse samt ved de forskjellige Gjøremaal forøvrigt vedkommende Frugt- og Kjøkkenhaver har Amtsgartneren været meget søgt. I sidste Femaarsperiode er dyrket langt mere Kjøkkenhavevækster end tidligere i et lignende Tidsrum. Paa flere Steder, specielt i de nærmest Byen liggende Herreder, Askøen, Fane, Aarstad, Os og Alversund, er større og mindre Arealer bleven anvendte til Dyrkning af Grønsager.

Den glædelige Fremgang paa Kjøkkenhavevæksternes Omraade har ogsaa tydelig givet sig tilkjende ved de i Perioden paa forskjellige Steder afholdte Udstillinger; specielt ved den sidstafholdte Fællesudstilling i Bergen, hvor flere Gaardbrugere udstillede forholdsvis større Samlinger. Flere af disse Produkter, saasom Hovedkaal, Blomkaal, Gulerødder, Purre og Knolselleri, havde opnaaet en anseelig Udvikling.

For at erholde godt Havefrø har flere og flere henvendt sig til Amtsgartneren. Landhusholdningsselskabet har ogsaa i denne Periode ydet Bidrag til Gratisuddeling af Frø til Besaaning af Kjøkkenhaver, og dette har været af stor Betydning til Ophjælp og Fremme af denne Gren af Havebruget.

Frugtavlen har ogsaa i denne Periode været omfattet med megen Interesse. I de indre Bygder, hvor Frugtavlen spiller størst Rolle, har der i de senere Aar været udplantet en hel Del af forskjellige Sorter Frugttræer. I de sidste Aar har Antallet været noget mindre, hvorimod flere og flere Frugtdyrkere har taget mere Sigte paa at give de allerede udplantede Frugttræer en omhyggeligere Behandling.

Frugthøsten, særlig Æblehøsten, har i de sidste Aar været noget mislig, hvorimod Udbyttet af enkelte Sorter Pærer, Plommer og Kirsebær har været

forholdsvis bedre. Det lader til, at Pærerne paa flere Steder har været ligesaa fordelagtige som flere af Æblesorterne. I flere Strøg, hvor Havebruget tidligere har været mindre paaagtet, har Plantningen i Femaaret havt adskillig Fremgang. Specielt kan anføres Dyrkning af forskjellige Frugtbuske, saasom Stikkelsbær, Solbær, Ribs og Bringebær, der i flere Distrikter har vundet betydelig større Udbredelse. Der, hvor Buskene pleies nogenlunde omhyggelig, har disse som Regel givet en god Afkastning, ligesom Bærrene, der hovedsagelig er bleven omsat i Bergen, er blevet forholdsvis godt betalte.

Ved Indkjøb af Træer og Buske til Udplantning har man fremdeles som oftest ikke tillagt Planterne, særlig Frugttræerne, den Betydning med Hensyn til Form og tidligere Behandling i Planteskolen, som ønskeligt kunde været. Den Maade, hvorpaa Frugttræhandelen fremdeles ofte foregaar, har i mange Tilfælde virket uheldigt. Specielt i de Strøg, hvor Frugtavlen staar mindre fremme, befares Bygderne af Agenter, som i enkelte Tilfælde giver Indtryk af at være udsendt af det Offentlige. Den ukyndige Kjøber er ofte bleven skuffet ved de ad denne Vei erholdte Frugttræer. Disse Træer har ofte vist sig at være tarvelige Eksemplarer, ligesom der ved Valg af Frugtsorter heller ikke altid synes at have været taget de fornødne Hensyn til de stedlige Forhold.»

Kreaturhold og Sæterbrug.

Ifølge Det statistiske Centralbureaus Opgaver var Kreaturholdet i Amtet 3 December 1900:

8 272	Heste,	116 426	Høns,
77 996	Storfæ,	1 009	Ænder,
170 670	Faar,	253	Gjæs,
18 432	Gjeder,	49	Kalkuner,
11 049	Svin,	96	Bikuber.
1 727	Rensdyr,	Kaniner er ikke nævnt.	

Hesteavlen spiller for Amtet i sin Helhed fremdeles en mindre Rolle, om den end i Femaaret vistnok er tiltaget noget ogsaa i de Dele af Amtet, hvor den hidtil har været mindst paaagtet.

I de indre Distrikter har Hesteavlen nu som før hvert Aar givet en ganske betydelig Indtægt.

Salg af Heste har tiltaget lidt i Fane, Alversund og Voss, og ogsaa, om end ganske ubetydeligt, i Os, Sund, Austevold, Masfjorden og Granvin.

I Kvinnherred, Fjelberg, Skaanevik, Bruvik, Manger, Hosanger, Ulvik og Ullensvang skal Salg af Heste have aftaget lidt. Forøvrigt er ingen nævneværdig Forandring indtraadt.

Salg af Heste er af «megen» Betydning i Fjelberg, Skaanevik, Hosanger, Evanger, Voss og Vossestranden og af «nogen» Betydning i Kvinnherred, Stord, Strandvik, Vikør, Granvin, Ulvik og Ullensvang.

Heste kjøbes tildels i større Udstrækning i Fitjar, Tysnes, Sund, Austevold, Aarstad, Askøen, Fane, Hammer, Aasene, Masfjorden, Herlø, Lindaas og Røldal.

I Herlø er forøvrigt Hesteholdet yderst ringe.

Haus kjøber Heste omtrent i samme Udstrækning, som der sælges. Tildels kjøbes ogsaa Heste i Manger og Fjeld.

I Alversund og Fjelberg kjøber man Ungheste.

I 20 Distrikter kjøbes ikke Heste til Bygdens Forsyning.

Hestepriserne har ogsaa i dette Femaar været gode og har bidraget til at fremme Interessen for Hesteavlen.

I Amtet opdrættes fremdeles for den overveiende Del Heste af Fjordracen.

Paa Voss har, som tidligere, aarlig været afholdt en Hesteudstilling for Fjordracen.

Hoppeskuer har været afholdt i Strandebarm, Kvinnherred, Etne, Fjelberg, Stord, Tysnes, Fane, Os, Hosanger, Vikør, Jondal, Eidfjord, Ullensvang og Voss.

Der er uddelt Fosterbidrag til ialt 15 Hesteeiere med præmierede Hingste i Amtet.

I 1904 blev Spørgsmaalet om Oprettelse af et Hestemarked i Bergen optaget til Behandling. Dette Spørgsmaal var ved Femaarets Udløb ikke endelig afgjort.

I 1901 havde Amtet 3 Stamhingste af Fjordracen, hvoraf den ene netop var indkjøbt. De var udstationerede henholdsvis i Voss, Kvinnherred og Stord. Den paa Voss udstationerede Hingst blev senere flyttet til Os, men kort Tid efter Flytningen blev den udrangeret og solgt. Istedet har man faaet en Statshingst. Den er udstationeret i Vikør.

Foruden disse Hingste har Voss Hesteavlsselskab en Stamhingst af Døleracen.

I 1905 fandtes foruden disse 4 Stamhingste en Stamhingst af Fjordracen udstationeret paa Voss. Den er indkjøbt af Voss Hesteavlsselskab med Statsbidrag, men ikke Amtsbidrag. Desuden var der i Amtet 9 private -- præmierede -- Avlshingste.

Trangen til flere Avlshingste har gjort sig stærkt gjældende i Femaaret.

Uden at der bliver udstationeret flere gode Stats- eller Stats-Amtshingste, kan man ikke vente, at Hesteavlen vil komme saa langt frem, som den har Betingelser for. De private Hingste har reist omkring i forskjellige Distrikter og har været meget benyttede.

Hesteantallet antages noget forøget siden 1900.

Med Hensyn til Kvægavlen har Amtsagronom *Jaastad* anført:

«For den har vist sig en jevnt voksende Interesse. Flere og flere Bygder er kommet med i Arbeidet for dens Udvikling. Hertil har i væsentlig Grad

bidraget det Offentliges fortsatte og øgede Foranstaltninger til Fremhjælp af Kvægavlen.

I 1903 indførtes det Flach'ske System i Amtet, efterat det i $2^1/_2$ Aar forud var forsøgt ved Afholdelse af nogle Kaaringsskuer paa forskjellige Steder. Saavidt mig bekjendt, har Indførelsen af dette System vundet Gaardbrugernes fulde Bifald. Næsten overalt, hvor der har været afholdt Kaaringsskuer, er stationeret godkjendt Okse.

I Femaarsperioden er afholdt 5 Statskvægudstillinger, 14 Kvægudstillinger med Bidrag af Stat og Amt, 10 smaa Bygdedyrskuer og 85 Kaaringsskuer efter det Flach'ske System.

I de mere fremskredne Bygder er Brugen af Kraftfoder blevet mere almindelig, og selv i de ytre Distrikter, hvor Kreaturstellet har ligget mest tilbage, har det gaaet frem saavel med Fodring som Røgt og Pleie. Forresten findes i sidstnævnte Strøg endnu saadanne, som steller sine Dyr slet, men glædeligvis minker disses Antal Aar for Aar. Dog kommer desværre af og til endnu for Dagen enkelte oprørende Tilfælde af Dyrplageri. Den stigende Oplysning vil forhaabentlig bevirke, at Dyrplageri i enhver Form forsvinder.

Om Melkemængden har øget i Femaaret kan ikke med Bestemthed siges, men det antages sikkert, at saa har været Tilfældet. For her at kunne give noget bestemt Svar maatte man have Melkeregnskaber at støtte sig til, men det har man ikke. Folk i Almindelighed er meget træge, naar det gjælder Regnskabsførsel, saaledes ogsaa Melkeregnskaber.

I Femaarsperioden var det, saavidt mig bekjendt, faa Gaardbrugere, som førte paalideligt Melkeregnskab.

Kvægavlen er den Del af Landmandens Bedrift, som i Femaaret har været omfattet med størst Interesse.»

Med Hensyn til Indførelsen af det Flach'ske System henvises forøvrigt til Landhusholdningsselskabets Beretning, indtaget under Afsnit: Sammenslutning m. v., nedenfor.

Antallet af Storfæ antages noget, om end ubetydeligt, forøget.

Det Maal, som saavel de ledende Fagmænd paa Landbrugets Omraade, som Undervisningen ved Landbrugsskolen paa Stend har taget særlig Sigte paa i den senere Tid, har været at øge Melke- og Kjødproduktionen. Det fordelagtige heri er det i Femaaret lykkedes at faa Landmændene i betydelig Udstrækning til at indse, og Arbeidet herfor har saaledes i denne Tid gjort større Fremskridt.

I Bergens nærmeste Omegn, i Fabrikdistrikterne og i de Kredse, som i nogen længere Tid har havt stabile Meieriforhold, er det heller ikke tvilsomt, at Melkemængden er øget noget. Melkemængden har neppe nogetsteds gaaet tilbage.

For de Kredses Vedkommende, som har Meierier, vil man under Afsnittet: Meieridrift, af den indmaalte Melkemængde kunne nogenlunde danne sig en Forestilling om Forøgelsen.

Det gjennemsnitlige Melkeudbytte i Liter pr. Ko er af Lensmændene — henholdsvis for de mere fremskredne Gaardbrugere og overhovedet i Herredet — angivet til:

700— 600..... i Fjeld,
1 000— 800..... - Fitjar,
1 100—1 000..... - Hammer og Aasene,
1 200—1 000..... - Hosanger,
1 300—1 000..... - Manger,
1 400— 900..... - Sveen,
1 400—1 000..... - Herlø og Haus,
1 400—1 100..... - Finnaas,
1 500—1 000..... - Skaanevik, Vikebygd, Valestrand, Os og Masfjorden,
1 500—1 200..... - Bruvik,
1 600—1 000..... - Tysnes,
1 600—1 100..... - Kvinnherred,
1 600—1 200..... - Stord, Alversund og Vossestranden,
1 600—1 400..... - Eidfjord,
1 700—1 000..... - Sund og Austevold,
1 700—1 100..... - Varaldsø,
1 700—1 200..... - Strandebarm og Etne,
1 700—1 300..... - Ullensvang,
1 800—1 300..... - Jondal,
1 800—1 500..... - Vikør,
1 900—1 300..... - Voss,
1 900—1 450..... - Fane,
1 900—1 600..... - Granvin,
2 000—1 000..... - Fuse, Strandvik og Lindaas,
2 000—1 500..... - Evanger,
2 000—1 600..... - Ulvik,
2 300—1 200..... - Haalandsdalen,
2 400—1 400..... - Fjelberg,
2 500—1 500..... - Røldal,
2 500—2 000..... - Askøen og Aarstad.

Til Sammenligning anføres Gjennemsnittet for Amtets 4 Sorenskriverier, sammenlignet med de i forrige Femaarsberetning anførte Gjennemsnit:

Sorenskriverier.	Overhovedet i Herredet.		Paa de mere fremskredne Gaardsbrug.	
	1900.	1905.	1900.	1905.
Søndhordland	1 018	1 077	1 545	1 569
Midthordland	1 038	1 255	1 442	1 867
Nordhordland		1 040		1 410
Hardanger og Voss	1 300	1 420	1 760	1 880

Tager man Nordhordland og Midthordland underét som forrige Gang, bliver Gjennemsnittet i 1905:

overhovedet i Herrederne 1 142,
paa de mere fremskredne Gaardsbrug ..... 1 626.

Det er ogsaa i disse Distrikter, at den største Fremgang i Interessen har været at spore, men saa har ogsaa disse Distrikter ligget længst tilbage.

Kun i Hosanger, Fjeld, Tysnes og Røldal angives Melkeproduktionen at være omtrent uforandret. Forøvrigt angives Melkeproduktionen at være i større eller mindre Grad øget, i Ulvik, Vikør og Os endog i betydelig Grad.

I Forbindelse med den øgede Interesse for Kvægavlen har der vaagnet en Trang til at bringe mere Trivsel og Velvære ind i Fjøset. De daarlige, trange og mørke Fjøs er fremdeles vistnok endnu i Flertal, ialfald i de ytre Distrikter, men Forandringen til det bedre har gaaet jevnt fremover. For den væsentligste Del kan man ogsaa her, ved at se paa Afsnittet: Udskiftning, danne sig en Mening om, hvor store Fremskridt der er gjort. Thi som oftest bliver der ingen større Forandring, før Udskiftning har været afholdt og Udflytning er blevet paabudt. Amtsagronomerne har ogsaa i dette Femaar i stor Udstrækning været taget med paa Raad ved Planlægningen og Opførelsen af nye Udhusbygninger.

1901, 1902 og delvis i 1903 virkede, ligesom i forrige Femaar, en Vandrelærer i Fjøsstel, som bereiste Distrikterne, gav Veiledning og underviste Budeierne samt afholdt Fjøsskuer, hvorunder Præmier blev uddelt enten til Budeierne eller Kreatureierne. Denne Post blev nedlagt, da der i 1903 blev ansat en Amtsagronom til.

Kurser i Melkning efter Heggelunds Methode har været afholdt, dels ved Amtsagronom Berge, dels ved Udsendinger fra Selskabet for Norges Vel. Ligeledes er der i Femaaret afholdt flere Budeiekurser.

Selskabet for Norges Vel har ogsaa i dette Femaar underholdt en Kvægrøgterskole paa Milje i Skaanevik.

Kontrolforeninger er oprettet paa Voss og i Jondal. Oprettelse af saadanne Foreninger har ogsaa været paa Tale i andre Distrikter.

For godt udførte Melkeregnskaber er i 1905 af Landhusholdningsselskabet uddelt 5 Præmier.

Faareavlen har fremdeles meget stor Betydning for Amtet, om den end ikke synes at omfattes med saa stor Interesse som Kvægavlen.

Amtsagronom *Jaastad* oplyser:

«Der kan mærkes lidt øget og mer almindelig Interesse. Hertil har formentlig de nogenlunde gode Priser paa Faar bidraget og ligesaa de i Femaaret med Stats-Amtsbidrag afholdte 7 Faareudstillinger.

De bedste Faaredistrikter er antagelig Fjelberg, Skaanevik, Kvinnherred, Haalandsdalen, Os (Samnanger), Masfjorden, Eidfjord og Ullensvang.

Der drives Faareavl i alle Herreder. Mindst er Faareholdet i Aarstad, hvor det lønner sig forholdsvis lidet.

Hvorledes Faareholdet lønner sig i de forskjellige Distrikter haves ingen sikker Rede paa. Saavidt vides, findes der ingen, som har ført ordentligt Regnskab over sit Faarehold.

Nogen nævneværdig Udvikling har Faareholdet ikke at opvise i Femaaret.

Holder de gode Priser sig, er det at haabe, at denne Del af Landbruget vil blive viet mere Opmærksomhed end hidtil saavel af Jordbrugerne som af Landbrugsfunktionærerne, saa der ogsaa i Faareavlen kan komme bedre Plan og mere rationel og billig Foring. Nu er det i Almindelighed udelukkende overladt til Kvinderne i det hele at drage Omsorg for Faareavlen. Oftest har ikke Gaardbrugeren selv engang ordentlig Rede paa, hvormange Faar han har.

Ialt er i Femaaret med Bidrag af Landhusholdningsselskabet indkjøbt Springvædere til 42 Landbo- og Kvægavlsforeninger.»

Gjedeholdet er fremdeles omfattet med mindre Interesse. Antallet af Gjeder i Amtet er heller gaaet tilbage end frem. I flere Bygdelag har man aldeles afskaffet Gjeder, da der klages meget over, at de ødelægger Ungskogen.

Det er kun i Skaanevik, Etne, Strandvik, Masfjorden, Røldal, Ulvik, Eidfjord og Evanger, at der findes noget nævneværdigt Antal Gjeder.

Svineholdet har tiltrukket sig større Opmærksomhed end tidligere, antagelig paa Grund af de ved den i Femaaret indførte Beskyttelsestold bevirkede høiere Priser paa Avlsgrisunger og Flesk.

Svineholdet antages at være af mest Betydning i Fjelberg, Skaanevik, Fitjar, Strandvik, Haalandsdalen, Fane, Lindaas, Voss og Evanger.

Foruden den i forrige Femaar oprettede Svineavlsstation i Vikør er oprettet en i Etne for Landracen. Den i Vikør drevne Svineavlsstation har havt jevn Afsætning og vandt i den senere Tid mere frem. Da Stationsholderen døde i 1905, er Stationen senere flyttet til Ølen. Fra et større Svineopdrætteri i Fane er i Femaaret solgt adskillige Grise; ligesaa er indkjøbt ikke faa Grisunger fra Neevengaarden Asyl.

Tamrenholdet har kun været drevet i Eidfjord og har her lønnet sig godt.

Hønseholdet er omfattet med stigende Interesse inden større Dele af Amtet. I Bergen er i 1905 stiftet en Fjærkræforening for Bergens Stift, som har arbeidet for Fjærkræsagens Fremme. Efter Initiativ af denne er dannet flere Ægsamlag i Amtet.

Foreningen tæller 130 Medlemmer.

Til Fjærkræavlsstationer har Landhusholdningsselskabet i 1901 og 1904 uddelt henholdsvis 40 Kr. og 50 Kr.

Interessen for Fjærkræavl synes at være størst i Søndhordland.

Ande-, Gaase- og Kalkunholdet er af liden Betydning i dette Amt. Det er et forsvindende Faatal, som befatter sig hermed.

Interessen for Biavlen har tiltaget. Biavlen spiller endnu ikke nogen Rolle i Amtets Økonomi, men den kan komme til at gjøre det. Af en Biavlsforening har i Femaaret været udfoldet et interesseret og ihærdigt Arbeide for at fremme Biavlen, og dens Arbeide synes nu at skulle lønnes med Held. Det er flere, som har taget sig til at indkjøbe Bikuber. Disses Tal er derfor siden 1900 uden Tvil øget.

Kaninavl har ikke — mig bekjendt — været drevet i Amtet.

Sundhedstilstanden blandt Husdyrbesætningerne har i det hele været god. Dog har «Blodurin» eller, som den ogsaa kaldes, «Sjodogg» eller «Hagesott» i den første Del af Femaaret herjet temmelig stærkt hos Kvæget i flere Bygder i Indre Hardanger. Denne Sygdom har dog været i Aftagende. Ligeledes har Melkefeber havt adskillig Udbredelse.

Amtet har været forskaanet for større Epidemier blandt Husdyrene.

Forstaaelsen af Tuberkulinundersøgelsernes Nytte synes at være blevet mere udbredt. Der har i Femaaret været tuberkulinundersøgt adskilligt mere Kvæg end tidligere.

Med Hensyn til Sæterbruget kan bemærkes, at i den største Del af Amtet har de fleste Gaarde sin Udmark stødende lige op til Indmarken. Kreaturerne slippes i Havnegangene, saasnart Aarstiden tillader det, og Melken bliver herfra for det meste hver Morgen og Aften bragt hjem eller til Meierierne til videre Behandling.

Egentlige Sæterbrug findes i større Udstrækning kun i Hardangerbygderne, men ogsaa i enkelte andre Bygder forekommer Sæterbrug.

I Fane, Aarstad og Askøen drives Staldfodring Aaret rundt i stor Udstrækning. Denne forekommer ogsaa i andre Bygder, men i betydelig mindre Maalestok.

Jeg vedlægger en Opgave, som viser Gjennemsnitsværdien af Husdyr og Ren i 1905.

Gjennemsnitlig Værdi af Husdyr og Ren i 1905:

Herreder.	Gjennemsnitlig Værdi i 1905 pr.:								
	Arbeids-hest.	Okse.	Ko.	Ungfæ.	Kalv.	Faar.	Gjed.	Svin.	Ren.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndhordland.									
Strandebarm	250	70	85	45	8	14	12	70	-
Varaldsø	250	70	85	45	8	14	-	70	-
Kvinnherred	180	90	90	35	15	15	13	70	-
Skaanevik	250	100	100	75	10	14	12	100	-
Etne	250	60	90	50	20	15	12	60	-
Fjelberg	300	100	100	50	6	18	16	75	-
Sveen	250	80	90	50	15	14	12	60	-
Valestrand	250	80	90	50	15	15	12	60	-
Vikebygd	250	80	90	50	15	15	12	60	-
Finnaas	225	115	90	60	5	15	-	80	-
Stord	300	90	80	50	20	15	11	60	-
Fitjar	170	70	65	30	15	12	13	60	-
Tysnes	250	80	90	50	5	10	14	60	-
Gjennemsnitlig	244	83	88	50	12	14	13	68	-
Midthordland.									
Fuse	250	100	100	60	7	15	15	100	-
Strandvik	300	120	110	60	7	14	15	100	-
Haalandsdalen	200	100	90	40	6	13	16	55	-
Os	300	150	100	40	20	14	11	70	-
Fane	350	120	100	70	10	16	11	70	-
Sund	250	70	80	40	5	8	7	70	-
Austevold	250	70	80	40	5	8	7	70	-
Fjeld	200	100	80	40	6	12	-	60	-
Askøen	400	125	125	65	35	17	-	85	-
Aarstad	400	125	125	65	35	17	-	85	-
Gjennemsnitlig	290	108	99	52	14	13	12	76	-
Nordhordland.									
Haus	275	90	90	50	40	14	14	65	-
Bruvik	200	75	70	40	10	10	10	60	-
Hosanger	250	100	70	40	5	10	10	70	-
Hammer	350	110	110	50	25	12	14	70	-
Aasene	350	110	110	50	25	12	14	70	-
Alversund	250	80	70	40	10	9	-	60	-
Herlø	180	80	75	35	7	8	-	60	-
Manger	220	90	75	40	10	12	-	60	-
Lindaas	275	65	65	30	12	9	14	70	-
Masfjorden	190	70	65	30	16	11	10	60	-
Gjennemsnitlig	254	87	80	40	16	11	13	65	-

Herreder.	Gjennemsnitlig Værdi i 1905 pr.:								
	Arbeids-hest.	Okse.	Ko.	Ungfæ.	Kalv.	Faar.	Gjed.	Svin.	Ren.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Hardanger og Voss.									
Røldal	320	135	120	70	40	18	13	60	-
Ullensvang	280	100	110	60	30	14	12	80	-
Ulvik	250	100	120	80	50	15	10	70	-
Granvin	200	100	100	60	40	14	10	70	-
Eidfjord	200	100	100	60	40	14	12	70	18
Vikør	300	100	100	60	30	14	-	65	-
Jondal	250	90	120	60	15	15	12	70	-
Evanger	300	90	110	70	40	20	15	70	-
Voss	275	130	90	50	30	18	15	70	-
Vossestranden	300	100	100	55	25	15	-	-	-
Gjennemsnitlig	267	104	107	62	34	16	12	69	18

Meieri- og Ysteribedrift.

Meierimester *Grude* har meddelt:

«Meieridriften har i Femaaret gaaet jevnt fremad, uagtet 11 Meierier i Tidsrummet er nedlagte, paa samme Tid som kun 5 nye er tilkomne. Intet af disse nedlagte Meierier har havt nogen betydelig Størrelse; de fleste af dem har tvertimod været noksaa ubetydelige. Det samlede Antal Meierier i Amtsdistriktet, som i 1900 var 72, er saaledes sunket til 66 i 1905.

Antallet af igangværende Meierier og disses Omsætning har været:

	Antal Meierier.	Indmaalt kg. Melk.	Udbetalt Kroner.
i 1905	66	11 714 400	926 900
mod - 1900	72	8 849 500	686 600
Forøgelse	÷ 6	2 864 900	240 300

Den opnaaede gjennemsnitlige Nettobetaling pr. behandlet kg. Melk har været 7.91 Øre i 1905 mod 7.76 Øre i 1900. — Ved 29 Meierier med blandet Drift (Melkesalg og Tilvirkning af Smør og Ost) med 7.8 Mill. kg. Melk er i 1905 opnaaet en Nettobetaling af 8.85 Øre pr. kg. Melk, medens 37 Kjernerier med 3.9 Mill. kg. Melk har opnaaet 5.72 Øre for Smørindholdet i hvert behandlet kg. Melk, idet den skummede Melk er taget hjem igjen af Leverandørerne uden Prisberegning.

I Femaarsperiodens enkelte Aar har Meieriernes Antal og disses Omsætning været følgende:

Aar.	Antal. Meierier.	Indmaalt Melk.	Udbetalt.	Pr. kg. Melk.
		Kg.	Kr.	Øre.
1901	66	8 992 000	710 100	7.81
1902	64	9 313 200	731 600	7.86
1903	63	9 503 300	761 200	8.01
1904	66	10 933 600	846 700	7.75
1905	66	11 714 400	926 900	7.91

Med Hensyn til Omsætningsformen fordeles de i 1905 igangværende Meierier saaledes:

10 Meierier med 2 692 800 kg. Melk har kun havt Melkesalg,
37 — - 3 884 000 - — har kun tilvirket Smør,
19 — - 5 137 600 - — har tilvirket Smør og hovedsagelig Gammelost.

Efter Opgaver fra Meierierne er der i 1905 ved de 56 Meierier, der ikke driver udelukkende Melkesalg, tilvirket: 272 175 kg. Smør, 87 630 kg. Gammelost og anden mager eller blandet Ost og 8 846 kg. Mysost.

Foruden de 2.7 Mill. kg. Melk, som af 10 Meierier i sidste Aar har været omsat i Bergen, indførtes der til Byen fra Stavanger og Haugesund ca. 1.5 Mill. kg. Melk og Fløde.

Det tilvirkede Smør sælges kun for en ringe Del inden Amtet. Mesteparten sælges til Kristiania og England. Osten sælges udelukkende indenlands.

Af de i 1905 igangværende 66 Meierier benyttede 9 Damp, 17 Vand og 40 Menneskehaand som Drivkraft.

Meierierne er ikke jevnt fordelte over hele Amtet. Det største Antal findes i Hardanger, nemlig 29 med indmaalte 4.7 Mill. kg. Melk i 1905. Dernæst kommer Nordhordland med 18 Meierier og 3.3 Mill. kg. og Midthordland med 14 Meierier og 2.9 Mill. kg., medens Søndhordland kun har 5 Meierier med 0.9 Mill. kg. Melk.

Meieriernes Drift antages at have en gavnlig Tilbagevirkning paa Kredsenes hele Landbrug, idet den sætter Fart i dette og fremkalder mere Foretagsomhed, ligesom Befolkningen opøves i Samarbeide om større Foretagender.»

Der er adskillige Gaardbrugere, især i Røldal, Ulvik, Granvin, Eidfjord og Jondal, som tilvirker O s t. I Vikør er det særlig Meierierne, som tilvirker Ost. Ogsaa i Strandebarm, Varaldsø, Kvinnherred, Skaanevik, Etne, Haalandsdalen, Strandvik, Os, Hosanger, Masfjorden, Ullensvang, Voss, Vossestranden og Evanger foregaar nogen Tilvirkning af Ost. Det er dels Gammelost, dels Gjedost, Mysost eller Hvidost, som tilvirkes.

Med Tillavning af Gjedost er man antagelig kommen længst. Det er flere, som har begyndt at søge ud for at lære bedre Tillavning af Gammelost

og Gjedost, saa det kan haabes, at Interessen for Osteystningen vil tiltage. Hidtil har denne Gren af Landbruget her i Amtet vistnok ligget formeget upaaagtet.

Benyttelse af Maskiner har tiltaget forholdsvis betydeligt. Landmandslagene har i dette Stykke mange Steder gaaet i Spidsen, idet de dels har indbudt de forskjellige Firmaer til Konkurrenceprøver, dels for egen Regning har indkjøbt paa Prøve forskjellige Redskaber, som saa senere har været solgte til Foreningens Medlemmer. Andre Steder — de fleste kanske — har 3—4 eller flere Gaardbrugere slaaet sig sammen og indkjøbt forskjellige Redskaber til fælles Afbenyttelse.

Særlig er der i Femaaret anskaffet et større Antal Ploge. Lagene har for det meste holdt sig til norsk Fabrikat, som de har fundet fordelagtigst, saaledes ogsaa paa Voss, hvor vel Brugen af Redskaber er mest almindelig.

Enkelte Lag har indkjøbt større Bakke- eller Voldploge til Brug for sine Medlemmer, saaledes Strandebarms, Arne Sogns og Haukelands Landmandslag eller Sogneselskaber.

Foruden de forskjellige Sorter Ploge har været indkjøbt Harver, Tærskemaskiner, forskjellige Slags Saamaskiner og Slaamaskiner o s. v. I de Bygder, hvor man ikke har Meierier, benyttes Separatorer næsten paa hver Gaard.

Paa de mest fladlændte Steder har man vel ogsaa Hesteriver, men Brugen af disse er ikke meget almindelig.

I Kvinnherred, Voss og Strandvik har antagelig Brugen af Maskiner tiltaget mest. Det er kun i Hosanger, Hammer og Aasene, at Lensmændene opgiver, at Forholdene er omtrent uforandrede.

Tærskemaskinerne er dels for Vandkraft, dels for Hestekraft og dels for Haandkraft.

Paa Voss findes 2 Damptærskemaskiner.

Indkjøb af Kraftfoder og Gjødningsstoffe er i Femaaret tiltaget betydeligt. Fra alle Kanter af Amtet meldes om mere eller mindre udbredt Indkjøb heraf.

I 1900 stiftedes de vestlandske Amters Fællesindkjøbsforening med en Driftskapital paa 40 000 Kr., omfattende Romsdals, Nordre og Søndre Bergenhus samt Stavanger Amter. Foreningen har en Bestyrelse paa 4 Medlemmer — en fra hvert Amt — og en Forretningsfører. Denne sidste er en Grosserer bosat i Bergen.

Gjennem denne Forening har været indkjøbt:

Af Kraftfoder: Mais, Bomuldsfrøkagemel, Rapskagemel, Linkagemel, Sildemel, Hvalkjødmel og Jordnødmel.

Af Kunstgjødning: Chilisalpeter, Thomasfosfat, Klorkalium, Kainit, Fiskeguano, Benmel og Potetesgjødning samt Superfosfat og Sildeguano.

Af Saafrø: Timothei, Hundegræs *(dactylis)*, Rødkløver, Alsikkekløver og Engsvingel.

Fra dette Amt er gjennem Foreningen ialt indkjøbt for:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 12 086.60	Kr. 16 964.79	Kr. 31 532.36	Kr. 33 819.69	Kr. 45 052.61.

Af alle fire Amter tilsammen er indkjøbt for:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 78 799.18	Kr. 99 934.23	Kr. 169 968.94	Kr. 150 950.82	Kr. 189 297.19.

Stavanger Amt udtraadte af Foreningen i 1905.

Foruden gjennem denne Forening har saavel enkelte Landmandslag som Privatmænd gjort Indkjøb af Kraftfoder, Gjødningsstoffe og Saafrø hos andre Handlende.

Den Opgang i Forbruget, som Omsætningen gjennem Fællesindkjøbsforeningen viser, skriver sig imidlertid ikke udelukkende fra den Forøgelse i Forbruget af disse Stoffe, som er skeet i Femaaret.

Fra først af havde ikke Foreningen almen Tilslutning inden Amtet. Mange, som brugte Kraftfoder og Kunstgjødning, har først lidt efter lidt sluttet sig til Foreningen.

Den væsentligste Forøgelse antages dog at skrive sig fra øget Forbrug i det hele.

Arbeidsforhold.

I Arbeidsforholdene er ikke i Femaaret indtraadt nogen væsentlig Forandring. Gaardbrugerne skjøtter sit Jordbrug, dels med sine Hustruers og Børns Hjælp, dels ved lidt leiet Hjælp af og til i de travleste Aannetider og dels ved Tjenere og Husmænd eller Pladsmænd.

Tilgangen paa Tjenere har ogsaa i dette Femaar været knap og Lønningerne saa store, at det for de mindre Gaardbrugere omtrent har været umuligt at holde faste Tjenere, ialfald om Vinteren.

Det har været vanskeligt at faa Gaardsgutter for en nogenlunde rimelig Løn og ogsaa adskillig vanskeligt at faa Tjenestejenter. Ungdommen har fremdeles for en stor Del søgt enten til Byerne, Fabrikerne eller Amerika. En stor Del drager ogsaa tilsjøs, hvor Fortjenesten er større end Gaardsgutternes. Men en større Del af disse vender dog tidligere eller senere tilbage enten for at overtage Fædrenegaarden eller andre Gaarde eller Pladse, som de enten kjøber, bygsler eller paa anden Maade kan komme i Besiddelse af.

Ikke saa faa har nu som før søgt videre Uddannelse ved Fagskoler og derefter ofte aldeles forladt Jordbruget og gaaet over i andre Stillinger. Tallet af saadanne har vistnok ogsaa i dette Femaar øget.

Jenterne lokkes særlig af de noget større Lønninger i Byerne, af den større Fritid i Fabrikerne og af de -- som de synes — behageligere Stillinger ved Meierier, som Jordmødre o. s. v.

Efter Skatteligningerne var der lignet i 1901 ialt 7 437 Tjenere, hvoraf de fleste var «hjemmeværende Børn» ɔ: som Regel de, som i sin Tid skal have Fædrenegaarden. De fleste Tjenere fandtes i Fiskedistrikterne.

Saaledes var skatlagt: i Sveen 219, i Finnaas 492, i Fitjar 296, i Austevold 288, i Sund 362, i Fjeld 520 og i Manger 321 Tjenere.

I Amtets største Jordbrugsdistrikter, Vikør, Ullensvang, Voss, Fane og Kvinnherred, var skatlagt henholdsvis 180, 261, 211, 199 og 161 Tjenere.

I 1905 var skatlagt 7 858 Tjenere. Deraf i Sveen 185, i Finnaas 484, i Fitjar 295, i Austevold 172, i Sund 324, i Fjeld 420 og i Manger 265.

I Vikør var skatlagt 207, i Ullensvang 246, i Voss 274, i Fane 231 og i Kvinnherred 225.

Betalingen var i 1905:

For en almindelig Tjenestegut 60—300 Kr.

Gjennemsnitlig:

	1905.	1900.
i Amtet	Kr. 170	Kr. 157
- Søndhordland	- 151	- 147
- Midthordland	- 182	- 163
- Nordhordland	- 148	
- Hardanger og Voss	202	162

Hertil kommer Værdien af Kost, Logi m. m.

I 4 Distrikter angives Lønnen til 300 Kr., i 1 til 240 Kr., i 1 til 250 Kr., i 1 til 220 Kr., i 5 til 200 Kr., i 1 til 190 Kr., i 5 til 180 Kr., i 2 til 160 Kr., i 11 til 150 Kr., i 2 til 140 Kr., i 2 til 130 Kr., i 1 til 120—160 Kr., i 2 til 120 Kr., i 1 til 100—130 Kr., i 1 til 100 Kr. og i 3 til 60 Kr. I de sidstnævnte 3 Distrikter — i Søndhordland — er Lønnen saa lav, da der for det meste kun benyttes halv voksne Gutter

For Tjenestejenter 50—120 Kr.

Gjennemsnitlig:

	1905.	1900.
i Amtet	Kr. 90	Kr. 88
- Søndhordland	- 91	- 85
- Midthordland	- 85	85
- Nordhordland	- 92.5	
- Hardanger og Voss	- 93	- 95

I 2 Herreder var Lønnen 50 Kr., i 1 60 Kr., i 1 60—90 Kr., i 1 60—100 Kr., i 1 70 Kr., i 11 80 Kr., i 1 85 Kr., i 5 90 Kr., i 14 100 Kr., i 3 110 Kr. og i 3 120 Kr.

Værdien af Tjeneres K o s t o g L o g i er opgivet at være:

for T j e n e s t e g u t t e r fra 100—300 Kr.; gjennemsnitlig:

	1905.	1900.
i Amtet	Kr. 168	Kr. 166
- Søndhordland	- 155	- 150
- Midthordland	- 185	172
- Nordhordland	- 153	
- Hardanger og Voss	- 181	173

I 3 Herreder er Værdien sat til 100 Kr., i 1 til 110 Kr., i 2 til 120 Kr., i 2 til 130 Kr., i 4 til 140 Kr., i 11 til 150 Kr., i 1 til 160 Kr., i 4 til 180 Kr., i 11 til 200 Kr., i 1 til 220 Kr., i 1 til 240 Kr., i 1 til 250 Kr. og i 1 til 300 Kr;

for T j e n e s t e j e n t e r 80—250 Kr.; gjennemsnitlig:

	1905.	1900.
i Amtet	Kr. 143	Kr. 132
- Søndhordland	- 129	- 128
- Midthordland	- 167	125
- Nordhordland	- 134	
- Hardanger og Voss	- 144	142

Værdien opgives i 2 Herreder til 80 Kr., i 4 til 100 Kr., i 1 til 110 Kr., i 8 til 120 Kr., i 1 til 125 Kr., i 1 til 130 Kr., i 5 til 140 Kr., i 10 til 150 Kr., i 2 til 160 Kr., i 6 til 180 Kr., i 2 til 200 Kr. og i 1 til 250 Kr.

S æ d v a n l i g D a g l ø n for Husmænd og Dagarbeidere er opgivet saaledes:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
For Husmænd (Pligtarbeide)	1.50—2.50	1.00—1.80	1.00—1.70	0.80—1.40
Gjennemsnitlig	1.95	1.47	1.41	1.07
- alm. Dagarbeidere: Mænd	1.85—3.00	1.30—2.50	0.80—2.50	0.80—2.00
Gjennemsnitlig	2.40	1.82	1.73	1.28
- alm. Dagarbeidere: Kvinder	1.00—2.00	0.60—1.50	0.60—1.50	0.40—1.00
Gjennemsnitlig	1.38	1.00	0.90	0.64

Pligtarbeide for Husmænd forekommer ikke i synderlig stor Udstrækning og kun i Kvinnherred, Skaanevik, Sveen, Valestrand, Vikebygd, Stord, Fitjar, Fjelberg, Tysnes, Strandvik, Sund, Austevold, Fjeld, Manger, Hosanger og Jondal. I de øvrige Herreder svarer Husmanden kun en vis Afgift for Pladsen

i Penge eller et vist Antal Dagsværk aarlig istedetfor Pengeafgift. Vil Husbonden ellers have Husmændene til at udføre Arbeide for sig, maa han herfor betale den almindelige Betaling for Dagarbeidere.

Udgifterne til Lønninger er, som det vil sees, fremdeles steget adskilligt. Dette skriver sig hovedsagelig fra den knappe Tilgang paa Tjenere og fra de stigende Priser paa Livsfornødenhederne. Den høiere Betaling, som tilbydes Fabrik-, Jernbane- og Veiarbeiderne, har ogsaa gjort sit. Ligesaa den store Deltagelse i Fiskerierne og den øgede Skydstrafik.

De største Lønninger betales i de til Bergen nærmest stødende Herreder og i de større Skog- og Jordbrugsherreder, hvor ogsaa de større Skydsruter er.

Salgsprodukter og Afsætningsmarkeder; Priser.

Salg af Smør har megen Betydning for samtlige Bygder i Hardanger og Voss, samt derhos for Kvinnherred, Skaanevik, Etne, Tysnes, Strandvik, Fuse, Haalandsdalen, Os, Haus, Lindaas og Masfjorden.

Fra Voss er Salg af Smør øget.

Ogsaa fra Strandebarm, Varaldsø, Fjelberg, Sveen, Valestrand, Vikebygd, Sund, Austevold, Fjeld, Manger, Herlø, Hosanger og Bruvik er Salg af Smør af nogen Betydning. I de øvrige Herreder sælges lidet Smør. Fra Aarstad, Askøen og Alversund sælges overhovedet ikke Smør.

Prisen pr. kg. Smør har varieret fra Kr. 1.40 til Kr. 1.70.

Salg af Ost er ikke af saa stor Betydning for Amtet. For Herrederne Røldal, Ulvik, Granvin, Eidfjord, Vikør og Jondal spiller dog ogsaa dette Salg en noksaa betydelig Rolle.

Der foregaar ogsaa Salg af Ost fra flere andre Herreder, men dog i ringe Udstrækning.

De opnaaede Priser har været gode, nemlig:

Gjedost	Kr.	0.85—1.10	pr. Kg.
Gammelost	-	0.60—0.90	- «
Hvidost	-	0.35—0.40	- «

Melkesalg har megen Betydning for Os, Fane, Askøen, Aarstad, Hammer, Haus og Alversund. I Fuse og Haalandsdalen samt Ulvik er Salg af Melk tiltaget betydeligt og har faaet en større Betydning. Ogsaa i de øvrige Bygder foregaar Melkesalg, men det er af liden eller ingen Betydning. Melken har været betalt med fra 10—12 Øre pr. Liter i de indre Distrikter til 15—16 Øre i Distrikterne omkring Bergen, naar den har været leveret i Bergen. Leveret til Meierierne har Melken været udbragt til fra 6—13 Øre pr. Liter. Den laveste Pris skriver sig fra, at Leverandørerne maa tage hjem den separerede Melk, som ikke medregnes i Prisen.

Med Hensyn til Salg af Heste henvises til Afsnittet: Kreaturforhold, foran.

Salg af Hornkvæg er af megen Betydning for dette Amt og foregaar i større eller mindre Udstrækning fra alle Distrikter i Amtet undtagen Aarstad.

I Strandebarm, Etne, Sveen, Vikebygd, Valestrand, Skaanevik, Fjelberg, Finnaas, Fitjar, Os, Fane, Sund, Austevold, Herlø, Manger, Lindaas, Røldal, Granvin, Ulvik, Eidfjord, Voss og Evanger spores nogen Fremgang i dette Salg.

I Alversund, Bruvik og Jondal skal det være gaaet noget tilbage.

Salg af Faar er ligeledes af adskillig Betydning for Amtet og foregaar i større eller mindre Udstrækning fra alle Distrikter.

Salget er noget aftaget i Aarstad, Alversund, Bruvik, Manger, Fjelberg, Jondal og Ulvik, men er øget lidt i Masfjorden, Herlø, Fane, Os, Sund, Austevold, Finnaas, Voss og Evanger.

I Skaanevik, Etne, Fitjar, Sveen, Vikebygd, Valestrand, Lindaas og Røldal er dette Salg tiltaget meget.

Salg af Svin har tiltaget i Betydning i Femaaret og er adskillig øget i en Flerhed af Amtets Herreder.

Fra Vossestranden og Fitjar sælges ikke levende Svin.

Salg af Kjød og Flesk er af liden eller ingen Betydning i Aarstad, Askøen, Hammer, Aasene, Manger, Herlø, Etne, Strandebarm, Varaldsø, Jondal, Eidfjord og Røldal.

I Fitjar er Salg af Flesk af megen Betydning. Forøvrigt foregaar i Amtet et betydeligt Salg af saavel Kjød — Okse-, Faare- og Kalvekjød — som Flesk, og dette Salg spiller en stor Rolle i Amtets Økonomi.

Salg af Uld er af adskillig Betydning for Søndhordlandsbygderne samt Fuse, Strandvik, Haalandsdalen, Sund, Austevold, Granvin, Eidfjord, Vikør og Evanger.

I de øvrige Distrikter foregaar lidet eller intet Salg af Uld.

Prisen har dreiet sig om Kr. 1.20 pr. kg.

I de Herreder, hvor Salg af Kjød foregaar i nogen Udstrækning, er ogsaa Salg af Skind — Faareskind, Kalveskind o. s. v. — af adskillig Betydning.

Prisen paa Kjød har varieret fra 50—70 Øre pr. kg. for Faarekjød, 60—80 Øre pr. kg. for Oksekjød og 60 Øre—1 Kr. for Flesk. Den almindeligste Pris var 70—80 Øre. Det var kun i Røldal, at der har været givet 1 Kr. pr. kg., og i Jondal og Fjeld, at den er noteret til 60 Øre.

Prisen pr. 100 kg. Hø var fra 5 Kr. (i Finnaas, Etne, Lindaas og Ullensvang) til 9 Kr. (i Aarstad, Masfjorden og Evanger).

Den almindeligste Pris var 6—7 Kr.

Prisen pr. 100 kg. Halm var fra 3 Kr. (i Sveen Prestegjeld) til 6 Kr. (i Aarstad).

Den almindeligste Pris var Kr. 4 à Kr. 4.50.

Den gjennemsnitlige Værdi af Husdyr og Ren vil sees af vedføiede Tabel.

I et Foredrag, som Statskonsulenten for Vestlandet har holdt i Molde angaaende: «Hvad kan der gjøres for at øge Kjødproduktionen?»[1]), har han opgivet Markedspriserne pr. kg. saaledes for 1905:

	i Bergen.	i Kristiania.	i Stavanger.
Storfækjød.....	Kr. 0.50—0.73	Kr. 0.62—0.78	Kr. 0.60—0.75
Gjødkalvkjød	- 0.70—0.90	- 0.70—1.10	ca. Kr. 0.75
Lam.....			Kr. 0.90—1.20
Faar.....			- 0.85—0.90

For Lam og Faar betaltes for Kjødvægten, medens Uld, Skind og Slagtaffald gik atpaa.

Amtets største Afsætningsmarked er Bergen og de til samme stødende Herreder: Fane, Aarstad og Askøen. Dertil gaar det meste af hvad Landmanden har at sælge. Men Forsendelsen af Landmandsvarer til Haugesund og Stavanger har fra Hardanger og Søndhordland samt fra en enkelt Bygd i Midthordland — Haalandsdalen — i de senere Aar tiltaget adskilligt, især af levende Kreaturer og Faar samt om Høsten ogsaa Faareskrotter, da de i Stavanger hos Slagterne til sine Tider opnaaede Priser skal have været adskilligt mere fordelagtige end Priserne i Bergen. Dette gjælder særlig i den Tid, da den største Tyngde af Slagt fra Nordre Bergenhus tilføres Bergen og trykker Priserne der ned. For det meste har saavel Kreaturer som Faar været ført levende til Stavanger og slagtet der, hvorefter Kjødet for en større Del har været videresendt til Kristiania.

En Del Kreaturer og Faar opkjøbes vistnok ogsaa af «Driftekarer», gaar i Beite om Sommeren og drives saa om Høsten til Østlandet, hvor de sælges udover Bygderne.

Den største Del af Amtets Smørproduktion eksporteres i stigende Grad til England. En Del gaar rigtignok ogsaa til Smørfabrikerne i Bergen og Fuse, foruden at en stor Del sælges til Konsumenter i Bergen og Omegn.

Landbrugets Gjældsforhold.

Tinglæste og aflæste Panteheftelser i faste Eiendomme har i Femaaret udgjort:

---

[1]) Indtaget i «Tidsskrift for det norske Landbrug» og i «Bondevennen» for 1907.

Sorenskriveri.	Tinglæste Heftelser.		Aflæste Heftelser.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Søndhordland	2 092	2 328 364	1 319	1 602 221
Midthordland	2 625	6 517 918	1 701	4 976 589
Nordhordland	2 206	2 727 239	1 638	2 102 876
Hardanger og Voss	1 608	3 380 628	986	2 308 263
Ialt i Amtet	8 531	14 954 149	5 644	10 989 949
mod i Femaaret 1896–1900	7 200	17 202 663	5 017	7 613 215
- Do. 1891–1895	6 428	9 615 454	3 781	4 619 796

Af Tvangsauktioner over fast Gods er afholdt:

	Antal.	Beløb.
Søndhordland	61	Kr. 169 740
Midthordland	79	- 713 765
Nordhordland	69	- 318 201
Hardanger og Voss	50	- 143 132
Ialt i Amtet	259	Kr. 1 344 838
mod i Femaaret 1896—1900	170	- 640 021
- - Do. 1891—1895	156	- 659 436

Der er ikke liden Stigning saavel i tinglæste Panteheftelsers Antal som i afholdte Tvangsauktioner og disses Beløb. Den stedfundne Stigning falder i størst Udstrækning paa Fabrikdistrikterne i Nordhordland og Midthordland, forsaavidt angaar Tvangsauktioner.

I Søndhordland er de thinglæste Heftelsers Antal steget adskilligt i Femaaret. Dette skriver sig væsentlig fra, at to Herreder i Søndhordland i Femaaret har været udsat for adskillige Tab ved de af enkelte Personer drevne uheldige Spekulationer.

Af Hypothekbankens aarlige Beretninger, som forelægges Storthinget, hidsættes vedkommende dette Amt:

1. Opgave over indsendte Laaneandragender og Beløb:

	Antal.	Beløb.
1901	222	Kr. 444 000
1902	260	- 519 600
1903	252	- 426 900
1904	273	- 532 900
1905	243	- 475 550

2. Antallet af de i Femaaret bevilgede Laan samt disses Beløb m. v.:

Sorenskriveri.	Antal Obligationer.	Matrikulskyld.	Laanesum.	Eiendommenes Værdi.	Tidligere Heftelser.
		Mark. Øre.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndhordland.					
1901	18	63.01	24 400	100 242	8 487
1902	42	120.28	80 400	278 600	12 860
1903	21	56.58	35 800	109 400	4 258
1904	34	92.94	59 000	202 830	10 710
1905	21	69.32	49 200	138 361	3 024
Midthordland.					
1901	59	122.65	148 700	618 837	48 294
1902	50	76.81	106 200	438 500	48 100
1903	71	103.25	107 300	564 675	103 221
1904	51	77.12	116 200	444 001	29 767
1905	51	61.59	100 000	407 320	29 668
Nordhordland.					
1901	76	109.39	82 800	358 913	27 358
1902	79	140.88	111 900	483 400	31 900
1903	82	148.92	116 000	419 880	26 339
1904	71	114.28	91 000	359 931	19 673
1905	95	173.12	158 700	552 938	25 675
Hardanger og Voss.					
1901	17	35.88	34 900	112 948	4 562
1902	33	110.99	87 100	274 600	4 200
1903	28	78.48	51 200	170 111	10 857
1904	26	85.04	65 800	188 445	4 664
1905	35	106.07	82 600	277 245	7 986
Amtet.					
1901	170	330.93	290 800	1 190 940	88 701
1902	204	448.96	385 600	1 475 100	97 060
1903	202	387.23	310 300	1 264 066	144 675
1904	182	369.38	332 000	1 195 207	64 814
1905	202	410.10	390 500	1 375 864	66 353
Ialt 1901—1905	960	1 946.60	1 709 200	6 501 177	461 603

De største Udlaan falder paa:

	Antal.	Beløb.
Fane	133	Kr. 288 600
Aarstad og Askøen	100	- 194 500
Alversund	101	- 144 400
Hammer	52	- 105 000
Haus	49	- 100 400
Ialt	435	Kr. 832 900

Af Hypothekbankens s a m l e d e U d l a a n faldt paa dette Amt:

	Samlet Udlaan for hele Landet.	Deraf paa Amtet.
1901	Kr. 134 923 733	Kr. 3 991 542
1902	- 143 044 634	- 4 290 810
1903	147 627 418	- 4 515 694
1904	151 587 168	- 4 777 870
1905	154 990 365	- 5 038 663

De Oplysninger, som under dette Afsnit er givne, bør, for at komme i den rette Belysning, sammenstilles med de i Slutningsafsnit 13 anførte Oplysninger om Indtægts- og Formuesforholdene i Amtet. Det maa derhos mærkes, at den største Stigning af de vigtigere Tal væsentlig falder paa Fabrikdistrikterne.

Jordbrugets Gjældsforhold kan efter de Oplysninger, jeg har faaet, og de Iagttagelser, jeg har gjort, i Femaaret ikke siges at have stillet sig ugunstigere end i tidligere Aar. Tvertimod. Naar der delvis har vist sig større Laanetrang, ogsaa fra Jordbrugets Side, saa har dette sin væsentligste Aarsag i, at der ved Omlægningen til intensere Drift trænges øget Kapital og at de mangesteds i større Omfang drevne Udskiftninger nødvendiggjør Nybygninger og delvis medfører andre ganske betydelige Udgifter, som de fleste maa laane Kapital til. Jeg mener ikke, at heri er noget usundt. Som dette Arbeide drives, opveier de herved vundne Fordele langt den øgede Renteudgift.

Tvangsauktionernes Stigning skriver sig dels fra tilfældige Omstændigheder, dels fra, at enkelte Fabriker i Amtet har gaaet Konkurs og tildels draget andre efter sig.

Det er faa Gaardsbrug i Amtet, som i Femaaret har skiftet Eiere ved Tvangssalg.

I det hele maa Landbrugets Gjældsforhold siges at stille sig gunstige. Værdien af den Forbedring af Gaardsbrugene, som har fundet Sted, antages betydeligt at overstige den paa Jordbruget tilkomne Gjældsbyrde.

Sammenslutning vedkommende Bedriften m. v.

Af Kreaturforsikringsindretninger fandtes ved Udgangen af 1905 følgende:

Indretningens Navn.	Naar oprettet.	Antal forsikrede: Heste.	Kreaturer.	Samlet Forsikringssum 1905.	Udbetalte Erstatninger i Femaaret.
				Kr.	Kr.
Varaldsø Hesteassurance	1905	56	-	13 020.00	35.00
Sveen Prestegjelds Kreaturforsikringsforening	1900	41	152	21 840.00	348.00
Bremnes Kreaturforsikringsforening	1883	-	512	24 450.00	1 246.00
Fuse og Strandvik Hesteassuranceforening	1901	104	-	24 755.00	1 674.08
Os Heste- og Kvægassuranceforening	1898	89	387	53 327.00	6 019.00
Samnanger Kvægassurance	1894	-	237	20 470.00	1 647.00
Fyllingsdalens Kreaturforsikringsforening	1884	35	175	27 500.00	1 160.00
Fane gjensidige Hesteassuranceforening	1887	301		93 465.00	1 907.57
Fane gjensidige Kvægassuranceforening	1898	-	439	45 685.00	1 247.23
Austevold Kvægassuranceforening	1902	2	167	10 000.00	417.60
Fjeld Kvægassuranceforening	1885	-	402	22 159.00	2 058.14
Bruvik Heste- og Kvægassuranceforening	1893	8	416	33 636.00	2 569.01
Hosanger Heste- og Kvægassuranceforening	1898	30	218	21 780.00	1 360.00
Mo Sogns Kvægforsikringslag	1897	-	199	13 475.00	1 643.00
Mælands Kvægforsikringslag	1892	70	758	80 993.00	5 650.00
Seims Kvægforsikringslag	1875	68	575	68 887.00	2 928.93
Frommereides Kvægforsikringslag	1902	-	130	8 600.00	400.00
Austreims Kvægforsikringslag	1895	25	320	20 350.00	298.00
Masfjorden Hesteassurance	1901	53	-	9 750.00	810.00
Ullensvang Hesteassurance	1882	930	-	262 000.00	34 649.37
Tørvikbygdens Hesteassurance	1902	45	-	10 455 00	280.00
«Kyrre», Jondal Heste- og Kvægassurance	1900	634	720	238 000.00	9 296.00
Granvin Hesteassurance	1901	92	-	23 450.00	1 050.00
Voss Hesteassurance	1901	486	-	141 234.49	7 630.20
Vossestranden Hesteassurance	1901	241	-	56 600.00	2 585.06

Af kooperative Foreninger fandtes ved Udgangen af 1905:

Foreninger.	Naar stiftet.	Medlemsantal 1905.	Omsætning i 1905.
			Kr.
Etne Forbrugsforening	1877	121	40 000
Os Do.	1877	85	97 000
Fane Do.	1874	288	126 095
Nesttun Do.	1889	146	60 367
Hop Do.	1894	46	29 030
Laksevaag Do.	1874	500	148 700
Laksevaag Brødforening	1885	353	52 891
Vikens Do.	1884	666	74 911
Vikens Handelsforening	1897	300	32 000
Arne Do.	1904	37	10 000
Arne Forbrugsforening	1864	234	75 000
Vaksdal Do.	1901	120	45 000
Mo Handelsforening	1873	105	27 000
Hjelmens Do.	1900	40	25 000
Valevik Forbrugsforening	1893	30	5 700
Seims Do.	1896	78	2 400
Odda Handelsforening	1899	144	35 000
Kinservik Do.	1869	70	30 000
Ullensvang Do.	1870	48	22 000
Indre Do. Do.	1873	58	32 465
Ulviks Forbrugsforening	1872	48	47 000
Øistesø Do.	1879	106	46 000
Evanger Forbrugsforening	1872	407	196 154
Norheims Handelsforening	1899	33	20 000

Stordalen og Aakrefjordens Forbrugsforening i Skaanevik blev opløst i 1902.

Foruden de egentlige Forbrugsforeninger har det i de senere Aar blevet almindeligt, at Landboforeningerne i meget stor Udstrækning har foretaget Fællesindkjøb foruden af Kraftfoder og Gjødningsstoffe ogsaa af Husholdningsvarer direkte fra Kjøbmænd i Bergen eller Stavanger.

Kjøbet har i Almindelighed foregaaet pr. Kontant. Kjøbmændene er imidlertid i Regelen af Landhandlerforeningen i Amtet bundne til ikke at sælge til andre end dem, som har løst Handelsbrev og er anmeldt til Firmaregistret. Dette har bevirket, at Fællesindkjøbet for de Foreningers Vedkommende, som ikke har løst Handelsbrev, har været indskrænket til enkelte eller en enkelt Kjøbmand, som ikke har villet binde sig til Landhandlerforeningen. Det synes, som om Handelsmændene i det Store og Hele er nogenlunde tilfreds med dette og at de har Fordel deraf. De Varer, som Landmanden har at afsætte, leveres fremdeles

for den væsentligste Del til Landhandlerne og sendes af disse enten til Bergen eller Stavanger. Heri er der i Femaaret dog i nogen Grad foregaaet Ændring i den Retning som nævnt i forrige Femaarsberetning. Rigtignok har Landhandlerne ikke liden Interesse af, at den gamle Ordning vedvarer, thi det er mange Gange den eneste Maade, hvorpaa de kan faa noget igjen for de Varer, de har udleveret. De lader derfor saa meget som muligt af, hvad Landmandsprodukterne kan udbringes til, gaa til Producenten. Denne kan vistnok ikke altid saa nøie kjende Priserne paa Landmandsprodukterne i Byerne, men dette vil mere og mere rette paa sig. Det hænder selvfølgelig ofte nu, at Gaardbrugerne forhører sig pr. Telefon hos kjendte Folk eller Handelsforbindelser i Byerne om Priserne, før de sælger til Landhandleren. Og desuden bringer de Blade, som har mest Udbredelse paa Landsbygderne, i Regelen mindst en Gang om Ugen Notitser om Markedspriserne. Notitserne er dog ikke altid fuldt paalidelige.

De ved Bergens Museum afholdte Kurser, som er nævnt nedenfor, og hvor Landmænd fra dette vidstrakte Amts forskjellige Dele og fra Nordre Bergenhus har kommet sammen, har ogsaa bidraget overordentlig meget til at aabne Landmandens Syn paa, hvorledes han skal kunne have Udsigt til at afsætte sine Varer paa fordelagtigste Maade. Under disse Kurser er ogsaa afholdt Landmandsbørs, som har havt adskillig Betydning derved, at den har bidraget til at anspore Landmanden til at søge sine Produkter afsat direkte til gode Forbindelser paa Konsumtionsstedet, hvorved bedre Priser opnaaes.

Imidlertid staar der endnu meget tilbage at rette paa, særlig med Hensyn til Kjøb og Salg af Livkreaturer, Slagtefæ, Uld og Skind. Denne Omsætning foregaar nu for den overveiende Del gjennem Opkjøbere, som særlig Høst og Vaar formelig oversvømmer Bygderne. Der opnaaes ikke af Landmanden paa denne Maade paa langt nær den Pris, som kan erholdes paa Markedet. Dels reiser disse Opkjøbere omkring for Firmaer i Byerne, men for det væsentligste arbeider de dog for egen Regning og Risiko.

Her er ikke Anledning til at gaa nærmere ind paa disse Punkter, men forhaabentlig vil der med de øgede Post-, Telefon- og Telegrafforbindelser kunne findes en Form i en ikke fjern Fremtid med fast Landmandsbørs eller Landmandskontor i al Fald i September – November Maaneder i Bergen og Stavanger, hvorfra paalidelige Beretninger om Markedspriserne et Par Gange om Ugen kunde spredes udover Bygderne enten ved Cirkulærer eller gjennem Aviserne. Dette vil dog være betinget af, at de Interesserede i Nordre og Søndre Bergenhus samt Stavanger Amter kan enes om fælles Optræden.

De i Aaret 1900 paabegyndte korte Foredragskurser for Landmænd fra Søndre og Nordre Bergenhus Amter ved Bergens Museum har været fortsatte i Femaaret og har været overmaade godt besøgte. Der har hvert Aar været uddelt ca. 40 Stipendier à 15 Kr. til Gaardbrugere fra Søndre Bergenhus til Ophold ved disse Kurser.

Desuden er der hvert Aar under Ledelse af Amtsgartneren arrangeret en Fællesreise for Gaardbrugere. Til disse Reiser har hvert Aar været uddelt 10 Stipendier à 40 Kr.

Saavel Foredragskurserne som Fællesreiserne har været omfattet med stor Interesse, og Antallet af Ansøgere til at erholde Stipendier for at deltage i disse har hvert Aar mange Gange oversteget det Antal, man har kunnet imødekomme.

Af Landboforeninger forefandtes i 1905 følgende:

Strandebarm Landboforening	stiftet	1893	30	Medlemmer.
Mundheimsdalens Do.	«	1901	20	—
Kvinnherreds Do.	«	1900	25	—
Skaanevik Do.	«	1890	20	—
Ølen Do.	«	1898	20	—
Halsnø Landmandslag	«	1904	25	—
Stord Landmandsforening	«	1898	80	—
Fitjar Sogneselskab	«	1904	50	—
Aadlandsfjordens Landmandsforening	«	1905	25	—
Eikelandsfjordens Kvægavlsforening	«	1905	13	—
Næssets Landboforening	«	1900	30	—
Revnestrandens Do.	«	1903	26	—
Strandviks Do.	«	1900	54	—
Øvre Haalandsdalens Do.	«	1900	20	—
Haalandsdalens Landbo- og Kvægavlsforening	«	1887	20	—
Os Landmandsforening	«	1879	50	—
Samnanger Landboforening	«	1897	20	—
Midthun Landmandsforening	«	1893	100	—
Fane Do.	«	1893	95	—
Haus Landboforening	«	1885	40	—
Gjerstad Do.	«	1894	90	—
Hauglands Do.	«	1901	25	—
Arne Sogneselskab	«	1901	57	—
Haukeland Gjødselselskab	«	1897	25	—
Bruvik Landmandsforening	«	1905	28	—
Hosanger Landboforening	«	1902	20	—
Mjøsdalens Do.	«	1899	36	—
Krokens Do.	«	1905	12	—
Mo Sogns Do.	«	1893	54	—
Eksingedalens Do.	«	1895	25	—
Masfjorden Sogneselskab	«	1883	40	—
Ullensvang Landboforening	«	1884	62	—
Ulvik Do.	«	1886	43	—
Granvin Sogneselskab	«	1877	48	—
Norheimsunds Bondelag	«	1902		—
Øistesø Sogneselskab	«	?		—
Korsdalens Landboforening	«	1892	35	—
Tørvikbygdens Do.	«	1896	31	—
Ævanger Do.	«	1896	124	—
Voss Sogneselskab	«	1858	70	—
Vossestrandens Landboforening	«	1887	39	—

I foranstaaende Opgave er ikke medtaget Meierilag, Forbrugsforeninger og lignende Sammenslutninger. Disse Lag vil findes omhandlet foran.

Med Hensyn til Amtets Landbrugsskole paa Stend i Fane har jeg i Femaarsberetningen 1896—1900, Side 7—8, givet udførlige Oplysninger. Forholdene er siden Afgivelsen af denne Beretning uforandrede. Den i samme omhandlede Udvidelse af Skolen har vist sig fuldt paakrævet. Der har fremdeles stadig været en betydelig Søgning til Skolen, saaledes at man ikke paa langt nær har kunnet optage alle Elever, som har søgt om Plads.

Ogsaa i dette Femaar er Arbeidet med Afgrøftning, Myrdyrkning, Bortminering af Stene, Oppløining o. a. Grundforbedringer fortsat i betydelig Grad ved Skolen.

Skolens Besætning, som i 1900 var 27 voksne Kjør, 7 Kviger, 3 Okser, 1 Kalv og 6 Heste, var i 1905 37 voksne Kjør, 8 Kviger, 6 Okser, 5 Kalve og 10 Heste.

Melkemængden var i 1900—1901 59 467 Kg. eller for de Kjør, som det hele Skoleaar havde tilhørt Besætningen, gjennemsnitlig 2 002 Kg. pr. Ko. I 1905—06 var Melkemængden 73 935 Kg. For de Kjør, som det hele Skoleaar havde tilhørt Besætningen (26 Kjør), var den gjennemsnitlige Melkemængde pr. Ko 2 192 Kg.

Bruttoindtægten af Fjøset — Gjødselens Værdi ikke medregnet — var i 1905—06 Kr. 10 234.60.

Havens Bruttoindtægt, som i 1900 var 1 514 Kr. var i 1905 3 031 Kr.

Sluttelig meddeles Oversigt over Søndre Bergenhus Amts Landhusholdningsselskabs Virksomhed i Femaaret 1901—1905.

Landhusholdningsselskabets Virksomhed var ved Slutningen af forrige Femaarsperiode i væsentlig Grad bleven forøget, idet der da til dets Forvaltning blev overført flere for Amtet vigtige Anliggender, heriblandt Stats-Amtskvægudstillingerne og Faareudstillingerne. Amtsagronomerne og Amtsgartneren, som før sorterede direkte under Amtet, henregnes nu til Selskabets Tjenestemænd og antages og kontrolleres af Selskabets Styre. Om disse Funktionærers Pligter findes Oplysning i Femaarsberetningen 1896—1900, Side 10. Ogsaa andre Foranstaltninger med dertil knyttede offentlige Bevilgninger, dels fra Stat og Amt, dels fra Staten alene, er i Slutningen af foregaaende Femaar og Begyndelsen af dette henlagt under Selskabet. Dette ved Siden af, at Selskabet nu disponerer over forholdsvis betydelige Beløb til sin almindelige Virksomhed, har bevirket, at dets Arbeide stadig har kunnet strække sig over større Felter og gjort det muligt paa forskjellige Maader at træde støttende til, naar der ude i Amtets Bygder har været Spørgsmaal om at sætte nyttige Foretagender igang.

Selskabets direkte Indtægter skriver sig for det meste fra aarlige Bevilgninger fra Stat og Amt. De udgjorde i 1901 17 111 Kr., i 1902 22 627 Kr., i 1903 24 408 Kr., i 1904 31 257 Kr. og i 1905 28 916 Kr.[1]). Udgifterne

[1]) Til Sammenligning kan anføres, at Indtægterne i forrige Femaar var: i 1896 ca. 4 700 Kr., 1897 2 600 Kr., 1898 3 500 Kr., 1899 10 500 Kr., 1900 17 000 Kr.

har i samme Rækkefølge været 17 517 Kr., 21 816 Kr., 23 220 Kr., 31 668 Kr., 32 656 Kr.

Der har i denne Femaarsperiode været fortsat med Afholdelse af lokale Dyrskuer og Fjøsskuer, Havebrugs-, Jordbrugs- og Husflidsudstillinger, bidraget til Underhold for præmierede Okser og Hingste, Indkjøb af præmierede Springvædere, bidraget til Myrdyrkning, Uddeling af Tidsskrifter og Brochurer, Afholdelse af Hoppeskuer med dermed følgende Ret til Springbidrag, Uddeling af Stipendier m. v., — altsammen Foranstaltninger, paa hvilke der stadig foreligger nye Krav.

Det i Aaret 1900 sammen med Nordre Bergenhus Amt oprettede Foredragskursus for Landmænd i Bergen har været fortsat og har kunnet glæde sig ved en stadig stigende Tilslutning. Ligeledes har de kortvarige Havebrugskurser været fortsatte.

I dette Femaar er der desuden igangsat en Række andre korte Kurser. I Aarene 1903, 1904, 1905 har der aarlig været afholdt 4 Kurser i Grønsagers Anvendelse, 1 paa Voss, 1 i Hardanger og 2 paa Stend Landbrugsskole. I 1903 sattes igang korte (3 Ugers) Kurser i Fjøsstel («Budeiekurser»). Der har senere været afholdt flere saadanne hver Vinter.

Efter Selskabets Foranstaltning har der desuden været afholdt korte Kurser i Melkning, Kurser for Meiersker samt Kurser i Husflid.

Af andre nye Sager, som i Løbet af disse Aar er bleven optaget paa Selskabets Program, kan nævnes: Bidrag til Aflønning af Herredsgartnere, Uddeling af Bikuber og dertil hørende Redskaber (gjennem en herværende Biavlsforening), Præmiering af godt udførte Fjøsregnskaber, Bidrag til Kontrolforeninger, Oprettelse af et Hestemarked i Bergen m. v.

I 1901 og 1905 afholdtes sammen med Nordre Bergenhus Amt en større Udstilling i Bergen for Havebrug, Husflid og landlig Industri.

I 1904 afholdtes en Meieriudstilling.

Foruden den i forrige Femaar oprettede Svineavlsstation for Yorkshire er der nu i Etne oprettet en Avlsstation for Landssvin.

Der har været uddelt 53 Præmier à 40 Kr. for «fortrinlig Drift af smaa Jordbrug» og 88 Præmielaan for Opdyrkning af Jord. De fleste af disse Laan har været 80—100 Kroner.

De vestlandske Landhusholdningsselskabers Fælles-indkjøbsforening for Kraftfoder, Saafrø, kunstig Gjødsel m. v. traadte i Virksomhed i 1901. Den samlede Omsætning var for dette Amts Vedkommende i 1901 12 086 Kr., i 1905 42 117 Kr. — Stavanger Amt traadte ud af Foreningen i 1905 og Foreningen administreres nu af de 3 øvrige vestlandske Landhusholdningsselskaber.

Udvalgsskuer med Indløsning af Bedækningssedler efter det saakaldte Flach'ske System indførtes over hele Amtet i 1903, efterat der i de 3 foregaaende Aar forsøgsvis havde været afholdt nogle Skuer.

Naar man dristede sig til at gaa igang med denne omfattende og temmelig kostbare Foranstaltning, om hvis Hensigtsmæssighed under de vestlandske Forhold der fra mange Hold var ytret sterke Tvil, var det, fordi man paa denne Maade haabede at kunne gribe mere jevnt og virksomt ind i Kvægavlens Fremme og bedre udnytte det Avlsmateriale, som forefandtes ude i Bygderne, selv ude i Afkrogene, hvor Stats-Amtskvægudstillingerne og de spredte Bygdedyrskuer ikke kunde naa hen. Disse Forhaabninger er ikke blevne skuffede. Systemets Indførelse har havt til Følge Dannelsen af en Mængde nye Kvægavlsforeninger og har affødt en stigende Almeninteresse for Kreaturbesætningernes Forbedring, Afdrottens Øgning og Kreaturstellet i det Hele, hvilket atter har givet sig Udslag i en øget Iver for Jordens Opdyrkning og Udnyttelse.

Det oprindelige Overslag over de med Udvalgsskuerne forbundne Omkostninger — 12—13 000 Kr. pr. Aar — har hidtil vist sig at holde stik

En Følge af Systemets Indførelse var, at der maatte ansættes en ny Amtsagronom. Vandrelærerstillingen blev samtidig ophævet. En anden Følge var, at de hidtil afholdte lokale Bygdedyrskuer ophørte, ligesom der lidt efter lidt maatte foretages en Indskrænkning i de hidtil fungerende Stats-Amtskvægudstillinger, hvis hyppige Tilbagevenden til de samme Steder efter Udvalgsskuernes Indførelse blev mindre nødvendig.

Medens der før var 1 Kvægudstilling for Søndhordland, 1 for Nordhordland og 1 for Hardanger og Voss, er dette nu (1906) forandret derhen, at de 2 Kvægudstillinger er sløifede, medens den 3die skal veksle mellem Midthordland og Voss samtidig med, at den tidligere paa Onarheim i Kvinnherred afholdte Statskvægudstilling tænkes ambulerende mellem Nordhordland, Ytre Hardanger og Søndhordland.

Selskabets Medlemsantal var i 1901 henimod 200, i 1905 330.

Af Landbrugsforeninger, Meierilag o. l., der staar som Underafdelinger af Selskabet, var der i 1901 40, i 1905 60. Ved Begyndelsen af 1906 er disse Tal yderligere forøget.

(Se Tabellen næste Side.)

3. Skogdriften.

De største Skogbygder i Amtet er Voss, Vossestranden og Stord.

Priserne paa Træmaterialier har i Femaaret været betydelig høiere end i forrige Femaarsperiode. Særlig har Vedpriserne gaaet betydeligt op. Birkeved betales i Bergen med 19—22 Kr. pr. Favn.

Salg af Brændeved foregaar hovedsagelig fra Herrederne: Skaanevik, Fjelberg, Stord, Haalandsdalen, Kvinnherred, Jondal, Granvin, Ullensvang, Ulvik, Evanger, Bruvik, Hosanger og Masfjorden.

Af Tømmer, Bord og Planker sælges en Del fra Fjelberg, Stord,

Tabel

over de Formaal, hvortil Søndre Bergenhus Amts Landhusholdningsselskab i Femaaret 1901—1905 fortrinsvis har ydet Bidrag:

Formaal.	1901.	1902	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Uddeling af Bøger og Tidsskrifter	380	519	594	578	526
Okseholdsbidrag	250	220	440	210	220
Fosterbidrag for Hingste	250	450	350	470	140
Indkjøb af Stamvædere	177	451	288	270	444
Dyrskuer og Fjøsskuer	1 431	293	268	0	100
Hoppeskuer	125	409	136	404	560
Uddeling af Havefrø	100	112	100	99	112
Jordbrugs-, Have- og Husflidsudstillinger	0	310	332	634	250
Stipendier	675	1 738	1 365	1 495	1 870
Stats-Amtskvægudstillinger	4 450	4 200	4 650	3 174	3 800
Udvalgsskuer og Bedækningssedler	731	1 515	3 376	9 542	12 797
Fjærfæavl	40	0	0	50	0
Svineavlsstationer	476	35	216	215	43
Bergens Myrdyrkningsforening	500	800	1 000	1 000	1 000
Vandrelæreren	551	584	425	0	0
Amtsagronomer	1 900	1 900	2 600	3 300	3 425
Amtsgartner	1 900	1 900	1 900	1 900	2 000
Korte Kurser	569	1 050	1 218	1 917	1 733
Præmier og Præmielaan	0	3 568	2 290	3 721	0
Bergenhusamternes Fællesudstilling	1 032	0	0	0	1 000
Bergenske Biavlsforening	0	100	100	100	100
Kontrolforeninger	0	100	0	0	100
Herredsgartnere	0	0	96	105	183
Meieriudstilling	0	0	0	503	0
Præmier for Fjøsregnskaber	0	0	0	0	50

Varaldsø, Strandebarm, Ulvik og Masfjorden, medens de fleste Herreder maa kjøbe adskilligt Bygningsmateriale og Kystherrederne alt hvad som behøves.

Herrederne Askøen, Aarstad, Austevold, Sund og Herlø kjøber ogsaa Brændeved i betydeligt Omfang, men i de fleste Kystherreder er Torven det væsentligste Brændemateriel.

Tøndebaand sælges en hel Del af i Strandebarm, Ullensvang, Vikør, Haalandsdalen, Strandvik, Skaanevik, Varaldsø, Fuse og Os.

Stav leveres fra Strandvik, Skaanevik, Vikebygd, Valestrand, Stord og Varaldsø.

Jernbanesleepers sælger Voss i betydeligt Omfang under den paagaaende Jernbanebygning.

Bark og Næver sælges der en Del af i Herrederne Haalandsdalen, Fuse, Os og Masfjorden.

Indsamling af Kongler til Udvinding af Træfrø er foretaget i Voss i større Maalestok. I mindre Udstrækning i Evanger, Stord og Vikebygd. Det vestnorske Furufrø er nu meget efterspurgt ikke mindst i Udlandet og er Priserne paa Konglerne derfor steget omtrent til det dobbelte.

Skogen antages at være gaaet mærkbart frem i Granvin, Ullensvang, Ulvik, Etne, Fjelberg, Røldal, Askøen og Aarstad.

Fremgang i Væksterlighed, men Tilbagegang i Dimensioner mærkes i Haalandsdalen, Strandebarm, Lindaas, Alversund, Bruvik, Haus og Voss.

Tilbagegang opgives fra Os, Finnaas, Stord og Vikebygd.

Saaning er foretaget i ringe Udstrækning, hvorimod Plantning af Skog har taget et kraftigt Opsving.

Bergens Skogselskab, der har Ledelsen af Arbeidet for den private Skogskjøtsel i Amtet, har i Femaaret gjennem sine Underafdelinger — de lokale Skoglag, hvoraf 60 var i Virksomhed ved Femaarets Slutning — udplantet ca. $4^1/_2$ Million Planter.

I samme Tidsrum har Selskabet ydet Fredskogsbevilgning til 13230 Maal (1 Maal = 10 Ar) med et samlet Bidrag af 58580 Kr.

Til mindre Felter, til Planter for Skolerne og til Redskaber er ydet et Bidrag af 14000 Kr.

De Herreder, eller Skoglag, som har udfoldet den største Plantningsvirksomhed, er Manger, Askøen, Fitjar, Sveen, Herlø og Lindaas.

Ved Skogselskabets Planteskole pr. Søfteland Station produceres de fornødne Planter til begge Bergenhusamterne. Planteskolen beskjæftiger i Vaartiden over 100 Personer.

I 1903 overtog Skogselskabet Driften af Statens Klænganstalt paa Voss.

I 1901 ansatte Amtet en Skogmester, der yder Bistand i Skogbehandling, Afgrøftning i Skog, Plantning etc samt forelæser Skogbrugslæren ved Amtets Landbrugsskole. Amtsskogmesteren er knyttet til Bergens Skogselskab [1]).

[1]) Se forøvrigt om dette Selskab Femaarsberetningen 1896—1900, Side 19—20.

Vedtægter for Skogbehandling i Henhold til Værnskogslovens § 8 er indført paa Voss og almindelige Værnskogsvedtægter i Askøen. Forøvrigt har Indførelsen af Værnskogsvedtægter strandet paa Amtstingets Uvillighed til at gribe ind.

Interessen for Skogen er i det hele taget i glædelig Fremgang. Det gjælder saavel Skogdistrikterne, ved at søge indført en hensigtsmæssigere Skogsbehandling, som de afskogede Distrikter ved Reisning af ny Skog ved Plantning.

Tømmerflødning har tidligere foregaaet i Vossevangen — gjennem Voss og Evanger Herreder — men efterat Voss Sagbrugsinteressentskab — foruden et større Sagbrug ved Gaarden Li paa Voss — ogsaa har bygget en Dampsag ved Vangsvandet paa Voss, er Tømmerflødningen i dette Vasdrag helt eller omtrent helt ophørt.

I Tysnes foregaar af og til lidt Flødning i Nordbustad-, Koste- og Flateraakervandene fra de tilstødende Skoge, men denne Flødning er af ringe Betydning.

Forøvrigt ligger de Skogstrækninger i Amtet, som er af nogen Betydning, hovedsagelig lige ved Sjøen. Tømmerflødning foregaar derfor ikke i de øvrige Herreder i Amtet.

Med Hensyn til Torvbrug se under Afsnit 6.

Snaumark skikket til Skogkultur findes i betydelig Udstrækning i flere Herreder.

Driftsmaaden har ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring.

Løvning til Kreaturfoder foregaar i samme Udstrækning som før.

Nogen større Skogbrand har ikke herjet Skogene i Femaaret.

Med Hensyn til de offentlige Skoge, som særlig findes i Os og Tysnes, henvises til Skogdirektørens Beretninger.

4. Fiskerier.

Fra dette Amt deltager en betydelig Del af Befolkningen i Vaarsildfisket i Tiden fra Januar—April Maaned. I Storsildfisket om Høsten og den første Del af Vinteren deltager ogsaa en Del, ligesaa i Torskefiskerierne i Nordland. I de sidste deltager dog ikke mange som Fiskere, men flere som Opkjøbere. En ikke ubetydelig Del af Fiskerbefolkningen deltager i Makrelfisket om Sommeren og Høsten. Særlig i Finnaas Herred (Espevær) har Makrelfiske været drevet med Fordel. Fra samme Distrikt drives ogsaa i ikke liden Udstrækning Nordsjøfiske og Fiske ved Island. Havfisket — herunder ogsaa medtaget Drivgarnsfiske efter Sild — har i det hele taget været i betydelig Udvikling. En stor Del af Kyst- og Fjord-

distrikternes Befolkning er med sine Fartøier interesserede i Fisket uden at have Fangstredskaber, idet Farkosterne — Jagter og Skøiter — dels anvendes til Saltefartøier, dels til Logisfartøier. Linefiske og Snørefiske langs Kysten drives ogsaa i adskillig Udstrækning, særlig af Fiskere fra de ytre Distrikter.

Anvendelse af Ruser er endnu ikke almindelig.

Om Sommeren og Høsten drives et betydeligt Fiske efter Brisling i Amtets Fjorde. Fra Hermetikfabrikerne inden Amtet og i Stavanger er der stærk og stigende Efterspørgsel efter Brisling.

I Amtet foregaar et betydeligt Laksefiske saavel i enkelte Elve som ude ved Kysten og i Fjordene. Elve med Fiske af større Betydning er for den væsentligste Del bortleiede til Sportsfiskere — sædvanlig Udlændinger og særlig Englændere.

I Fjordene foregaar Laksefisket dels med Nøter, dels med Garn. Det betydeligste Laksefiske foregaar med Kilenøter.

Brugen af Motorer i Fiskefartøierne har tiltaget betydeligt i Femaaret.

Vaarsildfisket, Makrel- og Brislingfisket samt de andre større Fiskerier drives dels af Fiskerne for egen Regning, dels for Firmaer i Bergen, Haugesund, Stavanger eller Aalesund samt Kristiansund.

Adskillige Fartøier deltager i Fisket som Kjøbefartøier. Disse opkjøber Fisk i Nordland og bringer den saa til gode Tørrepladse her syd, hvor den tørres for siden at sælges.

Deltagerne i Vinterfisket og Brislingfisket sælger sin Fangst paa Fangststedet — dels til større Sildeopkjøbere o: Kjøbmænd i Bergen, Haugesund og Stavanger — dels til Saltere, som ligger iland paa Fiskeværene for at salte Sild eller paa Saltefartøier. Ofte er disse Sildesaltere i Fællesskab med Kjøbmændene om Risikoen med Saltningen. En større Del af Silden har i de senere Aar været iset og udført i fersk Tilstand. Denne Form at afsætte Silden paa synes at være i Tiltagende.

Brislingen sælges i de senere Aar for den overveiende Del i fersk Tilstand til Hermetikfabriker dels i Stavanger, dels i Amtet (Kvinnherred) og dels i Bergen. Der deltager ogsaa adskillige Opkjøbere i dette Fiske, som salter og krydrer Brislingen for egen Regning, men ogsaa denne Brisling har i de senere Aar i stigende Grad været afsat til Hermetikfabrikerne.

Enkelte Fiskere eller Firmaer har, som nævnt, drevet Havfiske i Nordsjøen eller ved Island, men dette Fiske er endnu af underordnet Betydning for dette Amts Vedkommende.

Af dækkede Fartøier, som deltog i Fiskerierne i 1905, er 388 angivet at være hjemmehørende i dette Amt. Heraf er 215 større og 164 mindre Dæksbaade og Skøiter og 9 dækkede Motorfartøier.

Af Havfiskefondet er i 1901—1905 tilstaaet 8 Laan til samlet Beløb Kr. 29 650. Fartøiernes Takstværdi var Kr. 59 045. Af de tilstaaede Havfiskelaan er 1 til Stord, 1 til Finnaas, 2 til Tysnes, 2 til Sund, 1 til Manger og 1 til Herlø.

Som det vil sees, er Havfiskeflaaden steget i Femaaret.

Efter de af Fiskeriinspektør *Landmark* velvillig givne Oplysninger hidsættes nedenfor forskjellige Opgaver over Laks- og Ørretfisket saavel i Sjøen som i Elvene og over udklækket Laks. Det maa mærkes, at i disse Opgaver ikke er medtaget de efter Forholdene ganske store Leieafgifter, som Sportsfiskerne betaler for de bortleiede Lakseelve.

Oplysning om disse Afgifters samlede Størrelse haves ikke.

(Se Tabellerne Side 52 og 53.)

Af de forskjellige Fiskerier gav i dette Amt Vaarsildfiskerierne bedst Udbytte i 1903. Fisket var dette Aar det bedste, det havde været paa lange Tider. Medens Udbyttet ellers har varieret fra vel 200 000 Kr. til vel 500 000 Kr., var Udbyttet i 1903 over 1 300 000 Kr.

Storsildfiskerierne gav kun i 1902 og 1903 et ubetydeligt Udbytte, medens

Brislingfisket og Smaasildfisket i 1905 gav et ualmindelig godt Udbytte.

Hummerfisket gav det bedste Udbytte i 1904.

Skreifiskerierne slog i det hele daarligt til.

Over Østersfisket i Amtet haves ingen Oplysninger, heller ikke over Skjælfangsten. Begge disse er imidlertid af mindre Betydning.

Efter den officielle Statistik skal jeg sluttelig meddele en Oversigt over Udbyttet af Amtets Kystfiskerier i Femaaret og Antallet af de i disse deltagende Personer m. v.

Nogen speciel Opgave over, hvormange der herfra har deltaget i Nordlandsfisket og de øvrige Fiskerier, som er foregaaet i de andre Landsdele, enten som Fiskere, «Seilere» eller Opkjøbere, haves ikke. Deltagelsen i disse Fiskerier er forholdsvis betydelig fra de ytre Kystdistrikter samt fra Jondal, Varaldsø og Tysnes.

Efter den officielle Statistik var der ved Folketællingen i 1900 i Amtet 6 126 Personer, som lever af Fiskeri, hvilket udgjør 4.44 Pct. af hele Rigets Fiskerbefolkning. Antallet af selvstændig erhvervende Fiskere i Amtet efter Folketællingen i 1900 udgjorde 2 297, hvilket udgjør 4.53 Pct. af hele Rigets selvstændig erhvervende Fiskerbefolkning.

(Se Tabellen Side 54.)

Opgave

over Laks- og Sjøørretfisket i Sjøen i Søndre Bergenhus Amt 1901—1905.

Fogderi. (Sjøfiske.)	Kilogram.					Kroner.				
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Søndhordland	23 325	21 300	23 525	16 422	26 525	34 712	30 100	32 500	26 875	38 800
Hardanger og Voss	5 062	7 710	5 160	4 237	3 492	7 227	9 140	6 604	6 153	4 803
Nordhordland	98 797	81 338	78 304	67 695	71 223	148 360	107 433	116 682	106 595	105 173
Tilsammen	127 184	110 348	106 989	88 354	101 240	190 299	146 673	155 786	139 623	148 776

Opgave

over Antallet af benyttede Kilenøter i Aarene 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905:

Søndhordland	henholdsvis	294,	274,	293,	290,	296
Hardanger og Voss	—	36,	29,	40,	40,	42
Nordhordland	—	537,	544,	610,	556,	572
	Tilsammen	867,	847,	943,	886,	910

Opgave
over Laks- og Sjøørretfisket i Elvene i Søndre Bergenhus Amt 1901—1905.

Fogderi. (Elvefiske.)	Kilogram.					Kroner.				
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Søndhordland	363	350	230	492	658	527	325	230	589	864
Hardanger og Voss	6 269	7 719	7 202	5 691	6 231	8 681	8 953	10 172	7 713	8 249
Nordhordland	1 437	1 937	1 497	1 518	1 210	1 600	2 001	2 234	2 010	1 464
Tilsammen	8 069	10 006	8 929	7 701	8 099	10 808	11 279	12 636	10 312	10 577

Opgave
over Udklækning af Laks og Ørret i Søndre Bergenhus Amt i $19^{00}/_{01}$—$19^{04}/_{05}$.

Elve.	$19^{00}/_{01}$.	$19^{01}/_{02}$.	$19^{02}/_{03}$.	$19^{03}/_{04}$.	$19^{04}/_{05}$.	Anmærkning.
Etneelven	-	-	-	41 600 [1]	40 000 [2]	[1] Heraf 18 600 Ørret. [2] — 1 300 —
Granvinselven	25 000	45 000 [1]	27 000 [1]	0	16 000 [1]	[1] Sjøørret.
Oselven	63 000	25 000	34 000	21 000	10 000	
Tosseelven	-	24 500	500 [1]	0	12 700	[1] Størstedelen af Rognen døde, formentlig paa Grund af Forurensning af Vandet.
Exingdalselven	20 000	16 000	0	17 500	10 000	
Tilsammen	108 000	110 500	61 500	80 100	88 700	

Oversigt
over
Udbyttet af Amtets Kystfiskerier[1]) i Femaaret 1901—1905.

Aar.	Antal Fiskere:			Skrei.	Fedsild.	Vaarsild.	Storsild.	Brisling.	Smaasild.	Makrel.	Sei, Lange m. m.	Hummer.	Østers.	Tilsammen.
	Skreifisket.	Fedsildfisket.	Makrelfisket.											
				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	718	110	2 149	3 880	6 000	541 515	-	72 966	67 991	306 834	83 800	35 361	3 300	1 317 247
1902.....	210	1 270	149	3 750	56 985	341 345	12 480	100 880	53 550	11 620	77 658	50 323	2 000	852 177
1903.....	671	-	460	29 200	-	1 338 600	4 200	94 541	79 671	2 025	110 894	52 118	2 400	1 857 700
1904.....	220	-	439	9 015	-	223 478	-	184 879	19 018	4 810	141 791	63 284	2 650	783 200
1905.....	120	360	1 520	500	2 860	396 325	-	234 040	159 461	202 780	144 922	58 399	3 100	1 343 753
													Samlet Værdi i 1901—1905	6 154 077
													De tilsvarende Tal i 1896—1900 var	3 391 171

[1]) Iberegnet Laks- og Sjøørretfisket.

5. Bergværksdrift.

Herom har Bergmesteren afgivet saadan Beretning:

«I Femaaret 1901—1905 har Bergværksdrift fundet Sted paa følgende Lokaliteter i Søndre Bergenhus Amt:

1. Paa Stordøen:

   Rødklev og tildels Høgaasens Kisforekomster var i Drift i 1901 til 1903.

   Belæg ca. 8 Mand.

   Produktion ca. 1 500 Ton Svovlkis.

   I 1905 blev alle omkring Storevandet paa Stord beliggende Kisforekomster erhvervet af Hr. Direktør *Chr. A. Münster,* der i 1905 begyndte Prøvedrift med ca. 20 Mand og forøvrigt har planlagt en større Drift med Anlæg af Opberedningsværksted, Baner m. m.

2. Paa Bømmeløen:

   Guldforekomsterne har ikke været i Drift.

   I 1904 og 1905 har der paa en Kobberforekomst ved Alsvaag været arbeidet med 4—6 Mand.

3. I Ølve, Hardanger:

   Lysaker kemiske Fabrik har fortsat sin Drift i Gruben Bergs Minde Nr. 1.

   Arbeidsbelæg ca. 12 Mand.

   Produktion ca. 4 000 Ton Svovlkis.

4. I Herand, Hardanger:

   Mælens Kisgruber har for Regning af Stavanger kemiske Fabrik været i Drift til Udgangen af 1904.

   Belæg ca. 12 Mand.

   Produktion ca. 3 500 Ton Svovlkis.

5. I Øistesø, Hardanger:

   Ved en Kisforekomst, beliggende paa Gaarden Froastad, blev i 1903 og 1904 drevet Forsøgsdrift.

   Belæg ca. 20 Mand.

   Produktion ca. 800 Ton Svovlkis.

Forøvrigt har der som sædvanlig i Søndhordland og Hardanger paa forskjellige Steder været drevet endel Skjærpningsarbeide.»

6. Industri.

Fabrikindustri og Haandværk.

I Femaaret er ialt tilkommet 15 Fabrikanlæg og nedlagt 35, saaledes at det samlede Antal Bedrifter ved Udgangen af 1905 var 145 med et samlet Arbeiderantal af 5 086, mod henholdsvis 165 og 5 577 i 1900.

Anlæggene fordeler sig saaledes paa Amtet:

Søndhordland	26	med 304	Arbeidere,
Midthordland	51	- 3 182	—
Nordhordland	42	- 1 474	—
Hardanger og Voss	26	- 129	—

Efter en af Fabrikinspektøren meddelt Opgave fordeler Anlæggene sig saaledes paa Amtets Herreder:

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1905. M.	K.	Børn.	Sum.
Aarstad Herred.					
1. Metalindustri og mekaniske Værksteder, Skibsbyggerier og Dokker	2	827	0	115	942
2. Kemisk Industri	1	6	0	0	6
3. Textilindustri	8	102	210	31	343
4. Garverier	2	33	0	3	36
5. Træindustri	2	4	0	1	5
6. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	2	35	24	9	68
7. Do. - Beklædning	1	5	84	4	93
Sum	18	1 012	318	163	1 493
Askøen Herred.					
1. Metalindustri og mekaniske Værksteder, Skibsbyggerier og Dokker	3	561	0	105	666
2. Kemisk Industri	1	7	0	0	7
3. Textilindustri	3	15	9	9	33
4. Papirindustri	1	58	27	6	91
5. Garverier	2	22	0	0	22
6. Træindustri	1	4	0	0	4
7. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	5	27	60	0	87
Sum	16	694	96	120	910
Alversund Herred.					
1. Garverier	7	26	0	1	27
2. Træindustri	0	0	0	0	0
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	12	0	0	12
Sum	8	38	0	1	39
Hammer Herred.					
1. Textilindustri	6	86	177	29	292
2. Garverier	3	26	0	0	26
3. Træindustri	1	12	0	0	12
4. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	2	2	0	2	4
Sum	12	126	177	31	334

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1905. M.	K.	Børn.	Sum.
Hosanger Herred.					
1. Metalvareindustri	1	4	0	0	4
2. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	4	63	0	5	68
Sum	5	67	0	5	72
Fuse, Strandvik og Haalandsdalen Herreder.					
1. Teglværker	1	20	0	0	20
2. Papirindustri	1	78	10	2	90
3. Træindustri	2	10	0	0	10
4. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	3	26	2	0	28
Sum	7	134	12	2	148
Os Herred.					
1. Textilindustri	1	81	120	21	222
2. Træindustri	1	4	0	1	5
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	0	2	0	2
Sum	3	85	122	22	229
Fane Herred.					
1. Stenbrud og Forarbeidelse af Sten og Jordarter	1	31	2	12	45
2. Textilindustri	5	115	186	16	317
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	40	0	0	40
Sum	7	186	188	28	402
Haus Herred.					
1. Metalvareindustri og mekaniske Værksteder	3	12	0	4	16
2. Textilindustri	6	165	255	59	479
Sum	9	177	255	63	495
Bruvik Herred.					
1. Textilindustri	1	93	173	69	335
2. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	2	125	0	3	128
Sum	3	218	173	72	463
Evanger Herred.					
1. Træindustri	1	2	0	0	2

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1905. M.	K.	Børn.	Sum.
Voss Herred.					
1. Træindustri	6	28	0	0	28
2. Elektrisk Belysning og Kraft	1	2	0	0	2
3. Textilindustri	1	6	5	2	13
4. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	3	7	1	0	8
5. Polygrafisk Industri	1	3	0	1	4
Sum	12	46	6	3	55
Ullensvang Herred.					
1. Textilindustri	1	9	13	3	25
2. Garverier	1	1	0	0	1
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	5	3	7	0	10
Sum	7	13	20	3	36
Ulvik Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	2	4	0	6
Vikør Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	3	3	21	0	24
Jondal Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	1	1	0	2
2. Træindustri	1	4	0	0	4
Sum	2	5	1	0	6
Kvinnherred Herred.					
1. Bergværksdrift	1	12	0	0	12
2. Skibsbyggerier	1	30	0	0	30
3. Textilindustri	1	11	16	0	27
4. Kemisk Industri	1	4	0	0	4
5. Træindustri	4	35	0	2	37
6. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	6	40	83	17	140
Sum	14	132	99	19	250
Skaanevik Herred.					
1. Træindustri	1	0	2	0	2
2. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	7	0	1	8
Sum	2	7	2	1	10

Bedrifternes Art ordnet herredsvis.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31/12 1905. M.	K.	Børn.	Sum.
Etne Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	0	2	0	2
Ølen Sogn (Fjelberg Herred).					
1. Træindustri	1	1	0	1	2
2. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	0	2	0	2
Sum	2	1	2	1	4
Stord Herred.					
1. Bergværksdrift	1	5	0	0	5
2. Træindustri	3	7	0	0	7
3. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	2	0	0	2
Sum	5	14	0	0	14
Finnaas Herred.					
1. Træindustri	1	4	0	0	4
Masfjorden Herred.					
1. Farverier	1	1	0	0	1
Lindaas Herred.					
1. Brændtorvfabrikation	1	10	30	0	40
2. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	0	2	0	2
Sum	2	10	32	0	42
Fitjar Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	6	6	8	20
Fjeld Herred.					
1. Industri for Nærings- og Nydelsesmidler	1	9	0	0	9
Herlø Herred.					
1. Industri for Nærings og Nydelsesmidler	1	19	0	0	19

Disse Anlæg havde et Antal af 145 Motorer for Vand, med 7 677 H.-K., 61 Motorer for Damp med 2 538 H.-K. og 102 andre Motorer med 1 091 H.-K.

Foruden de her nævnte Fabrikanlæg, hvoraf Bergværkerne forøvrigt findes særskilt omhandlet foran under Afd.: Bergværksdrift, findes der i Amtet et

betydeligt Antal mindre Sagbrug og Møllebrug, som eies dels af Enkeltmand, dels af enkelte Gaarde eller Grænder. De benyttes for det meste kun til Forædling af Eiernes egne Gaards- eller Skogprodukter og er kun leilighedsvis igang. Disse Anlæg har i Regelen ikke Aargangs Vand. Ingen af dem har Dampmaskine.

Fabrikerne har i Femaaret arbeidet under ganske gode Forhold og gaaet jevnt frem. Nogen større Arbeidsstansning har ikke fundet Sted paa Grund af manglende Arbeide eller paa Grund af Streik. Derimod gik «Dale Fabriker» i Bruvik Konkurs, hvilket medførte delvis Indskrænkning af Arbeidernes Antal. Foruden at dette rammede Arbeiderbefolkningen paa Dale — ca. 1 000 Mennesker — i følelig Grad, havde det ogsaa stor Betydning for Herredet i det hele. I Slutningen af Femaaret fik imidlertid «Dale Fabriker» igjen ordnet sine økonomiske Anliggender og arbeider nu under gode Forhold.

Bergens mekaniske Værksted i Aarstad havde i 1905 en Arbeidsstyrke af 820 Mand I Femaaret er bygget 26 Dampskibe med samlet Bruttodrægtighed af 27 369.94 Ton.

Ved Laksevaag Maskin- og Jernskibsbyggeri i Askøen, der i 1905 havde 630 Mand, er i Femaaret bygget 22 Skibe med samlet Bruttodrægtighed 27 587 Ton.

Ved Folgerø i Finnaas begyndte en Mand i 1905 med 4 Arbeidere Fabrikation af Baadmotorer. I 1905 blev bygget 5 Baadmotorer til en Værdi af 3 400 Kr. Fabriken er under Udvidelse.

Haandværksdriften

har i Femaaret vundet godt frem og Interessen for de forskjellige Haandværk har været i Tiltagende. Særlig gjælder dette Snedkerhaandværket. Dels som Eneerhverv, dels som Bierhverv har en større Del af Amtets Befolkning i tiltagende Grad ved Udøvelsen af de forskjellige Haandværk skaffet sig en betydelig Indtægt.

Forfærdigelse af Indbogjenstande og Indredning af Huse har fremdeles gaaet frem. De mange, som driver med Snedker- og Dreiearbeide, Træskjæreri og Rosemaling, har herved en god Indtægt. I størst Udstrækning drives disse Haandværk i Hardangerbygderne, paa Voss og i Os.

I Smedehaandværket kan ogsaa spores Fremgang. Men endnu spiller det ingen stor Rolle. Det drives mest som Binæring. Hovedsagelig er det Ljaaer, som i nogen større Udstrækning forfærdiges og sælges udenfor Hjembygden.

Mest Betydning har Smedehaandværket i enkelte af de indre Hardangerbygder, paa Voss, i Haus og Lindaas.

I Distrikterne nær Bergen er bosat endel Seilmagere, som dels forfærdiger nye og reparerer ældre Seil — mest Baad- og Smaafartøiseil — og hermed har en jevn Indtægt. Men heller ikke dette Haandværk spiller nogen større Rolle.

Skomagerhaandværket har været i Fremgang. Antallet af fast bosiddende Skomagere tiltager for hvert Aar. Den tidligere Praksis med Skomagere, som reiste omkring paa Gaardene, for det meste i den kolde Aarstid, og da var i længere Tid ad Gangen paa hvert Brug for at forfærdige nye og reparere ældre Skotøi, eksisterer vistnok endnu enkelte Steder, ligesom der ikke er saa faa, som selv ialfald istandsætter Familiens Skotøi. Men dette er i Tilbagegang. Eftersom Tjener- og Arbeidslønningerne stiger og man i større Grad bliver nødsaget til at klare sig med mindre leiet Arbeidshjælp, faar man mindre Tid til at befatte sig med saadant Arbeide. Vistnok kjøbes nu i stor Udstrækning færdigt Skotøi fra Bergen og Stavanger, men alligevel har de fast bosiddende Skomagere de fleste Steder jevn og god Fortjeneste det hele Aar.

Hvad her er sagt om Skomagere gjælder ogsaa

Bagere. Bageriernes Antal er i Femaaret øget og Hjemmebagningen i samme Grad aftaget. Af samme Grund som ovenfor nævnt bliver Husmødrene mere og mere optaget med Fjøsstellet o. l. Naar de skal faa Tid til lidt Spinding, Vævning, Lapning o. l., levnes der dem efterhvert mindre Tid til Hjemmebagning og det falder ogsaa lettere at gaa til Bageren eller Landhandleren og kjøbe Brød færdigt. Desuden er det blevet mere almindeligt at traktere Gjæster med Brød og Kager fra Bageren end tidligere, da man fandt det tilstrækkeligt at opvarte med hjemmelavede Madvarer.

Efterhvert har ogsaa Skrædderhaandværket vundet frem. Det er et stort Antal Mænd og Kvinder udover Landsbygden, som nu har sin Hovednæring ved Søm, og Tallet øges jevnt for hvert Aar, uagtet Indkjøb af færdigsyede Klæder ogsaa har steget.

Hjulmagere og Vognfabrikanter af nogen Betydning findes væsentlig kun paa Voss og i enkelte af Hardangerbygderne. I det hele er det et Faatal, som beskjæftiger sig med disse Haandværk.

Det samme gjælder Bogbinderhaandværket, som ikke spiller nogen Rolle. Det er et forsvindende Faatal, som befatter sig med dette Haandværk og kun som Binæring.

Derimod spiller Bødkerhaandværket en større Rolle. Dels som Hovednæring, dels som Binæring har en stor Del af Befolkningen ved dette

Arbeide en god Indtægt. For flere af Amtets Bygder har denne Indtægt adskillig Betydning.

Med Hensyn til Skibs- og Baadbyggeriet, som ogsaa har større Betydning, skal jeg efter de af Lensmændene givne Oplysninger meddele for 1905:

I Strandebarm drives Baadbyggeri dels som Eneerhverv, dels som Binæring af ca. 100 Mand. I 1905 blev bygget ca. 1 000 Baade — Færinger, Seksæringer, Hæks- og Skibsjoller — til samlet Værdi ca. Kr. 28 000.00

Derhos er bygget 3 mindre Fartøier — Skøiter og Føringsskuder — til samlet Værdi 12 000.00

I Varaldsø er foruden nogle Baade bygget 3 Fiskefartøier til samlet Værdi 15 000.00

I Kvinnherred er — foruden endel Baade — ved Herredets 3 Skibsbyggerier, Opsanger, Rosendal og Gausvik, med en samlet Arbeidsstyrke af 54 Mand i 1 137 Arbeidsuger i 1905 bygget 7 Kuttere, 1 Lægter, 3 Stenpramme, 1 Skude og 1 Slæbebaad til samlet Værdi . . 78 388.00

I Tysnes har 3 Mand i tilsammen 95 Arbeidsuger bygget 33 Baade, hvoraf 2 Notbaade og 4 Hæksbaade til samlet Værdi 1 700.00

I Fuse har 2 Mand i 24 Uger forarbeidet 5 Baade, hvoraf 2 Storbaade til Værdi 665.00

I Os er i 1905 bygget ca. 36 Storbaade, 77 Færinger og 3 Seksæringer eller 116 Baade til Værdi 9 250.00

Der bygges ogsaa Skøiter, men i 1905 er ingen saadan bygget.

I Fane har «Nordisk Baadbyggeri» i 1905 med 2 Mand i 38 Uger bygget 11 Færinger og 1 Seksæring til Værdi 615.00

I Austevold driver 4 Mand Baadbyggeri som Binæring.

I Askøen er ved et Baadbyggeri 3 Mand beskjæftiget hele Aaret. Der er bygget i 1905 1 Motorbaad og 8 Færinger til Værdi 2 500.00

I Ullensvang er ved et Baadbyggeri beskjæftiget 2 Mand i 1905 i 35 Uger og bygget 16 Baade, væsentlig Skibsjoller, til Værdi 1 460.00

I Jondal drives Baadbyggeri i større Udstrækning. I Herandsbygden, hvor der bor ca. 500 Mennesker, drives det omtrent af hver Mand som Binæring. Der bygges Fiskebaade, Notbaade, Føringsskuder, Dæksbaade og Smaabaade. Den samlede Værdi i 1905 var . . . . - - 12 000.00

I de opgivne Tal er ikke medregnet Indtægten ved Fartøi- og Baadreparationer, som ogsaa andrager til større Beløb Aar om andet.

Som det vil sees, har Baadbyggeriet i Femaaret gaaet adskilligt frem.

Tømrer- og Murerhaandværket — særlig Graastensmuring — drives dels som Eneerhverv, dels som Binæring, muligens mest som Binæring.

Murerhaandværket drives efter Lensmændenes Opgaver i nævneværdig Udstrækning kun af Bosiddende i Strandebarm, Varaldsø, Kvinnherred, Skaanevik, Tysnes, Fane, Os, Alversund, Herlø, Lindaas, Masfjorden, Hosanger, Vikør, Granvin og Eidfjord.

Bygningssnedkere eller Hustømmermænd findes i alle Herreder, undtagen Haalandsdalen, Aarstad, Askøen og Fjeld.

Saavel Tømmermænd som Murere har i Femaaret havt jevnt Arbeide og god Fortjeneste.

Husfliden

har været i fortsat Fremgang i det store og hele. Interessen synes at være øget. Særlig har «Husflidsforeningen for Bergens By og Stift» og enkelte interesserede Lærere arbeidet for Husflidssagens Fremme. Husflidsforeningen har meddelt, at den i Femaaret har afholdt følgende Kurser i Husflidsarbeider:

Ialt 11 Kurser i Nyttevævning, nemlig i Aadland (Samnanger), Finnaas, Lofthus, Fjeld, Odda, Manger, Ulvik, Voss (2 Kurser), Jondal og Os, med tilsammen 136 Elever.

2 Kurser i Træarbeide, nemlig Balleseim (Strandvik) og Haalandsdalen med tilsammen 26 Elever.

2 Kurser i Kurvarbeide, nemlig i Røldal og Ullensvang med tilsammen 27 Elever og

2 Kurser i Forarbeidelse af Bærkurve, nemlig i Eksingedalen og Jondal, med tilsammen 53 Elever.

Ialt er saaledes afholdt 17 Kurser i Femaaret med tilsammen 242 Elever.

Desuden er i Bergen afholdt

2 Sommerkurser i Nyttevævning,
1 Do. - Do. og Træarbeide,
2 Kurser i Plantefarvning,
1 Do. - Forarbeidelse af Bærkurve

med tilsammen 51 Elever fra dette Amt.

I Skolerne er man begyndt at indføre Sløidundervisning, men dette er endnu ikke almindeligt. Det er at haabe, at man heri snart maa gjøre mere Fremskridt.

I Skaanevik, Finnaas, Hammer, Aasene, Manger og Jondal har Husfliden gaaet tilbage. I Manger er tidligere Smaaarbeider i Hjemmet, saasom Not- og Garnbinding, Vævning og Spinding, gaaet saa langt tilbage, at samme næsten ikke er nævneværdig.

I Etne, Fjelberg, Sveen, Valestrand og Vikebygd, Tysnes, Fuse, Strandvik, Haalandsdalen, Sund, Aarstad, Askøen, Herlø, Haus, Bruvik, Ulvik, Granvin, Eidfjord og Vossestranden er ingen væsentlig Forandring indtraadt.

I de øvrige Herreder befinder Husfliden sig i mere eller mindre Fremgang.

Ved de inden Amtet — væsentlig i Forbindelse med Landboudstillingerne — afholdte Udstillinger af Husflidsgjenstande har Mængden af disse fremdeles bestaaet i, hvad der nærmest maa betegnes som Luksusgjenstande, særlig hvad angaar de kvindelige Haandarbeider. Heri kan dog spores Forandring. Nyttegjenstande har i noget større Udstrækning end tidligere fundet Vei til Udstillingerne.

Af Stenbrud har i 1905 været i Virksomhed følgende:

Stenbrud.	Stenens Art.	Arbeidsstyrke i 1905.	Antal Arbeidsuger i 1905.	Produktion i 1905: Mængde	Værdi.
					Kr.
Gjuvsland	Tagsten	2 Mand	20	7 000 Stkr.	550
Skjelnes	Do.	2 —	25	8 000 —	640
Linga	Do.	2 —	50	8 000 —	650
Øvereids Hellebrud	Skifer (Tagsten)	5 —	30	400 —	2 000
Gramshaugs Do.	Tagheller og Gangsten	3 —	45	200 □ Favne	400
Eidsvaags Do.	Tagheller	2 —	30	110 - —	256
Moster	Kalksten	20 —	180	275 Kb. Favne	4 475
Urangsvaag[1])	Granit	20 —	500	800 Ton	12 000
Robberstadnes[1])	Do.	5 —	100	70 —	1 000
Austestad	Tagsten (Heller)	3 —	20	-	1 160
Drønen	Granit	4 —	10		
Røstøen	Do.	4 —	5		
Salthellen	Marmor				
Kollevaag	Gneis	10 —	50	534 □ Favne	18 690
Follesø	Do.	24 —	50	1 068 - —	37 380
Ramsøen	Do.	8 —	8	83 - —	2 905
Varnesund	Do.	13 —	50	637 - —	32 295
Hanøen	Do.	8 —	50	194 - —	6 825
Skreien	Do.	5—7 —	38	3 135 Ton	4 560
Sandven	Tagheller og Platting	30 —	20	2 000 □ Favne	8 000
Sollesnes	Do.	35 —	20	4 000 - —	13 000
Evangerhaug	Lys Granit	2—3 —	40	82 m³.	680
Voss	Skifer	250 —	30	3 000 000 Stkr.	200 000

[1]) Bruges til Byggematerialer, Trapper, Gravkasser og Brosten m. m.

Utskot Stenbrud, Os, dreves ikke i 1905.
Krokeide Stenbrud, Fane, nedlagdes 1901.
Lygre Stenbrud i Lindaas er nedlagt.
Eidfjord Stenhuggeri, Eidfjord, var ikke i Drift i 1905.

Af Torvbrug findes i dette Amt kun et — paa Fedje i Lindaas Herred. I 1905 beskjæftigede det 54 Mand i 12 Uger. Produktionen var ca. 3 000 m^3, som havde en Værdi af ca. 5 800 Kr. Bruget afsatte sin Produktion væsentlig i Bergen, hvor Brugen af Torv som Brændsel i den senere Tid har vundet noget Indpas.

I flere Herreder, særlig langs Kysten og ytterst i Fjordene, udvindes Torv til eget Brug, som benyttes dels til Torvstrø, dels til Brændsel i ikke liden Udstrækning. Nogen rationel Udnyttelse af de mange Torvmyrer i Amtet kan dog ikke siges i videre Udstrækning at finde Sted.

Tangbrænding foregaar ikke i nogen væsentlig Udstrækning.

I Amtet er flere Isbrug. Af disse var følgende i Drift i 1905:

Kvalvaag og Stolmenvaag i Austevold, som har 2 Ishuse. Med 10 Mand udvirkedes i 5 Dage forøvrigt kun ubetydeligt.

Glesnes, Galten og Haakelsund i Sund har 3 Ishuse. I 1905 arbeidedes i 6 Dage med 12 Mand. Produktionen var ubetydelig.

Paa Solheimsvandet, Haukelandsvandet og Tvedtevandet i Aarstad dreves med ialt 33 Mand i 13 Arbeidsuger. Der udvirkedes ca. 1 800 Ton Is. Selskabet har 4 Ishuse.

«Boyes Isforretning» i Fane og

«Hardanger Iskompani» i Ulvik Prestegjeld var ikke i Drift i 1905.

Fra Aasene og Hammer sælges lidt Is til Bergen. Ishus haves ikke.

I flere Herreder udvindes den Is, som trænges til Meierierne. Ligeledes udvinder 2 Smørfabriker i Fuse paa Vande i Haalandsdalen Is til eget Behov.

Salgsprodukter og Afsætningsmarkeder.

De i Amtet værende forskjellige Fabriker afsætter sine Produkter snart sagt over det hele Land, tildels ogsaa i Udlandet. En Tekstilfabrik i Fane, som eies af et Aktieselskab, har efter Mellemrigslovens Ophævelse oprettet egen Fabrik ogsaa i Sverige. De fleste Fabriker har Kontorer i Bergen, hvorigjennem Omsætningen foregaar.

Af Husflidsgjenstande afsættes en stor Del gjennem det Udsalg, som «Husflidsforeningen for Bergens By og Stift» har i Bergen. Forøvrigt foregaar Salget af Haandværksgjenstande i størst Udstrækning direkte fra Producenterne

til Forbrugerne. Husflidsgjenstandene afsættes for det meste til Handelsmænd i Bergen, men dels ogsaa til Handelsmænd i Stavanger.

Af Salgsprodukter kan særlig nævnes:

Træskjærerarbeider, Dreierarbeider, forskjellige Sorter Tønder og Dunke, Hasselbundter (Tøndebaand), Tiner, Kister, Kufferter, Kjælker, Ski, Træsko, Ljaa- og Riveskafter, Spadeskafter, Spinderokke, Ljaaer, Laase, Hængsler, Knive og Økse. Af Træarbeiderne er en stor Del rosemalede.

7. Handel.

Af Personer, som drev Landhandel efter Handelsbrev, fandtes ved Udgangen af 1905 ialt 544, mod 404 i 1900. I 1885 var Antallet 365.

De fordeler sig saaledes paa Distrikterne:

	1905.	1900.
i Søndhordland	171	123
- Midthordland	139	182
- Nordhordland	127	
- Hardanger og Voss	107	99

Paa et Par Undtagelser nær, er der i Amtet ikke længere nogen større Landhandlerforretning. Den overveiende Del er smaa Forretninger med forholdsvis liden Omsætning. De fra gamle Tider kjendte større Handelssteder har svundet i Betydning, efterhvert som Kommunikationerne er bedret og Forbindelsen med Bergen er blevet lettere. Nu er neppe nogen af dem længere af nogen nævneværdig Betydning.

Desuden er Fællesindkjøb af Husholdningsvarer i den senere Tid i adskillig større Udstrækning end tidligere foregaaet direkte fra større Handlende i Bergen og Stavanger.

Herom og om den øvrige Handel vil forøvrigt findes nærmere redegjort under de foregaaende Afsnit.

Af Brændevinsrettigheder fandtes i Femaaret 3, nemlig paa Handelsstederne Bukken, Bratholmen og Kvalvaag. Samtlige disse blev inddragne ved Udgangen af 1905. Af disse Steder vil for Fremtiden kun Kvalvaag faa nogen Betydning som Handelssted.

Stalheim Hotel har ogsaa i dette Femaar havt Bevilling til Udskjænkning af Brændevin. Den ophørte ligeledes ved Udgangen af 1905.

Det paa Voss i 1894 opretteds Ølsamlag blev nedlagt i 1904. Det har nu kun Ret til at optappe og sælge Øl til de indskrænkede Rettighedshavere i Voss Herred.

Udskjænkning af Øl og Vin er i samtlige Herreder gjort til Gjenstand for Bevilling. I 23 af Amtets Herreder gaves i 1905 ingen Bevilling. I de øvrige Herreder gaves ialt 13 almindelige Rettigheder og 48 indskrænkede Rettigheder (Skjænkning til Reisende, Spisegjæster og Medlemmer af sluttet Selskab) eller ialt 61 Bevillinger, samt 3 for alkoholsvagt Øl i Os og 3 i Sund.

De 61 fordeler sig saaledes:

	almindelige.	indskrænkede.
Søndhordland	3	8
Midthordland	5	6
Nordhordland	-	1
Hardanger og Voss	5	33

Af de indskrænkede Rettigheder var 13 i Ullensvang og 7 i Voss.

8. Skibsfart.

Nogen væsentlig Forandring med Hensyn til Skibsfarten er ikke foregaaet i dette Femaar.

Efter «Norges off. Statistik V. 13» for 1906 havde Amtet pr. 31 December 1904:

14 Dampskibe mod i 1900:
5 Do.

	Tonnage: Netto.	Brutto.
1904	8 944	14 075
1900		554

Bemanding i 1904 ... 191 Mand
1900 ... 29 —

578 Seilfartøier mod i 1900:
476 Do.

	1904.	1900.
Tonnage	12 952	12 169
Bemanding	1 900	1 575

Af Fartøierne var paa over 50 Ton:

1904	9	Dampskibe med	8 848	Ton og	161	Mand,
1900	2	—	283	—	19	—
1904	60	Seilfartøier	3 934	—	313	—
1900	72	—	4 737	—	396	—

Af disse Fartøier var i 1904 beskjæftiget i:

	Dampfartøier.		Seilfartøier.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
indenrigsk Kystfart samt indenrigske Fiske-ekspeditioner	6	169	574	12 609
udenrigsk Fart	8	8 775	4	343

I 1904 har der fundet følgende Tilgang og Afgang Sted i Amtets Handelsflaade:

Tilgang:

a. Dampfartøier:

	Antal.	Tonnage.
Nybyggede i Norge	1	357
Do. - Udlandet for norsk Regning	2	4 736
Tilkjøbte eller overflyttede fra indenlandske Steder	5	3 501
Ialt	8	8 594

b. Seilfartøier:

Nybyggede i Norge	11	382
Tilkjøbte fra Udlandet	2	53
Do. eller overflyttede fra indenlandske Steder	39	654
Ialt	52	1 089
Damp- og Seilfartøier underet ialt Tilgang	60	9 683

Afgang:

a. Ingen Dampskibe.

b. Seilfartøier:

Solgte til Udlandet	2	67
Do. eller overflyttede til indenlandske Steder	25	495
Forlist	1	10
Afgang ialt	28	572

Den siden forrige Femaar stedfundne Stigning i Dampskibenes Antal og Tonnage skriver sig væsentlig fra, at et Par Dampskibsdisponenter, som før havde sit Kontor i Bergen, i Femaaret er tilflyttet Fane Herred og disponerer sine Skibe derfra.

Foruden disse Fartøier, som saaledes maa ansees hjemmehørende i Amtet, eier Indbyggere i Amtet af omtrent alle Klasser (Gaardbrugere, Handelsmænd o. s. v.) et ikke ubetydeligt Antal Aktier dels i Dampskibsselskaber, dels i enkelte Dampskibe, ligesom der i Amtet er bosat Skibsførere, som eier tildels større Andel i de Skibe, de fører.

De Dampskibsselskaber, som besørger den væsentligste Trafik inden Amtet, er:

Hardanger—Søndhordlandske Dampskibsselskab,
Midthordlands Do.
Lindaas—Masfjorden Do.
Alversund—Manger Do.

De eies for en større Del af Aktionærer bosatte inden Amtet.

Adskillige Sjøfolk, særlig fra Søndhordland, Midthordland og Nordhordland har deltaget i udenrigsk Fart. Deres Antal kan ikke opgives, men de Beløb, som paa denne Maade tilføres Amtet i Form af optjent Hyre, andrager til forholdsvis betydelige Summer.

Antallet af disse Sjømænd antages ikke at være gaaet tilbage i Femaaret.

Af Forsikringsindretninger vedkommende Skibsfarten fandtes i Amtet følgende:

	Naar begyndt.	Forsikringssum 1905.	Udbetalte Erstatninger i Femaaret.
		Kroner.	Kroner.
Moster Fartøiassurance	1900	517 200	23 092.45
Espevær Assuranceforening for Fiskeri	1/12 1905	-	-
Jondal Skibsassurance	1869	962 400	72 000.00

Af Panteheftelser i Skibe er i Femaaret registreret (tinglyst):

	Antal.	Beløb. Kroner.
Søndhordland	170	300 198.94
Midthordland	68	132 992.00
Nordhordland	35	58 384.30
Hardanger og Voss	25	25 164.00
Amtet	298	516 739.24
udslettede:		
Søndhordland	92	170 583.11
Midthordland	26	435 931.00
Nordhordland	13	7 125.28
Hardanger og Voss	5	7 598 00
Amtet	136	621 237.39

9. Andre Næringsveie.

Jagten er ikke drevet i større Udstrækning end før. Bortforpagtning af Jagtretten foregaar ikke i nævneværdig Udstrækning. Det er kun enkeltstaaende Tilfælde.

I de indre Fjordbygder, hvor de lokale Forhold er særdeles gunstige, drives Jagten som Sport i stor Udstrækning. Størst Betydning har Jagten for Evanger og Røldal Herreder, hvor den skaffer Indvaanerne en efter Forholdene god Indtægt.

Belønning for fældede Rovdyr er i Femaaret ialt udbetalt med Kr. 30 521.01, nemlig for:

1 Bjørn, 5 Jerve, 2 674 Ræve, 106 Ørne, 641 Høge, 250 Hubroer, 943 Ravne, 17 346 Kraaker, 859 Maare, 1 345 Otere, 1 735 Spurvehøge, 3 533 Lommer og 196 Falke.

Hotelvirksomheden skaffer en betydelig Indtægt og har i Femaaret været drevet med godt Udbytte. I de større Turiststrøg: Voss, Vossestranden, Granvin, Ulvik, Eidfjord, Ullensvang, Røldal og Vikør findes de største Hoteller.

I enkelte af Amtets øvrige Herreder findes ogsaa endel Hoteller. Disse har sin væsentligste Indtægt gjennem Landliggere.

I Femaaret er intet nyt større Hotel kommet til.

10. Kommunikationer.

Med Hensyn til Anlæg af nye og Omlægning af ældre utidsmæssige Veie har der fremdeles fra de Privates, Kommunernes og Amtets Side været bragt store Ofre. Interessen for at faa bedre Veiforbindelser har i lange Tider været stor og er ikke aftaget i Femaaret. Tvertimod.

Amtets Befolkning har et aabent Øie for, at jo bedre Kommunikationer man kan faa saavel Bygderne indbyrdes som til Dampskibsstoppesteder, Jernbane o. s. v., jo større Samarbeide kan der blive og jo bedre kan man faa udnyttet og bedret Afkastningen af Gaardsbrugene. Desværre har man imidlertid ikke paa langt nær fra Staten faaet den Støtte, man har trængt og anseet sig berettiget til. Udviklingen af Amtets Veinet har derfor ikke skredet saa raskt frem, som man har ønsket og haabet, at det skulde.

Der forelaa derfor ved Udgangen af 1905 Andragender om en hel Del nye Veie uafgjorte. Deres Berettigelse saavel til Amts- som Statsbidrag ansees utvilsom.

I 1904 nedsatte Amtstinget en speciel Veikomité, som skulde udarbeide en Opgave over og afgive Udtalelse om:

1) Hvilke Veiprojekter inden Amtet burde oparbeides som Hovedveie,
2) Hvilke Veie burde oparbeides som Bygdeveie med Statsbidrag,
3) Hvilke Veie burde oparbeides som Bygdeveie uden Statsbidrag, men med Amtsbidrag, —

alt for de nærmest følgende 20—30 Aar, beregnet efter de Ydelser, som man maatte antage at Befolkningen kunde magte.

Efter de Komitéen fra de enkelte Herreder forelagte Opgaver vil der trænges:

1.	Til paabegyndte, men endnu ikke fuldførte Hovedveie . .	Kr.	233 825
2.	Til paabegyndte, men ikke fuldførte Bygdeveie med Statsbidrag	-	191 585
3.	Til Hovedveie, bevilgede af Amtet, men hvortil Statsbidrag endnu ikke er givet	-	2 094 630
4.	Til Bygdeveie, bevilgede af Amtet, anbefalede til Statsbidrag, men hvortil saadant Bidrag endnu ikke er bevilget	-	441 899
5.	Til de af Herrederne foreslaaede, men endnu ikke bevilgede Anlæg	-	11 636 630
		Sum Kr.	14 598 569

Efter den af Komitéen foretagne Klassifikation vil der for de første 30 Aar aarlig tiltrænges en Statsbevilgning af ca. 200 000 Kroner eller tilsammen 5 922 259 Kroner for at tilfredsstille de mest paatrængende Krav.

Til Sammenligning kan tjene, at i de sidste Aar har Statsbevilgningen dreiet sig om 130 000 Kroner aarlig.

Komitéen paapeger ogsaa, at de af Statsmidler til Amtet ydede Beløb i Femaaret 1898—1903, procentvis i Forhold til de af dette og Herrederne ydede Summer, er de mindste i Landet.

Skal Udviklingen af Veinettet ske i nogenlunde ønskelig Udstrækning, maa der af Statsmidler nødvendigvis ydes en forholdsvis adskillig større aarlig Bevilgning end hidtil. Faar man ikke det, vil man ikke i dette veitrængende Amt magte at overkomme at bygge selv de allermest paakrævede Veie i en rimelig Fremtid. Med andre Ord: der er da Udsigt til, at Amtet vil komme til at ligge tilbage i Udviklingen i Forhold til andre Amter, ialfald større Dele af Amtet. Dette vilde være meget beklageligt.

Forhaabentlig vil Statsmyndighederne indse dette og søge at skaffe dette Amt en større Statsbevilgning til Veivæsenet end hidtil.

Amtsingeniøren har om Veibygningen i Amtet oplyst, at ved Udgangen af Femaaret var u n d e r A r b e i d e:

7 Hovedveisanlæg, samlet Længde 110 450 m., beregnet at koste 1 016 830 Kroner, og

95 Bygdeveisanlæg, samlet Længde 388 465 m., beregnet at koste 1 419 559 Kroner.

Ialt var saaledes under Arbeide 102 Veianlæg, samlet Længde ca. 500 km., med en beregnet Arbeidsudgift af 2 436 389 Kr.

I Femaaret er ved Amtsingeniøren undersøgt:

10 Hovedveislinier, samlet Længde 102 950 m., beregnet at koste 1 283 410 Kr., og

146 Bygdeveislinier, samlet Længde 516 386 m., beregnet at koste 2 802 560 Kr.

Ialt er saaledes undersøgt 156 Veilinier, samlet Længde ca. 620 km. og med en beregnet Arbeidsudgift af 4 085 970 Kr.

Ved Udgangen af Femaaret forelaa Andragende om Veiundersøgelse for 6 Hovedveislinier og 46 Bygdeveislinier, eller ialt 52 Andragender for en Veilængde af antagelig omkring 317 km., med en supponeret Arbeidsudgift af ca. 2 373 490 Kr. Disse Undersøgelser havde Amtsingeniøren ikke endnu seet sig istand til at foretage.

Amtstinget bevilger fremdeles som Regel 1/5 Amtsbidrag til ethvert Bygdeveisanlæg, hvis Udførelse er garanteret af vedkommende Herredsstyre. De Private har nu som før i meget stor Udstrækning tegnet sig for et vist Antal Dagsværk pr. Aar eller for kontante Bidrag.

I Femaaret er ifølge Amtsingeniørens Opgave helt færdigbygget og afleveret følgende Veie:

	Herred.	Længde.	Sum.	Sum ialt.
		km.	km.	km.
A. Hovedveie:				
Skaanevik—Store Svindal	Skaanevik, Etne	19.235	19.235	
Ulvik—Granvin	Ulvik, Granvin	20.680	20.680	
Tysse—Teigelven	Os	12.850	12.850	
Østvaag—Bjoa—Vikevik	Fjelberg, Vikebygd	31.750	31.750	
				84.515
B. Bygdeveie:				
Baadbrygge ved Hauglandshellen	Askøen	0.022	0.022	
Kalvedalen—Aarstad	Aarstad	0.844	-	
Landaasbakkens Omlægning	Do.	0.560	1.404	
Hestnesstølen—Furuskjægget	Alversund	2.425	-	
Garviken—Elgsaas	Do.	1.850	-	
Dale—Dalestølen	Do.	2.110	-	
Omlægning af Dalsbrekken	Do.	0.800	7.185	
Nordvik—Sjøen	Fane	0.820	-	
Lønningen—Flesland	Do.	1.750	2.570	
Overføres			11.181	84.515

	Herred.	Længde.	Sum.	Sum ialt.
		km.	km.	km.
Overført			11.181	84.515
Revne—Kvernegaaten	Strandvik	3.510	3.510	
Ulven—Boderne	Os	1.780	-	
Reistad—Steintveit	Do.	1.601	3.381	
Salhus—Melkeraaen	Hamnner	2 150	-	
Ekanger—Eidsnes	Do.	2.200	-	
Tepstad—Mjelstad	Do.	1.962	-	
Eidsnes—Eknesvaag	Do.	1.460	7.772	
Vatle—Sundland	Haus	2.570	-	
Ulstadgjærdet—Fosdal	Do.	3.176	5.746	
Bygdeveien gjennem Modalen	Hosanger	15.745	-	
Vashelle Bro—Risbroen	Do.	1.460	-	
Mjøs—Tveiten—Aasheim	Do.	2 155	19.360	
Austreim—Hoplandsjøen	Lindaas	1.540	-	
Austreim—Austreimsjøen	Do.	0.550	-	
Solen—Solensjøen	Do.	0.800	2.890	
Haugsdal—Kjetteland	Masfjorden	3.920	3.920	
Gjermundshavn—Boland	Kvinnherred	0.880	0.880	
Eiabro—Myklestadeidet	Tysnes	0.430	0.430	
Kirken Præstegaarden	Stord	3.200	3.200	
Vik—Rydland	Fitjar	4.253	4 253	
Buamyr—Aasebø	Sveen	4.120	-	
Vikse—Vandaskog	Do.	4.400	8.520	
Ølfarnes—Holmedal	Skaanevik	4.930	4.930	
Strandebarm Grænse—Tuften	Jondal	5.840	5.840	
Vikør—Vangdal	Vikør	4 600	4.600	
Gjernes—Tillung	Voss	5.080	5.080	
Eitreim—Bustetun	Ullensvang	4.127	4.127	
				99.620
			Sum færdigbyggede Veie	184.135

Hovedveiene er udført som Statsveie med Amts- og Herredsbidrag, Bygdeveiene med Bidrag af Amtskassen, Herred og direkte Interesserede.

Amtskommunekassens Udgifter til Veivæsenet har i Femaaret $19^{01}/_{02}$—$19^{05}/_{06}$ udgjort:

	1901/1902.	1902/1903.	1903/1904.	1904/1905.	1905/1906.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Administrationsudgifter	7 065.26	7 307.79	7 787.83	8 096.59	
2. Amtets Bidrag til Hovedveis anlæg.....	23 600.01	23 453.99	25 121.47	24 488.37	
3. Amtets Bidrag til Bygdeveis anlæg.....	27 497.32	37 078.67	28 285.57	33 001.11	
4. Hovedveienes Udbedring	9 836.22	8 870.59	16 108.64	21 591.07	
5. Hovedveienes Vedligehold ...	45 237.48	41 870.49	43 813.08	43 959.02	
6. Kanalvæsen	480.00	240.00	240.00	240.00	
Samlet Udgift	113 716.29	118 821.53	121 356.59	131 376.16	-

Af offentlige Landeveie havde Amtet, ifølge Lensmændenes Opgaver, ved Udgangen af 1905:

a.	Hovedveie.....	598 km.
b.	Bygdeveie.....	1 082 -
c.	Rideveie	27 -
	Tilsammen ca.	1 707 km.

Amtets Hoved- og Bygdeveie samt de paa Herrederne faldende Vedligeholdsudgifter i 1905 — Værdsættelsen af endel Naturalarbeide mangler — fordeler sig efter Lensmændenes Opgaver saaledes:

Herreder.	Veienes Længde.			Heraf vedligeholdes		Herredernes Vedligeholdsudgifter.		
	Hoved-veie.	Bygde-veie.	Til-sammen.	med Penge-udbetaling af Herreds-kassen.	udeluk-kende ved Natural-vei-arbeide.	Udbetalt af Herreds-kassen.	Antagen Værdi af Natural-vei-arbeide.	Til-sammen
Søndhordland.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Kr.	Kr.	Kr.
Strandebarm	-	20	20	20	-	787.00	-	787.00
Varaldsø.....	-	7.7	7.7	7.7	-	145.00	-	145.00
Kvinnherred	13	49.9	62.9	13.4	10.7	573.00	1 550.00	2 123.00
Skaanevik	40	11	51	11	-	308.33	-	308.33
Etne	39.9	33	72.9	33	-	860.00	-	860.00
Fjelberg	51.3	6	57.3	-	6	-	200.00	200.00
Sveen	19	28	47	6	22	270.00	684.00	954.00
Valestrand.....	14	6	20	6	-	120.00	-	120.00
Vikebygd	25	5	30	5	-	120.00	-	120.00
Finnaas	-	6	6	6	-	-	-	-
Stord.....	-	48	48	48	-	827.50	-	827.50
Fitjar	-	7	7	3	4	200.00	-	200.00
Tysnes	-	46	46	46	-	1 499.94	-	1 499.94
Tilsammen	202.2	273.6	475.8	205.1	42.7	5 710.77	2 434.00	8 144.77

Herreder.	Veienes Længde.			Heraf vedligeholdes		Herredernes Vedligeholdsudgifter.		
	Hoved-veie.	Bygde-veie.	Til-sammen.	med Penge-udbetaling af Herreds-kassen.	udeluk-kende ved Natural-vei-arbeide.	Udbetalt af Herreds-kassen.	Antagen Værdi af Natural-vei-arbeide.	Til-sammen.
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Kr.	Kr.	Kr.
Midthordland.								
Fuse	-	12.2	12.2	12.2	-	160.00	321.25	481.25
Strandvik	2.5	12.7	15.2	12.7	-	234.20	576.25	810.45
Haalandsdalen	-	15.1	15.1	15.1	-	92.80	400.00	492.80
Os	41.5	46	87.5	6.5	39.5	234.00	2 620.00	2 854.00
Fane	24.7	98.1	122.8	12.6	-	6 122.00	5 800.00	11 922.00
Sund	-	2	2	2	-	70.00	-	70.00
Austevold	-	0.2	0.2	-	0.2	-	-	-
Fjeld	-	10	10	-	10	-	500.00	500.00
Askøen	-	49	49	49	-	4 300.00	-	4 300.00
Aarstad	-	14	14	14	-	2 000.00	-	2 000.00
Tilsammen	68.7	259.3	328.0	124.1	49.7	13 213.00	10 217.50	23 430.50
Nordhordland.								
Haus	16	63	79	63	-	3 520.00	-	3 520.00
Bruvik	10	-	10	-	-	175.00	-	175.00
Hosanger	15	35	50	35	-	1 916.00	-	1 916.00
Hammer	5	51	56	51	-	1 382.00	-	1 382.00
Aasene	15	5	20	5	-	259.00	-	259.00
Alversund	10	48	58	48	-	2 900.00	-	2 900.00
Herlø	-	1	1	1	-	50.00	-	50.00
Manger	-	40	40	-	40	-	2 200.00	2 200.00
Lindaas	14	41	55	9	32	565.00	2 100.00	2 665.00
Masfjorden	-	11	11	-	11	-	460.00	460.00
Tilsammen	85	295	380	212	83	10 767.00	4 760.00	15 527.00
Hardanger og Voss.								
Røldal	58	-	58	-	-	1 193.75	85.00	1 278.75
Ullensvang	39	61	100	17	40	-	-	-
Ulvik	15.5	4.1	19.6	4.1	-	477.40	-	477.40
Granvin	26	-	26	-	-	325.00	-	325.00
Eidfjord	8	-	8	-	-	30.00	-	30.00
Vikør	-	34	34	30	4	1 340.00	160.00	1 500.00
Jondal	-	20	20	-	20	-	560.00	560.00
Evanger	28	11	39	11	-	297.00	-	297.00
Voss	43.5	102	145.5	102	-	5 998.43	500.00	6 498.43
Vossestranden	24.1	22	46.1	2	20.6	42.00	826.00	868.00
Tilsammen	242.1	254.1	496.2	166.1	84.6	9 703.58	2 131.00	11 834.58

Dampskibsfarten paa Amtets mange Fjorde og paa dets lange Kyst har i Femaaret, som tidligere, været udført ved private Dampskibsselskaber,

De vigtigste Selskaber, som har underholdt denne Fart, er:

Hardanger—Søndhordlandske Dampskibsselskab,
Midthordland Do.
Alversund—Manger Do. og
Lindaas—Masfjorden Do.

Samtlige disse Selskaber disponeres fra Bergen, men Formændene i Selskabernes Direktioner er bosatte i Landdistrikterne.

Af Selskaberne har Lindaas—Masfjorden Dampskibsselskab ogsaa i dette Femaar, udenfor Postbidraget, havt et mindre Statstilskud.

Samtlige Selskaber har arbeidet under ganske gode Forhold i Femaaret. Ingen af dem er i dette Tidsrum rammet af større Uheld. Driftsresultaterne har derfor været forholdsvis bra. Med Undtagelse af Lindaas—Masfjorden Dampskibsselskab har samtlige Selskaber hvert Aar uddelt Aktieudbytte.

Af Selskaberne har Hardanger—Søndhordlandske Dampskibsselskab 7 Skibe. De øvrige Selskaber har ikke over 3 Skibe hver.

Nærmere Oplysninger om Selskabernes Drift m. v. har jeg kun erholdt fra 2 Selskaber, nemlig Hardanger—Søndhordlandske og Lindaas—Masfjorden.

Af disse hidsættes:

1. Vedkommende Hardanger—Søndhordlandske Dampskibsselskab:

Driftsaar.	Antal Reisende.	Indtægter.	Udgifter.	Overskud.
		Kroner.	Kroner.	Kroner.
1901	173 900	475 957.45	428 534.75	47 422.70
1902	166 200	443 213.30	381 991.80	61 221.50
1903	166 300	434 643.53	388 012.22	46 631.31
1904	164 200	434 202.85	405 542.27	28 660.58
1905	161 600	423 871.68	386 327.47	37 544.21

Selskabets Aktiekapital er 425 100 Kr. Værdien af Selskabets Skibe var i General-Balancen opført med det samme Beløb. Desuden havde Selskabet ved Udgangen af 1905:

Reservefond ..... Kr. 93 463.17
Kjedelfond ..... - 7 291.69
Pensionsfond ..... - 6 374.83
Bryggefond ..... - 14 422.61

2. Vedkommende Lindaas–Masfjorden Dampskibsselskab:

Driftsaar.	Antal Reisende.	Indtægter.	Udgifter.	Overskud.
		Kroner.	Kroner.	Kroner.
1901	36 983	65 003.89	62 723.17	2 280.72
1902	38 721	70 565.94	61 255.05	9 310.89
1903	36 170	66 344.12	57 201.92	9 142.20
1904	37 028	67 458.85	65 955.94	1 502.91
1905	35 893	69 816.74	65 693.92	4 122.82

Værdien af Selskabets Skibe var ved Udgangen af 1905 opført med Kr. 47 450.

Aktiekapitalen er Kr. 37 171.24. Efterat Selskabets Gjæld er fratrukket, har Selskabet desuden en Formue af Kr. 7 168.06, hvoraf Kjedel- og Reservefond 4 000 Kr.

Bergen–Vossjernbanen har ogsaa i dette Femaar arbeidet sig jevnt frem. Omend Fremgangen ikke er saa særdeles stor, har den dog bedret Banens Driftsresultater.

Nedenfor meddeles endel Oplysninger om Driftsresultaterne i de sidste 10 Aar:

Driftsaar.	Antal Reisende.	Fragtgods.	Indtægter.	Udgifter.	Drifts-overskud.
		Ton.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
1896/1897	641 714	21 645	350 042	308 551	41 491
1897/1898	685 272	22 749	370 238	329 569	40 669
1898/1899	801 914	25 587	420 495	359 423	61 072
1899/1900	535 097	20 898	314 103	282 790	31 313
1900/1901	850 035	26 383	457 316	411 803	45 513
1901/1902	865 492	21 984	442 213	410 000	32 213
1902/1903	852 614	26 847	422 188	390 899	31 289
1903/1904	923 963	30 063	443 715	380 373	63 342
1904/1905	920 635	38 194	436 211	407 431	28 780
1905/1906	935 410	72 277	471 737	380 396	91 341

Paa Jernbaneanlægget Voss—Taugevand har der været arbeidet i Femaaret. Det nærmede sig ved Udgangen af 1905 sin Fuldførelse, men nogen Person- og Godstrafik var ved Femaarets Udgang endnu ikke begyndt paa denne Banestrækning.

Tertiærbanen mellem Nesttun og Os, som forbinder store Dele af Os og Fane Herreder med Vossebanen, har ogsaa i dette Femaar gaaet jevnt, omend smaat, fremad. Banen, der aabnedes 1 Juli 1894, er anlagt af Private i Henhold til den ved kgl. Res. af 2 Februar 1891 givne Koncession. Til Banen er af Statsmidler ydet et forholdsvis stort rentefrit Laan. Dens Sporvidde er 0.75 m., Længden er 26.3 km.

Befolkningen ved Banen, som fra først af var uvant med at benytte dette Befordringsmiddel, saavel for Godstransport som Persontrafik, har i de senere Aar i større Udstrækning begyndt at bruge Banen. Ogsaa for Landbefolkningen gaar det mere og mere op, at «Tid er Penge».

Med Hensyn til Banens Driftsresultater meddeles følgende Oplysninger:

Driftsaar.	Antal Reisende.	Fragtgods.	Indtægter.	Udgifter.
		Ton.	Kroner.	Kroner.
1896/1897	66 119	872	31 537	31 428
1897/1898	65 527	947	33 067	33 673
1898/1899	80 678	1 638	36 058	38 629
1899/1900	55 324	1 383	26 375	28 990
1900/1901	82 393	2 622	39 433	36 125
1901/1902	84 021	1 819	43 287	36 493
1902/1903	73 970	1 813	41 560	39 321
1903/1904	74 165	2 304	41 875	37 764
1904/1905	83 372	2 238	41 690	32 370
1905/1906	85 580	2 822	46 257	31 806

Skydsforholdene har ingen væsentlig Forandring undergaaet i Femaaret. Det viser sig dog mere og mere, at Befordring med Baadskyds aftager, hvorfor de fleste Tilsigelsesskifter nu er nedlagte. Med Undtagelse af Handelsreisende benyttes nu Baadskyds kun undtagelsesvis af de Reisende. Den overveiende Del af disse benytter Dampskib. Derimod er Landskyds omtrent benyttet i samme Udstrækning som før paa de større Færdselslinier, som ikke ligger ved Jernbanelinierne.

Telegrafstationer fandtes omtrent ved alle Jernbanestationer ved Bergen—Vossjernbanen samt paa Lervik i Stord, Brandesund i Fitjar, Eide i

Granvin, Skaanevik i Skaanevik, Espevær og Kulleseid i Finnaas, Utne og Odda i Ullensvang. Den sidste er særlig i Turisttiden af megen Betydning.

Med Hensyn til Telegrafvæsenets Korrespondanceforhold, Personalets Størrelse, Indtægter og Udgifter henvises til Norges off. Statistik, V. 21, hvor forøvrigt Stationerne er ordnede alfabetisk og ikke amtsvis.

Rigstelefonanlæggene har i Femaaret været ført forholdsvis raskt frem. Ved Udgangen af 1905 fandtes Rigstelefon- eller Telegrafstationer i alle Herreder i Amtet, undtagen Manger, Masfjorden, Herlø, Hosanger, Austevold, Eidfjord, Valestrand og Vikebygd.

I de øvrige Herreder fandtes en eller flere Stationer.

Imidlertid er der især i Kystdistrikterne saa langt mellem hver Station, at dette moderne Meddelelsesmiddel fremdeles maa søges betydeligt udviklet her i Amtet, forinden det kan siges nogenlunde at tilfredsstille Behovet. Navnlig er der under forefaldende Brisling- og andre Fiskerier ofte en følelig Mangel af Telefon- eller Telegrafstationer tilstede i større Dele af Amtet, ligesom det ogsaa er under saadanne Fiskerier, at man mest savner flere Linier paa de mest trafikerede Strøg.

Med Hensyn til Telefonvæsenets Korrespondanceforhold m. v. i Amtet henvises forøvrigt til ovennævnte Norges off. Statistik V. 21.

Postforbindelsen i Amtet har i Femaaret udviklet sig jevnt. Det maa siges, at der for de fleste Strøg af Amtet nu er opnaaet en forholdsvis god Postgang. Fra Postmesteren i Bergens Side er der ogsaa vist en aldrig svigtende Velvillie for at fremme Udviklingen af dette vigtige Led i Amtets Kommunikationer. Det har vist sig, at Postmesteren har havt et aabent Øie for alle berettigede Krav og støttet Bestræbelserne for at skaffe Befolkningen god Postforbindelse.

Enkelte Strøg i Amtet mangler endnu saa ofte Postgang, som ønskeligt kunde være; men saalænge disse Strøg ikke har opnaaet bedre Dampskibsforbindelse, lader det sig ikke med rimelige Omkostninger fra Postvæsenets Side gjøre at skaffe dem oftere Postgang.

Af Postanstalter havdes:

Distrikt.	1895.		1900.		1905.	
	Antal.	Afsendte Breve.	Antal.	Afsendte Breve.	Antal.	Afsendte Breve.
Søndhordland	62	293 800	69	351 900	75	495 700
Midthordland	91	242 900	124	432 500	52	299 000
Nordhordland					77	318 800
Hardanger og Voss	33	242 400	40	333 800	48	464 300
Voss Postkontor	-	-	-	-	1	140 900
Amtet	186	779 100	233	1 118 200	253	1 718 700

Den betydelige Opgang i Brevmængden i Hardanger og Voss maa for en stor Del tilskrives den i Femaaret foregaaende Bygning paa Voss—Taugevandbanen, hvortil der har været en stærk Tilstrømning af Arbeidere.

Turisttrafiken har fremdeles meget stor Betydning for dette Amt. Det er nu som før Hardanger og Voss, som ved sin bekjendte Naturskjønhed drager de Reisende fra snart sagt alle Verdens Kanter til sig. Den Betydning, som denne Trafik har havt, kan ikke angives i Tal, da der ingen paalidelig Statistik haves derover. Men naar man tager i Betragtning de mange store Hoteller, som findes omkring i Turiststrøgene, og man ser hen til det store Antal Folk, som er beskjæftiget med Skydstrafik om Sommeren, saa vil man ikke kunne være i Tvil om, at det, som saaledes kommer ind, maa dreie sig om store Summer.

Den i forrige Femaarsberetning nævnte skadelige Indflydelse, som Turisttrafiken særlig i de større Ruter antages at have havt paa Befolkningen — navnlig den opvoksende Ungdom, som kommer i Berøring med den — i Retning af Dagdriveri og Drik, har man søgt at hindre og modarbeide saa meget og saa langt, som det har været muligt. I dette Arbeide har man havt en god Støtte i Bestemmelserne i Skydslovens § 25, som efter Lov af 14 Marts 1905 nu lyder saaledes:

«Kongen kan efter at have indhentet Erklæring fra vedkommende Amtsting bestemme, at det i de Skydsruter, hvor det af Hensyn til Reisetrafiken findes paakrævet, skal være forbudt andre end Skydsanstalterne samt dem, som dertil har erholdt Politiets Tilladelse, at søge Erhverv ved Reisendes Skydsbefordring. Saadant Forbud kan gjælde det hele Aar eller kun en Del af Aaret. Tilladelse meddeles kun for høist et Aar ad Gangen. Til Dækkelse af Udgifter ved den fornødne Kontrol kan opkræves en Afgift for Tilladelsens Meddelelse af indtil 20 Kroner aarlig».

Skydslovens § 25 har i hele Femaaret været gjældende for følgende Ruter: 1) Odda—Røldal, 2) Røldal—Grænsen mod Bratsberg Amt, 3) Røldal—Nesflaten, 4) Eide—Ulvik, 5) Eide—Voss, 6) Voss—Ulvik og 7) Voss—Staleim.

Forholdene i disse Ruter har lidt efter lidt bedret sig. Udskeielserne har aftaget og Behandlingen af Hestene har gjort store Fremskridt. Dette skyldes dels det ganske effektive Politi- og Dyrlægeopsyn, dels at det nu er gaaet op for de Skydsende, at det i Længden ikke lønner sig for dem at bruge daarlige Heste i denne Trafik. Der trænges gode, velpassede og velpleiede Heste til dette anstrengende Arbeide.

For at hindre, at Ungdommen alt for tidlig bliver kastet formeget ind i denne Trafik, har jeg bl. a. bestemt, at Skydsgutter maa være mindst 18 Aar og at ingen, som er under 21 Aar, kan erholde Skydsbevilling.

Videre har jeg for Kontrollens Skyld forordnet, at de, som driver Skydstrafik med Bevilling, skal paa sine Vogne have Numerskilter. Gjennem en Plakat

i det norske, engelske og tyske Sprog har jeg anmodet de Reisende om at være behjælpelige med at paase Forskrifterne for Skydstrafiken overholdte.

For saavidt muligt at hindre, at Hestene overanstrenges, har jeg fastsat en største Kjørelængde pr. Dag i de længere Turistruter og en Hviletid efter tilendebragt Skyds. Videre har jeg bestemt, at Heste under 4 Aar ikke kan benyttes i Skydstrafiken.

I Odda er stationeret en Politibetjent i Turisttiden. Han foretager af og til Inspektionsreiser for at se, hvorledes Hestene behandles. Paa Eide i Granvin har ogsaa været stationeret en Politibetjent. Foruden af disse har Kontrol leilighedsvis været ført af Lensmændene og Amtsdyrlægerne. De sidste er det, som i Regelen har godtaget Hestene.

Som Følge af de forandrede Bestemmelser og den Maade, hvorpaa Opsynet har søgt at paase de givne Forskrifter overholdte, har der i de senere Aar ikke været hørt nogen større Klager fra de Reisende, ligesaa lidt som noget nævneværdigt Uheld er indtruffet. Ogsaa med Hensyn til Ædruelighed og Orden blandt de Skydsende har der været sporet en betydelig Bedring. I det hele synes Skydstrafiken at være kommet ind i et forholdsvis sundt Spor. De mindre uvæsentlige Mangler, som endnu synes at klæbe ved den, vil det fremdeles være min Bestræbelse at søge fjernet.

Til Slutning oplyses, at i 1901 blev Bevilling løst:

a) For Ruterne Voss—Staleim—Eide—Ulvik af 211 Personer for 275 Heste.
b) For Ruterne Odda—Næsflaten—Røldal—Haukelid af 121 Personer for 173 Heste.

I 1905 blev løst Bevilling:

a) Af 245 Personer for 303 Heste.
b) Af 148 Personer for 203 Heste.

II. Kommunal Husholdning.

Med Hensyn til Beskatningsforholdene skal jeg efter Skatteligningerne for 1901 og 1905 meddele nedenstaaende Opgave:

Herred.	1901. Antal Skatydere.	Skat pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.	Formues-skat pro mille.	Matrikulskat pr. Skyldmark.	Indtægts-skat pr. Skat-yder.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aarstad	1 146	5.80	1.93	8.00	36.16
Alversund	790	-	-	-	8.96
Alversund	-	7.80	2.10	11.40	-
Seim	-	8.50	2.20	9.39	
Mæland	-	9.30	2.40	9.30	-
Askøen	1 671	-	-		30.84
Strudshavn	-	7.50	2.50		
Alvøen	-	5.31	1.77	13.00	
Sæterstølen	-	3.96	1.32		
Laksevaag	-	7.80	2.60		
Austevold	914	-	-	-	5.91
Austevold	-	3.43	1.15	17.15	-
Møgster	-	3.60	1.20	20.70	-
Bruvik	1 201	-	-	-	13.38
Bruvik	-	5.28	1.76	9.66	
Stamnes	-	6.51	2.17		
Fane	1 408	5.32	1.33	13.40	24.64
Fjeld	1 183	3.12	0.50	15.51	6.77
Fuse	358	5.13	1.30	7.50	14.01
Strandvik	564	6.92	1.80	7.50	13.66
Haalandsdalen	208	12.65	3.00	7.00	14.54
Hammer	1 358	-	-	-	13.71
Hammer	-	9.20	3.00	7.75	-
Aasene	-	8.20	2.70	9.45	-
Haus	1 518	-	-	-	14.74
Arne Fabriker	-	2.99	0.87	2.38	
Arne Lands.	-	4.94	1.42	13.26	
Haus	-	6.00	1.72	12.88	-
Gjerstad	-	5.95	1.71	13.78	-
Herlø	890	4.44	1.48	15.00	7.96
Hosanger	923	8.42	1.70	Hosanger 9.49 Mo 10.49 Exingedalen 10.49	18.11
Lindaas	1 371	-	-	-	14.20
Lindaas	-	9.48	2.37	16.75	-
Myking	-	9.50	2.38	16.17	-
Lygre	-	8.90	2.23	15.82	-
Austreim	-	10.30	2.58	16.86	-
Fedje	-	8.24	2.06	19.62	
Manger	1 352	6.41	1.92	Manger 14.50 Sæbø 13.50 Bø 14.50 Hjelmen 17.50	12.66
Masfjorden	533	-	-	-	9.69
Sandnes	-	8.00	1.60	16.36	-
Solheim	-	8.45	1.70	16.36	-

1905.

Antal skatydere.	Skat pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.	Formues-skat pro mille.	Matrikulskat pr. Skyldmark.	Indtægts-skat pr. Skat-yder.	Anmærkninger.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1 248	7.44	2.00	8.00	54.12	
796	6.40	1.20	-	13.11	
-	-	0.00	9.34	-	
-	-	-	8.84	-	
-	-	-	8.10	-	
1 714	-	-	-	37.01	
	7.95	2.65			
-	5.70	1.90	12.00	-	
	-	-			
	8.10	2.70			
-	-	-	-	-	
536	5.34	1.78	18.15	7.54	
458	10.50	2 00	22.75	11.66	
1 073	-	-	-	17.48	
-	6.63[5])	2.21[6])	8.30	-	[5]) Dale Fabriker og Vaksdal Brug Kr. 3.03.
	7.59	2.53	8.30	-	[6]) Do. Do. - 1.01.
1 558	5.40	1.35	13.73	38.15	
1 214	3.50	1.00	15.93	8.17	
408	5.80	1.45	7.50	15.22	
612	5.50	1.40	7.50	16.31	
249	7.90	1.98	7.00	11.42	
-	-	-	-	-	
964	8.10[1])	2.70[7])	7.75	14.33	[1]) Salhus Kr. 5.20. [7]) Salhus Kr. 1.80.
541	5.46	1.82	9.00	11.55	
1 632	-	-	-	18.04	
-	4.04	1.04	8.01	-	
-	6.29	1.58	12.09	-	
-	7.45	1.87	12.09	-	
-	7.75	1.95	12.42	-	
977	4.70	1.56	14.50	7.91	
914	9.90[2])	2.00	Hosanger 9.05 Mo 10.05 Exingedalen 9.05	19.56	[2]) Mo Kr. 9.49. Exingedalen Kr. 10.09.
1 432	-	-	-	16.72	
-	11.86	2.38	14.96	-	
-	12.44	2.49	14.64	-	
-	11.54	2.37	14.50	-	
-	13.25	2.65	15.32	-	
-	13.19	2.64	20.72	-	
1 335	7.50[3])	2.00[8])	Manger 14.50 Sæbø 14.00 Bø 14.50 Hjelmen 15.50	12.99	[3]) Sæbø Kr. 7.40. [8]) Sæbø Kr. 1.90. Bø - 7.40. Bø - 1.90. Hjelmen - 8.80. Hjelmen - 2.00.
577	-	-	-	14.94	
-	9.20	1.50	15.22	-	
-	9.30	1.70	15.22	-	

Herred.	1901.				
	Antal Skatydere.	Skat pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.	Formues-skat pro mille.	Matrikulskat pr. Skyldmark.	Indtægts-skat pr. Skat-yder.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Os	1 225	-	-	-	11.76
Os	-	8.20	1.64	10.30	-
Samnanger	-	8.60	1.72	13.14	-
Sund	887	3.29	1.10	13.50	5.38
Etne	571	9.15	2.00	7.00	18.69
Finnaas	1 648	-	-	-	12.77
Moster	-	5.70	1.89	11.00	-
Bømmel	-	4.64	1.54	11.20	-
Bremnes	-	5.16	1.72	11.10	-
Fitjar	888	5.20	1.80	10.00	8.48
Fjelberg:					
Fjelberg	323	6.10	2.00	6.50	9.42
Ølen	386	8.20	2.00	6.50	14.66
Eid	233	6.30	2.00	6.50	18.27
Kvinnherred	1 426	-	-	-	15.47
Hatlestranden	-	9.65	2.41	6.50	-
Ølve	-	8.46	2.11	6.50	-
Kvinnherred	-	7.35	1.84	6.50	
Husnes	-	10.05	2.50	6.50	-
Enes	-	6.18	1.55	6.50	-
Skaanevik	733	-	-	-	21.31
Skaanevik	-	8.93	2.90	6.50	-
Holmedal	-	7.65	2.53	6.50	-
Aakre	-	8.05	2.70	6.50	-
Stord	530	4.80	1.60	7.00	16.40
Strandebarm	494	8.40	2.00	6 50	19.45
Varaldsø	239	7.50	2.14	6.90	14.66
Sveen	695	5.90	1.95	9.50	8 08
Vikebygd	381	8.10	2.00	9.50	10.75
Valestrand	337	7.70	2 00	11.50	8.61
Tysnes:					
Tysnes	437	4.75	1.58	12.24	11.64
Opdal	512	5.13	1.71	11.28	9.87
Onarheim	345	5.61	1.87	12.68	12.71
Jondal	630	8.00	2.00	7.00	13.78
Røldal	281	8.74	2.18	6.50	13.81
Ulvik	541	12.00	2.00	6 50	16.57
Granvin	351	6.85	1.50	6.50	16.70
Eidfjord	299	11.00	2.30	6.50	14.18
Ullensvang	1 568	8.80	2.20	6.50	12.47
Vikør	953	-	-	-	15.33
Øistesø	-	9.60	2.40	7.10	-
Vikør	-	6.80	1.70	7.10	-
Voss	2 085	8.75	1.75	6.50	21.42
Vossestranden	644	-	-	-	9.75
Opheim	-	6.64	1.66	6.50	-
Vinje	-	7.84	1.96	6.50	-
Evanger	645	5.40	1.80	6.50	12.05

1905.					
Antal catydere.	Skat pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.	Formues-skat pro mille.	Matrikulskat pr. Skyldmark.	Indtægts-skat pr. Skat-yder.	Anmærkninger.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1 170	-	-	-	16.94	
-	7.60	1.52	12.00	-	
-	8.90	1.78	15.85	-	
905	4.48	1.49	13.00	6.98	
588	8.26	2.00	7.00	17.43	
1 663	-	-	-	12.02	
-	4.08	1.36	10.00	-	
-	2.16	0.72	10.00	-	
-	3.50	1.17	10.10	-	
892	7.30	2.20	9.50	10.18	
358	8.00 [4])	2.00 [9])	6.50	13.90 [10])	[4]) Bjoa Kr. 10,60. [9]) Bjoa Kr. 2.50.
393	8.80	2.00		17.39	[10]) Bjoa Kr. 19.70.
256	7.80	2.00		17.56	
1 435	-	-		18.75	
-	12.10	2.00			
-	9.73	2.00			
-	7.65	1.92	6.50		
-	11.39	2.00			
-	8.59	2.00			
746	8.78	2.20		20.82	
-	-	-	6.50	-	
-	-	-		-	
-	-	-		-	
527	5.50	1.83	6.50	18.09	
500	6.67	2.00	6.50	17.51	
318	7.63	2.18	6.50	12.98	
644	7.30	2.43	8.50	9.57	
400	8.40	2.00	9.50	12.37	
388	7.40	2.00	11.50	8.64	
498	6.10	2.03	12.00	13.61	
484	8.70	2.90		14.86	
333	7.20	2.40		17.13	
611	8.50	2.12	7.00	18.40	
292	7.30	1.82	6.50	13.07	
951	7.00	1.50	6.50	16.93	
384	6.45	1.50	6.50	15.17	
321	11.50	3.00	6.50	20.18	
1 521	8.30	2.10	6.50	13.73	
1 091	-	-	-	15.78	
-	7.08	1.77	7.00	-	
-	9.65	2.41	7.00	-	
2 273	8.00	1.60	6.50	22.09	
765	-	-	-	11.74	
-	8.24	2.00	6.50	-	
-	8.34	2.00			
571	6.00	2.00	6.50	15.27	

Opgave over Herredskassernes Indtægter, Udgifter, Formue

Herred.	1901.							
	Indtægt.		Udgift.	Kasse-beholdning.	Udlignet.		Herredskassens	
	Tilsammen.	Deraf[1] Laan.			Eiendomsskat.	Skat paa Formue og Indtægt.	Formuesgjenstande.	Gjæld.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Strandebarm ...	33 662.38	-	29 987.06	3 675.32	100.24	16 554.24	116 644.00	18 494.0
Varaldsø.....								
Kvinnherred ...	67 208.29	9 200.00	45 120.18	22 088.11	-	27 209.57	113 170.00	1 329.0
Skaanevik	46 768.22	5 490.36	32 748.05	14 020.17	-	19 582.34	84 924.00	30 100.0
Etne	21 586.95	1 340.00	19 357.80	2 229.15	404.06	12 808.65	36 271.52	321 756.0
Fjelberg	26 421.71	-	21 731.05	4 690.66	-	16 391.04	66 746.50	10 773.9
Sveen	11 400.43	-	10 641.16	759.27	1 220.58	8 222.02	37 800.00	7 094.0
Vikebygd.....	11 779.97	2 950.00	10 597.86	1 182.11	782.52	5 417.44	30 000.00	5 469.0
Valestrand	7 550.56	-	6 955.33	595.23	1 296.55	3 862.62	27 500.00	2 740.0
Finnaas	53 005.70	3 000.00	43 044.59	9 961.11	3 487.00	23 777.18	161 100.00	30 029.2
Stord.....	19 359.74	3 000.00	17 325.27	2 034.47	-	11 338.06	74 960.00	4 750.0
Fitjar	15 332.98	383.31	14 606.93	726.05	1 351.17	9 002.18	78 400.00	12 080.0
Tysnes	64 166.56	13 374.76	46 367.57	17 798.99	6 044.26	18 079.15	176 202.35	38 356.0
Fuse								
Strandvik.....	33 062.72	2 800.00	29 750.64	3 312.08	1 131.38	20 353.71	85 750.00	14 925.0
Haalandsdalen..								
Os	51 438.20	1 000.00	40 216.31	11 221.89	5 960.51	18 675.37	127 976.09	44 316.0
Fane	79 476.94	8 000.00	70 833.68	8 643.26	12 061.59	45 300.76	202 324.00	43 142.8
Austevold	19 343.08	200.00	17 704.39	1 638.69	4 053.96	6 537.93	97 502.68	68 650.0
Sund	13 515.91	-	12 408.43	1 107.48	2 424.03	5 839.88	83 016.83	29 816.0
Fjeld.....	22 960.23	4 188.53	22 960.23	-	4 127.12	8 251.69	103 520.79	25 550.0
Askøen	121 032.69	31 309.92	120 839.59	193.10	8 843.45	77 129.08	188 400.00	252 387.5
Aarstad	92 215.36	17 300.00	91 241.22	974.14	1 866.95	58 954.85	253 000.00	157 812.5
Haus.....	42 404.30	1 100.00	36 261.47	6 142.83	7 306.75	22 656.65	132 172.82	34 000.0
Bruvik	27 457.28	-	25 120.60	2 336.68	2 252.60	18 391.56	84 000.00	2 700.0
Hosanger.....	39 120.02	6 507.45	34 602.13	4 517.89	3 126.57	19 679.75	139 649.36	8 100.0
Hammer.....	38 693.47	-	28 722.77	9 970.70	2 111.18	18 535.86	100 881.79	11 900.0
Aasene								
Alversund	35 024.82	1 300.00	23 454.06	11 570.76	2 491.43	15 399.40	142 886.56	4 514.1
Herlø	27 219.27	6 220.07	21 556.11	5 663.16	4 526.00	8 445.79	76 480.00	11 580.0
Manger.....	47 360.54	-	30 339.53	17 021.01	7 627.50	19 985.65	162 599.65	33 090.0
Lindaas	53 190.33	1 105.49	43 418.24	9 772.09	11 243.40	22 406.09	198 000.00	24 389.3
Masfjorden	28 758.61	571.68	23 433.46	5 325.15	4 702.23	6 383.32	48 226.00	14 096.2
Rødal.....	6 240.70	-	5 912.08	328.62	148.07	4 691.29	28 004.68	1 169.0
Ullensvang	55 284.59	-	49 435.07	5 849.52	-	31 222.88	222 975.00	8 806.0
Eidfjord	7 929.39	-	7 432.47	496.92	-	5 379.13	57 161.13	6 455.4
Ulvik	12 384.47	1 231.45	11 526.93	857.54	-	8 982.60	41 860.00	27 120.0
Granvin	17 683.61	-	15 832.09	1 851.52	-	7 660.62	49 622.95	599.2
Vikør	37 567.59	1 000.00	29 403.30	8 164.29	658.75	19 632.16	85 761.00	7 735.0
Jondal.....	19 830.27	-	12 821.59	7 008.68	223.34	10 789.00	61 800.00	13 500.0
Evanger.....	45 991.21	-	21 810.52	24 180.69	253.41	9 029.22	52 020.00	2 000.0
Voss	84 752.24	17 000.00	82 317.22	2 435.02	943.82	53 684.06	230 888.31	[2]103 753.1
Vossestranden..	28 197.06	-	16 478.82	11 718.24	-	8 492.03	76 725.00	15 300.0

[1]) Herunder Forskud af Regnskabsførere eller andre.

[2]) Herunder indbefattet vedtagne Jernbanebidrag til Voss—Taugevandbanen og Gravehals

jæld og udlignet Herredsskat for Aarene 1901 og 1905.

1905.								Herred.
Indtægt.		Udgift.	Kasse-beholdning.	Udlignet		Herredskassens		
Til-ammen.	Deraf[1]) Laan.			Eiendoms-skat.	Skat paa Formue og Indtægt.	Formues-gjenstande.	Gjæld.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
8 664.75	520.00	15 648.86	3 015.89	750.00	11 101.93	76 880.00	14 736.00	Strandebarm.
9 668.19	-	7 902.17	1 766.02	-	5 615.33	39 344.00	3 878.00	Varaldsø.
3 400.77	9 925.00	52 390.47	21 010.30	-	32 240.09	159 720.00	43 112.30	Kvinnherred.
9 634.35	-	23 862.91	15 771.44	-	18 850.30	105 624.00	25 500.00	Skaanevik.
3 199.46	-	16 394.61	6 804.85	404.07	12 575.04	35 317.81	22 741.98	Etne.
5 872.73	1 300.00	23 373.71	2 499.02	-	16 854.02	62 219.37	13 057.00	Fjelberg.
3 294.84	-	12 451.98	842.86	813.72	7 999.65	37 800.00	8 030 00	Sveen.
4 216.18	5 000.00	9 167.91	5 048.27	783.00	6 340.04	33 000.00	15 839.65	Vikebygd.
8 077.58	148.03	8 077.58	-	1 296.55	4 356.95	27 700.00	2 913.33	Valestrand.
18 267.59	600.00	36 198.71	12 068.88	3 040.00	23 913.18	157 830.00	29 581.20	Finnaas.
3 762.94	-	18 698.24	5 064.70	-	12 760.42	76 960.00	12 150.00	Stord.
0 797.18	1 400.00	19 033.56	1 763.62	1 158.15	11 044.84	81 000.00	12 940.00	Fitjar.
3 141.25	17 852.61	58 681.08	34 460.17	6 100.00	24 635.95	183 220.96	46 681.00	Tysnes.
7 826.25	1 300.00	12 547.21	5 279.04	421.32	8 039.68	58 275.00	8 500.00	Fuse.
2 933.96	3 500.00	21 276.71	1 657.25	604.59	11 902.88	56 000.00	8 164.00	Strandvik.
6 359.16	-	4 526.27	1 832.89	149.18	3 709.00	29 000.00	1 633.00	Haalandsdalen.
5 902.56	-	43 383.23	2 519.33	9 222.86	25 254.11	137 476.09	51 460.00	Os.
7 684.05	3 340.94	94 496.26	43 187.79	13 678.02	79 320.68	270 498.09	58 285.72	Fane.
0 199.58	1 000.00	22 789.26	7 410.32	4 553.32	12 006.18	107 107.60	64 347.05	Austevold.
9 515.34	-	15 206.84	4 308.50	2 370 95	7 865.06	83 336.83	23 584.00	Sund.
8 736.54	3 000.00	27 507.10	1 229.44	4 202.95	11 383.33	111 548.43	19 657.12	Fjeld.
8 116.75	40 897.74	137 595.37	521.38	7 873.47	82 084.28	197 400.00	257 737.50	Askøen.
0 035.07	20 000.00	92 711.56	7 323.51	2 653.86	85 571.22	246 000.00	214 562.50	Aarstad.
3 555.14	450.00	47 455.50	6 099.64	6 103.66	36 946.64	133 188.22	38 350.00	Haus.
8 464.80	2 400.00	28 429.77	35.03	1 957.08	21 401.53	91 000.00	5 400.00	Bruvik.
9 982.85	214.55	28 580.58	11 402.27	2 644.87	21 400.35	140 527.81	5 900.00	Hosanger.
9 547.40	-	22 456.30	17 091.10	917.21	16 648.93	64 928.08	6 500.00	Hammer.
4 420.75	-	9 225.00	5 195.75	1 012.70	7 458.17	41 322.44	1 100.00	Aasene.
5 217.09	400.00	25 679.12	9 537.97	1 535.27	18 948 28	142 475.50	5 726.00	Alversund.
1 103.40	-	18 578.82	2 524.58	4 123.06	9 329.33	74 380.00	6 328.00	Herlø.
9 428.90	487.50	33 193.45	26 235.45	7 466.75	19 975.23	178 124.49	26 945.86	Manger.
5 009.14	-	52 365.54	12 643.60	9 513.45	27 370.74	200 400.00	22 460.07	Lindaas.
3 142.36	4 536.28	20 335.46	2 806 90	4 236.52	7 856.98	67 000.00	20 611.89	Masfjorden.
8 212.39	-	7 946.52	265.87	54.54	4 776.57	29 921.19	1 169.01	Røldal.
4 151.55	520.00	44 841.21	19 310.34	-	36 567.77	234 475.00	14 791.00	Ullensvang.
2 665.40	1 300.00	11 528.40	1 137.00	-	7 974.45	62 661.13	21 266.00	Eidfjord.
6 201.06	503.25	15 820.97	380.09	-	18 065.32	42 460.00	27 200.00	Ulvik.
0 127.72	-	11 823.15	8 304.57	-	7 755.84	44 156.00	599.51	Granvin.
1 250.27	3 500.00	30 872.24	10 378.03	548.62	22 014.26	85 761.00	15 209.00	Vikør.
0 694.87	-	18 444.69	2 250.18	223.34	13 622.47	77 300.00	12 800.00	Jondal.
3 387.00	1 000.00	21 050.52	22 336.48	-	10 239.00	78 982.50	6 000.00	Evanger.
7 031.08	2 000.00	80 328.58	6 702.50	257.89	59 410.96	241 013.37	[2])112 468.26	Voss.
6 807.88	290.00	15 781.11	11 026.77	-	11 587.32	80 465.00	15 540.00	Vossestranden.

unnellen.

Jeg kjender ikke til, at noget af Amtets Herreder i Femaaret har drevet kommunal Erhvervsvirksomhed, ligesaa lidt som dette er gjort fra Amtskommunens Side, bortseet fra det Gaardsbrug og Havebrug, som drives paa Amtskommunens Eiendom Stend Landbrugsskole i Fane. Samtlige kommunale Udgifter har været dækkede dels ved Afgifter, dels og væsentligst ved Udskrivning af Skat paa Formue, Indtægt og Matrikulskylden.

Med Hensyn til Amtskommunekassens aarlige Udgifter i det hele henvises med Hensyn til Veivæsenet til Afsnittet: Kommunikationer. For de vigtigste Hovedposter meddeles følgende Oversigt:

	1901/1902.	1902/1903.	1903/1904.	1904/1905.	1905/1906.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Rets- og Politivæsenet	3 297	3 236	3 142	3 166	3 219
2. Fængselsvæsenet	7 744	8 050	7 839	8 973	8 137
3. Sundheds og Medicinalvæsen	103 439	108 426	118 530	118 993	125 947
4. Veterinærvæsenet	6 715	7 355	7 374	6 749	6 651
5. Amtsskolekassen	148 080	167 567	139 096	134 560	138 940
6. Skolevæsenet iøvrigt	14 084	14 817	16 781	16 713	18 476
7. Abnormskolevæsenet	20 200	24 070	24 680	24 250	22 652
8. Landbrugsvæsenet	33 860	31 307	24 075	28 483	35 968
9. Belønning for fældede Rovdyr	6 954	7 439	5 510	5 317	5 300
10. Skydsvæsenet	773	586	670	657	657
11. Amtstinget	9 697	9 243	9 102	8 863	11 164
12. Afdrag paa vedtagne Jernbanebidrag	27 793	27 793	27 793	27 793	27 793
13. Veivæsenet	130 658	128 172	130 685	140 298	127 063
14. Øvrige Udgifter	18 542	17 596	21 480	15 780	15 465

Som det vil sees, har Udgifterne ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring, med Undtagelse af at Udgifterne til Sundheds- og Medicinalvæsenet stadig har steget. Disse Udgifter udgjorde i 1896/1897 Kr. 84 617. Der er saaledes blot paa denne Post i de sidste 10 Aar en Stigning af over 40 000 Kr. Se nærmere herom under Slutningsafsnittet.

Udgifterne til Amtsskolekassen antages at have naaet Toppunktet i 1902/1903. I de fleste Herreder har man nu faaet tidsmæssige Skolehuse og det er Bygningen af disse, som har medført de største Udgifter. Se forøvrigt ogsaa om Skolevæsenet under Slutningsafsnittet.

I 1901/1902 eiede Amtskommunen i faste Eiendomme Kr. 292 760
og i udestaaende Fond . . . . . - 8 721

eller tilsammen Kr. 301 481

I 1905/1906 udgjorde de faste Eiendomme . . . . . Kr. 305 000
og udestaaende Fond . . . . . « 10 006

eller tilsammen Kr. 315 006

Aktierne i Bergen—Voss-Jernbanen er i Femaaret solgt for 32 000 Kr.

Amtskommunekassens Gjæld pr. 31 Marts 1901 var:

Laanebeløb	Kr. 188 000
Rest paa Bidrag til Gravehalsen	- 48 276
— - — - Voss—Taugevandbanen	- 317 419
Tilsammen	Kr. 553 695

Pr. 31 Marts 1906 udgjorde den samme:

Laanebeløb	Kr. 145 333	
Rest paa Bidrag til Gravehalsen	- 0	
— - — - Voss—Taugevandbanen	- 226 727	
		Kr. 372 060

I Femaaret er saaledes afbetalt paa Gjæld m. v. . . . . Kr. 181 635

Amtskommunekassens disponible Beholdning udgjorde:

31 Marts 1901	Kr. 108 562.69
31 Marts 1906	- 119 345.42

Den vedtagne Udligning til Amtskommunekassen har været:

a) Paa Amtets Matrikulskyld hvert Aar . . . . . Kr. 6.50
b) - Herrederne i Henhold til Skattelovens § 7:

1900.	1905.
Kr. 115 000.	Kr. 140 000.

Ialt blev udlignet:

1900.	1905.
Kr. 298 214.00	Kr. 323 241.11.

12. Arbeiderforhold.

Den største Arbeiderbefolkning findes i Aarstad, Askøen, Fane, Haus og Bruvik. Her veksler ogsaa en større Del af Arbeiderbefolkningen stadig. Det er de færreste i disse Distrikter, som erhverver sig Hus eller et Jordstykke. De fleste leier enten af Private eller bor i de ved Fabrikerne opførte Arbeiderboliger.

I de øvrige Distrikter bestaar Arbeiderklassen — selv ved Fabrikerne — hovedsagelig af fast bosiddende Personer inden vedkommende Herred, der som Bierhverv dyrker Jord enten som Pladsmænd, Bygselmænd eller Selveiere, eller ialfald har erhvervet sig et Hus med tilliggende Havestykke.

Fra 1 Oktober 1903 traadte den ved Lov Nr. 6 af 9 Juni 1903 oprettede Arbeiderbrug- og Boligbank i Virksomhed.

Om denne Bank henvises, foruden til nævnte Lov, til kgl. Res. af 1 Juli 1903 om Bankens Grundfond m. v., samt til Lov af 13 Februar 1905 om Fritagelse for Sportler og Stempelafgift ved første Erhvervelse af Arbeiderbrug og Boliger. Jfr. Rundskrivelse af 2 Marts 1905.

Reglement for Banken er fastsat ved kgl. Res. af 3 August 1905.

Samtlige forannævnte Bestemmelser og Skrivelser er indtagne i «Norsk Lovtidende», hvortil forøvrigt henvises.

I Femaaret har Banken ydet følgende Laan:

Tinglag.	Brugslaan.		Boliglaan.	
	Antal.	Beløb. Kr.	Antal.	Beløb. Kr.
Strandebarm	3	4 500	3	3 600
Stord			1	1 000
Kvinnherred		-	1	1 000
Skaanevik	3	3 200	1	1 000
Sveen	2	3 400	1	600
Aarstad	1	800	7	16 500
Fane	2	3 500	1	1 500
Os	2	3 600	2	5 000
Fuse			2	2 100
Alversund		-	2	2 300
Bruvik	-	-	3	5 650
Hosanger	3	4 800	1	1 000
Lindaas	1	1 200	-	-
Hammer	0	0	2	3 800
Haus	-	-	1	1 800
Voss	5	9 150	9	10 700
Vossestranden	-	-	1	500
Vikør	5	5 350	6	7 550
Ullensvang	1	1 800	3	3 600
Roldal	1	1 200	1	500
Evanger	-	-	1	400
Granvin	1	1 000	1	1 000
Ialt i Amtet	30	43 500	50	71 100

I det store og hele vises der fra Herredsstyrernes Side Beredvillighed til at skaffe respektable Arbeidere Laan af Arbeiderbrug- og Boligbanken.

Angaaende Lønninger henvises for Husmænds og Dagarbeideres samt Tjeneres Vedkommende til Afsnittet «Jordbrug og Fædrift» foran.

Den almindelige Dagløn paa egen Kost for de øvrige Arbeidere er for 1905 i de forskjellige Herreder opgivet saaledes:

	Søndhordland.	Midthordland.	Nordhordland.	Hardanger og Voss.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tømmerhuggere	2.00—2.50			2.25
Do. med Hest	3.20—4.50			4.00—4.50
Do. uden —	2.00—2.20			2.00—2.25
Bergværksarbeidere	2.80—3.00			-
Stenbrydere	2.00—2.20	3.00	3.00	2.00—3.00
Stenhuggere	2.50			-
Skibstømmermænd ved Værfter	2.00—3.00	3.50		
Spinderiarbeidere: Mænd	2.00	2.00—3.50	2.20—2.80	1.60—2.50
Kvinder	1.50	1.00—1.70	1.40—1.75	1.00—1.10
Væveriarbeidere: Mænd	2.00	2.00—3.50	2.20—2.60	2.50
Kvinder	1.50	1.00—1.67	1.30—1.50	1.00—1.20
Sagbrugsarbeidere	2.00—2.50	-	2.50	2.40—3.20
Møllearbeidere	-	2.20—2.40	2.00—2.75	-
Hustømmermænd	2.00—3.00	2.50—3.00	2.50—3.00	2.40—3.25
Snedkerarbeidere	2.50—3.00	3.00—3.70	2.50—3.00	2.50—3.20
Smedsvende	2.00—2.50	3.80	2.50—3.00	2.50
Murersvende	2.00—3.00	[1]) 2.50—3.00	3.00—3.50	2.80[2])—3.00
Skomagersvende	1.80—2.50	2.50	2.00—3.00	2.60
Skrædderssvende	2.00—2.50	-	2.50—3.00	2.60
Bagersvende	2.00—2.75	3.00—3.34	2.00—3.50	3.00

Smørfabrikarbeidere i Fuse har havt fra 12—15 Kr. pr. Uge.

Arbeidere ved de mekaniske Værksteder i Aarstad og Askøen har havt Kr. 3.60, og ved Jernstøberierne i de samme Herreder 4 Kr.

I Fane har Glasblæsere havt 5 Kr. og andre Arbeidere ved Glasværket (Hyttearbeidere) Kr. 2.50.

Garveriarbeidere i Hammer og Tøndefabrikarbeidere i Aasene har havt 2 Kr.

Skiferarbeidere i Voss har havt fra Kr. 2.75—3.00.

Arbeiderforholdene har i det hele taget i Femaaret været gode. Nogen større Streik eller Arbeidsstansning, udenfor den foran under Afsnittet: «Industri»,

[1]) Graastensmurere i Fane og Os.
[2]) Do. - Herlø har Kr. 2.50.

omtalte delvise Nedlæggelse af Arbeidet ved Dale Fabriker i Bruvik, har ikke fundet Sted. Et Par mindre Streiker ved de mekaniske Værksteder havde ingen nævneværdig Følge. De blev bilagt ved gjensidig Imødekommenhed fra begge Parter. Arbeiderne opnaaede ved dem nogen Forbedring i sine Ansættelses- og Aflønningsvilkaar.

I det hele har Forstaaelsen mellem Arbeidsgivere og Arbeidere været god. Fra de førstes Side er der ogsaa i Femaaret gjort ikke lidet for at fremme Hygge og Velvære hos Arbeiderne. Saaledes kan nævnes: ved Sævareid Fabrik i Strandvik er i Arbeiderboligen anlagt Dampkjøkken, hvorfra Arbeiderne faar Middagsmad for, hvad Maden koster Fabriken. Den nødvendige Betjening ved Dampkjøkkenet bekostes af Fabriken. Kjøkkenet staar under Opsyn af en af og blandt Arbeiderne valgt Komité, som ogsaa bistaar med Indkjøbet af Madvarerne.

Ved Smørfabriken Bjørgvin i Fuse er bygget Badstubad, som staar til fri Afbenyttelse for Arbeiderne.

Ved Vaksdal Mølle i Bruvik er Arbeiderne overladt smaa Jordstykker til Kjøkkenhaveanlæg, en Foranstaltning, som er modtaget med stor Glæde af Arbeiderne. Saadant fortjener at efterlignes paa andre Steder.

I Amtet fandtes i Femaaret — saavidt vides — ingen Arbeiderforeninger. De mekaniske Værksteders Arbeidere har en Forening, som er en Underafdeling af disse Arbeideres Landsforening, men denne Afdeling har vistnok sit Sæde i Bergen.

Af Syge- og Understøttelsesforeninger fandtes:

Aarstad Sogns Begravelsesforening,
Do. Do. Sygekasse,
Bergens mekaniske Værksteds Arbeideres Syge- og Understøttelsesforening.
Strømmens Værksarbeideres Sygekasse,
Do. Do. Begravelsesforening,
— alle i Aarstad.
Laksevaag Maskin- og Jernskibsbyggeris Arbeideres Sygelade og
Alvøens Sygekasse i Askøen,
Vaksdal Mølles Syge- og Understøttelseskasse og
Dale Fabrikarbeideres Syge- og Dødelade i Bruvik,
Hop Fabrikers Sygekasse og
Fane Fabrikers Sygeforening med Dødelade i Fane,
Arne Fabrikers Syge- og Understøttelsesforening i Haus.
Fotlands Syge- og Dødelade og
Bjørsvik Do. i Hosanger
samt Samnanger Uldvarefabriks Arbeideres Sygekasse i Os.

Nogen Arbeidsledighedskasser eksisterede ikke i Amtet.

13. Slutning.

Efter Skatteligningerne meddeles nedenfor Opgave over Formue samt over antagen Indtægt saavel i det hele som pr. Indvaaner og pr Skatyder for Amtets Herreder i Aarene 1900 og 1905:

Herred.	1900.				1905.			
	Formue.	Antagen Indtægt.	Antagen Indtægt pr. Indvaaner.	Antagen Indtægt pr. Skatyder.	Formue.	Antagen Indtægt.	Antagen Indtægt pr. Indvaaner.	Antagen Indtægt pr. Skatyder.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Aarstad	8 843 500	1 138 750	268	1 022	9 269 000	1 329 800	280	1 065
Alversund	1 380 500	278 990	88	351	1 442 000	294 210	91	369
Askøen	4 978 900	1 104 025	168	670	5 189 600	1 141 255	152	666
Austevold:								
Austevold	970 700	305 940	131	340	1 017 180	169 210	136	316
Møgster						129 050	108	282
Bruvik	1 770 000	540 000	156	457	1 526 600	592 425	140	552
Fane	6 950 400	985 300	196	724	13 377 600	1 522 475	303	977
Fjeld	1 250 300	352 020	110	297	1 555 100	402 100	119	331
Fuse	2 468 900	360 380	104	365	1 229 600	161 860	151	397
Strandvik					1 368 200	264 680	141	432
Haalandsdalen					416 700	68 380	105	275
Hammer	1 637 600	409 670	100	321	1 117 400	326 580	112	339
Aasene					693 300	195 790	120	362
Haus	2 814 200	734 920	145	484	2 871 700	763 310	150	468
Herlø	962 500	284 550	90	312	1 063 100	321 325	94	329
Hosanger	1 950 600	347 210	92	364	1 907 100	326 040	92	357
Lindaas	1 430 900	439 725	69	325	1 434 400	439 215	67	307
Manger	1 565 700	382 520	75	289	1 585 100	449 840	84	337
Masfjorden	830 800	172 740	74	305	862 000	186 080	82	334
Os	2 370 000	392 580	87	350	2 816 000	469 540	91	401
Sund	958 020	290 868	131	329	1 058 896	297 758	131	329
Etne	1 141 500	178 920	77	313	1 233 400	206 720	100	352
Finnaas	1 493 300	549 900	113	335	1 855 800	587 350	119	353
Fitjar	801 300	259 150	109	289	891 900	240 650	100	270
Fjelberg:								
Fjelberg	1 614 800	96 650	88	283	1 851 350	52 610	100	301
Bjoa		-	-	-		50 820	100	278
Ølen		116 190	85	290		136 160	101	346
Eid		82 100	71	382		96 050	95	375

(Tabellen forts. næste Side.)

(Forts.)

Herred.	1900.				1905.			
	Formue.	Antagen Indtægt.	Antagen Indtægt pr. Indvaaner.	Antagen Indtægt pr. Skatyder.	Formue.	Antagen Indtægt.	Antagen Indtægt pr. Indvaaner.	Antagen Indtægt pr. Skatyder.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kvinnherred	2 644 200	487 940	103	340	2 885 100	506 890	106	353
Skaanevik	1 442 100	280 290	88	380	1 496 500	291 190	98	390
Stord	1 754 700	279 030	119	563	1 829 800	284 550	122	540
Strandebarm	1 701 100	181 650	112	365	1 179 200	207 920	126	416
Varaldsø		79 190	96	338	673 100	99 330	117	312
Sveen	1 256 700	223 100	110	321	766 600	220 075	111	341
Vikebygd		116 600	106	311	661 600	138 250	127	346
Valestrand	452 800	104 765	97	306	477 400	127 125	122	328
Tysnes:								
Tysnes	2 136 300	174 140	111	389	2 152 900	185 060	121	372
Opdal		186 560	100	355		161 690	84	334
Onareim		121 910	100	353		129 010	105	387
Jondal	1 141 400	206 166	102	322	1 248 100	223 770	105	366
Røldal	410 800	84 140	88	314	384 800	86 270	104	295
Ulvik	1 076 100	202 320	143	440	1 306 200	536 187	343	564
Granvin	1 183 800	162 240	122	467	1 286 700	165 420	134	431
Eidfjord	402 000	99 440	99	338	498 100	131 340	123	409
Ullensvang	4 039 000	603 975	110	392	4 479 500	647 905	121	426
Vikør	2 799 000	414 025	129	435	2 391 300	461 680	136	423
Voss	5 268 500	977 250	153	557	5 964 200	1 387 050	179	610
Vossestranden	1 173 900	226 790	113	348	1 341 600	258 320	128	338
Evanger	714 400	198 971	95	340	793 200	237 127	113	415

Som det af foranstaaende Opgave vil sees, er saavel Formuen som Indtægten i det hele steget betydelig i Amtet i Femaaret. Rigtignok skriver dette sig — navnlig for Fanes Vedkommende — for en Del fra indflyttede Kapitalister og større Næringsdrivende, som tidligere var bosat i andre Amter, men for den største Del skriver det sig dog fra den Fremgang, som Amtet i det hele har gjort i Femaaret.

Af Tvangsauktioner er afholdt:

Sorenskriveri.	Over fast Gods.		Over Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Søndhordland	61	169 740.00	152	57 012.40
Midthordland	79	713 765.00	95	17 334.00
Nordhordland	69	318 201.10	89	17 775.14
Hardanger og Voss	50	143 132.00	92	43 165.00
Ialt i Amtet	259	1 344 838.10	428	135 286.54
mod i Femaaret 1896—1900	170	640 021.60	321	114 345.82
— - Do. 1891—1895	156	659 436.00	362	109 468.00

Af Udpantninger er afholdt:

	For Skatter.		Andre.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr,
Søndhordland	6 095	140 322.98	37	2 197.59	6 132	142 520.57
Midthordland	9 792	320 553.15	140	4 394.84	9 932	324 947.99
Nordhordland	3 678	64 004.08	122	3 244.50	3 800	67 248.58
Hardanger og Voss	1 405	29 294.71	45	2 054.25	1 450	31 348.96
Ialt i Amtet					21 314	566 066.10
mod i Femaaret 1896—1900					17 234	400 589.24
— - Do. 1891—1895					19 611	446 252.00

Exekutionerne androg til:

	Antal.	Beløb.
		Kr.
Søndhordland	975	430 365.58
Midthordland	1 562	694 109.60
Nordhordland	820	226 683.59
Hardanger og Voss	997	389 420.66
Ialt i Amtet	4 354	1 740 579.43
mod i Femaaret 1896—1900	3 206	872 315.84
— - Do. 1891—1895	2 824	746 729.00

Ved Forligelseskommissionerne er ogsaa i dette Femaar behandlet endel flere Sager end i forrige Femaarsperiode. Sædvanlig har der været over 4 000 Sager pr. Aar eller tilsammen over 20 000 Sager, mod i foregaaende Femaar vel 16 000 Sager.

Dette skriver sig — bortseet fra de større Antal og Beløb for Aarstads, Askøens og Fanes Vedkommende — hovedsagelig fra, at Lov om Forældelse af Gjældsfordringer nødsager Kreditorerne til, for at sikre sig mod Præskription, at indklage sine Fordringer, ligesom «Sparebankforlig» (Behandling af Vekselobligationer med Forligsfuldmagt) har tiltaget noget.

For Fattigvæsenets Vedkommende hidsættes følgende Oversigt for Aarene 1899 og 1904, idet bemærkes, at der for 1905 endnu ikke foreligger tilsvarende Opgaver:

Aar.	Antal understøttede Hovedpersoner.	Fattigkassernes kontante Udgifter.				Naturalydelser.
		Egentlig Fattighjælp.	Sygeforpleining.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1899.....	2 886	157 483	49 608	42 395	249 486	11 959
1904.....	2 851	189 184	48 698	21 206	259 088	0

Som det vil sees, er Udgifterne til Fattigvæsenet i det hele ikke steget i de senere Aar, uagtet de Sindssyges Antal er tiltaget. Efter Fattigloven af 1900 er Lægdshold og Naturalydelser afskaffede. Udgifterne til egentlige Fattige er i Tiltagende, uagtet deres Antal omtrent har holdt sig paa samme Standpunkt som i foregaaende Aar. Dette skriver sig vistnok væsentlig fra, at Livsfornødenhederne udover Landsbygderne bliver dyrere for hvert Aar, som gaar.

Af Fattiggaarde var der i Amtet kun 3, nemlig:

Aarstad Fattiggaard i Aarstad, oprettet 1896,
Hesthammer Do. - Ullensvang, oprettet 1889,
Voss Do. - Voss, oprettet 1900.

Med Hensyn til Amtets Sparebanker meddeles for 1905 følgende Oversigt:

Sparebankernes Navn eller Hjemsted.	Forvaltningskapital.	Heraf Formue.
	Kr.	Kr.
Strandebarm	846 522	83 241
Kvinnherred	845 771	85 699
Skaanevik	295 908	32 770
Etne	227 884	4 978
Ølen	118 364	7 232
Eid	186 766	30 166
Fjære	217 236	24 102
Moster	215 540	21 309
Bremnes	335 912	31 499
Bømmel	144 883	9 775
Stord	654 627	55 842
Fitjar	89 335	11 222
Tysnes	436 762	35 114
Fuse	916 544	89 439
Samnanger	191 282	18 522
Fane	858 416	66 385
Sund-Austevold	296 625	17 557
Haus	1 248 574	117 934
Bruvik	151 113	33 038
Hosanger	104 299	8 134
Hammer og Aasene	51 504	4 318
Herlø	125 706	8 015
Manger	255 750	20 965
Lindaas	530 170	57 419
Masfjorden	91 066	3 905
Kinservik	2 110 206	223 797
Vikør	285 450	25 812
Evanger	249 978	24 121
Voss	2 654 942	256 541
Vossestranden	349 062	42 104
Tilsammen	15 086 197	1 450 955

Sparebankernes Antal er forøget fra 26 til 30. I 1900 udgjorde:

Forvaltningskapitalen ..... Kr. 11 675 018.00,
Formuen ..... - 890 000.00.

Foruden de nævnte Sparebanker har følgende private Aktiebanker virket i Amtet i Femaaret:

Bankindretningens Navn.	Ved Udgangen af 1900.		Ved Udgangen af 1905.	
	Forvaltnings-kapital.	Aktiekapital m. v.	Forvaltnings-kapital.	Aktiekapital m. v.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Ullensvang Privatbank	609 887	50 569	690 393	52 141
Voss Vexel- og Landmandsbank...	242 163	62 185	698 742	62 990
Kvams Privatbank	255 935	27 217	262 789	26 244
Herands Ørebank	128 446	13 900	151 078	14 032
Jondals Privatbank[1])	-	-	137 671	16 915
Os Do.[2])	-	-	281 151	17 262

Ved Udgangen af 1905 var følgende Brandforsikringsselskaber i Virksomhed:

(Se Tabellen næste Side.)

I den almindelige Brandforsikrings-Indretning for Bygninger var forsikret Huse:

	Kjøbstadafdelingen.	Landafdelingen.
	Kr.	Kr.
1900	9 704 640	26 453 060,
1905	9 823 300	26 619 020.

Nogen større Ildsvaade har ikke indtruffet i Amtet i Femaaret.

Som det af det foran anførte vil fremgaa, har Indvaanernes Gjældsforpligtelser steget noget i Femaaret. Ligeledes er Udpantninger, Exekutioner, Tvangsauktioner m. v. tiltaget og Beløbene i Stigende. Jeg har allerede fremhævet, at dette særlig for Midthordlands Vedkommende skriver sig fra enkelte tilfældige Omstændigheder, saasom en større Konkurs i Aarstad, og for Nordhordlands Vedkommende særlig fra Dale Fabrikers Konkurs. Ser man paa den anden Side den store Stigning i Formue og antagen Indtægt, Bankernes Forvaltningskapital, den øgede Afkastning af Gaardsbrugene og hvad der er paakostet disse, den ikke ubetydelig udvidede Fabrikvirksomhed o. s. v., vil man straks finde, at den Fremgang, Amtet i det hele har gjort i økonomisk Henseende i Femaaret, langt overstiger den forøgede Gjæld.

I det hele har Amtet ogsaa i dette Femaar havt en god Periode. Landbruget og dets Binæringer — ogsaa Havebruget — har gjennemgaaende givet et

[1]) Jondals Privatbank oprettet 1 Oktober 1900.
[2]) Os Privatbank oprettet 1888, men tidligere udeglemt.

Brandforsikringsselskaber.	Naar begyndt.	Forsikringssum 1905. For Huse.	For Løsøre.	Tilsammen.	Udbetalte Erstatninger i Femaaret.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kvinnherred Brandassuranceforening	1871	11 878 795	-	11 878 795	7 040.66
Do. Indboforsikringsselskab	1890	-	2 913 300	2 913 300	1 440.25
Fitjar Brandassuranceforening	1899	417 260	-	417 260	20.00
Fuse Do.	1875	3 824 554	766 861	4 591 415	3 063.00
Fane Do.	1904	-	879 240	879 240	0.00
Laksevaag Indboforsikring	1904	-	51 500	51 500	-
Hammer og Alversund Brandforsikringsindretning:					
Huse	1869	1 100 500	500 020	1 600 520	0.00
Løsøre	1893				
Lindaas og Masfjorden Brandforsikringsforening	1856	8 084 600	-	8 084 600	21 729.51
Ullensvang Brandassurance:					
Huse	1865	3 815 500	1 412 000	5 227 500	1 863.86
Løsøre	1887				
Tørvikbygdens Indboassurance	1902	-	60 000	60 000	0.00
«Kyrre», Jondal, Avling- og Indboassurance	1903	-	600 000	600 000	125.00
Vikør Brandassurance	1875	1 486 960	-	1 486 960	6 167.00
«Kvam» Do.	1893	-	812 510	812 510	3 900.00
Ulvik Prestegjelds Brandassurance	1871	1 560 320	483 500	2 043 820	0.00
Voss Brandassurance:					
Huse	1865	3 632 430	922 150	4 554 580	4 798.00
Løsøre	1892				
Vossestranden Brandassurance	1890	692 450	160 220	852 670	0.00

godt Udbytte og de opnaaede Priser har været gode. Det samme gjælder Skogbruget.

Fiskerierne — og da særlig Vaarsild- og Brislingfisket — har slaaet godt til og Priserne har været meget gode.

Industri- og Fabrikvirksomheden har øget og har i Femaaret arbeidet sig jevnt frem under i det hele gode Forhold.

Interessen for forbedret Jordbrugsstel holder sig og har fremdeles vist Tegn til at stige o. s. v.

Større Tab, som kan tænkes at ville influere i videre Udstrækning, har man i Amtet ikke været udsat for.

Jeg mener derfor, at man trygt tør udtale, at Amtet i det hele i Femaaret har gjort gode og sunde Fremskridt. Den Interesse og den Arbeidsomhed, som gjennemgaaende besjæler Amtets Befolkning, lover ogsaa godt for Fremtiden.

Ogsaa med Hensyn til Befolkningens Levemaade og de hygieniske Forhold spores der Forbedringer. Rensligheden staar flere Steder fremdeles adskilligt tilbage, men ogsaa her er der nogen Fremgang. Eftersom Kommunikationerne forbedres og Samfærselen øger, vil dette vistnok lidt efter lidt rette paa sig. Det Arbeide, som udføres af Amtets Landbrugsfunktionærer paa forbedret Fjøsstel og Renslighed med Produkternes Behandling og Tilvirkning m. V., virker ogsaa i Retning af mere gjennemført Renslighed i de enkelte Hjem.

Paa de sædelige Forhold i Amtet er intet væsentligt at sige. I det hele bestaar Befolkningen af en sund og i moralsk Henseende meget agtværdig Befolkning.

Af Ungdoms-, Læse- og Samtalelag findes i Amtet ca. 150. Flere af dem har egne Bygninger. De udretter visselig meget godt.

Folkebogsamlinger findes i alle Herreder — tildels flere i hvert Herred.

Ædruelighedstilstanden har i det hele været god. I Amtet har der i Femaaret fra de forskjellige Afholdsforeningers og Logers Side været udfoldet et energisk og velsignelsesrigt Arbeide, som har vist sin Frugt gjennem aftagende Indkjøb af Brændevin, omend dette ogsaa for en Del har sin Grund i de høie Priser.

Sundhedstilstanden har i dette Femaar ikke været saa god som i forrige Femaarsperiode. Saaledes havde man i Bruvik en haardnakket Difteri-Epidemi og ved Siden mindre Nervefeber-Epidemier paa forskjellige Steder i Amtet. Senere har man i Distrikterne omkring Bergen, særlig Aarstad og Askøen, havt en ganske stærk Nervefeber-Epidemi. Dette har havt tilfølge, at Udgifterne til Sundheds- og Medicinalvæsenet har steget adskilligt. Under disse Udgifter er ogsaa medtaget de Sindssyges Forpleining. Af Sindssyge havde Amtet under offentlig Forpleining:

31 Marts 1900	i Privatforpleinig:	174,	i Asyl	81,	ialt 255,
31 Decbr. 1905	—	189,	—	111,	300.

De Sindssyges Antal stiger for hvert Aar. Det er vanskeligt at skaffe Asylplads og dette medfører, at mange Syge, som burde have været paa Asyl, er udsat i Privatforpleining. Nu kan man med det første vente at faa eget Asyl i Amtet. Da vil flere Syge kunne skaffes Plads i Asyl. Udgifterne til de Sindssyges Forpleining hos Private har steget.

De anmeldte epidemiske Sygdomstilfældes Antal udgjorde:

1901	3 614	Tilfælde med	388	Dødsfald.
1902	3 244	—	314	—
1903	3 118	—	283	—
1904	3 403	—	283	—

Heraf var af:

	1901.	1902.	1903.	1904.
Nervefeber	120	184	138	96
Difteri (Croup)	154	357	317	186
Lungebetændelse	541	462	352	429
Akute Katarrer i Aandedrætsorganerne	1 023	980	935	1 137
Influenza	234	150	348	171
Akut Diarré (Kolerine)	526	268	285	434

Af Spedalske fandtes ved Udgangen af 1900: 46, nemlig 25 Mænd og 21 Kvinder. I 1901 til 1904 er anmærket 7 nye Tilfælde. De fleste af de Spedalske skal være i en høi Alder. Af de Spedalske forpleies 18 i Distrikterne. De øvrige er paa Hospital.

For at modarbeide Tuberkulosens Herjinger føres nu et kraftigt Arbeide. Jeg hidsætter en Opgave over samlet Antal Syge hvert Aar og Antallet af Døde:

Aar.	Antal Syge.	Døde.
1901	553	192
1902	619	190
1903	656	186
1904	728	190

Dødsfald af Lungetuberkulose udgjør 13.1 Pct. af samtlige kjendte ved Sygdom foraarsagede Dødsfald i 1904.

I Skaanevik har været arbeidet for Oprettelse af Pleiehjem, ligesom i Indre Hardanger. Som saadant benyttes Fattiggaarden Hesthammer i Ullensvang. Der er Plads til fra 6 indtil 16 Senge. I 1903 toges Voss Pleiehjem «Bjørkelid» i Brug. Dette Pleiehjem ligger meget vakkert i meget gode Omgivelser. Det har 20 Senge. Pleiehjemmet koster ca. 19 000 Kroner og er væsentlig opført med Bidrag af Voss Ølsamlag. Hvis Loftet indredes, kan det give Plads for indtil 24 Patienter.

Trangen til Pleiehjem er paa flere Steder i Amtet ganske stærk, da man paa Grund af Smittefrygt mange Steder har vanskeligt for at skaffe Forpleining, især hvor det gjælder hjemløse Personer. Desuden har de fleste Syge ikke Lyst til at reise længere Vei væk fra Hjemstedet, da de helst vil være i Nærheden af Slægt og Venner og da hjemme eller i Nærheden af Hjemmet.

Det energiske Arbeide til Sygdommens Bekjæmpelse, som blev paabegyndt i forrige Femaarsperiode og hvorom jeg i Beretningen for 1896—1900 har gjort

udførlig Rede Side 54—56, har været fortsat. Interessen for dette Arbeide saavel blandt Lægerne som Befolkningen har øget jevnt. Og der er fra alle Hold leveret et meget godt Arbeide for denne Sag. Jeg nærer det bedste Haab om, hvis Interessen holder sig, at man om ikke altfor længe vil kunne have opnaaet at stanse Sygdommens Herjinger og faa ned Dødelighedsprocenten.

Af Amtstinget er besluttet, at den Andel i Brændevinsamlagenes Overskud, som falder paa Amtet, indtil videre skal afsættes til et Fond til Modarbeidelse af Tuberkulosen, og særlig til Oprettelse af Pleiehjem. Ligeledes har Amtstinget indtil videre besluttet at afsætte Renterne af det Amtet tilhørende «Fond for nyttige Formaal» til dette Øiemed.

Herom og om Plan for de paatænkte Pleiehjem henvises til Søndre Bergenhus Amtstingsforhandlinger for 1905, Side 97—104 og Side 605—607 samt Side 725 fg.

I Amtet findes Ekelund Aandssvageskole («Sæthres Institut») i Fane. Skolen var tidligere privat med Statsunderstøttelse. I Femaaret er den indløst af Staten og samtidig udvidet, saa der nu er Plads for 160 aandssvage Børn. Udgifterne ved denne Skole udgjorde i 1904 Kr. 91 630, hvoraf Lønninger Kr. 30 278.

Omstreifervæsenet synes at være — omend lidet — aftaget, takket være det Arbeide, som udføres af «Foreningen til Modarbeidelse af Omstreifervæsenet», og den Adgang, som Loven af 1896 om forsømte Børns Behandling giver til at tage Børnene fra de Omstreifende og faa dem bortsat i Barnehjem. Af saadanne har Foreningen 3, hvoraf et, Askviknes, ligger i Os Herred i dette Amt. Ved dette Barnehjem er i Femaaret optaget ialt 26 Børn, som fremdeles er der. I de sidste Aar har der i Hjemmet kun været optaget Børn, som har været henviste dertil af Værgeraadene. Tidligere optoges Børn, som Omstreifere ønskede at faa optaget, men dette havde den Ulempe, at Børnene ofte efter nogen Tids Forløb blev tagne væk fra Hjemmet af Forældrene.

Tidligere undlod Værgeraadene oftere at gribe ind ligeoverfor Omstreiferne, da de ikke vidste, hvor de skulde gjøre af deres Børn. Nu kan de henvende sig til «Foreningen til Modarbeidelse af Omstreifervæsenet» og faa Børn under 4 Aar ind paa Foreningens Barnehjem. Til Børn over 4 Aar er Foreningen Værgeraadene behjælpelig med at finde gode Pleiehjem andetsteds.

Askviknes Barnehjems bogførte Værdi, iberegnet Inventar, er Kr. 41 173.64. Udgifterne ved Hjemmet androg i 1905—1906 til Kr. 9 632.80.

Paa Ulfsnesøen i Bruvik Herred findes et Skolehjem for forsømte Børn, som i sin Tid er oprettet af Bergens Brændevinssamlag, men nu er overtaget af Staten. Ved dette Hjem fandtes ved Udgangen af 1904: 55 Gutter. Hjemmet har 5 Lærere. De samlede Udgifter ved Hjemmet i 1904—1905 var Kr. 51 085, hvoraf til Nybygninger Kr. 19 239.

Folkeskolevæsenet har ogsaa i dette Femaar været i jevn Fremgang.

I Amtet findes 570 Skolekredse med 23 801 undervisningsberettigede Børn. Heraf undervistes i faste Skoler 22 638 og i Omgangsskoler 307. Omgangsskoler findes nu kun i Skaanevik, Onareim (Tysnes), Hosanger, Masfjorden, Ullensvang og Jondal. I Amtet er ansat 359 Lærere og 71 Lærerinder.

Herredernes, Værkernes, Brugenes og Kredsenes Udgifter til Skolevæsenet udgjorde i 1904 ialt Kr. 384 336, hvoraf:

til Lønninger for Lærere og Lærerinder	Kr.	257 573
« Opførelse og Vedligehold af Skolehuse	«	62 993
« Leie af Skolelokaler	«	9 691
« Bøger, Læremidler, Inventar	«	6 231
« Pensioner	«	762
« iøvrigt	«	47 086

Med Hensyn til Amtskommunekassens Udgifter til Amtsskolekassen henvises til Afsnittet: Kommunal Husholdning, foran.

Af Fortsættelsesskoler underholdtes Vinteren 1904—1905 i dette Amt 15 med ialt 19 Lærere og 252 Elever. Udgifterne til disse Skoler beløb sig til 6 817 Kr.

Af kommunale private Gutte- og Pigeskoler uden Examensret fandtes i 1904—1905 4 med 25 Elever og 4 Lærerinder.

Paa Voss fandtes en kommunal Middelskole med Ret til at afholde Afgangsexamen. Den har 4 Klasser. Elevernes Antal var 45. Skolen har 4 Lærere og 2 Lærerinder. Udgifterne ved Skolen var i 1904—1905 Kr. 8 672.

Af Amts- og Folkehøiskoler havde Amtet i Femaaret:

Søndhofdlands og Nordhordlands Amtsskoler med samlet Elevantal i 1905 af 119.

Udgifterne til disse var tilsammen ca. 9 000 Kr.

Framnes Ungdomsskole i Vikør med 54 Elever i 1905 og 4 Lærere samt 1 Lærerinde.

Voss Folkehøgskule, som i 1904 havde et samlet Elevantal af 102, hvoraf 20 ved et særskilt Jentekursus. Ved Skolen er 5 Lærere og 2 Lærerinder. Udgifterne ved denne Skole udgjør ca. 9 500 Kr. aarlig.

Desuden underholdtes i 1905 40 Aftenskolekurser.

I 1905 blev besluttet oprettet en Husholdningsskole paa Enes i Kvinnherred. Den begyndte sin Virksomhed 1 Februar 1906. Flere saadanne Skoler tænkes oprettede.

Fagskoler fandtes ikke i Amtet.

Til Tjenestegjøring i 1905 blev af 911 Værnepligtige 669 udskrevet til Linien og 75 til Trænet, medens 167 blev kjendt udygtige til al militær Tjeneste.

Af Skilsmissebevillinger er der i dette Amt i Tiden 1891 til 1904 kun meddelt 21. I samme Tidsrum har kun forekommet 3 Skilsmissedomme. Siden 1871 til 1904 har der af Amtmanden i alt været meddelt kun 25 Separationsbevillinger.

Af civile Retssager har der ikke været flere end tidligere. Heller ikke af kriminelle Sager. Større Forbrydelser er ikke begaaet i Amtet i Femaaret. Sagerne har kun angaaet mindre Forbrydelser. I det hele er der i dette Amt faa Justitssager.

Søndre Bergenhus Amt, 23 Mai 1907.

Hroar Olsen.

XIII.

Bergen.

Beretning

om den økonomiske Tilstand m. v. i Bergen
i Femaaret 1901—1905.

Herved har jeg den Ære at fremsende en af Bergens Magistrat afgiven Beretning om den økonomiske Tilstand m. v. i Bergen for Femaaret 1901—1905, til hvilken Beretning jeg henholder mig.

Bergen den 1 Juni 1908.

Hroar Olsen.

I. Folkemængden.

Ifølge den officielle Statistik var Bergens Folkemængde i:

1801	17 122,
1860	26 558,
1890	53 684.

Ifølge Folketællingen 3 December 1900 var Folkemængden da 71 867 tilstedeværende og 72 251 hjemmehørende Personer.

Bergens Stadsfysikat udfører for hvert Aar en Beregning over Folkemængden og har paa Grundlag heraf ansat den tilstedeværende Befolkning ved Udgangen af 1905 til 77 700 og den hjemmehørende til henimod 80 000. I disse Beregninger er imidlertid ikke taget Hensyn til Udvandringen, og de sidstnævnte Tal er derfor feilagtige. Tages Udvandringen i Betragtning, skulde den tilstedeværende Befolkning ved Udgangen af 1905 være 74 442 og den hjemmehørende

76 748. Forøgelsen i det forløbne Femaar udgjør derefter, regnet efter hjemmehørende Personer, 4 497 Personer.

Man hidsætter nedenstaaende Opgaver for sidste Femaar vedrørende de Faktorer, som har Betydning for Folkemængdens Bevægelse:

Opgave over Levendefødte samt Døde:

Aar.	Levendefødte.	Døde.	Overskud af Fødte.
1901	2 331	1 090	1 241
1902	2 320	1 030	1 290
1903	2 270	1 002	1 268
1904	2 140	1 074	1 066
1905	2 109	1 046	1 063
Tilsammen	11 170	5 242	5 928

Opgave vedkommende Udvandringen til Amerika:

Aar.	Den samlede Udvandring over Bergen.	Antallet af dem, som udvandrede fra Bergen:			
		Mænd.	Kvinder.	Børn.	Ialt.
1901	2 005	234	122	36	392
1902	2 795	293	174	63	530
1903	3 086	466	219	92	777
1904	2 850	485	223	129	837
1905	2 797	419	220	83	722
Tilsammen i Femaaret	13 533, hvoraf fra Bergen 3 258.				

Opgave[1]) over anmeldte Ind- og Udflyttede (heri ikke indbefattet Udvandrede):

Aar.	Indflyttede.	Udflyttede.	Overskud af Indflyttede.
1901	408	497	÷ 89
1902	1 033	803	230
1903	1 421	1 272	149
1904	1 790	1 264	526
1905	1 332	1 310	22
Tilsammen	5 984	5 146	838

[1]) De i denne Opgave indeholdte Tal er ikke helt stemmende med det virkelige Forhold med Hensyn til Ind- og Udflytningen; særlig gjælder dette de første Aar.

Antallet af beboede Huse udgjorde ifølge Opgave fra Stadskonduktørkontoret ved Udgangen af Femaarsperioden 4 737 eller 44 flere end ifølge Folketællingen 3 December 1900.

2. Industri og Haandværk.

Direktionen for Bergens Haandværkerforening har udtalt følgende:

«For de fleste Haandværksfag har Femaaret været mindre gunstigt. Heller ikke for Industriens Vedkommende kan man sige, at det forløbne Femaar har været gunstigt, om man end for enkelte Branchers Vedkommende tror at kunne udtale, at der har været Fremgang at spore.

Brugen af elektrisk Drivkraft til Værkstedsbrug har gaaet adskillig fremad i Femaaret, — dog har den forholdsvis høie Pris paa Drivkraften i Forbindelse med de mindre gunstige Tider for Haandværket bevirket, at Benyttelsen af samme ikke er bleven saa almindelig, som ønskeligt kunde være.»

Hertil skal man føie, at Antallet af de i Femaaret udstedte Haandværksborgerskaber var:

i 1901	41,
- 1902	36,
- 1903	36,
- 1904	42,
- 1905	39.

Til Oplysning om Fabrik- og Brugsvirksomhedens Udvikling henvises til nedenstaaende fra Fabrikinspektøren modtagne Opgave:

Opgave vedrørende Industriforhold i Bergen:

Ved Udgangen af Aaret	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere:			Motorernes	
		Mænd.	Kvinder.	Ialt.	Antal.	Hestekræfter.
1901.....	135	2 186	616	2 802	149	3 287
1902.....	167	2 176	649	2 825	177	4 501
1903.....	164	1 799	472	2 271	191	3 861
1904.....	183	1 900	652	2 552	203	4 174
1905.....	190	1 899	725	2 624	227	4 430

Opgaven for 1905 fordeler sig paa efternævnte Grupper af Bedrifter saaledes:

Bedriftsgrupper.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere.
Stenindustri m. v.	2	19
Mekaniske Værksteder og Metalindustri	34	590
Kemisk Industri m. v.	9	108
Anlæg for elektrisk Belysning og Kraft	3	17
Textilindustri af alle Slags	13	268
Papirindustri	3	113
Læder- og Gummivareindustri	4	12
Træindustri samt Industri i Horn, Ben, Merskum o. s. v.	22	176
Nærings- og Nydelsesmidler	68	747
Beklædning og Rensning	10	291
Polygrafisk Industri	20	272
Diverse	2	11
Tilsammen	190	2 624

Skibsbyggervirksomheden har i Femaaret været af omtrent samme Omfang som i forrige Femaarsperiode. Paa Byens for Nybygnings Vedkommende betydeligste Skibsværft, Georgernes Værft, byggedes 3 Trædampskibe med en samlet Drægtighed af 1 729 Ton, 1 Fiskedamper paa 60 Ton, et Par mindre Dampbaade og flere Fiskerskøiter og Pramme samt 1 Redningsskøite og 1 Motorbaad.

Paa Mjellem & Karlsens mekaniske Værksted byggedes 14 Staaldampskibe med en samlet Drægtighed af 1 335.48 Registerton og til 5 Trædampskibe, hvis Skrog var bygget andetsteds, leveredes Maskiner og Kjedler m. m.

Paa Nyhavns Værksted byggedes 1 Bugserdampbaad.

Paa samtlige disse 3 Værfter og paa Jægtevigens Skibsværft er derhos drevet Reparationer og Kjølhalingsarbeider i ikke ubetydeligt Omfang, specielt ved Mjellem & Karlsens Værksted, hvis væsentligste Virksomhed bestaar i Reparationsarbeide.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

Sekretæren i Bergens Handelsforening, Skibsmægler *Nicolay Holtermann,* har afgivet nedenstaaende Fremstilling:

«Havde man ved Udgangen af det forrige Femaar en nogenlunde sikker Fornemmelse af, at vanskelige Tider var i Anmarsch ovenpaa en florissant Periode, hvis Vandskud tog Karakteren af et Gründer- og Jobbevæsen med unaturlige og altfor let vundne Gevinster, saa stod man allerede i 1901 midt oppe i de

«daarlige Tider», og det nye Aarhundredes første Aar giver et temmelig trist Billede af omtrent alle Grene af vort Næringsliv. Hvad der for vort Lands og specielt for vor Bys Vedkommende i Aaret 1900 balancerer Nedgangen paa saamange Omraader, nemlig vor Skibsfart med vor store Dampskibsflaades rundelige Afkastning, kunde i 1901 kun delvis tælle som en Faktor, istand til at kaste Lys over et mørkt Landskab. I Fragtmarkedet, dette store naturlige Barometer for Verdenshandelen, skede der nemlig allerede i Vaaren 1901 temmelig pludselig og vistnok for de flestes Vedkommende ganske uventet et stærkt Omslag med en Nedgang i Raterne, som sikkert og jævnt fortsatte sig gjennem flere af de paafølgende Aar lige optil Høsten 1905, da atter lysere Tider sporedes.

Man fik i sin store Almindelighed snart mærke, at Penge ikke strømmede saa rigelig til, som man i længere Tid havde været vant til, og den daglige Omsætning begrænsedes efterhaanden til det rent nødvendige. Ligesom den indenbys Handel saaledes fik en tydelig Fornemmelse af de daarlige Tider, var det selvsagt, at Byggevirksomheden, der allerede havde begyndt at tage Rev i Seilene ved Udgangen af forrige Femaarsperiode, efterhaanden aftog i væsentlig Grad og snart indskrænkedes til det rent minimale. Man var hurtig paa det rene med, at der foreløbig var nok Husrum i vor By, og Invasionen fra Landdistrikterne var neppe mærkbar, sammenlignet med de seneste Aar. Det blev derfor en tarvelig Tid for den store Stok af Murerarbeidere og Snedkere i Bygningsfaget, saavelsom for vore Teglværker og Skiferbrud. De store Nybygninger paa Strandsiden efter Branden i 1901 var foreløbig indskrænket til Arbeider i Grunden. Først Aalesundsbranden i 1904 og den derpaa følgende Gjenopbyggelse af en saagodtsom helt nedbrændt By bragte atter lidt Fart i Arbeidet for Bygningsfolk og Leverandører, der her fandt et nært og naturligt Marked.

Naar bortsees fra vore Maskin- og Skibsbyggerier, der i en Søfartsby par excellence som Bergen altid vil have adskillig Beskjæftigelse med Reparationer og Eftersyn af den hjemlige Flaade, og som desuden har kunnet glæde sig ved adskillig Nybygning for saavel inden- som udenbys, ja endog udenlandske Rederier, har den hjemlige Industri forøvrigt fristet en temmelig tarvelig Tilværelse i den største Del af Femaaret. Saavel den indenlandske som den udenlandske Konkurrence har været skarp, og Tilgangen paa Raastoffe har for adskillige Brancher, specielt Textilfabrikerne, været vanskelig. Efter det seneste Toldpaalæg har der dog vist sig ikke saa liden Bedring for Rebslagerierne Vedkommende, ligesom de hjemlige Uldfabriker har kunnet konstatere betydelig Opsving i Omsætningen.

Margarinfabrikerne er yderligere steget i Tal, og den indenlandske Omsætning har tydelig været i Stigende; de sparsomme Forsøg paa Export har derimod ikke ledet til noget større Resultat.

Det sidste Aar kan notere Startingen af tvende Hermetikfabriker, væsentlig til Forædling af Brisling og Sild.

Møllebedriften har gaaet sin vante Gang, og de fleste Anlæg har som Regel havt jevnt Arbeide, men de lave Malepenge gjør vistnok Fortjenesten forholdsvis liden.

Af vore større Aktieforetagender kan de private Banker gjennemgaaende se tilbage paa en normal Periode med rimelig Afkastning. For en enkelt Banks Vedkommende bragte vistnok nogle større uheldige Engagements Aktiernes Værdi adskillig nedover, hvad der dog ikke paa nogensomhelst Maade har rokket ved Institutets Anseelse og Kredit.

Brandforsikringsselskaberne har havt adskillige stygge Tab at regne med og har selvfølgelig ikke kunnet give store Dividender; hvorimod Søforsikringsselskaberne vistnok har arbeidet med jævn Fortjeneste.

Vore mindre Dampskibsselskaber, der trafikerer Fjordene og de nærmeste Farvande, har havt fuld Beskjæftigelse i sine godt indarbeidede Ruter, og Resultaterne har været upaaklagelige. Nogen synderlig Nyanskaffelse af Tonnage inden denne Gren af vor Flaade har Femaaret ikke at opvise. Vort største Selskab, der underholder Ruter paa det nordlige Norge og Udlandet, kan fremdeles ikke rose sig af et Udbytte, der staar i Forhold til den anbragte Kapital eller Risikoens Omfang.

Turisttrafiken har været nogenlunde jævn, med mere eller mindre Tilgang fra Aar til andet. Nogen større Udvidelse af Hoteldriften har dog ikke været paakrævet, da det som før desværre maa konstateres, at vor By med sine faa Adspredelser, særlig i Sommertiden, kun lidet frister Turisterne til noget længere Ophold. De store udenlandske «flydende Hotellers» Besøg har tiltaget i de senere Aar; med sin Komfort og sin efter Passagerernes Vaner tillempede Levemaade konkurrerer disse altfor skarpt med vore hjemlige Forhold paa dette Omraade.

Efter disse almindelige Bemærkninger skal man tillade sig at omtale mere specielt de enkelte Brancher af Forretningslivet:

K l i p f i s k f o r r e t n i n g e n. Efter de slette Erfaringer, man havde fra Aaret 1900 om høie Priser for denne Vare, og ligeledes om hvordan vort lille Fiske kan overvurderes i sin Indflydelse paa Verdensmarkedet, betalte man i 1901, skjønt Fiskepartiet ikke var stort, til en Begyndelse blot Kr. 7.50 pr. 20 Kg., der dog senere steg til Kr. 8.00. Den varme Sommer dette Aar foraarsagede ikke liden Skade paa den lagrede Fisk gjennem den herjende «Midsop». Det følgende Aar med sit gode Tørreveir gav et udmærket Produkt, men Kvantumet var lidet, og Priserne for Lofotvare dreiede sig om Kr. 8.00 à Kr. 8.25. Afsætningen var træg, da Labradorfisket overfyldte Markederne med sine Varer. I 1903 var Fisket fremdeles lidet, hvad der dette Aar tildels skyldtes «Russekobbens» Invasion, og Fisken var dertil elendig, baade hvad Størrelse og Kvalitet angaar. For de første Tilførsler blev alligevel betalt op til Kr. 9.00, og det skyldtes kun det slette Newfoundlandsfiske dette Aar, at ikke Forretningen bragte vore Exportører et stort Tab. De til 1904 overliggende Beholdninger opnaaede endog gode Priser ude. Klipfisken gik dette Aar op i Kr. 9.75 à Kr. 10.00 gjennemgaaende. Exporten fra Bergen blev meget indskrænket, kun 3.6 Mill. Kg., eller, med andre Ord, mindre end nogensinde før. Ved Nyfiskens Komme næste Aar var dog Lagrene efterhaanden blevet omtrent oprømmet, og den første Lofots-

fisk betaltes i 1905 med Kr. 10.00 à Kr. 10.25, en Pris, der dog ud paa Sommeren gik ned i Kr. 9.00, for udover Høsten atter at stige til Kr. 9.75. Ogsaa begge disse Aar støttedes vor Klipfiskhandel ved, at de oversjøiske Fiskerier gav smaa Resultater.

Et ikke ringe Kvantum islandsk Klipfisk exporteredes over Bergen i alle disse Aar.

Rundfiskforretningen. De usædvanlig høie Priser, denne Vare opnaaede i 1900, øvede selvsagt sin Indflydelse paa næste Aars Forretning. Der hængtes usædvanlig meget, og Fisken betaltes ogsaa høit i Forhold til det hængte Kvantum. Kvaliteten var vistnok tilfredsstillende, men den varme Sommer gjorde Svindingsprocenten usædvanlig stor, og det endelige Resultat var neppe mere end tarveligt. 1902 gav et Rundfiskprodukt af en ganske usædvanlig smuk Kvalitet, hvad der betydelig lettede Afsætningen og betingede gode og stigende Priser. De følgende to Aar med sin magre Fisk gav ogsaa en finfin Vare, med endnu høiere Priser, saaledes i 1903 gjennemgaaende Kr. 15.00 à 16.00 for Hollændersorterne og omkring Kr. 14.00 for samfængt Vare. 1905 gav derimod i sin Helhed et temmelig tarveligt Resultat. En livlig Stigning i Begyndelsen af Sæsonen kom udelukkende Nordlændingerne tilgode, og Konjunkturerne senere i Sæsonen var ikke Indehaverne gunstige. Kvaliteten lod meget tilbage at ønske dette Aar, og Undervægten var større end vanligt.

I Tranforretningen levnede Aaret 1901 neppe mere end en tarvelig Handelsfortjeneste. Leveren var dette Aar fed, om end noget mindre end i 1900. Damptran noteredes ved Aarets Begyndelse i Kr. 52.00, og gik efter flere Fluktuationer op i Kr. 60.00 ved Aarsskiftet 1902. Dette Aar var Torskeleveren meget mager, og de producerede Kvanta af de mindste, Statistiken hidtil kjendte. Uklaret Damptran steg til Kr. 100.00 og raa Medicin endog til Kr. 115.00, der dog i sidste Halvdel af Aaret gik ned i resp. Kr. 100.00 og Kr. 75.00. Endnu magrere blev 1903 med et Trankvantum, der knapt var 10 Pct. af hvad man i «fede» Aar var vant til. De medicinale Sorter steg til rene Fantasipriser, efterhvert som de mistrøstige Efterretninger indløb fra Fiskeridistrikterne, for dog udover Sommeren igjen at tage en synkende Tendens. I 1904 betaltes de første Tilførsler af Damptran med Kr. 140.00, steg udover Vaaren til Kr. 200.00 og faldt atter i Juni til Kr. 100.00, for saa udover Høsten at holde sig i Kr. 105.00—110.00. Konjunkturerne var gjennemgaaende tarvelige og Kvantumet ringe, hvorfor Forretningen ikke gav synderlig Grund til Tilfredshed. 1905 bragte gjennemgaaende kun Skuffelse. Damptran i ny Vare betaltes til en Begyndelse med Kr. 100.00, men da det forsinkede Fiske endelig tog sig godt op i Marts Maaned, faldt Prisen med rivende Hastighed og var i Mai Maaned nede i Kr. 50.00. Senere gik dog Tendensen noget op, og August Maaned noterer Kr. 70.00. Udover Høsten flauede Markedet atter af, og i December afgives til Kr. 54.00.

Rognforretningen. Ligesom Rognsæsonen i Aaret 1900 var noget enestaaende i denne Artikels Historie, saa gav Aaret 1901 den heller ikke noget efter. Saavel Lagrene her som i Frankrige var omtrent aldeles oprømmet, og det nye Kvantum var, om end ikke saa ubetydeligt som forrige Aars, dog kun middelmaadigt. Rognpriserne steg derfor efterhaanden til Kr. 60.00 og Kr. 50.00 for resp. første og anden Sort, og det kan trygt siges, at saavel Kjøberne som Exportørerne havde en pen Fortjeneste. Fisket i Frankrige fortsattes med Held ligetil ultimo November, og der indrømmedes op til Francs 150 for 1ste Sort Vare — noget hidtil uhørt i Rognhandelen. Som Følge heraf begyndte det nye Aars Rognsæson herhjemme med saa svimlende Priser som Kr. 63.00—65.00 for første Sort, og det forholdsvis ubetydelige Kvantum var allerede medio Juli saagodtsom realiseret til en Slutpris af Kr. 80.00. Sardinfisket slog imidlertid dette Aar yderlig slet til, og Frankrige kom derfor til alene at bære hele Tabet af en overdreven Rognspekulation. Med de store overliggende Beholdninger i Frankrige skulde man have ventet moderate Anlægspriser i det kommende Aar, men det ynkelige Kvantum, Fiskerierne gav i 1903, og den gode Søgning fra Spanien, som hvert Aar havde øget sit Rognforbrug, bragte os ogsaa dette Aar et ganske godt Resultat, tiltrods for et paany feilslaaet Sardinfiske i Frankrige. Prisen, som til en Begyndelse noteredes i resp. Kr. 50.00 og Kr. 40.00, steg jævnt til Begyndelsen af Juni, da Kr. 70.00 og Kr. 60.00 opnaaedes, samtidig med at Beholdningerne var væsentlig realiseret. Det følgende Aar aabnedes Sæsonen med Kr. 60.00 for 1ste Sort og steg efterhaanden til Kr. 80.00. Sardinfisket i Frankrige var dette Aar adskilligt bedre end de to foregaaende, om end ingenlunde rigt, og Beholdningerne baade hjemme og ude blev saagodtsom oprømmet. Ogsaa i 1905 blev Rognkvantumet, om end noget større end i 1904, dog under et Middelsaar, og de høie Priser gjentager sig. I April begynder Noteringerne med Kr. 70.00 og ender i August efter nogle mindre Svingninger med Kr. 80.00 for 1ste Sort. Det er ogsaa dette Aar Spanien, som støtter Markedet, da Sardinfisket i Frankrige atter slaar feil, og Tilstanden i de franske Fiskeridistrikter skildres med mørke Farver.

For Sildeforretningen har det svundne Femaar været adskillig variabelt, saavel hvad Fangstudbyttet som det økonomiske Udbytte angaar. 1901 gav et mindre Kvantum end det foregaaende Aar. Vaarsilden bragte kun Skuffelse, og Fedsildforretningen blev lidet opmuntrende, medens de udenlandske Fiskerier gav større Resultater og derigjennem skabte en skarpere Konkurrence. 1902 var baade med Hensyn til kvantitativt og pekuniært Udbytte adskillig bedre, især for Fedsildens Vedkommende. 1903, som havde et ganske anseeligt Fangstudbytte at opvise, gav derimod ikke Resultater, som paa nogen Maade svarede til det opfiskede og saltede Kvantum. Et rigt skotsk Sildefiske gjorde os betydelig Afbræk. 1904 gav ikke stort over Halvparten af det foregaaende Aars Udbytte, da Fedsildfisket slog aldeles feil; de smaa Kvanta, man havde at arbeide med, gav dog Exportørerne Fortjeneste baade i Vaarsild og Fedsild. I 1905 var Totaludbyttet noget rigere, men Fedsildfisket endnu slettere end

Fjoraarets, ja mindre, end det i Mands Minde havde været. Fortjenesten var dog baade i Fedsild og Vaarsild forholdsvis ganske tilfredsstillende. Særlig udførtes der med Fordel store Kvanta af Vaarsild til Rusland over Archangel, hvor Indførselen var fritaget for den høie russiske Sildetold.

Fersk Sild er for Bergensk Regning udskibet i stor Maalestok, særlig til England, men med meget vekslende Held.

Havfiskebedriften har i de senere Aar taget adskillig Opsving og drives ogsaa fra Bergen med en voksende Flaade af Smaadampere. Resultaterne har dog gjennemgaaende været tarvelige; dog er der i 1905 baade for Bankfisket og Drivgarnsfisket adskillig Fremgang at paavise.

Kornhandelen var i 1901 som Importhandelen forøvrigt høit sagt op i et Middelsaar, snarere under. Fluktuationerne paa Markedet var ringe og Chancerne til Fortjeneste smaa og sjeldne. I 1902 var Priserne fremdeles mærkelig stabile; ved Aarets Begyndelse betaltes for Rug og Byg Kr. 10.00 pr. 100 Kg., og ved Aarsskiftet henholdsvis 1/4 og 1/2 Krone lavere. Fortjenesten var derfor heller ikke dette Aar stor. 1903 viser nogenlunde samme Billede. Rug noteredes ved Nytaaret i Kr. 9.75 og gik i Aarets Løb ikke over Kr. 10.00 og ikke under Kr. 9.50. Byg stod ved Nytaaret i Kr. 9.50 og holdt sig uforandret helt til Sommeren, da de gode Høstudsigter drev Prisen ned i Kr. 8.50 pr. Høstskibning. Tilførslerne var store især udover Høsten, og da vor hjemlige Høst ligeledes gav godt Udbytte, trykkedes Priserne efterhaanden tildels under Udlandets. Der blev derfor dette Aar vistnok ikke saa lidet direkte Tab for Importørerne. 1904 steg Fjoraarets sidste Priser i Februar—Marts op i resp. Kr. 10.50 og Kr. 9.50, for atter i April—Mai at gaa ned i Kr. 9.00 og Kr. 8.00; først udover Eftersommeren og Høsten begyndte atter Stigning, grundet mindre god Høst, navnlig i Amerika, og ved Aarsskiftet var Prisen igjen oppe i Kr. 10.50 og Kr. 9.50 med fast Tendens. Fortjenesten var første Halvdel af 1904 ikke stor; tildels tabtes ogsaa Penge, men derimod bragte Høsten nogenlunde jevn Gevinst. 1905 viser de sidste Priser uforandret ligetil Mai Maaned, da en langsom Stigning indtraadte, indtil Juli noterer henholdsvis Kr. 11.50 og Kr. 10.50. Derpaa fulgte et Tilbageslag, og for August—September Skibning noteredes lige ned til Kr. 10.00 og Kr. 9.00. Udover Høsten gik Prisen atter op, og ved Nytaar 1906 er Tendensen fast til Kr. 12.50 og Kr. 10.50. Vaaren dette Aar bragte en liden, men dog jevn Fortjeneste, og Høsten gav ganske godt Udbytte, skjønt Afsætningen, takket være vor egen gode Høst, blev mindre end paaregnet. Under den politiske Krise i 1905 blev der af Regjeringen indkjøbt en hel Del Kornvarer, ligesom ogsaa Private delvis sikrede sig større Kvanta end vanligt, uden at dette dog øvede nogen mærkbar Indflydelse paa Omsætningen i det hele.

Kolonialforretningen var i 1901 uden større Fluktuationer og gav kun smaa Chancer til Fortjeneste. I 1902 gav Sukker og enkelte Frugt-

sorter noget mere Udbytte end vanligt. 1903 medførte adskillige Fluktuationer saavel i Kaffe som i Sukker, der gav forholdsvis god Fortjeneste. I 1904 bød Branchen paa adskillige Svingninger, og særlig Sukker gav en god Avance. 1905 gav ikke noget rart Udbytte i sin Helhed. Sukkeret, som steg enormt fra Høsten 1904 til Nytaaret 1905, faldt saa at sige ustanseligt ligetil senhøstes, da Prisen atter løftede sig en Smule. Den enorme Nedgang medførte i sin Almindelighed Tab saavel for Grossister som for Detaillister. Kaffe var udsat for adskillige Svingninger, men bragte ikke nogen tilfredsstillende Fortjeneste. Kolonialhandelen en gros hører idetheletaget til de mest trykkede og har specielt havt vanskelig for at udvide sin Omsætning under Mangelen paa tilstrækkelige Kommunikationer for Varetransport til de Dele af vort Land, hvor Forbruget er størst, ligesom Chancerne for en rimelig Fortjeneste af Omsætningen paa de fjernere liggende Landsdele har været stærkt reduceret paa Grund af de for Branchen raadende høist uheldige Fragtforhold.

I Petroleum er Engros-forretningen fremdeles monopoliseret af «Vestlandske Petroleumskompani», der selvfølgelig aarlig har inkasseret en smuk Gevinst. Enkelte Forsøg paa en Smule Konkurrence gjennem Indførsel af Partier over Hamburg blev atter opgivet.

Manufakturhandelen. I 1901—1902 indskrænkede Omsætningen sig til de mere kurante Varer og Nødvendighedsartikler. Galanteriforretningerne fik i ikke ringe Grad føle Trykket af de knappe Pengetider. I 1903 arbeidede Forretningen ligeledes uden synderlig Fremang, i høi Grad hemmet af de hyppige Realisationer fra Akkord- og Konkursboer. 1904 viste gjennemgaaende en noget bedre Omsætning, ligesom 1905 var ret tilfredsstillende. Avancen blev dog ikke saa god, som man skulde have ventet. I norske Varer viser dette sidste Aar et betydelig øget Forbrug.»

Foranstaaende Fremstilling skal man supplere med følgende Opgaver:

Bergens Vareomsætning og Toldintrader udgjorde:

Aar.	Indførsels-værdi.	Udførsels-værdi.	Samlet Omsætning.	Toldintrader inklusive Skibsafgifter.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
1901	49 495 600	21 365 500	70 861 100	4 347 691
1902	47 776 600	24 418 400	72 195 000	4 267 128
1903	50 932 200	22 772 300	73 704 500	4 595 231
1904	51 883 600	23 390 400	75 274 000	4 246 630
1905	56 299 700	25 226 800	81 526 500	4 571 984

Der er i Femaaret meddelt følgende Antal Handelsborgerskaber og Handelsbreve:

i 1901 142,
- 1902 141,
- 1903 153,
- 1904 140,
- 1905 ..... 152.

Indskuddene i de private Banker — Bergens Kreditbank, Bergens Privatbank, Bergens Sparebank og Bergens Skillingsbank — udgjorde:

31 December 1900 ..... Kr. 65 850 007.86,
31 — 1905 ..... - 79 348 483.52.

De i Landets Almindelige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Bygninger m. v. viste følgende Tal:

Aar.		Antal Eiendomme.	Forsikringssum:		Kontingent:		Brandskade.
			Kjøbstadsafdelingen.	Landafdelingen.	Kjøbstadsafdelingen.	Landafdelingen.	
			Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
1901	1ste Halvaar	4 958	91 927 890	998 150	126 311.10	516.56	691 865.00
	2det —	4 958	92 561 570	1 017 650	126 992.41	526.31	
1902	1ste Halvaar	4 958	92 279 600	957 700	126 237.67	496.68	159 770.00
	2det —	4 910	92 392 980	964 100	126 315.03	499.88	
1903	1ste Halvaar	4 910	92 416 760	971 300	125 360.15	503.80	187 500.00
	2det —	4 910	93 112 570	968 100	125 690.96	502.20	
1904	1ste Halvaar	4 910	93 393 800	988 100	125 953.61	512.20	30 660.25
	2det —	4 882	93 771 500	981 700	117 014.43	509.00	
1905	1ste Halvaar	4 884	94 346 860	976 900	108 453.30	506.60	53 890.00
	2det —	4 884	94 691 180	976 900	108 586.76	506.60	

4. Skibsfart.

Herom har Sekretæren i Bergens Handelsforening, Skibsmægler *Nicolay Holtermann,* meddelt nedenstaaende Fremstilling:

«Rederibedriften, som i forrige Femaarsperiode havde en flot Tid med rigelig Afkastning, har i Aarene 1901—1905 fristet en ganske anderledes Skjæbne. Som tidligere nævnt i denne Beretnings Indledning, fik man allerede i Slutningen af Aaret 1900 en tydelig Følelse af, at de «gode Tider» var sluppet op. Fragtmarkedet begyndte at vise uomtvistelige Tegn til en Slappelse, der

ikke syntes at skulle blive forbigaaende. Og den Nedgang i Raterne, som pludselig indtraadte, fortsatte sig jævnt fremover gjennem de følgende Aar. Man troede stadig at have naaet Bunden, men denne viste sig stedse at ligge dybere og dybere. Hvad der i 1901 endnu hjalp til at gjøre Overgangen mindre følelig, var de ganske gode Maanedscertepartier fra 1900, hvis Varighed gik ud over dette Aar. Men dette Støttepunkt maatte snart glippe. Og det blev ikke som i tidligere Nedgangsperioder væsentlig blot de ældre og mindre Dampere, som maatte kjæmpe paa Livet løs i Konkurrencen med de større og nyere Typer, selv for de største og moderneste Baade blev det til sine Tider vanskeligt om ikke umuligt at finde passende Beskjæftigelse. Disse Omstændigheder medførte ganske selvfølgelig en betydelig Reduktion i Skibsværdierne, der for vor Bys Vedkommende vistnok maa regnes i Millioner. Men trods al Enighed om, at Tilbudet af Tonnage over hele Verdensmarkedet saa langt overskred den jævne Efterspørgsel, maatte man med Forundring være Vidne til, at Nybygningen varede fort ved. Raamaterialierne og Arbeidspengene faldt, og dette har naturligvis fristet til at benytte de billige Konjunkturer. Ogsaa vor hjemlige Flaade har derfor i Femaaret faaet adskillig Tilvækst, særlig af de største moderne Typer, men ogsaa af Baade, der specielt er beregnet for Trælasttrafiken og Frugttraden i Amerika. Ogsaa et Par større Staalskibe indkjøbtes for Bergens Regning.

Først i Høsten 1905 lysner det en Smule for Rederibedriften, og Skibsfarten faar atter lidt Vind i Seilene. Efter Afslutningen af den store Krig i Østasien viste der sig alle Tegn til Gjenoptagelse af den Samtrafik, der i saa lang Tid havde ligget nede paa de Dele af Verdensmarkedet. I de Forenede Stater, hvor Fragtmarkedet i en lang Periode havde vist en Slappelse, der neppe har noget tidligere Sidestykke, indtraadte der en overraskende Bedring, og en usædvanlig Mængde Baade fik Employ i Kornexporten. I Argentina, hvor store nye Landomraader var lagt under Plogen, gav en rig Høst Anvendelse for betydelig Tonnage. Ved en Konference i Kjøbenhavn Sommeren 1905 vedtoges af de forskjellige Landes interesserede Rederier en bindende Minimaltarif i Trælastraterne for at sætte en seilbar Grænse i denne Trafik. Det har vistnok været i Forudfølelsen af en gryende Dag, at vore Redere i dette Periodens sidste Aar slog Rekorden i Nybygning for vor Bys Vedkommende, idet der blev kontraheret for ca. 10 Millioner Kroner i nye Dampere.»

Stedets Handelsflaade udgjorde:

Aar.	Dampskibe.	Tonnage (netto).	Seilskibe.	Tonnage (netto).
1900	242	167 516	86	6 686
1905	281	200 510	76	4 693

Til Stedet ankom der:

i 1900.....	686	Skibe	med	samlet	Tonnage	331 967,
- 1905.....	669	—	-	-	—	357 156,

og der afgik fra Stedet:

i 1900.....	691	Skibe	med	samlet	Tonnage	330 334,
- 1905.....	664	—	-	-	—	345 905.

Antallet af meddelte Skibsførerborgerskaber har udgjort:

i 1901	9,
- 1902	16,
- 1903	8,
- 1904	17,
- 1905	17.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning[1]).

Med Hjemmel i Kommunestyrebeslutning af 26 April 1901, approberet ved kgl. Res. af 20 Mai s. A., angaaende Bemyndigelse til at laane indtil 6 000 000 Kr., blev der i 1901 hos C. J. Hambro & Son, London, optaget et Laan til et samlet paalydende Beløb af Kr. 5 995 270 (o: £ 330 500 efter en Kurs pr. Pund af 18.14). Beløbet blev udbetalt efter en Kurs af 95.60 Pct.; det bærer 4 Pct. Rente og har en Amortisationstid af 40 Aar.

Af det saaledes laante Beløb blev Kr. 2 337 500 anvendt til Indfrielse af rent midlertidige Laan, som havde maattet optages, og hvoraf Kr. 900 000 allerede var optaget ved Udgangen af 1900.

Ved Kommunestyrebeslutning af 30 Juni 1905, approberet ved Den norske Regjerings Resolution af 30 August s. A., er der givet Bemyndigelse til at laane indtil 4 000 000 Kr. Denne Laanebemyndigelse blev ikke benyttet inden Udløbet af Femaarsperioden, uden forsaavidt som der blev optaget et midlertidigt Laan hos Bergens Sparebank, stort Kr. 898 920, til Indfrielse — sammen med de paa Bykassebudgetterne afsatte Beløb — af det i 1900 optagne Laan hos Livsforsikringsselskabet «Star», omhandlet i forrige Femaarsberetning. «Star»-laanet blev overensstemmende med Laanekontrakten indfriet 30 September 1905 med sit paalydende Beløb Kr. 1 010 000.

Kommunens samlede Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1900 Kr. 8 857 500, men ved Udgangen af 1905 Kr. 11 442 142.20.

Af Foretagender, der for Laanefondets Regning er iværksatte i Femaaret, skal man nævne: Erhvervelse af Jægtevigen, Ombygning af Raadhuset, Opførelse af Folkeskole paa Fredriksberg, Maalinger i Byens Vasdrag, Erhvervelse af Eiendommen Kong Oscars Gade No. 1, Gjennemførelse af Regulering af det

[1]) Under dette Afsnit er ogsaa medtaget endel Institutioner o. l., som ikke er kommunale i egentlig Forstand.

afbrændte Strøg mellem Muren og Holbergsalmenning, Opførelse af Vaskeribygning for Arbeidsanstalten, Oparbeidelse af Begravelsesplads paa Haukeland, Erhvervelse af Gaarden Kobbeltveit og Resten af Gaarden Tarlebø i Aarstad, Erhvervelse af Gaardene Haukaas og Bruraas, Opførelse af Sjømandsskolebygning paa Nordnes, Do. af Brandstation paa Skandsen, Do. af Do. i Sandvigen, Erhvervelse af Torvet 4 a, b og c, Forhøielse og Udvidelse af Tyskebryggen, Anskaffelse af en ny Sjødampsprøite, Tilbygning til Sandvigens Skole. Ved Siden af disse Erhvervelser og Anlæg er ogsaa at mærke de nedenfor Side 23 og 24 nævnte Kjøb af Eiendomme og Grunde i Reguleringsøiemed saavelsom de sammesteds nævnte Gadeoparbeidelser.

Kommunens A k t i v a udgjorde efter de aarlig paa Grundlag af Kæmnerens Regnskab foretagne Statusopgjør:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Aktier i Vossebanen (efter antagen Værdi)	100 000	100 000	100 000	100 000	100 000
2. Johanneskirken	344 400	344 400	344 400	344 400	344 400
3. Elektricitetsværket	844 700	861 700	809 400	889 400	921 000
4. Gasværket	489 300	489 300	612 500	615 400	556 500
5. Vandmaalere	2 800	2 700	2 500	2 300	2 300
6. Havnekassens Gjæld for indkjøbte Eiendomme ved Nøstet	46 200	44 400	42 500	40 700	38 800
7. Havnekassen for Laan til Kaianlæg	200 000	195 000	190 000	185 000	180 000
8. Gasværkets Gjæld for Tomt til ny Gasbeholder	55 200	50 600	46 000	41 400	36 800
9. Gasværkets Driftslaan	-	-	-	-	-
10. Elektricitetsværkets Driftslaan + Laan til Stokers	81 400	81 400	81 400	56 300	38 900
11. Bankindskud & Kassabeholdning	3 869 900	2 416 400	1 752 200	1 152 300	765 000
12. Grundleiefondet	11 700	13 500	13 700	13 800	15 100
13. Andre Fonds	13 800	14 300	17 300	18 000	28 900
14. Fattigvæsenets Kapitaler	8 200	8 200	8 200	8 200	8 200
15. Pantefordringer	33 400	28 400	1 400	1 400	1 400
16. Kommunens Eiendomme	7 969 900	8 218 600	8 608 000	8 806 000	8 882 500
17. Indkjøbte Grunde paa Strandsiden	-	921 800	1 063 400	1 064 800	884 600
18. Havnevæsenets Værdier	3 350 000	3 368 400	3 414 400	3 424 000	3 429 000
19. Forskud til Skattetakstkommissionen	38 800	38 800	33 800	28 800	23 800
Overføres	17 459 700	17 197 900	17 141 100	16 792 200	16 257 200

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Overført	17 459 700	17 197 900	17 141 100	16 792 200	16 257 200
20. Forskud til Veivæsenet, Kloakvæsen, Bygningsvæsen & Vandværk	72 100	109 800	107 700	77 200	62 300
21. Fundamentering af Pakhusgrunde paa Strandsiden + Holbergsalm. Nr. 11	-	23 400	115 900	346 300	609 700
22. Forskud til Amortisering af Præmieobligationslaanet	36 000	34 100	28 800	400	
23. Afsætning til Tilbagebetaling af «Star»-laanet	-	25 000	51 100	75 000	-
24. Materialbeholdninger	31 600	44 900	37 900	34 200	30 700
25. Diverse Debitorer	93 000	24 200	34 600	57 800	33 000
26. Restancer af Renter, Skatter og Afgifter m. v.	137 200	178 500	193 900	210 000	189 500
27. Bykassens Underskud for det foregaaende Aar	208 600	189 500	105 500	-	
28. Sindssygeasylets og Sygehusenes og andre diverse Beholdninger	44 400	45 400	45 800	56 500	48 300
29. Inventarier	500 000	500 000	515 100	573 500	573 000
Tilsammen	18 582 600	18 372 700	18 377 400	18 223 100	17 803 700

Kommunens ordinære Indtægter og Udgifter i Femaaret erfares af efterfølgende Sammendrag af de vedtagne Budgetter:

Den budgetterede Indtægt for 1901–1905:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skat paa fast Eiendom	778 000.00	827 000.00	896 500.00	895 800.00	868 100.00
Do. paa Indtægt og Formue	1 556 000.00	1 654 000.00	1 793 000.00	1 791 600.00	1 736 200.00
Afgifter af Udskjænkning, Hunde m. v.	95 700.00	98 500.00	88 550.00	87 650.00	91 100.00
Bøder, Gebyrer	29 400.00	31 800.00	35 000.00	36 100.00	28 500.00
Indtægt af udestaaende Kapitaler	192 150.00	313 263.64	222 600.00	185 900.00	160 750.00
Overføres	2 651 250.00	2 924 563.64	3 035 650.00	2 997 050.00	2 884 650.00

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Overført	2 651 250.00	2 924 563.64	3 035 650.00	2 997 050.00	2 884 650.00
Indtægt af faste Eiendomme	54 200.00	53 000.00	54 250.00	69 900.00	79 070.00
Do. af Vandværkerne	168 800.00	167 300.00	166 650.00	165 650.00	166 150.00
Do. af Begravelsespladsene	16 900.00	13 900.00	16 400.00	17 400.00	17 398.50
Do. af Skoler	75 900.00	77 850.00	77 910.00	73 940.00	71 098.40
Do. af Stadsveieriet, Overmaaleriet og Favnesætteriet	11 500.00	11 500.00	11 500.00	37 200.00	38 005.00
Do. af Dr. Wieseners Folkebad	3 500.00	3 500.00	3 500.00	3 500.00	3 400.00
Do. af Refusioner udenfor Fattigvæsenet og Tvangsarbeidsanstalten	201 283.63	214 763.88	222 728.42	226 723.52	215 209.10
Do. af Gasværkets Overskud	19 391.57	24 280.58	62 042.54	72 660.00	75 000.00
Do. af Renovationsvæsenet	24 070.00	25 020.00	25 120.00	27 302.00	27 720.00
Do. af Desinfektionen	500.00	500.00	500.00	500 00	850.00
Do. af Folkekjøkkenet	76 700.00	79 810.00	97 500.00	98 400.00	94 000.00
Do. af det komm. Sjøbad	270.00	320.00	300.00	300.00	300.00
Do. af Fattigvæsenet (Refusioner m. v.)	66 500.00	67 700.00	71 500.00	75 300.00	77 300.00
Do. af Fiskebazaren og Torvhandel	3 900.00	6 400.00	5 500.00	9 000.00	11 100.00
Do. af Magistratssportlerne	4 700.00	4 200.00	4 200.00	4 200.00	4 200.00
Do. af Feiervæsenet	38 000.00	40 000.00	39 300.00	39 800.00	40 500.00
Do. af Torvbazaren og Kjødkontrollen	14 450.00	15 550.00	14 650.00	15 550.00	14 600.00
Do. af Arbeidsanstalten (Refusioner m. v.)	66 100.00	92 500.00	94 440.00	94 200.00	95 000.00
Do. af Bergens Sygehus	132 140.00	144 108.00	147 258.00	155 308.00	156 140 00
Do. af Bergens Sindssygeasyl	145 150.00	149 700.00	152 600.00	152 900.00	158 000.00
Diverse Indtægter	18 394.80	17 533.90	13 501.04	13 616.48	12 509.00
Tilsammen	3 793 600.00	4 134 000.00	4 317 000.00	4 350 400.00	4 242 200.00

Den budgetterede Udgift for 1901—1905:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kommunens Bestyrelse	41 800.00	38 900.00	37 600.00	37 480.00	37 780.00
Regnskabs- og Skattevæsen	63 200.00	83 950.00	87 500.00	88 145.00	90 390.00
Aarsbidrag til Refusion af Udgifter ved Skattetaksternes Optagelse	-	-	5 000.00	5 000.00	5 000.00
Rets- og Politivæsenet m. v.	63 975.00	69 180.00	71 500.00	69 000.00	68 440.00
Konstabelkorpset	165 200.00	168 280.00	169 900.00	165 700.00	152 600.00
Fængselsvæsenet	19 200.00	18 850.00	19 750.00	20 000.00	10 000.00
Brandvæsenet	109 275.00	114 850.00	130 750.00	133 400.00	144 630.00
Stadskonduktørkontoret	28 600.00	36 100.00	38 200.00	32 875.00	33 000.00
Stadsingeniørkontoret, Brolægnings-, Vei-, Kloak- og Parkvæsenet	188 410.00	199 890.00	184 760.00	169 435.00	167 700.00
Gadebelysningen	38 640.00	39 040.00	39 040.00	39 465.00	39 865.00
Feiervæsenet	30 500.00	26 900.00	27 700.00	27 600.00	28 100.00
Dr. Wieseners Folkebad	4 800.00	4 980.00	4 650.00	4 280.00	4 750.00
Sundheds- og Medicinalvæsenet i Almindelighed	44 800 00	47 650.00	55 810.00	58 678.00	60 960.00
Sygehusene	152 700.00	160 550.00	164 675.00	156 950.00	157 100.00
Fripladse ved Sygehuset	-	34 000.00	24 000.00	27 500.00	32 600.00
Sindssygeasylet	145 250.00	149 700.00	152 600.00	152 750.00	158 600.00
Geistlighed og Kirkegaarde	70 100.00	77 000.00	76 500.00	75 000.00	75 100.00
Folkeskolen	485 400.00	504 500.00	530 100.00	550 714.00	559 600.00
Andre Læreanstalter	207 675.00	220 380.00	227 600.00	233 932.00	234 950.00
Fattigvæsenet	608 800.00	638 000.00	683 500.00	711 500.00	713 100.00
Arbeidsanstalten	88 500.00	96 100.00	98 360.00	99 400.00	101 800.00
Kommunens Bibliothek, Observatorium og Billedgalleri m. v.	29 900.00	[1]) 47 550 00	29 940.00	28 880.00	29 055.00
Kommunens faste Eiendomme	49 200.00	66 010.00	52 430.00	53 500.00	54 130.00
Kjødkontrollen	12 600.00	12 600.00	12 500.00	12 460.00	12 220.00
Sjøbadet	900.00	820.00	820.00	820.00	820.00
Torvbazaren og Torvhandel under aaben Himmel	3 600.00	5 500.00	5 500.00	5 700.00	6 900.00
Fiskebazaren	5 900.00	5 900.00	5 750.00	5 650.00	5 450 00
Renovationsvæsenet	199 600.00	186 830.00	179 000.00	171 320.00	170 900.00
Vandværkerne	35 700.00	35 000.00	37 950.00	35 200.00	34 380.00
Folkekjøkkenet	80 000.00	80 000.00	97 100.00	100 185.00	94 000.00
Stadsveieriet og Overmaaleriet	-	-	-	25 665.00	24 770.00
Skydsvæsenet	800.00	800.00	800.00	800.00	800.00
Renter af Laan og tilfældige Udgifter vedk. Laanene	405 690.62	506 386 80	495 080.33	481 114.53	466 743.33
Afdrag paa Laan	227 366.67	243 966.67	398 156.67	398 156.67	398 156.67
Pensioner m. v.	26 500.00	24 150.00	22 950.00	19 200.00	24 150.00
Diverse Udgifter	93 182.71	125 386.53	93 853.00	106 268.80	[2]) 740.00
Uforudseede og tilf. Udgifter	65 835.00	64 300.00	55 675.00	46 676.00	42 920.00
Tilsammen	3 793 600.00	4 134 000.00	4 317 000.00	4 350 400.00	4 242 200.00

[1]) Heraf er Kr. 20 000 yderligere Bidrag til Dækning af Underskuddet ved Bergensudstillingen 1898.
[2]) I 1905 var intet Underskud at dække for foregaaende Aar.

Byskatten blev i hele Femaaret udredet med en Trediedel af de faste Eiendomme og to Trediedele af Formue og Næring.

Byskat af fast Eiendom blev udlignet med:

i 1901 ..... Kr. 0.70 pr. 100 Kr.s Skattetakst,
- 1902 ..... - 0.74 - - - —
- 1903 ..... - 0.80 - - - —
- 1904 ..... - 0.80 - - - —
- 1905 ..... - 0.77 - - - —

Den samlede Skattetakst paa Byens skattepligtige faste Eiendomme udgjorde:

1ste Januar 1901 ..... Kr. 111 750 850,
31te December 1905 ..... - 113 900 850.

Byskat af Formue beregnedes i Femaaret med Kr. 2.00 af hvert 1 000 Kroners antagen Formue.

Byskat af Indtægt beregnedes:

i 1901..... med Kr. 9.52 for 100 Kr.s skatbar Del af Indtægt,
- 1902..... - - 10.49 - - - — - - —
- 1903..... - - 12.10 - - - — - - —
- 1904..... - - 13.42 - - - — - - —
- 1905..... - - 13.73 - - - — - - —

I Forbindelse hermed meddeles følgende Uddrag af Ligningsprotokollerne for Byskat af Indtægt og Formue:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Skat paa Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Del af Indtægt.	Skat paa Indtægt.
		Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
1901.....	16 225	118 933 200	237 838.38	27 384 895	14 186 438	1 361 325.56
1902.....	17 383	113 416 500	226 802.82	27 963 600	14 015 451	1 481 182.14
1903.....	17 946	112 907 200	225 786.32	27 946 340	13 611 663	1 657 789.34
1904.....	18 233	109 521 400	216 145.56	27 702 071	13 247 472	1 740 220.44
1905.....	18 406	106 278 600	212 465.20	27 119 841	12 655 077	1 696 564.70

Af Skatyderne var i Femaaret gjennemsnitlig 5 196 ansatte til mindste Skattebeløb, Kr. 1.00.

Brændevinsafgiften (kfr. Lov af 24 Juli 1894 § 15) erlagdes med:

i 1901..... Kr. 38 093.75,
- 1902..... - 36 077.27,
- 1903..... - 25 891.83,
- 1904..... - 24 058.17,
- 1905..... - 28 518.15.

Afgift for Udskjænkning af Øl, Vin, Mjød og Cider blev erlagt:

i 1901	af 87	faste	og	24	extra	Udskjænkningsberettigede	med	Kr. 52 073.33
- 1902	- 92	—	-	21	-	—	-	- 53 504.17
- 1903	- 84	—	-	12	-	—	-	- 51 018.33
- 1904	- 79	—	-	15	-	—	-	- 49 312.50
- 1905	- 80	—	-	11	-	—	-	- 47 245.00.

Af de Udskjænkningsberettigede havde i 1901: 26, i 1902: 27, i 1903: 24, i 1904: 22 og i 1905: 26 saakaldet indskrænket Udskjænkningsret. I Aaret 1905 havde derhos 1 Ret til Skjænkning af alkoholsvagt Øl. Den ordinære Udskjænkningsafgift har i hele Perioden været Kr. 800.00 aarlig.

Hundeskatten erlagdes med Kr. 20.00 aarlig. Den udgjorde:

i 1901	Kr. 4 020.00
- 1902	- 4 350.00
- 1903	- 4 670.00
- 1904	- 4 680.00
- 1905	- 4 490.00.

Med Hensyn til Virksomheden under de respektive kommunale Forvaltningsgrene gives nedenstaaende særskilte Redegjørelser:

Havnevæsenet.

I Femaaret er den i 1899 paabegyndte Kai langs den sydlige Del af Tyskebryggen afsluttet i sin Helhed, ligesom der efter Kaiens Ibrugtagen i 1901 er udført en Del Udbedringsarbeider saasom Uddybning af Farvandet ved Kaiens Afslutning i Vaagsbunden, Brolægning af det hele Kaiplan, Anbringelse af en transportabel Kran etc. Hertil er medgaaet et Beløb af Kr. 63 378.28. Endvidere er paa Kaien anbragt et Vareskur af Jern med Bølgeblik, der dækker et Areal af 240 m² for en Pris af Kr. 15 145.30.

Kaianlægget langs Stranden ved Möhlenpris er foreløbig afsluttet (1903). Til Anlæggets Udførelse er medgaaet Kr. 44 170.48. Dens oparbeidede Længde og Bredde udgjør resp. 120 m. og 18.5 m.

I 1905 paabegyndtes Anlægget af den ca. 15 m. brede Udstikker «Søndre Holbergsbrygge» med tilstødende Strandkaier i Vaagen. Anlægget, der ved sin Fuldførelse vil afgive 158 m. løbende Kailinie, er exkl. Grunderhvervelse (ca. Kr. 75 000.00) forudsat at koste Kr. 130 500.00. Heraf er ved Femaarets Udgang anvendt Kr. 39 992.94. Uddybningsarbeider er udført i Puddefjorden, Sandvikens Havn, ved Nordnes samt i Nøstebugten for et samlet Beløb af Kr. 26 364.56.

I Havnedistriktet er foruden Anbringelse af diverse Fortøiningsringe og andre Fæstigheder udlagt 11 nye Bøier med en Udgift af Kr. 19 360.00. Af Redskaber er bl. a. anskaffet et større, brugt Dampmudderapparat (Grab) for en Sum af Kr. 8 000.00 samt et Sæt Apparater for Nedskruning af Moringer (Kr. 2 638.65).

Ved Udgangen af 1905 havdes i Bergens Havnedistrikt 3 440 l. m. offentlige Stenkaier og Stenmoloer samt 1 020 l. m. Træbrygger, 17 Kraner, 87 Bøier og 1 340 m² Vareskur.

De ved Havneingeniørvæsenet anvendte Beløb til Nybygninger, Nyanskaffelser samt til Administration, Vedligehold af ældre Anlæg, ordinære Mudringsarbeider etc. har i Femaaret været Kr. 460 133.93.

Med Hensyn til Havnekassens Indtægter og Udgifter i Femaaret henviser man til omstaaende Opgave:

Opgave over Havnekassens Indtægter og Udgifter i Tidsrummet 1901—1905 efter de opgjorte Regnskaber:

		1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Indtægter:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I.	Brygge-, Bøie- og Havnefogedpenge m. v.	97 653.26	100 066.46	103 507.44	104 003.29	108 753.55
II.	I Henhold til Havnelovens § 28	41 025 85	40 072.36	43 264.18	39 604.96	43 108.22
III.	I Henhold til Havnelovens § 29, 3die passus	4 544.60	4 682.30	6 841 00	9 012.30	10 416.40
IV.	Havnebaaden	6 500 00	7 323.64	6 886.52	6 637.70	7 809.75
V.	Refusion af Bykassen	2 500 00	2 500.00	2 500.00	2 500.00	2 500.00
VI.	Udleie af Havnevæsenets Materiel	1 336.72	429.96	999.25	1 166.40	837.52
VII.	Diverse og tilfældige Indtægter	12 661.40	6 648.15	6 563.64	7 506.99	7 901.15
	Ordinære Indtægter	166 221.83	161 722.87	170 562.03	170 431.64	181 326.59
VIII.	At dække af Kontantbeholdningen	-	32 216.43	-	-	1 680.18
IX.	Laan	76 858.33	-	-	-	-
	Tilsammen	243 080.16	193 939.30	170 562.03	170 431.64	183 006.77
	Udgifter:					
I.	Udgifter under Havnefogden:					
	1. Lønninger m. v.	24 252.00	26 533.00	26 808.00	28 236.07	28 386.00
	2. Kontorudgifter	1 188.07	1 301.05	1 277.48	1 447.49	1 487.95
	3. Befordringsudgifter	3 568.80	3 612.41	2 982.10	2 672.68	2 348.29
	4. Belysning	11 155.99	13 023.48	13 119.02	13 211.47	13 338.08
	5. Renhold af Havnen, Brygger og Kaier	2 899.49	3 919.52	3 785.71	3 704.86	3 598.57
	6. Vedligehold og Fornyelse af Havneopsynets Materiel	1 099.38	1 215.82	1 060.04	1 067.49	1 062.63
	7. Havnebaaden	6 429.35	7 084.92	7 229 98	6 886.17	7 082.35
	8. Diverse Udgifter	1 176.40	1 126.08	615.00	706 00	574.00
		51 769.48	57 816.28	56 877.33	57 932.23	57 877.87
II.	Havneingeniørvæsenet:					
	1. Lønninger	9 106.40	9 390.67	7 085.45	7 031.17	8 029.24
	2. Kontor- og Befordringsudgifter	677.66	1 308.41	828.97	547.11	624.79
	3. Vedligehold af Eiendomme og Materiel	17 129.80	15 562.00	17 412.15	17 021.82	15 328.13
	4. Mudringsvæsenet	13 256.62	10 987.31	8 286.75	11 983.05	11 044.62
		40 170.48	37 248.39	33 613.32	36 583.15	35 026.78
III.	Administration og Regnskabsførsel	2 490.21	2 480.66	2 568.60	2 530.62	2 547.33
IV.	Pensioner	1 900.00	2 416.66	1 741.66	1 450 00	1 450 00
V.	Afgifter og Brandkontingent	2 866.40	2 852.02	2 848.24	2 838.99	2 967.02
VI.	Havnekassens Gjæld:					
	1. Afdrag	4 850.00	9 850.00	9 850.00	9 850.00	9 850.00
	2. Renter	9 143.39	12 314.32	11 883.47	11 452.62	11 021.76
VII.	Diverse, tilfældige og uforudseede Udgifter	15 537.24	25 035.80	23 422.75	9 922 88	25 848.81
		36 787.24	54 949.46	52 314.72	38 045.11	53 684.92

(Forts.)	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Ordinære Udgifter tilsammen	128 727.20	150 014 13	142 805.37	132 560.49	146 589.57
VIII. Specielle Arbeider	84 644.92	43 925.17	10 474.48	15 438.52	36 417.20
Udgifter tilsammen	213 372.12	193 939.30	153 279.85	147 999.01	183 006.77
Overskud	29 708.04	-	17 282.18	22 432.63	-
Sum	243 080.16	193 939.30	170 562.03	170 431.64	183 006 77

Vand-, Kloak- og Brandvæsenet.

Vandværkerne er i en betydelig Grad forbedret i Femaaret. Fra Reservoiret i Skrædderdalen nedlagdes en ny 12″ Hovedledning med Reduktionsventil, der indsattes ved Siden af den paa den ældre 12″ Hovedledning værende Reduktionsventil. Begge Ventiler staar nu i en fælles stor muret Kum. Den nye Hovedledning fortsættes gjennem Martin Wahls, Geble Pedersens og Edvardsens Gade til Sandviksveien ved Sandvikskirken. Paa Côte 38 indsattes i Edvardsens Gade paa den nye Ledning nok en Reduktionsventil. Derved kan nu Mulelvsvandværket anvendes til Sandvikens Bespisning, naar Svartedigets Hovedaare i Nye Sandviksvei maa afspærres. Videre nedlagdes fra Mulelvsvandværkets 2—9″ Ledninger i Øvre Blegevei en 12″ Trykledning gjennem Krybbesvingene, Vetrlidsalmenning, Torvet og Torvalmenning til Logegaden. Herfra lagdes en 9″ Ledning gjennem Logegaden og Engen til Østre Muralmenning, hvor Mulelvsvandværket sættes i Forbindelse med den gamle 6″ Ledning gjennem Klostergaden og Klostret. I Galgebakken nedlagdes en ny 6″ Ledning, hvorigjennem Mulelvstrykket overføres til ældre Ledning i Fredriksberggaden og Haugeveien helt til Nordnesbakken. Langs hele Linien blev Forbindelsen med Svartediksvandværket brudt ved Anbringelse af Stopventiler. Cirkulationen mellem Nettet i Nordneshalvøens vestre og østre Halvdel gjenoprettes ved, at der anbragtes nye Tverledninger, saaledes en mellem Østre og Vestre Holbergsalmenning og en anden mellem Østre og Vestre Muralmenning.

Fra ovennævnte 12″ Trykledning i Kryds af Torvalmenning og Logegaden lagdes endvidere en 9″ Ledning gjennem Vestre Torvgade, Foswinckelsgade, Olaf Kyrres Gade til Langes Gade. Ved ny 6″ Ledning i Langes Gade overførtes Mulelvstrykket gjennem ældre Ledning i Musæpladsen, Harald Haarfagers Gade og Allégaden helt til «Florida». Mulelvstrykket blev ogsaa gjennem Ledning fra Olaf Kyrres Gade gjennem Johannespladsen overført til Sydneshaugen. Overalt anbragtes de fornødne Stopventiler til Adskillelse mellem det gamle og det nye Tryk.

Blandt andre Forbedringer skal nævnes 7″ Vandledning fra ældre 9″ Hovedledning ved Storemøllen via Neevengaardens Asyl til dettes Reservoir i Munkebotten. Her er nu reserveret til Brandvæsenets Disposition 1000 m³, der under en eventuel Brand i Sandviken anvendes til denne Bydels Bespisning, i Tilfælde de vanlige Tilførselsledninger er afspærrede.

I Femaaret indsattes Vandmaalere paa samtlige de til Byen førende Hovedledninger, nemlig 7 Stkr. 10″ paa Svartedikets Ledninger og 4 Stkr. 10″ Vandmaalere paa Ledningerne fra Skrædderdalen.

Nye Vandledninger nedlagte i Femaaret	4 768 m.
Omlægning af ældre Ledninger	1 428.9 -
Ledningsnettets Længde ved Udgangen af 1905	53 211.0 -
Nye Stopventiler i Femaaret	119 Stkr.
- Brandventiler i Do.	79 Stkr. samt 1 Hydrant
Antal Stopventiler ved Udgangen af 1905	508 Stkr.
- Brandventiler	1 541 Stkr. samt 1 Hydrant
- Vandmaalere for Vand til teknisk Brug	156 Stkr.

Til Anlæg af nye og Omlægning af ældre Vandledninger, til Vedligehold samt til det fornødne Tilsyn er i Femaaret medgaaet Kr. 219 827.33.

Kloakvæsenet. Her er i Lighed med de foregaaende Femaar væsentlig foretaget Omlægninger af de gamle tørmurede Kloaker med Rør, og forøvrigt har man gjort den Erfaring, at 18" og 21" Lerrør ikke har tilstrækkelig Modstandsevne til at benyttes til Kloak i Gaderne. Man har derfor saavidt muligt ombyttet saadanne Lerrørs-Ledninger med 21" Betonrør.

Nye Kloaker nedlagte i Femaaret	2 124.8	m.
Omlagte — — - —	4 958.1	-
Tørmurede — sløifet - —	3 577.7	-
Ved Udgangen af 1905 bestod Kloaknettet af:		
Tørmurede Ledninger	4 805.25	-
Rørkloaker	43 592.75	-

Til Anlæg af nye og Omlægning af ældre Ledninger, til Vedligehold samt det nødvendige Tilsyn er anvendt tilsammen Kr. 148 897.06.

Brandvæsenet har i Femaaret undergaaet en gjennemgribende Udvikling. De gamle utidsmæssige Stationer paa Stolen og paa Corps de Garde er nedlagte, og i stedet for disse har man faaet nye paa Fredriksberg, i Sandviken og paa Skandsen.

Der er anskaffet en ny og med alle moderne Apparater udstyret ca. 9 000 Minutliters Sjødampsprøite, som er stationeret i Vaagsbunden. De to ældre er flyttede henholdsvis til Puddefjorden og til Sandviken. Der er endvidere indkjøbt en Landdampsprøite, som er placeret paa Hovedstationen.

Ved Begyndelsen af 1901 bestod Mandskabsstyrken, fraregnet Administrationspersonalet, af:

1 Overbrandmester,
1 Underbrandmester,
10 Formænd,
43 Brandkonstabler og
2 Maskinister.

Ved Udgangen af 1905 var denne Styrke vokset til:

1 Overbrandmester,
3 Underbrandmestre,
14 Formænd,
55 Brandkonstabler og
3 Maskinister.

Af disse er 1 Underbrandmester, 1 Maskinist, 3 Formænd og 12 Brandkonstabler til Stadighed kasernerede i Sandvikens Station.

Brandvæsenet havde den 1 Januar 1901: 12 Heste. Ved Udgangen af 1905 var dette Tal vokset til 20. Disse er opstaldede saaledes:

Paa Hovedstationen	12,
- Skandsens Station	2,
- Fredriksbergs Do.	2.
- Sandvikens Do.	4.

Telegrafliniernes samlede Længde, der ved Begyndelsen af Femaarsperioden udgjorde 40 800 m., var ved Udgangen af 1905 49 800 m. Signalapparaternes Antal var steget fra 45 til 69. Der er forøvrigt foretaget flere Forbedringer. Paa Bistationerne er der opstillet Morsemaskiner, saaledes at disse faar Brandsignal fra Apparat inden eget Distrikt samtidig med Hovedstationen.

Paa Dampsprøite No. 1 er den gamle encylindrede Propellermaskine ombyttet med en ny og meget kraftigere dobbeltcylindret Maskine.

Brandfolkenes Kaar er blevet væsentlig forbedret ved, at der er indrømmet dem Tjenestefrihed hvert 9de Døgn.

Udgifterne til Brandvæsenet var i 1900 Kr. 106 705.40 og i 1905 Kr. 141 761.56.

Vei-, Brolægnings- og Reguleringsvæsen m. v.

Pr. 31 December 1900 var Udstrækningen af:

1. Gader, Veie og Smug: brolagte..... 14 901.85 l. m.
makadamiserede ... 47 738.97 —
62.640.82 km.

heraf ukjørbare 4.084 km.

2. Fortoug:	grusede	16 263.34	l. m.	
	helle- & brolagte	32 198.60	—	
	betonnerede & flislagte	75.00	—	
	asfalterede	1 086.55	—	
				49.623.49 km.
3. Torve og Pladse:	makadamiserede	551.623	a.	
	stenbrolagte	317.137	-	
	asfalterede	3.950	-	
				872.71 a.

Pr. 31 December 1905 var Udstrækningen af:

1. Gader, Veie og Smug:	brolagte	15.262.73	km.	
	makadamiserede	50.157.51	-	
				65.420.24 km.
2. Fortoug:	grusede	14.947.38	km.	
	helle- & brolagte	36.683.36	-	
	betonnerede & flislagte	0.074.00	-	
	asfalterede	1.102.55	-	
				52.807.29 -
3. Torve og Pladse:	makadamiserede	551.623	a.	
	stenbrolagte	317.137	-	
	asfalterede	3.950	-	
				872.71 a.

Forøgelse i Femaaret 1901—1905:

1. Gader og Veie:	stenbrolagte	360.88	l. m.	
	makadamiserede	2 418.54	—	
				2.779.42 km.
2. Fortoug:	grusede	÷ 1 315.96[1]	l. m.	
	helle-, brolagte & flislagte	+ 4 483.76	—	
	asfalterede	+ 16.00	—	
				3.183.80 -
3. Torve og Pladse				0.00 a,

Der er i Femaaret 1901—1905 anvendt:

Aar.	Til Gaders, Veies, Pladses og Torves			Anlæg og Vedligehold. Tilskud til Parker og Legepladse.
	Anlæg og Vedligehold.	Renhold.	Administration og Opsyn.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	122 373.52	16 668.94	11 474.98	11 155.79
1902	107 513.84	16 777.47	11 500.00	11 202.71
1903	75 155.28	16 085.44	11 000.00	12 824.85
1904	111 240.87	17 687.37	9 750.00	13 707.40
1905	94 527.97	15 320.80	11 036.09	15 504.19
Sum	510 811.48	82 540.02	54 761.07	64 394.94

Ogsaa i dette Femaar er der udfoldet en stærk Virksomhed paa Reguleringsvæsenets Omraade. Af vigtigere Reguleringer skal nævnes: Lille Øvregade mellem Øvre Korskirkealmenning og Vetrlidsalmenning, Øvre Fjeldsmugs og Landaassmugets Udmundinger i Vetrlidsalmenning, offentlige Hovedveie i den sydøstre Del af Byens Omraade (Villastrøget), den sydøstre Del af Strøget mellem Nygaardsgaden og Nygaardsparken, det afbrændte Strøg mellem Muren og Holbergsalmenning, Dankert Krohns Gades Fortsættelse fra Kong Oscars Gade til Lungegaardsvandet, Fjeldveiens Forlængelse over Christinegaard i Sandviken, Forandring i den tidligere vedtagne Regulering af Vestre Möhlenpris.

[1]) Negativ Forøgelse udtrykker Formindskelse.

I Femaaret er indkjøbt Eiendomme og Grunde til hel eller delvis Gjennemførelse af Reguleringer m. v.: i 1901 for ca. Kr. 34 000, i 1902 for ca. Kr. 980 000, i 1903 for ca. Kr. 151 000, i 1904 for ca. Kr. 47 000 og i 1905 for ca. Kr. 38 000, tilsammen for ca. Kr. 1 250 000 eller gjennemsnitlig aarlig ca. Kr. 250 000.

Af større Anlæg for Laanefondets Regning kan anføres: Fortsat Oparbeidelse af Gader i det nyregulerede Strøg paa Tyskebryggen, Opførelse af Bloktomter og Oparbeidelse af Gader i det regulerede Strøg mellem Muren og Holbergsalmenning, Udvidelse af Sandviksveien.

I denne Forbindelse skal videre nævnes, at der er nedsat en Komité til Revision af Bergens Bygningslov af 19 April 1899. Komitéen har imidlertid ikke endnu fuldført sit Arbeide.

Sundhedsvæsenet.

Det almindelige Sundhedsvæsens Udgifter til Lønninger har — bortseet fra optjente Alderstillæg — været de samme som i forrige Femaarsperiode, alene med den Undtagelse, at der siden 1 Januar 1904 paa Grundlag af Bystyrebeslutning af 5 Oktober 1903 har været etableret hygiensk Opsyn paa Havnen mod en Godtgjørelse til vedkommende Læge af 400 Kroner aarlig.

Udgifterne iøvrigt udgjorde samlet ca. 240 000 Kroner (gjennemsnitlig altsaa 48 000 Kroner aarlig).

Heraf medgik til:

a) Sygehusbehandling af smitsomme Sygdomme Kr. 189 000 eller gjennemsnitlig pr. Aar Kr. 37 800. Mindst var Udgifterne i 1901 (Kr. 23 173), størst i 1905 (Kr. 52 427).
b) Ekstraforanstaltninger under Epidemier Kr. 12 800.
c) Desinfektion Kr. 24 400.
d) Kontorudgifter m. v. Kr. 12 200.
e) Nyanskaffelser Kr. 1 600.

Den største Begivenhed paa Hygienens Gebet var Indkjøb af Gaarden Kobbeltveit og de øvrige Gaarde ved Tarlebøelven for Kr. 166 000. Ved dette Kjøb samt ved Kjøbet af Vasleite i det foregaaende Femaar kan man forbyde al Gjødsling af Markerne inden Svartedikets Nedslagsdistrikt.

Videre er at nævne Ombygning af Badeindretningerne ved Lungegaardens Sygehus til Sygebarak. Ombygningen kostede ca. Kr. 9 000. Denne Sygebarak har været af overordentlig Nytte, idet den har gjort det muligt at sygehusbehandle Størsteparten af Difteripatienter. Bygning af nyt Sygehus befinder sig fremdeles paa Overveielsernes Stadium.

Byggevirksomheden har i det forløbne Femaar været særdeles ringe, idet der er færdigbygget kun 63 Huse, medens der i de to nærmest forudgaaende Aar alene blev bygget 290. Nedgangen i Byggevirksomheden er begrundet dels i den nye Bygningslovs strengere Bestemmelser, dels i mindre stigende Behov for Husrum som Følge af Indbyggerantallets mere langsomme Vekst, hvad der atter selvfølgelig hidrører fra den gjennem hele Femaarsperioden raadende økonomiske Misère. I det store taget har Nybygningen vistnok holdt Skridt med Folkemængdens Tilvekst; men der maa dog siges at være adskillig Trang for Smaabekvemmeligheder paa to Værelser, medens der vistnok er Overflod paa større (5 Værelser og derover).

Som nye aarlige Bevilgninger paa det almindelige Sundhedsvæsens Budget er tilkommet i Femaaret:

a) Bevilgning til Husleiehjælp for arbeidsføre, af Tuberkulose lidende Familieforsørgere med stor Familie efter Sundhedskommissionens nærmere Bestemmelse (Kr. 1 000).
b) Bidrag til Sanitetsforeningens Tuberkulosefond til Bestridelse af Udgifter ved Understøttelse i Form af Melk og Husly til tuberkuløse Rekonvalescenter.
c) Bidrag til Herberget «Hjem og Nattely for Kvinder» til Forebyggelse af videre Udbredelse af veneriske Sygdomme ved Understøttelse i Form af midlertidigt Husly til faldne Kvinder.

I Forbindelse hermed oplyses:

Sanitetsforeningens Tuberkulosefond stiftedes Høsten 1901. Grundfondet er Kr. 16 000, hvoraf kun Renterne anvendes. Desuden har Fondet efter aarlig Ansøgning oppebaaret Renterne af Julie Kiærs, f. Mohrs, Legat, stort Kr. 5 000, og af C. Sundts Legat for Tuberkuløse, stort Kr. 10 000. I 1905 fik Fondet af Bergens Kommune Kr. 600. (Senere er bevilget Kr. 1 000 aarlig.)

Meningen med Fondet var at hjælpe arbeidsdygtige og arbeidsvillige Tuberkuløse med Raad og Daad. Der uddeles Melk (1—2 Liter daglig) efter Ansøgning sendt til Formanden. Før den bevilges, aflægges et Besøg i Hjemmet og der sørges for, at den Syge faar egen Seng, som eventuelt udlaanes af Tuberkulosefondet, ligesom de hygieniske Forhold idethele undersøges og Manglerne efter Evne afhjælpes. De Melkeunderstøttede har Lov til at henvende sig til en af de 3 Læger, som er i Bestyrelsen, for at lade sine Lungers Tilstand undersøge.

Desuden er der uddelt Spytteflasker og Krus og anskaffet endel Uldtæpper til Laan for dem, som skal til Lyster.

I Mai 1904 oprettedes Sanitetsforeningens «Arbeidshjem for tuberkuløse Piger», som i Begyndelsen dreves forsøgsvis for dertil indsamlede Midler, men som nu efter de gode Resultater, det i de forløbne Aar har havt, vil overgaa til fast Institution for Tuberkulosefondets Regning.

I de 3 Aar, Hjemmet har bestaaet, har det været besøgt af 23 Piger, som der har havt sit Arbeide, indtil de senere har kunnet overgaa til anden Virksomhed.

«Hjem og Nattely for Kvinder» oprettedes ligeledes i 1901. Dets Hensigt var at kunne byde Kvinder fra «Tvangen», Fængslet eller Arbeidsanstalten et midlertidigt Tilflugtssted og at ophjælpe deres Arbeids- og Æresfølelse. Hjemmet byder Arbeide, og Kvinderne maa selv betale for sit Ophold (Kr. 0.60 pr. Døgn for Kost, Logis og Renlighed).

Hjemmet har til og med Udgangen af Aaret 1906 huset 320 Kvinder i Alderen fra 16—65 Aar. Det længste Ophold har været 2 Aar.

Husordenen kræver Lægeundersøgelse. Kvinder, der har lidt af venerisk Sygdom i farefri Form, og som har været fuldt arbeidsdygtige, har, efter Samraad med Hjemmets Læge og Stadsfysikus, opholdt sig paa Hjemmet, til de blev erklæret friske. Man fandt det rettere, at de paa Hjemmet under betryggende Kontrol og Lægetilsyn holdtes til Arbeide og Selvhjælp, end at de paa Sygehuset skulde føre et Dovenliv og ligge Kommunen til Byrde.

Kommunen har ydet Bidrag fra Hjemmets andet Driftsaar. Ellers holdes det oppe ved det Arbeide, der udføres, de Besøgendes Kostpenge samt privat Godgjørende.

Folkebadene. Dr. Wieseners Folkebad er ogsaa i denne Femaarsperiode drevet for Kommunens Regning. Antallet af Badende har gjennemsnitlig udgjort ca. 34 000 om Aaret. Badets Indtægter, 10 Øre for hvert Bad, har dog ikke kunnet dække Badets Driftsudgifter. Iberegnet Bygningens Vedligehold har Underskuddet udgjort ca. Kr. 2 000 aarlig, som er dækket af Kommunen.

Under 26 Juni 1903 indkjøbtes Eiendommen Marken No. 9 for 20 000 Kr. + Overdragelsesomkostninger til Tomt for et nyt Folkebad for de vestre Bydele, og under 14 April 1905 besluttede Bystyret Opførelse af et nyt Bad paa denne Tomt. Byggearbeidet paabegyndtes i Juni 1905, men blev Badet først færdigt paa Forsommeren 1906. Badets samlede Kostende, Tomten iberegnet, var anslaaet til ca. 69 000 Kr. Af dette Beløb dækkedes Kr. 49 500 af den samtidig med Overtagelsen af Dr. Wieseners Folkebad modtagne Kapital paa ca. 30 000 Kr. samt af en i 1901 af Kjøbmand C. Sundt ydet Gave, stor 10 000 Kr., med indvundne Renter. Resten bevilgedes som endeligt Tilskud af Kommunen.

Badet opførtes som Badstue og Styrtbad med særskilt Afdeling for Kvinder og Mænd. Der opførtes 3 Badstuer, hvoraf den ene skal benyttes afvekslende som Dampbad for Mænd 3 Dage og Kvinder 2 Dage i Ugen. Lørdagen benyttes ogsaa denne som Badstue. Ved Budgetbehandlingen i December 1905 fastsattes Badepriserne til 15 Øre for Badstue- og Styrtbad og 25 Øre for Dampbad.

Det kommunale Sindssygeasyl paa Neevengaarden. I Femaaret 1901—1905, begge inklusive, er i Asylet indlagt tilsammen 537 Patienter, hvoraf 265 hjemmehørende i Bergen. I samme Tidsrum er udgaaet 529, hvoraf 214 fra Bergen. Sygebelægget, der 1 Januar 1901 var 238 Patienter, var saaledes 31 December 1905 steget til 246, og det gjennemsnitlige Sygebelæg har i Femaaret været 242.2 Patienter. Asylet var indtil 1 Juli 1901 autoriseret til et Belæg af 224 Syge, derefter blev der givet Asylet Tilladelse til at optage indtil 240 Patienter, og efter 13 Juli 1905 er det endelig autoriseret til et Belæg af 252 Patienter, Halvparten af hvert Kjøn. Af de i Femaaret udskrevne 529 Patienter er 142 udgaaet som helbredede, 232 i bedret Tilstand, 81 som uhelbredede og 74 er døde.

Asylets Kurpenge har den hele Tid været uforandret; i økonomisk Henseende har Driften fremdeles været tilfredsstillende. Asylet har foruden de ordinære Udgifter med

Renter af Anlægskapitalen kunnet betale omtrent 46 000 Kr. til ekstraordinære Foranstaltninger, blandt hvilke man skal nævne Tilbygningerne af Vaskeriet og B-Afdelingerne, Anlæg af Centralopvarmning i Økonomibygningen, nye Kogekar i Kjøkkenet, Ombygning af Gjødselkjælderen, Anlæg af Veie og Nydyrkning af Udmarken, tilsammen over 50 Maal. Asylets Beholdninger er samtidig øget fra ca. 23 000 til ca. 34 000 Kroner, og den hos Kæmneren afsatte Kapital er vokset fra omtrent 19 000 Kr. til henved 26 000 Kr.

Kirkerne.

I Henhold til Stiftsdirektionens Beslutning af 16 Juli 1903 er Sandvikskirkens sydlige Sakristi med en Udgift af Kr. 1 565 udvidet til samme Størrelse som Kirkens nordre Sakristi.

Forøvrigt har ingen større Arbeider fundet Sted ved Kirkerne.

Ved høieste Resolution af 22 Mai 1905 — i Norsk Lovtidendes 2den Afdeling feilagtig betegnet som den norske Regjerings Resolution af 9 Juni 1905 — er der i Henhold til § 55 i Lov om Kirker og Kirkegaarde af 3 August 1897 fastsat Regler for Ordningen af Kirkevæsenets Bestyrelse i Bergen, hvorved Kirkerne, der herefter skal være i Menighedernes Fælleseie, har faaet beholde sin egen Økonomi, idet der er anordnet et Menighedsstyre, som udøver de Funktioner, der i den ovennævnte Lov om Kirker og Kirkegaarde af 3 August 1897 er tillagt Kommunestyret.

Denne nye Ordning iværksattes fra 1 Januar 1906.

Paa Menighedslemmerne blev i Femaaret udlignet Kirkeskat efter følgende Tabel:

Menigheder.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Domkirkens.....	27 000	27 000	27 000	27 000	25 000
Korskirkens.....	12 400	13 600	13 600	13 400	13 400
Nykirkens	10 000	10 000	9 500	9 500	9 500
Mariekirkens.....	4 000	4 500	4 500	4 500	4 000
Sandvikens Kirkes ...	4 600	4 100	4 100	4 400	4 500
Johanneskirkens.....	24 500	23 500	23 000	28 000	23 500

Undervisningsvæsenet.

1. Folkeskolen.

Man indtager her Skolestyrets Beretning for Femaaret 1901—1905, der er saalydende:

I Femaaret er Antallet af Kommunens Skolebørn og af Folkeskolens Elever vokset som omstaaende Sammenstilling af Talopgaver fra sidste Aar i forrige og sidste Aar i nærværende Periode viser:

(Se Tabel 1 næste Side.)

Undervisningen i Folkeskolens almindelige Klasser foregik ogsaa i den største Del af dette Femaar i alt væsentligt efter den i Femaaret 1891—1895 vedtagne Plan. Ligeledes fortsattes den i foregaaende Femaar anordnede frivillige Undervisning i IV—VII Klasse uforandret indtil Udgangen af Skoleaaret 1904/05. Antallet af Klasser og Elever med saadan udvidet Undervisning i dette Skoleaar sammenlignet med Skoleaaret 1900/01 var følgende:

(Se Tabel 2 næste Side.)

(Tabel 1.)

Aar.	Antal undervisningsberettigede Børn (6½—15 Aar).			Deraf var mellem 6½ og 7 Aar.	Antal undervisningspligtige Børn.	Antal Elever i Folkeskolen.			Deraf var mellem 6½ og 7 Aar.	Antal undervisningspligtige Børn i Folkeskolen.	Pct. af de undervisningspligtige underviste i Folkeskolen.
	Gutter.	Piger.	Tilsammen.			Gutter.	Piger.	Tilsammen.			
											Pct.
1900	5 456	5 287	10 743	592	10 151	4 264	4 074	8 338	391	7 947	78.3
1905	5 842	5 881	11 723	771	10 952	4 704	4 645	9 349	489	8 860	80.9
Forskjel	+ 386	+ 594	+ 980	+ 179	+ 801	+ 440	+ 571	+ 1 011	+ 98	+ 913	+ 2.6

(Tabel 2.)

Skoleaar.	Kl. IV.		Kl. V.		Kl. VI.		Kl. VII.		Tilsammen.	
	Antal		Antal		Antal		Antal		Antal	
	Klasser.	Elever.	Klasser.	Elever.	Klasser.	Elever.	Klasser.	Elever.	Klasser.	Elever.
1900/01	14	471	14	445	11	337	10	304	49	1 557
1904/05	25	812	22	714	18	572	12	343	77	2 441
Forøgelse	11	341	8	269	7	235	2	39	28	884

Fra Begyndelsen af Skoleaaret 1905/06 blev en ny Timefordelingstabel (vedtaget af Skolestyret 2 Februar 1905, godkjendt af Bystyret 14 April næstefter) sat i Kraft. Derved bortfaldt Forskjellen mellem «almindelige» og «udvidede» Klasser, idet alle Klasser fra 4de—7de blev tillagt nogle (fra 2—6) ugentlige Timers «frivillig» Undervisning. En til denne udvidede Timefordeling svarende revideret Undervisningsplan er for Tiden under Udarbeidelse.

I huslig Økonomi har der ogsaa i dette Femaar været givet Eleverne af de to øverste Pigeklasser Anledning til at modtage Undervisning — først ved to, siden, fra 1903, ved tre til Folkeskolen knyttede Skolekjøkkener. I denne Undervisning har deltaget fra ca. 300—ca. 450 Elever aarlig.

Særskilt Undervisning har været meddelt i:

1) Den af Skolebestyrer Sæthre for Kommunens Regning drevne «Skole for aandssvage Børn», der i Femaaret har havt et gjennemsnitligt Elevantal af 44, fordelt paa 4 Klasser.
2) «Særklasserne for svagtbegavede Børn»; i 1905 var der 9 saadanne Klasser med 118 Elever mod 14 Klasser med 212 Elever i 1900.
3) Den kommunale Tvangsskole for Gutter (oprettet 1900); i denne var i Femaaret anbragt gjennemsnitlig 60 Elever aarlig. Gjennemsnitstiden for Gutternes Ophold i Skolen var 116 Dage.
   Af den tidligere «Hjælpeskole» (for skulkagtige og vanartede Gutter) blev den sidste Klasse inddraget i 1902.

Ulfsnesøens Skolehjem, som staar under Overtilsyn af Bergens Skolestyre (der vælger 2 Medlemmer af Skolehjemmets Bestyrelse, medens Bergens Samlag for Brændevinshandel vælger det tredie), er i Femaaret (efter Ildebrand) bleven udvidet, saa det nu kan optage indtil 64 Gutter. Bergens Vergeraad har Ret til at disponere over $^2/_3$ af Elevpladsene og kan ogsaa belægge flere Pladse, hvis det behøves.

Folkeskolens samlede Klasseantal ved Udløbet af Femaaret (Særklasserne medregnet, Aandssvageskolen og Tvangsskolen fraregnet) var 286 mod 256 ved forrige Periodes Slutning, altsaa en Forøgelse af 30 Klasser. Det gjennemsnitlige Elevantal pr. Klasse (i Normalskolen) var mellem 33 og 34.

Af nye Bestemmelser vedkommende Skoleplanen kan — foruden ovennævnte nye Timefordelingstabel — fra dette Femaar nævnes følgende: 1) Lønningsvedtægtens § 7 (om Vikariat under Sygdomsforfald) blev i 1901 omredigeret. 2) 1902 blev Skifertavler og Grifler afskaffet og erstattet med Skrive- og Regnehefter samt Pen og Blæk. 3) 1903 indførtes en ny Katekisme-Udgave (Bangs No. 3) med Tillæg udarbeidede for Bergens Folkeskole. 4) 1904 besluttedes, at Undervisningsplanen for Norsk skulde gives saadant Tillæg: «Undervisningssproget i Bergens Folkeskole er det almindelige Bogmaal, Rigssproget».

Fortsættelsesundervisning har i Femaaret været drevet ved to Aftenkurser, et fælles for Gutter og Piger med Fagene Norsk, Regning, Bogholderi og Engelsk, og et alene for Piger med Undervisning i Norsk, Regning med Bogførsel, Husstel og Kjolesøm, samt Foredrag over Sundhedspleie og Samfundslære.

I Tanks Skoles 1ste Middelklasse er siden 1901 hvert Aar optaget 15 Frielever fra Folkeskolen.

Skolesøgningen maa ogsaa i dette Femaar betegnes som gjennemgaaende god. Forsømmelsesprocenten har været jevnt aftagende: fra 5.9 Pct. i 1900 til 5.3 Pct. i 1905. Den midlere Forsømmelsesprocent var 5.5; i de to nærmest forudgaaende Femaar var den henholdsvis 6.2 og 6.3.

Lærerpersonalets Sammensætning var ved Udløbet af foregaaende og nærværende Femaar følgende:

	1900.	1905.	Forskjel.
Antal Overlærere	5	6	+ 1
- Lærere af høiere Lønningsgruppe (2 Tilsynslærere)	36	42	+ 6
- Do. - lavere Do.	36	41	+ 5
- Timelærere med fast aarlig Løn	3	3	
- Do. antagne for Skoleaaret	3	-	÷ 3
Lærere ialt	83	92	+ 9
- Lærerinder af høiere Lønningsgruppe (deraf 6 Tilsynslærerinder for kvindelig Haandgjerning)	71	83	+ 12
- Do. af lavere Lønningsgruppe	71	82	+ 11
- Timelærerinder med fast aarlig Løn	4	5	+ 1
- Do. antagne for Skoleaaret	3	4	+ 1
Lærerinder ialt	149	174	+ 25

Det samlede Lærerpersonale har saaledes i Femaaret faaet en Tilvækst af 34 Personer.

I Pensioner til afgaaede Lærere og Lærerinder udredede Bykassen ved Udgangen af Femaaret Kr. 12 950 mod Kr. 10 650 i 1900.

I Lærerpersonalets Lønningsforhold har Femaaret ikke medført nogen Forandring; men Lønningernes Gjennemsnitsmaal er ved optjente Alderstillæg steget, som følgende Sammenstilling viser:

Gjennemsnitsløn.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.
For Overlærere	3 580.00	3 900.00
- Lærere i fuldstændig Post	2 044.44	2 127.71
- Lærerinder i — —	1 225.35	1 280.00

Ved Siden af de i forrige Femaar ansatte 6 Skolelæger blev fra 1904 antaget en Speciallæge til Behandling af trængende Elever for Næse-, Øre- og Øienlidelser.

I Femaaret opførtes 1 ny Skolebygning, Nordnesskolen, med 28 Klasseværelser foruden andre nødvendige Lokaler.

Ved Udgangen af 1905 var Antallet af i Brug værende Klasseværelser 144 mod 126 ved Slutningen af forrige Femaar.

Folkeskolebudgettets Stigning vil sees af følgende:

	1900.	1905.	Forøgelse.	Procentvis Forøgelse.
	Kr.	Kr.	Kr.	Pct.
Kommunens Bruttoudgifter — medregnet Bygningsvedligehold, men ikke Pensioner	479 353.67	572 666.78	93 313.11	19
Trækkes herfra Indtægterne	94 196.46	108 237.57	14 041.11	15
Udkommer som Kommunens Nettoudgift	385 157.21	464 429.21	79 272.00	21
Folkeskolens midlere Elevantal var	8 203	9 181	978	12
Kommunens aarlige Udgift pr. Elev udgjorde derefter	Kr. 46.95	Kr. 50.59	Kr. 3.64	8
Fratrækkes ikke Indtægterne, var Undervisningens aarlige Kostende pr. Elev	58.43	62.37	3.94	7

2. Bergens tekniske Skole og Bergens tekniske Aftenskole.

Forstanderskabets Beretning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Fra Skoleaarets Begyndelse i 1901 traadte i Kraft en ny Plan for Bergens tekniske Skole, hvorved oprettedes en ny Bygningslinie; den nye Plan var helt gjennemført i alle 3 Klasser fra Skoleaaret 1902/1903.

Undervisningen har været meddelt i 40 Timer pr. Uge; hver Undervisningstime gjennemsnitlig à 45 Minuter.

Ved Skolen har virket i 1900/01: 4 Overlærere, 10 Lærere og Assistenter, 1901/02: 5 Overlærere, 11 Lærere og Assistenter, 1902/03: 6 Overlærere, 12 Lærere og Assistenter, 1903—1905: 6 Overlærere, 11 Lærere og Assistenter.

Paa Grund af Elevantallets Veksling og Overgangen til den nye Plan har den ugentlige Timefordeling mellem Lærerne været noget vekslende. En Opgave over det gjennemsnitlige Forhold vil derfor være lidet oplysende, hvorfor her eksempelvis skal anføres Forholdet for et enkelt Aar, 1904/05:

	Ugentlige Undervisningstimer.			
	Høstsemestret.		Vaarsemestret.	
	Foredrag.	Øvelser.	Foredrag.	Øvelser.
1 Overlærer i Maskinlære og mekanisk Teknologi [1])	18	-	16	-
1 Do. - Kemi og kemisk Teknologi	22	-	19	-
1 Do. - Mekanik, Mathematik og Landmaaling	20	2	18	2
1 Do. - Fysik, Mathematik og mekanisk Varmetheori	13	-	11	-
1 Do. - Husbygningslære	11	8	8	10
1 Do. - Bygningsingeniørfag	11	8	15	8
1 Lærer i Norsk	6	-	6	-
1 Do. - Skibsbygningslære, mekanisk Teknologi og Maskinlære	8	16	9	14
1 Do. - Frihaands- og Konstruktionstegning	1	16	-	12
1 Do. - Elektroteknik	4	-	5	-
1 Do. - Mineralogi	-	-	2	-
1 Do. - Bogførsel	2	-	2	-
1 Do. - teknisk Skrivning	-	-	-	2
1 Assistent i Kemi og Laboratoriearbeider	-	20	-	20
1 Do. - deskriptiv Geometri og Mekanik	6	4	2	4
1 Do. - Maskintegning	-	-	-	8
1 Do. - Bygningstegning	-	4	-	4

Elevantallet [2]) i den tekniske Skole fremgaar af følgende Oversigt:

Skoleaar.	Faste Elever.	Hospiterende Elever.	Ialt.
1900/01	85	8	93
1901/02	88	6	94
1902/03	91	4	95
1903/04	75	4	79
1904/05	52	5	57

[1]) Tillige Direktør. [2]) I 1ste Kvartal.

Elevernes Fordeling paa de forskjellige Linier i Klasse II og III har været følgende:

Skoleaar.	Maskinlinien.	Kemiske Linie.	Bygningslinien.
1900/01	48	11 [1])	-
1901/02	37 [2])	5 [3])	13 [4])
1902/03	31	6 [5])	20
1903/04	28	7 [6])	21
1904/05	16	5 [7])	17

I Femaaret er Afgangsexamen bestaaet af ialt 109 Elever, hvoraf 29 paa Bygningslinien, 69 paa Maskinlinien og 11 paa den kemiske Linie.

De faste Elevers Fordannelse fremgaar af følgende Oversigt:

Skoleaar.	Absolveret Examen artium.	Absolveret Middelskoleexamen.	Optaget efter Prøve.
1900/01	4	70	10
1901/02	2	72	15
1902/03	2	75	16
1903/04	2	59	14
1904/05	1	40	11

Af de faste Elever var følgende hjemmehørende i:

Skoleaar.	Bergen eller nærmeste Omegn.	Søndre Bergenhus Amt.	Nordre Bergenhus Amt.	Nordlands Amt.	Stavanger.
1900/01	45	13	5	6	1
1901/02	44	15	6	4	4
1902/03	42	22	3	6	3
1903/04	36	14	3	4	3
1904/05	27	9	2	-	2

De øvrige fordeler sig paa forskjellige Byer og Landsdele.

Den fra Skoleaaret 1902/1903 for alle Klasser og Faglinier gjennemførte nye Undervisningsplan er følgende:

1ste Aar. Fælleskurset.

	Høstsemester.		Vaarsemester.	
	Foredrag.	Øvelser.	Foredrag.	Øvelser.
Deskriptiv Geometri	2	4	2	4
Frihaandstegning	-	6	-	6
Fysik	6	-	4	-
Kemi	6	-	6	-
Konstruktionstegning	-	2	-	2
Mathematik	8	2	8	2
Norsk	4	-	4	-
Teknisk Skrivning	-	-	-	2

[1]) Hvoraf 5 Hospitanter. [2]) Hvoraf 20 efter ældre Plan. [3]) Hvoraf 1 Hospitant. [4]) Hvoraf 2 Hospitanter. [5]) Hvoraf 1 Hospitant. [6]) Hvoraf 2 Hospitanter. [7]) Hvoraf 3 Hospitanter.

	Høstsemester.						Vaarsemester.					
	B.		M.		K.		B.		M.		K.	
	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.	F.	Ø.
2det Aar.												
Bygningslære	5	4	2	4	2	4	4	6	2	4	2	4
Bygningsstatik	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-
Elektroteknik	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-
Frihaandstegning	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Fysik	6	-	6	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Kemi	-	-	-	-	6	12	-	-	-	-	6	12
Landmaaling	2	-	1	-	1	-	1	-	1	-	1	-
Maskinlære	-	-	4	8	-	-	3	4	4	10	3	4
Mathematik	4	-	4	-	2	-	4	-	4	-	-	-
Mekanik	6	-	6	-	3	-	5	-	5	-	2	-
Mekanisk Teknologi	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-
Mekanisk Varmetheori	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Norsk	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-
Perspektivlære	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	28	12	27	12	24	16	26	16	24	14	20	20
3die Aar.												
Analytisk Kemi	-	-	-	-	2	20	-	-	-	-	1	20
Bogførsel	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-	2	-
Bygningslære	4	8	-	-	-	-	2	10	-	-	-	-
Elektroteknik	2	-	4	-	4	-	-	-	3	-	3	-
Kemisk Teknologi	2	-	2	-	8	-	2	-	2	-	6	-
Maskinlære	2	-	6	12	2	-	2	-	6	14	2	-
Mathematik	1	-	1	-	-	-	1	-	1	-	-	-
Mekanik	3	-	3	-	-	-	3	-	3	-	-	-
Mekanisk Teknologi	-	-	4	-	-	-	-	-	4	-	-	-
Mineralogi	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-
Skibsbygning	-	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-
Vandbygning	-	-	-	-	-	-	2	-	2	-	2	-
Vei-, Jernbane-, Brobygning	8	8	-	-	-	-	8	6	-	-	-	-
	24	16	24	16	18	20	24	16	25	14	18	20

Foruden stadige Exkursioner i Aarets Løb til Fabrikanlæg etc. i og ved Bergen har der i Almindelighed været foretaget en større Exkursion hvert Aar for 3die Klasses Elever.

Samlinger og Bibliothek.

Samlingerne og Bibliotheket er i Aarenes Løb bleven forøgede i den Udstrækning, som de givne Bevilgninger har tilladt. Bibliotheket udgjorde ved Udgangen af Femaarsperioden ca. 3 000 Bind.

I den tekniske Aftenskole har været undervist efter Planen af 1889 i Aarene 1900/01—1902/03. Fra 1903/04 blev Undervisningen efter Forstanderskabets Beslutning anordnet saaledes, at alle Skolens Klasser gjennem hele det 3-aarige Kursus faar det samme Antal ugentlige Undervisningstimer i Tegning; samtidig oprettedes 2 nye Fagtegningsklasser for Møbelsnedkere og Malere. Afdelingen i Drageфjeldets Folkeskole inddrages fra 1903/04. Den nye Undervisningsplan er følgende:

1ste Afdeling (Tegneskolen):

1ste Aarskursus:	Frihaandstegning, 4 à 6 Timer ugentlig,
2det	—	Frihaands- eller Konstruktionstegning, 6 Timer ugentlig.
3die	—	Fagtegning, 6 Timer ugentlig,
		Stillære, 2 Timer ugentlig.

2den Afdeling:

1ste Aarskursus:	Frihaandstegning	4	Timer	ugentlig,
	Regning	3	—	—
	Norsk	3	—	—
2det —	Frihaands- eller Konstruktionstegning	6	—	—
	Regning	2	—	—
	Norsk	1	—	—
	Bogførsel	1	—	—
3die -	Fagtegning	6	—	—
	Regning	2	—	—
	Norsk	1	—	—
	Bogførsel	1	—	—

3die Afdeling:

1ste Aarskursus:	Frihaandstegning	4	Timer	ugentlig,
	Regning	2	—	—
	Geometri	2	—	—
	Norsk	2	—	—
2det —	Frihaands- eller Konstruktionstegning	6	—	—
	Regning og Geometri	2	—	—
	Norsk	1	—	—
	Bogførsel	1	—	—
3die —	Fagtegning	6	—	—
	Fysik	3	—	—
	Bogførsel	1	—	—

Undervisningstiden har været fra Kl. 7—9 Aften; for Eftermiddagsklassen, som væsentlig søges af Kvinder og er uden organisk Forbindelse med de øvrige Klasser, har Undervisningstiden været fra Kl. 4—6 Efterm. Ved Afdelingen paa den tekniske Skole har virket 1900—1903: 16 à 17 Lærere, ved Afdelingen paa Dragefjeldet 6 à 7 Lærere.

Efter den nye Plan har der 1903—1905 været undervist af 24 Lærere, nemlig i Frihaandstegning 6, Konstruktionstegning 2, Fagtegning 4, Regning og Geometri 5, Norsk 4, Bogførsel 1, Fysik 1, Modellering og Stillære 1.

Det samlede Antal Elever har været:

Skoleaar.	I det 3-aarige Kursus.	I Tegneskolen.	Ialt.	Heraf Haandværkere.
1900/01	228	217	445	359
1901/02	215	210	425	335
1902/03	156	153	309	264
1903/04	152	111	263	229
1904/05	165	113	278	236

Skolernes økonomiske Forhold vil fremgaa af følgende Regnskabsextrakter:

Budgettermin.	1900/01.	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.
Udgift:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Lærerlønninger	35 927.42	40 534.88	44 022.44	46 042.75	45 086.86
2. Bibliothek, Samlinger og Forbrugsartikler	5 445.71	5 391.92	4 756.02	3 774.57	4 577.99
3. Øvrige Udgifter	9 596.27	11 109.92	12 109.38	12 445.65	10 649.39
4. Udgifter vedk. Dragefjeldet	4 313.71	4 370.48	3 848.92	1 048.36	-
Sum	55 283.11	61 407.20	64 736.76	63 311.33	60 314.24

Budgettermin.	1900/01.	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.
Indtægt:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Skolepenge og tilfældige Indtægter	9 956.67	9 747.44	10 818.91	8 444.89	8 317.68
2. Statens Bidrag	29 740.00	33 070.00	34 310.00	37 114.00	33 000.00
3. Kommunens Do.	15 586.44	17 589.76	18 382.85	16 452.44	17 696.56
4. Af Maskinistskolen	55 283.11	60 407.20	63 511.76	62 011.33	59 014.24
For Lys og Brænde	-	1 000.00	1 225.00	1 300.00	1 300.00
Sum	55 283.11	61 407.20	64 736.76	63 311.33	60 314.24

	Kalenderaar:				
	1901.	1902.	1903,	1904.	1905.
Til Vedligehold af Inventariet og Skolebygningen er desuden anvendt af Kommunen	2 254.92	2 482.68	2 464.85	2 479.76	3 613.18

3. Bergens Maskinistskole.

Forstanderskabets Beretning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Forstanderskabet har i det forløbne Femaar bestaaet af:

Borgermester H. Lund, som Formand, Overlods, Kaptein i Marinen S. Ring[1]), Værkseier O. Karlsen og Ingeniør O. L. Dahl[2]), samt Bestyrer af Dag- og Aftenskolen, Ingeniør W. Ludt.

Skolen har ogsaa i det forløbne Femaar havt Statsbidrag, og Examen har været offentlig under Statens Kontrol, idet alle skriftlige Opgaver er givet ved Forsvarsdepartementets Foranstaltning, ligesom de skriftlige Besvarelser samt Elevernes Examenstegninger med Skisser hvert Aar efter Ekamens Afslutning er indsendt til Departementet overensstemmende med Examensreglementet, approberet ved kgl. Res. af 1 November 1890.

Dagskolen har i det forløbne Femaar været i Virksomhed med 3 Klasser og Aftenskolen i 1900/01 med 3, i 1901/02 og 1902/03 med 4 og 1904/05 med 2 Klasser.

Skolens Plan har i det forløbne Femaar været uforandret, og Undervisningsfagene har ifølge Planens § 3 været: Norsk, Regning, Geometri, Maskinlære og Maskintegning.

Undervisningstiden har været 36 Timer ugentlig i Maanederne Oktober—Marts i Dagskolen og 12 Timer ugentlig i Maanederne September–April i Aftenskolen. I Aftenskolens 2den Klasse slutter Undervisningen i Marts. I Dagskolen gives indtil 6 Timers ugentlig Extra-Undervisning i Maskinlære i de sidste 2 à 3 Maaneder af Kurset.

Skolens Søgning og Antallet af udexaminerede Elever vil sees af modstaaende Oversigt:

---

[1]) Under 3 December 1904 blev af Forsvarsdepartementet Sjømandsskolens Bestyrer, Kaptein i Marinen, H. Bergersen, beskikket istedetfor afdøde Overlods Ring. [2]) I 1903 blev Direktør H. C. Flood indvalgt i Forstanderskabet istedetfor Ingeniør O. L. Dahl, der havde frabedet sig Gjenvalg.

Skoleaar.	Dagskolen.			Aftenskolen.			
	Søgt Skolen.	Anmeldt til Examen.	Bestaaet Examen.	Søgt Skolen: Kl. I.	Søgt Skolen: Kl. II.	Anmeldt til Examen.	Bestaaet Examen.
1900/01	42	42	37	37	9	9	9
1901/02	43	43	41	33	15	15	15
1902/03	54	52	49	43	12	12	12
1903/04	55	55	52	29	27	21	21
1904/05	57	57	57	18	19	14	14
Sum	251	249	236	160	82	71	71

Af Dagskolens 249 til Examen anmeldte Elever har altsaa 236 bestaaet,
- Aftenskolens 71 - — — — - — 71 —

Skolepengene har som før været Kr. 5.00 pr. Maaned i Dagskolen og Kr. 1.00 pr. Maaned i Aftenskolen.

Skolens Udgifter og Indtægter i Femaaret vil sees af følgende Regnskabsextrakt:

Skoleaar.	1900/01.	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Udgift:					
Lønninger til Bestyrer og Lærere	9 389.53	9 880.00	11 641.28	13 894.50	11 766.89
Lokale med Renhold, Lys og Brænde..	2 257.60	2 690.00	2 915.00	3 360.00	3 320.00
Diverse Udgifter	[1]) 4 089.70	[1]) 6 107.07	[1]) 4 151.84	890.81	1 029.46
Sum	15 736.83	18 677.07	18 708.12	18 145.31	16 126.35
Indtægt:					
Kontingent	1 828.50	1 591.00	1 956.00	1 967.00	1 892.00
Statsbidrag	6 954 16	8 543.03	8 376.06	8 089.15	7 117.17
Kommunens Bidrag	6 954.17	8 543.04	8 376.06	8 089.16	7 117.18
Sum	15 736.83	18 677.07	18 708.12	18 145.31	16 126.35

4. Tanks Skole.

Bestyrerens Beretning om Virksomheden i Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Skolen bestod af 3 Afdelinger: a) Handelsgymnasium, b) 4-aarig Middelskole, c) 5-aarig Forberedelsesskole. Men ved Udgangen af Skoleaaret 1903/04 ophørte Handelsafdelingen og overførtes til det ny oprettede, selvstændige Handelsgymnasium, og fra Udgangen af Skoleaaret 1904/05 er senere ophævet Forberedelsesklasserne sukcessivt. Ialt arbeidede Skolen med 2 Handelsklasser og 7 til 8 Middelskoleklasser, og med 7 Forberedelsesklasser i 1900/01, med 6 Do. i 1901/02 og senere med 5.

Det største Antal Klasser var saaledes 16 Klasser, gik derefter nedover til 15, til 13 og tilsidst til 12.

[1]) Under denne Post er for Skoleaarene: 1900/01, 1901/02 og 1902/03 ogsaa opført Lønninger for de ikke fast budgetterede Parallelklasser.

Elevantallet var i 1900/01 gjenemsnitlig 429,
- 1901/02 — 420 (efter Ophævelse af 1 Forberedelseskl.),
- 1902/03 — 377 (- — - 2 —),
- 1903/04 — 389 (deraf 16 fra Aalesunds Skole),
- 1904/05 — 339 (efter Ophævelse af Handelsskolen),
- 1905/06 — 309 (- — - 1 Forberedelseskl.).

Handelsskolen havde et Elevantal af: fra 12 til 26 Elever. Desuden var med Handelsskolen forbundet et 1-aarigt Eftermiddagskursus for Kvinder med 7 til 26 Elever (Fag: Sprog og Handelsfag) og to 3 Maaneders Aftenkurser om Aaret i 2 Grupper (Sprog — Handelsfag) med fra 81 ned til 12 Elever. Af det samlede Antal var omtrent en Tredjepart Piger.

Begge disse Kurser ophørte med Handelsskolens Inddragning.

Aftenkurserne var i det sidste Aar indskrænket til Handelsfag alene. Det høieste Elevtal, Kurserne iberegnet, udgjorde 543. Afgangsexamen ved Middelskolen er taget i disse Aar af 150 Elever og desuden af 31 Privatister, Handelsskoleexamen i 4 Aar af 27, Examen ved det 1-aarige Kursus, ligeledes i 4 Aar, af 20, foruden af 24, der ikke tog fuldstændig Fagkreds.

Hvert Aar er optaget 15 Elever fra Folkeskolen efter Konkurrence til Fripladse. Disses Pengeværdi beregnes aarlig til omkring Kr. 6 800.

Skolen havde Inspektør, 1 Lærer af første Grad (med Adjunktgage) og 2 Timelærere i Handelsgymnasiet. I Middelskolen var fra Begyndelsen af Femaaret 8 Lærerposter med Adjunktgage, der nu er overgaaet til Adjunktposter, samt 1 Sløidlærerpost, hvilket Antal er uforandret. I Forberedelsesklasserne var ansat 1 Lærer af 2den Grad, og 4 Lærerinder (senere 3). Dog benyttedes Læreren og en Lærerinde ogsaa i de lavere Middelskoleklasser. I 1901/02 var ansat 6, delvis 7 Time- og Hjælpelærere, efter den Tid kun 3 for Sang, Gymnastik og Skrivning, og Tegning.

Skolepengene var for Handelsgymnasiet Kr. 180, for IV—II Middelskoleklasse Kr. 120, for I Middelskoleklasse Kr. 100, for 5te og 4de Forberedelsesklasse Kr. 90, for 3die Do. Kr. 60, for 2den Do. Kr. 50, for 1ste Do. Kr. 40.

Budgettet balancerede i 1901 med Kr. 70 412.00,
- 1902 - - 72 050.00,
- 1903 - - 72 050.00,
- 1904 - - 65 480.00 (efter Eftermiddagskursets Nedl.),
- 1905 - - 55 511.32 (eft. Nedlæggelsen af Handelsgymn.).

Skolepengene var budgetteret i 1901 med..... Kr. 44 080.00
- 1902 - ..... - 45 920.00
- 1903 - ..... - 44 170.00
- 1904 - ..... - 34 300.00
- 1905 - ..... - 28 500.00.

Renter af Skolens Legat fra Kr. 8 500.00 til Kr. 9 000.00.

Kommunens Tilskud budgetteret i 1901 med..... Kr. 17 430.00
- 1902 - ..... - 17 230.00
- 1903 - ..... - 18 980.00
- 1904 - ..... - 21 980.00
- 1905 - ..... - 20 312.92.

5. Bergens offentlige Sjømandsskole og det til samme knyttede Kontrolkontor for Navigationsinstrumenter.

Bestyrelsens Indberetning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Sjømandsskolen:

Elevantallet har været:

I Styrmandsklassen:

Aar.	Antal.	Dimitteret.	Bestaaet.	Rejiceret.
1900/1901	53	41	40	1
1901/1902	75	68	68	-
1902/1903	59	52	51	1
1903/1904	65	54	54	-
1904/1905	64	43	43	-
1900—1905	316	258	256	2
1895—1900	439	252	248	4

Af Eleverne i Styrmandsklassen i Femaaret 1900—1905 var:

148 hjemmehørende i Bergen,
89 — - Bergens Omegn,
79 — udenbys.

I Skipperklassen:

Aar.	Antal.	Dimitteret.	Hel Examen.	Delvis Examen.	Rejiceret.
1900/1901	69	61	59	2	-
1901/1902	53	47	46	1	-
1902/1903	56	50	49	1	-
1903/1904	61	56	56	-	-
1904/1905	46	41	39	2	-
1900—1905	285	255	249	6	-
1895—1900	212	198	178	10	10

Af Eleverne i Skipperklassen i Femaaret 1900—1905 var:

97 hjemmehørende i Bergen,
65 — - Bergens Omegn,
123 — udenbys.

I Lods- og Fiskerklassen:

Aar.	Antal.	Dimitteret.	Bestaaet.
1900/1901	-	-	-
1901/1902	3	3	3
1902/1903	3	3	3
1903/1904	12	12	12
1904/1905	4	4	4
1900—1905	22	22	22
1895—1900	-	-	-

Af Eleverne i Lods- og Fiskerklassen var:

0 hjemmehørende i Bergen,
17 — - Bergens Omegn,
5 — udenbys.

Indtægterne og Udgifterne vil sees af nedenstaaende Tabel:

Indtægter:

Aar.	Skolepenge.	Statsbidrag.	Kommunetilskud.
	Kr.	Kr.	Kr.
1900/1901	7 734.00	7 702.75	9 212.19
1901/1902	8 514.00	9 097.00	10 938.58
1902/1903	7 284.00	12 094.80	12 186.12
1903/1904	7 446.00	13 062.45	13 080.47
1904/1905	7 662.00	13 089.78	15 947.29

Udgifter:

Aar.	Lønninger.	Øvrige Udgifter.	Samlet Udgift.
	Kr.	Kr.	Kr.
1900/1901	18 440.94	6 208.00	24 648.94
1901/1902	20 816.96	7 732.62	28 549.58
1902/1903	20 960.20	10 604.72	31 564.92
1903/1904	20 365.88	13 222.35	33 588.23
1904/1905	21 483.96	15 215.11	36 699.07

Udexamineret 100 Elever mere end i forrige Femaar.

Kontrolkontoret:

Ved Kontoret er i Femaaret 1900—1905 undersøgt:

Aar.	Kompasser.	Lanterner.	Sekstanter og Oktanter.	Karter.	Barometere.	Kronometere.	Korrektion og Deviationsprøver.
1900/1901	225	1 196	24	1 193	234	-	35
1901/1902	197	695	36	1 173	108	6	49
1902/1903	219	743	4	2 140	22	9	35
1903/1904	237	673	38	2 345	-	3	46
1904/1905	236	636	42	2 599	10	7	50
1900—1905	1 114	3 943	144	9 450	374	25	215

Af de undersøgte Kompasser blev 29 Pct. kasserede,
- - — Lanterner - 22 - —
- - — Sekstanter - 9 - —

Opstilling af Kompasser og Lanterner foretoges ombord i 31 Skibe,
Kartskisser tegnede i Anledning Kollisioner m. v. for 32 —
Kronometerstandsbestemmelser for ca. 50 —

Siden Begyndelsen af 1904 har Kontoret været tilflyttet det nye Lokale i Sjømandsskolen paa Nordnes.

Abonnenternes Antal har været mellem 69 og 85.

Kontoret har været besøgt af saavel inden- som udenbys interesserede i et Antal af ca. 100.

Paa Anmodning har, ved Kontoret et stort Antal Skibsførere og Styrmænd erholdt Hjælp og Veiledning ved Indkjøb af Instrumenter, Karter og Bøger.

Kontrolkontorets Indtægter og Udgifter vil sees af nedenstaaende Tabel:

Indtægt:

Aar.	Instrumentkontrol.	Statsbidrag.	Kommunetilskud.
	Kr.	Kr.	Kr.
1900/1901	1 550.00	1 875.00	1 920.06
1901/1902	2 228.00	1 650.00	1 701.04
1902/1903	2 829.50	1 759.63	1 773.53
1903/1904	3 385.53	1 750.00	1 868.05
1904/1905	4 278.10	1 472.94	1 741.61

Udgift:

Aar.	Lønninger.	Øvrige Udgifter.	Samlet Udgift.
	Kr.	Kr.	Kr.
1900/1901	4 460.00	885.06	5 345.06
1901/1902	4 320.00	1 259.04	5 579.04
1902/1903	5 355.00	1 007.66	6 362.66
1903/1904	5 399.92	1 603.66	7 003.58
1904/1905	5 324.92	2 167.73	7 492.65

6. Bergens offentlige Stuertskole.

Om denne Skole har dens Bestyrer afgivet følgende Indberetning for Tiden fra 1 September 1901—30 Juni 1906:

(Se Tabellen næste Side.)

Skolen flyttede i Januar 1904 fra Olaf Ryes Vei til Sjømandsskolen paa Nordnes, og har Undervisningen været drevet efter den samme Plan som tidligere med 75 Dages Kurser. Som ventet steg Elevantallet efter Indflytningen i de nye Lokaler og dermed ogsaa Udgiften til Anskaffelser og Drift.

Udexamineret 60 Elever mere end i forrige Femaar.

Kostholdet viser en ikke ubetydelig Stigning væsentlig grundet de høiere Madpriser.

Der har siden Januar 1905 været Adgang for Sjømandsskolens Elever at faa spise paa Stuertskolen, og er der til 30 Juni 1906 solgt Mad for Kr. 2 231.43, som er fratrukket Kostholdet.

Fra 1 September er der oprettet Kurser og undervises i Henhold til ny Plan.

Elevantallet hjemmehørende i Bergen er kun 1/4 Del, hvilket viser, at Skolen tilfredsstiller hele Vest- og Nordlandets Behov.

Femaarsberetning om Bergens offentlige Stuertskoles Virksomhed og Drift fra 1 September 1901 til 30 Juni 1906:

Skoleaar.	Antal Elever.	Kurser.	Bestaaet Examen.	Forladt Skolen.	Internat.	Hjemmehørende:		Udgifter.					Indtægter.		Udgift pr. Elev:		
						Bergen.	Udenbys.	Lønninger.	Kosthold.	Husleie, Brændsel, Belysning.	Tilfældige Udgifter.	Samlede Udgifter.	Skolepenge.	Statstilskud.	Staten.	Kommunen.	Tilsammen.
								Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901/02 $^{1}/_{9}$—$^{30}/_{6}$	37	4	36	1	29	11	26	1 700.00	2 593.69	1 101.16	436.52	5 831.37	2 600.00	600.00	16.22	71.12	87.34
1902/03 $^{1}/_{9}$—$^{30}/_{6}$	26	4	25	1	24	5	21	1 700.00	2 025.63	1 032.81	146.52	4 904.96	1 970.00	600.00	23.08	92.50	115.58
1903/04 $^{1}/_{9}$—$^{30}/_{6}$	41	4	40	1	35	11	30	1 700.00	2 532.23	1 550.38	846.64	6 629.25	3 000.00	1 400.00	34.15	54.37	88.52
1904/05 $^{1}/_{9}$—$^{30}/_{6}$	41	4	37	4	41	11	30	1 700.00	3 334.08	2 013.72	1 059.41	8 107.21	2 945.00	1 400.00	34.15	91.76	125.91
1905/06 $^{1}/_{9}$—$^{30}/_{6}$	42	4	39	3	42	9	33	1 800.00	3 628.36	2 073.84	351.32	7 853.52	2 968.00	1 700.00	40.48	75.85	116.33
	187	20	177	10	171	47	140	Tilsammen				33 326.31	13 483.00	5 700.00	29.62	77.12	106.74

Skolepenge og Statstilskud ..... Kr. 19 183.00
Kommunens Udgifter i 5 Aar ..... - 14 143.31

Tilsammen Kr. 33 326.31.

7. Bergens kommunale kvindelige Industriskole.

Bestyrelsens Beretning for Femaaret 1901—1005 er saalydende:

1. Administration: Bestyrelsen bestod ved Femaarsperiodens Begyndelse af Bestyrerinde Frk. Gina Hansen, Frk. E. Møller, Overlærer Geelmuyden, Overlærer Laberg og Arkitekt Schak Bull. Som Formand var af Kirkedepartementet beskikket Overlærer Geelmuyden; under dennes Fravær paa Stortinget 1901—1904 fungerede Arkitekt Schak Bull som saadan. Den 24 Mai 1905 udtraadte bl. a. Overlærer Geelmuyden, og da han havde udtalt Ønske om ikke at blive gjenvalgt, blev i hans Sted indvalgt Fru Marie Mohn. Som Formand blev dernæst af Departementet beskikket Arkitekt Schak Bull.

2. Personalet: Skolens Bestyrerinde var den hele Tid Frk. Gina Hansen. Hun har ved Siden heraf givet Undervisning i Linsøm. Bestyrerinden er dernæst — som ovenfor nævnt — selvskrevet Medlem af Bestyrelsen.

Lærerinde i Kjolesøm var Frk. Betty Isdahl, Lærerinde i finere Haandarbeide Frk. Lydia Tenden og Lærerinde i Tegning Frk. Laura Lie. Fra 1 Mai 1904 ansattes Frk. Øllegaard Laberg, tidligere Hjælpelærerinde ved Skolen, som Lærerinde i finere Haandarbeide. Bestyrerinden fik under 30 April 1904 fem Ugers Permission for at foretage en Studiereise til Stockholm og Kristiania uden Udgift for det Offentlige. Som Bestyrerinde fungerede under hendes Fravær Frk. Betty Isdahl.

Tegnelærerinden, Frk. Laura Lie, fik efter Ansøgning Tilladelse til at være fraværende fra Skolen i Skoleaaret 1901/02 mod at skaffe godkjendt Stedfortræder.

Som Pedelkone var ansat Cecilie Ellertsen indtil 5 September 1903, fra hvilken Tid ansattes Enke Marie Helle. Samtidig blev Instruxen suppleret med en Bestemmelse, hvorefter Pedelkonen ikke uden Bestyrelsens Tilladelse maa overtage andet lønnet Arbeide.

3. Elever og Undervisningen: Om Elevernes Forhold og Undervisningens Gang har intet særligt været at bemærke.

I hvert Skoleaar har der været afholdt tremaanedlige Kurser ved Siden af Aarskurset i Henhold til Planens § 3.

Det vil af nedenstaaende tabellariske Oversigt sees, at Elevantallet har gaaet ned fra 145 i 1901/02 til 105 i 1905/06. Dette beklagelige Faktum mener Bestyrelsen har sin væsentligste Grund i den økonomiske Nedgang, som falder i denne Periode; det tør derfor ogsaa haabes, at Elevantallet igjen vil stige, naar de trykkede økonomiske Forhold i Hjemmene atter maatte blive mindre følelige.

Eleverne fordeler sig paa de forskjellige Afdelinger i Femaaret saaledes:

Skoleaar.	Antal Elever.						Fripladse.		
	Kjole-søm.	Lin-søm.	Finere Haand-arbeide.	Aars-elever.	Tre-maaned-lige Elever.	Ialt.	Aars-elever.	Tremaanedlige Elever.	Ialt.
1901/02..	60	60	25	8	121	145	6		6
1902/03..	63	39	36	17	87	138	8		8
1903/04..	50	67	27	15	99	144	7	1 Elev i 6 Maaneder	8
1904/05..	47	52	18	[1]) 10	89	117	3	3 Elever - 6 — 1 Elev - 1 Maaned	7
1905/06..	51	35	19	8	81	105	4	1 — - 9 Maaneder 3 Elever - 6 —	8
Tils.	271	253	125	58	477	649	28	9	37

[1]) 1 Aarselev sluttede efter 3 Maaneders Forløb grundet Sygdom.

Ved Siden af de almindelige Kurser i Kjolesøm, Linsøm og finere Haandarbeide, der alle er forbundne med Undervisning i Tegning, er der bleven afholdt Kurser i fransk Strygning og Frikurser for Ubemidlede (med Undervisning i Lapning, Stopning, Tilskjæring af Undertøi m. v.).

Angaaende disse Kursers og Elevernes Antal henvises til efterfølgende Oversigt:

Skoleaar.	Kurser i fransk Strygning.				Frikurser for Ubemidlede.			
1901/02	4	Kurser	med ialt	28 Elever	2	Kurser	med ialt	22 Elever
1902/03	5	—	- -	35 —	2	—	- -	25 —
1903/04	3	—	- -	23 —	2	—	- -	16 —
1904/05	4	—	- -	29 —	2	—	- -	22 —
1905/06	4	—	- -	27 —	3	—	- -	28 —
Tilsammen	20	Kurser	med ialt	142 Elever	11	Kurser	med ialt	113 Elever

4. Skolens Økonomi: Som det af modstaaende tabellariske Oversigt vil sees, har der i det forløbne Femaar ikke fundet nogen nævneværdige Afvigelser Sted i de forskjellige Udgiftsposter, naar undtages Udgift til Lønninger, der er steget fra Kr. 4 480 til Kr. 5 120. Dette har sin Grund dels deri, at der fra 1 Mai 1904 blev fast ansat en tredie Lærerinde med fuld Aarsløn i Stedet for den tidligere benyttede Hjælpelærerinde, og dels deri, at Hovedlærerindernes Grundgage i 1903 blev forhøiet fra Kr. 700 til Kr. 900. Samtidig hermed er Skolepengene, — som, praktisk talt, er Skolens eneste Indtægtskilde — paa Grund af Elevantallets Synken gaaet ned fra Kr. 2 314 i 1901/02, eller endog fra Kr. 2 496 i 1903/04 til Kr. 1 881 i 1905/06. Det vil da være let forklarligt, at Tilskuddet pr. Elev beregnet efter tremaanedlig Undervisning er steget fra Kr. 51.24 i 1901/02 til Kr. 75.93 i 1905/06.

Forholdet mellem Budget og Regnskab stiller sig i Femaaret saaledes:

(Se Tabellen næste Side.)

5. Almindelige Bemærkninger. Skolens Lokale har den hele Tid været i Vaskerelvsgaden No. 8. Lokalet har en central og heldig Beliggenhed, men maa siges at være noget knapt; særlig er det en Mangel, at der intet Passeværelse findes, hvorved det bliver nødvendigt at benytte Bestyrerindens Kontor som saadant, hvilket selvfølgelig ofte har vist sig generende i forskjellige Retninger. De øvrige Lokaliteter har i Almindelighed vist sig tilstrækkelig store; men i 1903—04, da Elevantallet var usædvanlig stort, var Pladsmangelen følelig.

Uagtet der efter Skoleplanens § 3, andet Passus, foreskrives, at Optagelse til de tremaanedlige Kurser kun finder Sted 2 Gange aarlig (Januar og August), har der dog hvert Aar fundet Optagelse Sted en tredie Gang (April). Det har nemlig vist sig, at man ved denne Forretningsorden kan udnytte Skolens Virkemidler paa en for alle Parter fordelagtigere Maade, end om dette 3die Kursus ikke blev igangsat.

Industriskolen deltog som Udstiller ved det 11te almindelige Landbrugsmøde i Trondhjem 1902 og erholdt herfor Mødets Sølvmedalje.

Udgift.

Aar.	Faste Lønninger.		Anden Lærerhjælp.		Husleie.		Lys, Brænde, Renhold.		Kontor, Trykning, Avertissementer.		Inventar og Undervisnings-materiel.		Tilfældige Udgifter.	
	Budget.	Medgaaet.	Budget.	Medgaaet.	Budget.	Medgaaet.	Budget.	Medgaaet.	Budget.	Medgaaet.	Budget.	Medgaaet.	Budget.	Medgaaet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901/02	4 300.00	4 200.00	300.00	280.00	1 400.00	1 325.00	800.00	456.42	645.00	708.87	500.00	441.87	155.00	17.70
1902/03	4 000.00	4 000.00	700.00	485.00	1 300.00	1 400.00	700.00	497.56	848.00	731.91	360.00	219.59	192.00	165.55
1903/04	5 000.00	5 000.00	200.00	120.00	1 400.00	1 400.00	600.00	435.64	848.00	799.70	360.00	289.71	92.00	83.15
1904/05	5 000.00	5 000.00	300.00	124.98	1 400.00	1 400.00	500.00	456.46	848.00	939.93	300.00	261.68	52.00	10.60
1905/06	5 000.00	4 970.00	300.00	150.00	1 400.00	1 400.00	500.00	449.51	848.00	798.55	300.00	296.30	52.00	8.30

Indtægt.

Aar.	Skolepenge.		Statsbidrag.		Kommunebidrag.		Udgift og Indtægt salderer med:		Udgift beregnet pr. 3-maanedligt Kursus pr. Elev:[1]		
	Budget.	Indkom.	Budget.	Indkom.	Budget.	Indkom.	Budget.	I Virkelig-heden.	Af Stats-bidraget.	Af Kommue-bidraget.	Af de samlede Udgifter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr,	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901/02	2 100.00	2 314.00	3 000.00	2 160.75	3 000.00	2 955.11	8 100.00	7 429.86	14.90	20.38	51.24
1902/03	2 100.00	2 465.00	3 000.00	2 382.28	3 000.00	2 652.33	8 100.00	7 499.61	17.26	19.22	54.35
1903/04	2 500.00	2 496.00	2 800.00	2 681.45	2 800.00	2 950.75	8 100.00	8 128.20	18.62	20.49	56.44
1904/05	2 300.00	2 295.00	3 000.00	2 844.14	3 000.00	3 054.51	8 500.00	8 193.65	24.31	26.11	70.03
1905/06	2 500.00	1 881.00	2 950.00	2 903.83	2 950.00	3 287.83	8 400.00	8 072.66	27.65	31.31	75.93

[1] Her er dog intet Fradrag gjort for de Udgifter, som vedkommer Frikurserne og Kurserne i fransk Strygning.

8. Bergens Fagskole for Træ- og Metalindustri.

Den af Skolens Bestyrelse afgivne Indberetning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Skolens Bestyrelse har i Femaaret bestaaet af: Maskininspektør, Ingenior Gottfr. Lie, Formand indtil 1904, Konrektor A. Høyer, Formand fra 1904, Smedemester P. Flood og Snedkermester Chr. Knag.

Lærerpersonalet har bestaaet af 7 Lærere, 3 i Værkstedsarbeide og 4 i theoretiske Fag.

Elevantallet har været:

Skoleaar.	Faste Elever.			Hospitanter
	Træafdelingen.	Metalafdelingen.	Sum.	
1900/01	6	32	38	5
1901/02	5	38	43	5
1902/03	6	45	51	4
1903/04	9	49	58	1
1904/05	5	41	46	-

Efter gjennemgaaet toaarigt Kursus afgik med Skolens Afgangsvidnesbyrd:

Skoleaar.	Træafdelingen.	Metalafdelingen.	Sum.
1900/01	4	13	17
1901/02	4	13	17
1902/03	-	10	10
1903/04	4	15	19
1904/05	2	13	15

Elevernes Gjennemsnitsalder var ved Skoleaarenes Begyndelse i 1ste Klasse $15^1/_2$ Aar, i 2den Klasse $16^2/_3$ Aar.

For saavel Træafdelingens som Metalafdelingens Vedkommende har Undervisningsarbeidet været fordelt med 30 ugentlige Timer paa Værkstedsarbeide og 20 ugentlige Timer i theoretiske Fag. De theoretiske Fag har været: Konstruktions-, Projektions- og Fagtegning, Frihaandstegning, Regning, Geometri, Norsk samt Bogholderi, Teknologi, Mekanik og Maskinlære.

Undervisningens Gang har i alt væsentligt fulgt den af Bestyrelsen vedtagne Undervisningsplan. I Værkstedsarbeide er bleven gjennemarbeidet Øvelsesrækker i de forskjellige Grene af Træ- og Metalindustrierne, hvorved de almene Fremgangsmaader indøvedes, derpaa er bleven fortsat med Fremstilling af de forskjellige Slags Brugsgjenstande.

Fagskolen grundlagdes og dreves oprindelig af Bergens Samlag for Brændevinshandel med Tilskud af Stat og Kommune. Dette Forhold er nu forandret, idet Skolen 1903 modtog sit sidste Bidrag af Samlaget. Siden den Tid har Skolen været drevet af Stat og Kommune i Fællesskab.

9. Bergens Kathedralskole.

Kommunens Bidrag til denne Skole har udgjort:

1901	Kr.	11 415.47
1902	-	11 539.84
1903	-	10 006.15
1904	-	11 758.57
1905	-	11 154.51.

10. Bergens Handelsgymnasium.

Til dette Gymnasium, hvis Bygning er tilveiebragt ved frivillige Gaver inden Bergens Handelsstand, bevilgede Bystyret ved Beslutning af 6 Juni 1902 fri Tomt og et aarligt Bidrag af indtil Kr. 10 0000 til Driften.

Bygningen, der er beliggende ved Kalfarveien, i Nærheden af «Stadsporten», har kostet ca. Kr. 80 000. Den toges i Brug 1 September 1904.

Gymnasiets Maal er at uddanne sine Elever for Handel eller lignende Virksomhed ved at meddele dem de grundlæggende theoretiske og praktiske Kundskaber med særlig Hensyntagen til de vestlige og nordlige Landsdeles Handelsvirksomhed, Fiskeri og Skibsfart. Det ledes af en Bestyrelse, der foruden Skolens Direktør bestaar af 5 Mænd, hvoraf 2 vælges af Bergens Bystyre, 2 af Bergens Handelsforening og 1 af Bergens Børskomité. Bestyrelsen bestod af:

Kjøbmand Johan Rogge, Formand,
Rektor K. Brekke,
Bankchef Johan Bugge,
Kjøbmand Aksel Irgens,
Skibsreder Lars Sundt og
Gymnasiets Direktør C. J. Schnitler.

Undervisningen meddeltes i et 2-aarigt Formiddagskursus for Mænd og Kvinder og et 1-aarigt Eftermiddagskursus for Kvinder.

I Skoleaaret 1904/05 var der i Formiddagskurset 51 Elever (46 mandlige og 5 kvindelige), fordelt med 39 i 1ste og 12 i 2den Klasse, hvilke sidste var overflyttede fra Tanks Skoles Handelsafdeling, der paa den Tid blev nedlagt. Det kvindelige Eftermiddagskursus, der begyndte i Januar 1905 og varede til Slutningen af December s. A., var besøgt af 23 Elever.

I Juni Maaned 1905 underkastede 11 af 2den Klasses Elever sig Afgangsexamen. De bestod den alle.

Ved Juletider s. A. gik 18 af Eftermiddagskursets Elever op til Examen, som de alle bestod.

Skoleaaret 1905/06 begyndte med 62 Elever (57 mandlige og 5 kvindelige), fordelt mellem 1ste og 2den Klasse med 31 i hver.

Kommunens Bidrag til Gymnasiet har udgjort:

i 1904..... Kr. 5 000,
- 1905..... - 10 000.

Bergens Handelsforening har garanteret at ville dække muligt Driftsunderskud.

Til hele og delvise Fripladse ved Gymnasiet har afdøde Kjøbmand C. Sundt skjænket et Legat, stort Kr. 80 000.

11. Ulfsnæsøens Skolehjem.

Bestyrerens Beretning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Ved Begyndelsen af 1901 havde Skolehjemmet et Belæg af 35 Gutter. I Femaarets Løb optoges 109 og udskreves 81. Elevantallet 31 December 1905 udgjorde saaledes 63.

Af de 81 udskrevne blev 8 overførte til Bastø strengere Skolehjem, 4 er afgaaet ved Døden. Af de øvrige 69 har 53 (ca. 77 Pct.) opført sig tilfredsstillende og 16 gjort sig skyldige i Tyveri; men 9 af disse har taget sig op igjen og maa nu ansees for selvhjulpne, bra Gutter.

Ligesom tidligere har Undervisningen i alt væsentligt foregaaet efter den for Bergens Folkeskole gjældende Plan, og Gutterne har udenfor Skoletiden været beskjæftiget med Gaards- og Havearbeide, Snedker- og Skomagerarbeide samt de i Fjøs og Husholdning forefaldende Gjøremaal.

Til Driften er medgaaet gjennemsnitlig Kr. 26 362 aarlig.

Den i forrige Femaarsberetning nævnte Udvidelse fandt Sted i 1901, idet Hovedbygningens østre Fløi blev forlænget og ny Bestyrerbolig opført. Hertil medgik Kr. 17 832, der dækkedes af de i dette Øiemed af Grundfondet afsatte Kr. 16 000 med paaløbne Renter og et Vexelobligationslaan paa Kr. 1 225.

1 November 1901 nedbrændte Hovedbygningen. Der blev da opført en ny, noget større Bygning, som toges i Brug i Marts 1904 og afgiver Plads for 67 Gutter. Da man samtidig fik udført diverse andre paakrævede Arbeider, medgik Kr. 4 500 mere end Erstatningssummen for den brændte Bygning. Disse blev dækket af Renterne af det inddragne Grundfond.

12. Bergens offentlige Søndagsskole.

Bestyrelsens Beretning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Skolen har i Femaaret fortsat sin Virksomhed i Overensstemmelse med den gjældende Plan og altsaa meddelt Undervisning 2 Timer hver Søndag — udenfor de sædvanlige Skoleferier — i Modersmaal, Regning og Skrivning i begge Klasser samt i Bogholderi i øverste Klasse. Skoletiden er Søndag Morgen Kl. 8—10.

I Femaaret har Skolen i det hele havt 195 Elever, men flere af disse mødte kun en kort Tid. Det gjennemsnitlige Antal af mødende Elever udgjorde i Femaaret 26, men medens der i de 3 første Aar gjennemsnitlig mødte vel 30, har Gjennemsnitsantallet i de 2 sidste Aar ikke naaet op til 20. Bestyrelsen har derfor i den senere Tid havt under Overveielse, om der ikke kunde gjøres noget for at faa flere Elever særlig af Haandværkslærlinge, hvoraf der nu kun er faa.

Skolens Indtægter har i Femaaret udgjort Kr. 3 531.45, og dens Udgifter har i samme Tidsrum været Kr. 2 814.16, saa at Formuen nu er forøget med Kr. 717.35 og udgjorde ved sidste Regnskabsaars Afslutning Kr. 30 767.59, hvoraf dog Kr. 20 000.00 er rentefrit Laan til Bergens tekniske Skole.

Den 1 Mai 1902 havde Skolen bestaaet i 100 Aar, og Bestyrelsen udgav i den Anledning et Mindeskrift, indeholdende Meddelelser om dens Oprettelse og Virksomhed.

Skolens Bestyrelse bestaar for Tiden af Kand. theol. O. Vollan, siden 7 Februar 1870, Banksekretær C. Monsen, siden 24 August 1895, som er Skolens Kasserer, samt Kjøbmand G. M. Hafstad, siden 4 November 1905.

Fattigvæsenet.

Med Hensyn til Fattigvæsenets Ordning har ingen væsentlig Forandring været indført i denne Femaarsperiode; man har fortsat med den i Begyndelsen af forrige Periode indførte Ordning — Elberfeldsystemet. Den Slappelse i Næringslivet, som indtraadte i Slutningen af forrige Periode, særlig ved Byggevirksomhedens Stansning, og som for en Del var Aarsag til Fattigudgifternes Stigning, har vedvaret i hele denne Periode; ialfald har ingen væsentlig Bedring været at spore. Da Udgifterne yderligere steg i 1901, og man antog, at en væsentlig Aarsag dertil var Mangel paa tilstrækkelig Kontrol fra Fattigstyrets Side ligeoverfor Bevilgningerne i Distriktsmøderne, ansattes en Tilsynsmand ved Fattigstyrets Kontor, der i Særdeleshed skulde ofre sig for Tilsynet med, at Understøttelserne ydedes i Overensstemmelse med de gjældende Forskrifter. Tilsynsmanden tiltraadte sin Virksomhed i Marts 1902. Det varede ikke ret længe, førend det viste sig, at den gjennem de tidligere Aar stadig stedfundne Udgiftsstigning stansede, og fra 1903 har Udgifterne til «Trængende i deres Hjem» gaaet ned. Dette Resultat skriver sig dels fra den skarpere Kontrol, som Tilsynsmanden udøvede, og dels derfra, at der i 1903 blev aabnet Adgang for arbeidsføre, men arbeidsledige trængende Familiefædre til lønnet Jordrydningsarbeide og for arbeidsdygtige trængende Kvinder til Sækkesyning. Ved disse Foranstaltninger er ogsaa Antallet af Fattigunderstøttede gaaet ned, fra 2 084 i Begyndelsen af 1902 til 1 797 i Slutningen af 1905.

Til nærmere Belysning af Stillingen i det hele henvises til modstaaende Tabel:

Fattigvæsenets Udgifter for Femaaret 1901—1905:

Aar.	Understøttelse i Penge, Mad og Klæder.	Syge-udgifter.	Tilskud til Arbeids-anstalten.	Fattig-husene.	Lønninger.	Diverse.	Tilsammen.	Indtægter.		Fattigvæsenets Nettoudgift.
								Refusioner.	Diverse.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	424 365.65	222 226.75	25 548 89	4 908.87	14 319.73	5 716.72	697 086.61	80 385.07	361.47	616 340.07
1902.....	461 566.44	210 000.79	22 194.00	4 994.37	17 793.69	5 775.30	722 324.59	83 451.58	295.17	638 577.84
1903.....	456 636.41	210 798.00	23 200.40	4 952.48	18 497.11	5 605.07	719 689.47	83 652.14	340.60	635 696.73
1904.....	451 561.37	224 551.38	23 292.40	4 925.37	18 473.65	5 563.66	728 367.83	81 239.00	322.30	646 806.53
1905.....	447 169.71	211 881.19	22 698.80	5 109.23	18 775.08	4 875.99	710 510.00	86 491.79	321.90	623 696.31

Omtrent samtidig med Ansættelsen af Tilsynsmanden, altsaa paa Foraaret 1902, blev det — med Fattigudgifternes Begrænsning som Maal — givet en Komité i Opdrag at tage under Overveielse Spørgsmaalet om Oprettelse af en kommunal Indretning — Arbeidshus, Arbeidsgaard, Jordbrug eller lignende — hvortil arbeidsføre Trængende kunde henvises til lønnet Arbeide, med det Resultat, at Kommunen i 1903 indkjøbte en Udmarksstrækning, tilhørende Gaardene Haukaas og Bruaas i Hammer, med Tanke paa der at oprette en Arbeids- eller Fattiggaard.

Den indkjøbte Eiendom udgjør 1 568.3 Maal og blev betalt med 25 548 Kroner + halve Overdragelsesomkostninger og 1 Pct. Courtage til den benyttede Mellemmand.

Nogen Forføining til Anvendelse af Eiendommen blev ikke truffet i den forløbne Femaarsperiode, navnlig fordi de ovennævnte paa andet Vis igangsatte Arbeider og Tilsynsmandens Virksomhed viste sig istand til ganske at stanse den stærke Progres i Fattigudgifterne, som det ogsaa var den fremtidige Arbeidsgaards nærmeste Opgave at modvirke.

Sygeudgifternes Stigning i forrige Periode, særlig paa Grund af Kampen mod Tuberkulosen, er fortsat i 1901 og igrunden ogsaa senere. Naar Udgifterne paa denne Post i 1902 viser sig mindre, har dette sin Grund deri, at fra nævnte Aars Begyndelse blev, efter Beslutning af Bystyret, aabnet Adgang for her hjemmehørende, ikke fattigunderstøttede Personer, der trænger Sygehusforpleining, men ikke evner at bekoste den, til at faa saadan frit, uden at det ansees som Fattighjælp eller at ydes af Fattigvæsenet. Den Komité, som har med den Sag at gjøre, har befordret indlagt til Forpleining mange Patienter, der efter den tidligere Orden vilde være bleven Fattigvæsenet til Udgift.

Til fri Sygehusforpleining er af Komitéen anvendt i 1902 Kr. 15 049.40, i 1903 Kr. 27 633.06, i 1904 Kr. 33 469.33 og i 1905 Kr. 37 894.45. Disse Beløb bliver rettelig at lægge til Fattigvæsenets Udgifter, om Sammenligning med forrige Periode anstilles.

Med Hensyn til Rubriken «Tilskud til Arbeidsanstalten», der i 1901 var Kr. 25 548.89, men i de følgende Aar mindre, bemærkes: Før 1902 blev intet beregnet for de friske Lemmer i Arbeidsanstaltens Fattigafdeling, men fra nævnte Aar blev bestemt, at der for disse skulde betales af Fattigvæsenet en Dagpenge af 80 Øre, hvormed man antog, at der vilde blive Balance mellem Arbeidsanstaltens Indtægter og Udgifter. Det er de Beløb, som derved pr. Aar fremkommer, der er opført for Aarene 1902—05. Overskriften paa denne Rubrik burde derfor fra 1902 have været: «Arbeidsanstaltens Fattigafdeling for Lemmernes Underhold». Anstalten har ogsaa senere maattet faa mindre Tilskud, men da disse udredes af Bykassen, er de ikke opført her.

Ved de øvrige Rubriker finder man intet særligt at bemærke. Elberfeldsystemet har kun at gjøre med første Rubrik: «Understøttelse i Penge, Mad og Klæder».

Til yderligere Oplysning om Fattigvæsenet har man tilføiet nedenstaaende tabellariske Opgave over Antallet af Understøttede af de forskjellige Slags samt den aarlige Gjennemsnitsudgift for hver understøttet Person:

Antallet af Understøttede samt den aarlige Gjennemsnitsudgift for hver understøttet Person.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Det gjennemsnitlige Antal af de i sine Hjem samtidig understøttede Hovedpersoner	1 879	1 989	1 952	1 840	1 773
Gjennemsnitlig Understøttelse.....Kr.	184.92	201.20	192.11	188.49	190.90
Lemmerne i Arbeidsanstaltens Arbeidsstuer	251	200	301	281	293
Gjennemsnitligt Kostende pr. Person.....Kr.	Ubekj.	110.97	77.07	82.89	77.47
Lemmerne i Arbeidsanstaltens Sygehus	165	151	167	185	168
Gjennemsnitlig Understøttelse pr. Person.....Kr.	218.15	252.12	225.13	196.60	211.25
Lemmerne i Fattighusene	60	59	53	56	56
Gjennemsnitlig Understøttelse pr. Person.....Kr.	77.94	78.94	92.06	86.82	83.95

(Forts.)	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Lemmer i Gamlehjemmet	25	24	39	32	34
Gjennemsnitlig Understøttelse pr. Person Kr.	178.27	195.26	127.80	190.22	183.43
Antal udsatte Børn	590	579	571	575	576
Gjennemsnitlig Understøttelse pr. Barn Kr.	51.98	52.74	55.77	55.72	59.42
Antal udsatte Sindssyge og Idioter	128	139	142	166	162
Deres gjennemsnitlige Kostende Kr.	141.15	150.91	160.80	145.79	160.13
Antal udsatte Gamle, Vanføre og Syge	81	68	69	77	60
Deres gjennemsnitlige Kostende Kr.	107.91	125.11	136.12	129.71	103.94
Antal Sindssyge i Asyl	181	176	181	186	186
Deres gjennemsnitlige Kostende Kr.	236.57	250.34	224.79	248.89	269.63
Antal Patienter i andre Sygehuse	667	719	565	624	515
Disses gjennemsnitlige Kostende pr. Person Kr.	124.86	87.94	109.54	117.98	106.04

Gasværket.

Gasværkets Virksomhed i Femaaret 1901—1905 fremgaar i sine Hovedtræk af følgende tabellariske Fremstilling:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Gasproduktion Mill. Kubikfod	83.5	84.5	88.7	95.1	100.8
Kulforbrug Ton	9 000	8 670	8 200	9 584	9 572.6
Gas solgt til Private Mill. Kubikfod	56.0	57.7	60.4	64.6	71.5
Cokes solgt Hl.	85 368	87 068	88 725	87 269	109 312
Faste Laan Kr.	294 833.86	273 540.52	252 247.18	230 953.84	209 660.50
Udbytte til Bykassen -	34 105.39	58 226.76	101 991.43	80 000.00	75 000.00

Desuden er til Gasværkets Nybygning afsat Kr. 56 282.84.

Antallet af Gadelygter er i Femaaret forøget fra 1 300 til 1 400 Stykker, og deres Brændetid har gjennemsnitlig været 3 330 Timer.

Gaspriserne har ikke undergaaet nogen Forandring. Pr. Lygt betales Kr. 25 pr. Aar, og gjennem Maaler beregnes Prisen efter Kr. 4.50 og Kr. 3.00 henholdsvis for Gas til Lys og Gas til teknisk Brug pr. 1 000 engelske Kubikfod.

I August 1904 paabegyndtes gratis Installation af Kogegasledninger. Gjennem disse sælges Gasen forskudsvis til en Pris af 11 Øre pr. m^3.

Naar undtages et Cokesknuse- og Sorterapparat og endel mindre væsentlige Anskaffelser og Forandringer, har Gasværket i Perioden ikke undergaaet Forandringer.

Den 15 November 1905 besluttede Repræsentantskabet, at nyt Gasværk skulde anlægges paa Kommunens Eiendom i Jægteviken og bevilgedes hertil Kr. 965 000.

Elektricitetsværket.

Værkets Drift har den hele Tid vist en jevn Fremgang; medens Produktionen i 1901 var 381 000 Kw.-Timer, var den i 1905 895 000 Kw.-Timer; Indtægterne (Budgettets Størrelse) var henholdsvis Kr. 96 729.25 og Kr. 175 157.59. Overskuddet — efterat fulde

Renter og Afdrag er betalt — var i sidstnævnte Aar Kr. 29 604.70, der anvendtes til Tilbagebetaling af et midlertidigt Driftslaan.

Forbrugernes Antal steg i Femaarsperioden fra 479 til 1 112 og Tilknytningeu fra 906 til 1 868 Kilowatt.

Værkets Anlægsværdi var pr. 31 December 1905 bogført med Kr. 989 200.51. I de 5 Aar blev som Afdrag betalt Kr. 93 877.19.

Grundprisen for den elektriske Strøm er ved Femaarsperiodens Udløb:

a) for Privatbelysning 45 Øre pr. K.-W.-Time,
b) - teknisk Brug 15, henholdsvis 10 Øre pr. K.-W.-Time,
c) - Gadebelysning Kr. 300 pr. Buelampe à 10 Ampère.

For Privatbelysning indrømmes dog høie Rabatsatser efter Brugstid.

Stikledninger indlægges gratis.

Bergens offentlige Bibliotheks Virksomhed i Femaaret 1901—1905.

I det sidste Femaar tiltog Søgningen til Bibliotheket betydelig. I 1901 hjemlaantes 82 406, i 1902 99 262, i 1903 107 744, i 1904 115 000, i 1905 130 000 Bind. Læseværelsernes Udlaan tiltog langtfra i samme Grad, da Besøget stærkt hemmedes af Lokalets Mangler. Læseværelsernes Udlaan i Femaaret var 107 633 Bind, Besøgernes Tal 73 240.

Forberedelsen af en høist paakrævet tidsmæssig Nybygning for Bibliotheket var i det nævnte Tidsrum Gjenstand for Bibliotheksstyrets Bestræbelser og Omsorg. Ved frivillige Bidrag blev samlet ca. Kr. 100 000, og efterat to af Byggekomitéens Medlemmer havde besigtiget endel moderne Bibliotheksbygninger i England, udstedtes i August 1905 Opfordring til norske Arkitekter om at indsende Tegninger til en Bibliotheksbygning i Bergen. Konkurrencefristen udløb 31 December 1905; for Konkurrencens Udfald og Husets Opførelse kan saaledes først redegjøres i næste Femaarsberetning.

Bogsamlingens Vækst i 1901—1905 stod ikke i Forhold til Benyttelsen. Bindtallet var 31 December 1905 ikke meget mere end 90 000 mod 84 000 Bind ved Udgangen af 1900, og Grunden til Bogforøgelens Knaphed var de aldeles utilstrækkelige Virkemidler. Samlaget, som i det forrige Femaar bevilgede Kr. 5 000 aarlig til Bogkjøb og Indbinding, maatte som Følge af nye Lovbestemmelser om Anvendelsen af sit Overskud formindske Bidraget til Kr. 3 000 i 1902, til Kr. 2 000 i 1903, Kr. 1 500 i 1904 og 1905. Kun i 1901 fik Bibliotheket det vante Annuum Kr. 5 000. Med Sparebankens Tilskud Kr. 1 000 i 1901, 1902 og 1905, Kr. 1 500 i 1903 og 1904, havdes da til Bogsamlingens Vedligehold og Forøgelse i de sidste Aar kun Halvparten af den tidligere disponible Sum, medens Slidet paa Bøgerne under den stærke Søgning stadig tiltog. Bibliothekets Fond, grundlagt ved særskilte Bevilgninger af Samlaget i 90-Aarene, var ved Rentetilførsel vokset til over Kr. 50 000 ved Udgangen af 1905. Bergens Kommunes Udgifter til Bibliotheket, til Funktionærernes Lønning, Lokale, Belysning, Opvarmning, Assurance, Kontorsager samt Trykning af en syvende Tillægskatalog var i Aarene 1901—1905 følgende: Kr. 9 182.99, Kr. 9 107.07, Kr. 8 798.26, Kr. 8 871.67 og Kr. 9 175.00, tilsammen Kr. 45 134.99.

I Femaaret ansattes ingen faste nye Funktionærer, men til Udlaanet krævedes stadig øgende Extrahjælp, og fra Januar 1905 blev den daglige Aabningstid udvidet til 6 Timer.

I 1905 led Bibliotheket et stort Tab ved Konsul Chr. Børs's Bortgang. Ligefra sin Hovedandel i Bibliothekets Oprettelse for 30—40 Aar siden ved et Forhaandsbidrag af 1 000 Spd., der muliggjorde Kjøbet af en værdifuld Grundstamme for Bogsamlingen, fulgte Konsul Børs med usvækket og offervillig Interesse Bibliothekets Udvikling. Til den Nybygning, til hvilken han i 1899 havde udkastet Idéen, bidrog han Kr. 20 000, og i sit Testament skjænkede han Kr. 50 000 til Betryggelse af Bibliothekets Fremtid, men Summen vil først blive udbetalt efter Fru Børs's Død.

Bergens Billedgalleri i Femaaret 1901—1905.

Galleriet er i Femaaret bleven forøget væsentlig gjennem Gaver. Den betydeligste Forøgelse modtoges ved Overdragelsen af Grosserer C. Sundts Samling af 45 Billeder og 8 Skulpturarbeider. Desuden har Galleriet modtaget fra Kammerherre Jens Grans Dødsbo en Legatkapital paa Kr. 10 000 samt endel Malerier og Skulpturer. Gaver er forøvrigt skjænket af Bankchef C. Ege, Konsul Børs, Fru Neumann, Frk. Johanne Petersen, Distriktslæge E. Thesen, Malermester E. Thorsen samt Bergens Kunstforening.

Galleriet, der om Sommeren er aabent hver Dag og om Vinteren fire Gange om Ugen, har havt et aarligt Besøg af ca. 45 000 Besøgende.

Samlingerne, bestaaende af Malerier, Akvareller, Haandtegninger og Skulpturarbeider, repræsenterer en Assurancesum af Kr. 138 000.

I Femaaret er udgivet sjette Udgave af Katalog over Galleriet, i hvilken det hele foreliggende Materiale er paany bleven gjennemarbeidet og revideret. Oplaget (2 000 Eksemplarer) er nu udsolgt og en ny Udgave under Forberedelse.

Det af Kommunen bevilgede aarlige Budget til Galleriets Drift (Lønninger, Renhold, Opvarmning, forskjellige Udgifter) beløb sig til Kr. 2 880. Galleriet har ikke i det forløbne Femaar erholdt noget offentligt Bidrag til Indkjøb af Kunstværker.

Bergens Museum i Femaaret 1901—1905.

Efter den store Udvidelse af Museet ved Nybygning, Anlæg af Have og Plantehus i forrige Femaarsperiode, er der i Aarene 1901—1905 arbeidet inden den derved givne Ramme. Plantehuset blev saaledes først fuldt monteret og aabnet i 1901, ligesom Indretningen af de nye Samlingslokaler og Samlingernes Opstilling fortsattes gjennem Aarene 1901 og 1902. Ved Indredning af Lokaler i Kjælderetagen er yderligere indvundet 200 m² Samlingslokale og 132 m² Magasinrum for den antikvariske Afdeling. Ved Bibliothekets stærke Forøgelse er det i 1905 blevet nødvendigt at indrede endnu en Sal i Sydfløiens 3die Etage som Bogmagazin, hvorved der er skaffet ny Plads for 30 000 Bind, medens der dog endnu er Reserveplads for yderligere 30 000 Bind. Omkostningerne ved Bibliothekets Udvidelse er bestredet af Bibliothekfondets Renter, ved de mindre Indredningsarbeider af Kommunen. Til Indredningsarbeider i Anledning af Nybygningen ydedes desuden i 1901 af Staten Kr. 10 500 og af Hr. C. Sundt Kr. 20 000.

Bygningens anvendte Gulvareal udgjør ved Femaarsperiodens Slutning 5 120 m², hvoraf 3 680 m² er Samlingslokaler, 1 162 m² Bibliothek, Arbeidsrum og Foredragssale, 278 m² Magazin for videnskabelige Samlinger.

Museets Regnskab er delt i tre Afsnit:

1) Samlinger og Bibliothek, der omfatter alle Udgifter og Indtægter vedkommende Museet som saadant;
2) Legatmidler, hvorunder indgaar alle Udgifter i rent videnskabelige Øiemed, saaledes Stipendier, Publikationer etc., samt
3) Særformaal, hvorved forstaaes Institutioner og Foretagender knyttet til Museet, der har sit eget Budget, saasom Arbeiderforedrag, biologisk Station, Akvariet og Sælparken, Tidsskriftet «Naturen» etc.

Under Kapitel I, Samlinger og Bibliothek, var Indtægterne i Femaarets første og sidste Aar:

	Staten.	Samlaget.	Sparebanken.	Diverse.
1901.....	Kr. 25 500	Kr. 4 000	Kr. 9 000	ca. Kr. 11 000
1905.....	- 26 000	- 1 500	- 6 000 [1])	- - 7 500.

Udgifterne i de samme Aar paa de vigtigste Poster har været følgende:

	Lønninger.	Bibliothek.	Fællesudgifter.	Naturhist. Samling.	Haven.	Oldsamlingen.
1901...	Kr. 20 860	Kr. 8 500	Kr. 6 700	Kr. 5 600	Kr. 4 700	Kr. 13 000
1905...	- 21 100	- 5 000	- 8 000	- 3 300	- 4 500	- 5 100.

[1]) Den store Nedgang i Sparebankens Bidrag fandt kun Sted dette ene Aar. Fra 1906 har Bidraget atter været Kr. 9 000.

Hertil kommer Udgifter til Bygningens Vedligehold, som bestrides af Kommunen. Til Indtægt under Kap. I kommer videre Renter af det af Samlaget skjænkede Bibliothekfond paa Kr. 100 000.

De Kap. II vedkommende Kapitaler udgjorde i 1900 Kr. 809 300, i 1905 Kr. 1 034 200, idet der foruden den fundatsmæssige Forøgelse ved afsatte Renter er tilkommet «C. Sundts Fond for en videnskabelig Lærestol ved den vordende Høiskole i Bergen», der i 1904 blev Museet udbetalt med Kr. 175 000. Af Legatmidlernes Renter anvendtes til Kapitalforøgelse i 1901 ca. Kr. 16 600, i 1905 ca. Kr. 18 400.

Til videnskabelige Formaal anvendtes af Legatmidlernes Indtægter i 1901 Kr. 22 600, i 1905 Kr. 28 850, fordelt paa følgende Maade:

	Museets Aarbog.	Andre Publikationer.	Videnskabelige Reiser.	Zoologiske og Fiskeri-undersøgelser.	Aars-stipendier.	Foredrags-kurser.
1901....	Kr. 6 800	Kr. 2 600	Kr. 2 300	Kr. 1 600	Kr. 9 200	Kr. 100
1905....	- 5 200	- 5 000	- 3 500	- 1 000	- 8 200	- 350.

Men hertil kommer for 1905 som nye Poster: «Kursus i Havforskning» med Kr. 4 200 og Anskaffelse af Seismograf med Kr. 1 400.

Med faste Aarsstipendier var i 1905 ansat ved Museet Kand. real. Kolderup (Mineralogi), Overlærer E. Jørgensen (Botanik), Kand. K. Høye (Mykologi), Dr. D. Damas (Zoologi), ligesom Dr. A. Appellöf har et fast Stipendium for zoologisk Docentvirksomhed.

Som Særformaal hører under Museets Administration den Biologiske Station, Akvariet med Sælparken, Arbeiderforedrag, Sommerkurser for Folkeskolelærere og forskjellige andre Formaal, hvortil der ydes Bidrag af Staten, saaledes Udgivelsen af Tidsskriftet «Naturen» og af Prof. G. O. Sars's store Værk, «An account of the Crustacea of Norway». Den Biologiske Station havde i 1901 et Statsbidrag af Kr. 7 200, i 1905 af Kr. 5 500, og en Indtægt ved Pladsafgift af Studerende i samme Aar henholdsvis 150 og 200 Kr.; Stationens samlede Udgifter var i 1901 Kr. 7 750, i 1905 Kr. 5 450. Akvariet og Sælparken har fra 1900 havt et aarligt Bidrag af «Det nyttige Selskab», i 1901 Kr. 250, i 1905 Kr. 500 og underholdes ellers ved Entréeindtægten, der dreier sig om 1 200 Kr. aarlig. Sommerkursus for Folkeskolelærere blev sidste Gang afholdt i 1901 med et Statsbidrag paa Kr. 6 400, i 1902 blev Statsbidraget negtet; for 1905 ydedes et Statsbidrag paa Kr. 2 400, som dog ikke kom til Anvendelse, da intet var bevilget til Stipendier for Deltagerne. Foredrag for Arbeidere har i hele Perioden havt samme Indtægter, af Staten Kr. 1 200, af Kommunen Kr. 1 500, af Samlaget Kr. 900; desuden indkommer 3 à 400 Kr. ved Entrée. Tidsskriftet «Naturen» har et aarligt Statsbidrag af Kr. 1 000. Til Sars's ovenfor nævnte Værk er det aftalt, at Museet og Staten skal bidrage med ligemeget hver; i Overensstemmelse hermed ydede Staten i 1904 Kr. 1 000, i 1905 Kr. 2 000. Til og med 1905 er der til Udgivelsen af dette Værk medgaaet henimod Kr. 11 000.

Museets Bibliothek udgjorde i 1901 omtrent 26 000 Bind, i 1905 omtrent 31 000 Bind, foruden J. B. Halvorsens Bibliothek, som endnu ikke er helt katalogiseret.

Samlingernes Forøgelse i denne Periode kan vanskelig udtrykkes ved statistiske Data, men har for alle Grenes Vedkommende været meget stor, saa stor, at der for de flestes Vedkommende allerede gjør sig gjældende Mangel paa tilstrækkeligt Udstillingslokale.

Besøget i Samlingerne udgjorde i 1901 ca. 59 700, i 1902 ca. 61 100, i 1903 ca. 57 200, i 1904 ca. 58 500 og i 1905 ca. 54 000. Hertil kommer det betydelige Besøg i Haven og Plantehuset, hvorover Statistik ikke foreligger.

Besøget ved Arbeiderforedragene har i Femaaret været: 1901: 14 250, 1902: 16 000, 1903: 16 540, 1904: 17 375, 1905: 11 240.

Saavel Museet som den Biologiske Station har i Studieøiemed været besøgt af et betydeligt Antal saavel inden- som udenlandske Videnskabsmænd.

Af videnskabelige Publikationer er udgivet en Række af Sars's «An account of the Crustacea of Norway», 5 Bind af Museets Aarbog, Dr. Appellöfs «Meeresfauna von Bergen», 1ste Hefte, og et stort Kvartbind, «Hydrographical and Biological Investigations in Norwegian Fiords by O. Nordgaard, The Protist Plankton and the Diatoms in Bottom Samples, by E. Jørgensen». En kort Fører for det hele Museum er udgivet paa Norsk, Engelsk og Tysk.

Vestlandske Kunstindustrimuseum.

Museets Samlinger har i Femaarsperioden modtaget betydelige Forøgelser, dels gjennem Indkjøb og dels gjennem Gaver. Blandt disse sidste er navnlig at fremhæve den betydelige Gave, som Hr. Grosserer C. Sundt ved sin Død efterlod Museet i 1901. Denne Gave omfattede ikke mindre end 375 Numere, hvoraf alene 269 henhører under Arbeider i Guld, Sølv og Emalje, medens Gaven forøvrigt bestod af Møbler, Porcelæner, Glasgjenstande og Arbeider i Elfenben, Bronce, Kobber m. m.

En vigtig Side ved Museets Virksomhed er Afholdelse af Separatudstillinger, hvoraf der i Femaarsperioden har været afholdt en Række af forskjelligartet Indhold, saasom «Moderne Bogkunst», — «Kinesiske Stoffe og Broderier», — «National Møbelkunst», — «Moderne Exlibris», — «Kunst for Børn i Hjem og Skole», — «Moderne Arkitektur», — «Norsk Billedvævning», — «Moderne Intarsia-Møbler», — «Vævekunstens historiske Udvikling» m. m.

Museets Statsbevilgning til Husflidens Forædling og kunstneriske Fremme har været anvendt til Afholdelse af forskjellige Kurser, Foredrag og Udstillinger, indtil man i 1905 oprettede «Vestlandske Kunstindustrimuseums Snedker- og Træskjærerskole paa Voss» med Magnus Dagestad som Bestyrer. Skolen afholdes ifølge Planen aarlig i et Tidsrum af syv Maaneder fra 1 Oktober til 1 Mai og meddeler «yngre Gutter fra de Bergenhusiske Amter Undervisning i Snedkeri, Træskjæring og Dreining i Forbindelse med Farvelægning og Tegning, for derved at vække Sansen for smukt og solid Arbeide». Skolen begyndte sit første Kursus den 1 Oktober 1905 med 19 Elever.

Bibliotheket og Samlingen af Mønsterblade er bleven betydelig forøget. I 1905 besad Bibliotheket et Antal af 3 910 Bind og Samlingen af Mønsterblade ca. 16 000 Blade. Desuden omfatter Museets Exlibris-Samling 750 Blade og dets Fotografi-Samling af Billeder fra det gamle Bergen (Interiører, Bygninger, Enkeltheder og Prospekter) 156 Blade.

Museet har i Femaaret været besøgt af 322 417 Besøgende (i forrige Femaar 237 072) og Læseværelset af 10 144 (i forrige Femaar 5 380). Desuden har Hjemmelaan fundet Sted i et Antal af 2 897 Bøger og 3 160 Mønsterblade (i forrige Femaar henholdsvis 1 058 og 1 657).

Museet besidder et af Bergens Samlag for Brændevinshandel skjænket Fond, stort Kr. 15 000, hvis Renter anvendes til Museets Drift, samt «Jernhandler Johan Michelsens Fond til Uddannelse i norsk Træskjærerkunst», stort Kr. 10 000, af hvis Renter aarlig skal anvendes Kr. 400 til et Stipendium for en norsk Træskjærer. Stipendiet har regelmæssig været uddelt efter Legatets Bestemmelse.

Museet har i Femaaret modtaget følgende offentlige Bidrag fra: Bergens Kommune Kr. 2 000, Bergens Samlag Kr. 1 500, Bergens Sparebank Kr. 1 500, og som Statsbidrag Kr. 10 000 samt extraordinært til Husflidens Fremme Kr. 2 000, alt pr. Aar.

Aarlig udgives Museets «Aarbog», der foruden Beretning om Museets Virksomhed indeholder videnskabelige Afhandlinger om kulturhistoriske og kunstindustrielle Emner.

Bergens Kunstforening.

Medlemstallet, som ved Udgangen af 1900 var 794, udgjorde i:

1901	874
1902	860
1903	823
1904	820
1905	841.

Regnskabet viser en gjennemsnitlig Aarsindtægt og Aarsudgift af ca. 10 500 Kr.

I Perioden har været afholdt, foruden Foreningens almindelige Udstillinger, 51 særskilte Udstillinger, hvoriblandt 2 af Statens Efterudstillinger.

I Femaaret har været udstillet 4 337 Kunstværker. Der har foruden de til Udlodning indkjøbte Kunstværker været solgt til Private 82 Billeder for tilsammen ca. 19 500 Kr.

Tallet af entréebetalende Besøgende i Foreningens Udstillinger har været 4 374. I 1901 bestemtes, at Ikke-Medlemmer kunde løse Adgangskort for Aaret à Kr. 40. Der har været udstedt 76 saadanne Aarskort.

Ligesaa bestemtes i 1901, at Foreningen kunde foretage Særudlodninger af enkelte Billeder og udgive Skrifter, der stemte med dens Formaal Der er udloddet et Billede og Foreningen har siden 1903 udgivet Direktør Jens Thiis's Værk, «Norske Malere og Billedhuggere», som endnu ikke er afsluttet.

I 1902 fik Foreningen ved Testament af Frøken Caroline Kühle Del i Renterne af Stiftamtmand Hagerup og Hustrus Legat til Indkjøb af Kunstværker til Bergens Billedgaleri. Foreningen har i Perioden heraf faaet 700 Kr., som er brugt til Indkjøb til Galeriet.

Det nyttige Selskab.

I Femaaret 1901—1905 har det nyttige Selskabs samlede Indtægter af Renter og Medlemskontingent udgjort Kr. 13 625.

Der er bevilget følgende Bidrag:

Ynglingeforeningen	Kr.	1 000.00
Understøttelsesforeningen for ældre Tjenere af Kvindekjønnet	-	1 500.00
Komitéen for offentlige Legepladse	-	1 400.00
Biologiske Station	-	750.00
Akvariet og Sælparken	-	2 300.00
Bergens Myrdyrkningsforening	-	600.00
Nordnes Legepladskomité	-	400.00
Bergenhusamternes Fællesudstilling	-	1 000.00
Bergens Biavlsforening	-	500.00
Bergens Skov- og Træplantningsselskab	-	2 000.00
Vedligehold og Anskaffelse af Bænke i offentlige Anlæg	-	1 300.00.

Af Voss og Hustrus Legat modtager Selskabet aarlig en Renteindtægt, der anvendes til Byens Forskjønnelse, stor Kr. 1 200. Endel Renter er indvundne og følgende Bidrag er uddelt:

Bergens Skov- og Træplantningsselskab	Kr.	4 800.00
Komitéen for Træplantning paa Nordnes	-	1 500.00.

Renterne af Stiftamtmand Hagerups og Frues Legat for hvert 4de Aar disponeres i Henhold til Legatets Statuter af Selskabet og skal anvendes til Forskjønnelse af Byen og dens nærmeste Omegn. I det forløbne Femaar er af dette Legats Renter bevilget 1 000 Kr. til Bergens Skov- og Træplantningsselskab.

Ved høieste Res. af 25 Januar 1904 er Stadfæstelse meddelt paa C. Sundts Legat til Bergens og Omegns Forskjønnelse. Renternes Anvendelse i det nævnte Øiemed bestemmes af Magistrat og Formandskab efter Forslag af «Det nyttige Selskab»s Bestyrelse. Renterne for 1904—1905 er tillagt Kapitalen, forat denne kan naa op til det i Legatets Fundats bestemte Beløb, 100 000 Kr.

Selskabets Formue og Beholdning udgjorde i 1900 Kr. 42 673.97, i 1905 Kr. 42 684.44. Det faste Fond udgjorde af det sidste Beløb Kr. 13 682.29.

Bergens Skov- og Træplantningsselskab.

Selskabets Plantevirksomhed har i det forløbne Femaar, 1901—1905, været af mindre Omfang end i det foregaaende Femaar. Dette er begrundet i den Omstændighed, at de indgjærdede Felter var færdigplantede og at Selskabet har savnet Midler til Indgjærding af nye.

Dette Savn er senere bleven afhjulpet, idet Bergens Kommune har ladet indgjærde alle vestenfor Blaamanden beliggende Plantefelter, og fra 1906 er en betydelig Plantevirksomhed atter sat igang.

I Femaaret blev der ialt udplantet 81 200 Planter og større Træer, og Selskabet har siden sin Stiftelse i 1868 ialt ladet udplante 1 385 150 Planter.

Plantearbeiderne har væsentlig bestaaet i Komplettering af Felterne paa Kvarvefjeldet, Fløifjeldsplateauet og Skrædderdalen, delvis Beplantning af Gaarden Uren i Sandviken og Endregaarden, Birkeplantning langs Blaamandsveien og delvis Allée langs den nye Fjeldvei i Sandviken.

Med Plantningernes Trivsel er der i det hele al Grund til at være særdeles tilfreds.

Udtyndingshugst har jevnlig været foretaget.

I Samarbeide med Bergens Kommune har Selskabet seet sig istand til at fuldføre Fjeldveiens Fortsættelse til Sandviken, dog saaledes at Stykket over Christinegaard er udført i 1906. Omkostningerne ved dette Veianlæg — Christinegaard ikke medregnet — har andraget til Kr. 27 164, heri medregnet de betydelige Expropriationsomkostninger. Af dette Beløb har Bergens Kommune betalt i Form af Vinterarbeide for Arbeidsløse Kr. 11 400.

Det Program, som Selskabet ved sit 25-Aars Jubilæum i 1893 opstillede, er saaledes fuldført for Veiarbeidernes Vedkommende. Af Plantearbeider staar der derimod igjen saameget, at Selskabet vil have Virksomhed i Aarrækker fremover.

Bestyrelsen har ladet udarbeide Planer for Beplantning af de nyindgjærdede Felter paa Vestsiden af Blaamanden, og haaber om nogle Aar at have disse tilplantet.

Efter Bergens Magistrats Opfordring har Bestyrelsen ligeledes udarbeidet Planer for Beplantning og Indgjærding af Kommunens nylig erhvervede Eiendomme i Isdalen, og agter, saasnart som Omstændighederne maatte tillade det, at gaa igang med Beplantning ogsaa af disse udstrakte Felter, som ogsaa vil give god Plads for Skolernes Plantevirksomhed.

Fra Det nyttige Selskab er hvert Aar modtaget som Gave endel nye Bænke, som er bleven anbragt langs Selskabets Veie.

Selskabets gruslagte Veinet er nu henved 1½ Mil.

Selskabets Eiendomme er:

1) Fløistuen, som er paabygget en Fløi, med tilhørende Fjøsbygning, hvori henstaar som Pant Selskabets Grundfond Kr. 20 000. Bygningernes Kostende andrager til ca. Kr. 30 000.
2) Skovvogterboligen med Lade og Jordstykke.
3) Et beplantet Jordstykke ved Løvstakken, ca. 60 Maal.

Derimod skyldes:

1) Pantelaan Kr. 4 000 optaget i Anledning af Fløistuens Paabygning.
2) Vekselobligation Kr. 7 500.
3) Do. - 3 000, der er laant som Forskud paa en Selskabet tilfalden Arvelod.

I Femaaret har Selskabet havt følgende Indtægter:

Bergens Samlag	Kr.	16 500
Bergens Sparebank	-	10 400
Det nyttige Selskab	-	5 800
Bergens Kommune til Reparation af Blekens Bygninger	-	500
Do. Do. til Fjeldveiens Forlængelse	-	11 400
Private Bidrag	-	4 300
Kontingenter	-	1 322
Bøsserne	-	218
Indtægter af Grundfondet og «Fløistuen» & Renter	-	5 420
Do. - et Jordstykke	-	90
Optagne Laan	-	5 000
Tilsammen	Kr.	60 950.

Derimod medgaaet til:

Fjeldveiens Forlængelse til Sandviken	Kr.	27 164
«Fløistuen»s Udvidelse	-	3 329
Afbetalt paa Fjøsbygningen	-	1 500
Øvrige Arbeider: Plantning, Vedligehold af Veie og Gjærder, Vagthold, Lønninger, Renter m. m.	-	28 957
Tilsammen	Kr.	60 950.

Med Aaret 1905 slutter et vigtigt Afsnit af Bergens Skov- og Træplantnings Historie, idet fra 1906 af den ældre Bestyrelse i sin Helhed er bleven afløst af nye Mænd. — En efter en er de gaaet bort, disse Mænd af den ældre Generation, som for Størstedelen havde siddet i Selskabets Bestyrelse fra dets Stiftelse i 1868 og som har viet Selskabets Formaal saa megen Interesse og Arbeide. Selskabets Formand, fhv. Skoleinspektør O. Irgens, døde i April 1906 før Generalforsamlingen og den eneste gjenlevende af de ældre Bestyrelsesmedlemmer, Hr. Lauritz Wiborg, som har fungeret som Kasserer fra Selskabets Stiftelse, tog ved samme Leilighed sin Afsked.

Komitéen for Træplantning paa Nordnes

fortsatte i Aarene 1901 og 1902 sit Arbeide, væsentlig med Vedligehold af Nordnesparken og med Omplantning og Udflytning af Træer fra de ældste Plantninger i Anlægget.

Pengemidlerne ydedes af Bergens Samlag for Brændevinshandel, Bergens Sparebank, Det nyttige Selskab og af Bergens Kommune, der nu var bleven Eier af den Grund, paa hvilken Parkens sydlige Del er beliggende (Fredriksbergs Territorium søndenfor Nordnesbakkens Forlængelse mod Puddefjorden), ligesom Bergens Kommune var bleven Fæster hos Staten af det nordenfor liggende Areal af Nordnesparken.

Kommunen besluttede i 1902, at en Sjømandsskole skulde opføres paa Observatoriets Tomt og Have, hvorved Parken blev berøvet et af dens Udsigtspunkter, og da man samtidig besluttede, at der ved Siden af skulde opføres en Direktørbolig, blev Følgen den, at ogsaa en Del af selve Parkanlægget maatte raseres. Efterat Komitéen i den Anledning forgjæves havde gjort Forestillinger til Kommunen, begrundede Komitéen i en udførlig Fremstilling af 29 Juli 1902 sit Standpunkt og tilkjendegav, at den i Tilfælde maatte nedlægge sit Hverv som Bestyrelse for Nordnesparken.

Bergens Formandskab anmodede derpaa under 13 November 1902 Komitéen om «at fortsætte sin Virksomhed og saaledes ogsaa fremtidig sørge for Nordnesparkens Vedligehold»; men da Komitéen i Skrivelse af 27 s. M. fastholdt sin tidligere Opfatning fratraadte den ved Aarets Udgang som Bestyrelse af Nordnesparken. Denne blev saa overtaget af Bergens Kommune og bestyres nu af en af Kommunen opnævnt Komité for Nordnesparken.

Hvad angaar det i tidligere Femaarsberetninger omtalte Grundstykke, der ved private Bidrag og ved Det nyttige Selskabs Tilskud blev indkjøbt paa Auktionen over Fæstningsmarken som «Nordneskvartal No. 5», da er dette ved Statens Skjøde af 9 Januar 1894 blevet nærværende Komité tilhjemlet og bestyres af samme. Komitéen har ved private Bidrag i Løbet af 1903/1905 sukcessivt faaet dette Stykke oparbeidet og beplantet som et offentligt Anlæg.

Meteorologiske Station.

Den meteorologiske Station i Bergen er Statsinstitution og administreres af Kirkedepartementet med Bistand af Bestyreren af Universitetets meteorologiske Institut. Til Stationen yder Kommunen Observationssted samt Husleie for Kontor og Bestyrerbolig, hvortil der er bevilget Kr. 1 000 pr. Aar. Stationens Udgifter paa Statsbudgettet var i Budgetaaret 1903/04 bevilget med Kr. 7 400 og for de to følgende Budgetaar med Kr. 7 800.

Stationen traadte i Virksomhed 1 September 1903, ved hvilket Tidspunkt de meteorologiske Instrumenter, der tidligere havde tilhørt Bergens astronomiske Observatorium,

overflyttedes til Fredriksberg Fort, hvor der var anvist Observationsplads, og hvor der i Løbet af den følgende Vaar og Sommer blev opstillet flere nyanskaffede Instrumenter, deriblandt flere selvregistrerende. Til Kontor og Bestyrerbolig blev der leiet Lokale i Sydnesplads 12.

I 1905 foretog Brandvæsenet en Paabygning af sin Kaserne paa Fredriksberg, hvad der fandtes at have en generende Indflydelse paa Stationens Instrumenter, hvorfor der blev ført Forhandlinger med Kommunen om, at en anden Del af Fredriksberg skulde overlades til Observationssted. Disse Forhandlinger var ved Femaarets Udgang endnu ikke afsluttede.

Fra 1 Oktober 1903 overtog Stationen Udarbeidelsen af de daglige Veirkarter, som Bergens Børs tidligere havde ladet besørge ved betalt Hjælp. Karterne bringes som før til Publikums Kjendskab ved Opslag i Børsbygningen. Paa Grundlag af disse Hovedkarter samt 5 daglige mindre Bikarter gjøres istand Forudsigelser angaaende næste Dags Veir. Træfsikkerheden er imidlertid ikke fundet saa stor, at man har troet at burde offentliggjøre dem.

Fra 1 Januar 1904 overtog Stationen Udstedelsen af Stormvarslerne, der hidtil var besørget af det meteorologiske Institut i Kristiania. Paa Grund af Bergens heldigere Beliggenhed for dette Øiemed samt ved en mere udstrakt Anvendelse af telegrafiske Veirefterretninger har man kunnet varsle betydelig flere Storme end tidligere. Antallet af indsendte Varsler i 1904 og 1905 beløb sig til henholdsvis 29 og 31, medens det gjennemsnitlige Antal Stormvarsler i de to foregaaende Femaar udgjorde resp. 6 og 5 pr. Aar. For Kysten søndenfor Stat har man kunnet varsle de allerfleste Storme, hvorimod Forholdet mellem de varslede og de uvarslede Storme paa Kysten nordenfor endnu stiller sig mindre heldigt.

Efter Opfordring af «Selskabet for de norske Fiskeriers Fremme» har man deltaget i Arbeidet for at faa indført et ensartet Stormsignalsystem over hele Landet, hvad der ogsaa er lykkedes, idet et mere fuldstændigt System, væsentlig i Overensstemmelse med det tyske, er kommet til almindelig Anvendelse.

De tre Gange daglig udførte Observationer er offentliggjorte i det meteorologiske Instituts Aarbog, medens de timevise Værdier, der er udtagne af de selvregistrerende Instrumenters Optegninger, endnu ikke er bleven publicerede, da Stationens Budget har været for meget bebyrdet ved Anskaffelsen og Opstillingen af de nødvendige Instrumenter. Foruden Stationens egne Observationer har man ogsaa bearbeidet de øvrige Observationer, der er anstillede i Bergen og nærmeste Omegn.

Ved Stationen er der gjort Studier dels med Hensyn paa Stormvarslingen og dels med det Maal for Øie at varsle Nedbør i Sommertiden for Landdistrikterne. Desuden er der paabegyndt en Række Beregninger angaaende Nedbørforholdene i Bergen med Omegn.

Af Stationens Observationsjournal er der ved adskillige Leiligheder leveret Udskrift til Benyttelse i Retssager, ligesom der oftere er afgivet Beretning til Overlodsen om Veirforholdene paa Kysten. Ligeledes er der skeet Henvendelse til Stationen om de klimatiske Forhold med praktiske eller medicinske Spørgsmaal for Øie.

Bibliotheket udgjør vel 2 000 Bind. En liden Del heraf stammer fra det nedlagte astronomiske Observatorium, medens den væsentligste Del er modtaget som Gaver fra Professor H. Mohn, fra det meteorologiske Institut og det astronomiske Observatorium i Kristiania samt fra flere udenlandske meteorologiske Institutioner. Til Bibliotheket har man maattet leie et Par Rum, hvoraf Leien ikke indgaar i det af Kommunen ydede Beløb.

Stationens Personale bestaar af en Bestyrer, en Assistent og en Vagtmester.

Aktieselskabet Bergens elektriske Sporvei.

Den elektriske Sporvei aabnedes for Drift 1 Juli 1897. Der trafikeredes i Femaaret to Linier: Sandviken—Nygaardsbroen af Længde 3.3 km. og Kalfaret—Sukkerhusbryggen af Længde 2.2 km. Begge Linier er enkeltsporede; Undvigesporenes Afstand er afpasset for 6-minutlig Rute. Linierne krydser hinanden i Centrum af Byen (Smaastrandgaden), hvor der foregaar Overgang fra den ene til den anden. I Juni 1905 blev Sandviksliniен forlænget med 0.35 km, forøvrigt har Linierne ikke undergaaet nogen Forandring.

Materiellet bestod af 16 Motorvogne og 5 Tilhængervogne, af de første var 12 (efter Juni 1905: 13) i regelmæssig Drift, Tilhængervognene benyttes kun rent undtagelsesvis. Den elektriske Energi til Driften leveredes fra egen Kraftstation; Drivkraften i denne er Damp.

Antallet af befordrede Passagerer har kun gaaet langsomt fremover. Der befordredes i det hele:

i 1901	1 372 043	Personer	og	kjørtes	602 838	Vognkm.,
- 1902	1 416 250	—	-	—	604 553	—
- 1903	1 456 848	—	-	—	610 364	—
- 1904	1 488 356	—	-	—	610 657	—
- 1905	1 629 851	—	-	—	644 979	—

Noget Udbytte har ikke været udbetalt Aktionærerne, idet Indtægterne ikke har været større, end at Driftsudgifterne og de nødvendigste Afskrivninger har kunnet dækkes.

Bergens Telefonkompani

har meddelt nedenstaaende Oversigt over Bergens Telefonanlægs Udvikling i Femaaret:

Aar.	Antal Abonnenter.	Antal Apparater.	Antal Extraklokker.	Antal Forbindelser i Aarets Løb.	Antal offentlige Stationer.	Telefonledningernes samlede Længde.	Samlet Aarskontingent.	Antal fast ansatte Telefonistinder.
						Km.	Kr.	
$^{31}/_{12}$ 1900	2 327	2 609	370	7 878 000	58	3 026	155 367.38	49
- 1901	2 432	2 757	398	7 790 686	61	3 279	165 361.15	51
- 1902	2 521	2 875	415	7 722 000	68	3 423	172 046.07	51
- 1903	2 596	2 994	433	7 967 850	67	3 550	180 823.26	53
- 1904	2 670	3 097	458	8 183 000	69	3 679	186 536.67	55
- 1905	2 748	3 215	475	8 380 362	67	3 873	191 882.63	56

Bergens elektriske Færgeselskab.

Det elektriske Færgeselskabs Drift i Femaaret 1901—1905 har gjennemgaaende kun været tabbringende, idet den kun for 1901 og 1903 har givet Udbytte med henholdsvis 5 Pct. og 3 Pct., de øvrige intet og har tildels ikke dækket Udgifterne. Trafiken paa Vaagen har været i Aftagende og kan Grunden herfor kun tilskrives daarlige Konjunkturer, der samtidig indtraadte med Fjordbaadenes Overflytning fra Strandside-Anløbsstederne til den nye Tyskebryggekai. Denne sidste Omstændighed har især gjort et stort Afbræk i Færgeindtægterne, ligesom man ogsaa har sporet Virkningerne af den i saa lang Tid ødelæggende Brandtomt, der ligger midt imellem Færgernes Anløbssteder.

Passagerantallet for 1901 var 765 000 imod 575 000 i 1905.

Laxevaags Dampfærgeselskab.

Angaaende dette Selskabs Virksomhed har dets Regnskabsfører afgivet saadan Beretning:

«Selskabet stiftedes i 1885 med en Aktiekapital af Kr. 25 000 og 1 Færge, med det Formaal at opretholde Færgetrafik mellem Bergen og Laxevaag. I 1890 byggedes den 2den Færge, der kun benyttedes som Reservefærge indtil Juni 1897, fra hvilken Tid Ruten har været stadig trafikeret med 2 Færger fra Kl. 6 Morgen til Kl. 11 og om Sommeren til Kl. 12 Midnat.

1904 indkjøbtes Dampbaaden «Lovise» som Reservefærge, hvormed der anlagdes en Sommerrute paa Nygaardsvik og Florvaag fra 11 Mai til 15 Oktober 1905.

Af Selskabets Bøger fremgaar det, at der er bleven befordret aarlig et omtrentligt Antal Passagerer, som følger»:

1ste Driftsaar	1886	452 000	Passagerer,
	1887	490 000	—
	1888	526 000	—
	1889	612 000	—
	1890	660 000	—
	1891	626 000	—
	1892	560 000	—
	1893	582 000	—
	1894	608 000	—
	1895	546 000	—
	1896	594 000	—

Med 2 Færger fra 15 Juni 1897:

I Aaret	1897	714 000	Passagerer,
- —	1898	750 000	—
- —	1899	846 000	—
- —	1900	830 000	—
- —	1901	812 000	—
- —	1902	912 000	—
- —	1903	836 000	—
- —	1904	880 000	—
- —	1905	840 000	—
- —	1905 fra 11 Mai til 15 Oktober med Dampbaaden «Lovise» i Ruten Sukkerhusbryggen, Nygaardsvik og Florvaag befordredes	45 000	

6. Binæringer.

Jordbruget inden Byterritoriets Grænser, der forøvrigt er af ganske ringe Betydning, antages i det hele at staa paa samme Trin som i det nærmeste omliggende Landdistrikt. De i de tidligere Femaarsberetninger omhandlede Rydningsarbeider paa de af Kommunen udleiede Udmarksstrækninger nordenfor Nyhavn har i sidste Femaar kun været ganske ubetydelige.

Havedyrkningen formenes at staa omtrent paa samme Trin som tidligere.

Husflid og øvrige Binæringer drives kun i liden Udstrækning, men er dog i Fremgang.

Man hidsætter en Indberetning fra Husflidsforeningen for Bergens By og Stift om dens Virksomhed i Femaaret:

Angaaende Foreningens Virksomhed i Femaarsperioden 1901—1905 tillader man sig at meddele:

Kurser i Husflidsarbeider har været afholdt i de forskjellige Bygder af Bergens Stift i Antal af 51 med tilsammen 774 Elever.

Sommerkurser i Husflidsarbeider blev afholdt i Bergen i Tiden Juli—August i 1901, 1902 og 1903 med 92 Elever fra hele Stiftet.

Husflidsudsalgets Omsætning har gaaet jevnt fremad og andrager i Femaarsperioden til Kr. 150 287.

Foreningen erholdt følgende Bidrag: Statsbidrag Kr. 3 000 pr. Aar samt extraordinært Kr. 3 000 pr. Aar til Kurser paa Landsbygden og i 1902, 1903 og 1905 Kr. 1 000 til et Sommerkursus — sidste Aar blev dog Beløbet med Departementets Samtykke anvendt til Specialkurser —, fra Bergens Samlag i 1901 Kr. 1 000 og i 1902—1905 Kr. 800 pr. Aar, fra Sparebanken i 1901—1904 Kr. 1 000 og i 1905 Kr. 700 pr. Aar.

Som Bidrag til Specialkurser i Landdistrikterne erholdt man desuden i 1905:

Kr. 260 fra Nordre Bergenhus Amts Landhusholdningsselskab,
- 400 - Søndre — — —

7. Arbeiderforhold.

Tilstanden paa Arbeidsmarkedet har i hele Femaarsperioden været adskillig trykket og maa nærmest siges at have været præget af Nedgang. Særlig har der i Periodens 1ste Halvdel været mindre godt for Arbeidere i Bygningsindustrien. Nogen Bedring i disse Forhold indtraadte dog, efterat Gjenopbyggelsen af Aalesund paabegyndtes.

Ogsaa for de i Fiskeribedriften beskjæftigede Arbeidere har Perioden været mindre god, dels grundet uheldigt Fiske, dels ogsaa paa Grund af at Silden i de senere Aar udskibes direkte fra Fangstfeltet.

Arbeiderne ved de mekaniske Værksteder har været bedre stillet, da Skibsbyggeriernes Virksomhed har været fortsat omtrent uforandret fra tidligere.

Den sidste Del af Femaarsperioden har ogsaa været gunstig for Stenarbeiderne, der i stor Udstrækning var beskjæftiget med Fundamentering af Bloktomterne paa Strandsiden.

I Begyndelsen af 1903 indtraadte en større Arbeidsstansning i Skibsbygningsindustrien, idet en delvis Streik medførte en almindelig Lockout ved samtlige herværende Maskin- og Jernskibsbyggerier. Denne Lockout, der varede i $2^1/_2$ Maaned, udøvede en væsentlig Indflydelse ogsaa paa andre end de ved Værkstederne direkte ansatte Arbeidere.

Denne Konflikt medførte vistnok ingen væsentlig Forbedring i Lønningerne, ligesom det heller ikke kan antages, at Lønningsforholdene i andre Arbeidsgrene har gjennemgaaet nævneværdige Forandringer.

Til Afhjælpelse af Arbeidsløsheden har der navnlig i Aarene 1901 og 1902 været igangsat kommunale Arbeider.

Uddeling af Mad- og Kulbilletter — skjænket af Private — har i Vintermaanederne været udført af Arbeidsanvisningskontoret i Aarene 1901—04.

Bergens kommunale Arbeidsanvisningskontor har meddelt følgende Opgave over Kontorets Virksomhed i Femaaret:

Aar.	Mandlige Afdeling.			Kvindelige Afdeling.			Begge Afdelinger tilsammen.			
	Arbeidssøgende.	Ledige Pladse.	Besatte Pladse.	Arbeidssøgende.	Ledige Pladse.	Besatte Pladse.	Arbeidssøgende.	Ledige Pladse.	Besatte Pladse.	Formidlingsprocent.
1901.....	2 711	1 249	1 034	1 043	871	682	3 754	2 120	1 716	80.9
1902.....	2 849	1 220	1 102	1 437	929	764	4 286	2 149	1 866	86.8
1903.....	2 501	1 242	1 105	1 307	910	755	3 808	2 152	1 860	86.4
1904.....	3 105	1 892	1 653	1 326	1 032	850	4 431	2 924	2 503	85.9
1905.....	2 818	1 831	1 669	1 452	1 094	929	4 270	2 925	2 598	88.8

Ved Bystyrebeslutning af 2 December 1901 blev de af Samlaget for Brændevinshandel tidligere opretholdte Ventelokaler for Arbeidere overtagne af Kommunen fra Mikaeli Flyttetid s. A. undtagen Ventelokalet i Samlagets egen Eiendom paa Holbergsalmenning. De af Kommunen overtagne Lokaler var:

1 hos Einar Blaauw i Muren,
1 hos Harloff i Slotsgaden og
1 hos Amlands Enke ved Toldbodalmenningen.

Den samlede Udgift til Leie, Oplysning og Opvarmning af disse 3 Lokaler blev bevilget med Kr. 2 300 aarlig.

Lokalet i Muren blev opsagt til Flyttetid om Vaaren 1902, og siden den Tid er der kun opretholdt 2 Venteværelser ved Toldbodalmenningen og Slotsgaden. Sidstnævnte Lokale blev opsagt til Vaaren 1903 og istedenfor leiedes 3 mindre Værelser i Sandbrogaden 3, hvor Ventelokalet siden har været.

Det aarlige Budget har været:

Til Leie af Lokalerne	Kr.	900
Opvarmning og Belysning	-	550
Renhold	-	350
Assistance for Tilsynsudvalget	-	100
Diverse Udlæg	-	100
Tilsammen	Kr.	2 000.

Ved Kommunens Overtagelse af Lokalerne blev det besluttet at overdrage det nærmere Tilsyn med disse til en af Formandskabet opnævnt Tilsynskomité.

Tilsynskomitéen har antaget to Arbeidere til at være Tilsynskomitéen behjælpelig med at føre det daglige Tilsyn med Lokalerne.

Til fri Afbenyttelse har været udlagt et Eksemplar af hver af Byens Aviser i hvert Lokale samt 1 Eksemplar af «Menneskevennen».

Besøget har været meget godt, særlig om Vinteren og i Uveirsdage. I Lokalet ved Toldboden har der aldrig været noget at udsætte paa de Besøgendes Opførsel. I Dræggen derimod har der tildels været anket over, at løse Personer har søgt Tilflugt der til sene Tider. Som Følge heraf har Tilsynet med dette Lokale voldt Komitéen noget mere Bryderi.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Som nærmere paavist i de under Afsnit 2, 3 og 4 indtagne Fremstillinger fra Haandværkerforeningens Direktion og Handelsforeningens Sekretær maa Tilstanden i det hele og store taget siges at have været mindre gunstig og uden betragtelig Fremgang.

Dette har specielt ogsaa fundet sit Udtryk i de under Afsnit 5 fremstillede Ligningsresultater.

Den forholdsvis betydelige Vækst af Bankindskud er paa en anden Side seet et Udtryk for det samme, idet den giver et Vidnesbyrd om den større Forsigtighed ved forhaandenværende Midlers Anvendelse i Næringslivets Tjeneste og om den større Sparsommelighed, som er fremkaldt ved de daarlige Tider.

De daarlige Tider kan ikke siges at have voldt alvorlige Forstyrrelser.

Antallet af Konkursboer, som Bergens Skifteret har taget under Behandling i Femaaret, har udgjort:

i 1901	39
- 1902	36
- 1903	40
- 1904	37
- 1905	23
Tilsammen	175

mod 157 i forrige Femaarsperiode.

Konkurserne var paa 3 Undtagelser nær af mindre Betydning og falder med 98 paa Handlende, 48 paa Haandværkere og 29 paa Folk i andre Stillinger.

Et Vidnesbyrd om rolige Tilstande er ogsaa modstaaende af Kæmneren meddelte Oversigt:

Oversigt over, hvorledes Skat til Kommunen af Formue og Indtægt er betalt i Aarene 1901—1905:

Aar.	Skattens Størrelse efter Lignings-kommissionens Klage-behandling.	Nedsat af Overlignings-kommissionen.	Til Indfordring forelaa:	Heraf betalt.	Nedsat eller eftergivet.	Restance.				
						Om-procederet.	Anmeldt i Konkurs-boer m. v.	Til Ind-fordring i fremmede Kommuner.	Fremdeles til Indfordring indenbys.	Samlet Restance pr. 31/12 1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	1 529 763.08	4 023.54	1 525 739.54	1 501 325.63	[1] 24 390.30	-	23.61	-	-	23.61
1902.....	1 642 929.95	8 312.51	1 634 617.44	1 591 970 04	[2] 20 754.95	21 659.85	232.60	-	-	21 892.45
1903.....	1 784 246.12	7 546.55	1 776 699.57	1 741 672.68	16 217.51	18 574.42	88.50	51.00	95.46	18 809.38
1904.....	1 851 931.57	11 232.89	1 840 698.68	1 813 096.78	17 780.40	6 635.48	1 100.12	826.79	1 259.11	9 821.50
1905.....	1 845 792.08	8 507.74	1 837 284.34	1 793 536.96	13 837.71	13 474.74	2 384.28	4 575.88	9 474.77	29 909.67

[1] Ifølge Amtsskattekommissionen Kr. 849.97 og ifølge Dom Kr. 6 415.34.
[2] — — - 6 921.30.

Ædrueligheds tilstanden maa betegnes som god. Afholdsarbeidet har været fortsat med usvækket Interesse og Kraft. Man henviser derom til de hermed følgende Beretninger fra de for Afholdssagen virkende Foreninger.

Angaaende Brændevinssamlagets Virksomhed hidsættes følgende Tabeller:

Omsætningen af Brændevin har været:

Aar.	Udskjænknings-stederne.	Udsalgs-stederne.	Lageret.	Tilsammen.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.
1901	65 234 [1])	360 461	48 590	474 285
1902	-	397 429	49 129	446 558
1903		389 258	50 518	439 776
1904	-	398 399	49 478	447 877
1905	-	391 681	50 682	442 363
Tilsammen	65 234	1 937 228	248 397	2 250 859

Omsætningsbeløbet var:

for 1901	Kr.	1 235 542
- 1902	-	1 100 157
- 1903	-	1 080 009
- 1904	-	1 105 442
- 1905	-	1 158 098
Tilsammen	Kr.	5 679 248

Driftsoverskuddet var:

for 1901	Kr.	245 423
- 1902	-	176 135
- 1903	-	163 661
- 1904	-	194 001
- 1905	-	176 903
Tilsammen	Kr.	956 123

Som Anhang tillader man sig at medtage Beretninger fra de væsentligste af de i Bergen til Fremme af forskjellige Formaal virkende Selskaber, Foreninger og Stiftelser, forsaavidt de ikke allerede er medtaget ovenfor:

[1]) Udskjænkningen nedlagdes ved Udgangen af 1901 ifølge Kommunestyrebeslutning af 3 Juni og 1 Juli s. A. Fra samme Tid oprettedes et nyt Udsalgssted, hvorefter Samlaget fra 1902 har 5 Udsalgssteder for Brændevin i Flaskevis og 1 for Brændevin i Litervis.

Selskabet for de norske Fiskeriers Fremme.

Af Selskabets Sekretær er afgivet følgende Beretning for Femaaret 1901—1905:

Efter de af Selskabet udgivne Aarsberetninger skal man om sammes Virksomhed i Femaaret meddele følgende Oversigt:

Formerelsesklassen.

Østersavlen. Selskabets Arbeide med Østersavlen har i den forløbne Femaarsperiode fremdeles været i rask Stigning. Et stort Antal nye Poller og Bassiner er ved Selskabets Hjælp kommet igang, og Selskabets Virkefelt paa dette Omraade er steget. Medens man tidligere væsentlig indskrænkede sig til Vestlandet, har Selskabet nu udstrakt sit Arbeide til ogsaa at omfatte Østlandet. Med Hensyn til sidstnævnte Kyststrækning viser det sig glædeligvis, at denne i det store og hele taget er vel skikket for Østersavl. Enkelte Steder har endog kunnet opvise udmærkede Resultater. Arbeiderne med denne Del af Selskabets Virksomhed har særlig været forestaaet af Selskabets Zoolog og Assistent. Der har hvert Aar været ydet pekuniær Støtte ved Startning af nye Anlæg.

Fangst- og Redskabsklassen.

Fremme af Aalefisket. Arbeidet hermed har været fortsat og delvis med godt Held. Man fandt dog, at det ikke var tilstrækkeligt at laane ud Teiner og Ruser som tidligere. Selskabet fik derfor et af Aarene en øvet dansk Aalefisker op fra Danmark, og sammen med Assistenten foretog denne en grundig Undersøgelse af forskjellige Lokaliteter saavel i Salt- som i Ferskvand. Paa flere Steder og ikke mindst i enkelte Ferskvande blev Resultatet meget godt. Assistenten har senere paa egen Haand givet Veiledning paa Grundlag af de vundne Erfaringer.

Konservering af Fiskegarn. Sekretæren har i Perioden ofret meget Arbeide paa Udredning af dette Spørgsmaal. Det viste sig nemlig, at de hidtil brugte Metoder ikke var effektive nok, særlig under vort nye Drivgarnsfiske tilhavs. Sekretæren foretog i den Anledning en Reise til Holland, England og Skotland for at studere de der anvendte Methoder og indhentede desuden skriftlige Oplysninger fra Amerika og andetsteds. Efterpaa drøftede han Spørgsmaalet i en Række af Møder med Fiskerne. Dette Arbeide har vundet megen Anerkjendelse og har bidraget til at føre Konserveringsmethoderne ind i et sikrere Spor.

Fartøier og Baade. Ligesom tidligere har Rids af Skøiter og Kuttere været uddelt, og særlig har man i den senere Tid i saa Maade taget Hensyn til Kravet om Oplysninger vedkommende Motorfartøier. Blandt andet skal ogsaa bemerkes, at man har arbeidet for Indførelsen af tidsmæssige Snurpenotbaade i Anledning af det opblomstrende Snurpenotfike efter Sild m. v.

Redskaber. Selskabet har stadig havt til Udlaan forskjellige nye eller mindre kjendte Fiskeredskaber. Disse har været benyttet i stor Udstrækning af Fiskerbefolkningen, saavel til Forsøg som til Model at arbeide efter. Af saadanne Redskaber kan nævnes: Redskaber til Fangst af Aal, Laks, Hummer, Makrel, Sild, Pale, Ræker, Blæksprut, Flyndre, Torsk, Kobbe o. s. v.

Direkte Fiskeforsøg har ogsaa været foretaget, f. Eks. med Synkenøter efter Pale, med Snurrevad efter Flyndre og Trawl efter Ræker m. v. Man fandt herunder flere gode Flyndre- og Rækefelter. Forsøgene efter Pale faldt ogsaa delvis godt ud.

Veiledninger har af Sekretæren og Selskabets Funktionærer forøvrigt været givet i de forskjelligste Ting, saavel mundtlig som skriftlig. I det hele taget har Selskabets Arbeide paa dette Felt helt ud antaget Karakteren af et Oplysningsbureaus. Dette gjælder alle Selskabets Klasser.

Tilvirkningsklassen.

Veiledning i Tilvirkning. Her maa særskilt nævnes den praktiske Undervisning, som ved forskjellige Anledninger er ydet af Sekretæren med Hensyn til Behandling af Torsk og Sild paa hollandsk Maade samt Makrel for det amerikanske Marked. I 1905 foretog Sekretæren endog en Reise helt til Nordland, hvor han paa

flere Steder, særlig i Gildeskaal og Vikten, gav Veiledning i Makrellens Behandling. Der var nemlig større Makrelindsig der nord det Aar.

Kveiterognen har Selskabet arbeidet meget for at finde Anvendelse for. Man har sendt Prøver i saltet Stand til Frankrig for at forsøge, om den egnede sig som Sardinagn. Disse Prøver er endnu ikke afsluttede. Som Kaviar er den ogsaa forsøgt. Hertil egner den sig dog ikke.

Diverse.

Stormvarsler. Selskabet har lagt et betydeligt Arbeide paa Indførelsen af et ensartet Stormsignalsystem. Dette har været kronet med Held, forsaavidt som de forskjellige Byer, der har indført Signaler, har antaget det nye System. Selskabet vil nu gaa over til at arbeide for Indførelsen af Stormsignaler i Fiskevær.

Motorudstillinger. Selskabet arrangerede Deltagelsen fra Norge i den nordiske Fiskeriudstilling i Marstrand 1904, der havde Baad-Motorer som Specialitet. Selskabet har besluttet at afholde en Baadmotorudstilling i Bergen 1907, hvilken bliver den anden nordiske Udstilling af denne Art.

Sit 25-Aars Jubilæum feirede Selskabet den 26 April 1904 og udgav i den Anledning et Festskrift.

Norsk Fiskeritidende har med Hensyn til Udgivelsen undergaaet den Forandring, at der nu beregnes en liden Kontingent, 1 Krone pr. Aar, af Fiskeriforeningernes Medlemmer, hvilke tidligere havde Tidenden gratis. Oplaget aftog endel straks efter Indførelsen af denne Kontingent, men har senere steget. Som Følge af de øgede Indtægter og foretagen Reduktion af Udgifterne har Statsbevilgningen til Udgivelsen successivt kunnet nedsættes i Løbet af Perioden fra Kr. 12 670 i 1903 til Kr. 6 500 for Tiden. Fiskeritidendes alsidige og aktuelle Indhold har fundet stor Paaskjønnelse saavel i Pressen som hos Private.

Norsk Fiskeralmanak. Udgivelsen af denne paabegyndtes i 1903 og har senere været fortsat. Den indeholder saadanne Oplysninger, som Fiskeren kan have Brug for, saasom nautiske Tabeller, Styringsplakaten, Artikler vedkommende Fyre, Kystkarter, Stormvarsler, Redningsvæsenet, Mynt, samt i Fiskerierne brugt Maal og Vægt, Told paa Fiskevarer, offentlige Institutioner og Funktionærer, Fortegnelse over norske Fiskerdampskibe, Fiskerilovgivning m. v. Almanaken har vundet stor Udbredelse. Statsbidraget, som det første Aar var Kr. 660, har i de sidste Aar kunnet nedsættes til ca. Kr. 300.

Fiskerimuséet er ved Bidrag fra Sparebanken, Brændevinssamlaget og Staten betydelig forøget.

Biblioteket talte ved Periodens Udgang ca. 3 400 Bind.

Statsbidraget til Selskabet har i det forløbne Aar varieret mellem Kr. 9 300 og Kr. 10 000 foruden Bevilgningen til «Norsk Fiskeritidende».

Bergens Haandværkerforening.

Medlemmernes Antal, som ved forrige Femaarsperiodes Udgang var 512, er gaaet ned og var ved Udgangen af 1905 409.

Aldershjemmets Beholdning er steget fra Kr. 9 744.65 til Kr. 28 992.47.

I 1901 var af Hjemmets 41 Pladse de 4 betalende og 37 Fripladse. I 1905 var samtlige 41 Fripladse.

I Femaarsperioden har Hjemmet faaet 2 Legater, hvert paa Kr. 10 000, skjænket af afdøde Bundtmager C. Brandt og af afdøde Kjøbmand C. Sundt.

Understøttelseskassens Legatfond, der ved Begyndelsen af 1901 udgjorde Kr. 122 949.83, var ved Udgangen af 1905 steget til Kr. 123 798.66.

Af Skolefondet, der ved Femaarsperiodens Begyndelse udgjorde Kr. 4 950.41 og ved sammes Udgang Kr. 5 644.79, har der gjennemsnitlig været uddelt vel Kr. 300 aarlig som Bidrag til Skolepenge for trængende Haandværkeres Børn.

Foreningen har i Femaarsperioden behandlet og afgivet Betænkning i flere for Haandværksdriften vigtige Spørgsmaal.

Interessen for Industriudlodninger er fremdeles i god og jevn Fremgang.

Bergens Haandværks- og Industriforening.

Bestyrelsens Beretning om Foreningens Virksomhed i Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Bergens Haandværks- og Industriforenings Virksomhed i Femaaret 1901—1905 har væsentlig omfattet Drøftelse og Besvarelse af indløbne Skrivelser fra den kgl. norske Regjering, Bergens Magistrat, offentlige Institutioner og Foreninger.

Da Foreningen har været indmeldt i «Den norske Fællesforening for Haandværk og Industri», har den været repræsenteret ved de 2 Generalmøder, som Fællesforeningen afholdt i Drammen 1901 og Stavanger 1904. De Spørgsmaal og de Forslag til Love, som paa disse Møder har været behandlet, har inden vor Forening været Gjenstand for indgaaende Drøftelse.

Bergens permanente Haandværks- og Industriudstilling er en Institution, der hører ind under vor Forening. I den sidste Del af dette Femaar har Institutionen havt jevn Fremgang. Man nærer det Haab, at den ogsaa fremdeles skal kunne udvikles, naar de økonomiske Forhold for Haandværk og Industri i det hele kan blive lysere og bedre.

De ifølge Haandværksloven paabudte Udstillinger af Svendeprøver har man her velvillig givet Plads.

Forøvrigt har Foreningen stadigt i sin Virksomhed havt Opmærksomheden henvendt paa Nødvendigheden af Ophjælp af norsk Industri og norsk Haandværk. I den Anledning har man gjennem vor Bys Aviser ved Opraab søgt at bibringe Publikum Forstaaelsen af det samfundsnyttige i at støtte den hjemlige Produktion.

Selvfølgelig er de forskjellige Forslag til Love, som paa Sociallovgivningens Omraade har været tilstillet vor Forening i dette Femaar, blevet undergivet Drøftelse og blevet besvaret, naar Erklæringer i de enkelte Tilfælde har været Foreningen afæsket.

Foreningens Medlemsantal var i Femaaret gjennemsnitlig 70. Kontingent pr. Aar Kr. 5.

Bergens Skipperforening.

Af Bestyrelsens Beretning hidsættes:

I Besvarelse af den ærede Magistratsafdelings Skrivelser af 21 Februar og 3 April meddeles:

Om Bergens Skipperforenings Virksomhed i Femaaret 1901—1905 er at melde, at denne har gaaet fuldstændig i samme Spor som i det foregaaende Femaar. Medlemsantallet har med nogen Op- og Nedgang holdt sig omtrent uforandret, idet det ved Udgangen af 1900 var 348 og ved Udgangen af 1905 349.

Foreningens Understøttelseskasse har hvert Aar uddelt ca. 800 Kr. til trængende Medlemmer og disses Efterladte. Dens Formue var ved Udgangen af 1905 ca. Kr. 34 700.

Assuranceindretningen for Sjøfolks Tøi har i Femaaret forsikret:

i 1901	paa	553	Policer	Kr. 158 650
- 1902	-	558	—	- 155 150
- 1903	-	482	—	- 144 500
- 1904	-	684	—	- 167 000
- 1905	-	1 166	—	- 212 600

og har i samme Aar udbetalt Skadeserstatninger til Beløb Kr. 1 000, Kr. 4 011, Kr. 6 551, Kr. 4 188.50 og Kr. 6 685.70. Indretningens Formue udgjorde pr. 31 December 1905 Kr. 77 762.89.

Foreningen har sin egen Eiendom, Smaastrandgaden 8. Foreningslivet har artet sig som i tidligere Aar, med regelmæssige Foredrags- og Diskussionsmøder i Vinterhalvaaret, i Forbindelse med Klubliv.

Kontingenten er Kr. 10 pr. Aar. Til Avishold anvendes ca. 200 Kr. pr. Aar.

Bergens Arbeiderforening.

Foreningen har i Femaaret fortsat sin Virksomhed som tidligere. Medlemsantallet, der pr. 1 Januar 1901 var 1 477, er gaaet ned og var pr. 31 December 1905 1 360.

Foreningens Formue, der pr. 1 Januar 1901 udgjorde Kr. 269 814.01, er derimod steget til Kr. 288 829.94 pr. 31 December 1905.

Bergens Handelsforening.

Foreningens Beretning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

Medlemsantallet, som ved Udgangen af Aaret 1900 var 257, er ved Udgangen af 1905 steget til 321.

Maanedlige Foreningsmøder er jevnlig afholdt, i Vaarsæsonen Januar—April og i Høstsæsonen September—December, hvor foruden Referat af Bestyrelsens og Komitéernes Virksomhed ogsaa adskillige Sager af Interesse har været under Diskussion og en hel Del Foredrag af merkantil og social Natur er afholdt.

Foreningens Bestyrelse og dens 4 Komitéer, der tilsammen danner et Udvalg paa 25 Mand, har behandlet en hel Række Sager af Interesse for Handelsstanden, særlig vedkommende Fragtforhold og Ruteforhold, og afgivet et Utal af Betænkninger angaaende Spørgsmaal, der er Foreningen forelagt saavel af Statens Departementer som af Bergens Magistrat, Fiskeristyrelsen og andre Institutioner.

Der er desuden ogsaa afgivet endel Responsa til Benyttelse i verserende Retstrætter, ligesom Foreningens Voldgiftsret har afgjort adskillige Tvistemaal.

Til de ved Stormfloden i Nordland i Januar 1901 Forulykkedes Efterladte indsamledes gjennem Bergens Handelsforening Bidrag til et Beløb af ca. Kr. 8 000.

Som Garantist for eventuelt Underskud ved Bergens Handelsgymnasiums Drift har Bergens Handelsforening for Aarene 1904—1905 (Gymnasiets tvende første Driftsaar) bidraget med et Beløb af henimod Kr. 1 200.

I Høsten 1905 besluttede Foreningens Bestyrelse at starte Kurser i Varekundskab for yngre Folk i Manufaktur- og Kolonialvarebranchen, hvilke tog sin Begyndelse ved Nytaar 1906 under meget livlig Deltagelse.

Bergens Rederiforening.

Den af Foreningens Sekretær afgivne Beretning er saalydende:

Efter Indbydelse, dateret 31 Januar 1899, undertegnet af endel større Skibsredere i Bergen, blev Foreningen stiftet den 15 Februar 1899 i et paa Bergens Børs afholdt Møde.

Foreningens Formaal er at samle bergenske Disponenter og Redere til Diskussion og Forhandling om Rederibedriftens Interesser og i Tilfælde at optræde i Fællesskab for at beskytte disse Interesser overfor andre.

Foreningens Anliggender ledes af en Bestyrelse paa 5 Medlemmer, der inden sin Midte vælger Formand og Viceformand. Fra 1 Mai 1899 har Foreningen havt en lønnet Sekretær.

Som Bidrag til Dækning af Foreningens Udgifter betales 2 Øre pr. brutto Registerton af de Skibe, Medlemmerne disponerer. Ethvert Medlem betaler derhos en aarlig personlig Kontingent af 5 Kroner.

Foreningen har i Møder, der afholdes i Maanederne September til Mai, drøftet alle aktuelle Spørgsmaal paa Skibsfartens Omraade og forøvrigt forskjellige andre Spørgsmaal af Interesse for Skibsfarten, saasom Forstaaelse af Bestemmelser i Sjøfartsloven, Fortolkning af Klausuler i Certepartier, Assurancespørgsmaal, Havarisager o. s. v. Desuden er endel Opfindelser paa Skibsfartens tekniske Omraade bleven fremvist og bedømt paa Foreningsmøder.

Gjennem trykte Cirkulærer har Foreningens Medlemmer paa Forhaand faaet Meddelelse om vigtigere Spørgsmaal, der forelaa til Behandling paa Foreningsmøderne. Fremdeles er der udsendt Brochurer om vigtige skibsfartslige Sager til Uddeling ombord i Skibene; disse har dels været forfattet af Foreningen selv og dels været Aftryk af Cirkulærer fra Regjeringsdepartementer.

Den 31 December var i Foreningen indmeldt 180 Dampskibe med en samlet brutto Register-Tonnage af 278 550 Ton. Det personlige Medlemsantal var 69.

Bergens Totalafholdsforening.

Bestyrelsen har meddelt følgende:

Formandens Beretning for Femaaret 1901—1905 er saalydende:

1901. Foreningen har i Aaret 1901 afholdt 18 Bestyrelsesmøder og 15 Medlemsmøder. Medlemsantallet 259 Voksne og 90 Børn under 15 Aar. Indtægten var Kr. 3 864.63. Udgift Kr. 3 797.39.

1902. Bestyrelsesmøder 13. Medlemsmøder 15. Medlemsantal 306 Voksne og 120 Børn. Indtægt Kr. 4 288.82. Udgift Kr. 4 171.44.

1903. Bestyrelsesmøder 20. Medlemsmøder 37. Medlemsantal 266 Voksne og 137 Børn. Indtægt Kr. 5 688.55. Udgift Kr. 4 601.44.

1904. Bestyrelsesmøder 15. Medlemsmøder 38. Medlemsantal 347 Voksne og 200 Børn. Indtægt Kr. 4 227.08. Udgift Kr. 3 427.69.

1905. Bestyrelsesmøder 14. Medlemsmøder 37. Medlemsantal 325 Voksne og 160 Børn. Indtægt Kr. 4 504.00. Udgift Kr. 3 680.96.

Bergens nye Totalafholdsforening.

Bestyrelsens Beretning om Foreningens Stilling og Virksomhed for Tidsrummet 1901—1905 er saalydende:

Foreningens Medlemsantal 1 Januar 1901: 517 Voksne,
— — 31 December — 339 —
— — - — 1905: 331 —

Foreningens Indtægt 1901 Kr. 1 292, pr. 31 December 1905 Kr. 1 464,
— Udgift — - 1 179, —«— — - 1 068,
— Kassebeholdning — - 113, —«— — - 396.

I 1901 var afholdt 105 forskjellige Slags Møder.
- 1905 - — 96 — - —

Inden Foreningen virker fortiden:

1 Ungdomslag, 45 Medlemmer,
1 Barneforening, 80 —
1 Kvindeforening, 18 — samt
et leiet Musikorkester.

Foreningens Eiendom eies af Bergens Privatbank, men administreres af Foreningen ved en særskilt valgt Husbestyrelse.

Foreningens Indbo er assureret for Kr. 4 000.

Bergens Distriktsloge I. O. G. T.

omfattede ved Aarsmødet 1901 35 Loger med et Antal af 1 979 voksne Medlemmer. Deraf

i nordre Amt..... 8 Loger med 394 Medlemmer,
- søndre - ..... 18 — - 754 —
- Bergen ..... 9 — - 831 —

Antal Barneloger 10 med 774 Medlemmer.

Ved Aarsmødet 1906 rapporteredes et Logeantal af 67 med 4 489 Medlemmer, hvoraf

i nordre Amt ..... 19 Loger med 1 143 Medlemmer,
- søndre - ..... 35 — - 1 836 —
- Bergen ..... 12 — - 1 510 —
en Forøgelse i Femaaret af 32 — og 2 510 —

Antal Barneloger 25, Medlemsantal 2 118; Forøgelse 15 Loger, 1 344 Medlemmer.

I samme Tidsrum er af Distriktslogen afholdt 20 regulære og 14 specielle Møder, Bestyrelsesmøder 92, af dens Emissærfond anvendt til Ordenens Fremme ved offentlige Foredrag, Literatur etc. et Beløb af Kr. 11 272.65, heraf Tilskud fra «Norges Storloge I. O. G. T.» Kr. 2 861.68, indvundet ved Bazararrangement Kr. 1 750.00, Restbeløbet ved frivillige Bidrag fra Distriktets Loger og Medlemmer.

Afholdte offentlige Foredrag for Distriktslogens Regning ialt 432.

Foredragsholderne var:

Cand. theol. Ivar Aarsæth,
Dr. med. Bechholm,
Gaardbruger A. J. Bjørkelo,
Amtsskolebestyrer Davidson,
Pastor C. V. Duckert,
Lærer A. Flesche,
— N. Fotland,
— G. Henden,
— Arne Halgjem,
— L. Hørven,
Emissær Aug. Hartwig,
Adjunkt Jensen,
Kasserer Lauritz Johannessen,
Gaardbruger M. Lilleheim,
Lensmand Lofthus,
Student Mannsaaker,
Lærer A. J. Næsdahl,
Emissær Michael B. Olsen,
— Andr. Pedersen,
— Peder Svendsen,
Lærer O. G. Tolnæs,
Skuespiller G. Thomassen og
Overretssagfører Wolnich.

Distriktslogens Virksomhed, Loger og Medlemsantal ved hvert af de forløbne Femaars Udgang fremgaar af følgende Opgaver:

Aarsmødet.	Antal Loger.	Antal Medlemmer.	Offentlige Foredrag.	Anvendt Beløb af Emissærfondet.
1901	35	1 979	-	-
1902	39	2 268	72	Kr. 2 658 44
1903	40	2 689	68	- 1 515.64
1904	45	2 982	52	- 791.25
1905	54	3 539	80	- 2 850.83
1906	67	4 489	160	- 3 456.49
Tilsammen			432	Kr. 11 272.65

Til Afholdsliteratur har hvert Aar været anvendt ikke saa ubetydelige Beløb. Paa eget Forlag har Distriktslogen udgivet som Brochure et Foredrag af Dr. med. Ragnar Vogt «Om Alkoholtrangen og Alkoholafvænningen» samt som Traktat «Goodtemplarordenen I. O. G. T.» af Adjunkt Lars O. Jensen. Hvert af disse Skrifter i et Oplag af 10 000 Eksemplarer.

Fra og med 1904 udgiver Distriktslogen eget Organ, Bladet «Fremad», der fra 1 April 1906 udkommer som Ugeblad og trykkes i 1 200 Eksemplarer.

Distriktets underordnede Loger, hvis Rapportblanketter fra og med 1904 ogsaa skal indeholde Extrakt af Logernes Regnskaber, har i disse 2 Aar, inkl. ældre Beholdning, havt en samlet Indtægt af ..... Kr. 25 697.14.
Udgifter ..... - 22 157.43.

Beholdning Kr. 3 539.71.

Antal regulære Møder afholdt i samme Tidsrum 3 873; offentlige Møder 110.

24 Loger inden Distriktet har egen Fane, de bergenske Loger har 1 Fane i Fællesskab.

Af egne Lokaler haves 7, til Takstværdi ..... Kr. 96 000.00,
heraf Pantegjæld ..... - 48 850.00.

Overskud Kr. 47 150.00.

Aktieselskabet til Opførelse af Arbeiderboliger i Bergen.

Bestyrelsen har meddelt følgende:

I Anledning af Magistratens Skrivelse tillader man sig herved at oplyse, at «Aktieselskabet til Opførelse af Arbeiderboliger i Bergen» fremdeles raader over en fuldt indbetalt Aktiekapital, stor Kr. 56 250, fordelt paa 281¼ Aktie à 200 Kr. Det statutmæssige Udbytte 4 Pct. er betalt Aktionærerne i de sidste 5 Aar.

Selskabets 6 Bygninger, A, B, C, D, E, F, er beliggende i 23de Rode No. 83 c paa en Grund, der grænser til Henrik Wergelandsgaden, Arbeidergaden og Skolegaden. Den samlede Brandtakst udgjør 65 500 Kr. Bygningerne indeholder 60 Familiebekvemmeligheder, der gjennemsnitlig har været beboet af omkr. 260 Personer. Bekvemmelighederne betales med 68, 88, 92, 96, 100 og 104 Kroner pr. Aar efter Størrelsen, tilsammen 5 400 Kr. Selskabet har tillige en aarlig Indtægt af 56 Kr. 41 Øre i Grundleie.

Foreningen til forsømte og forvildede Børns Redning.

Bestyrelsen har afgivet følgende Beretning:

Efter den ærede Magistrats Anmodning skal Bestyrelsen for «Foreningen til forsømte og forvildede Børns Redning» herved meddele følgende om Foreningens Stilling og Virksomhed i Femaaret 1901—1905:

Foreningens Opgave er at antage sig forsømte og forvildede Børn fra Bergens By, idet man søger at anbringe dem hos forstandige og kristeligsindede Pleieforældre paa Landet, forat de der, under de roligere og enklere Forhold, borte fra Bygadernes Fristelser og daarlige Kameraters Indflydelse, under forstandigt Tilsyn fra sine Pleieforældres Side kan opdrages til brave og nyttige Medlemmer af Samfundet. Det har da ogsaa vist sig, at de fleste af disse Børn har opført sig meget godt, og for manges Vedkommende har Bestyrelsen, naar de ved sin Konfirmation udgaar af Foreningens Forsorg, faaet godt Vidnesbyrd om deres Fremgang og Opførsel baade fra deres Pleieforældre, Lærere og fra de Præster, som har konfirmeret dem. Paa den anden Side har der naturligvis ogsaa været enkelte, som ogsaa i de nye Forhold har vedblevet med at vise en slet Opførsel.

Foreningen drager Omsorg for de Børn, den antager sig, til deres Konfirmation. Den betaler som Regel for hvert Barn Kr. 80 det første Aar, siden Kr. 90 pr. Aar. I enkelte Tilfælde har man betalt Kr. 100 pr. Aar.

Det overveiende Antal af Børnene er Gutter. I Aarene 1904—1905, da Foreningen gjennemsnitlig havde 43 Børn under sin Forsorg, var kun 5 af disse Piger.

I mange Tilfælde er det Børnenes daarlige Hjem, som nødvendiggjør, at de bliver fjernet fra disse, da Forældrene mangler Evne til at tage sig af deres Opdragelse. I andre Tilfælde er der ikke saamegen Grund til at klage over Hjemmene, men Børnene har begyndt at vise Hang til Skulkeri, Løgnagtighed og Tyvagtighed, hvorfor de trænger at komme bort fra Byen og anbringes i andre Forhold, hvor der kan øves mere Kontrol med al deres Færd end i en større By.

Antallet af de Børn, som Foreningen tog sig af i Femaaret, stiller sig saaledes for de forskjellige Aar:

i 1901	57	Børn,
- 1902	49	—
- 1903	55	—
- 1904	48	—
- 1905	38	—

De Pengemidler, som har staaet til Foreningens Raadighed, har i Femaaret undergaaet nogen Forandring, idet Samlagets aarlige Bidrag i 1901 var Kr. 3 000, i 1902 Kr. 2 000, i 1903—1905 Kr. 1 000. Sparebankens aarlige Bidrag var i 1901—1904 Kr. 1 600, men i 1905 Kr. 800. Det vil heraf sees, at Foreningen nu ikke kan antage sig saa mange Børn som i tidligere Aar. Skal ikke Foreningens Driftskapital angribes, kan den med det nærværende Bidrag fra Samlag og Sparebank af tilsammen Kr. 1 800 pr. Aar ikke tage under sin Forsorg flere end 30 Børn. Foreningens øvrige Indtægter bestaar i Medlemskontingent og Gaver, som i det forløbne Femaar har beløbet sig gjennemsnitlig til Kr. 255 pr. Aar, og Renter af Foreningens i Privatbanken og i Pantobligationer udestaaende Kapital. Dennes Størrelse er for Tiden ca. 14 000 Kr. Foreningen eier desuden et Fond, hvortil Samlaget i sin Tid bidrog med en Gave af 20 000 Kr. Foreningen har endnu ikke Tilladelse til at benytte Renterne af dette Fond, som ved Slutningen af Femaaret med Renter og Rentes Rente var steget til Kr. 31 745.50.

Barnehjemmet «Anna Jebsens Minde»

har i Femaaret aarlig forsørget 30 Børn.

Hjemmets Kapitalformue var den samme som ved Udgangen af forrige Femaarsperiode, Kr. 150 755.

Reservefondet udgjorde ved Femaarets Udgang Kr. 4 117.72. Derhos havdes som Kassebeholdning et Driftsfond paa Kr. 3 196.95.

I 1901 skjænkede Fru Sophia Jebsen Hjemmet et Legat paa Kr. 10 000 til videre Uddannelse i Husgjerning af de fra Barnehjemmet «Anna Jebsens Minde» udgaaede Børn.

I 1903 erholdt Hjemmet ny Plan.

Bergens Børneasyl.

Bestyrelsen har meddelt følgende:

Paa Foranledning oplyses, at Bergens Børneasyl i Femaaret 1901—1905 har fortsat sin Virksomhed væsentlig i samme Spor som tidligere.

Børnenes Antal har Aar til andet udgjort 110 til 120, og Undervisningen er foregaaet efter samme Plan og paa samme Maade som tidligere.

Børnenes Alder er fra 2½ til 7 Aar (undtagelsesvis ældre). De modtages fra Kl. 7 om Morgenen og afhentes Kl. 5—6 om Aftenen. I denne Tid bespises de 2 Gange med kraftig og god Kost og faar i det hele taget Tilsyn og godt Stel. Herfor betales 27 Øre pr. Uge eller 5 Øre for en enkelt Dag; men ca. Halvparten har Friplads.

Hvert Barn erholder én Gang aarlig omtrent fuld Beklædning, hvorhos der — takket være forskjellige Velyndere af Asylet — ved Juletider har været uddelt diverse Klædningsstykker og Skotøi ekstra.

Sundhedstilstanden blandt Børnene har i Femaaret været særdeles god, og det er tydeligt at se, at de trives under det regelmæssige og gode Stel.

Bergens Guttehjem.

Bestyrelsens Beretning er saalydende:

Indtil 30 August 1905 var Bergens Guttehjem paa samme Sted som tidligere, nemlig Søndre Möhlenprisvei 11, Bergen. 30 fattige forældreløse eller med saadanne ligestillede Gutter i 5—15 Aarsalderen har været det ordinære Antal. De har paa Gruud af manglende Skolerum søgt Bergens Folkeskole. I Hjemmet har de ved Siden af Lektieforberedelserne været sysselsat med Fletning af Rør-Stolesæder, Dørmatter, Flikning af sit Skotøi samt Træsløjd. Vaar og Høst lidt Havearbeide.

Guttehjemmet holdt 25-Aars-Jubilæum den 4 November 1903. I den Anledning udgaves et lidet Festskrift: «Bergens Guttehjem i de første 25 Aar».

* * *

Den 31 August 1905 flyttede Guttehjemmet fra ovennævnte Eiendom til den nye Eiendom paa Garnes i Haus, hvor der i 1903 og 1905 kjøbtes tilsammen ca. 1 100 Ar (110 Maal) Udmark, selve Nesset mellem Sørfjorden og Arnevaagen.

Stedet har meget godt Jordsmon, og lidt efter lidt skal hele Eiendommen lægges under Kultur, dels som Gaardsbrug med Ager og Eng, dels som Havebrug, navnlig med Kjøkkenvækster og Bærbuske, og dels som Træplantninger. Den ca. 1 200 m. lange meget bugtede Strandlinie med Sandstrande, Nes, Viker og Holmer vil navnlig i Sommerhalvaaret være Smaagutter til megen Moro og Gavn ved den gode Anledning til Badning, Fiskeri samt Leg med selvlavede Fartøier. Om Vinteren kan Ski og Kjælke bruges med godt Udbytte. Eiendommen byder saaledes paa rig Anledning til det for Gutter saa friske, yndede og velgjørende Friluftsliv under Arbeide og Leg. Stedet ligger særdeles bekvemt til for Færdselen baade med Jernbane og Dampskibe.

Vei er lagt langs efter Midten af Eiendommen fra en paa østre Side af yderste Nesset lagt Stenbrygge, som Dampskibe ogsaa kan lægge til ved, og hen til Hovedveien, som fører forbi Jernbanestationen.

Legepladsene ved de 3 Bygninger er planeret helt paa Stenfyldninger og er udmærket tørre og gode.

En Vandbeholder, som rummer ca. 600 hl., er anlagt paa en af Naboeiendommene, og hvorfra Rørledning fører udmærket godt Kildevand frem til Husene.

Husene er bygget væsentlig med det saakaldte Familiesystem for Øie o: ikke altfor mange Barn samlede i et Hus — for at undgaa Kaserneliv. Den sterkt sammentrængte Form for de vigtigste Principer, som blev lagt til Grund for Udarbeidelsen af Tegninger til Bygningerne, og som søgtes gjennemført under Opførelsen af disse i 1904—05, lød saa:

— — — — «De nævnte Rum bør have tilstrækkeligt Lys og frisk Luft. Rummenes indbyrdes Beliggenhed bør medføre letvint Tilsyn, Kontrol, specielt Soverummene og Vaske-(Toilet-)rummene, samt størst mulig Besparelse af Arbeidskraft og Tid. — 2 Hovedindgange. — Alt maa være solid og saavidt muligt stiligt, men enkelt, tarveligt, billigt».

I Hjem Nr. 1 bor Forstanderen med Familie, Andenlæreren, endel af den øvrige Betjening, samt de største Gutter.

I Hjem Nr. 2 bor de mindste Gutter under en Husmors nærmeste Tilsyn og Pleie. Foruden Gaardsdrengen, samt endel af den øvrige Betjening, bor ogsaa Skomageren her, naar han turvis lærer de største Gutter Skoflikning.

I Skolebygningens Kjælderetage er 3 Rum for Haandarbeide, nemlig Træsløjd, Skomagerarbeide og forskjelligt Slags Haandarbeide. Ovenpaa er 3 Klasseværelser og Rum for Skole- og Arbeidsmateriel, samt Gymnastiksal bagtil.

Undervisningen foregaar Kl. 8—12 i egen Skole, som er delt i 3 opadstigende Klasser med almindelige Skolefag omtrent som Byfolkeskolen. Om Eftermiddagen undervises i forskjelligt Slags Haandarbeide eller Landbrugsarbeide, eftersom Veir og Aarstid passer.

Gutternes Arbeide forøvrigt bestaar væsentlig i, at hver holder sin Seng opredt og i Orden, turvis og eftersom det passer for Alderen, at støve og oftest vaske de fleste af dem benyttede Rum, sage og kløve Ved og bære det nødvendige Brændsel omkring i Husene, samt udføre mere tilfældig forefaldende Arbeider.

Udskrevne og optagne Gutter. 25 Gutter har i Femaaret forladt Hjemmet, hvoraf 17 som konfirmerede, 7 for at forsørges paa anden Maade og 1 er død.

I Sommerferierne har Gutterne faaet frit Ophold paa forskjellige Steder i Bergens Omegn samt gratis Reise med Dampskibe i den Anledning.

Sundhedstilstanden har været meget god, fraregnet 2 Dødsfald, 1 Gut og 1 Tjenestepige.

Gutternes Forhold har i det hele taget været tilfredsstillende.

De aarlige Udgifter i Femaaret har gjennemsnitlig været ca. Kr. 7 160.

Guttehjemmet eiede ved Femaarets Slutning ca.....	Kr. 189 200.
Heraf er udlagt til Eiendommen Garnes med Brønd og Vandledning m. m., Brygge, Vei, Legepladse, Gjærde, Gaardsredskaber, de 3 førnævnte Bygninger med endel nyt Inventar m. m. ca.....	- 102 400.
Tilbage som rentebærende Kapital ca.	Kr. 86 800.

I næste Femaar maa der af Kapitalen lægges ud til Udhusbygning, Baadnøst, Besætning, endel Gaardsredskaber til, samt for Opdyrkning de første par Aar.

* * *

I Hjemmet er nu Plads for 50–60 Gutter. Undervisningsbygningen og Økonomirummene er ordnede med flere Gutter for Øie. Da Hjemmet underholdes ved frivillige Bidrag og Gaver, saa kommer det an paa den private Offervillighed, om den lagte Plan helt kan blive gjennemført.

Det Sudmann'ske Barnehjem,

oprettet ved Enkefru Divert Sudmanns og hendes Datter Adelheids Legat og bestemt til at opfostre og opdrage fattige, i Bergen fødte Pigebørn til brave og duelige Tjenestepiger, begyndte sin Virksomhed i den nye paa «Uren» i Sandvigen for Legatets Midler opførte Bygning Vaaren 1904 med 8 Pigebørn. Høsten samme Aar optoges 8 andre og i 1905 optoges 7, saa at der ved Udgangen af 1905 var 23 Børn i Hjemmet.

Børnene er fra 7—14 Aar gamle. Alle paa 2 nær er forældreløse, eller faderløse eller moderløse. De gaar alle i Sandvikens Folkeskole. De fleste af dem er flittige og snille baade i Skolen og i Hjemmet. Foruden med Lektielæsning og Leg er de i Hjemmet beskjæftigede med Haandarbeide, Opvask og Rengjøring samt om Sommeren med Arbeide i Hjemmets store Have. Sundhedstilstanden har været særdeles god.

For omtrent Halvdelen af Børnene betaler Bergens Fattigstyre 72 Kroner aarlig; for et Barn betales af Andre; Resten underholdes helt af Legatkapitalens Renter, som ogsaa dækker Barnehjemmets øvrige Udgifter. Stiftelsen eier nemlig foruden Eiendommen «Uren», Bygningerne dersteds og Inventariet en Legatkapital paa omtrent 157 000 Kr., der henstaar paa godt Pant i Eiendomme her i Byen. En Del af denne Kapitals Renter tillægges aarlig Kapitalen, forat denne engang i Fremtiden kan blive saa stor, at der i Hjemmet kan blive optaget det Antal Børn, hvortil Bygningen giver Rum, nemlig 40.

Hjemmets Indtægter og Udgifter dreier sig med det nuværende Børneantal omkring 8 000 Kr.

Bergens Spædbarnhjem

begyndte sin Virksomhed Oktober 1904. Spædbarnhjemmets Opgave er at skabe et Hjem for saadanne Spædbørn, som ellers maatte udsættes hos Fremmede, dels ved helt at overtage til Opfostring Børn, som intet Hjem har, som kan yde dem fornødent Tilsyn og

Pleie, dels ved for kortere Tid at antage sig Spædbørn fra Hjem, som paa Grund af Sygdom eller andre Aarsager midlertidig er ude af Stand til paa forsvarlig Maade at sørge for dem. Som Regel maa Børnene ved Optagelsen ikke være over ½ Aar gamle; efter det fyldte 2det Aar kan de som Regel heller ikke forblive i Hjemmet.

I Aaret 1905 forpleiedes ialt 20 Børn med samlet Antal Forpleiningsdage af 4 222, det gjennemsnitlige daglige Belæg var 11—12.

Særlig skal fremhæves den Hjælp, Bergens Spædbarnhjem yder fattige Hjem, hvor Moderen grundet Sygdom (Tæring) har maattet indlægges paa Sanatorium eller Sygehus — i 1905 var dette 8 Gange Tilfældet.

Hjemmets Indtægter udgjorde i 1905 Kr. 7 258.53, hvoraf Kr. 1 230 indkom som Forpleiningsbidrag fra Børnenes Paarørende, Kr. 1 000 i Henhold til testamentarisk Disposition og Resten som Gaver.

Ladegaardens Børneasyl

har i Femaarsperioden gjennemsnitlig været besøgt af ca. 100 Børn daglig. Børnene opholder sig paa Asylet fra Kl. 10 Form. til Kl. 5 Efterm. om Vinteren og til Kl. 6 Efterm. om Sommeren. For dem, som ønsker det, er der dog Anledning til at sende sine Børn tidligere paa Asylet om Morgenen. Børnene faar daglig 2 Maaltider. De større Piger sysselsættes med Søm, de større Gutter bl. a. med Skofletning og lignende. De fleste Børn er dog ganske smaa.

Asylets aarlige Indtægter og Udgifter beløber sig til omtrent 6 500 Kr. Dets væsentligste Indtægt er aarlige Understøttelser, af Bergens Sparebank Kr. 2 500 og af Samlaget, i de sidste Aar Kr. 1 000. Desuden eier det en Formue af for Tiden Kr. 41 000.

«Barnekrybben»

i Øvre Korskirkesmug Nr. 2 blev aabnet Januar 1903. Gjerningen drives kun ved Gaver. Dens Øiemed er at supplere Asylgjerningen, idet den modtager — i Dagspleie — Arbeidsklassens Børn fra 14 Dage gamle indtil 4 Aar, for derved at hjælpe Mødrene Adgang til Arbeide.

For hvert Barn betales 10 à 15 Øre pr. Dag.

Børnenes Antal har gjennemsnitlig pr. Aar været 200.

Frelsesarmeens Barnekrybbe

fortsatte sin tidligere Virksomhed med at modtage Smaabarn til Forpleining om Dagen, medens Mødre, som af en eller anden Grund er henvist til selv at ernære sig og sine, kunde gaa ud i Dagarbeide.

I Tidsrummet 1901—1905 er 11 318 Børn pleiede. I 1902 overlod Kommunen Barnekrybben frie Beboelsesrum i sin Eiendom Nøstegd. 30. — I 1903 bevilgede Bergens Brændevinssamlag Kr. 500 til Frelsesarmeens sociale Arbeide, og Kr. 300 af dette Beløb anvendtes til Barnekrybben. Et lignende Beløb er hvert Aar siden ydet til Arbeidet.

Foruden dette Bidrag og det frie Hus opholdes Krybben kun ved private Bidrag, som Slumsøstrene indsamler. Mødrene betaler Kr. 1.00 pr. Uge for hvert Barn, og Barnet faar i Krybben fuld Kost, Renslighed og Tilsyn.

Indbetalt for Børn er Kr. 1 798.78. Totaludgifterne beløber sig til Kr. 5 462.97 og Underskuddet, Kr. 3 664.19, er dækket af frivillige Gaver og Tilskud fra Frelsesarmeens Slumstation, som arbeider i Forbindelse med Barnekrybben.

Bergens Indremission.

Bestyrelsen har meddelt følgende om Virksomheden i Femaaret 1901—1905:

Foreningen for den indre Mission i Bergen har i Tidsrummet 1901—1905 havt et gjennemsnitligt Medlemsantal af 1 000.

Virkekredsen har omfattet Bergen, Laksevaag, Solheimsviken, Fløen, Landaas, Kronstad, Nygaard pr. Laksevaag, Askøen, Alvøen, Hop og Nesttun.

I Bergen har været afholdt 8 til 12 Møder ugentlig samt mange Sygebesøg, de øvrige Steder har været afholdt et à to Møder ugentlig og for et Par Steders Vedkommende et Møde hveranden Uge.

Foreningen er støttet udelukkende med frivillige Bidrag af Medlemmerne, fra Kvindeforeninger og Andre, der er interesserede for Arbeidet.

Aarsudgifterne til Emissærlønninger, Husleie m. m. har gjennemsnitlig udgjort Kr. 7 700.

I Indremissionens Søndagsskole har arbeidet ca. 100 Lærere og Lærerinder med et Barneantal omkring 3 000. Søndagsskolens Aarsudgifter har dreiet sig om Kr. 1 300.

Indremissionens Fattigpleie har gjennemsnitlig aarlig uddelt Kr. 470 til Syge og Trængende.

Indremissionens Redningsarbeide, et Arbeide blandt faldne og forkomne Mennesker, har været drevet det sidste Aar.

Tolv Børn, udsatte til kristelige Pleieforældre, opfostres af Albert H. Mohns og Hustru Cathrine Mohns, født Flottmann's Legat for fattige, uforsørgede Børn ved den indre Mission.

Hvad der forøvrigt angaar Virksomheden, henvises til vedlagte trykte Aarsberetninger.

Foreningen til Evangeliets Forkyndelse for skandinaviske Sjømænd i fremmede Havne (Den norske Sjømandsmission).

Foreningens Hovedbestyrelse har afgivet følgende Beretning:

Foreningen har i Femaaret 1901—1905 øvet sin Virksomhed paa samme Maade som tidligere ved Udsendelse af ordinerede og uordinerede Arbeidere til de af vore Sjøfolk mest besøgte Havne. Skibsfartens fortsatte Omlægning fra Seil til Damp har i ikke liden Grad vanskeliggjort Arbeidet, dels fordi Skibenes Ophold i Havn derved bliver meget forkortet, og Sjøfolkenes Tid som Følge deraf er stærkt beslaglagt, dels fordi Skibsfarten paa de forskjellige Havne hele Verden over er mere fluktuerende end nogensinde før, saa at Foreningens Virksomhed har maattet gjøres mere bevægelig og flytbar. I sidste Femaar optoges — for at nævne nogle Exempler — 2 Stationer i Sydafrika (Cape Town og Port Elizabeth), hvilke begge efter henholdsvis 1 og 1½ Aar atter har maattet opgives. I La Platahavnene (Buenos Aires, Rosario m. fl.) indstilledes Virksomheden, men ikke mere end 1½ Aar derefter var Forholdene i disse Havne saa forandrede, at 2 Arbeidere siden 1906 har havt fuldt op at gjøre der. I 1905 optog Foreningen et Arbeide i Kina (Shanghai og Hongkong), men Skibsfartsforholdene har der i Løbet af de sidste 2 Aar artet sig saaledes, at dette høist sandsynlig maa indstilles allerede i 1907.

I 1906 øvedes Virksomheden fra Foreningens Side i 37 forskjellige Havne ved 11 Prester og 23 uordinerede Assistenter.

Foreningens Organisation bestaar af 13 Kredse, som omfatter det hele Land, og indenfor disse er der atter dannet Afdelinger til Bevarelse og Udbredelse af Deltagelse for Foreningens Formaal.

Af saadanne Afdelinger var der i Funktion:

i 1901	225
- 1902	240
- 1903	257
- 1904	318
- 1905	410.

Foreningens Indtægter (Beholdningen fra foregaaende Aar ikke medregnet) udgjorde:

i 1901	Kr.	116 741.35
- 1902	-	120 620.79
- 1903	-	115 570.34
- 1904	-	116 815.11
- 1905	-	130 247.17.

Den hele Indtægt er indkommet udelukkende ved frivillige Bidrag.

Foreningens Udgifter udgjorde:

i 1901	Kr.	109 623.52
- 1902	-	121 909.47
- 1903	-	127 488.93
- 1904	-	115 672.61
- 1905	-	123 105.94.

Beholdningen udgjorde:

pr. 1/4 1902	Kr.	147 120.04
— 1903	-	145 831.36
— 1904	-	135 004.77
— 1905	-	136 147.27
— 1906	-	143 288.50.

Foreningens Organ, «Bud & Hilsen», har i Femaaret havt i Gjennemsnit 6 800 Abonnenter. I Femaarets sidste Aar var Abonnentantallet 7 700.

Til Opbevaring og Hjemsendelse modtog Foreningens Udsendinge af Sjøfolks opsparede Hyre:

i 1901	Kr.	271 583.53
- 1902	-	310 778.98
- 1903	-	569 535.72
- 1904	-	602 816.40
- 1905	-	713 313.99
Tilsammen	Kr.	2 468 028.62.

Stiftelsen for ugifte Fruentimmer.

Fripladsenes Antal er i Femaaret steget fra 24 til 26. Stiftelsens Formue er steget fra Kr. 206 945.39 til Kr. 226 410.07. Af Stigningen hidrører Kr. 12 570.68 fra Gaver og testamentariske Dispositioner.

Stiftelsens øvrige Indtægter udgjorde gjennemsnitlig Kr. 11 286.64 aarlig og dens Udgifter ligeledes Kr. 9 907.84.

Understøttelsesforeningen for ældre Tjenere af Kvindekjønnet.

Som meddelt i forrige Femaarsberetning — hvortil man henholder sig —, udgjorde Foreningens Grundfond ved Udgangen af 1900 Kr. 52 251.16. I Henhold til afdøde Frøken Rosendahls testamentariske Bestemmelse blev i December 1905 af Overretssagfører Martens indbetalt til Foreningen Kr. 5 000, mod at denne forpligtede sig til at betale Frøken Rosendahls Pige 100 Kr. om Aaret saa længe, hun lever. Disse 5 000 Kr. henlagdes til Grundfondet, som sammen med Halvparten af Aarskontingenten nu er steget til Kr. 59 079.77.

Den aarlige Kontingent har gjennemsnitlig været 529 Kr. og Medlemmernes Antal 144. — I 1905 var Antallet 129 med Bidrag af 474 Kr. Af «Det nyttige Selskab» har Foreningen fremdeles modtaget et aarligt Bidrag af 300 Kr., ligeledes af Rogges Legat 100 Kr.

I det forløbne Femaar fortsattes Virksomheden omtrent i samme Udstrækning som i det foregaaende. Livrenternes Antal er fremdeles 40 à 80 Kr., og hædrende Gave er i Femaaret tildelt 40 Tjenestepiger.

«Foreningen til fattige Barselkoners Understøttelse»

har ved Hjælp af det sædvanlige Bidrag af Sparebanken, stort Kr. 1 000 aarlig, der blev ydet indtil Aaret 1905, da det indskrænkedes til Kr. 500 paa Betingelse af, at der paa anden Maade skaffedes tilveie et lignende Beløb, fortsat sin Virksomhed. Den har i Femaaret 1901—1905 hjulpet ialt 330 Koner med Klæder og Mad.

Mødrehjemmet

blev oprettet 1 April 1903 for at skaffe et billigt Tilflugtssted for ugifte Mødre, der selv vil amme sine Børn og arbeide for dem. Hjemmet har fra 1 April 1903 til 31 December 1905 huset 51 Mødre med Børn. I disse $2^3/_4$ Aar har Mødrene betalt Kr. 3 151.19. Kommunen har bidraget med Kr. 500. Resten, Kr. 4 021.51, er indkommet ved frivillige Gaver. Tilsammen Kr. 7 672.70. Driften har kostet Kr. 7 230.42. Tillige er indkommet mange Gaver i Form af Husgeraad, Klæder og Mad.

Bergens Gamlehjem,

hvis Formaal er at antage sig enlige Gamle af begge Kjøn og gamle Ægtepar, som paa Grund af Svaghed og Hjælpeløshed vanskeligt kan klare sig selv, stiftedes Høsten 1900 ved frivillige Gaver. Det havde de første 3 Aar sit Tilhold i leiet Lokale (Walkendorffsgaden 10), men tilflyttede Høsten 1903 egen Eiendom, Klosteret Nr. 1 (tidligere Hotel Scandinavie). Hjemmet er den eneste Institution i Byen, der udenfor det offentlige Fattigvæsen skaffer hjælpeløse Gamle fuld Forsørgelse. Belægget har de sidste Aar været ca. 50 Gamle, dels enlige Mænd og Kvinder og dels Ægtepar.

Pr. 30 September 1906 havde Stiftelsen en beholden Formue (dens Afbetalinger paa Kjøbesummen for Huset indbefattet) af Kr. 37 784.37.

Den frivillige kirkelige Fattigpleie

har som i forrige Periode indskrænket sin Virksomhed til saadanne Trængende, der ikke understøttes af det offentlige Fattigvæsen.

De Midler, hvormed den har virket, og som for en væsentlig Del er indkommet gjennem Kirkebøsserne, for en Del ved Gaver ellers, og for en Del har været Reuten af Legater, der forvaltes af Fattigpleien, har for efternævnte Menigheders Vedkommende udgjort:

a)	i Domkirkens	Sogn	.....	Kr. 2 706	aarlig,
b)	- Korskirkens	—	.....	- 3 691	—
c)	- Nykirkens	—	.....	- 2 598	—
d)	- Mariekirkens	—	.....	- 1 371	—
e)	- Johannes	—	.....	- 3 390	—

Foruden Syforeninger, som dels selv forarbeider Klædningsstykker til Uddeling blandt Fattige, dels uddeler Syarbeide til arbeidsløse Kvinder, som da lønnes af Foreningen, virker der inden de nævnte Menigheder Lappeskoler for Børn (for Piger: Lapning og Stopning af Klæder, for Gutter: Flikning og Saaling af Skotøi); i de fleste Menigheder er derhos oprettet Suppekjøkkener, hvorfra Mad uddeles, tildels for billig Pris sælges til Fattige.

I Sygepleiens Tjeneste virker der inden hver Menighed helt eller delvis for den kirkelige Fattigpleies Regning en eller to Diakonisser, i Nykirkens Menighed ogsaa en uddannet Diakon.

Legater og Stiftelser.

I Femaaret er tilkommet:

1) Jens Olsen Jordanger og Hustrus Legat, stort Kr. 29 522.87, hvoraf Renterne i Portioner paa Kr. 100 uddeles saaledes:
1 Portion til Sandvikens Børnehjem.
2 Portioner til trængende Enker eller ugifte Døtre efter Underofficerer i Bergen.
1 Portion til 2 navngivne Enker, den ene efter den anden, og Resten samt, naar de navngivne Enker er afgaaet ved Døden, ogsaa deres Portion, til værdige trængende Tjenestepiger i Bergen, særlig til dem, som har tjent i længere Tid hos en og samme Familie.
Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 7 Februar 1901.

2) P. G. Riebers Legat, stort Kr. 65 000. Renterne tilfalder 2 i Fundatsen nævnte Personer for deres Levetid. Efter disses Død uddeles Renterne i Portioner paa ikke mindre end Kr. 800 til Legatopretterske Fru Johanne C. Rieber og afdøde Manns Børn eller Børnebørn og i sin Tid, nemlig naar Kapitalen med oplagte Renter er steget til Kr. 100 000, til filantropiske Øiemed og Trængende af borgerlig Stand.
Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 3 Juni 1901.

3) Kjøbmand Emil Heffermehl Andersen og Hustru Magdalene Albertine Andersen, født Dreyers Legat, stort Kr. 34 404.36. Renterne tilfalder først endel i Fundatsen nævnte Personer og efterhvert som disse falder bort, i Portioner paa Kr. 400 til Trængende i Bergen.
Legatet er ikke kongelig konfirmeret, men i Henhold til den for samme under 25 September 1901 udfærdigede Fundats overtaget af Magistrat og Formandskab.

4) Anna Jakobsens Legat, stort Kr. 1 000, hvoraf Renterne tildeles et vanført Barn af Haandværks- og Arbeiderklassen i Bergen.
Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 17 Juni 1901.

5) C. Sundts Legat til Trængende af Handelsstanden, stort Kr. 300 000. Renterne tilfalder endel i Fundatsen opregnede Personer og i Portioner paa Kr. 500 værdige Trængende af Handelsstanden — Mand eller Kvinde.
Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 2 Juni 1902.

6) Fru Julie Kjær, født Mohrs Legat for Tuberkuløse, stort Kr. 5 000. Legatets Renter anvendes til Bedste for Tuberkuløse i Bergen, enten til Fripladse ved Sanatorier og andre Helbredelsesanlæg eller til Efterkure. Det kan dog ogsaa overlades til Bestyrelsen for det ved Norske Kvinders Sanitetsforening i Bergen samlede Tuberkulosefond eller til andre Institutioner med lignende Formaal at disponere over Renterne i de nævnte Øiemed.
Fundatsen er stadfæstet ved Kronprinsregentens Resolution af 16 Februar 1903.

7) Stiftamtmand Hagerup og Hustrus Legat, stort Kr. 48 000, hvoraf Renterne tilfalder endel i Fundatsen nævnte Personer og dernæst «Det nyttige Selskab i Bergen», «Bergens Kunstforening», «Nygaards Parkselskab» og «Bergens Theaters Pensionsfond». Disse Institutioner erholder hvert 4de Aar det hele aarlige disponible Rentebeløb.
Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 2 September 1903.

8) Moritz Gundersen og Hustrues Legat for Bergens Borgerklasse, stort Kr. 11 200 og en fast Eiendom i Byen. Renterne tilfalder først endel i Fundatsen nævnte Personer og dernæst i 10 ligestore Portioner Trængende af Bergens Borgerklasse.
Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 9 November 1903.

9) C. Sundts Legat for Tuberkuløse, stort Kr. 10 000. Legatets Renter anvendes til Bedste for Tuberkuløse i Bergen enten til Fripladse ved Sanatorier og andre Helbredelsesanstalter eller til Efterkure. Det kan dog ogsaa overlades til Bestyrelsen for det ved Norske Kvinders Sanitetsforening i Bergen samlede Tuberkulosefond eller til andre Institutioner med lignende Formaal at disponere over Renterne i det nævnte Øiemed.
Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 25 Januar 1904.

10) C. Sundts Legat til Fremme af Industri og teknisk Videnskab, stort Kr. 100 000, der ved aarlig Afsætning af mindst 1/5 af Renteindtægten skal øges, indtil det har naaet en Størrelse af 200 000 Kr.

De disponible Renter anvendes til Formaal tjenende til at fremme industriel og teknisk Virksomhed og Videnskab, navnlig til Reisestipendier for Teknikere og Industridrivende og til Præmier for Besvarelse af Opgaver af teknisk eller industriel Art. Der bliver om muligt hvert 3die Aar at opsætte en Prisopgave.

Legatet skal — saavel hvad Stipendierne som Præmierne angaar — ikke alene komme Indvaanere af Bergen, men ogsaa andre norske Mænd og Kvinder tilgode.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 11 Februar 1904.

11) Christian Kentel og Hustru Catharina Birgithe, født Berles, Legat, stort Kr. 13 796.79, hvoraf Renterne i Portioner paa Kr. 80 aarlig skal uddeles til tvende trængende Haandværksmestre og til værdige ugifte Fruentimmer af Borgerstand i Bergen eller dens nærmeste Omegn i en Alder af over 45 Aar.

Kentel og Hustrus Slægtninge er forbeholdt Fortrinsret.

Legatet er ikke kongelig konfirmeret, men i Henhold til den for samme under 30 Januar 1904 udfærdigede Fundats overtaget af Magistrat og Formandskab.

12) Jacob K. Frøchens Døtres Legat, stort Kr. 20 216.42, hvoraf Renterne i Portioner paa Kr. 100 aarlig først tildeles endel i Fundatsen nævnte Personer og, efterhvert som disse dør, ugifte trængende i Bergen boende Døtre af Embedsmænd eller Kjøbmænd.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 30 Marts 1904.

13) Kjøbmand C. Sundts Legat til Forbedring af Sander Kaaes Stiftelses Vilkaar, stort Kr. 10 000. Renterne uddeles ligelig blandt Stiftelsens samtlige Medlemmer, saavel de virkelige som Expektanterne.

Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 2den Juni 1902.

14) Kjøbmand C. Sundts Legat til Diakonissehjemmet i Bergen stort Kr. 10 000. Renterne anvendes til Bergens Diakonissehjems Drift.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 2 Juni 1902.

15) Kjøbmand C. Sundts Legat til Haandværkernes Aldershjem, stort Kr. 10 000. Renterne tilfalder Haandværkernes Aldershjem.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 2 Juni 1902.

16) Kjøbmand C. Sundts Legat til Ynglingeforeningen i Bergen, stort Kr. 20 000. Renterne anvendes til Fremme af Bergens Ynglingeforenings Virksomhed.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 3 Juli 1902.

17) C. Sundts Legat til Fripladse ved Bergens Handelsgymnasium, stort Kr. 80 000. Renterne anvendes til hele eller delvise Fripladse for Elever af Bergens Handelsgymnasium.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 25 Januar 1904.

18) C. Sundts Fond til en videnskabelig Lærestol ved den vordende Høiskole i Bergen, stort Kr. 175 000. Kapitalen skal med aarlig Afsætning af mindst en Femtedel af Renteindtægten øges til Kr. 250 000. Renterne skal anvendes til:

a) Oprettelse af en eller, naar dertil bliver Anledning, flere videnskabelige Lærestole, indtil videre knyttet til Bergens Museum. Posternes Indehavere lønnes med en Begyndergage af mindst Kr. 3 600 aarlig.
b) Anskaffelse af videnskabelige Hjælpemidler, som maatte findes nødvendige for de i Litr. a) nævnte Docenter eller til Fremme paa anden Maade af disses videnskabelige Arbeider.

Renterne kan ogsaa anvendes til Præmier for Besvarelse af Opgaver eller til Publikationer, der kan henføres under de samme Discipliner som de for Fondets Renter oprettede videnskabelige Lærestole.

Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 25 Januar 1904.

19) C. Sundts Legat til Bergens og Omegns Forskjønnelse, stort Kr. 100 000. Legatets Renteindtægt skal anvendes til Byens og Omegns Forskjønnelse.
Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 25 Januar 1904.

20) Albert M. Bredals og Elisabeth Bredals Legat til unge Handelsmænds Uddannelse i Udlandet, stort Kr. 20 000. Hvert Aar skal der af Renterne uddeles en Portion paa indtil Kr. 1 000 til unge, dygtige og trængende Mænd, der tilhører Bergens Handelsstand, og som er ansat i en af dennes Importforretninger, forat han ved Ophold i Udlandet kan faa Anledning til at lære fremmede, for Handelsmænd nødvendige Sprog, især Tysk, Engelsk og Fransk.
Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 20 Oktober 1904.

21) Frøknerne Gjercke og Anna Nielsens Legat, stort Kr. 100 000. Renterne uddeles i Portioner paa Kr. 200 først til endel i Fundatsen nævnte Personer og dernæst til ældre agtværdige, ubemidlede, ugifte Kvinder i Bergens By af Embeds-, Borger- eller Haandværksstand.
Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 3 November 1904.

22) Kgl. Fuldmægtig Gerdt Meyers Legat, stort Kr. 20 000. Renterne tilfalder først endel i Fundatsen nævnte Personer. Naar samtlige disse er døde, skal Legatets Renteafkastning anvendes til at betale Differensen mellem 1ste og 2den Forpleining paa Sindssygeasyl for Patienter af Borger-, Embeds- eller Bestillingsmandsklassen, fortrinsvis fra Bergens By.
Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 14 November 1904.

23) Frøken Michaeline Meyers Legat, stort Kr. 60 000. Renterne tilfalder først endel i Fundatsen opregnede Personer. Naar samtlige disse er døde, uddeles Renterne i Portioner paa Kr. 400 til Understøttelse af uformuende nervesyge (hysteraneurastheniske) Kvinder af Borger-, Embeds- eller Bestillingsmandsklassen, hvis Arbeidsevne ved Sygdommen er ødelagt.
Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 27 Marts 1905.

24) Rasmus og Konrad Meyers Familielegat af 1903, stort Kr. 245 600, der ved Oplæggelse af Renter skal stige til Kr. 500 000, med Formaal:
a) at tjene Rasmus og Konrad Meyers Descendens til Støtte i Kampen for Tilværelsen, og
b) at hjælpe neurastheniske, mandlige Aandsarbeidere af Borgerklassen til Gjenerhvervelse og Vedligeholdelse af deres Arbeidskraft.
Fundatsen er stadfæstet ved den norske Regjerings Resolution af 9 Juni 1905.

25) Sognepræst Carl Daniels og Søsters Legat, stort Kr. 24 212.64. Renterne tilfalder en i Fundatsen nævnt Kvinde for Levetid. Naar hun er død, uddeles de i Portioner paa Kr. 100 aarlig til trængende, hæderlige Kvinder i Bergen af Borgerstand samt udenbys Slægtninge.
Fundatsen er stadfæstet ved den norske Regjerings Resolution af 25 August 1905.

I forrige Femaarsberetning meddeltes, at man i Henhold til kongelig Resolution af 13 Juni 1900 var gaaet igang med for St. Jørgens Hospitals Midler at opføre et Tuberkulosesanatorium paa Harastølen i Lyster i Sogn. Denne Bygning, der er opført af Mursten og sammen med endel af Bygningspap opførte Sommerbarakker kan optage indtil 110 Patienter ad Gangen, blev færdig i 1902 og taget i Brug 1 November s. A.
Opførelsen af Sanatoriet, der er en Kuranstalt, har, inclusive Grundeiendommen og Anlæg af Veie, Tougbane og Brygge ved Sognefjorden, andraget til ca. Kr. 750 000.

Sjømandshuset.
(Tidligere de Søfarendes Fattighus.)

Sjømandshusets Virksomhed i Femaarsperioden 1901—1905 har været den sædvanlige, og har Huset stadig havt fuldt Belæg. I den almindelige Afdeling haves 130, i Skipper-, Styrmands- og Maskinistafdelingen 46, tilsammen 176 Personer.

Sjømandshusets Kapital er i Femaarets Løb vokset fra Kr. 253 086.08 til Kr. 318 659.45. Af Tilvæksten udgjør 17 000 Kr. Indløsningssummen af den Sjømandshuset tidligere tilliggende Kongetiende af Viks Prestegjeld og Kirkebø i Sogn.

Stiftelsens Indtægter og Udgifter i 1905 udgjorde henholdsvis Kr. 41 029 og Kr. 30 885.96.

Siden 1905 ydes de Lemmer, som ellers vilde tiltrænge Understøttelse af det offentlige Fattigvæsen, fornøden Hjælp af Stiftelsen til Undgaaelse heraf.

Bergens Magistrat, 29 Mai 1908.

Olaj Olsen. H. Lund. Gustav Schenck.

XIV.

Nordre Bergenhus Amt.

Beretning

om Nordre Bergenhus Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Om samtlige de Forhold, der omhandles i denne Beretning, findes udførlige Meddelelser i Professor *Amund Helland:* «Topografisk-statistisk Beskrivelse over Nordre Bergenhus Amt», 1901, hvortil jeg tillader mig at henvise.

A. Landdistriktet.

I. Indledning.

Administrativ Inddeling.

I den administrative Inddeling er der i Femaarets Løb indtraadt følgende Forandringer:

1. Ifølge kongelig Resolution af 23 Juli 1900 er Gaards-Nr. 86—89 og 91—108 i Gulen Prestegjeld overgaaet til et nyt, Mjømen, Annekssogn fra 5 November 1901 at regne.
2. I Henhold til kongelig Resolution af 11 September 1901 er Gaards-Nr. 35—51 i Bremanger Prestegjeld fra 1 Januar 1903 at regne overgaaet til et eget Sogn under Navn af Midtgulen Annekssogn.
3. Ved kongelig Resolution af 1 Oktober 1904 er Lavik og Brekke Herred delt i to Herreder, Lavik Herred og Brekke Herred, svarende til Sognene af samme Navn. Delingen traadte i Kraft fra 1 Januar 1905.

4. Ved den norske Regjerings Resolution af 21 November 1905 er Gaards-Nr. 102—117[1]) og 132—138 af Vaagsø Annekssogn af Selje Prestegjeld fra 1 Januar 1906 at regne overgaaet til et eget Sogn under Navn af Søndre Vaagsø Sogn. Det tilbageværende Sogn benævnes Nordre Vaagsø Sogn.

Antallet af Herreder er saaledes ved Femaarets Udløb steget til 34, medens Antallet af Tinglag, Lensmandsdistrikter og Lægedistrikter er det samme som ved Femaarets Begyndelse, nemlig henholdsvis 32, 29 og 13. Derimod er Antallet af Jordmoderdistrikter forøget med 5. I 1901 udskiltes der nemlig fra Indre Gulen Jordmoderdistrikt i Gulen Herred et nyt, Sygnafest, Jordmoderdistrikt, omfattende Gaards-Nr. 1—14, af Gaards-Nr. 15: Brugs-Nr. 2, 3, 9 og Pladsen Navdal samt Gaards-Nr. 115 og 116. I 1902 deltes Sulen Jordmoderdistrikt i 3 Distrikter, nemlig: 1) Husø, omfattende Sognet af samme Navn, 2) Hersvik, omfattende Hersvik Sogn og Gaardene Gaasvær, Tveranger, Stølen, Gylten, Hagen og Krakhellen (Gaards-Nr. 21, 32, 33, 37, 38 og 48) af Sulen, 3) Sulen, omfattende Resten af Sulen Sogn. I 1902 deltes ogsaa Ytre Holmedal Jordmoderdistrikt i 2 Distrikter, Ytre Holmedal og Dale, hvert svarende til Sognet af samme Navn. Endelig deltes i 1903 Lærdal Jordmoderdistrikt i 2 Distrikter, Lærdal og Borgund, hvert omfattende Herredet af samme Navn. I 1902 blev Gaardene fra og med Skorge til og med Otnes henlagt fra Statlandet til Selje Jordmoderdistrikt og i 1903 henlagdes Brugene Store og Lille Baten, Garen og Eikebjerget af Fet Sogn fra Gaupne til Hafslo Jordmoderdistrikt. Det samlede Antal Jordmoderdistrikter var ved Udgangen af 1905 saaledes 60.

Folkemængde.

Den hjemmehørende Folkemængde var ved Folketællingen i 1900 i Amtets Landdistrikter 88 106, i Florø 935, tilsammen i Amtet 89 041. Ved Udgangen af 1905 var ifølge en af Det statistiske Centralbureau foretaget Beregning Folkemængden steget i Landdistrikterne til 89 912, i Florø til 1 033, i det hele Amt til 90 945.

Ind- og Udflytninger.

Over Ind- og Udflytninger foreligger der ikke paalidelige Oplysninger. Efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver — Indre Holmedal undtaget — har der fundet Sted:

	Indflytninger.	Udflytninger.
i Sogn	3 139	4 003
- Fjordene	820	1 765
Tilsammen	3 959	5 768

[1]) Se iøvrigt Amtstingsforhandlingerne for 1906, Side 163.

Den store Ind- og Udflytning for Sogns Vedkommende staar for den væsentligste Del i Forbindelse med Jernbanearbeidet, idet der alene i Aurland er foregaaet 2 483 Indflytninger og 2 503 Udflytninger, væsentlig af Jernbanearbeidere.

Udflytningen har i det hele taget været større end Indflytningen. Opgaven gjælder imidlertid ikke alene Indflytning fra og Udflytning til andre Amter eller Landsdele, men ogsaa Flytninger Herrederne imellem inden Amtet. De fleste Udflytninger gaar til Bergen — fornemmelig tjenestesøgende Ungdom — og til Østlandet, særlig Drammenstrakten.

Udvandring.

Over Udvandringen til oversjøiske Lande hidsættes følgende fra den officielle Statistik hentede Opgave:

1901	613
1902	715
1903	775
1904	678
1905	611
Tilsammen	3 392

mod 1 819 i forrige Femaar.

Til Sammenligning anføres Udvandringen i hvert Femaar siden 1865:

1866—1870	5 992
1871—1875	2 979
1876—1880	2 012
1881—1885	4 536
1886—1890	2 895
1891—1895	3 320
1896—1900	1 819

Som det heraf vil fremgaa, har Udvandringen kun i Femaaret 1881—1885 og i Femaaret 1866—1870 været større end i sidst forløbne Femaar. Den væsentligste Del af Udvandrerne bestaar af yngre Mænd og Kvinder i 20—30-Aars-Alderen.

2. Jordbrug og Fædrift.

Eiendoms- og Brugsforhold.

Antallet af særskilt skyldsatte Eiendomme ved Femaarets Begyndelse og Udgang og deres Matrikulskyld m. v. vil sees af omstaaende Tabel:

Sorenskriverier.	Brugenes Antal ved Udgangen af		Matrikulskylden ved Udgangen af 1905.	Gjennemsnitsskyld pr. Brug i:	
	1900.	1905.		1900.	1905.
			Mark.	Mark.	Mark.
Indre Sogn	2 013	2 241	4 925.95	2.44	2.19
Ytre Sogn	2 819	3 116	6 252.97	2.22	2.01
Søndfjord	2 974	3 252	7 012.78	2.36	2.15
Nordfjord	3 140	3 438	7 361.31	2.34	2.14
Tilsammen	10 946	12 047	25 553.01	2.33	2.12

Gjennemsnitsskylden pr. Brug var altsaa for det hele Amt Mark 2.12, medens den i 1890, 1895 og 1900 var henholdsvis 2.67, 2.53 og 2.33. For hele Riget var Gjennemsnitsskylden i 1900 2.05.

I Indre Sogn havde Aardal den største Gjennemsnitsskyld (3.63) og Jostedalen den mindste (1.44); i Ytre Sogn Brekke den største (3.06) og Sulen den mindste (1.41); i Søndfjord Jølster den største (2.71), Bremanger den mindste (0.94) og i Nordfjord Indviken den største (2.84) og Selje den mindste (1 25) Gjennemsnitsskyld.

Ovenstaaende Tabel viser, at Brugenes Antal er øget i det sidste Femaar med 1 101 nye Brug mod 838 i forrige Femaar. Den store Forøgelse af Brugenes Antal kan dog neppe udelukkende tilskrives alene i Femaaret foregaaet Udstykning, men for en Del formentlig ogsaa den ved Lov af 17 Februar 1900 gjorte Forandring i Bestemmelserne om Skyldsætnings- og Matrikuleringsvæsenet, hvorefter samtlige hidtil skyldsatte, men ikke udskilte Parceller er opført som særskilt matrikulerede Brug. Det skal iøvrigt bemærkes, at flere særskilt skyldsatte Parceller undertiden kan samles af én Eier, uden Sammenlægning af Matrikulskylden, saa der er et større Antal Brugsnumere end Eiere eller Brugere.

Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark, beregnet efter de stedfundne Salg, var for det hele Amt underét:

1881—1885	Kr. 1 323.00
1886—1890	- 1 408.00
1891—1895	- 1 628.00
1896—1900	- 1 584.00
1901—1905	- 1 720.00

Eiendomspriserne har saaledes været i fortsat, omend fra Femaar til Femaar noget ujevn Stigning.

Beregnes Skyldmarkens Middelpris særskilt for Amtets to Hoveddele,

Sogn og Fjordene, finder man en ikke ubetydelig Forskjel, idet den for sidste Femaar var i Sogn Kr. 1 915.25 og i Fjordene Kr. 1 587.05. I forrige Femaar var de tilsvarende Tal henholdsvis Kr. 1 673.71 og Kr. 1 496.68. Ogsaa Prisstigningen har saaledes været større i Sogn end i Fjordene, men ogsaa inden Sogn som inden Fjordene varierer Prisen betydelig. Middelprisen i Indre Sogn er steget fra Kr. 1 990 54 næstsidste Femaar til Kr. 2 254.38 sidste Femaar, i Ytre Sogn fra Kr. 1 419.13 til Kr. 1 725.02, i Søndfjord derimod gaaet ned fra Kr. 1 507.71 til Kr. 1 414.91, men i Nordfjord steget fra Kr. 1 475.72 til Kr. 1 975.84. Priserne er altsaa baade høiest og steget mest i de indre Distrikter.

Jordleie er ikke synderlig anvendt ligeoverfor særskilt skyldsatte Brug. Jordleiernes Klasse dannes hovedsagelig af Husmænd og andre, som har fæstet ikke særskilt skyldsatte Jordbrug.

Jordfællesskab og Afløsning deraf ved Udskiftning.

Det samlede Antal Brug, som ved Udgangen af 1875 laa i Fællesskab om Indmark, Udmark og Fjeldmark, har været anslaaet til henholdsvis 3 894, 2 569 og 289 Brug. Dette Fællesskab er gjennem et stadigt Udskiftningsarbeide blevet betydelig formindsket.

I Tidsrummet 1886—1900 har Antallet af sluttede Udskiftningsforretninger udgjort:

Aar.	Antal Forretninger.	Antal Brug.	Det udskiftede Areal.		
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen.
			Ar.	Ar.	Ar.
1886—1890	162	915	328 688	ca. 972 600	1 301 288
1891—1895	[1]) 147 (160)	[1]) 853 (843)	338 650	« 1 644 800	1 983 450
1896—1900	[1]) 204 (208)	[1])1148 (1 187)	398 787	« 1 022 511	1 421 298

Udskiftningen af Jordfællesskabet har i det forløbne Femaar været drevet med 7 Udskiftningsformænd, hver med sin Assistent, et Par af dem af og til med to Assistenter.

Over det udførte Arbeide hidsættes omstaaende Oversigt:

[1]) De i Klammere staaende Tal er efter den officielle Statistik.

Aar.	Antal udførte Forretninger.	Antal Brug.	Det udskiftede Areal.		
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen.
			Ar.	Ar.	Ar.
1901	35	178	59 270	244 304	303 574
1902	41	249	95 185	88 186	183 371
1903	44	210	62 246	361 287	423 533
1904	40	307	81 636	382 618	464 254
1905	39	200	76 996	206 723	283 719
Tilsammen	199	1 144	375 333	1 283 118	1 658 451

De udførte Forretninger fordeler sig paa Amtets tre Hoveddele saaledes:

Sogn	62	326	97 305	458 618	555 923
Søndfjord	36	205	56 131	138 995	195 126
Nordfjord	101	613	221 897	685 505	907 402

Udskiftningsarbeidet har altsaa været fortsat med god Fremgang, især i Nordfjord. Nogen Aftagen heri er fremdeles ikke at vente; thi foruden at der endnu er en hel Del Indmarksfællesskab, tiltager Kravet paa Udskiftning af Udmarker og særlig de dyrkede Dele af disse.

Ved Femaarets Udløb var under Behandling 67 Forretninger, og desuden forelaa ikke mindre end 163 uberammede Rekvisitioner om Udskiftning.

Opdyrkning af nyt Land samt Grundforbedringer.

Ifølge de fra Lensmændene modtagne Oplysninger er der i Femaarets Løb opryddet «særdeles meget» Nyland i Breim; «meget» i Aardal, Lærdal, Leikanger, Balestrand, Kirkebø, Brekke, Jølster, Eid, Hornindalen og Gloppen; «noget» i Lyster, Hafslo, Borgund, Aurland, Ytre Holmedal, Indre Holmedal, Selje, Daviken, Indviken og Stryn, ca. 20 Maal i Jostedalen og 100 Maal i Askvold.

Udvidelsen ved Rydning af Nyland er overalt større end Indskrænkningen ved Udlægningen af tidligere dyrket Indmark til Havn eller Udmark, naar undtages Hafslo, hvor den skal være mindre, og Hyllestad og Indre Holmedal, hvor Forholdet skal være uforandret.

Der er i en Flerhed af Herreder i Femaaret lagt an paa at bringe under bedre Kultur Jord, som før delvis har været dyrket.

Under Landbrugsingeniørens Ledelse er der udført ikke saa faa Arbeider til Beskyttelse af Eiendom ved Elves Forbygning og til Indvinding af Jord ved

Myrstrækningers Udtapning og Sjøers Sænkning. Ved den i 1903 fuldførte Sænkning af Sanddalsvandet i Breim tørlagdes 600 Maal Jord, og ved den i 1904 fuldførte Sænkning af Vaatedalselven, ogsaa i Breim, tørlagdes 300 Maal Jord. I Indre Holmedal er der udtappet en ca. 200 Maal stor Myr og i Ytre Holmedal, Kinn, Lavik, Gulen og Sulen mindre Myrer, hvorved er tørlagt ca. 170 Maal Jord. Forøvrigt er der i Breim, Jølster, Indre Holmedal, Ytre Holmedal, Kinn, Lyster, Gulen og Sulen dels under Arbeide og dels planlagt Sænkningsarbeider, hvorved der vil indvindes et Par Tusinde Maal Jord.

Med Bidrag af Staten og under Kanalvæsenets Ledelse er i Femaarets Løb fuldført Forbygningsarbeiderne i Tenoldselven i Vik og fortsat Reguleringen af Lærdalselven og Jostedalselven samt Forbygningsarbeider i Røitevikselven og Veitestrandselven i Hafslo samt ved Alfsmo og Stegegjerdet i Jostedalen og endelig paabegyndt Regulering af Førdeelv og Sænkning af Flommene i Oldenvandet i Indviken.

I Femaaret er kart- og planlagt ved Amtsagronomerne tilsammen 8 714.4 Ar Jord for Nylandsdyrkning til beregnet Udgift Kr. 73 639.94. Omkostningerne ved Dyrkningen udgjør altsaa gjennemsnitlig Kr. 8.45 pr. Ar.

I samme Tidsrum er af Jorddyrkningsfondet til Dyrkning af 4 010 Ar Jord tilstaaet 57 Dyrkningslaan til samlet Beløb Kr. 29 105.00. Derhos er for Jorddyrkning og fortrinlig Gaardsdrift uddelt 43 Præmier med Kr. 1 830.00 og tilstaaet 15 Præmielaan med Kr. 4 050.00 til Udførelse af Nydyrkning og Grundforbedringsarbeider.

Rydningsarbeidet gaar jevnt fremover. Nydyrkningsforetagender er hyppigere end tidligere her i Amtet og synes at øge for hvert Aar. Den Anledning, som der har været til at faa Laan af Jorddyrkningsfondet til Arbeidernes Udførelse, har visselig bidraget ikke saa lidet dertil.

Særlig ved Nydyrkningen anvendes ikke saa lidet kunstig Gjødning, der vistnok giver gode Resultater, men til Gjengjæld er kostbar. Dette kunde for en Del undgaaes, om man bedre forstod at opsamle og opbevare den naturlige Gjødsel, men Gjødselbehandlingen er endnu paa mange Gaarde mangelfuld.

Paa mange Gaarde er den rationelt dyrkede Mark endnu af meget liden Udstrækning, paa flere Steder ikke synderlig mere, end hvad der benyttes til Ager.

Høstudbyttet.

Om Høstens Udfald og Tilstrækkelighed for Behovet i hvert af de heromhandlede 5 Aar hidsættes følgende Oversigt:

Høhøsten gav i 1901 et Middelsaars Udbytte; Høet var paa nogle faa Undtagelser nær af meget god Kvalitet. Avlingen var nogenlunde tilstrækkelig.

I 1902 blev den adskilligt under et Middelsaars, men af god, enkelte Steder endog meget god Kvalitet. Avlingen var utilstrækkelig. Besætningerne

blev imidlertid itide reduceret betydelig. Og Høsten var særlig gunstig, saa Kreaturerne fik gaa længe ude. Der brugtes meget Kraftfoder, men der skede iøvrigt ikke større Indkjøb af Foder. Kun to Herreder søgte og erholdt Laan af det Osterhaus'ske Legats Midler til Indkjøb af Foder og Saakorn, nemlig Hornindalen Kr. 4 000.00 og Naustdal Kr. 2 000.00.

I 1903 og 1904 var Udbyttet tildels adskilligt over et Middelsaars, for det meste af god og meget god Kvalitet, og overalt tilstrækkeligt.

I 1905 var den overalt et Middelsaars, mangesteds adskilligt over, af dels god, dels meget god Kvalitet, og Høet var overalt tilstrækkeligt, om det end tildels viste sig udrøit.

Kornhøsten var i 1901 og 1902 adskilligt under et Middelsaars, ligesom Kvaliteten ogsaa næsten overalt var mindre god.

I 1903 var den omtrent et Middelsaars, dels af middels og mindre god, dels af god Kvalitet.

I 1904 og 1905 gjennemsnitlig et Middelsaars, gjennemgaaende af god Kvalitet.

Avlingerne var imidlertid som sædvanlig utilstrækkelige. Der indkjøbes aarlig adskilligt Korn og Mel; i 1901 kjøbtes der i flere Distrikter mere, i 1903 i enkelte Distrikter derimod mindre end sædvanligt.

Potethøsten var i 1901 for det meste et Middelsaars og af god eller meget god Kvalitet i de fleste Distrikter,

i 1902 saavel kvantitativt som kvalitativt omkring et Middelsaars,

i 1903 for det meste under et Middelsaars, men næsten overalt af god eller meget god Kvalitet,

i 1904 adskilligt under et Middelsaars, naar undtages Lærdal, hvor den var 15 Pct. over, og Jostedalen, Hafslo, Kirkebø, Sulen, Hyllestad og Hornindalen, hvor den blev et Middelsaars. Kvaliteten var imidlertid god og tildels meget god, — i 1905 adskilligt over et Middelsaars Udbytte, tildels Kronaar, og Kvaliteten overalt god eller meget god undtagen i Selje, hvor den var mindre god.

Avlingerne var næsten overalt tilstrækkelige undtagen i Kystdistrikterne, hvor der hvert Aar maa kjøbes Poteter. I de indre Distrikter i Sogn haves der hvert Aar derimod tildels større Partier tilsalgs.

I de Distrikter, hvor Turnips avles, blev Udbyttet alle Aar omtrent middels.

Frugthøsten var i de Distrikter, hvor Frugt dyrkes i nogen Mængde:

i 1901 gjennemgaaende under middels og Kvaliteten mindre god;

i 1902 i Almindelighed som et Middelsaars; Pærer og Plommer slog særlig godt til;

i 1903 overalt ringe, men Kvaliteten gjennemgaaende god;

i 1904 gav de simplere Æblesorter, Pærer og Bær godt Udbytte;

i 1905 var der ringe Udbytte.

Havnegangene gav i 1901 gjennemsnitlig omtrent et Middelsaars Udbytte, i 1902 gjennemgaaende under, i 1903 adskilligt under og i 1904 og 1905 gjennemgaaende et Middelsaars Udbytte.

I Femaarsperioden har saaledes kun 1905 givet en rig Høst. Aaret 1901 var et Middelsaar, 1903 og 1904 ogsaa nærmest Middelsaar, medens 1902 staar adskilligt under et Middelsaar.

Forskjellige Kulturer.

Efter Statistisk Aarbog for 1906 hidsættes følgende approximative Opgaver over Arealet og dets Benyttelse:

(Se Tabellen Side 10 og 11.)

Udsæd og Avl pr. Maal samt Foldighed af efternævnte Kornsorter og af Poteter stiller sig efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver for Femaaret i følgende Bygdelag saaledes:

(Se Tabellen Side 10 og 11.)

Som det af Tabellen vil fremgaa, er Mængden af Udsæd pr. 10 Ar, forsaavidt angaar Byg og Havre, i Femaaret gaaet lidt ned, men forøget, forsaavidt angaar Blandkorn og Poteter. Naar undtages Poteter, er Udsæden betydelig høiere end den gjennemsnitlige for Landet. Avlingen viser — bortseet fra Rug, som kun avles i 2 Herreder — nogen Stigning for Byggets og Poteternes Vedkommende, medens den for Blandkorns og Havrens Vedkommende viser nogen Nedgang. Foldigheden af Poteterne er som i forrige Femaar og paa Høide med den gjennemsnitlige i Landet, men for samtlige Kornsorters Vedkommende er den betydelig lavere

Efter de fra Lensmændene til Femaarsberetningen afgivne Opgaver vedkommende Agerbruget hidsættes:

Hvede avles ikke her i Amtet.

Rug avles kun i Lærdal og Stryn.

Byg avles derimod i Sogn indenfor Lavik, i Kinn og Vevring og i hele Nordfjord.

Blandkorn avles kun i 10 af Amtets 34 Herreder, nemlig: Leikanger, Balestrand, Vik, Kirkebø, Ytre Holmedal, Jølster, Vevring, Kinn, Daviken og Hornindalen.

Havre avles derimod overalt undtagen i Jostedalen, Lyster, Hafslo, Aardal, Sogndal, Aurland og Leikanger.

Erter er kun opgivet fra Lærdal.

Poteter avles i alle Herreder.

Græsfrø avles kun i Lyster, Lærdal, Aurland, Vik, Kirkebø, Gulen, Askvold, Ytre Holmedal, Indre Holmedal, Eid, Hornindalen, Indviken og Stryn.

Opgaver over Arealet

Land-distriktets Areal.	Samlet Jordbrugs-areal (Ager, Have og Eng).	Tilsaaet Ager samt Have.	Af den tilsaaede Ager					
			Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Erter.	Vikker, Grønfoder.
km².	km².	km².	km².	km².	km².	km².	km².	km².
18 481	381	71	0.24	13.62	2.17	23.47	0.17	3.35

Udsæd og Avl pr. Maal samt Foldighed

Distrikter.	Udsæd pr. 10 Ar i Liter.				
	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Sogn	22	48	62.5	75.5	312.3
Søndfjord	-	50	87.5	94.1	283.3
Nordfjord	22	52.5	85	92	306.6
Middeltal for Amtet 1901—1905	22	49.8	77	86.6	303.3
Middeltal for Amtet 1896—1900[1])	22	50.8	73.5	95.4	298
Middeltal for Rigets[1]) Landdistrikter 1896—1900	20.4	32.8	42 6	46 9	302.3

[1]) Opgaverne over Middeltallene for Amtet og Riget 1896—1900 er hentede fra den

Af Lensmændenes Indberetninger hidsættes forøvrigt følgende mere detaillerede Data angaaende Agerbruget:

Arealet af kunstig Eng er i Femaaret «udvidet»:

«meget» i Lærdal, Vik, Eid, Gloppen og Breim;

«noget» i Lyster, Aardal, Borgund, Aurland, Kirkebø, Brekke, Hyllestad, Askvold, Indre Holmedal, Jølster, Førde, Naustdal, Hornindalen, Indviken og Stryn;

«lidt» i Sogndal, Lavik, Gulen, Ytre Holmedal, Vevring, Kinn og Daviken

og forøvrigt uforandret.

og dets Benyttelse.

anvendtes til:			Eng.		Skog.		Fjeld-beiter, Myr, Snaufjeld og øvrige Udmark m. v.	Ind-sjøer.	Areal, beliggende i en Høide af 2 000 ′ (627 m.).
Poteter.	Andre Rod-frugter.	Have.	Samlet Areal.	Heraf dannet ved Saaning af Græsfrø.	Samlet Areal.	Heraf Statsskoge, Stats- og Bygdealmenninger.			
km².	km².	km².	km².	km².	km².	km².	km².	km².	km².
21.47	0.48	5.75	310	3	2 209	80	15 236	655	8 280

af de forskjellige Kornsorter og Poteter.

Avling pr. 10 Ar i Liter.					Foldighed.				
Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
210	332	412.5	429	2 171.2	9.5	7.0	6.6	5.6	7.0
-	400	523.8	495.6	2 289	-	8.0	6.0	5.2	8.0
212	401.3	325	470	1 927.6	9.6	7.6	3.8	5.1	6.3
211	363.4	439.5	463.3	2 145	9.6	7.3	5.7	5.3	7.1
210	336	451	483	2 112	9.5	6.6	6.1	5.1	7.1
241	301	348	357	2 171	11.8	9.2	8.2	7.6	7.2

om Norges Jordbrug og Fædrift i Femaarsperioden 1896—1900 udgivne officielle Statistik.

Arealet af naturlig Eng er «udvidet»:

«noget» i Jostedalen, Brekke, Hyllestad, Askvold, Jølster, Førde, Naustdal, Selje, Eid, Hornindalen, Indviken og Stryn;

«lidt» i Leikanger, Balestrand, Lavik, Ytre Holmedal, Vevring, Kinn, Bremanger og Daviken, men forøvrigt uforandret, naar undtages Vik, hvor endel er optaget til kunstig Eng, og Borgund, hvor det skal være indskrænket lidt.

I Hyllestad, Vevring og Kinn opgives lidt Ager at være lagt ud til Eng.

Dyrkning af Korn og af Rodfrugter angives i det hele at være:

«udvidet» i Lyster, Lærdal, Borgund, Kirkebø, Lavik, Brekke, Gulen, Sulen, Askvold, Jølster, Vevring, Kinn, Selje, Eid, Hornindalen, Gloppen og Breim;

«indskrænket» i Daviken, men forøvrigt «uforandret».

Dyrkningen særskilt af Korn er:

«udvidet lidt» i Borgund, Kirkebø, Vevring og Kinn;

«indskrænket» i Lyster, Leikanger, Balestrand, Vik, Sulen, Hyllestad, Førde, Naustdal og Daviken, — men forøvrigt «uforandret».

Dyrkningen særskilt af Poteter er

«udvidet» i Lærdal, Lavik, Brekke, Gulen, Sulen, Askvold, Vevring, Kinn, Hornindalen, Gloppen og Breim, — men forøvrigt «uforandret».

Dyrkningen særskilt af Turnips er mere eller mindre «udvidet» i samtlige Herreder undtagen Aardal, Sogndal, Sulen, Hyllestad, Vevring, Kinn og Bremanger, hvor den er «uforandret». I Hafslo, Ytre Holmedal og Daviken dyrkes iøvrigt Turnips forholdsvis lidet.

Tobaksdyrkningen har været fortsat ogsaa i dette Femaar.

Ifølge Lensmændenes Indberetninger har der til Tobaksdyrkning været anvendt følgende Arealer:

Lensmandsdistrikt.	1901. Maal (1000 m²).	1902. Maal (1000 m²).	1903. m².	1904. m².	1905. m².
Lyster	ca. 180	267	271 413.25	217 773.10	186 346.00
Hafslo	« 24	ca. 38.4	21 158.53	22 157.67	17 845.75
Lærdal	« 5	8	6 018.60	5 069.00	-
Sogndal	« 14	ca. 13.6	5 193.29	6 735.51	-
Aurland	« 8	19	28 605.50	30 030.98	20 320.33
Leikanger	-	-	7 644.41	3 504.78	2 123.34
Tilsammen	ca. 231	ca. 346	340 033.58	285 271.04	226 635 42

Som det af denne Sammenstilling vil sees, er 1902 det Aar i Femaarsperioden, hvori det største Areal blev anvendt til Tobaksdyrkning. Den stærke Nedgang i 1904 og 1905 har vistnok sin Grund i den i 1903 emanerede Lov om Afgift til Statskassen af den Jord, som anvendes ved Dyrkning af Tobak. Denne Afgift udgjorde for Budgetterminen 1903/1904 og 1904/1905 7.5 Øre — for de senere Terminer 10 Øre — pr. Kvadratmeter, dog saaledes, at der af det af en Dyrker paa en Eiendom beplantede Areal svares en Afgift af mindst Kr. 20.00.

Tobaksdyrkningen har ingen gammel Historie her i Amtet. I Begyndelsen af Ottiaarene gjordes der endel spredte Forsøg med saadan Dyrkning i Indre Sogn, men de var tildels mindre vellykkede. Efter Undersøgelser anstillede i 1888 viste det sig, at Tobak kun havde været dyrket i Sogndal og Aurland Herreder, at der i 1887 kun havde været afsat Tobak fra begge Herreder for tilsammen Kr. 3 000.00, samt at Afsætningen stedse havde gaaet trægt, saa Tobakken endog til sine Tider havde vist sig omtrent uafsættelig. Først fra 1889, da ogsaa Lyster kom med, fik Tobaksavlen noget større Betydning. Ved de i 1896 anstillede Undersøgelser viste det sig, at Tobak dyrkedes i Lyster, Aardal, Lærdal, Sogndal og Aurland paa et Areal af tilsammen 150 à 160 Maal, hvoraf 130 à 140 Maal i Lyster alene. I 1898 blev Tobak dyrket paa et Areal af ca. 241 Maal, og Avlingen udgjorde 26 150 kg. tørret Vare, fordelt saaledes:

Lyster	ca. 200	Maal	à 110	kg.	22 000	kg.
Hafslo	« 19	—	à 60	«	1 150	«
Sogndal	« 12	—	à 150	«	1 800	«
Aurland	« 10	—	à 120	«	1 200	«

I 1899 var Tobaksplantningen omtrent af samme Omfang, i 1900 derimod noget mindre.

Tobaksdyrkningen havde dermed vundet fast Fod i enkelte Distrikter i Sogn, navnlig Lyster, hvorpaa den væsentligste Del af den samlede Avl falder.

Tobakstolden var i 1900 Kr. 1.75 pr. kg. For Sognetobakken opnaaedes dengang en Pris fra Kr. 0.60 til Kr. 1.80 pr. kg. efter Kvaliteten. Det var altsaa kun paa Grund af den høie Tobakstold, at Tobak med Fordel har kunnet dyrkes her i Sogn.

Efterat Tobakstolden paa usaucede Blade og Karotter i 1901 var bleven yderligere forhøiet til Kr. 2.25 pr. kg. eller til mere end det dobbelte af den for Varen beregnede Gjennemsnitsværdi i ufortoldet Stand, fandt Statsmagterne det nødvendigt at belægge den indenlandske Produktion med nogen Afgift og paalagde som nævnt i 1903 en Produktionsafgift af Kr. 75.00 pr. Maal, hvilken i 1905 forhøiedes til Kr. 100.00 pr. Maal.

Lensmanden i Lyster har meddelt følgende Opgave vedkommende Tobaksavlen i Lyster i dette Femaar:

Gjennemsnitlig pr. Maal.			Gjennemsnitsprisen for Jordleie pr. Maal.	Samlede gjennemsnitlige Driftsudgifter pr. Maal.	Gjennemsnitsprisen pr. kg. Tobak af færdig, god Vare.				
Avling.	Udgift til Gjødsel.	Udbetalte Arbeidspenge.			1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
kg.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
140	25.00	42.00	90.00	157.00	2.15	1.90	2.00	2.00	2.00

Med Hensyn til Udgiftsposten Jordleie bemærker Lensmanden, at denne i det senere er aftaget i betydelig Grad, da Gaardbrugerne finder det mest lønnende selv at overtage Dyrkningen, og at, hvor Jordleie endnu undtagelsesvis finder Sted, skriver dette sig som Regel fra, at vedkommende Jordeier ikke tidligere har dyrket Tobak, men vil skaffe sig den fornødne Indsigt i Arbeidet ved først et Aars Tid at leie bort Jordstykket til andre kyndige Dyrkere.

Som det af ovenstaaende Opgave vil sees, har Gjennemsnitsprisen paa Tobakken i Femaaret været ca. Kr. 2.00 pr. kg., altsaa ikke saa lidet høiere end efter Opgaven i 1900.

Det viser sig, at den nugjældende Afgiftssats, Kr. 100.00 pr. Maal, ikke har havt nogen større hemmende Indflydelse paa Bedriften. Vistnok gik Tobaksavlen ved Afgiftens Indførelse noget tilbage, idet endel Tobaksagre, hvor Bedriften havde været mindst lønsom, igjen gik over til anden Dyrkning. I 1906 er imidlertid det Areal, hvor der dyrkes Tobak her i Amtet, igjen steget til 273 481 m^2, og Varen gaar stadig frem i Godhed. Hvorvidt Tobaksavlen kan taale yderligere Afgiftsforhøielse, faar da Fremtiden vise.

Ogsaa for det almindelige Jordbrug har Tobaksdyrkningen i Sogn, navnlig i Lyster, havt sin store Betydning. Den har nemlig bidraget meget til intensere Jorddyrkning, da Planten kræver en særdeles omhyggelig bearbeidet og stenfri Jord, der maa holdes vel fri for Ugræs. Arbeidet hermed og Synet af disse velstelte, havemæssige Jordstykker har igjen bidraget til at øge Interessen for at faa ogsaa den øvrige Jord i tilsvarende Stand.

Under Forsøgsleder Bastian Larsens Overledelse har der ogsaa i dette Femaar været afholdt rundt i Amtet endel Dyrkningsforsøg med Poteter og andre Rodfrugter, Korn, Græs og Engforbedringsmaader for at finde ud de for Forholdene her bedst skikkede Arter, og i hvilken Grad de forskjellige Dyrknings- eller Behandlingsmaader har Indflydelse paa Lønsomheden.

Som en Underafdeling ved disse Forsøg har været medtaget Forsøg med Dyrkning af Sukkerbeter.

I 1905 er derhos ad privat Vei afholdt en Række saadanne Forsøg i Distriktet. Resultatet, som man i begge Tilfælde er kommet til, gaar i Retning af, at der vil kræves mere omfattende Forsøg, førend Sukkerbeter kan optages til almindelig Dyrkning i Distriktet.

Dyrkningen af Rodfrugter er tiltaget. I flere Bygder er «Kunæpen» optaget som fast Led i Sædskiftet. Den har dog endnu ikke faaet den Plads, den fortjener.

Avl af Græsfrø (Kløver, Timothei) er efter Lensmændenes Opgaver tiltaget «lidt» alene i Eid, Stryn og Indviken. Den er dog overalt af mindre eller ringe Betydning[1]).

---

[1]) Om Indkjøb af Græsfrø se Side 30.

Havebrug.

Havedyrkningen har efter de fra Lensmændene modtagne Oplysninger «tiltaget» i samtlige Herreder undtagen Jostedalen og Borgund. I Sogndal er den tiltaget «i betydelig Grad», i Lærdal «meget» og i Aurland, Askvold, Kinn, Vevring og Daviken «lidt».

Havedyrkningen er — ligeledes efter Lensmændenes Opgivende —

«af megen Betydning» i Lyster, Lærdal, Sogndal, Leikanger og Gloppen;

«af nogen Betydning» i Hafslo, Aardal, Balestrand, Vik, Kirkebø, Jølster, Eid, Hornindalen, Breim, Indviken og Stryn;

«af ringe Betydning» i Jostedalen, Aurland, Lavik, Brekke, Gulen, Sulen, Hyllestad, Askvold, Ytre Holmedal, Indre Holmedal, Førde, Naustdal, Vevring, Kinn, Bremanger, Selje og Daviken.

I 1901 og 1902 havde Landhusholdningsselskabet i sin Tjeneste 2 Gartnere, hver med 6 Maaneders Tjenestetid. I 1903 ansattes i disses Sted en fuldt uddannet Gartner med 9 Maaneders Virketid; hans Bopæl er Førde.

Amtsgartnerens Bistand har været meget søgt paa alle Havebrugets Omraader, hvad der vidner tydelig nok om den stadig voksende Interesse for Havedyrkningen. I de indre Distrikter gjælder det særlig Frugtavl, i de ytre Distrikter mest Bæravl. Af Frugttræer og Bærbuske er der i dette Femaar udplantet særdeles meget — mere end i noget tidligere Femaar.

Frugtdyrkningen er øget betydelig. Med Hensyn til Frugtens Behandling ved Høstning, Sortering og Opbevaring er der ogsaa mærkbare Fremskridt.

Kortere Kurser i Havebrug har aarlig været afholdt i Lyster, hvert Kursus med en Varighed af 10 Dage, fordelt paa Vaar og Høst.

I 1901 og 1905 afholdt Bergenhusamterne større Fællesudstillinger i Bergen af Havebrugsprodukter, Husflid og landlig Industri.

Hensigten med disse var:

at faa istandbragt direkte Forbindelse mellem Landdistrikternes Producenter og Byernes Forbrugere;

at opmuntre til Dyrkning af færre, men værdifulde og for det vestlandske Klima bedst skikkede Frugtsorter;

at opmuntre til Salg af Frugt efter Sortering, for derigjennem at faa indledet Arbeidet for Eksport,

og endelig at søge fremmet og løst praktiske Spørgsmaal vedkommende Havebrug, Husflid og landlig Industri, som f. Eks. Forarbeidelse af hensigtsmæssig Emballage for Frugtforsendelser og andre for Husflid egnede Arbeider af praktisk Betydning for Distrikterne.

Der var ved Udstillingerne arrangeret en Salgsafdeling for Frugt.

Udstillingerne har nydt særdeles stor Tilslutning og øvet gavnlig Indflydelse paa Havedyrkningens Omraade.

Forøvrigt henvises til de om Udstillingerne udgivne Beretninger.

Der har derhos været afholdt endel lokale Udstillinger. Ved samtlige mærkes Fremskridt ved Dyrkningen og øget Forstaaelse af Pakning m. m.

Kjøkkenvekstdyrkningen er tiltaget noget, skjønt den endnu ikke paa langt nær har den Plads, den fortjener. Forstaaelsen og Nytten af Grønsager i Husholdningen er endnu ikke rigtig gaaet op for mange, uagtet der har været gjort meget for at vække Interessen paa dette Omraade. I 1905 sattes igang Kurser, hvor der blev undervist i Dyrkning af Grønsager og deres Udnyttelse i Madlavningen.

I de to sidste Aar har der været arbeidet for Anlæg af Skolehaver, men Tilslutningen her viser sig desværre ikke saa stor som ønskeligt.

Af Planteskoler er der flere, men som Regel smaa, saa de paa langt nær ikke har kunnet tilfredsstille Kravet paa Planteskoleprodukter indenfor Amtet.

Afsætningsmarkedet for Frugt har som tidligere været indenlands, særlig Bergen, Kristiania og Trondhjem. Priserne viser Tendens til Opgang. Afsætningen har været god for velstelt Frugt af gode Sorter, hvorimod daarlig behandlet Frugt eller daarlige Frugtsorter er som sedvanlig vanskeligere at blive af med.

Der har været gjort nogle Forsøg med Eksport af Frugt; Resultatet var alene for Pærernes Vedkommende tilfredsstillende.

Ifølge Opgave fra Dampskibskontoret er der alene fra S o g n ankommet til Bergen med Amtsskibene:

1903	5 394	Tønder	Frugt,
1904	7 207	—	—
1905	5 599	—	—

Opgaven omfatter kun Tønder, ikke hvad der er sendt i Kasser og anden Emballage, hvad der anslaaes til ca. 10 Pct. af hvad der er sendt i Tønder. Den omfatter heller ikke Forsendelse af Kirsebær, Moreller etc. Fra Sogn er derhos sendt en hel Del Frugt med Dampskibet «Vangsnæs» og med Jagter.

B æ r s a n k n i n g m. v.

I enkelte Bygder har der aarlig været sanket ikke saa lidet vilde Bær.

I Hafslo opgives saaledes Bærhøsten i 1901 at have været rig, og at der af Bringebær, Blaabær, Tyttebær og Multer blev solgt for flere Tusinde Kroner.

Eksporten af Bær har som Regel gaaet godt; den er dels foregaaet gjennem Kommissionærer, dels direkte.

Inden Amtet har der virket 2 Saftfabriker, den ene i Lyster, den anden i Naustdal, til hvilke der har været god Afsætning til gode Priser baade af dyrkede og vilde Bær. Disse Fabriker har selvfølgelig gjort sit til, at saavel Dyrkning af Bær som Sankning af vilde Bær er øget for hvert Aar.

Omend Bærsankningen i de senere Aar er tiltaget noget, er den endnu ikke i noget Herred af nogen væsentlig Betydning som Næringsvei og har ikke faaet den Betydning for Amtet, som den burde.

Kreaturforhold og Sæterbrug.

Kreaturforholdet antages at være omtrent som ved Udgangen af forrige Femaarsperiode, paa enkelte Steder kanske noget mindre, men med bedre Fodring.

Hesteavlen er af adskillig Betydning for en Flerhed af Amtets Herreder. I Lensmændenes Opgaver angives Opdræt og Salg af Heste i 16 Herreder at være af «megen» Betydning og i 5 af «nogen» Betydning, — at have tiltaget i 14 Herreder, at være uforandret i 13 Herreder og «noget» eller «lidt aftaget» i 7 Herreder. Kun i 2 Herreder kjøbes Heste for Bygdens Forsyning. I 2 Herreder kjøbes Heste til Opdræt og Salgsvare, i et Herred til Skydsheste og i et andet til Avlsdyr. Der er ogsaa i dette Femaar udvist megen Interesse for Hesteavlens Udvikling; se forøvrigt Tabel I, Side 24.

I Indre og Midtre Sogn, der driver Avl af Døleracen, holdes fremdeles den aarlige Statsudstilling paa Lærdal. Ligeledes drives fremdeles Hesteavlssæteren i Tunsbergdalen for Døleheste. Stamhingstene «Fanaraak» og «Skagastøl» benyttes fremdeles og har skiftet om at være i Sæterhavnen. Desuden har flere dels private og dels med Statsbidrag anskaffede Hingste været i Virksomhed.

I Ytre Sogn og i Fjordene har Avlen fremdeles været rettet paa Heste af Fjordracen.

Den aarlige Statsudstilling for Fjordheste har i hele Femaaret været afholdt paa Nordfjordeidet, medens Stats-Amtshesteudstillingen i Førde blev afholdt sidste Gang i 1904. Fra 1905 alternerer Statshesteudstillingen mellem Nordfjordeidet i Nordfjord og Førde i Søndfjord. Af de i forrige Femaarsberetning omhandlede 6 Hingste af Fjordracen blev de 2 i Begyndelsen af Femaaret udrangeret. «Rimfaxe», «Harald Haarfagre« og «Njaal» har i hele Perioden staaet i henholdsvis Førde, Naustdal og Stryn, og «Birkebein» har staaet først i Eid og senere i Vevring. I de udrangerede Hingstes Sted blev i 1902 indkjøbt for Amts- og Statsbidrag «Nordfjord» og «Jølster», der siden har staaet henholdsvis i Indviken og Jølster. Og i 1904 indkjøbtes udelukkende med Statsbidrag Hingsten «Friman», der stationeredes i Indre Holmedal. Der skulde samtidig været anskaffet endnu en Statshingst, uden at det hidtil har lykkedes at finde nogen. En Privathingst, «Baronen» i Gloppen, fortjener at nævnes, idet denne og «Njaal» har det største Antal anerkjendte Hingste efter sig.

Hesteudstillingerne har havt jevn, men ikke stor Søgning, hvad der efter Statskonsulentens Udtalelse skriver sig dels fra, at der rundt i Bygderne er mange Hesteskjønnere, og dels fra, at samme Præmiegrad for Hopper ikke uddeles uden med 2 Aars Mellemrum, og endelig fra, at Hestepriserne ikke var høie.

Der er rundt i Amtet afholdt ialt 18 Hoppe- og Følskuer. Fordringerne til Hestens Størrelse er streng inden begge Racer, idet denne i høi Grad bestemmer Salgsprisen.

Blandt Racernes middelstore Heste træffes gjennemgaaende de vakreste, seigeste og bedste, men intet Strøg ønsker at bruge saadanne Avlsdyr, skjønt dette utvilsomt vilde være det rette og det især, hvor Jordbruget endnu staar tilbage, hvor Jordbunden er mager og hvor Beiterne er tarveligere. En middelstor Type af Fjordhesten burde efter Statskonsulentens Mening absolut faa Fodfæste i Amtets vestligste Herreder. Det ser ogsaa ud til at «9 Kvart-Dyrene» vil opnaa meget god Afsætning til Udlandet. Fjordhesten afsættes nordover og østover og Dølehesten østover og til Bergen.

I de indre Bygder faar Hestene et kraftigt Opdræt, medens dette lader adskilligt tilbage at ønske i Kystbygderne. Forøvrigt er der overalt Fremgang med Fodringen.

For flere Bygder i Nordfjord og for enkelte Bygder i Søndfjord har det været en følelig Mangel, at Distriktet ikke har havt nogen tjenlig Havnegang for Unghingste. Denne Mangel har havt tilfølge, at Hingstene i den yngre Alder er bortsolgt, for det meste til Søndmør, hvorfra flere senere igjen er komne tilbage som Stamhingste her i Distriktet.

Nu vil imidlertid det længe følte Savn af en Unghingstesæter blive afhjulpet, idet der er oprettet en saadan Sæter i Maasevasdalen i Hyen.

Hestemarkeder har været afholdt hvert Aar paa Lærdalsøren, i Førde og paa Nordfjordeidet. Paa Lærdalmarkedet sælges der aarlig en Masse Arbeidsheste.

I Lensmændenes Opgaver er Prisen for Arbeidsheste i 1905 i Indre og Midtre Sogn sat til 250—450 Kroner, i Ytre Sogn og Søndfjord til 200—320 Kroner og i Nordfjord til 225—300 Kroner, se forøvrigt Tabel II, Side 25. Prisen er siden 1900 sunket med gjennemsnitlig ca. Kr. 30.00.

Kvægavlen

er den Næringsgren, som ogsaa i dette Femaar stærkest har optaget Gaardbrugernes Interesse, og i hvilken der er størst Fremgang. Som i forrige Femaar har Kvægavlsforeningerne havt adskillig Indflydelse paa Avlen og bidraget til, at denne er gaaet betydelig frem. Ved Udgangen af 1905 fandtes der i Amtet 67 statsunderstøttede Foreninger med 77 udstationerede Okser. Antallet af Foreninger er noget nær det samme som ved Udgangen af forrige Femaar, men Virkefeltet er adskillig udvidet, idet endel ældre Foreninger er udgaaet og erstattet med nye i andre Distrikter.

Tilgangen paa godkjendte Okser har i de senere Aar dækket Behovet, tiltrods for at Efterspørgslen efter fremragende Avlsdyr har været betydelig. Den sædvanlige Pris paa disse har været 250 à 300 Kroner.

Til Fremme af Kvægavlen forøvrigt er i Distriktet i Femaaret afholdt 15 større Kvægudstillinger, 8 lokale Dyrskuer, 8 Udvalgsskuer efter det Flach'ske Præmieringssystem, 13 Fjøsskuer, 47 Ungkvægskuer og endel Kaaringsskuer. Udvalgsskuerne efter det Flach'ske Præmieringssystem fandt man imidlertid baade for kostbare og mindre passende for Forholdene her, hvorfor denne Ordning ikke blev indført. De anstillede Forsøg ledede imidlertid til en Omordning af Udstilingsvæsenet, hvorved der ved de almindelige Bygdedyrskuer, hvis Antal øgedes, opnaaes tildels de samme Fordele som ved Udvalgsskuerne.

Statskvægudstillingen har i hele Perioden været afholdt i Gloppen. Fremmødet til denne har været meget godt indtil 1905, da der blev indført den Bestemmelse, at Ret til enkeltvis Udstilling af Kjør og Kviger havde kun Gaardsbrug med indtil 6 Stkr. Kvæg over 1 Aar gamle.

Amtets Vestlandskvæg er i det hele taget smaavoksent; men Størrelsen er ved bedre Fodring i jevn Stigning.

Salg af Hornkvæg foregaar overalt i Amtet og spiller en stor Rolle for mange af Herrederne. Det er tiltaget «meget» i Bremanger og Selje, «uforandret» i Jostedalen, Lyster, Aardal, Sogndal, Aurland og Ytre Holmedal, «aftaget lidt» i Førde og Naustdal, «næsten intet» i Askvold, men i de øvrige Herreder «tiltaget noget eller lidt», se forøvrigt Tabel I. Med Hensyn til Kreaturpriserne henvises til Tabel II, der sammenlignet med Tabellen for 1900 viser Stigning i Værdien af saavel Okse og Ko som Ungnøt og Kalv i hele Amtet. I 1905 sendtes der med Amtsdampskibene alene fra Sogn over 3 500 levende Hornkvæg til Bergen.

Salg af Kjød og Flesk er ogsaa af stor Betydning for mange Herreder, kanske især i Fjordene.

Ved Fjøsstellet forekommer der endnu adskillige Mangler. Tildels knapfodres Dyrene meget ofte, og tildels er Fodringen altfor ujevn og ensidig, ligesom Hudpleien forsømmes. Der indføres dog lidt efter hvert et mere tidsmæssigt Stel med rigeligere og jevnere Fodring, heldigere Foderblandinger og større Anvendelse af Kraftfoder og Rodfrugter.

Til Fremme af en bedre Vinterfodring og af Fjøsdriften i det hele er oprettet 5 Kontrolforeninger og en Kvægrøgterskole til Oplærelse af Budeier. Flere Kontrolforeninger er under Dannelse og vil antagelig komme til at øve en stor Indflydelse paa Fjøsstellet i Distriktet.

Den i forrige Femaarsberetning omtalte mindre heldige Maade, hvorpaa Kaarkontrakter sædvanligvis stiftes, nemlig saaledes, at Kaaryderen bl. a. tilpligtes at fodre og røgte et bestemt Antal Kreaturer for Kaartageren, er fremdeles til stor Hindring for et tidsmæssigt Fjøsstel, og det gaar langsomt med at faa Kontrakterne oprettede paa mere tidsmæssig Maade med bestemte Kvanta Produkter.

Efter Lensmændenes Opgaver hidsættes følgende Beregning over det almindelige Vinterfoder til hvert af efternævnte Husdyr i 1905:

Distrikt.	Hest.			Ko.			Faar.		Gjeder.	
	Hø.	Halm.	Blandet Kraftfoder.	Hø.	Halm.	Blandet Kraftfoder.	Hø.	Løvkjærv.	Hø.	Løvkjærv.
	kg.	kg.	kg.	kg.	kg.	kg.	kg.		kg.	
Indre Sogn	1 986	396	280	1 391	240	83	217	123	170	112
Ytre Sogn	1 725	175	70	1 274	207	37	178	113	142	113
Søndfjord	2 050	183	100	1 439	106	57	282	20	147	10
Nordfjord	1 977	136	57	1 328	208	27	282	-	138	-
Gjennemsnit for Amtet	1 924	213	134	1 354	195	53	238	110	148	102

Desuden anvendes Tare, Lyng og Fiskeaffald til Storfæ og Smaafæ.

I Tabel III (Side 26—27) er samlet Lensmændenes Opgaver over det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko i 1905. Her hidsættes Gjennemsnittet for Amtets tre Hoveddele, sammenlignet med 1900:

Distrikt.	Overhovedet i Distriktet.		For de mere fremskredne Gaardbrugere.	
	1900.	1905.	1900.	1905.
	l.	l.	l.	l.
Sogn	1 054	1 094.1	1 394	1 467.6
Søndfjord	[1]) 929	898.9	[1]) 1 279	1 255.6
Nordfjord	956	987.5	1 269	1 300.0

Efter disse Opgaver skulde der være nogen Fremgang. Opgaverne er dog ikke at anse for sikre. Der føres nemlig ikke Melkeregnskaber uden ganske undtagelsesvis, og Opgaverne er saaledes leverede efter Skjøn.

Efter den officielle Statistik skulde i 1900 det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko for Rigets samtlige Bygder udgjøre 1 279 l. og for de mere fremskredne Gaardbrugere 1 729 l. For Smaalenenes Amt, som i 1900 stod høiest, var de tilsvarende Tal 1 802 og 2 284, og for Nordre Bergenhus Amt, som stod lavest, henholdsvis 914 og 1 243.

Melkeproduktionen opgives af Lensmændene at være «meget tiltaget» i Vik, Indre Holmedal, Førde, Naustdal, Eid, Hornindalen, Gloppen og Stryn, «uforandret» i Sogndal og Hyllestad og «lidt aftaget» i Borgund, men i de øvrige Herreder «noget» eller «lidt tiltaget», se Tabel III.

Efter Lensmændene er Salg af Melk af «megen» Betydning i Jostedalen, af «nogen» Betydning i Lærdal, Gulen, Ytre Holmedal, Bremanger og Eid, af «ringe» Betydning i Lyster, Hafslo, Sogndal, Askvold, Førde, Naustdal, Selje, Gloppen og Breim. Salg af Melk til Fabriker er kun i Ytre Holmedal af nogen Betydning og tiltaget noget.

Sætrene benyttes vistnok omtrent som før, omend Melkeproduktionen der ikke længere har den Betydning som tidligere.

Faareavlen spiller en betydelig Rolle næsten over det hele Amt. I Lensmændenes Opgaver angives Faareholdet at være tiltaget «særdeles meget» i Selje, «meget» i Bremanger, aftaget «noget» i Indre Holmedal, Førde, Naustdal, Hornindalen, «lidt» i Jølster og «næsten intet» i Askvold; forøvrigt angives Vækst i 20 Herreder og «uforandret» i 7 Herreder, se nærmere Tabel I.

[1]) Tallene for Søndfjord for 1900 er for høie, idet Lensmanden for Bremanger havde opgivet henholdsvis 1 700 og 1 800 l., hvad der maa være feilagtigt, da de tilsvarende Tal for 1905 opgives til 900 og 1 200 l. Hvis disse Tal indsættes ogsaa for 1900, bliver der for Søndfjord i 1900 henholdsvis 822 og 1 228 l.

Med Bidrag af offentlige Midler er der for Foreninger indkjøbt og udstationeret et større Antal Stamvædre, men ogsaa af Enkeltmand er der opkjøbt Racedyr. Dyrene, der for det meste er opkjøbt i Stavanger Amt, har været betalt med fra 50 til 100 Kr. Stk. Cheviotracen ansees fremdeles som det for Distriktet mest passende Faareslag.

Der har aarlig været afholdt Faareudstillinger, den ene i Sogn og den anden vekselvis i Søndfjord og i Nordfjord.

For Faaret gjælder det samme som for Kvæget, at Vinterfodringen endnu tildels er noget snau og næringsfattig. Der spores dog ogsaa her nogen Forandring til det bedre.

Export af levende Faar har heller ikke i sidste Femaar havt nogen Betydning.

Den gjennemsnitlige Værdi af voksne Faar i 1905 er i Lensmændenes Opgaver angivet i de forskjellige Herreder fra 11 til 25 Kr. Stk. Værdien er steget noget siden 1900, se nærmere Tabel II.

Salg af Uld er fremdeles af liden Betydning, idet Ulden forbruges inden Herrederne. Udsalg angives dog at have «nogen» Betydning for Gulen, Askvold og «lidt» for Borgund, se nærmere Tabel III.

Over Gjedeholdet haves ikke Opgaver senere end for 1900. Det er antagelig nu omtrent som dengang. Den gjennemsnitlige Værdi i 1905 af voksne Gjeder er i Lensmændenes Opgaver angivet i de forskjellige Herreder fra 10 til 18 Kroner, se nærmere Tabel II.

Svineavlen har ikke gjort synderlige Fremskridt. Den i forrige Femaar oprettede Avlsstation for Yorkshiresvin har været opretholdt, men har ikke ganske svaret til Forventningerne.

Nogle Raaneholdsforeninger er oprettet. Disse erholder i Lighed med Kvægavlsforeningerne Statsbidrag til Indkjøb og Underhold af Stamraaner.

Der afholdtes Udstilling af Svin i Forbindelse med Stats-Amtskvægudstillingen i Førde i 1905. Tilslutningen var ubetydelig.

Svinenes Fodring og Røgt er ofte primitiv. De er gjerne en større Del af Aaret paa fri Fod og tager sin Næring i Marken. Svinehusene er som oftest for kolde og af daarlig Beskaffenhed.

I Lensmændenes Opgaver angives Salg af Svin at være «tiltaget meget» i Borgund, Vik, Hyllestad og Eid, «noget» i Selje, Hornindalen, Indviken og Stryn, «lidt» i Aardal, Lærdal, Aurland, Brekke, Gulen, Askvold, Ytre Holmedal, Indre Holmedal, Jølster, Førde, Naustdal, Daviken, «lidt aftaget» i Kinn og Vevring, men forøvrigt uforandret, se nærmere Tabel I.

Den gjennemsnitlige Værdi af Svin i 1905 er af Lensmændene opgivet til mellem 30 og 100 Kr. pr. Stk. Værdien er i Sogn og Søndfjord steget med ca. 8 Kr. og i Nordfjord med ca. 11 Kr. siden 1900, se nærmere Tabel II.

Høns eholdet er gaaet tilbage. Af andet Fjærkræ og af Bikuber har Amtet aldrig havt noget nævneværdigt. Der er afholdt to Fjærkræudstillinger,

den ene i Forbindelse med Statskvægudstillingen i Gloppen i 1904 og den anden i Forbindelse med Stats-Amtskvægudstillingen i Førde i 1905. Tilslutningen var ubetydelig.

Tamrenholdet har ingen Betydning for Amtet. Der findes alene nogle hundrede Tamren, som hører hjemme i Borgund; Lensmanden opgiver den gjennemsnitlige Værdi til Kr. 35.00 pr. Stk.

Sundhedstilstanden blandt Husdyrene maa siges at have været god. Af ondartede, smitsomme Sygdomme har ingen faaet nogen større Udbredelse. Spredte Tilfælde af Miltbrand har forekommet med et noget større Antal end tidligere, hvilket tildels maa tilskrives Indførselen af Kraftfoderstoffe fra Udlandets Markeder. Den ondartede Catarrhalfeber har i Femaaret udbredt sig endel, særlig i de indre Herreder i Søndfjord. Af mildere smitsomme Sygdomme har Kværke og Ringorm forekommet med en ikke ringe Udbredelse, især i Indre og Midtre Sogn, og Ringorm ogsaa i Nordfjord. Af andre Sygdomme, som tidligere har været meget udbredt her i Distriktet, skal nævnes Tuberkulosen. Ved talrige Tuberkulinundersøgelser er imidlertid denne Sygdom i høi Grad modarbeidet.

I 1905 tuberkulinundersøgtes 424 Dyr; deraf mistænktes som tuberkuløse alene 4, altsaa blot 0.9 Pct., medens Gjennemsnittet for Riget var 4.6 Pct. Der prøvedes ialt 44 Besætninger, hvoraf Tuberkulose kun i 2, d. v. s. 4.5 Pct., medens Gjennemsnittet for Riget var 12 4 Pct. Efter Omsprøitning af 8 Besætninger fandtes ingen Tuberkulose.

Paa Grund af den stærkere Fodring og mere almene Anvendelse af Kraftfoder i Femaaret har enkelte «Kultursygdomme», t. Ex. Kalvningsfeber, optraadt med et større Antal end tidligere. Iøvrigt har Husdyrenes Sygdomme i Femaaret været de almindelig forekommende og har neppe optraadt i væsentlig større Udstrækning end i forrige Femaarsperiode.

I Amtet har i Størstedelen af Femaaret virket kun 3 Amtsdyrlæger.

Dette Antal var imidlertid altfor lidet i et saa vidtstrakt og af Fjorde sønderskaaret Distrikt.

Trangen til Dyrlægehjælp har vokset Aar for Aar, men paa samme Tid har de store Afstande og de med Reiserne forbundne betydelige Udgifter hindret Dyrlægernes Virksomhed.

Amtstinget har gjentagende behandlet Spørgsmaalet om at skaffe de engere Kommuner lettere og billigere Adgang til Dyrlægehjælp og vedtog i 1902 at aabne Herredskommunerne Adgang til at oprette Dyrlægeposter med Bidrag af Amt og Stat.

Denne Adgang er hidtil kun benyttet af Eid Herred, for hvilket en Dyrlæge ansattes fra 14 September 1904.

De øvrige Dyrlægedistrikter er:

Sogn, omfattende Sogns Politidistrikt, undtagen Sulen og Hyllestad Herreder,

Søndfjord, omfattende Sulen og Hyllestad Herreder af Sogn, Askvold, Ytre og Indre Holmedal, Aalhus Sogn af Jølster, Førde, Naustdal, Vevring, Kinn og Bremanger i Søndfjord,

Nordfjord, omfattende Helgheim Sogn af Jølster samt Herrederne Selje, Daviken, Hornindalen, Gloppen, Breim, Indviken og Stryn.

Endnu er der efter Forholdene her i Amtet for liden Dyrlægehjælp. Der har i de sidste Aar været gjort alvorlige Forsøg paa at faa oprettet nye Dyrlægedistrikter i Ytre Sogn og i Indre Nordfjord, men disse har hidtil ikke lykkedes.

Meieri- og Ysteridrift.

Meieridriften har gjort betydelige Fremskridt i dette Femaar.

Antallet af Meierier, der ved Femaarets Begyndelse var 66 [1]), er efter Lensmændenes Opgaver ved dets Udløb steget til 87, altsaa med 21, hvoraf 7 falder paa Sogn, 9 paa Søndfjord og 5 paa Nordfjord. Af disse drives 5 i Sogn og 1 i Søndfjord med Dampkraft, 2 i Sogn, 6 i Søndfjord og 5 i Nordfjord med Vandkraft, Resten drives med Haandkraft. De eies alle af Melkeleverandørerne, naar undtages 5 i Sogn, 6 i Søndfjord og 2 i Nordfjord. Af Meierierne var kun 2 i Sogn og 3 i Søndfjord bortforpagtet i 1905. Der blev drevet Landhandel sammen med 4 af Meierierne i Sogn og med 1 i Søndfjord.

Efter Lensmændenes Opgaver hidsættes derhos følgende Oversigt for Amtets tre Hoveddele for Aaret 1905:

(Se Tabellen Side 28.)

I 1900 indveiedes og meieribehandledes ca. 5 771 000 kg. nysilet Melk, hvorfor udbetaltes Leverandørerne Kr. 329 000 eller i Gjennemsnit 5.7 Øre pr. kg. Melk og Skummetmelken frit tilbage.

Ifølge efterfølgende Opgave er der i 1905 indveiet 9 715 088.8 kg., hvorfor er udbetalt Kr. 607 615.37, eller i Gjennemsnit 6.25 Øre pr. kg., efterat Skummetmelken — eller dens Værdi sat til 2 Øre pr. kg. — er beregnet frit tilbage til Leverandørerne. I Femaaret er altsaa det ved Meierierne behandlede Melkekvantum næsten fordoblet.

Meierierne sysselsætter:

i Sogn.....	11	Mænd	og	38	Kvinder,
- Søndfjord	5	—	-	46	—
- Nordfjord	13	—	-	29	—

De er i Almindelighed igang kun Vinterhalvaaret. Alle Meierier benytter Skummemaskine.

Som det af Tabellen (Side 28) vil sees, staar Søndfjord høiest paa Meieridriftens Omraade baade med Hensyn til Antal Meierier og Melkemængde. Dernæst kommer Nordfjord og saa Sogn. Af Herrederne indtager Jølster den første Plads med 17 Meierier og 1 556 672 kg. indveiet Melk. Derefter kommer Breim med 9 Meierier og 1 075 709.6 kg. indveiet Melk, Førde med 9 Meierier og 1 009 887.2 kg. Melk og Stryn med 4 Meierier og 708 632 kg. Melk.

[1]) I forrige Femaarsberetning er feilagtig opgivet 63.

Tabel I.

Salg af Heste og Hornkvæg samt af Faar og Svin i Femaaret 1901—1905.

Herreder.	Heste.	Hornkvæg.	Faar.	Svin.
Jostedalen	uforandret	uforandret	uforandret	uforandret
Lyster	noget aftaget	do.	noget tiltaget	do.
Hafslo	noget tiltaget	noget tiltaget	do.	do.
Aardal	uforandret	uforandret	uforandret	lidt tiltaget
Lærdal	noget tiltaget	noget tiltaget	noget tiltaget	do.
Borgund	næsten intet aft.	do.	lidt tiltaget	meget tiltaget
Sogndal	uforandret	uforandret	noget tiltaget	uforandret
Aurland	do.	do.	uforandret	lidt tiltaget
Leikanger	do.	lidt tiltaget	lidt tiltaget	uforandret
Balestrand	lidt aftaget	do.	do.	do.
Vik	uforandret	do.	noget tiltaget	meget tiltaget
Kirkebø	lidt tiltaget	noget tiltaget	uforandret	uforandret
Lavik	lidt aftaget	lidt tiltaget	lidt tiltaget	næsten intet tilt.
Brekke	lidt tiltaget	do.	do.	lidt tiltaget
Gulen	do.	noget tiltaget	noget tiltaget	do.
Sulen	uforandret	lidt tiltaget	lidt tiltaget	næsten intet tilt.
Hyllestad	do.	noget tiltaget	uforandret	meget tiltaget
Askvold	næsten intet tilt.	næsten intet tilt.	næsten intet aft.	lidt tiltaget
Ytre Holmedal	do.	uforandret	uforandret	do.
Indre Holmedal	uforandret	noget tiltaget	noget aftaget	do.
Jølster	noget tiltaget	lidt tiltaget	lidt aftaget	do.
Førde	do.	lidt aftaget	noget aftaget	do.
Naustdal	do.	do.	do.	do.
Vevring	do.	lidt tiltaget	lidt tiltaget	lidt aftaget
Kinn	do.	do.	do.	do.
Bremanger	noget aftaget	meget tiltaget	meget tiltaget	uforandret
Selje	noget tiltaget	meget tiltaget	særd. meget tilt.	noget tiltaget
Daviken	uforandret	lidt tiltaget	noget tiltaget	lidt tiltaget
Eid	do.	noget tiltaget	do.	meget tiltaget
Hornindalen	noget tiltaget	do.	noget aftaget	noget tiltaget
Gloppen	uforandret	do.	noget tiltaget	uforandret
Breim	do.	do.	do.	do.
Indviken	noget aftaget	do.	uforandret	noget tiltaget
Stryn	do.	do.	do.	do.

Tabel II.

Gjennemsnitlig Værdi af Husdyr i 1905.

Herreder.	Gjennemsnitlig Værdi i 1905 pr.							
	Arbeids-hest.	Okse.	Ko.	Ungnøt.	Kalv.	Faar.	Gjed.	Svin.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Jostedalen	360.00	75.00	100.00	45.00	15.00	20.00	18.00	30-40.00
Lyster	300.00	100.00	80.00	50.00	25.00	18.00	15.00	50.00
Hafslo	250-300.00	60-70.00	100-120.00	40-50.00	15-20.00	20-25.00	12-16.00	40-50.00
Aardal	300.00	100.00	100.00	50.00	30.00	25.00	15.00	60.00
Lærdal	300.00	100.00	100.00	50 00	20.00	20.00	12 00	50.00
Borgund	300.00	100.00	100-110.00	60-70.00	20-30.00	22.00	14.00	50.00
Sogndal	350.00	80.00	80.00	45.00	20.00	20.00	15.00	50.00
Aurland	300-450.00	60-100.00	70-130.00	40-80.00	25-40.00	16-25.00	15-17.00	50-100.00
Leikanger	250.00	70.00	80.00	35.00	15.00	20.00	14.00	50.00
Balestrand	250.00	70.00	80.00	35.00	15.00	20.00	14.00	50.00
Vik	325.00	90.00	90.00	40.00	15.00	18.00	15.00	65.00
Kirkebø	250-300.00	60.00	70.00	35-40.00	15.00	15.00	14.00	35.00
Lavik	250.00	80.00	80.00	50.00	25.00	16.00	15.00	60.00
Brekke	250.00	80.00	80.00	50.00	25.00	16.00	15.00	60.00
Gulen	320.00	70.00	70.00	40.00	18.00	14.00	13.00	75.00
Sulen	200.00	80.00	60.00	40.00	18.00	15.00	-	70.00
Hyllestad	200.00	60.00	70.00	40.00	15.00	13.00	14.00	50.00
Gjennemsnitlig i Sogn	287.06	80.00	85.59	45.73	20.35	18.53	13.71	54.71
Askvold	200.00	60.00	75.00	40.00	10.00	14.00	13.00	60.00
Ytre Holmedal.	200.00	70.00	65-70.00	40.00	20.00	13.00	13.00	50.00
Indre Holmedal.	225.00	75.00	55.00	25.00	15.00	17.00	12.00	60.00
Jølster	225-250.00	70-80.00	60-70.00	30.00	20.00	12.00	12.00	50.00
Førde	300.00	65.00	65.00	30.00	15.00	13.00	12.00	60.00
Naustdal	300.00	65.00	65.00	30.00	15.00	13.00	12.00	60.00
Vevring	220.00	60.00	60.00	30.00	10.00	12.00	10.00	40.00
Kinn	220.00	60.00	60.00	30.00	20.00	12.00	10.00	40.00
Bremanger	250.00	80.00	70.00	40.00	25.00	14.00	10.00	60.00
Gjennemsnitlig i Søndfjord	239.17	67.78	65.00	32.78	16.67	13.33	11.56	53.33
Selje	260.00	80.00	60.00	35.00	15.00	14.00	12.00	40.00
Daviken	225-250.00	60.00	65.00	40.00	10.00	15.00	16.00	50-60.00
Eid	300.00	80.00	70.00	45.00	30.00	15.00	11.00	75.00
Hornindalen	230-300.00	60-80.00	70-90.00	40-70.00	30-40.00	11-16.00	12-15.00	60-75.00
Gloppen	250.00	50.00	65.00	35.00	20.00	15.00	12.00	40.00
Breim	250.00	50.00	65.00	35.00	20.00	15.00	12.00	40.00
Indviken	250.00	75.00	75.00	40.00	35.00	16.00	16.00	50.00
Stryn	267.50	80.00	80.00	45.00	35.00	17.00	18.00	50.00
Gjennemsnitlig i Nordfjord	260.00	68.13	70.00	41.25	25.00	15.06	13.81	52.19

Tabel

Gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko i 1905

Herreder.	Gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko i 1905.		Melkeproduktionen i 1901—1905.
	Almindeligt.	For de mere fremskredne Gaardbrugere.	
	Liter.	Liter.	
Jostedalen	1 100	1 400	noget tiltaget
Lyster	1 200	1 500	do.
Hafslo	1 200	1 400	do.
Aardal	1 200	1 800	do.
Lærdal	1 600	2 000	do.
Borgund	1 200	1 600	lidt aftaget
Sogndal	800	1 200	uforandret
Aurland	1 800	2 000 à 2 300	lidt tiltaget
Leikanger	1 000	1 300	noget tiltaget
Balestrand	1 000	1 300	do.
Vik	1 200	1 700	meget tiltaget
Kirkebø	1 000	1 200	lidt tiltaget
Lavik	800	1 500	do.
Brekke	1 000	1 500	do.
Gulen	800	1 100	noget tiltaget
Sulen	800	1 100	lidt tiltaget
Hyllestad	900	1 200	uforandret
Gjennemsnitlig i Sogn	1 094.1	1 467.6	
Askvold	970	1 300	noget tiltaget
Ytre Holmedal	800	1 300	lidt tiltaget
Indre Holmedal	900	1 000	meget tiltaget
Jølster	800	1 100	noget tiltaget
Førde	960	1 500	meget tiltaget
Naustdal	960	1 500	do.
Vevring	900	1 200	noget tiltaget
Kinn	900	1 200	do.
Bremanger	900	1 200	do.
Gjennemsnitlig i Søndfjord	898.9	1 255.6	
Selje	800	1 200	noget tiltaget
Daviken	900	1 200	lidt tiltaget
Eid	1 200	1 500	meget tiltaget
Hornindalen	1 000	1 400	do.
Gloppen	1 000	1 200	do.
Breim	1 000	1 100	noget tiltaget
Indviken	1 000	1 200 à 1 400	do.
Stryn	1 000	1 500	meget tiltaget
Gjennemsnitlig i Nordfjord	987.5	1 300	

III.

samt Melkeproduktionens Stilling i 1901—1905 etc.

Betydning af Salg i 1905 af:				Pris pr.:			
Melk.	Smør.	Ost.	Uld.	Liter Melk.	kg. Smør.	kg. Gammelost.	kg. Gjedost.
				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
megen	megen	megen	0	-	1.60	0.80	0.90
ringe	do.	nogen	ringe	0.10	1.50	-	1.00
do.	do.	megen	do.	0.10	1.60	0.80	0.90
0	do.	do.	do.	0.10	1.40	-	0.95
nogen	do.	nogen	do.	0.12	1.40	-	1.00
0	nogen	do.	lidt	-	1.50	-	0.90
ringe	megen	megen	0	0.10	1.40	0.80	1.00
0	do.	do.	ringe	0.10	1.60	-	0.95
0	do.	nogen	do.	0.11	1.70	0.85	1.00
0	do.	do.	do.	0.12	1.70	0.85	1.00
0	do.	megen	do.	0.10	1.60	0.85	-
0	do.	nogen	0	-	1.60	1.00	1.00
0	do.	ringe	0	0.10	1.60	1.00	-
0	do.	nogen	0	0.10	1.60	1.20	-
nogen	do.	do.	nogen	0.10	1.65	1.00	-
0	ringe	0	ringe	0.20	1.60	-	-
0	megen	ringe	0	0.10	1.50	0.90	1.00
				0.11	1.56	0.91	0.97
ringe	megen	0	nogen	0.10	1.60	-	-
nogen	do.	nogen	ringe	0.10	1.60	0.80 à 1.00	1.00
0	do.	ringe	do.	0.10	1.60	0.80	-
0	do.	megen	0	-	1.55	0.80	-
ringe	do.	nogen	ringe	0.10	1.60	0.80	1.00
do.	do.	do.	do.	0.10	1.60	0.80	1.00
0	do.	ringe	do.	0.10	1.60	1.00	1.00
0	do.	do.	do.	0.10	1.60	1.00	1.00
nogen	nogen	0	0	0.10	1.60	-	-
				0.10	1.59	0.87	1.00
ringe	megen	ringe	ringe	0.13	1.60	-	-
0	do.	0	do.	0.10	1.50	-	-
nogen	do.	0	0	0.10	1.60	-	-
0	do.	lidt	0	0.10	1.80 à 2.00	-	1.00
ringe	do.	0	0	0.10	1.80	-	-
do.	do.	ringe	0	0.10	1.80	-	1.10
0	do.	do.	0	0.10	1.60	-	0.80
0	do.	nogen	0	0.10	1.60	0.80	0.80
				0.10	1.67	0.80	0.92

Distrikt.	Antal Meierier.	Deres omtrentlige Værdi.	I Aaret ialt indveiet Melk.	Deraf produceret			Desuden solgtes som		Udbetalt Producenterne ialt for Melk.
				Smør.	Gammelost.	Magerost.	Fløde.	Melk.	
		Kr.	kg.	kg.	kg.	kg.	kg.	kg.	Kr.
Sogn	23	81 000.00	[1]) 2 697 003.8	92 162.5	23 248	11 330	2 487.53	76 850	192 246.80
Søndfjord	42	69 880.00	4 072 442.4	143 335.0	-	400	772.40	90 000	236 414.80
Nordfjord	22	58 659.38	2 945 642.6	109 589.0	-	-	160.00	-	178 953.77
Tilsammen	87	209 539.38	9 715 088.8	345 086.5	23 248	11 730	3 419.93	166 850	607 615.37

Anm. Skummetmelken leveres gratis tilbage ved alle Meierier i Nordfjord og i Søndfjord, naar undtages delvis ved Meieriet i Ytre Holmedal, men i Sogn kun af Meierierne i Gulen Herred og delvis ved Sværefjordens Meieri i Balestrand.

[1]) For Røneids Meieri kun opgivet for Halvaaret. For Lærdals Meieri foreligger ingen Opgave.

I Sogn staar Jostedalen høiest med 2 Meierier og 585 000 kg. indveiet Melk, dernæst Balestrand med 6 Meierier og 581 450.8 kg. indveiet Melk. Derefter kommer Eid, Naustdal, Vik, Gulen, Indre Holmedal, Vevring, Askvold, Hafslo, Gloppen, Hornindalen, Ytre Holmedal, Lyster, Sogndal, Lærdal, Indviken, Aurland og Leikanger. I de øvrige Herreder er der ingen Meierier.

Ved mindst $^2/_3$ af Meierierne betales Melken efter Fedtindholdet, hvilket undersøges ved Statens Melkekontrolanstalt i Bergen.

Omtrent $^3/_4$ af det producerede Meierismør exporteres til England; det øvrige gaar væsentligst til Kristiania. De af Meierierne opnaaede Smørpriser angives for Aaret 1905 at have været tilfredsstillende, men som sædvanligt har de varieret betydeligt efter de forskjellige Aarstider, fra Kr. 1.50 til Kr. 2.15 pr. kg.

Den udenfor Meierierne foregaaende Tilvirkning af Smør er forbedret ogsaa i dette Femaar. Omsætningen foregaar fremdeles for en ikke ringe Del gjennem Landhandlere og Opkjøbere.

Medens Gaardbrugerne i stor Udstrækning sender Melken til Meieri eller sælger sit eget tilvirkede Smør, kjøber de igjen til Brug i Husholdningen Margarinsmør, der er billigere.

I Amtet findes en Smørfabrik, nemlig «Flora», i Ytre Holmedal Herred. Den begyndte sin Virksomhed i Begyndelsen af 1901 og har siden været i uafbrudt Virksomhed. Den aarlige Omsætning er opgivet at være 400 000 kg. Smør. Den fornødne Melk og Fløde er leveret til Fabriken dels fra Holmedals Meieri, dels fra Holmedal Gaard. Til enkelte Aarstider er Melk indkjøbt ogsaa udenfor det nærmeste Distrikt. Prisen paa Melken har været 10 Øre pr. kg.

Salg af Smør angives at have «megen» Betydning for alle Amtets Herreder, undtagen Borgund og Bremanger, hvor Smørsalget kun tillægges «nogen» Betydning, og Sulen, hvor det er af «ringe» Betydning. De gjennemsnitlige Smørpriser i 1905 er:

for Sogn	Kr.	1.56 pr. kg.
- Søndfjord	-	1.59 - -
- Nordfjord	-	1.67 - -

Gjennemsnitlig for Amtet altsaa Kr. 1.60 pr. kg. Se forøvrigt Tabel III.

Osteproduktionen omfatter som før fornemmelig Gammelost, Gjedemysost og Hvidost eller Magerost. Gammelost- og Gjedemysostproduktionen antages at være jevnt tiltagende. I Breim er der i 1904 oprettet 2 Ysterier, der tilsammen har indveiet 22 542.6 kg. Melk og deraf produceret 2 291.9 kg. Fedost. Producenterne har for Melken faaet udbetalt ialt Kr. 2 398.57 eller gjennemsnitlig 10 Øre pr. kg. Melk. Endel af Meierierne i Sogn yster Gammelost og Magerost, se foranstaaende Oversigt. Der ystes derhos rundt paa Gaardene noget Hvidost og Mysost, fornemmelig til eget Brug. Forøvrigt er neppe Osteproduktionen undergaaet nogen væsentligere Forandring. Ostesalget har efter Lensmændenes Opgaver «megen» Betydning i Jostedalen, Hafslo, Aardal, Sogndal, Aurland, Vik og Jølster. Det er af «nogen» Betydning for 12 andre Distrikter.

i Sogn og Fjordene. Den almindelige Pris paa Gammelost er af Lensmændene opgivet til Kr. 0.80—1.20 pr. kg., paa Gjedemysost til Kr. 0.80—1.10 og paa Hvidost til Kr. 0.28—0.50. Se nærmere derom Tabel III.

Der har hvert Aar været afholdt en eller flere Meieriudstillinger i Amtet, omfattende Meierismør, Gaardssmør og Ost.

Benyttelse af Maskiner.

Brugen af forbedrede Maskiner og Redskaber er ifølge Lensmændenes Opgaver blevet almindeligere. Der er i de sidste Aar indkjøbt forholdsvis mange Slaamaskiner, naar Hensyn tages til Udstrækningen af den Mark, hvor de med Fordel kan bruges. Af Ploge er anskaffet endel af amerikansk Model, saavel til Pløining af Ager som til Voldpløining, og af Smuldringsmaskiner er Fjær- og Tallerkenharven bleven forsøgt. Af disse vil vistnok de stilbare Fjærharve faa størst Betydning og om ikke ret længe blive almindelig indført. Hesteriver findes endnu kun paa ganske faa Gaarde. Der er ogsaa indkjøbt endel Hestehakker og nogle Tærske- og Rensemaskiner. Tærskemaskinerne er kun enkeltvis forsynet med Halmrystere. Endelig er der anskaffet nogle Malm-Hestevandringer til Drift af Tærskemaskiner m. v.

Der er altsaa Fremgang ogsaa paa dette Omraade, omend denne i flere Distrikter ikke er stor. Det maa imidlertid erindres, at Amtets Naturforhold, specielt Jordeiendommenes stærkt kuperede Terræn med stenfuld Jord, virker mere eller mindre hemmende for Brugen af nyere Redskaber og Maskiner.

Indkjøb af Kraftfoder og Gjødningsstoffe.

Den af Vestlandsamternes Landhusholdningsselskaber stiftede Fællesindkjøbsforening for Kraftfoder, Kunstgjødning og Saafrø har i Femaaret fortsat sin Virksomhed og faaet øget Tilslutning.

I 1905 opkjøbtes der gjennem Foreningen 1 388 Sække Kraftfoder til Amtet. Dette formenes dog at være kun en mindre Del af, hvad der aarlig forbruges, saa Kraftfoderforbruget kan trygt siges at være i Stigende, omend det endnu er forholdsvis lidet.

Med den ikke ubetydelige Nydyrkning har Anvendelsen af kunstige Gjødningsstoffe tiltaget adskilligt i Femaaret, — og navnlig i de indre Fjordbygder og de Strøg af Distriktet, hvor Frugtavlen er af nogen Betydning. Her anvendes desuden forholdsvis megen Kunstgjødning saavel til Eng- som Agerdyrkning.

Anskaffelsen af Gjødningen foregaar for det meste gjennem ovennævnte Forening. Ifølge Regnskabet indkjøbtes der til dette Amt i 1905 ialt 2 943 Sække Kunstgjødning.

Græsfrøforbruget er tiltaget adskilligt i Femaaret. I 1905 kjøbtes der gjennem Fællesforeningen 3 164 kg. Frø til Amtet. Dette udgjør imidlertid kun en Del af det aarlige Forbrug, idet en større Del heraf endnu indkjøbes gjennem Handelsmænd og Landhandlere.

Den store Fremgang, ovennævnte Forening — og gjennem den ogsaa Indkjøbet og Forbruget af Kraftfoder og Kunstgjødning m. v. — har havt, vil Omsætningen bedst vise, idet Indkjøbet for samtlige 4 Amter i Driftsaaret 1900—1901 udgjorde Kr. 78 799.18, i Driftsaaret 1904—1905 var steget til Kr. 189 297.19.

Arbeidsforhold.

Arbeidsforholdene ved Landbruget er i det væsentlige uforandrede, skjønt den stigende Mangel paa Arbeidshjælp ogsaa viser sig i dette Amt. Arbeidslønnen stiger og der er ikke nogen Tilgang paa Arbeidskræfter istedetfor den arbeidsdygtige Ungdom, som delvis udvandrer og delvis flytter til Byerne i Haab om bedre Vilkaar. Hertil kommer ogsaa, at det bliver mere almindeligt at nedlægge Husmandspladsene. Den ved Gaardsdriften nødvendige Arbeidshjælp er følgelig vanskelig at opdrive, hvad der særlig gaar udover de Arbeider, som staar i Forbindelse med Nyrydning. Høslaat i Fjeldet og i Udmarkerne maa ogsaa af den Grund ofte indskrænkes.

Salgsprodukter og Afsætningsmarkeder, Priser.

De fornemste Udførselsgjenstande er Landboprodukter, Frugt og Tobak.

Produktionsforholdene synes at være i god Udvikling.

Med Hensyn til Afsætningsmarkeder og Priser henvises til hvad der herom er anført under vedkommende Afsnit i denne Beretning.

Landbrugets Gjældsforhold.

Om Landbrugets Gjældsforhold kan i sin Almindelighed siges, at det for Tiden er mindre gunstigt. Gaardbrugerne klager jevnlig over den trykkende Gjæld. Det maa dog bemærkes, at den stigende Gjæld for en ikke ringe Del har sin Grund i det stærke Udskiftningsarbeide, som foregaar her i Amtet, og de derved foranledigede Huseflytninger, Jordforbedringer, Opførelse af nye Gjærder, Anlæg af Gaardsveie m. m.

Gjælden er dels Pantegjæld, dels Sparebankgjæld, dels forekommer der ogsaa ikke saa liden Gjæld til Landhandleren.

Sammenslutning og Foreninger vedkommende Bedriften, særlig Kooperation.

Ved Femaarets Udløb var der 76 Landboforeninger i Amtet. Disse Foreningers Virksomhed omfatter ogsaa Fællesindkjøb af Kraftfoder, Kunstgjødsel og Græsfrø gjennem den tidligere omskrevne Fællesforening. I de sidste Aar har flere af Landboforeningerne, enten gjennem sin Bestyrelse eller Bygdens Meieri, ogsaa foretaget Fællesindkjøb til sine Medlemmer af Husholdningsvarer, saasom Korn, Mel, Kaffe, Sukker, Sirup og Petroleum. Omfanget af denne

Virksomhed har tildels været ganske betragteligt. Varerne, der for det meste betales kontant, faldt betydelig billigere end hos Handelsmanden, hvis Priser paa Grund af denne Virksomhed ogsaa trykkedes noget.

Foruden Meierier og Ysterier findes ogsaa enkelte Smørsalgsforeninger. Der er gjort flere Forsøg med Dannelse af Salgsforeninger for Slagt og Kreaturer, men de har ikke faaet nogen Betydning.

Amtets to Landbrugsskoler, den ældste paa Mo i Førde og den anden paa Rikheim i Lærdal, har begge fortsat sin gavnlige Virksomhed og kunnet glæde sig ved god Søgning. Til begge Skolers Kurser har der hver Gang meldt sig adskillig flere Elever, end der kunde optages, nemlig ved Mo 12 og ved Rikheim 25 Elever. I 1901 forelaa der 57 Ansøgninger om Optagelse, deraf 26 paa Mo og 31 paa Rikheim; i 1903 søgte 53 om Optagelse, deraf 19 paa Mo og 34 paa Rikheim; i 1905 var der 64 Ansøgninger om Optagelse, deraf 14 paa Mo og 50 paa Rikheim. Som det vil sees, er Trangen til Landbrugsundervisning stor og i den sidste Tid i Stigende. Ved begge Skoler har Kurset, der begynder ved Aarsskiftet, været to-aarigt og theoretisk-praktisk. Der er i Femaaret udexamineret:

	1901.	1903.	1905.
fra Mo	11	10	11 Elever.
- Rikheim.....	22	25	18 —

Grunden til, at der ved Rikheim i 1905 kun udexamineredes 18 af 25 optagne Elever, var Sygdom blandt disse.

Amtets praktiske Jenteskole, der begyndte i 1877, har ogsaa i det forløbne Femaar fortsat sin Virksomhed. Skolens Formaal er at give unge Kvinder theoretisk og praktisk Undervisning i Husstel, Madstel og Melkestel for at uddanne dem til dygtige Husmødre paa Landet.

I de første 20 Aar skulde Skolen efter Planen have 20 Elever; fra og med 1897 udvidedes den til at modtage 30 Elever. Elevantallet i det forløbne Femaar var henholdsvis 30, 28, 26, 20 og 30.

I Amtets Tjeneste har gjennem hele Femaaret virket 2 Amtsagronomer. Den ene er bosat i Sogn, den anden i Nordfjord. Deres Assistance har været meget søgt af Gaardbrugerne, der mere og mere føler Behov for kyndig Veiledning i alt Gaardsdriften vedrørende. Amtsagronomernes Virksomhed har bestaaet i Afholdelse af Foredrag rundt i Distrikterne, i at give Veiledning i forskjellige Jordbrugsarbeider, som Grøftningsarbeider (til 232 Rekvirenter), Dyrkning af Nyland (til 151), i almindelig Gaardsdrift (til 193), Havevæsen (30), Husdyravl (192), Byggearbeider (248), Vandledninger, Engvanding, Gjødselkummer m. m.

Desuden har de forrettet dels som Bestyrere ved Dyr-, Fjøs- og Ungkvægskuer, dels som Prisdommere ved Dyrskuer og Udstillinger, og bestyret Forsøgsdyrkningen inden Distriktet.

Landhusholdningsselskabet har i Femaaret fortsat sin Virksomhed i samme Spor som tidligere.

Selskabets Virksomhed vil fremgaa af følgende Oversigt:

Det havde i sin Tjeneste i Aarene 1901 og 1902 2 Gartnere og 3 Lærerinder i Hus- og Madstel. Siden 1903 har der kun været en Amtsgartner, lønnet af Selskabet. Det har ydet Bidrag til Afholdelse af Kvægudstillinger og Faareudstillinger, Dyrskuer og andre lokale Udstillinger, Fjøsskuer, Hoppe- og Følskuer, til Reiseudgifter for en Vandrelærer i Hovbeslag, endvidere til et større Antal Ungkvægskuer og Kaaringsmøder til Udtagelse af Stamkjør. Det har videre ydet Bidrag til Indkjøb af Stamvædre, til kortere Kurser i Fjøs- og Melkestel, Havebrug, Hus- og Madstel samt til Kontrolforeninger, underholdt en Avlsstation for Yorkshiresvin og uddelt Præmier for vel udførte Melkeregnskaber samt til flinke Budeier med noget længere Tjenestetid.

Fremdeles har det uddelt Reisestipendier til yngre Mænd, der har ønsket at erhverve sig større Indsigt i Jordbrug og Kreaturstel, ydet Bidrag til Afholdelse af Husflidskurser og en Række Plantekulturforsøg i forskjellige Distrikter inden Amtet, samt indkjøbt og uddelt Landbrugsskrifter m. v.

Sammen med Søndre Bergenhus Amt har Selskabet i 1901 og 1905 afholdt større Fællesudstillinger i Bergen for Havebrugsprodukter, Husflid og landlig Industri, og hvert Aar ved Bergens Museum kortere Foredragskurser for Landmænd over forskjellige Grene af Landbrugs-, Husdyrbrugs- og Havebrugslæren.

Lignende Foredragskurser har efter Selskabets Foranstaltning ogsaa været afholdt i nogle af Amtets Bygder.

De under Selskabets Bestyrelse staaende Kvægudstillinger afholdtes i 1901 i Sogndal og Førde, i 1902 i Lavik og Indre Holmedal, i 1903 i Vik og Førde, i 1904 i Lærdal og Indre Holmedal og i 1905 i Lavik og Førde.

Faareudstillingerne afholdtes i 1901 i Vik og Askvold, i 1902 i Lærdal og Gloppen, i 1903 i Vik og Askvold, i 1904 i Eivindvik og Bryggen, og i 1905 i Marifjæren og Askvold.

Af de ved Selskabets Foranstaltning afholdte Dyrskuer og Udstillinger skal nævnes:

Almindelige Bygdedyrskuer holdtes i 1901 i Indre Holmedal, Hornindalen og Indviken, i 1903 i Arnefjord Sogn af Vik og i Olden Sogn af Indviken, i 1904 i Hyllestad, Daviken og Indviken.

Udvalgsmøder (Dyrskuer efter det Flach'ske System) holdtes i 1901 i Vik, i Holsen Sogn af Førde og i Opstryn Sogn af Stryn, i 1902 i Lærdal, i Helgheim Sogn af Jølster og i Eid, i 1903 paa Grødes og Raftevold i Hornindalen.

Udstilling af Fjærkræ afholdtes i Forbindelse med Kvægudstillingerne i Gloppen i 1904 og i Førde i 1905, paa sidste Sted var der ogsaa Udstilling af Svin.

Fjøsskuer holdtes i 1901 i Lyster og Førde, i 1902 i Hyllestad og Jølster, i 1903 i Gloppen, i 1904 i Leikanger, Kvamsø Sogn af Vik og i Selje, i 1905 i Sylvarnes Landboforening i Vik, i Kirkebø og Sulen, i Dale Sogn af Ytre Holmedal og i Gulen Landboforening i Bremanger.

Hoppe- og Følskuer afholdtes i 1901 i Vik, Stryn, Jølster og Breim, i 1902 i Eikefjorden i Kinn, paa Oldøren og Øvre Olden i Indviken, i 1903 i Lavik, Utviken i Indviken og Gloppen, i 1904 i Indre Holmedal, Daviken og Maurstad i Daviken, i Selje og paa Drage i Selje, i 1905 i Vik, Naustdal og Stryn.

Statens og Amtets Udstilling af Fjordheste afholdtes i Førde til og med 1904. Udstillingen er senere nedlagt og Statshesteudstillingen for Fjordheste gjort alternerende mellem Nordfjordeidet og Førde.

Antallet af de Sogneselskaber og Landboforeninger, der har sluttet sig til Landhusholdningsselskabet, udgjorde ved Udløbet af 1900 ialt 4 2, men er nu steget til 7 6. Flere af Foreningerne udfolder en betydningsfuld Virksomhed.

Det ordinære Bidrag til Selskabet af Stat og Amt udgjorde i 1901 og 1902 Kr. 5 200.00, i 1903 og 1904 Kr. 6 816.68, i 1905 Kr. 6 600.00. I 1905 har det derhos faaet et extraordinært Bidrag af Staten, stort Kr. 1 000.00, til Indkjøb af Avlsdyr, i 1903 og 1904 extraordinært af Staten Kr. 733 33, i 1905 Kr. 1 100.00, svarende til Distrikternes Bidrag til Dyrskuer, Fjøsskuer og andre lokale Udstillinger, Budeiepræmier og Kontrolforeninger, og endelig af Stat og Amt extraordinært Bidrag til Forsøg med Dyrskuer efter det Flach'ske Præmieringssystem, det ovennævnte Havebrugs- og Landbrugskursus samt de almindelige Kvægudstillinger, Faareudstillingerne og Hesteudstillingen i Førde.

Selskabets Budget er steget fra Kr. 10 600.00 i 1901 til Kr. 13 300.00 i 1905.

Almindelige Bemærkninger.

Jordbruget omfattes i det hele med stigende Interesse. Der spores paa mange Omraader adskillig Fremgang, og Udviklingen har gaaet jevnt frem. I korte Hovedtræk vil dette kunne udtrykkes saaledes: Faginteressen har holdt sig jevnt oppe. Oplysningen er steget, Kundskabstrangen vokset og Sammenslutningstanken øget. Adskillig nydyrket Jord er lagt under Kultur. Mange tidsmæssige Udhusbygninger er reist. Eiendommenes Udskiftning og den paagaaende Veibygning har lettet Driftsvilkaarene betydelig og har bidraget til, at Jordbrugsdriften lidt efter lidt er bleven mere intensiv. Redskaber og Hjælpemidler forøvrigt bedres efterhvert. Kvægstellet udvikles. Produkterne tilgodegjøres paa bedre Maade og afsættes for gjennemgaaende bedre Salgspriser.

Naturforholdene og tildels enkelte ældre Hævdsrettigheder lægger dog større eller mindre Hindringer iveien for en tidsmæssig Drift. I saa Henseende kan nævnes: Jordeiendommenes tildels stærkt kuperede Terrænforhold med oftere stenfuld Jord, mangelfulde Veiforbindelser, Teigblanding, Fællesrettigheder i Ind- og Udmark, Fællesbeitning og uheldige Kaarkontrakter m. v.

Dette er altsammen Forhold, som virker mere eller mindre hemmende for rationelle Driftsmaader, for Brugen af Redskaber, for Nylandsdyrkning, for Jordens bedre Dyrkning og Jords Fredning, — i det hele for Forbedringer og Fremskridt.

Det landøkonomiske Bygningsvæsen har gjort jevn Fremgang. Tidsmæssige Udhusbygninger bygges der stadig flere af. Amtsagronomerne har udarbeidet et stort Antal Bygningstegninger med Beskrivelse. Kravene paa saadanne vokser for hvert Aar. Men det er dog desværre endnu mangesteds, som om man ikke er kommet til fuld Forstaaelse af den store Betydning, gode og hensigtsmæssige Udhusbygninger har for Landbrugets heldige Udvikling. Ialfald lægges der ikke saamegen Vind derpaa, som ønskeligt kunde være.

3. Skogdrift.

Skogenes Beskaffenhed.

Skogenes Beskaffenhed og Væksterlighed er meget forskjelligartet. Furu og Birk samt paa sine Steder Or er de skogdannende Træer i Amtet. Desuden forekommer endel Asp, Rogn, Hæg, Lind, Alm, Ener, Hassel. Gran findes næsten ikke. Af Amtets Kystdistrikter er store Strækninger skogløse, og inde i Fjordene findes ogsaa større Strækninger af Lierne uden Skog, navnlig hvor Terrænet er for brat, og hvor der stadig gaar Sneskred, Stenskred eller Stensprang.

Efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver for 1905 hidsættes:

Skog af betydelig Udstrækning findes kun i følgende Herreder: Sogndal, Ytre Holmedal (Smaaskog), Kinn, Vevring, Daviken, Hornindalen, Gloppen, Breim, Indviken, og af nogen Udstrækning i Aardal, Indre Holmedal, Bremanger og Eid.

Skogen er med Hensyn til Bestandens Tæthed gaaet mærkbart eller noget frem — især for Birkens Vedkommende — i Lyster, Hafslo, Lærdal, Borgund, Lavik, Brekke, Ytre Holmedal, Kinn, Vevring, Bremanger, Daviken, Indviken og Stryn, medens den er gaaet tilbage i Aardal, Aurland, Kirkebø, Sulen, Hyllestad, Indre Holmedal, Selje og Hornindalen. Med Hensyn til Dimensioner er der Fremgang alene i Lærdal, men Tilbagegang i Aardal, Hyllestad, Indre Holmedal, Bremanger, Eid, Hornindalen, Indviken og Stryn.

Tømmerdrift.

Tømmerflødning foregaar efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver ikke nogetsteds i Amtet.

Naar undtages paa nogle større Eiendomme i det indre af Sogn, foregaar der ikke nogen Tømmer- eller Sagbrugsdrift i større Maalestok. De enkelte Eiendommes Skogstrækninger er i Almindelighed saa smaa, at der aarligaars kun bliver et mindre Kvantum til Afvirkning. Mange Steder findes smaa primitive Gaardssage og i Almindelighed bliver Skogprodukterne helt forædlede, forinden de sælges. Hovedmassen af Skogens Afkastning — foruden hvad der benyttes til Gaardsbrug — tilvirkes i enkelte Distrikter til Fiske- og Frugttønder, Exportkasser for Fisk samt til Baadbygning. Som Regel bliver de fleste Skog-

produkter paa første Haand solgt til Bygdens Landhandlere, der igjen omsætter Ved og uhøvlede Bord til de skogfattige Kystdistrikter og til Bergen, Fisketønder og Fiskekasser til de større Fiskepladse inden Amtet og til Bergen. Frugttønderne benyttes i de frugtdyrkende Fjordbygder, medens en Del ogsaa afsættes til Bergen.

Større Salgslast eller Smaatømmer leverer intet Herred i betydeligt Omfang, medens Aardal, Sogndal, Leikanger, Daviken, Hornindalen, Gloppen, Breim og Indviken leverer i noget Omfang, og Hafslo, Lærdal, Balestrand, Kirkebø, Hyllestad, Ytre Holmedal, Jølster, Bremanger og Stryn i ringe Omfang.

Bygningstømmer kjøbes i større eller mindre Grad af alle Herreder, undtagen Jostedalen, Hafslo, Sogndal, Leikanger, Hornindalen, Gloppen, Indviken og Stryn. En større Del af dette Tømmer tilføres fra andre Landsdele og omsættes ved Trælastlagere i de ytre Distrikter.

Salg af Brændeved har større eller mindre Betydning for alle Amtets Herreder, undtagen Jostedalen, Lyster, Hafslo, Lærdal, Aurland, Kirkebø, Brekke, Gulen, Sulen, Askvold og Selje.

Kjøbe Brænde maa Sulen, Askvold og Bremanger og delvis ogsaa Lærdal, Gulen og Selje.

Som Brændsel bruges meget Stenkul i Gulen og Askvold, lidt i Leikanger, Balestrand, Ytre Holmedal og Selje.

Kokes bruges meget i Gulen, lidt i Leikanger, Balestrand og Ytre Holmedal.

Torv bruges i ganske betragtelig Udstrækning i Gulen, Hyllestad, Askvold, Selje og Daviken, i nogen Udstrækning i Hafslo, Sulen, Eid, Hornindalen og Gloppen, lidt i Jostedalen, Lyster og Breim og i ringe Udstrækning i Ytre Holmedal.

Torvmyrer, hvorfra Torv let kan hentes, findes af betydelig Udstrækning i Askvold, Jølster, Kinn, Vevring og Selje, af nogen Udstrækning i Bremanger, Hornindalen, Breim og Stryn, af mindre Udstrækning i Jostedalen og Gulen.

Foruden almindelig Salgslast og Brændeved sælges der i betragteligt Omfang Planker fra Sogndal og Hornindalen, Bord fra Hafslo, Aardal, Sogndal og Hornindalen, Telefonstolper fra Sogndal, Tøndestav fra Aardal, Indre Holmedal, Hornindalen, Gloppen, Breim, Indviken og Stryn, Tøndebaand fra Leikanger, Balestrand, Eid, Gloppen, Breim, Indviken og Stryn, Tøndebunder fra Indre Holmedal, Træbunder til Træsko (ca. 20 000 Par aarlig) fra Ytre Holmedal, Furutønder og Sildekasser fra Kinn og Vevring, Fiske-, Frugt- og Ølkasser fra Stryn, Bastetoug fra Indviken, Næver og Bark fra Førde, Naustdal, Gloppen og Breim og Enerstaur fra Eid m. fl. Steder.

Plantning.

Der er i Femaaret ved Plantning gjort meget for at vinde nyt Skogland.

Ved Femaarets Begyndelse var der inden Amtet 135 Felter, hvorpaa der blev plantet af Amtets Skogplantningsselskab; den overveiende Del af disse

Felter var imidlertid enten saakaldte «Skoleplantefelter» — under Fredsskogfelternes Minimumsstørrelse (10 Maal), — eller de var uden bestemte Grænser. De af disse Skoganlæg, der laa i det indre af Amtet, var som Regel ikke fredede. I de ytre Distrikter derimod opførtes som oftest Gjærder, men de var i Almindelighed ikke fredbare, og Følgen blev, at Planterne helt eller delvis ødelagdes. Siden Sommeren 1901 har Selskabet sendt den til Indgjærding bestemte Del af Fredskogbidraget in natura — Strengnet, Streng, Kramper og tildels ogsaa Stolper. Derved opnaaedes bl. a. at faa Felterne indhegnet med Strengnet, som har vist sig at være saa at sige det eneste, der holder Sauer og Gjeder ude.

I 1901 blev der af ovennævnte Selskab udplantet paa ialt 173 — hovedsagelig mindre — Felter tilsammen 257 200 Planter og udsaaet 20.5 kg. Frø. Planterne kom væsentlig fra 5 smaa Planteskoler inden Amtet, men noget ogsaa fra Statens Planteskoler ved Sandnes og Molde.

For Resten af Femaaret er Plantningen foretaget af Bergens Skogselskab, hvorom nærmere nedenfor.

Efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver vedkommende Skogdriften for 1905 hidsættes:

Snaumark skikket til Skogkultur findes der i alle Herreder, i mange i betydeligt Omfang.

Saaning eller Plantning er alene foretaget af den private Skogeier i betydeligt Omfang i Breim, i noget Omfang i Borgund, Leikanger, Gulen, Indre Holmedal, Bremanger, Eid og Gloppen, men forøvrigt i ringe Omfang eller slet ikke.

Indsamling af Kongler til Udvinding af Træfrø er alene foretaget i betydeligt Omfang i Gloppen og i ringe Omfang i Leikanger, Førde, Naustdal, Hornindalen og Breim.

Tømmerpriser.

For Trævirke fra Statens Skoge har der i Femaaret gjennemsnitlig været opnaaet paa Roden i Skogen:

for Tømmertræer	pr. m³	Kr.	14.86
- mindre Gavntræer	—«—	-	7.40
- Ved	—«—	-	3.00

Middelprisen pr. Meterfavn Brændeved, fremført til Forbrugsstedet inden Bygden, har i de forskjellige Herreder været for:

Birk	fra	Kr.	10.00 (i Breim)
	til	-	18.00 (i Aurland og Bremanger),
Or	fra	-	5.50 (i Breim)
	til	-	13.00 (i Aurland og Selje),
Furu	fra	-	8.00 (i Breim)
	til	-	15.00 (i Bremanger).

Ogsaa andet Trævirke har været godt betalt.

Offentlig og privat Skog.

Af Amtets samlede Skogflade antages at være paa udenbygdsboende norske Borgeres Hænder alene ca. 1 Pct. i Leikanger (Naaleskog) til en Værdi af Kr. 20 000 og ca. 5 Pct. i Bremanger til en Værdi af ca. 1 000 Kr. og paa Udlændingers Hænder alene ca. 1/4 Pct. i Ytre Holmedal (Birkeskog) til Værdi 4 à 500 Kr.

Det Offentlige eier inden Amtet et samlet Areal af 103 374 Maal, heraf 61 997 Maal Statsalmenning. Af det samlede Areal er 44 093 Maal Furuskog, 30 747 Maal Løvskog og Resten uproduktiv Mark og Høifjeld. De offentlige Skoge inden Amtet har i Femaaret givet en Bruttoafkastning af Kr. 40 127.47 og en Nettoafkastning af Kr. 30 170.21. Desuden er der til de i disse Skoge 723 Brugsberettigede leveret Træmaterialier til en Værdi af Kr. 9 152.91 paa Roden. I de offentlige Skoge inden Amtet er der udplantet 187 900 Planter og udsaaet 5 Kg. Frø i Femaaret. Endvidere er der paa Myr og vandsyg Skogmark optaget 13 829 m. Grøft og oprensket 4 895 løbende m. Bækkefar.

De private Skogeiere har derimod hidtil vist liden Interesse for Afgrøftning af vandsyg Mark.

Værnskogsvedtægter skal efter Amtstingets Bestemmelse istandbringes i alle Amtets Herreder. Der er ogsaa for samtlige Herreder udarbeidet Forslag om, hvad der skal henregnes til Værnskog; men hidtil er Værnskogen fastslaaet og Vedtægter approberet alene for følgende Herreder: Aurland, Kirkebø, Hyllestad, Ytre Holmedal, Jølster, Naustdal, Kinn, Eid, Hornindalen, Gloppen, Breim, Indviken og Stryn. At det gaar saa sent med at faa Vedtægterne indført, har væsentlig sin Grund i, at Herredsstyrerne nødig vil vedtage Værnskogkomiteernes Forslag til Værnskog, hvilke for samtlige gjenstaaende Herreders Vedkommende gaar ud paa, at al Skog og Skogmark i Herredet skal betragtes som Værnskog.

Ny Befaring til Udtagning af Værnskog har været foretaget i Kinn Herred, og Skogstyret har givet sit Samtykke til, at ny Befaring for offentlig Regning foretages af Indre Holmedals Herred. Og efter Skogforvalterens Mening vil det visselig blive nødvendigt, at ny Befaring foretages i de fleste gjenstaaende Herreder til Udsondring af den Skog og de Skogmarker, som efter Værnskoglovens § 1 virkelig er Værnskog, forinden det kan ventes, at Herredsstyrerne vil fastsætte Værnskogens Grænser og vedtage Vedtægter. Det ser forresten ud til, at de istandbragte Vedtægter ikke har sin fulde Virkning, idet de paa de fleste Steder endnu ansees som et Indgreb i Eierens frie Dispositionsret over sin Eiendom.

Skogbrandsregler er udfærdiget kun for et Herred, nemlig Sogndal.

Sommeren 1902 begyndte den i 1899 opdagede Herjing af Furuspinderen *(Bombyx pini)* i Tingestad Almenninger i Sogn at gribe saa voldsomt om sig, at det blev nødvendigt at gjøre noget for at faa den stanset. Tidlig paa Vaaren 1903 blev det derfor med en Bekostning af Kr. 850 foretaget Liming af en ca.

300 Maal stor Strækning i den Udkant af den angrebne Skog, hvor Aatet var stærkest, og hvor Herjingen saa ud til at ville fortsætte. Vaaren 1904 viste det sig, at Herjingen var fuldstændig ophørt. Til Stansningen bidrog foruden Limingen vistnok ogsaa den store Mængde af Snyltere, som allerede viste sig om Sommeren 1902, men i størst Mængde 1903.

Ved Herjingen blev ca. 1 100 Maal Skog snauet. Herjingen gik langs en Li opover fra Sjøen paa et Terræn, hvor Jordsmonnet var grundt og daarligt, medens det ovenfor var dybere og Skogens Væksterlighed som Følge deraf langt bedre.

Sommeren 1902 opdagedes ogsaa paa forskjellige Steder i det Indre Sogn nogle mindre Angreb af den røde Furubarhveps *(Lophyrus rufus)*, der dog stansede af sig selv. Paa Skogen i Nordfjord har derhos Hjorten gjort nogen Skade.

I Driftsmaaderne er der neppe nogen større Forandring. Specielt foregaar Løvning til Kreaturfoder i noget nær uformindsket Omfang.

Skogselskabers Virksomhed.

I September 1902 blev Nordre Bergenhus Amts Skogplantningsselskab sammensluttet med Bergens Skogselskab, der fra den Tid overtog alt Arbeide i Amtet. Der ansattes samtidig en Skogplanter, der i Forening med den i Søndre Bergenhus Amt tidligere ansatte Amtsskogmester skulde overtage Ledelsen af den tekniske Del af Skogselskabets Arbeide i Amtet.

Da Sammenslutningen fandt Sted, var der oprettet 9 Skoglag. Fra September til Udgangen af Aaret blev ved Amtsskogmesteren og Skogforvalteren oprettet yderligere 27 Skoglag.

Siden Sammenslutningen er Interessen for Skogsagen inden Amtet vokset overmaade stærkt, hvad der ogsaa vil fremgaa af Oprettelsen af den store Mængde lokale Skoglag. Og den aarlige Beplantning af fredet Mark har som Følge deraf tiltaget i stor Maalestok. Det gjælder imidlertid ogsaa her, at det raadende Fællesskab i Udmark og et vidtdrevet Sameie hemmer Arbeidet.

Det første Arbeide, som Bergens Skogselskab efter Sammenslutningen lod udføre inden Amtet, bestod i Inspektion af de bestaaende Fredskogfelter. Disse viste sig gjennemgaaende at være i en skrøbelig Forfatning. Gjerderne var paa mange Steder forfaldne. Endel Felter var ogsaa af daarlig Kvalitet, og de af disse, der trængte meget Gjerdemateriel for at komme i god Stand igjen, lod Selskabet med Eierens Samtykke udgaa. Følgen af dette blev, at der af de til og med 1901 optagne Fredskogfelter kun bibeholdtes 35 med et Areal af 941 Maal.

Efterstaaende Tabel viser Tilgangen paa Fredskogfelter, samt hvad der er udplantet for hvert Aar:

Aar.	Fredskogfelter optaget.		Tilstaaet Bidrag:			Planter udsat ved Skogselskabet ialt.
	Antal.	Areal.	Af Staten.	Af Bergens Skog-selskab.	Tilsammen.	
		Maal.	Kr.	Kr.	Kr.	
Til 1902	35	941	4 180.00	935.89	5 115.89	-
I 1902	20	749	2 996.00	381.49	3 377.49	323 500
- 1903	31	2 497	9 988.00	652.12	10 640.12	617 290
- 1904	60	2 200	8 800.00	2 232.73	11 032.73	880 600
- 1905	28	834.5	3 338.00	822.00	4 160.00	1 196 596
Tilsammen	174	7 221.5	29 302.00	5 024.23	34 326.23	3 017 986

Af de 174 Fredskogfelter er der udgaaet 1, saa der ved Femaarets Slutning ialt var 173, der alle er sikkert fredede og fremviser en jevn, god Plantetrivsel.

Til de 173 Fredskogfelter kommer 24 Statsplantefelter. Disse er optaget af Skogforvaltningen, der ogsaa havde Tilsynet med dem helt til 1903, da Skogstyret bestemte, at de i Lighed med Fredskogfelterne skulde administreres af Skogselskabet.

Af Skoleplantefelter findes nu bare nogle yderst faa. Selskabet har nemlig i Aarenes Løb gjort den Erfaring, at disse kun i de sjeldneste Tilfælde bliver godt fredede, og har derfor ikke gjort noget for at faa deres Antal forøget. Skolebørnene, der i Begyndelsen særlig var henvist til disse Felter med sine Plantedage, arbeider nu omtrent udelukkende paa Fredskogfelterne, da disse er de bedst fredede.

Naar undtages Jostedalen, er Skoglag nu oprettet i alle Amtets Herreder, tildels flere Lag i samme Herred. Der er nu ialt 44 Skoglag.

I Plantningerne ude ved Havet — særlig paa Øerne — har Furubarhvepsen og Aarfuglen gjort endel Skade, der i de senere Aar dog har været i Aftagende. Paa nogle faa høiereliggende Felter i det indre af Søndfjord har ogsaa Haren gjort nogen Skade.

Til Bergens Skogselskab har der siden Sammenslutningen været ydet et aarligt Amtsbidrag, stort Kr. 2 000.

4. Fiskerier.

A Saltvandsfiskerierne. Driftsmaade.

Den i forrige Femaarsberetning omtalte og da paabegyndte Omlægning af Driftsmaaden er i dette Femaar fortsat. Medens der ved Femaarets Begyndelse kun fandtes et Par Fiskedampfartøier, var Antallet i Slutten af 1904 steget til 14 og ved Udgangen af 1905 til antagelig 16.

Ligeledes har der til Brug ved Fiskerierne været anskaffet endel dækkede Baade og Kuttere af forskjellig Størrelse. Forøgelsen heraf i Løbet af Femaaret kan dog ikke opgives, men om Høsten 1906, da der ved Fiskeridirektoratet blev forsøgt en Optælling af dækkede Fiskebaade i Landet, viste det sig, at Amtet havde 18 Fiskedampskibe, 17 Motorbaade og 24 større og 13 mindre dækkede Baade og Kuttere.

Statens Havfiskefond har skaffet tilveie en god Del af den i Havfiskefartøierne lagte Kapital. Ved Udgangen af 1905 var der i det hele udlaant Kr. 13 500.00 til 4 Seilfartøier og Kr. 200 000.00 til 10 Fiskedampskibe, og 31 Marts 1906 havde det ældre Havfiskefond tilgode i Amtet Kr. 34 208.29, og det nye, der alene laaner til Dampfiskefartøier, Kr. 116 500.00.

Fiskedampskibene har havt sin væsentligste Virksomhed ved Havfiskerierne som Drivgarnsfisket i Nordsjøen efter Sild, Storsildfisket med Drivgarn, mest udenfor Kysterne af Romsdals Amt, og Bankfisket med Liner paa Eggen og paa Nordsjøplateauets nordlige Afheld.

Forøvrigt er der i dette Femaar fra dette Amt taget ivrigere Del i Sildefisket i Nordsjøen med Drivgarn end tidligere, og Enkelte har tillige begyndt at operere ved Island, — og her ikke alene med Drivgarn, men ogsaa med Posenøter. Der savnes imidlertid nærmere Oplysninger om, hvor stor Deltagelsen i Islandsfisket og i Expeditioner til Ishavet, Grønland m. v. har været.

I de store Skreifiskerier nordenfor Stat antages Virksomheden fra ovennævnte Fartøiers Side at have været af liden Betydning.

Nogle Kuttere har enkelte Aar, 9 Stykker i 1905, deltaget i Makrelfisket med Dorg i Nordsjøen.

Fiskeriet af Laks foregaar i Sjøen saagodtsom udelukkende med Kilenøter og Værp (Giljenot, Flakenot og Siddenot). Fangsten af Sjøørret, der er ganske ubetydelig i Sammenligning med Laksefisket, foregaar i Sjøen væsentlig med Kastenøter og Sættegarn.

Udstyr og Redskaber.

Med Anskaffelsen af større og bedre Fartøier har disses Udrustning og Godheden og Mængden af Redskaber gjort Fremgang især for Drivgarnenes og Banklinens Vedkommende. Der er ogsaa kommet i Brug en Del

nyere Slags Redskaber, f. Eks. Posenøter, Ræketrawler, Ruser, uden at disse endnu har faaet nogen større Betydning for Bedriften.

Antallet af Kilenøter i Aarene 1901—1905 var henholdsvis 1 000, 1 079, 1 165, 1 184 og 1 081, og af Værp henholdsvis 66, 58, 62, 51 og 49.

Tilvirkningsmaade.

I Tilvirkningen af de forskjellige Fiskevarer er det vanskeligt at paavise nogen mærkbar Udvikling eller Forbedring. Navnlig gjælder dette de fleste af de Produkter, som ved Saltning m. v. gjøres skikket for Omsætning gjennem et længere Tidsrum Der bruges gamle og prøvede Tilvirkningsmaader, hvis Forbedring gjennem en omhyggeligere Behandling vistnok foregaar lidt efter lidt, om det end ikke netop kan paavises nogen synderlig Fremgang i et kortere Tidsrum. Derimod er Forbedringen i den ferske Fisks Behandling for Salg paa længere Afstande paatagelig gjennem omhyggeligere Isning og bedre eller mere ensartet Emballage. Der er dog i denne Retning endnu meget at forbedre.

Udbyttet.

Efter de statistiske Aarbøger meddeles følgende Oversigt over Udbyttet af Amtets Kystfiskerier i Femaaret:

Aar.	Skrei.	Sild.	Makrel.	Sei, Lange etc.	Laks og Sjøørret	Hummer.	Østers.	Samlet Værdi.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	214 338	638 107	67 952	399 070	188 735	11 704	675	1 520 581
1902.....	254 147	1 053 820	749	628 200	137 860	12 228	1 200	2 088 204
1903.....	203 870	563 506	144	554 462	172 309	21 820	1 200	1 517 311
1904.....	204 500	337 400	-	432 600	183 500	20 800	900	1 179 700
1905.....	255 400	630 100	75 600	482 200	175 000	27 700	900	1 646 900
Sum 1901—1905	1 132 255	3 222 933	144 445	2 496 532	857 404	94 252	4 875	7 952 696
Sum 1896—1900	1 178 542	3 476 810	-	825 210	720 424	59 020	534	6 260 540

Disse Fiskerier har altsaa i dette Femaar bragt et Udbytte af ca. Kr. 1 700 000 eller ca. 27 Pct. mere end i forrige Femaar. Det er især Fisket af Sei, Lange etc., som har givet betydelig større Udbytte. Makrelfisket saavelsom Fisket af Laks og Sjøørret samt Hummer har ogsaa faaet større Betydning, medens Udbyttet af de store Fiskerier, Torske- og Sildefiskerierne, har været noget mindre.

Fangstekspeditioner efter Sæl, Hvalros, Hval eller Bottlenose foregaar ikke her fra Amtet.

Afsætningsmarkeder.

Afsætning af Fiskeprodukterne har i hele Femaaret været meget god og i Regelen med høie og stigende Priser. Det gjælder især Udbyttet af Bankfisket, Skreifisket og det almindelige og daglige Kystfiske. Det sidste har ved den i Femaaret tiltagende Benyttelse af udenlandske Markeder, især Hamburg som Marked for fersk Fisk og Smaasild, og ved de jevnt gode Priser, der opnaaes ogsaa paa de indenlandske Forbrugssteder, vistnok givet gode Indtægter for mange Kystfiskere Sildefisket har vistnok i flere Aar været meget smaat, men bedre Udnyttelse af smaa Sild og de forhøiede Priser har dog bragt ikke saa lidet Udbytte.

Navnlig i Turisttiden anvendes ikke ubetydeligt af den opfiskede Laks i Hoteller og paa Dampskibe; men den langt overveiende Del af Fangsten sælges til Opkjøbere, der eksporterer Varen i fersk Tilstand til Udlandet, fornemmelig til England.

B. Ferskvandsfiskerierne.

I foranstaaende Opgave over Udbyttet af Amtets Kystfiskerier er ikke medregnet Udbyttet af Laks- og Ørretfiske i Elvene. Værdien af dette er af Fiskeriinspektøren for Ferskvandsfiskerierne opgivet saaledes:

(Se Tabellen næste Side.)

Ovennævnte Tal er opgivne saaledes af vedkommende Fiskeristyrer, og er ialfald for Enkeltes Vedkommende neppe helt nøiagtige. Der er Grund til at tro, at Tallene i det hele taget er for lave.

Opgaverne giver iøvrigt intet rigtigt Begreb om Elvenes økonomiske Betydning for Eierne. I Elvene er nemlig Fisket næsten overalt bortforpagtet til Sportsfiskere, i Regelen Udlændinger. Den aarlige Forpagtningsafgift udgjorde for Sogn i 1905 ca. 43 000 Kr. For Sønd- og Nordfjord foreligger ingen samlet Opgave derover senere end for 1900, da Forpagtningsafgiften udgjorde ca. 18 100 Kr., der uden Tvivl senere er steget adskillig. Foruden Forpagtningsafgiften nedlægger de udenlandske Sportsfiskere med Følge under sit Ophold i Distriktet betydelige Beløb som Betaling for Logis, Tjenerhjælp, Befordring m. v.

Kunstig Udklækning har været drevet i Aurlandselven, Aardalselven, Lærdalselven, Mørkreidselven, Aarøelven, Sogndalselven, Førdeelven og Eidselven. Ialt har der inden Amtet været udklækket i 1900—1901, 1901—1902, 1902—1903 og 1903—1904 henholdsvis 876 600, 731 000, 557 800 og 851 000 Laksyngel, samt i 1904—1905 393 000 Laksyngel.

Elve.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Vikselven	300	400	150	300	?
Nærøelven	158	167	340	260	780
Flaamselven	320	616	538	436	400
Aurlandselven	3 068	827	582	1 065	743
Lærdalselven	2 500 (?)	2 600 (?)	12 768	4 152	6 900
Aardalselven	1 250	910	390	114	323
Fortunselven	600	500	750	750	500
Mørkreidselven	75	100	425	200	630
Jostedalselven	24	15	0	24	?
Aarøelven	1 002	1 168	950	578	1 858
Sogndalselven	88	70	130	105	100
Vadheimselven	25	30	40	144	0
Lervikselven	180	200	0	0	0
Tilsammen i Sogn	9 590	7 603	17 063	8 128	12 234
Flekkeelven	10	12	100	246	410
Dalselven	90	150	70	50	0
Gaula	1 219	1 236	960	1 501	1 343
Førdeelven	480	649	491	1 028	942
Naustdalselv	151	218	641	280	500
Osenelv	195	170	1 114 (?)	95	210
Hops (Strømme) Elv	139	282	9	14	91
Ommedals (Aa) Elv			60	217	348
Gloppenelven	481	1 222	620	623	712
Oldenelven	920	1 240	1 513	838	1 321
Loenelven	80	75	172	220	310
Strynselven	3 132	3 745	3 495	3 331	4 880
Eidselven	322	760	1 117	725	668
Tilsammen i Sønd- og Nordfjord	7 219	9 759	10 362	9 168	11 735
Hele Amtet	16 809	17 362	27 425	17 296	23 969

Altsaa tilsammen Kr. 103 161 mod Kr. 90 648 i forrige Femaar.

5. Bergværksdrift.

Der har i Femaaret ikke været drevet nogen Bergværksdrift her i Amtet før i 1905, da der paabegyndtes Drift paa endel Kisforekomster paa Svanøen i Kinn Herred. Der produceredes 1 600 Ton Svovlkis med 2 Pct. Kobbergehalt. Der er bygget et større Kaianlæg for Lastning og opført Arbeiderbolig m. v. Belægget var optil 3 Formænd og 50 Mand med 13 600 Dagsværk.

Ved de gamle Grimeli Gruber i Askvold er der udført endel Undersøgelsesarbeider, hvorved 150 Ton Kobbermalm à ca. 4 Pct. er vundet. Arbeidsbelægget var 1 Formand og 8 Arbeidere med 2 165 Dagsværk.

6. Industri.

Fabrikindustri.

Amtet har en Mængde Elve, og for fleres Vedkommende gjælder, hvad der af Kanaldirektøren i «Oversigt over de vigtigste norske Vasdrag» er anført om de vestlandske Elve i sin Helhed, at de i Fremtiden vil faa en endog meget stor Betydning som Industrivasdrag, væsentlig paa Grund af deres Beliggenhed i Nærheden af i Regelen isfrie Fjorde. Nedslagsdistrikterne er vistnok som Regel ikke synderlig store; men Faldet er i Almindelighed stærkt samlet, og den aarlige Nedbør er meget stor.

I mange Nedslagsdistrikter findes Indsjøer, navnlig oppe paa Høideplateauet, der antages at kunne tjene som Reguleringsbassiner.

De lavtliggende Sjøer vil neppe faa nogen væsentlig Betydning som Reguleringsbassiner, idet der nedenfor samme i Regelen ikke vil kunne faaes nogen betydelig Vandkraft. Derimod maa flere af Fjeldsjøerne kunne blive endog meget fordelagtige Reguleringsbassiner.

Det nødvendige Materiale til Bedømmelse af de fleste Elves Vandføring foreligger endnu ikke i den Udstrækning, at det kan tjene som sikkert Grundlag for Beregninger af Reguleringsarbeider.

Kanalvæsenet har imidlertid i de sidste Aar ogsaa her i Amtet udført en Række Vandmassemaalinger og Vandstandsobservationer, navnlig i Lærdalselven, Aardalselven, Jostedalselven, Aarøelven, Gaula, Førdeelven, Jølstra, Breimselven, Oldenelv nedenfor Oldenvand, Loenelv, Strynselven og Eidselven nedenfor Hornindalsvand.

Af Amtets Vandkraft er hidtil kun en forholdsvis liden Del taget i Industriens Tjeneste. Men en hel Del Fosse er i Løbet af de senere Aar indkjøbt i den Hensigt at nyttiggjøre Kraften.

Blandt Amtets Vasdrag er der kun faa, hvor der ikke findes betydelige Fosse, og de fleste af Elvene maa ansees for at have gode Betingelser som Industrivasdrag.

Af Amtets Elve skal efter Kanaldirektørens Oversigt nævnes følgende:

Flaamselven og Aurlandselven har begge store Fosse og flere mindre Sjøer. Nedslagsdistrikterne er henholdsvis 282 og 760 km² store.

Lærdalselven har 1 156 km² Nedslagsdistrikt, men kun faa og smaa Indsjøer, hvorfor Vandføringen er meget ujevn. Store Fosse i den øvre Del.

Aardalselven i Sogn har 1 003 km² Nedslagsdistrikt og kommer fra Jotunheimen. Den dannes af Tya, fra Tyin (35.1 km² stort og 1 050 m. over Havet) og Utla med den 261 m. høie og lodrette Vettisfos.

Jostedalselvens Nedslagsdistrikt bestaar for en stor Del af Jostedalsbræen I Lighed med de øvrige Elve i Sogn, Sønd- og Nordfjord, der har sit Hovedtilløb fra denne Bræ, har Jostedalselven om Sommeren en forholdsvis stor Vandføring, og Flommen, der hovedsagelig foraarsages ved Afsmeltning af Bræen, indtræder i Almindelighed først langt udpaa Sommeren. Jostedalselvens Nedslagsdistrikt, der udgjør 832 km², er fattigt paa Sjøer.

Aarøelven har sit Hovedtilløb fra Jostedalsbræen og gjennemløber Veitestrandsvand (17.6 km² stort, 168 m. over Havet) og Hafslovand (6.7 km² stort, 166 m. over Havet). Nedenfor er flere Fosse. Nedslagsdistriktet er 439 km² stort.

Gaula, der har Tilløb fra flere mindre Sjøer paa den vestlige Skraaning mod Jostedalsbræen, gjennemstrømmer Haukedalsvand (10.4 km² stort, 263 m. over Havet) og Viksvand (12.9 km² stort, 160 m. over Havet). Nedenfor haves Eikelandsfos, 13 m. høi, og Osfos, 14.7 m. høi. Nedslagsdistriktet er 633 km² stort.

Førdeelven kommer fra Jølstervand (40 km² stort og 52 m. over Havet). Af Fosse mærkes Brulandsfos, som er 15 m. høi. Nedslagsdistriktet er 702 km² stort.

Opstrynsvand (23.1 km² stort, 25 m. over Havet), Loenvand (10.2 km² stort, 88 m. over Havet), Oldenvand (8.4 km² stort, 37 m. over Havet) samt Breimsvand (23.6 km² stort, 56 m. over Havet), har alle Tilløb fra Jostedalsbræen med Nedslagsdistrikter henholdsvis: 547 km², 293 km², 219 km² og 621 km² store. Nedenfor Breimsvand er Eidsfoss, 31 m. høi.

Eidselven kommer fra Hornindalsvand (51 km² stort, 52 m. over Havet og 486 m. dybt) og har 216 km² stort Nedslagsdistrikt.

Som et Resultat af de hydrologiske Undersøgelser har Kanaldirektøren opstillet følgende Tabel over efternævnte Elves aarlige Afløbsmængder (i Liter pr. Sekund og pr. km² Nedslagsdistrikt):

Vasdrag.	Observationstid.	Max.	Middel.	Min.
Lærdalselven	21 — 1884—1904	47.0	37.7	29.0
Førdeelven (Jølstra) med Movand	4 — 1901—1904	95.5	75.0	62.6
Loenelven med Loenvand	5 — 1900—1904	73.2	60.4	46.7

Skjønt Amtet altsaa er rigt paa Vandkraft, er her dog fremdeles faa Fabrik- og Industrianlæg. I Femaarets Løb er kun nogle faa komne til, og Antallet var ved Femaarets Udløb steget til 40 med 295 Arbeidere, deraf i

Sogn ..... henholdsvis 19 og 140,
Søndfjord ..... — 12 - 108,
Nordfjord ..... — 9 - 47.

Efter en fra Fabrikinspektøren indhentet Opgave fordeler Anlæggene sig paa Amtets Herreder saaledes:

Bedriftens Art.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31 December 1905.			
		Mænd.	Kvinder.	Børn.	Sum.
1. Lyster:					
Isbedrift	1	40		-	40
2. Hafslo:					
Sagbrug	1	2	-	-	2
Meierier	1	1	1	-	2
Sum	2	3	1	-	4
3. Lærdal:					
Sagbrug	2	8	-	-	8
Meierier	1	1	1	-	2
Sum	3	9	1	-	10
4. Sogndal:					
Uldvarefabriker	1	7	5	2	14
Sagbrug	3	38	-	2	40
Møllebrug	1	2	-	-	2
Meierier	1	2	1	-	3
Sum	6	49	6	4	59

Bedriftens Art.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31 December 1905.			
		Mænd.	Kvinder.	Børn.	Sum,
5. Leikanger:					
Sagbrug	1	6	-	1	7
Farverier	1	2	-	-	2
Sum	2	8	-	1	9
6. Vik:					
Møller	2	4	-	-	4
Meierier	1	-	2	1	3
Bogtrykkerier	1	2	-	-	2
Sum	4	6	2	1	9
7. Gulen:					
Træskofabriker	1	7		2	9
8. Askvold:					
Jodfabriker	1	6	-		6
9. Ytre Holmedal:					
Teglværk	2	47	-	2	49
Uldvarefabriker	1	8	6	2	16
Klogfabriker	1	16	-	-	16
Margarinfabriker	1	8	-	-	8
Sum	5	79	6	4	89
10. Jolster:					
Meierier	3		5		5
11. Førde:					
Meierier	1		2		2
12. Florø Ladested:					
Farverier	1	2	-	-	2
Mekaniske Værksteder	1	4	-	-	4
Sum	2	6	-	-	6
13. Selje:					
Guanofabriker	1	3	-	-	3

Bedriftens Art.	Antal Bedrifter.	Antal Arbeidere 31 December 1905.			
		Mænd.	Kvinder.	Børn.	Sum.
14. Eid:					
Meierier	2		3	1	4
15. Hornindalen:					
Meierier	1	1	1		2
16. Gloppen:					
Shoddyfabriker	1	1	6	-	7
Tøndefabriker	1	4	-	-	4
Sum	2	5	6	-	11
17. Breim:					
Sagbrug	1	3	-	-	3
Meierier	1	-	4	-	4
Sum	2	3	4	-	7
18. Indviken:					
Meierier	1	6	12	2	20

Disse Anlæg havde et Antal af 29 Motorer for Vand med 504 H.-K., 12 Motorer for Damp med 252 H.-K. og 3 andre med 13 H.-K.

Foruden de her nævnte Anlæg findes der i Amtet en hel Del mindre Sagbrug, Kværnbrug, Vadmelsstamper o. l., men disse har ingen større Betydning og virker kun for den nærmeste Kreds.

Efter Opgave fra Rigsforsikringsanstalten var der i 1905 ialt 64 forsikrede Bedrifter med gjennemsnitlig 305 Arbeidere og 59 892 Dagsværk.

Haandværk.

Haandværksdriften antages heller ikke i dette Femaar at have undergaaet nogen væsentligere Forandring.

Fra Nordfjord berettes om nogen Fremgang i enkelte Herreder, ialfald hvad Snedkerhaandværket angaar. I Hornindalen er omtrent Halvdelen af voksne Mænd Ljaasmede; de sælger sine Slibeljaaer over Romsdals Amt helt til Nordland. Holmøy Arbeidsskole i Hornindalen har antagelig bidraget til at fremme Haandværksdriften i Nordfjord.

De almindeligste Haandværkere er Skomagere, Skræddere, Smede, Murere, Bygningsmænd og Snedkere, uden at nogen driver Haandværket i større Maalestok.

Forøvrigt er enhver som Regel selvhjulpen i alt daglig forekommende Arbeide, idet enten Husfaderen eller en voksen Søn forfærdiger de almindeligste Husgeraad og Gaardsredskaber m. v.

Husflid.

Som foran nævnt afholdt Bergenhusamterne større Fællesudstillinger i Bergen i 1901 og 1905 bl. a. af Husflid og landlig Industri. Den sidst afholdte Udstilling gav et bestemt Indtryk af Fremgang paa flere væsentlige Felter inden denne Afdeling; særlig kan nævnes Teppevævning, Kurvmagerarbeide og Frugtemballage. Det fremgaar ogsaa af Lensmændenes Opgaver, at der er Fremgang paa dette Omraade, navnlig i Ytre Sogn, i det indre af Søndfjord og i Nordfjord. Af mandligt Husflidsarbeide, som har nogen Betydning, kan nævnes Forarbeidelse af Tønder og Tøndebaand.

Den kvindelige Industri har altid staaet forholdsvis høit. Enhver Stund, som har kunnet afsees fra Gaardsarbeidet, Husholdningen og Fjøset, har været viet Rokken og Vævstolen. Saagodtsom alt det Klædningsstof, som tiltrængtes, har været tilvirket hjemme i Husene. Dette er vistnok i stor Udstrækning fremdeles Tilfældet, men efterhvert som der oprettes Uldvarefabriker rundt omkring i Distrikterne, vil denne Slags Husflid aftage, da det falder baade lettere, billigere og bedre at sende Materialierne til Fabriken og faa dem tilbage i fuldt forarbeidet Stand.

Husflidsforeningen for Bergens By og Stift har fortsat med sine Kurser i Husflidsarbeider. Disse Kurser omfatter Vævning, Kurv-, Træ- og Spaanarbeide, Kurvfletning og Plantefarvning. Der er i Femaaret afholdt ialt 27 Kurser inden Amtet. Kurserne har været søgt af tilsammen 357 Elever. I denne Forenings Udsalg er der i Femaaret omsat Husflidsarbeider for Kr. 150 000. Af Gjenstandene var maaske $^1/_6$ forarbeidet i dette Amt, væsentlig i Søndfjord og Ytre Sogn. Fra Udsalget afhændes navnlig Træskeer, Øser, Slever, Spaan- og Tægkurve i store Kvanta.

Interessen for Husflid i det hele synes at være vaagnet og vil visselig stige efterhaanden, som Befolkningen lærer at indse dens økonomiske Betydning.

Stenbrud.

Af Stenbrud findes 1 i Leikanger og 3 i Breim, samtlige Graastenshellebrud. Desuden findes 2 Skiferbrud og 1 Granitbrud i Askvold. Værdien af disse Stenbruds Produktion i 1905 anslaaes til ca. 10 000 Kr.

Torvdrift.

Der foregaar intetsteds nogen Torvfabrikation. De i Askvold beliggende «Stangfjordens elektrokemiske Fabriker»s Torvfabrik og Torvkulfabrik har ikke været drevet de sidste 2—3 Aar.

Tangbrænding m. v.

Lidt Tarebrænding foregaar i Gulen, Sulen, Hyllestad, Askvold, Kinn, Ytre Daviken og Selje, dog uden nogen nævneværdig Betydning som Næringsvei, uden forsaavidt angaar den ytre Del af Gulen og Hyllestad samt Sulen og Strækningen Bulandet.

7. Handel.

Af Landhandlere fandtes der ved Udgangen af 1905: i Sogn 143, i Søndfjord 82, i Nordfjord 88, altsaa tilsammen i Amtet 313, mod 258 ved Udgangen af 1900.

I 1905 var følgende Forbrugs- og Handelsforeninger i Virksomhed:

Foreningens Navn.	Herred.	Oprettet.	Antal Medlemmer ved Udgangen af 1905.	Omsætning i 1905.
				Kr.
Jostedalen Handelsforening	Jostedalen	1903	20	8 000
Dale Forbrugsforening	Lyster	1904	54	13 000
Hafslo Handelslag	Hafslo	1905	19	20 000
Krokens do.	do.	1905	[1]) -	[1]) -
Leikanger Handelsforening	Leikanger	1893	37	24 000
Fjærlands do.	Balestrand	1897	50	41 500
Vik Forbrugsforening	Vik	1872	160	71 000
Bremanger Spareforening	Bremanger	1871	121	37 000
Bremangerpollens Forbrugsforening	do.	1900	224	29 000
Maurstad og Rimstad Handelsforening	Daviken	1891	32	43 000
Kjøllesdals Handelsforening	do.	1896	38	22 500
Eid do.	Eid	1873	128	90 000
		Tilsammen	883	399 000

Antallet ved Udgangen af 1905 er det samme som ved Udgangen af 1900, nemlig 12. I Femaaret er 4 ældre nedlagt, medens 4 nye er oprettet. Desuden blev der i Askvold drevet et Aktiebageri et knapt Aars Tid i 1901 – 02.

Ved Siden af de egentlige Landhandlere er der mange, som driver Handel med Landmandsprodukter. Derhos drives en meget betydelig Handel med Salg af Heste, Kvæg og Faar til Østlandet.

Der har ogsaa i dette Femaar været arbeidet for at faa bort en Del af de mange Mellemmænd, der fordyrer Varerne og nedsætter Fortjenesten for

[1]) Opgave mangler.

Producenterne. Bestræbelserne har gaaet ud paa, dels at faa oprettet Salgsforeninger, dels paa at faa gjort Torvhandelen i Bergen mere tidsmæssig.

Der findes ingen Brændevinsrettighed i Amtet.

I samtlige Herreder er Retten til Salg og Skjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød gjort til Gjenstand for Bevilling. I 1905 gaves i 13 Herreder ingen Bevilling, i de øvrige Herreder tilsammen 54 indskrænkede Rettigheder. Disse gjælder som oftest Udskjænkning til Reisende og faste Gjæster ved Hotellerne.

I Eid er Samlag til Salg af Øl.

I 1900 var Antallet af Udskjænkningsrettigheder 2 almindelige og 61 indskrænkede.

Af Markeder afholdes aarlig 3, nemlig Nordfjordeid Hestemarked 30 Mai, Førde og Lærdalsørens henholdsvis 6 og 13 Juni.

8. Skibsfart.

(Se Tabellen næste Side.)

Bortseet fra de Dampskibe, som eies af Amtskommunen, er Amtets Handelsflaade i Løbet af disse 5 Aar forøget med 13 Dampskibe og 7 Seilfartøier. Dampskibene er fornemmelig Fiskefartøier, Seilfartøierne for det meste Jægter. Af Amtets Dampskibe er kun 2 under 50 Ton. Samtlige Damp- og Seilfartøier er sysselsatte i indenrigsk Kystfart eller indenrigsk Fiskeribedrift.

Jægtefartøierne fører fornemmelig Træmaterialier, Brænde og Poteter ud fra Amtet og tunge Varer som Kul, Tag- og Mursten tilbage.

Af Kystbefolkningen er endel beskjæftiget i udenrigsk Sjøfart, dog ikke i nogen større Udstrækning.

Af Landets Kyststrækning nordenfor Bergen er Strøget mellem Bergen og Stat utvilsomt det mest befærdede. Vistnok maa det indrømmes, at der i de senere Aar er gjort meget, særlig i Retning af Opsætning af Fyre i den store eller saakaldte Hovedled fra Bergen nordover. Men for de Fartøier, der ikke kan følge de rette, opmærkede Hovedlinier i sine Ruter, er endnu meget at ordne, før det kan siges ligestillet med andre Dele af vort Lands Kyststrækning. Udenfor den egentlige Led er Farvandet paa denne Kyststrækning næsten overalt urent, ligesom Havnene mangesteds er utrygge og ubeskyttede

Til Havneanlæg er i Femaaret medgaaet følgende Beløb:

Ervik, Statlandet, Oprensning, Optræk	Kr.	48 358.77
Vetvik, Bremanger, Molo, Stø, Oprensning	-	48 785.95
Leikanger, Statlandet, Molo	-	24 562.30
Kvalheim, Vaagsøen, Stø, Optræk	-	3 330.36

De i Amtet hjemmehørende Fartøier udgjorde efter den officielle Statistik ved Udgangen af 1900 og 1905:

Aar.	Distrikt.	Dampfartøier.				Seilfartøier.			Fartøier over 50 Ton.		
		Antal.	Tonnage.		Bemanding.	Antal.	Tonnage.	Bemanding.	Antal.	Tonnage.	Bemanding.
			Netto.	Brutto.							
1900	Herrederne	[1] 14	[1] 1 580	2 786	[1] 147	145	4 546	460	42	3 706	280
1900	Florø	4	605	1 108	38	8	376	34	9	928	57
1900	Amtet	18	2 185	3 894	185	153	4 922	494	51	4 634	337
1905	Herrederne	[2] 26	[2] 2 244	4 166	[2] 292	158	4 549	508	44	4 126	307
1905	Florø	7	501	1 218	70	2	87	7	3	438	22
1905	Amtet	33	2 745	5 384	362	160	4 636	515	47	4 564	329

[1]) Heraf tilhører 9, drægtige 1 502 Ton og med 124 Mands Besætning, Amtskommunen.
[2]) —«— 11, — 1 948 - —«— 156 —«— —

Af Fyrarbeider er i samme Tidsrum udført følgende:

A. Fyre.

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
-	-	-	-	Stabben Fyr forandret

B. Fyrlamper.

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Saltskaar Hovdenes Ulven	Sæternes	Draageskjærflu Tekneskjærflu flyttet til Aarebrot	Kværeknap Syllingsvaag Hovden Gyrines Kalvaag Minnet	Hageskjær Vilnesfjord Olssæter flyttet til Granesund Æsøsund Selje

C. Mærker.

1901.		1902.		1903.		1904.		1905.	
faste	flydende	faste	flydende	faste	flydende	faste	flydende	faste	flydende
3	0	0	3	40	12	15	3	0	5

D. Fæstigheder.

1901.		1902.		1903.		1904.		1905.	
Bolte	Stenkar	Bolte	Stenkar	Bolte	Stenkar	Bolte	Stenkar	Bolte	Stenkar
1	0	0	0	51	0	29	0	0	0

I 1902 er der sløifet 2 og i 1904 ogsaa 2 flydende Mærker.

Amtstinget har imidlertid reist Krav paa at faa mere af offentlige Midler til Havne- og Fyrarbeider paa denne vanskelige Kyststrækning, end der nu i flere Aar har været tildelt dette Amt, ligesom det ogsaa har angivet en Plan for saadanne Arbeider.

9. Andre Næringsveie.

Baadbygning foregaar fremdeles mest i Gloppen, navnlig i Gjemmestad Sogn. Forøvrigt har denne Næring liden Betydning.

Af Isbrug fandtes, som foran nævnt, i 1905 kun et større, nemlig i Lyster, hvor der i Vinteren 1905/06 blev skaaret 8 000 Reg.-Ton, det meste til Udførsel. Forøvrigt findes der nogle mindre Isbrug for Hjemmebehov.

Befordring og Herbergering af Reisende er fremdeles kun af nogen større Betydning i de mest befærdede Turistruter.

Under Bergensbanens Bygning har mange fra dette Amt været beskjæftiget, dels med Arbeide paa selve Banen, dels med Transportkjørsel op gjennem Flaamsdalen og ind over Fjeldet.

Jagten har heller ikke i dette Femaar været drevet i nogen større Udstrækning, men har dog havt nogen økonomisk Betydning.

Der er i Femaaret ikke fældet noget Elgsdyr, men 459 Hjorte og 21 Vildren (nemlig i 1901).

Ved Lov af 14 Mai 1902 blev Vildrenen fredet det hele Aar til 1 September 1907.

I Femaaret er betalt Præmie for følgende Antal Rovdyr og Rovfugle:

	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.	1905/06.
Bjørne	-	2	1	-	-
Jerve	2	1	1	-	1
Ræve	786	888	658	832	728
Maare	134	161	191	262	216
Otere	301	262	264	271	270
Ørne	52	46	34	41	52
Hønsehøge	84	133	105	112	114
Hubroer	32	32	34	35	39
Falke	12	24	12	15	14
Spurvehøge	180	347	280	368	358
Lommer	414	408	331	281	324
Skjærer	-	-	94	1 184	644
Kraaker	-	-	18	741	789
Ravne	-	-	-	1	2

I Præmier for disse Dyr er udbetalt Kr. 28 390.48.

Bortforpagtning af Jagtret har kun enkeltvis fundet Sted.

Her i Amtet foregaar kun ubetydelig Dunsamling.

10. Kommunikationer.

Veie.

Ved Femaarets Begyndelse henstod der en stor Mængde ikke paabegyndte Veianlæg. Jeg hidsætter til Belysning heraf følgende af Amtsingeniøren i sin Tid udarbeidede Opgave over resterende Veibygning i Amtet pr. 1 Juli 1901:

	Beregnede Omkostninger.		Supponerede Omkostninger.		Tilsammen.	
	km.	Kr.	km.	Kr.	km.	Kr.
Hovedveie	147 543	1 490 100	291 800	2 828 000	439 343	4 318 100
Bygdeveie (forudsat Statsbidrag)	287 280	1 666 240	100 470	488 000	387 750	2 154 240
Tilsammen	434 823	3 156 340	392 270	3 316 000	827 093	6 472 340
Bygdeveie (uden Statsbidrag)	187 518	834 230	33 325	132 000	220 843	966 230
Ialt	622 341	3 990 570	425 595	3 448 000	1 047 936	7 438 570

I Femaarets Løb har det forøvrigt stadig stigende Krav paa Anlæg af nye og Omlægning af ældre utidsmæssige Veie været større end nogensinde. Der er ved Amtsingeniøren undersøgt og afgivet Overslag for:

	Længde i Meter.	Arbeidsomkostninger.
		Kr.
Anlæg af Hovedveie	81 458	755 000
Omlægning af ældre Hovedveie	144 169	604 100
Anlæg af nye Bygdeveie	188 284	932 450
Omlægning af ældre Bygdeveie	152 227	832 030
Anlæg af Rideveie	27 343	80 100
	593 481	3 203 680

Der har i Femaarets Løb saavel fra Amtskommunens Side som fra Herredskommunernes og ikke mindst fra Privates Side været gjort store Anstrengelser og Opofrelser for at forbedre de forskjellige Distrikters Veiforbindelser. Med den stigende Udvikling i økonomisk Henseende paa mange Felter stilles der navnligen stærkere og stærkere Fordringer til en lettere Forbindelse saavel mellem de enkelte Dele af Amtet indbyrdes — ikke mindst Dalførernes Forbindelse med Amtets naturligste Hovedpulsaarer, Dampskibslinierne, — som med de tilstødende Amter og Landsdele. Men Amtets Veinet er alligevel, hvad der vil forstaaes af foranstaaende Oversigt over ufuldførte og resterende Veianlæg, endnu tildels høist mangelfuldt. Paa dette Omraade er der i Amtet endnu meget ugjort, tiltrods for den store Interesse og Opofrelse, som fra Distriktets Side har været vist Veibygningen. Dette har Amtstinget været opmærksomt paa og har derfor i dette Femaar forsøgt at rette herpaa ved bl. a. at søge om et større

Bidrag af Staten til Veibygning, end Stortinget i de sidste Aar har bevilget til dette Amt, idet Amtstinget har fremhævet, at Nordre Bergenhus Amt, der hidtil har staaet saagodtsom udenfor de store Statsbevilgninger til Jernbaneanlæg, maa have et berettiget Krav paa at erholde et saavidt stort Statsbidrag til de nødvendige Veianlæg, at disse kan fremmes med en nogenlunde rimelig Hurtighed. Men endnu har Kravet herom ikke ført til det ønskelige Resultat.

Amtstinget har i Femaaret søgt om et Beløb af Statsmidler til Veibygning, stort Kr. 809 742, men kun erholdt Kr. 654 718 eller ca. Kr. 130 000 brutto aarlig. Til Hovedveianlæggene er i Femaaret ialt bevilget Kr. 563 150 mod Bidrag — som Regel — 1/4 Del af Distriktet. Til Bygdeveie er der af Staten kun ydet Kr. 91 568 mod ansøgt Kr. 117 984. Statsbidraget til Bygdeveie har udgjort fra 1/5 til 1/2 af Kalkulsummen. Amtstinget har som Regel bevilget 1/5 af Kalkulsummen som Amtsbidrag til ethvert Bygdeveianlæg, hvis Udførelse har været garanteret af Herredsstyret, naar dette yder mindst tilsvarende Bidrag, og de Private har overtaget ved kontraktsmæssig Vedtagelse at udrede Resten af Anlæggets Kostende.

Det er saaledes det stærkt begrænsede Statsbidrag saavel til Hovedveies som til Bygdeveies Anlæg, som har forsinket Veibygningen i nogen Grad. Høist paakrævede Anlæg, navnlig Bygdeveianlæg, har ikke kunnet paabegyndes i dette Femaar paa Grund af, at det til disse Anlæg paaregnede Statsbidrag ikke har kunnet erholdes i Femaarets Løb, omendskjønt baade Private og Herredskommunerne som Amtskommunerne havde sikret den sedvanlige Kvotadel, for enkelte Anlægs Vedkommende allerede før Femaarets Begyndelse.

Ved Udgangen af Femaaret var der ikke mindre end 13 Bygdeveianlæg og 1 Ridevei med en samlet Længde af 127 463 m. og en beregnet Anlægsudgift af tilsammen Kr. 557 200, som forlængst var bragt i fuldstændig Orden med Hensyn til Distriktsbidrag, men som desuagtet maatte henstaa upaabegyndte i Paavente af Statsbidraget.

I Femaaret har Amtsingeniøren færdigbygget:

32 065 m. Hovedvei,
73 350 - Bygdevei.

Tilsammen 105 415 m. Vei.

Ved Udgangen af Femaaret var under Arbeide:

5 Hovedveianlæg med samlet Længde 83 088 m., der er beregnet at skulle koste Kr. 1 132 000, og 6 Bygdeveie med samlet Længde 52 040 m., beregnet at skulle koste Kr. 252 500. Ialt var saaledes under Arbeide 11 Veie med en samlet Længde af ca. Kr. 135 128 m. og med en beregnet Arbeidsudgift af Kr. 1 384 500.

Det er saaledes store Anlæg, som nu er under Arbeide og som vil optage den knapt tilmaalte Statsbevilgning for en lang Aarrække fremover, og bagenfor disse er der igjen en Række Anlæg — baade Hovedveie og Bygdeveie, — som venter paa sin Tur.

De stadig stigende Krav paa Bidrag til nye og Omlægning af ældre Bygdeveie, og den Usikkerhed, som raadede saavel med Hensyn til, i hvilken Orden de forskjellige i Distriktet fuldt forberedte Anlæg skulde optages paa Statsveibudgettet, som til Statsbidragets Størrelse for hvert Anlæg, bevirkede, at Amtstinget i 1905 besluttede at nedsætte en Specialkomite med det Opdrag bl. a. at udarbeide en Plan, hvorefter de forskjellige Veiprojekter inden Amtet, navnlig de med Statsbidrag, burde komme for Tur til Udførelse.

Efter først at have indhentet Opgaver fra Herredsstyrerne og derefter foretaget Reiser rundt i Amtet, fremlagde Komiteen sin Plan i sit «Framlegg fraa Vegplannemndi i Nordre Bergenhus Amt» til Amtstinget i 1906. Heri er bl. a. opstillet Plan for Veibygningen for 30-Aarsperioden 1907—1937 og Klassificering af de projekterede Veie, som skulde komme til Udførelse eller paabegyndes i dette Tidsrum. Planen omfatter ialt 255 Veie, men af disse har kun 222 faaet Plads i 30-Aarsperioden. Hovedveiene er foreslaaet inddelt i 5 Klasser og Bygdeveiene i 4 Klasser. Af Klassen afhænger Stats-, Amts- og Herredsbidragets Størrelse. Efter «Nemndi»'s Forslag vil dette stille sig saaledes:

	Stat.	Amt.	Herred.	Bygd.
Hovedveie: Kl. I.....	$^{10}/_{10}$	-	-	-
- II.....	$^{9}/_{10}$	$^{1}/_{10}$	-	-
- III.....	$^{3}/_{4}$	$^{1}/_{4}$	-	-
- IV.....	$^{2}/_{3}$	$^{3}/_{12}$	$^{1}/_{12}$	-
- V.....	$^{2}/_{3}$	$^{3}/_{15}$	$^{2}/_{15}$	-
Bygdeveie: Kl. 1.....	$^{5}/_{10}$	$^{2}/_{10}$	$^{2}/_{10}$	$^{1}/_{10}$
- 2.....	$^{4}/_{10}$	$^{2}/_{10}$	$^{2}/_{10}$	$^{2}/_{10}$
- 3.....	$^{2}/_{10}$	$^{2}/_{10}$	$^{2}/_{10}$	$^{4}/_{10}$
- 4.....	-	$^{3}/_{10}$	$^{2}/_{10}$	$^{5}/_{10}$

Jeg hidsætter derhos en Oversigt over, hvorledes de i Vegplannemndi's Plan for 30-Aarsperioden opførte Anlæg fordeler sig paa Amtets Hoveddele:

(Se Tabellen næste Side.)

Som det af disse Tabeller vil sees, er det Søndfjord og Nordfjord, som trænger mest Hovedveie, og Ytre Sogn og Søndfjord eller m. a. O. Kystdistrikterne, som trænger mest Bygdeveie.

Forøvrigt henvises til «Framlegget». Det blev ikke endelig afgjort paa Amtstinget 1906, men vedtoges med enkelte Ændringer og Tillæg af Amtstinget 1907.

Som det af foranstaaende Oplysninger vil fremgaa, er det betragtelige Beløb, som tiltrænges til Veibygningen her i Amtet, forinden Kravene paa tidsmæssige Veiforbindelser rundt i Amtet bliver nogenlunde tilfredsstillede.

	Hovedveie.					Beregnet eller supponeret Anlægssum.	Bygdeveie.				Beregnet eller supponeret Anlægssum.	Tilsammen Anlæg.	Beregnet eller supponeret Anlægssum.
	I	II	III	IV	V	Kr.	1	2	3	4	Kr.		Kr.
Indre Sogn	1	-	3	1	2	537 700	5	8	4	13	631 450	37	1 169 150
Ytre Sogn	-	-	2	-	1	309 400	9	22	11	20	1 345 620	65	1 655 020
Søndfjord	-	-	3	2	8	821 100	13	16	9	18	1 563 803	69	2 384 903
Nordfjord	-	1	4	4	3	1 285 400	9	19	6	5	1 163 518	51	2 448 918
Amtet	1	1	12	7	14	2 953 600	36	65	30	56	4 704 391	222	7 657 991

De 33 Anlæg, som efter Nemndi's Plan er berettiget til Statsbidrag, men ikke har faaet Plads i 30-Aarsperioden, fordeler sig saaledes:

Indre Sogn	1	-	1	-	-	410 000	-	-	-	-	-	2	410 000
Ytre Sogn	2	-	1	-	4	406 160	2	2	1	-	259 300	12	665 460
Søndfjord	-	-	-	-	5	623 800	1	-	2	-	116 300	8	740 100
Nordfjord	-	-	-	-	5	312 000	1	4	1	-	315 400	11	627 400
Amtet	3	-	2	-	14	1 751 960	4	6	4	-	691 000	33	2 442 960

Ved Udgangen af Femaaret forelaa der altsaa Krav paa følgende Veiprojekter:

4	1	14	7	28	4 705 560	40	71	34	56	5 395 391	255	10 100 951

Det var Vegplannemndi's Forudsætning, at der til den fortsatte Veibygning maatte tilstaaes dette Amt mindst 120 000 Kr. netto aarlig af Statsmidler — et Beløb, som ogsaa Amtstinget gjentagende har fremholdt som det mindste, hvormed der med en økonomisk Drift af Hovedveianlæggene her i Amtet kan arbeides.

Amtskommunekassens Udgifter til Veivæsenet i Femaaret 1901/02—1905/06 har udgjort:

Udgifter.	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.	1905/06.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Anlæg og Omlægning af Hovedveie og Opførelse af Broer derpaa	28 556.66	28 437.79	30 884.27	32 613.62	25 750.33
2. Vedligeholdelse af Hovedveie og Broer derpaa	5 785.28	10 890.67	4 988.89	13 708.28	11 142.98
3. Vinterveiarbeide paa Hovedveie	5 860.00	6 375.90	7 075.20	6 713.45	7 276.75
4. Bidrag til Herreder til Anlæg eller Omlægning af Bygdeveie samt til Opførelse af Broer	12 886.13	16 308.62	17 763.00	15 088.75	9 282.21
5. Administrationsudgifter	5 976.68	7 175.63	6 999.42	6 962.15	7 009.42
6. Tilfældige og uforudseede Udgifter udenfor hvad der er opført under Post 2 og 3	287.85	46.58	479.91	260.97	2 501.08
Samlet Udgift	59 352.60	69 235.19	68 190.69	75 347.22	62 962.77

Til Amtsveikassen har der været udlignet paa Amtets Matrikulskyld Kr. 2.55 pr. Skyldmark i 1901 og 1902, Kr. 2.50 i 1903, Kr. 2.20 i 1904 og 1905.

Af Landeveie havde Amtet:

Landeveie.	Ved Udgangen af:		Forøgelse.
	1900.	1905.	
	km.	km.	km.
Hovedveie	454.3	439.787	÷ 14.5
Bygdeveie	820.0	821.162	1.1
Rideveie	129.2	119.969	÷ 9.2
	1 403.5	1 380.918	÷ 22.6

Naar Længden af samtlige Veie i Amtet ved Femaarets Udgang er 22.6 km. kortere, end den var opgivet ved Udgangen af forrige Femaar, tiltrods for at der i Femaarets Løb er bygget 74.159 km. ny Vei, kommer dette fornemmelig af, at de ved Udgangen af forrige Femaar opgivne Antal km. Vei ikke stemte med de virkelige Længder, idet flere Lensmænd dengang opgav den forhøiede Veilængde, hvorefter det mellem enkelte Stationer er tilladt at beregne Skydsbetalingen og ikke den virkelige Veilængde. Det kan ogsaa delvis tilskrives de i Femaaret iværksatte nye Rodeinddelinger med nøiagtigere Veimaaling.

De offentlige Kjøreveie har gunstige Stigningsforhold for

Hovedveiene i en Længde af	364.491	km.
Bygdeveiene - --«—	330.204	-
Tilsammen	694.695	km.

og ugunstige Stigningsforhold for

Hovedveiene i en Længde af	75.296	km.
Bygdeveiene - —«—	490.958	-
Tilsammen	566.254	km.

Rideveiene fordeler sig saaledes:

1.	Aurland	49 680 m.,	hvoraf Amtskommunen vedligeholder 11 000 m. langs Nærøfjorden.
2.	Lyster	28 000 -	som vedligeholdes for Amtsveikassens Regning for 300 Kr. aarlig.
3.	Vik	16 000 -	
4.	Sulen	1 965 -	
5.	Ytre Holmedal	4 123 -	
6.	Stryn	20 201 -	
	Tilsammen	119 969 m.	

Af Hovedveiene vedligeholdes:

i Borgund for Statens Regning	50 518	m.
- Aurland - Voss—Taugevandbanens Regning ... mod 300 Kr. Tilskud af Herredet.	11 897	-
- Nærøen for Amtskommunens Regning	6 000	-
- Stryn - Statens Regning	13 680	-

Vedligehold i andre Herreder har været paalagt ifølge Amtstingsbeslutninger:

Kirkebø	1.56 km.	Vei i Indre Holmedal,
Ytre Holmedal	2.8 -	- - —«—
Indviken	11.21 -	- - Hornindalen,
Gloppen	8.0 -	- - Breim.

I Femaaret er efter Opgave fra Amtsingeniøren udført følgende Nybygninger af Veie:

	Herred.	Længde.	Sum.
		m.	m.
Omlægning af ældre Hovedveie:			
Langesæter—Øen	Indviken, Stryn, Hornindalen	7 000	
Bro ved Nor med Veie	Eid	460	
Udbedring af Saltkjedlen	Indre Holmedal	214	
Lunde—Øksnelandsvand	do.	14 237	
Dregebø Bro—Kirkebø Grænse	do.	1 389	
Omlægning ved Vadheim	Kirkebø	380	
Sogndal—Veslegalden	Sogndal	2 365	
Oklevik—Solvornsgalden	Hafslo	1 590	
Gudvangen—Stalheims Bro	Aurland	4 046	
Forbi Storskreden	do.	384	32 065
Nybygning af Bygdeveie:			
Selje—Sandvik	Selje	9 054	
Raudeberg—Sæteren	do.	5 624	
Kjærringdal—Reviken	do.	2 533	
Kjærringdal—Sæteren	do.	3 610	
Arm til Eide	do.	720	
Af Skipenes Bro—Hundeeidet	Eid	6 490	
Hundskaar—Breimsvand	Breim	2 880	
Af Visnes—Olden	Stryn og Indviken	2 888	
Birkedal—Fauske	Naustdal	3 073	
Arm til Nos	Indre Holmedal	673	
Arm til Dampskibsbryggen i Flekke	Ytre Holmedal	430	
Haalands Bro—Tømmerbakken	do.	7 970	
Ringstad—Eikenes—Helle	do.	16 470	
Af Standal—Sjøen	Kinn	2 540	
Hjelmeland—Strandaas	Lavik	5 140	
Vei gjennem Vikøren	Vik	384	
Arm til Sjøen ved Havhellen	Lyster	34	70 513
Omlægning af Bygdeveie:			
Berge—Optun	Lyster	1 855	
Fardalsbrekken og Liabakken	Sogndal	932	
Ombygning af Vassenden Bro	Jølster	50	2 837
	Totalsum		105 415

Hovedveisomlægningerne er udført som Statsveianlæg med Bidrag af Amtskommunen, Bygdeveiene med Bidrag af Amt, Herred og Interesserede, delvis ogsaa med Bidrag af Staten. De Bygdeveisanlæg, hvortil Staten har ydet Bidrag, er følgende:

Selje—Sandvik i Selje,
Visnes—Olden i Stryn og Indviken,
Skibenes Bro—Hundeeidet i Eid,
Arm til Nos i Indre Holmedal,
Haalands Bro—Tømmerbakken i Ytre Holmedal,
Ringstad—Eikenes i Ytre Holmedal og Askvold,
Hjelmeland—Strandaas i Lavik,
Arm til Sjøen ved Havhellen i Lyster,
Berge—Optun i Lyster.

Amtets Hovedveie og Bygdeveie ved Udgangen af 1905 samt de paa Herrederne faldne Vedligeholdsudgifter i 1905 fordeler sig saaledes:

(Se Tabellen Side 64 og 65.)

I følgende Herreder udbetales der aarlig som Godtgjørelse for Naturalveiarbeide til Gaardbrugerne efter Skattelovens § 10:

Lyster	kr.	569.06	efter	Kr.	0.67	pr.	Skyldmark,
Leikanger	«	1 102.89	«	-	1.50	«	—
Eid	«	2 000.00	«	-	2.00	«	—
Hornindalen	«	335.00	«	-	1.00	«	—
Stryn	«	466.00	«	-	0.60	«	—

Ved kongelig Resolution af 16 Juli 1904 stadfæstedes de af Amtsthinget den 8 Juni samme Aar godkjendte Vedtægter for Benyttelse af Motorvogne paa offentlige Veie inden Amtet.

Tilladelse til Kjørsel med Motorvogn paa Amtets Veie er i Femaaret kun søgt af og meddelt én Person

Dampskibe.

Dampskibsfarten paa Amtets Fjorde udføres i det væsentlige fremdeles ved Amtskommunens egne Skibe.

Ved Udgangen af 1900 eiede Amtskommunen Dampskibene «Firda», «Kommandøren», «Alden», «Sogn», «Framnes», «Fjalir», «Hornelen», «Lærdal» og «Balder». I Femaaret er bygget 2 nye Skibe, «Gudvangen», Længde 148 Fod, Bredde 25 Fod, med Certifikat for 500 Passagerer, og «Stavenes», 105 Fod langt, 20 Fod bredt, med Certifikat for 240 Passagerer. De nye Skibe kostede tilsammen ca. Kr. 340 000. Ruterne er udvidede ved nye Ture, nye Anløbssteder og flere Anløb af de tidligere optagne. I 1905 var Skibene under Damp 44 620 Timer og udseilede 78 923 Mil mod henholdsvis 39 948 og 67 876 i 1900.

Herred.	Samlet Veilængde i Meter.			Heraf vedligeholdes		Herredernes Vedligeholdsudgifter i 1905.		
	Hovedvei.	Bygdevei.	Tilsammen.	mod Penge-udbetaling af Herredskassen.	udelukkende ved Natural-arbeide.	Udbetalt af Herredskassen.	Antagen Værdi af Natural-arbeidet.	Tilsammen.
	km.	km.	km.	km.	km.	Kr.	Kr.	Kr.
Jostedalen	1.000	22.585	23.585	-	23.585	-	1 925.00	1 925.00
Lyster	26.000	27.794	53.794	27.503	26.291	2 329.00	880.00	3 209.00
Aardal	-	9.149	9.149	-	9.149	-	291.00	291.00
Hafslo	18.962	12.532	31.494	5.650	25.844	200.00	822.00	1 022.00
Sogndal	11.142	53.504	64.646	3.000	61.646	736.33	1 912.00	2 648.33
Lærdal	20.951	7.892	28.843	-	28.843	83.00	1 263.60	1 346.60
Borgund	58.200	-	58.200	-	7.682	160.00	476.00	636.00
Aurland med Nærøen	20.897	16.683	37.580	-	19.683	550.00	955.00	1 505.00
Leikanger	-	26.940	26.940	2.286	24.654	178.18	2 057.00	2 235.18
Balestrand		30.974	30.974	2.550	28.424	51.50	1 917.50	1 969.00
Vik	-	25.000	25.000	0.100	24.900	58.60	648.40	707.00
Kirkebø	3.741	13.562	17.303	4.000	13.303	205.00	450.00	655.00
Lavik	-	19.042	19.042	0.150	18.892	10.00	495.00	505.00
Brekke	-	13.045	13.045	-	13.045	-	350.00	350.00
Gulen	-	14.238	14.238	5.544	8.694	209.00	327.00	536.00
Sulen		-	-	-	-	60.00	-	60.00
Hyllestad	-	24.349	24.349	24.349	-	549.50	-	549.50
Sogn	160.893	317.289	478.182	75.132	334.635	5 380.11	14 769.50	20 149.61

Askvold	-	14.086	14.086	2.862	11.224	188.60	487.70	676.30
Ytre Holmedal	11.866	47.362	59.228	39.204	20.024	1 050.00	815.00	1 865.00
Indre Holmedal	47.500	62.173	109.673	-	109.673	990.05	5 098.00	6 088.05
Førde	20.597	60.015	80.612	13.817	66.795	581.48	2 618.50	3 199.98
Jølster	42.583	38.919	81.502	-	81.502	271.60	3 375.00	3 646.60
Naustdal	-	43.798	43.798	1.914	41.884	88.20	1 473.00	1 561.20
Kinn med Vevring	-	26.170	26.170	10.265	15.905	839.00	448.75	1 287.75
Bremanger		0.800	0.800	0.800	-	-	-	-
Selje	-	70.090	70.090	38.565	31.525	1 663.45	1 505.00	3 168.45
Daviken	8.616	12.984	21.600	3.806	17.794	140.00	760.00	900.00
Eid	31.056	30.022	61.078	11.210	49.868	200.00	5 480.00	5 680.00
Hornindalen	23.148	4.780	27.928	2.182	25.746	51.00	834.00	885.00
Indviken	12.276	17.561	29.837	13.000	16.837	512.00	1 000.00	1 512.00
Stryn	45.082	6.047	51.129	21.000	16.449	615.73	1 100.00	1 715.73
Gloppen	7.000	44.000	51.000	16.000	35.000	685.00	2 820.00	3 505.00
Breim	29.170	25.066	54.236	7.793	46.443	78.00	1 974.00	2 052.00
Sønd- og Nordfjord	278.894	503.873	782.767	182.418	586.669	7 954.11	29 788.95	37 743.06
Amtet: Sum	439.787	821.162	1 260.949	257.550	921.304	13 334.22	44 558.45	57 892.67

Ved Femaarets Udgang var Anløbsstedernes Antal 175 mod 160 i 1900. Flest havde Kinn og Daviken Herreder med henholdsvis 17 og 11. I 1905 udførtes 5 Ture ugentlig mellem Bergen og Sogn om Sommeren, 4 i September og Oktober Maaneder og 3 den øvrige Tid af Aaret, paa Nordfjord udførtes 3, paa Førdefjord 2 og paa Dalsfjord 2 direkte Ture hele Aaret. Desuden underholdtes Lokalruter i Nordfjord om Sommeren, i Sogn og Søndfjord hele Aaret.

Skibene har opseilet:

(Se Tabellen næste Side.)

I samtlige Ruter samt ved Ekstrature og Bugsering blev af Skibene tilsammen opseilet:

Aar.	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.
			Kr.
1901	40 964	70 720	636 813
1902	41 006	71 659	657 029
1903	42 966	75 643	621 125
1904	45 336	80 103	616 229
1905	44 620	78 923	629 889

Skibenes samlede Indtægter, Udgifter og Overskud udgjorde:

Aar.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlet Indtægt	718 105	738 826	701 691	696 449	711 776
— Udgift	634 965	620 013	645 321	679 124	654 702
Overskud	83 140	118 813	56 370	17 325	57 074

Ved Udgangen af 1900 var Aktiva sat i en Værdi af	Kr.	848 874
Derfor stod Amtskommunen i en Gjæld af	-	464 759
Amtskommunen skulde saaledes eie	Kr.	384 115
Ved Udgangen af 1905 var Aktiva sat til	Kr.	1 110 693
medens Gjælden var	-	635 752
Amtskommunen skulde saaledes eie	Kr.	474 941
Paa Skibenes Værdi-Konto er i Femaaret afskrevet som Forringelse	-	85 000
Paa Kjedelskiftninger og ekstraordinære Udbedringer er afskrevet udover hvad dertil er ført direkte til Udgift.	-	99 000

Fra Midten af April 1904 har et privat Lastedampskib, «Vangsnæs», udført en Tur ugentlig paa Sogn.

Aar.	I Sogneruterne.			I Nordfjordruterne.			I Søndfjordruterne.		
	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.
			Kr.			Kr.			Kr.
1901	12 495	22 986	293 993	10 277	18 417	175 281	7 173	12 219	110 660
1902	12 424	22 935	288 752	10 452	18 888	197 607	6 962	12 292	115 260
1903	13 093	24 518	281 606	10 370	18 709	169 492	7 114	12 691	106 141
1904	14 047	26 565	278 737	10 472	18 881	167 504	7 334	13 221	107 103
1905	13 148	24 859	271 386	10 608	19 128	180 611	6 867	13 675	112 053

Aar.	I Lokalrute i Sogn.			I Lokalrute i Søndfjord og Ytre Nordfjord.			I Lokalrute i Indre Nordfjord.			I Kystrute.		
	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.	Timer under Damp.	Mil.	Fragt.
			Kr.			Kr.			Kr.			Kr.
1901	4 811	7 627	24 658	4 584	6 804	18 299	1 078	1 638	5 593	-	-	-
1902	4 943	7 846	21 929	4 585	6 909	18 560	1 071	1 655	4 561	-	-	-
1903	5 389	8 664	23 548	4 629	7 026	18 130	1 107	1 719	6 196	797	1 429	6 984
1904	5 299	8 570	22 778	5 466	8 232	20 170	1 598	2 547	7 467	587	1 033	5 034
1905	4 839	7 757	23 301	6 523	10 082	26 105	1 143	1 858	6 097	-	-	-

Florø og Moldøen er endvidere optaget som faste Anløbssteder i det bergenske, det nordenfjeldske, det søndmørske, det vestenfjeldske og det vesteraalske Dampskibsselskabs Ruter.

Denne Dampskibstrafik har forsaavidt Betydning for Kystdistrikterne, som den letter Samfærselen og bidrager til en raskere og større Omsætning af Varer, navnlig Eksport af Fisk og Sild.

Gudvangen i Sogn og Visnes i Nordfjord er optaget som faste Anløbssteder i det bergenske og det nordenfjeldske Dampskibsselskabs Turistruter fra Tyskland og England. Disse to Steder samt Balholmen og Fjærland i Sogn og Olden og Loen i Nordfjord anløbes ogsaa af en Mængde udenlandske Turistskibe, baade de saakaldte flydende Hoteller og mindre Turistskibe.

Paa Amtets Indsjøer var der i 1905 én liden Dampbaad i Fart paa hvert af Vandene: Veitestrandsvand, Aardalsvand, Jølstervand, Hornindalsvand, Oldenvand, Loenvand og Opstrynsvand.

Jernbaner.

Af Jernbaner har Amtet ingen. I 1904 valgte Amtstinget en Jernbanekomite, der fik i Opdrag at arbeide for Jernbaneforbindelse mellem Bergensbanen og Sognefjorden gjennem Flaamsdalen. Efter dens Forslag har flere Herreder i Sogn og Amtstinget i 1907 bevilget Distriktsbidrag til denne Bane, medens nogle faa Herreder i Sogn endnu ikke har givet de forudsatte Bevilgninger.

Telegraf, Telefon.

Telegraf- og Telefonnettet er udviklet meget i dette Femaar.

I 1901 byggedes, som Paabegyndelse af Telefonanlægget Lærdal—Aardal, Telefonlinie fra Lærdal til Natviken, hvor Rigstelefonstation oprettedes. Ligeledes paabegyndtes Anlæg af en Telefonlinie mellem Rugsund og Aalfoten, idet Linien førtes til Haugland og Station dersteds oprettedes.

I 1902 fortsattes Telefonlinien fra Natviken til Øvre Aardal. Paa denne Linie oprettedes Stationer i Ofredal, Seimsdal, Aardal («Tangen»), Nondal og Øvre Aardal (Farnes). Mellem Førde og Dale i Søndfjord anbragtes en Telefonledning med Telefonstationer i Langeland, Bygstad og Dale. En ny Telegraflinie blev anlagt mellem Balestrand og Førde i Søndfjord. Linien benyttes foreløbig til Telefonering. Der aabnedes Stationer i Sværefjorden, Vetlefjorden, Viksdalen og Holsen samt en Opsynsstation paa Gaarden Mjeld i Viksdalen

I 1903 fortsattes Telegrafanlægget Balestrand—Førde over Jølster—Breim—Gloppen til Nordfjordeidet. Ogsaa denne Linie anvendes indtil videre til Telefonering med Stationer i Egge, Birkelobroen, Re, Sandene og Lote. Mellem Dale og Askvold byggedes en Telefonlinie og oprettedes Stationer i Flekke, Leitet, Strømsneset, Holmedal og Askvold.

I 1904 forlængedes Telefonlinien Bergen—Lindaas til Dale i Søndfjord med Stationer i Dalsøren, Leversund, Lervik i Sogn og Skor i Hyllestad. Samtidig byggedes en Bilinie fra Dalsøren til Eivindvik og oprettedes Station paa sidstnævnte Sted. Paa denne Linie er ogsaa senere oprettet en Station i Nyborg (Gulen). I Florø paabegyndtes for Telegrafvæsenets Regning Anlæg af et Lokalnet med foreløbig 22 Abonnenter.

I 1905 blev Telefonforbindelsen Førde—Florø istandbragt ved Anlæg af en Telefonlinie mellem disse Steder. Stationer oprettedes i Aamot i Naustdal og Eikefjorden. En tidligere mellem Moldøen og Kjelkenes i Gulen anlagt Telefonlinie forlængedes til Florø med Station i Botnene. Efter Istandbringelse af disse to Anlæg har Kyststrækningen fra Stat til Florø samt Nordfjord og Søndfjord Telefonforbindelse med Bergen. Telefonanlægget Rugsund—Daviken udførtes og Station oprettedes i Daviken. Efterat en Del af Sønd- og Nordfjords Telefonselskabs Linier var indløst af Telegrafvæsenet, blev en Telefonlinie anbragt mellem Førde og Naustdal og Station oprettet paa sidstnævnte Sted. Telegrafstationen i Skjerjehavn overgik til Telefondrift, idet den tidligere benyttede Telegraflinie tilknyttedes Rigstelefonnettet ved en Forlængelse til Dalsøren.

Af Telegrafstationer havde Amtet ved Udgangen af 1905 følgende: Lærdalsøren, Førde, Florø, Moldøen og Nordfjordeidet, desuden under Fisketiden Kinn, Batalden og Kalvaag samt i Turisttiden Balestrand.

Af Telefonstationer fandtes der ved Udgangen af 1905 ialt 105, nemlig:
70 Rigstelefonstationer,
33 private Telefonstationer og
2 Opsynsstationer (Aurland og Mjeld i Indre Holmedal).

Af Rigstelefonstationer var der 4 i Lyster, 3 i Hafslo, 6 i Aardal, 1 i Lærdal, 3 i Borgund, 3 i Sogndal, 1 i Aurland (Gudvangen), 1 i Leikanger, 2 i Balestrand, 1 i Vik, 5 i Gulen, 2 i Hyllestad, 1 i Askvold, 5 i Ytre Holmedal, 3 i Indre Holmedal, 1 i Førde, 1 i Naustdal, 3 i Kinn, 3 i Bremanger, 7 i Selje, 7 i Daviken, 2 i Eid, 2 i Gloppen og 3 i Breim.

Af private Telefonstationer var der 1 paa Fretheim i Aurland, 1 i Selje, 6 i Hornindalen, 4 i Gloppen, 9 i Indviken og 12 i Stryn.

I Herrederne Jostedalen, Kirkebø, Lavik, Brekke, Sulen, Jølster og Vevring er der ingen Telegraf- eller Telefonstation. Der gaar Linie gjennem Jølster, men efterat den private Telefon blev afløst af Rigstelefon, holdes der ingen Station.

Ved saavel Rigstelefon- som de private Telefonstationer ekspederes der Telegrammer.

Post.

Amtets Postvæsen har ogsaa i dette Femaar været under jevn Udvikling.

Af Postanstalter havdes:

Aar.	Antal.	Afsendte Breve.
1890	108	664 300
1895	138	682 700
1900	164	919 500
1905	178	1 330 500

Af afsendte Breve falder 587 200 paa Sogn, 743 300 paa Fjordene, og af Postanstalterne 81 paa Sogn, 97 paa Fjordene. Hertil kommer 17 Brevhuse i Sogn og 34 i Fjordene.

Ved Femaarets Udgang var der 40 Bipostruter med samlet Længde ca. 800 km. og 35 Landpostbudruter med samlet Længde ca 450 km.

Turisttrafik.

Turisttrafiken er meget stor i dette Amt. Sognefjorden og Nordfjord med sine storartede Omgivelser bereises hver Sommer af Tusinder af Turister, baade Ind- og Udlændinger. Mængden af Udlændinger bestaar af Englændere og i de senere Aar Tyskere.

Sognefjorden har den største Trafik. De fleste Reisende kommer med Dampskib ind Sognefjorden eller over Voss og Gudvangen. Mange kommer dog ogsaa fra Østlandet, fornemmelig over Filefjeld og Hemsedalsfjeldene gjennem Lærdal, men ogsaa over Sognefjeld og Jotunheimen gjennem Lyster og Aardal og endelig over Hallingfjeldene gjennem Aurland. I Sogn er Gudvangen og Balholmen de mest besøgte Steder, Gudvangen kun som Gjennemgangsstation, Balholmen som et Centralpunkt for Reisetrafiken i Sogn.

Hotellerne paa Balholmen opgives i de 5 Aar at have været besøgt for kortere eller længere Tid af henholdsvis 2 482, 2 715, 2 750, 2 994 og 3 144 Udlændinger, tilsammen i Femaaret 14 085, af hvilke omtrent Halvdelen under sit Ophold ogsaa besøgte Fjærland.

I Nordfjord er det fornemmelig Visnes, Loen og Olden, som besøges. Over Visnes foregaar der desuden stor Gjennemgangstrafik, nemlig over Strynsfjeldet til Gudbrandsdalen og til Søndmør. Der har gjennemsnitlig faret henimod 1 500 Reisende hver Sommer denne Vei.

I Søndfjord foregaar der adskillig Gjennemgangstrafik, navnlig fra Sogn til Nordfjord og omvendt.

Turisttrafiken har i Femaaret vokset betydelig i Sogn og noget i de indre Dele af Nordfjord, derimod ikke noget nævneværdigt i Distriktet forøvrigt. Den forøgede Trafik har imidlertid neppe bragt tilsvarende Indtægt for Distriktet, da de store udenlandske Turistskibe, hvis Antal øger fra Aar til Aar, mere og mere drager Strømmen til sig, saa Distriktets Hoteller ikke faar nogen nævneværdig forøget Indtægt af den voksende Turisttrafik. Derimod er der gjennem den store Skydstrafik kommet mange Penge ind, idet de Reisende fra de flydende Hoteller ogsaa i Regelen tager en længere eller kortere Kjøretur, f. Eks. fra Gudvangen til Stalheim eller overland mellem Sognefjorden og Hardangerfjorden eller mellem Sognefjorden og Bergen.

I hele Femaaret har Skydslovens Bestemmelser i § 25 om, at de, som vil drive Skydstrafik, maa dertil erhverve Politiets Bevilling, været gjældende for efternævnte Skydsruter:

I. Lærdalsøren—Odnes—Sørum
II. Gudvangen—Stalheim.
III. Vadheim—Førde—Gloppen og Utviken.
IV. Faleide og Visnes—Hellesylt og Visnes—Mæland
V. Hjelle—Gudbrandsdalen og Geiranger og fra 1902 ogsaa for
VI. Flaamsdalen.

Saadan Bevilling meddeles aarlig, og Afgiften for samme, der anvendes til Bestridelse af Udgifterne ved den fornødne Kontrol, har i Femaaret været uforandret 6 Kr. for hvert Kjøretøi til 2 Heste og 4 Kr. for hvert Kjøretøi til 1 Hest.

Jeg hidsætter her en Oversigt over de i Femaaret i ovennævnte Ruter udfærdigede Bevillinger:

Aar.	Rute I.		Rute II.		Rute III.		Rute IV.		Rute V.		Rute VI.	
	1 Hest.	2 Heste.	1 Hest.	2 Heste.	1 Hest.	2 Heste.	1 Hest.	2 Heste.	1 Hest.	2 Heste.	1 Hest.	2 Heste.
1901	16	29	63	17	42	14	24	2	16	5	-	-
1902	21	32	65	17	49	14	7	1	11	2	-	-
1903	16	30	61	19	50	17	7	1	4	1	2	-
1904	21	30	56	13	42	18	3	-	2	2	-	-
1905	22	32	33	7	28	17	8	1	8	6	-	-

Bevillingen medfører endel Forpligtelser med Hensyn til saavel Heste, Kjøretøier og Kuske som Skydstrafiken i det hele. Disse revideres saa ofte, som det ansees nødvendigt, for at de skal tilfredsstille Tidens Fordringer. Der

er ogsaa anordnet Skudsmaalsbøger for Kuskene, hvori den Reisende skal notere, om han har noget at udsætte paa Hest, Redskab, Kusk osv.

I 1903 indførtes der Vognmærker for Kjøretøierne, hvad der har vist sig meget hensigtsmæssigt, medens et Forsøg med Indførelse af Kuskemærker ikke svarede til Forventningerne og er igjen opgivet.

Kontrollen med Heste og Kjøretøier m. v. har i Rute V som Regel været udført af en paa Grjotliden for Turistsæsonen stationeret Dyrlæge. I de øvrige Ruter har Amtsdyrlægerne hver inden sit Distrikt foretaget Reiser til Kontrol med Trafiken, ligesom Politiets ordinære Tjenestemænd leilighedsvis har ført Indseende dermed. Desuden har et Par Udsendinge fra Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Bergen været autoriseret til med Politimyndighed at foretage Inspektion af Skydstrafiken nogen Tid i de mest befærdede Ruter. Endelig har i de sidste Aar en Politibetjent ført det daglige Tilsyn med Trafiken paa Lærdalsøren, og i 1905 har der været stationeret en Politibetjent i Gudvangen under Turisttiden.

De udfærdigede Kontrolbestemmelser har vist sig at virke heldigt. Der har fra Aar til Aar været jevn Fremgang og Forbedring baade med Hensyn til Heste og Kjøretøier. Behandlingen af Hestene er stadig bleven bedre, og Skyggesiderne ved Skydstrafiken er bleven mindre, hvad der væsentlig skyldes den mere effektive Dyrlæge- og Politikontrol. Overtrædelserne har været forholdsvis faa og uvæsentlige.

Den ved Lov af 14 Marts 1905 foretagne Forandring i Skydslovens § 25 har ogsaa bidraget meget til at lette Tilsynet med Skydstrafiken. Ved denne Forandring blev det nemlig bestemt, at det skal være forbudt andre end Skydsanstalterne samt dem, som dertil har erholdt Politiets Tilladelse, at søge Erhverv ved Reisendes Skydsbefordring. Denne Forandring var meget paakrævet, da Bestemmelsen i den ældre Lov i de sidste Aar i stor Udstrækning blev omgaaet.

Bevillingsgebyrerne beløb sig til i 1901 Kr. 1 041, i 1902 Kr. 1 017, i 1903 Kr. 1 019.50, i 1904 Kr. 900 50 og i 1905 til Kr. 929.70. De er som Regel gaaet med til den aarlige Kontrol med Trafiken.

Af Skydsanstalter havde Amtet ved Udgangen af 1905 ialt 56 faste Stationer og 12 Tilsigelsesstationer mod ved Udgangen af 1900 henholdsvis 51 og 14.

II. Kommunal Husholdning.

Beskatningsforhold.

Til Belysning heraf hidsættes følgende Opgave over Skatydere og over Summen af kommunale Skatter i Amtets Herreder:

1901.		1902.		1903.		1904.		1905.	
Skatydere.	Skatter.	Skatydere.	Skatter.	Skatydere.	Skatter.	Skatydere.	Skatter.	Skatydere.	Skatter.
	Kr.		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
28 156	579 980	28 296	590 231	28 828	619 004	28 914	621 848	29 173	631 169

Disse Beløb udlignes dels som Eiendomsskat, dels paa Formue og Indtægt. Hvorledes de udlignede kommunale Skatter fordeler sig paa disse Skattefundamenter vil sees af nedenstaaende tabellariske Oversigt for Aaret 1904[1]):

	Udlignet Herredsskat:				Heraf:				De enkelte Skole-kredses Udredsler.	Amtsskat udlignet paa Amtets Matrikul-skyld.	Samlet Beløb af kommunale Skatter.
					afgjort		nedsat og eftergivet.	Tilsammen.			
	Eiendoms-skat.	Paa Formue.	Paa Indtægt.	Tilsammen.	ved kontant Ind-betaling.	ved Natural-veiarbeide.					
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Sogn	22 237	180 767		203 004	162 497	1 610	2 143	166 250	6 371	73 220	282 595
Sønd- og Nordfjord	42 585	188 308		230 893	154 915	2 707	2 061	159 683	14 211	94 149	339 253
		369 075									
Amtet	64 822	84 306	284 769	433 897	317 412	4 317	4 204	325 933	20 582	167 369	621 848

[1]) For 1905 foreligger ikke Opgaver.

Der er fra Aar til Aar ingen væsentlige Forandringer i Forholdet med Hensyn til Udligningen paa forannævnte Skattefundamenter. Den væsentligste Forandring bestaar deri, at i en Række Herreder er den paa fast Eiendom udskrevne Skat lidt efter lidt formindsket, for flere Herreders Vedkommende med den bestemte Hensigt at lade den helt bortfalde.

Ved Femaarets Udgang udlignedes der Herredsskat paa faste Eiendomme i 27 af Amtets 34 Herreder. I Herrederne Lyster, Lærdal, Borgund, Sogndal, Aurland, Hornindalen og Stryn udlignedes der gjennem hele Femaaret derimod intet til Herreds- eller Sognekasserne paa de faste Eiendomme. I Naustdal og Bremanger har Eiendomsskattens Størrelse været den samme gjennem hele Femaaret. I Jostedalen, Aardal, Leikanger, Balestrand, Vik, Lavik, Brekke, Gulen, Askvold, Ytre Holmedal, Førde, Kinn, Selje, Daviken, Eid, Gloppen og Indviken var Eiendomsskatten pr. Skyldmark mindre ved Femaarets Udgang end ved dets Begyndelse. I Hafslo, Kirkebø, Sulen, Hyllestad, Indre Holmedal, Jølster, Vevring og Breim var den derimod lidt større.

I 1905 var Eiendomsskatten til Herreds- og Sognekasserne:

for Sogns Vedkommende størst i Sulen, hvor den udlignedes

	paa	Husø	Sogn	med Kr.	16.26	pr. Skyldmark,
	-	Sulen	—	- -	13.44	—«—
	-	Hersvik	—	- -	14.30	—«—
og mindst i		Vik	Herred	- -	0.25	—«—

for Søndfjords Vedkommende størst i Kinn, hvor den udlignedes

	paa	Svanø	Sogn	med Kr.	6.91	pr. Skyldmark,
	-	Eikefjord	—	- -	7.13	—«—
	-	Kinn	—	- -	8.04	—«—
og mindst i		Naustdal		- -	1.00	—«—

for Nordfjords Vedkommende størst i Selje, hvor den udlignedes

	paa	Hove	Sogn	med Kr.	6.55	pr. Skyldmark,
	-	Vaagsø	—	- -	6.52	—«—

og mindst i Eid, hvor den udlignedes alene paa Stareim Sogn med Kr. 0.19 pr. Skyldmark.

Eiendomsskatten til Herreds- og Sognekasserne er overhovedet størst i Kystdistrikterne.

Af omstaaende Tabel, der er udarbeidet paa Grundlag af Skatteligningerne for Aarene 1901 og 1906, vil det sees, hvorledes Formuen og den antagne og skatbare Indtægt stiller sig, samt hvor stor Formues- og Indtægtsskatørerne var i Amtets Herreder ved Femaarets Begyndelse og Udgang:

Løbe-Nr.	Skattedistrikt.	Antagen Formue		Formuesskat pro mille			Antagen Indtægt		Skatbar Indtægt		Skatøren pr. Kr. 100 skatbar Indtægt	
		pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	Sogn.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1	Jostedalen	225 380	228 730	.....	1.36	1.25	99 660	107 230	52 670	60 940	6.10	5.65
2	Lyster	2 943 800	3 443 300	Nes	1.29	1.53	438 350	477 710	245 568	281 128	5.80	6.87
				Dale		1.46						6.56
				Fortun		1.40						6.83
				Gaupne		1.70						7.64
3	Hafslo	2 004 050	2 033 400	Hafslo	1.97	1.64	342 765	361 340	152 211	159 239	5.91	6.55
				Solvorn	1.77	1.54					5.30	6.13
				Fet	1.85	1.57					5.55	6.29
				Joranger	1.78	1.48					5.32	5.71
4	Aardal	701 090	729 900	.....	1.60	1.90	143 555	148 165	66 661	66 665	4.78	5.70
5	Lærdal og Borgund	1 700 365	1 790 760	Tønjum	1.85	1.49	353 164	380 017	251 357	206 408	5.58	7.37
				Hauge	2.00	1.62					6.43	8.05
				Borgund	1.88	1.48					5.72	7.36
6	Sogndal	2 821 958	3 035 620	Sogndal	1.38	1.55	431 349	480 491	205 508	230 331	6.87	7.73
				Norum		1.72						8.59
				Kaupanger		1.55						7.72
7	Aurland	1 976 200	2 206 500	Vangen	1.47	1.75	573 785	547 390	331 575	293 445	4.41	5.22
				Flaam	1.50	1.61					4.50	4.82
				Underdal	1.93	2.13					5.79	6.31
				Nærøen	1.47	1.86					4.41	5.58
8	Leikanger	1 905 100	2 096 530	Leikanger	1.85	1.66	367 300	398 950	108 240	123 415	5.56	4.99
				Fresvik	2.16	2.29					6.48	6.85
				Feios	1.97	1.89					5.91	5.67
9	Balestrand	1 901 100	2 158 680	Tjugum	1.24	1.07	343 660	366 555	161 730	173 170	3.72	4.25
				Fjærland	1.15	1.10					3.44	4.39
				Vangsnes	1.67	1.47					5.02	5.86
10	Vik	2 653 570	2 701 500	Vik	1.03	1.36	441 765	470 680	191 061	211 286	4.14	5.40
				Arnefjord		1.43						5.70
				Kvamsø		2.08						8.27
11	Kirkebø	1 071 800	1 139 000	.....	1.10	1.50	187 275	192 875	78 616	80 248	4.40	6.00
12	Lavik	804 000	849 000	.....	1.42	1.12	167 940	175 910	47 580	47 855	4.27	4.46
13	Brekke	602 400	686 200	.....	2.22	1.55	115 585	122 175	26 545	27 510	6.66	6.20
14	Gulen	914 500	1 026 500	Gulen	2.10	1.57	336 085	340 765	106 945	109 395	6.25	9.45
				Mjømen		2.07						12.40

Løbe-Nr.	Skattedistrikt.	Antagen Formue		Formuesskat pro Mille			Antagen Indtægt		Skatbar Indtægt		Skatøren pr. Kr. 100 skatbar Indtægt	
		pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	Sogn.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.	pr. 30/9 1900.	pr. 30/9 1905.
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
15	Sulen	558 800	673 600	Sulen	2.10	1.70	211 133	211 683	53 837	49 235	6.00	11.00
				Husø	2.60	2.00					7.50	12.70
				Hersvik	2.40	1.70					7.04	10.70
16	Hyllestad	877 080	965 600	Øn	0.88	1.60	185 590	184 425	98 065	62 810	4.40	8.00
				Hyllestad	0.84	1.72					4.20	8.60
				Bø	0.82	1.60					4.10	8.00
	Sogn	23 661 193	25 764 820				4 738 961	4 966 361	2 178 169	2 183 080		
17	Askvold	968 700	970 600	Askvold	1.90	1.60	275 690	278 810	110 096	106 050	5.85	7.04
				Vilnes	2.00	1.60					6.10	7.11
18	Ytre Holmedal	2 348 200	2 010 900	Holmedal	1.41	1.36	472 600	478 839	159 661	150 664	5.64	7.50
				Dale	1.57	1.47					6.28	8.10
				Guddal	2.65	1.76					10.60	9.70
19	Indre Holmedal	1 796 200	1 794 200	Vik	1.84	1.65	332 977	328 851	89 807	87 682	9.21	11.48
				Sande		1.65						11.45
				Bygstad		1.75						12.21
20	Jølster	1 841 350	1 818 600	Aalhus	1.18	1.41	325 250	326 510	112 476	112 917	3.54	5.62
				Helgheim		1.53						6.12
21	Førde	1 671 900	1 809 900	Førde	1.68	1.65	329 135	366 735	133 963	159 495	8.42	8.25
				Holsen	1.62	1.52					8.10	7.55
				Haukedal	1.76	1.55					8.33	7.70
22	Naustdal	1 148 300	1 196 500	.....	1.91	1.73	243 625	264 250	85 054	94 214	9.55	8.65
23	Vevring	460 300	505 100	.....	1.75	1.54	102 120	105 880	53 390	55 480	7.00	6.17
24	Kinn	1 470 500	1 646 300	Kinn	0.98	1.76	417 690	423 100	209 720	216 910	3.91	7.04
				Norddalsfj.		1.85						7.40
				Svanø	1.11	1.79					4.45	7.16
				Eikefjord	1.19	1.96					4.75	7.84
25	Bremanger	943 800	985 900	Bremanger	2.00	2.00	270 537	260 306	106 665	98 463	6.70	6.73
				Midtgulen		2.00						8.08
	Søndfjord	12 649 250	12 738 000				2 769 624	2 833 281	1 060 832	1 081 875		

26	Selje	1 503 200	2 050 700	Hove S. Vaagsø N. Vaagsø	2.00 1.93	2.00 2.00 2.00	575 830	698 075	206 340	265 105	6.41 5.77	6.10 6.61 6.73
27	Daviken	1 742 500	1 775 600	Daviken Rugsund Aalfoten	1.79	1.82 1.75 2.05	376 925	381 585	128 698	124 975	5.40	7.33 7.05 8.23
28	Eid	1 957 200	2 136 500	Eid Stareim	1.78 2.17	1.67 1.82	351 625	372 525	144 702	156 676	5.34 6.50	5.01 5.44
29	Hornindalen	733 500	808 200	.....	2.00	2.00	138 825	149 725	46 298	52 626	8.36	8.30
30	Gloppen	2 452 134	2 585 824	Gjemmestad Vereid Hyen	0.88 0.98 0.93	1.15 1.22 1.26	375 417	393 585	157 598	175 605	2.64 2.96 2.79	3.45 3.66 3.79
31	Breim	1 235 800	1 365 800	.....	1.34	1.20	252 730	284 925	78 105	93 373	4.02	3.60
32	Indviken	2 172 600	2 262 200	Indviken Utviken Olden	0.94 1.04 1.54	1.19 1.38 1.60	385 080	375 605	155 614	147 272	4.46 5.03 7.40	5.95 6.90 8.00
33	Stryn	2 582 500	2 839 900	Nedstryn Opstryn Loen	1.28 1.45 2.65	1.24 1.43 1.71	398 475	429 930	89 340	108 840	5.76 6.55 11.94	5.56 6.44 7.71
	Nordfjord	14 379 434	15 824 724				2 854 907	3 085 955	1 006 695	1 124 472		
	Amtet tilsammen	50 689 877	54 327 544				10 363 492	10 885 597	4 245 696	4 389 427		
	Florø Ladested	522 000	670 000	.....	1.60	1.65	215 550	298 700	59 440	87 115	10.00	11.50
	Ialt	51 211 877	54 997 544				10 579 042	11 184 297	4 305 136	4 476 542		

I den opførte Formue og Indtægt er ikke fradraget de ved Klagebehandlingen gjorte Nedsættelser i samme.

I 1893 lod Amtsudvalget udarbeide en ny Degressionstabel (IX), som formenes at være den høveligste under Forholdene her i Amtet. Denne Tabel, der viser, hvor stor Del af Indtægten er skatbar i hver af de i den kommunale Skattelov for Landet § 34 anførte 8 Klasser efter den i nævnte Lovparagraf indtagne Skattetabel, naar de i Tabellens første Række anførte Brøker nedsættes med Halvdelen (50 Pct.), altsaa til henholdsvis $^4/_{10}$, $^3/_{10}$, $^2/_{10}$ og $^1/_{10}$, er nu indført overalt, naar undtages:

Sogndal, Aurland, Sulen, Ytre Holmedal og Indre Holmedal, som bruger Tabel VIII, de skattefrie Beløb nedsat med 25 Pct., Gulen, som bruger Tabel VII, de skattefrie Beløb nedsat med 50 Pct., Leikanger, Lavik, Brekke, Breim og Stryn, som bruger Tabel I, den i Loven indtagne Skattetabel. Jostedalen, Vevring og Kinn, som lader Afkortningen alene bero paa Familiens Størrelse, altsaa Kr. 100 i 1ste Klasse, Kr. 150 i 2den Klasse osv. som de i Lovens Degressionstabel opførte helt skattefrie Beløb for hver Klasse, samt Lyster, som bruger den i Loven indtagne Skattetabel med den Forandring, at de i Tabellens første Rubrik anførte Brøkdele er nedsatte til det halve, altsaa til $^4/_{10}$, $^3/_{10}$, $^2/_{10}$ og $^1/_{10}$, og de i de øvrige Rubriker anførte delvis skattefrie Indtægtsbeløb er nedsatte med $^5/_{10}$.

Som Følge af disse forskjellige Degressionstabeller er den skatbare Indtægt i Forhold til den antagne Indtægt høist forskjellig i de forskjellige Distrikter. Den varierer mellem 20.6 Pct i Indre Holmedal og 58.8 Pct. i Lyster.

Over Forholdet mellem den antagne og den skatbare Indtægt hidsættes for Amtets tre Hoveddele følgende Oversigt:

Distrikt.	Den skatbare Indtægt udgjorde af den antagne	
	1900.	1905.
	Pct.	Pct.
Sogn	45.96	43.96
Søndfjord	38.30	38.18
Nordfjord	35.26	36.44
Amtets Landdistrikt	40.97	40.32
Florø Ladested	27.57	29.16
Det hele Amt tilsammen	40.69	40.02

Som det af denne Oversigt vil sees, var den skatbare Indtægt i Forhold til den antagne lidt mindre i Amtets Landdistrikt i 1905 end i 1900. I Sogn var den 2 Pct. mindre, men i Nordfjord lidt over 1 Pct. større. I Søndfjord har den ikke i Femaaret undergaaet nogen nævneværdig Forandring. Den antagne og den skatbare Indtægts Vækst i Procent vil sees af den under det efterfølgende Afsnit

om Indtægts- og Formuesforhold indtagne Tabel, Side 88. Aarsagen til, at den skatbare Indtægt i Sogn ikke er steget forholdsvis i samme Grad som den antagne Indtægt, saaledes som Tilfældet er i Søndfjord, skyldes den store Nedgang i den skatbare Indtægt i Lærdal, Aurland og Hyllestad (og tildels Sulen). Grunden til Nedgangen i Lærdal og Hyllestad er, at i disse to Bygder har man i Femaaret gaaet over til Tabel IX, medens Reduktionen tidligere alene afhang af Familiens Størrelse. For Aurlands Vedkommende skyldes Nedgangen Jernbanearbeidernes Flytning og for Sulens Vedkommende muligens tilfældige Omstændigheder.

Amtsskatten udlignes udelukkende paa de faste Eiendomme. Den var for 1901, 1902, 1903 og 1904 Kr. 6.55 og for 1905 Kr. 6.93 pr. Skyldmark.

Jeg hidsætter derhos følgende Sammenstilling over Indkomstskat til Staten, udlignet paa Amtets Landdistrikter i Femaaret:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skat		
				paa Formue.	paa Indtægt.	Ialt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901/02.....	1 121	14 886 824	1 882 731	4 960	19 386	24 346
1902/03.....	1 117	14 845 291	1 889 593	4 933	19 651	24 584
1903/04.....	1 115	15 202 258	1 917 407	5 049	20 334	25 383
1904/05.....	1 083	15 043 100	1 892 924	5 015	20 877	25 892
1905/06.....	1 133	14 040 085	1 889 033	5 209	20 641	25 850

Kun 2 Amter har for 1905/06 svaret mindre Statsskat end Nordre Bergenhus Amt, nemlig Tromsø Amt med Kr. 22 179 og Finmarkens Amt med Kr. 10 337.

(Se Tabellen næste Side.)

Kommunale Indtægter og Udgifter.

Efter den officielle Statistik hidsættes føigende Oversigt over Herredskassernes Indtægter og Udgifter ved Femaarets Begyndelse og ved Udgangen af 1904[1]):

Aar.	Indtægter:					
	Ialt ren Indtægt.	Heraf:				Optagne Laan.
		Indbetalt Herredsskat.	Forskjellige Afgifter.	Renter.	Bidrag og Gaver.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900	481 174	340 885	11 046	7 524	77 249	36 814
1904	589 019	420 246	12 743	7 704	89 601	33 055

[1]) For 1905 foreligger ingen offentlig Statistik.

Endelig hidsættes følgende Oversigt over kommunale Skatter sammenholdt med Folkemængde og Matrikulskyld, Formue og Indtægt i Amtets Landdistrikt for 1900 og 1904 [1]) og i Riget for 1904 [1]):

	Udlignet Herredsskat:		Udlignet Herredsskat og Amtsskat:			Samlet Beløb af kommunale Skatter (Herredsskat, Amtsskat, Skolekredsenes Udredsler):					
	paa Formue pr. 1000 Kroner antagen Formue.	paa Indtægt pr. 100 Kroner antagen Indtægt.	paa Matrikulen eller faste Eiendomme: Pct.	paa Matrikulen eller faste Eiendomme: pr. Skyldmark.	paa Formue og Indtægt.	Beløb.	pr. Indbygger.	pr. Skatyder.	pr. 100 Kroner antagen Formue.	pr. 100 Kroner antagen Indtægt.	pr. 100 Kroner skatbar Indtægt.
	Kr.	Kr.		Kr.	Pct.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtet 1900	1.46	5.34	43.88	9.01	56.12	540 892	6.14	19.58	1.09	5.52	13.03
— 1904	1.61	6.57	38.62	9.09	61.38	621 848	6.99	21.51	1.19	5.81	14.34
Riget 1904	2.02	8.47	22.62	7.57	77.38	17 087 058	10.46	35.56	1.30	6.86	14.09

[1]) For 1905 foreligger ikke Opgaver.

Aar.	Udgifter:							
	Ialt ren Udgift.	Heraf: Vei-, Skyds- og Færgevæsen.	Sundheds- og Medicinalvæsen.	Geistlighed og Kirker.	Skolevæsen.	Fattigvæsen.	Renter af Laan.	Afdrag paa Laan.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900	480 055	47 374	8 744	59 384	109 051	122 652	8 973	23 429
1904	595 327	48 904	10 271	80 236	231 239	140 090	14 480	29 913

For Fattigvæsenets Vedkommende hidsættes her nogle sammenlignende for Aarene 1900 og 1904[1]):

Aar.	Antal understøttede Hovedpersoner.	Følgende Antal Hovedpersoner		Fattigkassernes Bruttoudgifter.				Fattigkassernes Nettoudgifter.	
		a) nød alene Lægetilsyn med Medicin eller Forpleining paa Sygehus.	b) havde tidligere ikke erholdt Fattighjælp.	Egentlig Fattighjælp.	Sygeforpleining og lignende Udgifter.	Andre Udgifter.	Tilsammen.	Beløb.	For hver understøttet Hovedperson.
				Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900	1 950	353	295	90 368	29 714	10 197	130 279	120 004	61
1904	1 962	283	234	97 959	32 447	12 399	142 805	124 828	64
	+ 12	÷ 70	÷ 61	+ 7 591	+ 2 733	+ 2 202	+ 12 526	+ 4 824	+ 3
				Rigets Bygder i Gjennemsnit i 1904.....					93

Der er altsaa i disse 4 Aar ingen bemærkningsværdig Forandring. I Amtet er intet Fattighus. De fornemste Aarsager til Trangen hos de første Gang i 1904 understøttede var hos 47 Personer Alderdomssvaghed, hos 137 Sygdom og hos 16 Aandssvaghed og Sindssygdom.

Amtskassens Indtægter og Udgifter var:

Aar.	Indtægter:				
	Ialt ren Indtægt.	Heraf: Udlignet Skat.	Bidrag.	Forskjellige Refusioner.	Optagne Laan.
	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900	967 804	159 709	146 617	42 322	60 000
1904[1])	1 032 592	167 369	184 187	53 152	113 151

[1]) For 1905 foreligger ikke Opgaver.

Aar.	Udgifter:								
	Ialt ren Udgift.	Heraf:							Afdrag af Laan.
		Vei-, Skyds- og Færge-væsen.	Sundheds- og Medicinal-væsen.	Sinds-syges For-pleining.	Abnormes For-pleining og Under-visning.	Skole-væsen.	Land-brugs-væsen.	Renter af Laan.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1900	1 189 032	76 484	23 530	41 378	11 006	80 411	34 538	18 872	29 200
[1]) 1904	1 184 581	80 913	31 267	46 931	15 802	114 968	34 164	26 405	23 000

Herredskassernes og Amtskassens Formue og Gjæld var efter samme officielle Statistik:

	Sum af Formue.		Sum af Laanegjæld.	
	1900.	1904 [1]).	1900.	1904 [1])
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Herredskasserne.....	2 293 756	2 424 967	188 665	293 069
Amtskassen.....	878 700	1 150 700	452 000	659 660

Amtskommunens Gjæld vedkommer udelukkende dens Dampskibe og Formuen bestaar for den overveiende Del i disse.

Med Hensyn til Amtskommunekassens aarlige Udgifter (brutto) i det hele skal jeg, foruden at henvise til, hvad der foran under Afsnittet: Kommunikationer, er oplyst angaaende Udgifterne til Amtets Veivæsen (se Side 60) og til Amtets Dampskibe (Side 66), meddele følgende mere detaillerede Data for Femaaret:

(Se Tabellen næste Side.)

Udgifterne har, som det vil sees, ikke undergaaet nogen væsentligere Ændring, naar undtages Dampskibene, hvortil der et Par Aar medgik betydelig større Beløb i Anledning af Anskaffelsen af de nye Skibe «Gudvangen» og «Stavenes». Iøvrigt er der kun en forholdsvis liden Stigning.

[1]) For 1905 foreligger ikke Opgaver.

Bruttoudgifter.	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.	1905/06.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtstingene	5 295.70	7 396.16	7 283.84	6 801.73	7 606.02
Rets- og Politivæsen	3 042.89	2 982.89	2 955.89	2 926.41	2 942.89
Fængselsvæsen	2 318.57	2 516.01	2 688.41	2 294.30	155.74
Skydsvæsenet	4 880.47	5 568.88	5 702.25	5 566.00	6 001.00
Sundheds- og Medicinalvæsenet	25 897.82	25 265.71	34 244.32	31 266.61	31 168.56
Sindssyges Forpleining	42 391.48	41 604.49	42 622.09	46 931.14	44 019.72
Veterinærvæsenet	4 659.45	4 765.15	5 396.44	6 148.20	6 440.50
Det almindelige Skolevæsen	93 411.99	93 479.86	88 318.22	95 870.40	99 892.12
Skolevæsenet forøvrigt	16 552.69	15 576.25	15 479.50	19 097.63	21 591.75
Abnormskolevæsenet	11 215.84	13 453.75	15 539.38	15 802.48	14 899.36
Landbrugsvæsenet	33 346.68	37 071.22	35 109.85	34 164.38	34 340.39
Præmier for fældede Rovdyr	5 018.00	5 728.00	4 602.00	6 145.87	6 272.61
Dampskibene	636 176.30	628 588.12	875 543.96	807 511.52	674 486.25
Renter af Laan	20 090.84	15 934.75	16 195.08	26 404.71	28 489.43
Afdrag paa —	59 200.00	59 200.00	28 600.00	23 000.00	32 967.24
Veivæsen	59 352.60	69 235.19	68 190.69	75 347.22	62 962.77
Andre Udgifter	1 180.88	839.75	817.25	2 301.98	1 236.66
	1 024 032.20	1 029 206.18	1 249 289.17	1 207 580.58	1 075 473.01

Til Bestridelse af Amtskommunens Udgifter i Femaaret udlignedes paa Matrikulskylden:

Aar.	Pr. Skyldmark.	Heraf:			Sum.
		Til den almindelige Amtskasse.	Til Veikassen.	Til Amtsskolekassen.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	6.55	3.30	2.55	0.70	167 370.29
1902	6.55	3.30	2.55	0.70	167 365.12
1903	6.55	3.41	2.50	0.64	167 368.41
1904	6.55	3.71	2.20	0.64	167 368.87
1905	6.93	4.00	2.20	0.73	177 079.05
I 1901/05 gjennemsnitlig	6.62	3.54	2.40	0.68	169 310.35
mod i forrige Femaar henholdsvis	5.81	3.03	2.17	0.61	148 473.37

Der udlignes intet paa Formue og Indtægt til Amtskommunen.

De udestaaende Gaardsskatter androg pr. 31 December 1905 til Kr. 131 513.69, hvoraf Kr. 2 344.83 var Restancer for 1903, Kr. 12 048.11 for 1904 og Kr. 117 120.75 for 1905. Beløbet af Skatterestancer udgjorde pr. 31 December 1900 Kr. 118 221.

Amtskommunens Beholdning ved Udgangen af Regnskabsaaret 1905—06 udgjorde Kr. 210 876 82.

Ved Udgangen af Regnskabsaaret 1905/06 bestod Amtskommunens Formue i:

Fængselsbygninger	Kr.	69 700.00
Landbrugsskolen paa Mo	-	25 000.00
Dampskibe	-	920 000.00
Petanebryggen 2, Bergen	-	115 000.00
Kulpakhus med Pramme	-	10 000.00
Dampskibsbrygger i Vik og Lærdal	-	1 000.00
	Kr.	1 140 700.00

Gjælden var samtidig:

Dampskibslaanet af 1888, Rest	Kr.	15 000.00
— - 1890, —	-	104 000.00
— - 1894, —	-	140 000.00
Banklaan til Dampskibskassen	-	367 692.52
	Kr.	626 692.52

Tilslut hidsættes ogsaa efter den officielle Statistik følgende Oversigt over den samlede Laanegjæld sammenholdt med Folkemængde samt antagen Formue og Indtægt for Amtets Herreder i Aarene 1900 og 1904 [1]):

	Herredskommunernes Laanegjæld ved Aarets Udgang:			Samlet Beløb af Herredskommunernes og Amtskommunens Laanegjæld ved Aarets Udgang.			
	Beløb.	pr. Indbygger.	pr. 100 Kroner antagen Formue.	Beløb.	pr. Indbygger.	pr. 100 Kroner antagen Formue.	pr. 100 Kroner antagen Indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtet 1900	188 665	2.14	0.38	640 665	7.27	1.29	6.53
— 1904	293 069	3.29	0.56	952 729	10.70	1.82	8.91

[1]) For 1905 haves ikke Opgaver.

Til Sammenligning kan anføres, at for Rigets Bygder i Gjennemsnit var ved Udgangen af 1904 Herredskommunernes Laanegjæld Kr. 17.13 pr. Indbygger og Kr. 2.14 pr. 100 Kr. antagen Formue og det samlede Beløb af saavel Herreds- som Amtskommunernes Laanegjæld Kr. 21.18 pr. Indbygger, Kr. 2.64 pr. 100 Kr. antagen Formue og Kr. 13.88 pr. 100 Kr. antagen Indtægt.

Kommunal Erhvervsvirksomhed foregaar ikke nogetsteds her i Amtet.

12. Arbeiderforhold.

Lønninger.

Efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver har den sedvanlige Aarsløn for Tjenere gjennemsnitlig været i 1905:

	I Penge.	Antagelig Værdi af Kost m. v.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
For almindelig Tjenestegut	158.44	160.65	319.09
- — Tjenestepige	83.88	135.91	219.79

Ved at sammenholde denne Tabel med den for 1900 viser det sig, at Aarslønnen gjennemgaaende er steget. Den høieste Aarsløn (i Penge) for Tjenestegutter betaltes i Aurland og Eid, hvor den gjennemsnitlig var Kr. 300, dernæst kommer Lyster med Kr. 260, Sogndal med Kr. 250, Selje med Kr. 240 og Hafslo, Borgund og Bremanger med Kr. 200. I de andre Herreder var den under dette Beløb. Lavest var den i Hyllestad, hvor der betaltes fra Kr. 80 til Kr. 100.

Den høieste Aarsløn for Tjenestepiger betaltes i Aurland med Kr. 170; dernæst kommer Sogndal med Kr. 150, Lyster med Kr. 140, Hafslo og Borgund med Kr. 120 og Leikanger, Ytre Holmedal, Bremanger, Selje og Eid, hvor den var Kr. 100. I de andre Herreder var den under dette Beløb. Lavest var den i Sulen, hvor den betaltes med Kr. 40.

Den antagne Værdi af Kost og Logis m. v. varierer for Tjenestegutter fra Kr. 90 i Aardal til Kr. 252 i Hafslo og for Tjenestepiger fra Kr. 70 i Aardal til Kr. 250 i Bremanger.

Den sedvanlige Dagløn for Husmænd i 1905 er opgivet saaledes:

Distrikt.	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommer.	Vinter.	Sommer.	Vinter.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Sogn	1.00—2.40	0.80—1.60	0.80—2.00	0.80—1.25
Gjennemsnitlig	1.84	1.34	1.50	0.96
Søndfjord	1.40—2.00	1.20—1.60	1.00—1.80	0.80—1.20
Gjennemsnitlig	1.75	1.43	1.23	0.95
Amtet i Gjennemsnit	1.80	1.36	1.41	0.95

I Nordfjord yder ikke Husmændene Pligtarbeide mod Dagløn. Dette gjælder ogsaa flere Bygder i Indre Sogn.

Daglønnen for Husmænds Pligtarbeide er overalt steget siden 1900.

Den sedvanlige Dagløn for almindelige Dagarbeidere har i 1905 gjennemsnitlig været:

Distrikt.	Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
	Sommer.		Vinter.		Sommer.		Vinter.	
	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Sogn	2.27	1.36	1.66	0.99	1.72	0.90	1.12	0.58
Søndfjord	2.15	1.12	1.70	0.89	1.54	0.74	1.12	0.53
Nordfjord	2.21	1.33	1.83	1.06	1.79	1.11	1.35	0.77
Amtet	2.22	1.28	1.72	0.98	1.68	0.90	1.17	0.60

Ogsaa Daglønnen for almindelige Dagarbeidere er gjennemgaaende steget ikke ubetydeligt siden 1900.

Den høieste opgivne Dagløn for almindelige Dagarbeidere (Mænd) paa egen Kost betaltes i Lyster med Kr. 2.50—Kr. 3.00. I Sogndal, Vik, Lavik, Brekke, Gulen, Bremanger, Selje, Eid og Stryn var den Kr. 2.50. Den laveste Dagløn betaltes i Ytre Holmedal, hvor den var Kr. 1.80—2.00.

For efternævnte særskilte Klasser af voksne Arbeidere er Daglønnen paa egen Kost i 1905 opgivet til:

Arbeidets Art.	1905.	Gjennemsnit.
	Kr.	Kr.
Tømmerhuggere	2.00—2.50	2.12
Tømmerkjørere, med Hest	3.50—4.00	3.70
— , uden —	2.00—2.50	2.12
Bergværksarbeidere	2.50—3.00	2.75
Stenbrydere	2.00—3.00	2.54
Stenhuggere	2.00	2.00
Teglværksarbeidere	2.75	2.75
Spinderiarbeidere, Mænd	1.50—2.50	2.05
— , Kvinder	0.75—1.35	1.00
Væveriarbeidere, Mænd	2.00	2.00
— , Kvinder	1.65	1.65
Sagbrugsarbeidere	1.33—3.00	2.36
Hustømmermænd	2.00—3.00	2.60
Snedkerarbeidere	2.00—3.00	2.55
Smedsvende	3.00	3.00
Mursvende	2.50—3.00	2.78
Skomagersvende	1.33—2.50	2.16
Skræddersvende	1.33—2.50	2.16
Bagersvende	2.50	2.50
Malersvende	2.25—2.50	2.37
Smørfabrikarbeidere	2.15	2.15
Klogfabrikarbeidere	2.00	2.00
Arbeidere ved Stangfjordens kemiske Fabriker	2.00—2.25	2.12

Sammenlignet med de tilsvarende Opgaver for forrige Femaar viser ogsaa Daglønnen for disse Arbeidere gjennemgaaende Stigning.

Gjennemsnitsfortjenesten ved Voss—Taugevandbanens Arbeidsdrift inden Aurland Herred har efter Opgave fra Overingeniøren udgjort:

	Akkordarbeide.	Dagarbeide.
1901	Kr. 5.12	Kr. 3.54
1902	- 5.14	- 3.60
1903	- 4.89	- 3.56
1904	- 5.36	- 3.46
1905	- 5.41	- 3.85

Fortjenesten beregnet efter 10 Timers Arbeidsdag.

Arbeidsfortjenesten ved de vigtigste Statsveianlæg i Amtet har efter Opgave fra Amtsingeniørens Kontor gjennemsnitlig udgjort:

	Akkordarbeide.	Dagarbeide.
1901	Kr. 3.24	Kr. 2.40—2.60.
1902	- 2.87	
1903	- 2.75	
1904	- 3.06	
1905	- 3.09	

Daglønnen for Haandværkere har været mellem Kr. 3.00 og Kr. 3.30.

Den største Del af Veiarbeidet udføres efter Akkord.

Den stedfundne Stigning i Arbeidslønninger hænger sammen med Udvandringen og Udflytningen samt de høie Arbeidspriser ved Statens Jernbaneanlæg — for flere af Kystdistrikternes Vedkommende ogsaa med Fiskeriernes voksende Betydning.

Med Stigningen i Arbeidspriserne antages Livsvilkaarene for Arbeiderklassen at være blevet noget, om end ikke meget, gunstigere.

Af Arbeiderforeninger findes der kun én, i Eid.

Af Syge- og Understøttelseskasser findes der i det hele Amt kun to, nemlig en i Lyster, stiftet 1900, og en i Sogndal, stiftet 1904. De er begge af mindre Betydning.

Arbeidsledighedskasser findes ikke.

13. Slutning.

Indtægts- og Formuesforhold.

Som det af den foran under Afsnittet: Beskatningsforhold, Side 75—77, indtagne Opgave over Formue og Indtægt i Amtets samtlige Skattedistrikter efter Skatteligningerne for 1901 og 1906 vil sees, har der i Femaaret fundet Sted saadan Stigning i:

Distrikt.	Antagen Formue.		Antagen Indtægt.		Skatbar Indtægt.		Pr. Indbygger [2]).	
							Antagen Formue.	Antagen Indtægt.
	Kr.	Pct.[1])	Kr.	Pct.	Kr.	Pct.	Kr.	Kr.
Sogn	2 103 627	8.9	227 400	4.8	4 911	0.2	56.81	6.14
Søndfjord	88 750	0.7	63 657	2.3	21 043	2.0	3.33	2.39
Nordfjord	1 445 290	10.0	231 048	8.1	117 777	11.7	59.20	9.46
Amtets Landdistrikt	3 637 667	7.2	522 105	5.0	143 731	3.4	41.29	5.92
Florø Ladested	148 000	28.4	83 150	38.6	27 675	46.5	158.29	88.93
Amtet	3 785 667	7.4	605 255	5.7	171 406	4.0	42.52	6.80

[1]) d. e. Stigning i Pct.

[2]) Efter Folketællingen 3 December 1900.

Af Tabellen Side 75 – 77 vil det endvidere sees, at Formuen i Femaarets Løb er gaaet ned i Ytre Holmedal med ca. 338 000 Kr., i Indre Holmedal med 2 000 Kr. og i Jølster med ca. 23 000 Kr., at Indtægten i Femaarets Løb er gaaet ned i Aurland med ca. 26 000 Kr., i Hyllestad med ca. 1 000 Kr., i Indre Holmedal med ca. 4 000 Kr., i Bremanger med ca 10 000 Kr. og i Indviken med ca. 10 000 Kr.

Aarsagen til den økonomiske Tilbagegang i disse Distrikter antages at være: For Aurlands Vedkommende Jernbanearbeidernes delvise Bortflytning, for Ytre Holmedal betydelig Nedsættelse i Formuesansættelsen for flere Fabriker samt Fraflytning af enkelte større Skatydere, for Indre Holmedal Fraflytning af en enkelt større Skatyder og iøvrigt tilfældige Omstændigheder, for Hyllestad Nedgang i Sildefiskerierne, for Bremanger betydelig mindre Notsildfiske, for Indviken Fraflytning af et Par større Skatydere og Stansning af et Par Bedrifter, for Jølster en jevn Nedgang i Skatteligningen uden nogen særlig paaviselig Grund.

De andre Distrikter viser derimod økonomisk Fremgang. I Sogn er denne størst i Lyster, hvor Formuen i Femaarets Løb har steget med ca. 166 Kr. pr. Indbygger og den antagne Indtægt med ca. 13 Kr. Dernæst kommer Balestrand med en Stigning af henholdsvis ca 118 Kr. og ca. 10.5 Kr., Leikanger med henholdsvis ca. 75 Kr. og ca. 12 Kr., Sogndal med henholdsvis ca. 61 Kr. og ca. 11 Kr., Brekke med henholdsvis ca. 85 Kr. og ca. 7 Kr. og Lavik med henholdsvis ca. 38 Kr. og ca. 7 Kr. I Søndfjord er Fremgangen størst i Førde, hvor Formuen er steget med ca. 47 Kr. og Indtægten med ca 12.8 Kr. pr. Indbygger. I Nordfjord er den størst i Selje med henholdsvis ca. 100 Kr. og 22 5 Kr. pr. Indbygger. Dernæst kommer Stryn med henholdsvis ca. 102 Kr. og 11.9 Kr., Breim med henholdsvis ca. 67.8 Kr. og 11.5 Kr., Hornindalen med henholdsvis ca. 46 Kr. og ca. 7 Kr., Eid med henholdsvis ca 55.8 Kr. og ca. 6.5 Kr. og Gloppen med henholdsvis ca. 40.7 Kr. og ca. 5.6 Kr.

Af alle Skattedistrikter viser Florø størst Fremgang i Indtægt og næst Lyster størst Fremgang ogsaa i Formue.

Efter den officielle Statistik hidsættes tilslut følgende Oversigt over antagen Formue og Indtægt pr. Indbygger i Amtets Landdistrikt og i Riget i Aarene 1900 og 1904[1]):

	Formue pr. Indbygger.		Indtægt pr. Indbygger.	
	1900.	1904.	1900.	1904.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtet	563	588	111	120
Riget	759	802	144	153

[1]) For 1905 foreligger ikke Opgaver.

Amtets Sparebanker havde:

Sparebankens Navn.	Ved Udgangen af 1900.		Ved Udgangen af 1905.	
	Forvaltnings-kapital.	Heraf Formue.	Forvaltnings-kapital.	Heraf Formue.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Jostedalen	21 372	3 572	51 865	4 934
2. Lyster	477 355	75 622	722 274	95 346
3. Hafslo	474 027	134 838	689 230	167 909
4. Lærdal	648 582	102 064	856 970	133 832
5. Sogndal	312 486	56 624	405 727	77 728
6. Aurland	242 610	18 845	342 240	32 130
7. Leikanger	323 394	43 259	450 860	61 306
8. Balestrand	367 638	42 937	501 844	55 506
9. Vik	556 762	82 989	758 359	113 406
10. Lavik	180 640	13 828	228 977	20 524
11. Gulen	186 431	13 028	258 201	19 612
12. Askvold	116 176	7 265	186 923	14 276
13. Ytre Holmedal	399 995	36 388	479 920	52 744
14. Indre Holmedal	250 992	15 088	354 367	24 546
15. Jølster	-	-	426 123	13 772
16. Førde	1 474 711	132 450	1 447 527	176 701
17. Naustdal	-	-	250 449	10 766
18. Bremanger	46 587	4 143	73 203	6 418
19. Selje	288 965	11 571	384 707	23 850
20. Daviken	84 076	3 680	163 067	8 258
21. Hornindalen	109 873	8 873	154 724	14 650
22. Gloppen	833 397	52 340	1 073 896	87 496
23. Indviken	332 688	23 370	487 524	38 157
24. Stryn	500 729	44 489	629 247	63 029
25. Nordfjord	1 075 196	171 175	1 309 480	206 490
Amtet	9 304 682	1 098 438	12 687 704	1 523 386

Foruden disse Sparebanker, der alle er autoriserede, virkede i Amtet ved Femaarets Udløb desuden Kinn Sparebank, der ikke er autoriseret, og 3 private Aktiebanker.

	Oprettet.	Ved Udgangen af 1900.		Ved Udgangen af 1905.	
		Forvaltnings-kapital.	Heraf Formue.	Forvaltnings-kapital.	Heraf Formue.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kinn Sparebank	-	774 745	82 617	885 160	108 100
Kirkebø Aktieprivatbank..	1892	70 310	4 665	110 688	8 355
Lavik Privatbank	1901	-	-	119 913	5 133
Fjordenes Kreditbank, Florø	1902	-	-	289 571	50 810
Tilsammen		845 055	87 282	1 405 332	172 398

Som det af foranstaaende Tabel vil sees, er de autoriserede Sparebankers Antal i Femaaret forøget med 2, nemlig Jølster Sparebank, der traadte i Virksomhed i 1901, og Naustdal Sparebank, der traadte i Virksomhed i 1903. Det vil endvidere sees, at deres Forvaltningskapital er steget med Kr. 3 383 022 eller vel 36 Pct. og deres Formue med Kr. 424 948 eller henved 39 Pct. I forrige Femaar var Forøgelsen af Forvaltningskapitalen henved 40 Pct. og af Formuen ca. 32 Pct.

Det samlede Antal Indskydere i disse Banker var 34 215 ved Udgangen af 1905 mod 27 766 ved Udgangen af 1900, altsaa Forøgelse 6 449 eller over 23 Pct. mod over 67 Pct. i forrige Femaar. Af Indskyderne i 1905 havde 28 211 eller ca. 82 Pct. Indskud under 500 Kr. og 6 004 eller ca. 18 Pct. Indskud over 500 Kr. mod ved Udgangen af forrige Femaar henholdsvis ca. 84 og ca. 16 Pct. Af den samlede Indskudskapital, Kr. 11 154 518 ved Udgangen af 1905 (mod Kr. 8 159 823 ved Udgangen af 1900), faldt Kr. 2 808 337 eller ca. 25 Pct. paa Indskydere med under 500 Kr. og Kr. 8 346 181 eller ca. 75 Pct. paa Indskydere med over 500 Kr. Indskudskapital mod ved Udgangen af forrige Femaar henholdsvis ca 29 og ca. 71 Pct. Indskudskapitalen er i det hele i Femaaret forøget med Kr. 2 994 695.

Kapitalopsparingen var altsaa noget stærkere i forrige Femaar. I dette Femaar har den været noget stærkere blandt de større Indskydere.

Af Overformynderimidler indestod ved Udgangen af 1905 Kr. 667 358 mod ved Udgangen af 1900 Kr. 578 834, altsaa Forøgelse Kr. 88 524.

Over det samlede Antal forsikrede Eiendomme og deres samlede Forsikringssum i Landets Almindelige Brandforsikrings-Indretning for Bygninger særskilt for Sogn og Fjordene ved Udgangen af 1900 og 30 Juni 1904 [1]) hidsættes følgende Oversigt:

[1]) Der foreligger ikke senere Opgaver.

	Landafdelingen.				Kjøbstadafdelingen.				Tilsammen.			
	Forsikrede Eiendomme.		Forsikringssum.		Forsikrede Eiendomme.		Forsikringssum.		Forsikrede Eiendomme.		Forsikringssum.	
	1900.	1904.	1900.	1904.	1900.	1904.	1900.	1904.	1900.	1904.	1900.	1904.
			Kr.	Kr.			Kr.	Kr.			Kr.	Kr.
Sogn	1 938	2 023	9 020 900	9 382 640	257	281	1 050 920	1 185 710	2 195	2 304	10 071 820	10 568 350
Sønd- og Nordfjord	1 421	1 295	5 496 610	5 270 150	39	43	273 500	286 020	1 460	1 338	5 770 110	5 556 170
Amtet	3 359	3 318	14 517 510	14 652 790	296	324	1 324 420	1 471 730	3 655	3 642	15 841 930	16 124 520

Det fremgaar heraf, at Forsikringen i Landets Brandkasse har tiltaget i Sogn og aftaget i Fjordene. Den samlede Forsikringssum er i Løbet af de 3½ Aar forøget med henimod 300 000 Kr.

Forsikringssummen for Amtets Landdistrikt udgjorde pr. 31 December 1905:

i Kjøbstadafdelingen	Kr.	1 487 330
- Landafdelingen	-	14 807 830
Ialt	Kr.	16 295 160

Af Forsikringsindretninger var der i Amtet ved Udgangen af 1905:

23 gjensidige Brandforsikringsindretninger,
24 gjensidige Kreaturforsikringsindretninger og
1 Skibsassuranceforening.

Til Belysning af disses Virksomhed hidsættes følgende Opgave over Forsikringssummer ved Udgangen af 1905:

A. Brandforsikringsindretninger:

Distrikter.	Antal.	Forsikringssum 31 December 1905.		
		For Huse.	For Løsøre.	Tilsammen.
		Kr.	Kr.	Kr.
Sogn	9	5 463 481	1 375 116	6 838 597
Søndfjord	7	3 571 481	483 876	4 055 357
Nordfjord	7	8 727 456	802 520	9 529 976
Amtet	23	17 762 418	2 661 512	20 423 930
mod ved Udgangen af 1900	18	11 433 104	1 727 153	13 160 257

B. Kreaturforsikringsindretninger:

Distrikter.	Antal Indretninger.	Antal forsikrede:		Samlet Forsikringssum pr. 31 December 1905.	Udbetalte Erstatninger 1901—1905.
		Heste.	Kreaturer.		
				Kr.	Kr.
Sogn	5 Heste- og 1 Kvæg-assuranceforening.	807	389	200 016	9 935.06
Søndfjord	1 Heste- og 3 Kvæg-assuranceforeninger.	92	387	35 201	2 337.25
Nordfjord	14 Hesteassurance-foreninger.	862	·	201 562	10 313.11
Amtet	20 Heste- og 4 Kvæg-assuranceforeninger.	1 761	776	436 779	22 585.42

C. Andre Forsikringsindretninger:

Indretningens Navn og Art.	Samlet Forsikringssum pr. 31 December 1905.	Udbetalte Erstatninger i 1901—1905.
	Kr.	Kr.
Sogns Jægteassuranceforening, Vik, oprettet 1897.....	117 500	4 683.70

De i Femaaret thinglæste og aflæste Panteheftelser i faste Eiendomme udgjorde:

Sorenskriverier.	Thinglæste Panteheftelser.		Aflæste Panteheftelser.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Indre Sogn.....	629	1 143 877	349	618 238
Ytre Sogn.....	1 267	1 861 293	783	807 979
Søndfjord.....	1 668	2 028 543	1 032	1 094 245
Florø Ladested.....	195	736 551	85	251 773
Nordfjord.....	1 470	1 784 218	707	749 730
Amtet tilsammen.....	5 229	7 554 482	2 956	3 521 965
mod i Femaaret 1896—1900.....	4 236	5 546 437	2 207	2 463 586

Af Forøgelsen af thinglæste Panteheftelser falder paa Ytre Sogn ca. 460 000 Kr., paa Søndfjord (iberegnet Florø) ca. 1 450 000 Kr. og paa Nordfjord ca. 300 000 Kr., medens Indre Sogn viser en Nedgang paa ca. 200 000 Kr. Af Forøgelsen af aflæste Panteheftelser falder paa Ytre Sogn ca. 360 000 Kr., Søndfjord (Florø iberegnet) ca 600 000 Kr. og Nordfjord ca. 140 000 Kr.

Ved Panteheftelser menes her Pantobligationer, Exekutioner, Skifteudlæg og Skadesløsbreve.

Panteheftelser i Skibe er i Femaaret registreret i et Antal af 21 til Beløb Kr. 291 066 og udslettet i et Antal af 1 til Beløb Kr. 10 000.

I Femaaret er der afholdt Tvangsauktioner:

Sorenskriverier.	Over fast Gods.		Over Løsøre.	
	Antal.	Salgssum.	Antal.	Salgssum.
		Kr.		Kr.
Indre Sogn	8	24 177	19	5 896
Ytre Sogn	26	75 043	62	19 953
Søndfjord	41	103 977	80	21 633
Florø Ladested	14	191 280	10	20 485
Nordfjord	36	130 852	45	17 220
Amtet tilsammen	125	525 329	216	85 187
mod i Femaaret 1896—1900	99	330 645	214	80 977

Der har altsaa i Femaaret fundet Sted en Forøgelse af tilsammen Kr. 198 894.

For Indre Sogns Vedkommende er der en Nedgang med et rundt Tal paa ca. 100 000 Kr., sammenlignet med forrige Femaar, og for Ytre Sogns Vedkommende paa 60 000 Kr., medens der af Forøgelsen falder paa Søndfjord (Florø ikke medregnet) ca. 70 000 Kr., paa Nordfjord ca. 80 000 Kr. og paa Florø 212 000 Kr.

Antallet af Udpantninger i Femaaret udgjorde:

Sorenskriverier.	For Skatter.		For Andet.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Indre Sogn	3 044	105 039	179	3 812	3 223	108 851
Ytre Sogn	3 286	96 016	66	2 820	3 352	98 836
Søndfjord	3 996	121 251	83	8 005	4 079	129 256
Florø Ladested	330	6 751	1	35	331	6 786
Nordfjord	4 904	152 212	209	2 846	5 113	155 058
Amtet tilsammen	15 560	481 269	538	17 518	16 098	498 787
mod i forrige Femaar tilsammen						388 050

altsaa Stigning 109 737 Kr.

Det største Antal Udpantninger har været afholdt i Hafslo, Aurland, Kinn, Selje og Daviken.

Antallet af Exekutioner i Femaaret udgjorde:

i Indre Sogn	320	til	Beløb Kr.	110 335
- Ytre Sogn	710	«	— -	145 269
- Søndfjord	914	«	— -	270 757
- Florø	106	«	— -	25 780
- Nordfjord	1 097	«	— -	351 548
- Amtet tilsammen	3 147	til	Beløb Kr.	903 689
mod i forrige Femaar			-	642 069

altsaa Stigning 261 620 Kr.

Det fremgaar af foranstaaende Opgaver, at Pantegjælden er steget med vel 4 Millioner Kroner mod ca. 3 Millioner i forrige Femaar. Der er altsaa stiftet betydelig mere, men paa den anden Side er der indfriet forholdsvis lidt mere Pantegjæld i sidste Femaar end i forrige. Antallet af Tvangsauktioner saavel over fast Gods som over Løsøre er steget, og Beløbene er ogsaa steget og det ganske betragteligt ialfald for fast Gods's Vedkommende. Der er afholdt Udpantninger og Exekutioner for et langt større Beløb i sidste Femaar end i forrige. For Udpantningernes Vedkommende maa forøvrigt bemærkes, at Udpantning for kommunale Skatter paa flere Steder ikke afholdes af Lensmændene, men af Kommunekassererne, og at der over de af disse foretagne Udpantninger mangler Opgave.

Landeiendommenes Antal og Matrikulskyld samt beregnet Værdi ved Femaarets Begyndelse og Udgang vil sees af efterstaaende Oversigt:

Brugenes Antal ved Udgangen af:		Brugenes Matrikulskyld ved Udgangen af:		Gjennemsnitlig Matrikulskyld pr. Eiendom.		Gjennemsnitsværdi beregnet pr. Skyldmark i hvert af Aarene		Landeiendommenes samlede Værdi efter Skyldmarkens gjennemsnitlige Salgsværdi (bortseet fra Skog til mere end Husbehov samt andre Herligheder) ved Udgangen af:	
1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.
		Mk.	Mk.	Mk.	Mk.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
10 946	12 047	25 554	25 553	2.33	2.12	1 596	1 929	40 784 184	49 291 737

Beregnet paa denne Maade skulde Landeiendommenes Værdi i Femaarets Løb have steget med ca. 8.5 Million Kroner. Det svarer dog neppe til det virkelige Forhold, at Landeiendommenes Værdi i Løbet af de fem Aar er steget med over 20 Pct. Men selv om man holder sig til Gjennemsnitsprisen pr. Skyldmark for hele Femaaret, der i Perioden 1901—1905 steg til Kr. 1 720 pr. Skyldmark fra Kr. 1 584 i foregaaende Periode eller ca. 8.5 Pct., viser

dette dog en betragtelig Stigning, nemlig henimod 3.5 Million Kroner. Dette stemmer ogsaa bedst med det Resultat, som Forøgelsen af Skatydernes Formue og Sparebankindskuddene sammenholdt med Pantegjældens Vekst viser.

Almindelige Betragtninger over Amtets Udvikling i social og økonomisk Henseende.

Folkeskolevæsenet har i det hele i Femaaret gaaet jevnt og sikkert frem. Ved Udgangen af 1903 fandtes der 487 Skolekredse med 15 374 undervisningsberettigede Børn, hvoraf 14 739 søgte Folkeskolen, og med 273 Lærere og 17 Lærerinder. Der opføres flere og flere tidsmæssige Lokaler, særlig i de større Skolekredse, hvor en mere fuldkommen Klasseinddeling kan gjennemføres, og Kommunerne søger efter Evne at imødekomme Kravene om Opførelse af særskilte Skolehuse. Fortsættelsesskoler holdes i en Flerhed af Skolekommunerne, og Søgningen til disse er gjennemgaaende god. Foruden de foran i denne Beretning omskrevne 2 Landbrugsskoler og den praktiske Jenteskole virker her i Amtet med Bidrag af Staten og Amtet 3 Ungdomsskoler: Sogndals Folkehøiskole, Søndfjord Ungdomsskole og Fjordenes Amtsskole, samtlige med Fællesundervisning. De to førstnævnte har dog ogsaa havt særskilte Jentekurser. Til samtlige disse Skoler har Søgningen været meget god, og efter Skolebestyrernes Mening — en Mening, som forøvrigt ogsaa deles af Amtsskolestyret — har disse Ungdomsskoler været et vigtigt Led i Folkeoplysningens Tjeneste.

Ogsaa Ungdomslagene, hvoraf der som Regel er et eller flere i hver Bygd, har øvet en meget gavnlig Indflydelse baade til at fremme Folkeoplysning og i national, social og moralsk Henseende.

I samme Retning virker ogsaa de mange Folkebogsamlinger, som findes her i Amtet. Ved Femaarets Udgang var deres Antal 53.

Endelig skal i denne Forbindelse nævnes, at hvad der i dette som i Landets øvrige Distrikter mægtigere end noget andet har styrket og samlet den nationale Bevægelse er Fædrelandets Frigjørelse i 1905.

Forøvrigt er Forholdene i social Henseende gjennemgaaende jevne og uforandrede. Her er — paa nogle faa Undtagelser nær — ingen større Eiendomsbesiddere og heller ingen større Nødstilstand, idet Befolkningen, om den end mangesteds og særlig i Kystdistrikterne tildels lever i smaa Kaar, gjennemgaaende er arbeidsom og selvhjulpen. Jeg har i det hele taget Indtryk af, at Udviklingen i social Henseende gaar i en sund og heldig Retning.

Med Hensyn til Amtets Udvikling i økonomisk Henseende tyder alt paa, at der i Femaaret har været nogen Fremgang, og i flere af de engere Distrikter tildels ret betydelig, — noget, der ogsaa fremgaar af de fra Lensmændene og Andre indhentede Udtalelser om den økonomiske Tilstand i de for-

skjellige Dele af Amtet. I Søndfjord og navnlig i dets indre Bygder synes den økonomiske Fremgang at have været mindst.

Af den foran (Side 3—35) givne udførligere Redegjørelse om Jordbrug og Fædrift vil det fremgaa:

at Eiendomspriserne er steget ganske betragteligt,

at Aaringerne for Jordbrugerne har gjennemgaaende været gode,

at Landbruget er gaaet betydeligt frem, saavel hvad det egentlige Jordbrug som hvad Husdyravlen angaar, og

at Priserne paa Landmandsprodukter i det hele ogsaa har været gode og bedre end før og mere end opveiet de samtidig herskende høie Arbeidspriser.

For Skogen har der ogsaa været betalt godt.

Udbyttet af Fiskerierne har været adskillig større end i forrige Femaar, og Priserne paa Fiskeprodukterne har været høie.

Disse Forhold forklarer formentlig den i Femaaret stedfundne stærke Stigning af den antagne Formue og Indtægt.

Sundhedstilstand.

Sundhedstilstanden har i Femaaret i det hele været god, og ingen større Epidemi af særlig ondartet Karakter har forekommet, naar undtages Tyfoidfeber blandt Jernbanearbeiderne i Myrdalen i 1901 og 1902.

Af Læger og Andre paagaar der i Overensstemmelse med Tuberkulose-lovens Bestemmelser et meget energisk Arbeide for at modarbeide Tuberkulosen, og man kan i flere Bygder spore gode Frugter af dette Arbeide, skjønt der endnu blandt Lægerne raader nogen Uvished om, hvorvidt Tuberkulosen er i Tiltagende eller Aftagende. Beretningerne gaar nærmest ud paa, at denne Sygdom ikke synes at tiltage, naar undtages i Aurland, Kinn og Gloppen. Sanatorierne søges flittig, navnlig det i 1902 oprettede Lyster Sanatorium.

Ved Hjælp af en Lægekomité har jeg til Veiledning for Befolkningen ladet udarbeide og uddele «Forholdsregler for Tæringssyge og deres Hjem» og «Regler for Rengjøring efter Tæringssyge».

Af Spedalskhed er der anmeldt 6 nye Tilfælde i Gulen Distrikt og 2 i Kinn.

Af Sindssyge fandtes der i Amtet ved Udgangen af 1905 ialt 155, deraf 97 i Privatforpleining, 58 i Asyl, mod 113 ved Udgangen af 1900.

I Befolkningens Levemaade er der indtraadt nogen Forbedring. Den gamle traditionelle Levemaade har undergaaet Forandring, men denne er ikke i

alle Henseender af det gode. Kosten er gjennemgaaende god, omend tarvelig og ensformig. Der bruges nu noget mere af Grønsager, ihvorvel det maa siges, at disse endnu ikke paa langt nær har faaet den Indgang i Landhusholdningerne, som de fortjener. Der anvendes ogsaa tildels noget mere fersk Mad af Kjød og Fisk end tidligere. Paa den anden Side maa det tiltagende Forbrug af Kaffe istedetfor Melk, idet det meste af Melken paa mange Steder nu sendes til Meieriet, samt af Margarin og Sirup istedetfor Natursmør betegnes som en alt andet end heldig Forandring i Kostholdet.

De store i hygienisk Henseende lidet tilfredsstillende Tun er ryddede ved Udskiftninger, og der er flyttet og opført Huse, som gjennemgaaende er gode og hensigtsmæssige.

Rensligheden, saavel den personlige som i Hjemmene, er ikke tilfredsstillende, skjønt der dog er adskillig Fremgang at spore. Af Badstubad findes der kun nogle ganske faa i det hele Amt.

Der er i Slutten af 1905 oprettet et kommunalt Sygehus i Lærdal. I Florø har Vaarsildafgiftsfondet et Sygehus til Brug for den fiskesøgende Befolkning, dog med Adgang til ogsaa at indlægge andre Syge. Forøvrigt findes ingen Sygehuse i Amtet.

Moralske Forhold, Sædelighеds- og Ædruelighedstilstand m. v.

De moralske og sædelige Forhold i Amtet er gjennemgaaende gode.

Efter den officielle Statistik var i Femaaret af 100 Levendefødte her i Amtet kun 3.74 født udenfor Ægteskab i Aarene 1901—1904 mod i forrige Femaar 4.09. Gjennemsnitsprocenten for Riget var samtidig 7.08 mod i forrige Femaar 7.43.

Paa mange Steder benyttes endnu fælles Soverum for mandlige og kvindelige Tjenere og voksne Børn.

Veneriske Sygdomme forekommer meget sjelden.

Ædruelighedstilstanden er overalt særdeles god og staar i enkelte Distrikter endog meget høit. Afholdsbevægelsen har i Femaaret gjort stor Fremgang med større og større Tilslutning, særlig af Yngre. Befolkningen er nu i det hele taget meget ædruelig. Vanedrikkere forefindes omtrent ikke og der sees sjelden nogen beruset. Brygning af hjemmebrygget Øl, der iøvrigt er velsmagende og maltrigt, foregaar ogsaa i langt mindre Udstrækning end tidligere.

Ved Forligelseskommissionerne behandledes i:

1901	4 237	Sager,
1902	4 768	—
1903	3 855	—
1904	4 008	—
1905	3 521	—

eller gjennemsnitlig 4 078 Sager aarlig, hvad der er 853 Sager flere aarlig end i det foregaaende Femaar.

Ved Underretterne behandledes:

Aar.	I de ordinære Procesformer.	I ekstraordinære Procesformer.
1901	321 Sager,	30 Sager,
1902	433 —	28 —
1903	402 —	29 —
1904	365 —	31 —
1905	351 —	34 —

Efter en ved Statsadvokatkontoret udarbeidet Opgave over Antallet af de i dette Amt i Femaaret straffældte Personer fremgaar det, at Forbrydelser mod Sædelighed er stærkt aftagne, at Æresfornærmelser og Tyverier er forekomne omtrent i samme Udstrækning som i forrige Femaar, men at Legemsfornærmelser og Bedragerier er hyppigere.

Af større Ulykker, som i Femaarets Løb har rammet dette Amt, maa først og fremst nævnes den skrækkelige Ulykke i Loen i Nordfjord. Den 15 Januar 1905 Kl. 11 om Aftenen, efterat Folk var gaaet tilsengs, løsnede et vældigt Fjeldskred i Ravnefjeldet paa Vestsiden af Loenvandet og frembragte en saa voldsom Bølgebevægelse, at samtlige Huse paa Ytre Næsdal og de fleste paa Bødalsgaardene blev skyllede i Vandet. 61 Mennesker og over 300 Heste, Storfæ og Smaafæ omkom. En Komité, bestaaende af Amtsudvalget og en lokal Komité, forestod Uddelingen af de til de ved Ulykken Skadelidte indkomne Gaver, der ialt beløb sig til ca. Kr. 28 000.

Husene paa Ytre Næsdal vil neppe blive gjenopbyggede.

Paa Sjøen har der fundet Sted flere Ulykker ogsaa i det forløbne Femaar, om de end heldigvis ikke har været saa store.

I Amtet findes ingen ordnede Dissentermenigheder.

B. Ladestedet Florø.

Angaaende den økonomiske Tilstand i Ladestedet Florø henvises til vedlagte Indberetning fra Magistraten og Formandskabet.

Nordre Bergenhus Amt i Mai 1907.

J. Utheim.

Beretning

om Ladestedet Florø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Angaaende Tilstanden i Ladestedet Florø i Femaaret 1901—1905 tillader jeg mig herved at indberette:

Stedet har gaaet noget fremad i Femaaret, om end ikke saa meget som i det foregaaende Femaar.

Fremgangen er væsentlig afhængig af Fiskerierne. Disse har været vekslende. Fedsildfisket har slaaet ganske feil.

Vaarsildfisket har været smaat, men jevnt. Laksefisket har været betydeligt. Derimod har Havfisket været lidet lønnende.

For Fiskedampskibene, hvoraf her i Femaaret er blevet anskaffet 4, har det været drevet med Tab, saa Eierne har maattet indstille Bedriften. Men efterat disse Skibe er komne over paa Enkeltmands Hænder, har det gaaet bedre, tildels udmærket, i sidste Halvaar af Aaret 1905.

Det i forrige Femaar igangsatte Sagbrug med Høvleri er nedlagt, da Driften ikke var regningssvarende. Derved er her ogsaa blevet et Trælastlager mindre end i forrige Femaar. Derimod er her etableret et nyt Kullager, saa af den Slags Forretninger er her nu ialt 3. Her er blevet opført 21 nye Bygninger, deraf 1 Ishus, 1 Kulhus, 2 Sjøhuse, 1 større Smedje; de øvrige er Vaaningshuse.

Her er stiftet en Handelsforening, oprettet en Kreditbank samt en kommunal Middelskole. Bankens Virksomhed ser ud til at ville blive lønnende. Middelskolen derimod har paaført Kommunen en aarlig Udgift af Kr. 1 100 à

1 200 foruden frit Lokale, trods man har erholdt et ekstraordinært Tilskud af Statskassen af Kr. 500.

Folkemængden, som ved Udgangen af 1900 fandtes at være 937, antages nu at være 1 100. Ud- og Indflytninger har været ubetydelig.

Butikhandelen har tiltaget noget. Det samme kan formentlig siges angaaende Omsætningen af Fisk og især Sild. Disse Varer eksporteres som Regel direkte til Udlandet, dels i iset og dels i saltet Tilstand.

Af Haandværkere og Løsarbeidere har her været tilstrækkeligt for Behovet. Fortjenesten som almindelig for den Slags Mennesker. Nogen Arbeidsledighed har her ikke været.

Prisen paa Madvarer er i Femaaret gaaet betydelig op; et Eksempel nævnes: Et Par Rødfisk betaltes for 6 Aar siden med 14 à 15 Øre, nu betales de med 30 à 35 Øre.

Til Gadebelysning anvendes fremdeles Olielamper.

Kaiernes Antal er som i min sidste Femaarsberetning anført med den Forandring, at Kommunens Dampskibsbrygge er bleven betydelig udvidet. Tidsmæssigt Vandværk haves endnu ikke. Vandforsyningen foregaar dels fra en større Brønd og dels fra et nær Byen liggende Vand.

Her er et Samlag for Skjænkning af Øl og Vin samt Salg af Øl. Brændevinssamlag haves ikke. Omsætningen paa Samlaget har været i Nedadgaaende. Ædrueligheden er forholdsvis god. Vitterlig Smughandel har ikke fundet Sted.

Stedet har som før ca. 2 500 m. ikke brolagte Gader. Paa Forbedring af Gader og Veie samt til Anlæg af Kloakker har der i de sidste Aar været ofret adskilligt.

Af andre Forbedringer kan nævnes, at Stedet i sidst forløbne Aar har erholdt Telefonforbindelser saavel syd- som nordover, og at der i selve Byen er anlagt Telefonledninger til de fleste af de større Forretningsmænd.

Forbindelsen med Landdistriktet er mangelfuld, idet her endnu ikke findes Vei, som forbinder Byen med tilstødende Landomraade.

Florø Magistratskontor den 12 Januar 1906.

Andenæs.

Foranstaaende Beretning blev 29 Januar 1907 fremlagt i Florø Formandskab, som enstemmig tiltraadte den med følgende Bemærkninger:

1. Man er af den Formening, at Stedet har gaaet adskillig mere fremad i den forløbne end i den foregaaende Femaarsperiode.
2. Af Kullagere har her i Femaarsperioden kun eksisteret 2.
3. Arbeidslønningerne er gaaet noget op, mod hvad de var i foregaaende Femaarsperiode.

Mødet hævet.

A. Haave,
Ordfører.

XV.

Romsdals Amt.

Beretning

om Romsdals Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

Indledning.

Administrativ Inddeling. I den administrative Inddeling er der skeet den Forandring, at Sande Herred (Søndmør) ved kongelig Resolution af den 25 Marts 1904 er delt i 2 Herreder: Sande og Rovde, svarende til Sognene af samme Navn. — Videre er der ved kongelig Resolution af den 13 Februar 1905 oprettet et nyt Lensmandsdistrikt, idet Volden og Ulstein Lensmandsdistrikter er delt saaledes, at Ørsten Herred fraskiltes Volden Lensmandsdistrikt og Vartdalsstranden Herred Ulsten Lensmandsdistrikt, hvorefter de udskilte Herreder tilsammen danner et nyt, Ørsten, Lensmandsdistrikt.

Ved Resolutionen, som traadte i Kraft ved Utgangen af 1905, er ingen Forandring skeet i den bestaaende Tinglagsinddeling.

Folkemængden. Amtets samlede Folkemængde udgjorde ved den almindelige Tælling i 1900: 136 137 og ved Udgangen af 1905 ifølge det Statistiske Centralbyraas Aarbok 143 158, altsaa en Stigning i Femaarsperioden af 7 021. Disse Tal fordeler sig henholdsvis paa Landdistrikterne og Byerne saaledes:

Landsdele.	1900.	1905.	Stigning.
Landdistrikterne	110 621	114 223	3 602
Byerne	25 516	28 935	3 419
Tilsammen	136 137	143 158	7 021

I Landdistrikterne antages Stigningen at være nogenlunde jevnt fordelt. Af Byerne har Aalesund steget fra 11 770 til 14 000, Kristiansund fra 12 050 til 13 100.

Naar Folkemængden ikke opviser en større Stigning, har dette sin væsentligste Grund i den store Udvandring, som i Femaaret har øget stærkt. Medens Antallet af Udvandrere i Perioden 1896—1900 udgjorde 2 649, gik det i 1901—1905 op til 5 369. Den allerstørste Del af Udvandrerne reiste til Amerikas Forenede Stater, dernæst til Canada. Fra Borgund, Volden og Ørsten i Søndmør drog en Del til Sydafrika. Den overveiende Del af Emigranterne var unge Folk i sin bedste Alder, saa den stærke Strøm over Havet har medført en betydelig og høist uheldig Tapning af Distrikternes Arbeidskraft. Dette forværredes yderligere ved en ikke liden Tilflytning til Byerne, — særlig til Aalesund. Denne Bys Brand i 1904 medførte forøvrigt en foreløbig Forskyvning mellem By og Land, idet de Brandlidte i stor Udstrækning søgte Bolig i Landdistrikterne. Saaledes flyttede et par tusind Mennesker til Borgund. En Del søgte ogsaa til Skodje, Vatne, Søkkelven, Ørsten, Volden og Ulstein, men kun meget faa nedsatte sig for altid i Landdistrikterne, og ved Udgangen af 1905 var allerede paa det nærmeste normale Forhold atter indtraadt.

A. Landdistriktet.

1. Jordbrug og Fædrift.

Jordbruket. Antallet af særskilt matrikulerede Brug var ved Udgangen af 1905:

i Søndmør	6 594	Brug	med	Skyld	Mark	11 334.63
- Romsdal	3 870	—	«	—	«	6 803.87
- Nordmør	4 518	—	«	—	«	9 446.11
Amtet	14 982	Brug	med	Skyld	Mark	27 584.61.

Forøgelsen fra forrige Periode, Mark 0.86, skriver sig fra, at den enkelte Gaarde i Nordmør midlertidig tilstaaede Nedsættelse i Matrikelskylden ophørte i Løbet af Femaaret.

Brugenes Antal var ved Udgangen af 1900:

i Søndmør	6 128
- Romsdal	3 541
- Nordmør	4 154
Tilsammen	13 823

Forøgelsen er saaledes 1 159 Brug eller 8.4 Pct. mod 1 125 (8.86 Pct.) i forrige Femaar.

Af Forøgelsen falder paa:

Søndmør	466	eller	7.6 Pct.	mot	8.92 Pct.
Romsdal	329	«	9.3 «	«	10.00 «
Nordmør	364	«	8.7 «	«	7.81 «

i forrige Periode. Udparcelleringen har saaledes fremdeles fortsat med ganske stor Stigning. For Søndmør Fogderi — hvor Udstykningen forøvrig er mest mærkbar i Ø-Distriktet — oplyses, at Stigningen i Borgund, Volden og Ørsten for en stor Del skyldes Udparcellering til villamæssig Bebyggelse omkring Aalesund og i Strandstederne Halkjelsvik og Ørstenvik.

Amtets Gjennemsnitsskyld pr. Brug var efter ovenstaaende Mark 1.84 mod Mark 2.18 ved forrige Periodes Slutning. Fogderivis var Gjennemsnitsskylden:

Søndmør	Mark 1.72	mod Mark	1.85
Romsdal	« 1.76	« «	1.92
Nordmør	« 2.09	« «	2.27

Gjennemsnitsværdien pr. Skyldmark paa Amtets faste Eiendomme var ved Udgangen av 1905 Kr. 1596.00 mod Kr. 1459.00 i 1900. Gjennemsnitsværdien i Femaaret var Kr. 1571.00 mod Kr. 1403.00 og Kr. 1313.00 i de to foregaaende Perioder. Gjennemsnitsprisen var (efter Salgene 1902—1906) i:

Søndmør Mark 1547 (størst i Vannelven Tinglag Mark 2059, mindst i Volden Mark 1106).
Romsdal Mark 1824 (størst i Bolsø Mark 2232, mindst i Sund Mark 1456).
Nordmør Mark 1567 (størst i Kornstad Mark 2225, mindst i Surendalen Mark 1202).

Jordbruget har i det her omhandlede Tidsrum fortsat i det samme gode Spor, hvorom den forrige Beretning kunde melde. Det maa saaledes siges i det hele og store at have gaaet jevnt fremover, om end ikke med sterke Skridt. Interessen har været stor og har været støttet af Amtets Landhusholdningsselskab, som med megen Energi har arbeidet for Jordbrugets Fremme over det hele Amt. Selskabets Indberetninger — indtaget for hvert Aar i Amtstingsforhandlingerne — bærer herom et godt Vidnesbyrd. Det arbeider bl. a. gjennem en Række Underafdelinger — Landbrugs- og Kvægavlsforeninger — hvis Tal i Femaaret steg fra 80 til 96. — Til Selskabets Virksomhed bevilgedes der af Amtstinget i 1900 Kr. 4500.00 mod tilsvarende Statsbidrag og i 1905 Kr. 5800.00 paa samme Maade. Selskabets og Underafdelingernes Gjerning har sat sig mange og glædelige Spor, som maaske mest har vist sig ved en omhyggeligere og kyndigere Behandling af Jorden. — Opdyrkning af Nyland har i Femaaret ikke fundet Sted i saa stor Udstrækning, som man kunde ønske, — væsentlig fordi Vanskeligheden ved at faa Arbeidsfolk i Forbindelse med de høie Arbeidspriser har virket hemmende. Dertil kommer, at etpar daarlige Aar i Perioden tvang Gaardbrugerne til at indskrænke Udgifterne mest muligt. I enkelte Distrikter i Romsdal Fogderi (Nesset, Eresfjord og Vistdalen) har endog Nydyrkningen været i Tilbagegang sammenlignet med tidligere. Fra Søndmør oplyses derimod, at Rydning har fundet Sted i alle Herreder, — saaledes er i hvert af Herrederne

Herø, Sande, Ulstein ca. 500 Maal lagt under Plogen. I Ørskog og Søkkelven ca. 300—350 i hvert Herred, og i Borgund omtrent 150, men i Herrederne forøvrigt ikke saa meget som 100. Ogsaa i Nordmør Fogderi har en jevn, men ikke stor Nyrydning fundet Sted. Det kan i denne Forbindelse have sin Interesse at henlede Opmerksomheden paa Tabel 11 i den Officielle Statistik om Jordbrug og Fædrift i 1901—1905, hvor bl. a. ogsaa det Spørgsmaal er stillet: «Er meget Nyland opryddet i Femaaret?» Spørgsmaalets procentvise Besvarelse med «Ja» er her opført med 29.1, medens den tidligere var oppe i 50. Forøvrigt maa det ikke oversees, at der mangesteds ikke har været lagt saa megen Vægt paa Nyrydning af Jord som paa at forbedre den allerede opbrudte, eksempelvis ved Grøftning og stærkere Gjødning. — Den naturlige Gjødsel har gjennemgaaende været behandlet med større Omhu end tidligere; — der har efter alle Beretninger i denne Henseende været et absolut Omslag til det bedre at mærke. Der har stadig været vist Opsamlingspladsene for Gjødselen større Opmærksomhed, og ved Opførelsen av Fæhuse er det blevet Regel, at der sørges for afløbsfri Gjødselkjældere. I denne Henseende antages de af Landhusholdningsselskabet ydede Bidrag til Anlæg og Istandsættelse af Gjødselpladse at have været til megen Nytte. Til dette Øiemed har der været opført Kr. 600.00 paa det aarlige Budget. — Anvendelsen af kunstig Gjødning har steget, dog ikke meget, men synes stadig at tiltage. Det maa i denne Forbindelse nævnes, at Fiskeridistrikterne med Hensyn til Gjødningsstoffe er heldig stillet, idet Affaldet fra Fiskerierne finder fortrinlig Anvendelse hertil.

Forbruget af Kraftfoder kan ikke siges at have været synderlig stort, — det anvendes mest i de magre Aar, medens det i de gode Aar kun har været lidet benyttet. Dog har der i Sammenligning med tidligere Perioder været en væsentlig Øgning. Indkjøbet af kunstig Gjødning og Kraftfoder har delvis været formidlet gjennem de engere Foreninger og «de vestlandske Landhusholdningsselskabers Fællesindkjøbsforening», som for Romsdals Amts Vedkommende i Periodens første Aar havde en Omsætning stor Kr. 11 095.00, der i 1905 var steget til Kr. 18 443.00. Tilslutningen har efter disse Tal at dømme ikke været saa stor, som Saken utvilsomt fortjener. — Anskaffelse af Landbrugsmaskiner har øget sterkt, — ikke mindst som Følge af Vanskeligheden med at skaffe fornøden Arbeidshjælp. Slaamaskiner har været almindelig brugt selv paa mindre Gaarde, Hesteriver var ikke sjelden at se, og tidsmæssige Harve og Ploge har afløst de ældre.

Medens man i Romsdal Fogderi synes at have lagt lidt mere Vægt paa Kornavl, end man har gjort i en Aarrække, siden Meieribedriften tog Opsving, antages i Søndmør Agerbruget at have været i nogen Tilbagegang, idet den Mening har vundet Støtte, at Høavl og Potetesdyrkning passer bedst for Klimatet. Dertil kommer, at Høavl og den i Forbindelse dermed staaende Fædrift menes ikke alene at give større og sikrere Indtægt, men ogsaa lettere Udbytte i Kontanter. I Nordmør antages Forholdet at have været omtrent uforandret.

Havebruget i Amtet har ikke staaet høit, men Interessen har paatagelig været stigende — især for Dyrkning af Kjøkkenhavevækster. Dette skyldes ogsaa

for en stor Del Landhusholdningsselskabet, som har begyndt at ofre Sagen større Opmærksomhed, og som bl. a. i 1905 afholdt et Kursus i Anvendelsen af Grønsager, der var besøgt af 22 Elever. Derhos meddeles fra Søndmør, at de forskjellige Foreninger til Fremme af Jordbruget og dets Binæringer har arbeidet ogsaa for Havedyrkning med det Resultat, at Anlæg af Haver har tiltaget over hele Fogderiet. — Klimatet hindrer vistnok i en stor Del af Amtet Dyrkning af Frugttræer, men paa den anden Side har Frugtavl været af noksaa stor Betydning i det inderste af Søndmør Fjorddistrikt — Norddalen, Sunnelven og tildels Stranden. — I Valdalen, hvor Sagen er længst kommet, er der Gaarde, som i gode Aar har kunnet paaregne flere hundrede Kroners Indtægt af Frugtavl. Femaaret var imidlertid meget uheldigt, da man kun i 1904 havde et Middelsaars Udbytte, medens de øvrige Aar var mere eller mindre mislykket. Bedre stillede det sig med Kjøkkenhaven, idet Avl af Kaal, Gulerødder og Løg bragte pene Indtægter — især i Ørskog, Stranden og Norddalen. Omkring Molde begyndte en ikke liden Dyrkning af Jordbær, som finder rask Afsætning bl. a. til de mange Reisende og Turistskibene. Bærsankning har ikke gjort nogen væsentlig Fremgang. Den væsentligste Grund har været Vanskeligheden af at faa Bærene solgt, idet Forbruget i vedkommende Distrikter har været lidet og da der kun ganske undtagelsesvis har været Opkjøbere, som har samlet større Partier til Forsendelse. I Valdalen (Norddalen) har der dog været sendt en Del vilde Bær til Aalesuud og Bergen. Sammesteds har der ogsaa været drevet en Fabrik for Tilvirkning af Saft, ligesom Gaardbrugerne tilvirker almindelig Frugtvin af Ribs, Stikkelsbær og Solbær, men neppe noget nævneværdigt til Salg.

Høstudbyttet har ifølge Lensmændenes og Fogdernes Indberetninger for det samlede Femaar været et godt Middelsaar for Høets og Poteternes Vedkommende. Aarene 1901 og 1902 var vistnok ogsaa for disse Artikler — især for Høet — daarlige, men de efterfølgende tre Aar gav gjennemgaaende over et Middelsaars Udbytte, — 1903 og 1904 tildels endog adskillig over. — Kornavlingen har givet under et Middelsaars Udbytte. Ogsaa for Kornet var Aarene 1901 og 1902 meget daarlige for det hele Amt. For Søndmørs og Nordmørs Vedkommende karakteriseres 1902 endog som helt «mislykket». I sidstnævnte Fogderi maatte der saaledes ydes en Række Herreder Laan af Osterhausske Legat til Indkjøb af Saakorn. Dyrkningen af Turnips var ikke almindelig men utvilsomt i Tiltagende. — Gjennemsnitlig har Markedspriserne paa Produktionsstedet i Femaaret været pr. Hektoliter:

Rug	Kr.	8.37
Byg	-	8.08
Havre	-	6.10
Blandkorn	-	6.99
Erter	-	16.96
Poteter	-	3.34

Efter Landbrugsingeniørens Beregninger skulde Landbrugets Afkastning i Periodens sidste Aar udgjøre:

Hø	267 405	Ton	til en Værdi	Kr.	13 370 000.00
Hvede	29	Hl.	- - —	-	450.00
Rug	650	-	- - —	-	5 500.00
Byg	47 936	-	- - —	-	358 000.00
Havre	284 074	-	- - —	-	1 562 000.00
Blandkorn	18 153	-	- - —	-	118 000 00
Poteter	479 666	-	- - —	-	1 622 650.00

Aarets samlede Grødes Værdi ca. Kr. 17 000 000.00.

I Forhold til et Middelsaar viser efter dette Høavlingen et Overskud 40 790 Ton (2 Mill. Kr.), Poteterne Overskud 39 600 Hl. (Kr 150 000.00), Havre Overskud 2 800 Hl. (Kr. 15 000.00). De øvrige Kornarter et Underskud af Kr. 10 000 00, hvorefter der skulde være et Overskud af ca. 2 Mill. Kroner over et Middelsaar = 15 Millioner Kroner.

Fædriften i Forbindelse med Jordbruget er uden Sammenligning Amtets vigtigste Næringsgren. Kun i ganske enkelte Herreder som Sande og Herø kan maaske Fiskeriet ansees for at være vigtigere. Det lille Herred Grip (med ca. 200 Mennesker) er i en Særstilling, idet herfra udelukkende drives Fiske. — Fædriften har i Femaarsperioden været den Gren af Jordbruget, som har paakaldt størst Opmærksomhed, og den har derfor over det hele Amt gjort ganske væsentlige Fremskridt. For en stor Del skyldes dette de mange Kvægavlsforeninger, som har faaet Fodfæste i Amtet. Kvægslaget har i stedse større Udstrækning været søgt forbedret og der har været iagttaget en tidligere lidet almindelig Planmæssighed ved Tillæg af Avlsdyr. Fodringen har gjennemgaaende været i Bedring, og det er paatageligt, at Befolkningen har faaet Øinene op for, at kraftig Fodring lønner sig, og at det er af Betydning, at der fodres jevnt Aaret rundt. Anvendelsen af Kraftfoder — baade hjemmeavlet (Mel, lidt Turnips) og indkjøbt (Bomuldsfrømel, Linkagemel) — har derfor været i jevnt, omend — som foran nævnt — svagt Stigende. Dog er der endnu langt igjen, før Kvægets Behandling kan siges at indtage et rationelt Standpunkt med Hensyn til Behandling, Fodring og Melkeafsætning. Saaledes har i Femaaret Fodringen fremdeles været i stor Udstrækning for lidet jevn, — tildels ogsaa for knap. Dette har maaske især gjældt Distrikter med Fjeldbeite, hvor Gaardbrugerne let ligger under for den Fristelse at sætte flere Kreaturer paa Vinterfoder end tilbørligt for desmere at kunne udnytte Sommerens gode Beiter. Paa den anden Side melder Fogden i Søndmør, at Fjeldbeitning almindelig er ophørt i Skodje og Vatne, hvilket han mener vil vise sig heldigt i flere Henseender. I visse Herreder — tilføier Fogden — samt paa Øerne, hvor Kreaturerne holdes gaaende ved Gaarden Aaret rundt, staar Melkeafkastningen i Søndmør forholdsvis høiest pr Ko. Forøvrig har Sæterbruget været omtrent uforandret, — muligens lidt mindre. Saaledes melder Lensmanden i Bolsø, at det dersteds har været i Aftagende, hvilket formentlig har sin naturlige Forklaring i den rige Anledning, som dette Distrikt har til fordelagtig Afsætning af Fjøsets Produkter i Turistsæsonen. — Om Sæterbruget i Nordmør meddeler Fogden, at man fremdeles har lidt under den gamle Ordning, at Udbyttet af Husbondens og hver enkelt Husmands Kjør maa holdes særskilt for sig.

Er der f. Eks. 5 Husmænd paa Sæteren, maa Budeien holde seks Melkehusholdninger med særskilt Tilberedning af Smør og Ost. — Det hele Stel med Fjøset og Kreaturerne har gjort Fremskridt, særlig med Hensyn til Renslighed og Behandling af Produkterne. Det er væsentlig Meierierne og disses strenge Krav, som har vakt Sansen for større Omhu og Properhed. Imidlertid var der ogsaa paa dette Punkt meget, der ikke var, som det burde være, og der var langt igjen, før Tilstanden kunde siges at være fuldt tilfredsstillende. — Sultefodring har yderst sjelden forekommet.

Medens Melkeudbyttet i Femaaret 1896—1900 gjennemsnitlig for Amtet udgjorde 955 Liter pr. Ko og for de mere fremskredne Gaardbrugere 1 282 Liter, var de tilsvarende Tal i 1905 steget til 987 og 1 364.

Fogderivis stiller Tallene sig saaledes:

	1896—1900.	1905.
Søndmør	853—1 194	894—1 326
Romsdal.....	925—1 208	925—1 138
Nordmør.....	1 088—1 448	1 190—1 607

Efter dette skulde Melkeproduktionen i Romsdal Fogderi dels staaet stille, dels været i Tilbagegang, hvilket imidlertid synes paafaldende, naar hensees til den ifølge den Officielle Statistik anvendte Fodermængde, bl. a. af Kraftfoder. Jeg er derfor — i Overensstemmelse med Udtalelser i de to sidste Femaarsberetninger — tilbøielig til at antage, at der maa foreligge mindre korrekte Opgaver. Det er jo i det hele lidet sandsynligt, at Udbyttet under de i Femaarsperioden raadende Forhold skulde gaa tilbage. — I de to andre Fogderier har Fremgangen været tilfredsstillende. Nordmør staar, som det vil sees, fremdeles som en smuk Nr. 1.

Meieribedriften har været i sterk Tilbagegang. Medens der saaledes i 1901—1905 alene oprettedes 5 nye Meierier, nedlagdes der hele 41. Det samlede Antal udgjorde derefter ved Femaarsperiodens Udløb 134 med en udveiet Melkemængde i 1905 af ca. 16 Millioner Kilo og en Produktion af 563 000 Kilo Smør. Romsdals Amt har saaledes indtil den Tid holdt sig som det mest smørproducerende af Landets Amter. Sterkest har Tilbagegangen været i Søndmør Fogderi, hvor Antallet i Perioden gik ned fra 80 til 63. Grunden til Nedgangen er vistnok at søge i, at der i den Blomstringsperiode, som Meierierne havde i Nittiaarene, anlagdes for mange og som Følge deraf for smaa Meierier med for liden Tilgang paa Melk. Driftsomkostningerne blev derved uforholdsmæssig store, og den Opfatning har mere og mere gjort sig gjældende, at Udbyttet ikke har været tilfredsstillende, — særlig naar Omkostningerne med Melkens Transport tages i Betragtning. Disse spiller jo i dette Amt med de lange Afstande fra Grænd til Grænd og de ofte vanskelige Samfærdselsforhold en væsentlig Rolle. I Erkjendelsen af, at mange af Meierierne har været for smaa, gjordes der flere Forsøg paa Sammenslutning til større, men kun i de sjeldneste Tilfælde med noget heldigt Resultat. — Distrikterne omkring Byerne finder naturligvis en fordel-

agtig Afsætning af sin Melkeproduktion i disse. Samtidig med Meieridriftens Indskrænkning har imidlertid Gaardbrugernes egen Produktion af Smør øget, og dettes Kvalitet er efter, hvad man lærte af Meierierne, blevet saa god, at det sælges til tilfredsstillende Priser, — væsentlig til Amtets Byer. — I Søndmør har der flere Steder været dannet saakaldte «Smørlag», hvor flere — særlig mindre — Gaarde slaar sig sammen og i Fællesskab tilvirker og sælger sit Smør. Det hænder ogsaa, at Smørret efter delvis at være bearbeidet paa Gaarden sendes usaltet til Meieriet for at undergives videre Præparation. — Meierismørret har for den væsentligste Del været eksporteret til England Noget har ogsaa været solgt til Bergen og Østlandet, specielt til Kristiania. Befolkningen brugte selv i stor Udstrækning Margarin. — Udførselen af Smør til Udlandet har udgjort:

Aar.	Aalesund.	Molde.	Kristiansund.	Tilsammen.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	66 040	119 275	198 420	383 735
1902	57 910	104 700	174 910	337 520
1903	57 560	80 150	144 830	282 540
1904	70 710	81 650	171 450	323 810
1905	62 900	80 350	172 080	315 330
Tilsammen	315 120	466 125	861 690	1 642 935

Osteproduktionen var uden Betydning over det hele Amt. Ved Meierierne foregik ikke nogen nævneværdig Ystning. Leverandørerne erholdt i Almindelighed den skummede Melk tilbage. Den Ystning, som har foregaaet, har væsentlig været til eget Brug.

Hesteopdrættet har i Femaaret gaaet jevnt fremover i hele Amtet, idet Priserne gjennemgaaende har været gode og derved givet Sagen et godt Fremstød. Interessen for Opretholdelse og Forbedring af den udmerkede Fjordrace har — især i de to sydlige Fogderier — været levende og har med Held været støttet ved en Række Udstillinger samt ved Indkjøb — ved Stats- og Amtsbidrag — og ved Udstationering af første Klasses Hingste Specielt paa Søndmør har Hesteavlen spillet en ikke ubetydelig Rolle, idet der derfra har været udført mange Heste. Dette var især Tilfældet i Herrederne Norddalen, Stranden, Søkkelven og Volden.

Saueavlen har i Amtets fleste Herreder været i tildels sterk Udvikling. Den ganske betragtelige Nedgang i Antal af Dyr, som fandt Sted i Aarene 1875—1900, er ikke alene stanset, men en ganske væsentlig Forøgelse antages at have indtraadt. Dertil kommer, at der har været lagt an paa bedre Racer, saa

Dyrene har større Værdi end tidligere. Det er især Cheviotfaar, som har været benyttet til Avlsdyr, men ikke sjelden paatræffes ogsaa Dyr af Blackface-racen. Det største Antal har været holdt i Ø-Distrikterne, hvor den milde og fugtige Vinter tillader Dyrene at gaa ude Aaret rundt. Det er ogsaa her, Interessen for Saueavlen har været størst.

Gjedeholdet har været omtrent uforandret — kanske i nogen Tilbagegang. Fra Frænen (Romsdal) meldes dog, at Antallet af Gjeder øges Aar for Aar. Nogle Gjedeysterier, saaledes 2 i Aure, sees at have været lønnende.

Svineavlen synes at have havt vanskeligt for at tage Fart, uagtet de opnaaede Fleskepriser har været gode En Del har vistnok været produceret til Salg — væsentlig til Amtets Byer, men ogsaa noget til fjernere Steder som Bergen og Kristiania. Det har dog hovedsagelig været til Tilfredsstillelse af Husbehovet, Svineavlen har været drevet. Naar den Stigning i Interessen for Svineavl, som omtaltes i forrige Femaarsberetning, saaledes ikke har holdt sig, kan dette maaske staa i Forbindelse med Nedgangen i Meieribedriften og den deraf følgende mindre Adgang til at benytte den skummede Melk som Svinefoder.

Fjærfædriften, der indskrænkede sig til Hønseavl, har ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring. Der var vistnok Høns paa de fleste Gaarde, men Driften var lidet rationel, og det økonomiske Udbytte neppe synderlig stort, om der end har været solgt ikke saa lidet — ikke alene til Amtets Byer, men ogsaa til Bergen fra den sydligste Del af Amtet.

2. Skogdrift.

Som bekjendt, er Romsdals Amt for den væsentligste Del meget skogfattigt, — Øerne er omtrent træbare og inde i Fjorddistrikterne er det kun de færreste Herreder, som har Skoge af nævneværdig Udstrækning. I Søndmør Fogderi er det saaledes alene Skodje Herred, som har saapas Skog, at den kan forsyne Befolkningen med tilstrækkeligt Bygningstømmer I Romsdalen leveres en Del Rundlast og Sagtømmer fra Eid, Veø, Nesset, Bolsø, Vestnes og Sylte, men dette sker kun i lidet Omfang, og de øvrige Herreder maa kjøbe Tømmer. Større Rolle spiller Skogdriften i Nordmør Fogderi, hvor flere Herreder har adskillig Omsætning af Skogsvirke, — saaledes Surendalen, Rindalen, Sundalen, Øksendalen, Stangvik (Todalen) og Tingvold. Tømmeret sælges her dels rundt og dels paa Roden samt for en mindre Del som Skurlast (Bord og Planker) I enkelte Herreder — saaledes Surendalen, tildels Tingvold og Strømsneset — opnaaes det bedste Udbytte af Skogprodukterne ved Forarbeidelse af Fiskekasser, for hvilke Behovet er stort. — Skogen bestaar overalt af Furu og Birk. Af den sidste erholdes en betragtelig Indtægt ved Salg af Ved — især til Byerne. Der opnaaes høie Priser, som i Femaaret var jevnt stigende, om de end ikke gik op over de i forrige Beretning anførte Maksimumsnoteringer, som for Søndmør

var sat til Kr. 15.00, Romsdal Kr 13.00 og Nordmør Kr. 13.50, alt pr. Meterfavn (Længde 30 Cm.). Det er vel endog et Spørgsmaal, om ikke Birken ved sin hurtige Vækst og de gode Priser, som opnaaes, giver et ligesaa fordelagtigt Udbytte som Furuen. I ethvert Fald maa man være fuldt ud enig med den i Femaaret fungerende Amtsskogmester, naar han i sin Indberetning for 1904 udtaler sin Beklagelse over, at Birkeskogen endog i skogfattige Egne ligefrem er Gjenstand for Mishandling, dels ved Næverflækning, dels ved Løvhugst og Risbrud.

Ogsaa i heromhandlede Periode har — særlig i Romsdal Fogderi — Hasselen givet adskillig Indtægt ved Oparbeidelse til Tøndebaand.

Ved Femaarets Udløb var der ingen Skogvedtægter i Henhold til Lov 20de Juli 1903, hvad der jo ogsaa synes at tyde paa liden Forstaaelse af Skogens Betydning og svag Interesse for dens Bevaring.

Naar saaledes, som nævnt, Amtet maa betegnes som skogfattigt, er det saameget mere beklageligt at maatte berette, at Skogen i Femaaret yderligere er gaaet tilbage, og dette gjælder desværre med faa Undtagelser det hele Amt. Kun for Herrederne Surendalen, Ulvundeidet, Øksendalen og Rindalen, alle i Nordmør, oplyses det, at Skogen ikke er gaaet tilbage, medens det modsatte har været Tilfældet i de øvrige Herreder, som har Skog tilsalgs. Imidlertid antages det, at Tilbagegangen ikke har været saa stor i sidste Femaarsperiode som i den foregaaende. Dette har sandsynligvis bl. a sin Grund i, at Gaardbrugerne har havt ikke saa lidet af Gaardsprodukter at sælge — Smør, Kjød, Flesk — og paa disse har opnaaet høie Priser.

Det vilde saaledes være et yderst trist og nedslaaende Billede, som maatte tegnes af Skogdriftens Stilling i Amtet i Femaaret, hvis man ikke paa den anden Side netop fra denne Periode kunde melde om Lyspunkter, som synes at varsle om et Vendepunkt i Opfatningen af Skogens Betydning. Fra alle Hold meldes der nemlig om vaagnende eller stigende Interesse for Skogen og dens Bevaring og end mere for dens Forøgelse og Fornyelse. Dette skriver sig utvilsomt fra det store og energiske Arbeide, som har været udøvet til Skogsagens Fremme. Allerede i 1894 dannedes det i forrige Beretning omtalte «Romsdals Amts Skogplantningsselskab», som begyndte sin Virksomhed i 1895, men kun med temmelig indskrænkede Midler. Nogen større Fart fik Selskabet først, efterat «Det norske Skogselskab» i 1898 havde begyndt sin storartede, velsignelsesrige Gjerning. Amtsselskabet indmeldte sig samme Aar i dette som Underafdeling. Disse Foreninger har aabnet Folks Øine og har vakt en stærkt udbredt, levende Interesse, som igjen har medført Dannelsen af Underafdelinger, Ungdomslag m. v. Disse har saa omsat Interessen i Gjerning ved Plantninger, Grøftninger og en mere rationel Skogkultur i det Hele. Det var imidlertid ikke til at undgaa, at dette begyndende Arbeide maatte blive noksaa planløst og i mange Henseender famlende og forsøgende. Man savnede en ledende Haand og en Mand, hvis Gjerning skulde være udelt at arbeide for Skogsagen i Amtet. Dette stod allerede tidlig klart for Amtets Plantningsselskab, som derfor med Styrke sluttede sig til Norske Skogselskabs Anmodning til Amtmanden om Oprettelse af en Amtsskogmesterpost. Amtmanden anbefalede ogsaa varmt Oprettelsen af en saadan og foreslog for Amts-

styret i 1901 at bevilge en passende Løn. Forslaget — forøvrigt med reduceret Løn — opnaaede først Aaret efter tilstrækkeligt Stemmetal, og Posten blev saaledes besluttet oprettet i 1902. Dette Skridt har vist sig at have været af megen Betydning for Skogsagens Fremme, og mange og gode Spor har Skogmesterens Virksomhed sat sig. Dennes Indberetninger Aarene 1903—1905 (indtaget i Amtstingsforhandlingerne) viser, hvor paakrævet en Foranstaltning som den trufne var. «Privatskogene maa vistnok» — heder det i Beretningen for 1904 — «kunne siges at være i stærk Tilbagegang. Der hugges for meget, men det værste er, at der ikke hugges paa saadan Maade og med det for Øie, at der kommer Eftervækst igjen.» Han foretog mange og lange Reiser i det udstrakte Amt og virkede ved Foredrag, Veiledning i Marken og paa forskjellige andre Maader og, som nævnt, med tilfredsstillende Resultater.

I Femaaret har der været udplantet følgende Antal Planter:

1901	346 295	
1902	468 716	
1903	ca. 400 000.	(Nøiagtig Opgave mangler.)
1904	373 000	
1905	416 508	
	2 004 519	

eller tilsammen med rundt Tal 2 Millioner Planter mod i det foregaaende Femaar 800000.

Romsdals Skogforvaltning har havt under Forvaltning 22 Embedsgaardsskoge med samlet Areal: 6 038 Hektar produktiv Skogmark og 2 264 Hektar uproduktiv Skogmark.

Disse Skoges Værdi har uanseet Brugsrettighederne været anslaaet til Kr. 5 2 2 0 0 0.00. Indkjøbte særskilt matrikulerede Statsskoge var 6 i Romsdal Fogderi og 32 i Nordmør med samlet Areal: 6 443 Hektar skogbærende Mark og 1 917 Hektar uproduktiv Mark. Den samlede Kjøbesum for disse Skoge var Kr. 270 980.00.

Driften af Oplysningsvæsenets Fonds Skoge i Femaaret viste:

	Indtægt.	Udgift.	Netto.
1900/1901	Kr. 1 492.00	Kr. 196.00	Kr. 1 296.00
1901/1902	- 3 438.00	- 1 665.00	- 1 773.00
1902/1903	- 2 148.00	- 153.00	- 1 995.00
1903/1904	- 1 613.00	- 98.00	- 1 515.00
1904/1905	- 1 999.00	- 156.00	- 1 843.00

eller tilsammen Kr. 8 422.00 netto.

Driften af Statsskogene:

	Indtægt.	Udgift.	Netto.
1900/1901	Kr. 2 870.00	Kr. 1 037.00	Kr. 1 832.00
1901/1902	- 1 995.00	- 1 801.00	- 194.00
1902/1903	- 2 150.00	- 580.00	- 1 569.00
1903/1904	- 1 372.00	- 1 080.00	- 291.00
1904/1905	- 1 157.00	- 917.00	- 240.00

eller tilsammen Kr. 4 126.00.

Derhos er der til de Brugsberettigede leveret i Oplysningsvæsenets Skoge for Kr. 30 796.00 og i Statsskogene for Kr. 2 577.00.

Molde Planteskole har i Femaaret solgt 2 502 091 Stkr. Planter med et Nettooverskud Kr. 1 610 00.

3. Bergverksdriften

har vedvarende været uden nævneværdig Betydning for Amtet. I Søndmør Fogderi har der ingensomhelst saadan Drift været, saa de i forrige Femaarsberetning omtalte Forsøg paa at udnytte den dersteds forekommende Jernmalm fremdeles har været stillet i Bero. — Fra Romsdal meldes om den — ligeledes i forrige Beretning nævnte — «Rødsand» Jerngrube i Nesset, at den ogsaa i denne Periode har været i Drift, men kun af og til og i liden Maalestok. Der har dog stadig gaaet Rygter om, at der var Folk, som havde sin Opmerksomhed henvendt paa denne Grube. Fra Nesset meddeles videre, at der i den saakaldte «Heimdal» de sidste Aar af Femaaret har været Forsøgsdrift efter Jernmalm, — angivelig for Hr. Konsul Perssons Regning. Ogsaa en norsk Borger erholdt Udmaal samme-steds, uden at det ledede til nogen Drift. — I Nordmør har Driften været fortsat i de tidligere omtalte Averøens Kobbergruber, men kun med nogle faa Mand, indtil den ganske indstilledes. Paa samme Maade har det gaaet med den paa-begyndte Drift efter Kobber i «Inderdalen» i Ulvundeidet Herred. De gamle før i Tiden drevne Kobbergruber i Sundalsfjeldene holdtes delvis i Frist. Derhos er der i Sundalen skjærpet mange andre Steder, ligesom der i Rindalen har været skjærpet nogle Kobber- og Jernmalmanvisninger, hvoraf enkelte ligger under Frist.

4. Fabrik- og Industrianlæg

har ikke spillet nogen fremtrædende Rolle i Femaaret, men er dog enkelte Steder ikke uden adskillig Betydning. Saaledes har i Søndmør Fogderi Tekstilindustrien taget Opsving, idet der i Borgund har været i Drift 2 Uldvarefabriker, som har be-skjæftiget 76 Mænd og 158 Kvinder. Endvidere dreves i Volden et Uldspinderi og i Ørsten et lignende samt et Væveri. — Af andre Fabriker er at nævne en Snørre-, Not- og Garnfabrik i Borgund, som har skaffet 55 Arbeidere Syssel-sættelse. — I Volden har et Metalstøberi beskjæftiget ca. 20 Mand. — I Ulstein har en Guanofabrik været i Drift med en aarlig Produktion af ca. 6 000 Sække, som eksporteredes til Hamburg. Raastoffet hentedes tildels fra Lofoten. — I Ørsten var der en Del Garverier samt et Par Farverier, — i Søkkelven lige-ledes nogle Garverier. I Volden og Ørsten arbeidede et Par Bogtrykkerier. Kaffekværnfabriken i Tenfjord har fremdeles været i Virksomhed, men befrygtes at have havt vanskeligt for at klare den udenlandske Konkurrence — Bran-den i Aalesund bevirkede, at de 2 Kalkværk i Rovde fik en særdeles god Afsæt-ning. Det samme var Tilfældet med tvende Teglværk i Søkkelven, fra hvilket

Herred der ogsaa førtes betydelige Mængder Sand til Byggevirksomheden i Aalesund. Branden medførte ogsaa midlertidig Drift af en Del Stenbrud paa Nørvøen i Borgund. — I en Flerhed af Herreder (Sande, Herø, Ulstein, Borgund, Haram) var der en Del Tranbrænderier, — væsentlig producerende Medicintran af Torskelever. I Borgund har der ogsaa været Bottlenoseoliedamperi.

I Romsdal Fogderi har Hovdenaks Stolefabrik i Bolsø været det største industrielle Anlæg. Produktionen omfatter ikke alene Stole, men allehaande Møbler, som finder Afsætning over det hele Land. Omsætningen har i Femaaret været øgende. — I Bolsø har ligeledes Molde Tændstikfabrik været i Drift væsentlig med Produktion af Sikkerhedsstikker. Fabriken eiedes af et Aktieselskab, men har vistnok været til liden Glæde for Aktionærerne. Den har efter Femaarsperiodens Udløb stanset sin Virksomhed. Af andre Fabrikanlæg kan nævnes: Nes Teglværk i Grytten og Stensaa Teglværk i Veø samt diverse Sagbrug, hvoriblandt som de største Floviks Dampsag i Veø og Olaf Aarseths Vandsag. Derimod maatte et Par af de større Sagbrug i Veø ophøre med sin Virksomhed. I Nesset har en Kassefabrik været i Drift for Regning af et Kristiansundsfirma, som formentlig for den allervæsentligste Del har brugt Produktionen selv. — I Romsdal Fogderi — særlig i Bolsø og Vestnes — har Skibsbygning ved flere mindre Skibsværft været af adskillig Betydning, idet der har været livlig Efterspørgsel efter mindre Skrog til den stadig stigende Motorbaadflaade. En lignende Virksomhed har ogsaa fundet Sted i Volden (Birkedalen) samt i Tingvold, Strømsneset, Halse og Surendalen.

I Nordmør Fogderi har Fabrikdriften i Femaaret været rammet af tre Ildebrande, idet Aktiemøbelfabriken i Stangvik nedbrændte i 1903, Vaagsø Guanofabrik i Eide samt Nordmør Dampsag og Høvleri i Tingvold i 1904. Den første, som forøvrigt bestyres i Kristiansund, er gjenopført, medens de to andre ikke har været sat i Drift paany. Ellers har Fabrikdriften i dette Fogderi ikke undergaaet væsentlige Forandringer fra forrige Femaarsberetning. Fabrikerne antages — i ethvert Fald i den sidste Del af Perioden — at have været jevnt godt beskjæftiget De har omfattet flere Sagbrug, Tøndefabrik, et Par Guanomøller, en Uldvarefabrik og en Møbelfabrik. I en Særstilling staar følgende større Anlæg, som er beliggende i Fogderiet, men i Kristiansunds Nærhed og knyttet til denne By: Dale Brug og mekanisk Verksted, Rena Sagbrug, Johnsens Tønde- og Kassefabrik og samme Firmas Guano- og Limfabrik.

5. Binæringer.

Husfliden har ogsaa i indeværende Femaarsperiode staaet lavt, og den Tilbagegang, som antydedes i forrige Beretning, maa vistnok betragtes som et trist Faktum i Søndmør og Nordmør, medens Forholdene i Romsdalen antagelig har været omtrent uforandret. Naaar Trafiken har havt saa vanskeligt for at faa større Fart, har dette vistnok dels havt sin Grund i det stigende Antal Haand-

værkere, — dels den lette Adgang til at faa kjøbt, hvad der trænges af Husgeraad m. v. til rimelige Priser, — dels — og det er kanske den væsentligste Grund —, at der holdes mindre Tjenerhjælp end tidligere. — Den Husflid, som udøves, omfatter væsentlig Forarbeidelse af Klæder og Redskaber til eget Brug samt i Fiskeridistrikterne Garn og Fiskeredskaber. Rent undtagelsesvis har der været berettet om en Grænd i Grytten, som i større Udstrækning forarbeider simplere Trævarer til Salg ved Husflidsforeningen i Kristiania.

Jagten har ikke spillet nogen synderlig stor økonomisk Rolle, men Indtægten antages at have været jevnt stigende. Det er væsentlig Ryper, Storfugl og Trost samt Harer, som har været Gjenstand for Jagt og Fangst. — Renen har været totalt fredet det hele Femaar. Ogsaa Hjorten har været totalt fredet i flere Herreder. Hvor Jagten paa dette Vildt har været tilladt, har den for den største Del været bortforpagtet. Hjortebestanden formenes at have været i adskillig Stigning.

Antallet af de i Femaaret i Romsdals Amt fældede Rovdyr og Rovfugle, for hvilke der har været udbetalt Præmie, vil fremgaa af efterfølgende Opgave:

Aar.	Bjørn.	Ulv.	Jerv.	Gaupe.	Maar.	Oter.	Ræv.
1901	4	-	-	-	159	289	487
1902	9	-	-	-	221	275	591
1903	7	-	-	-	140	199	459
1904	5	-	1	-	186	295	682
1905	5	1	3	1	185	262	726
1901—1905	30	1	4	1	891	1 320	2 945

Aar.	Ørn.	Hønsehøg.	Rypefalk.	Vandrefalk.	Hubro.	Spurvehøg.	Lom
1901	40	208	14	12	48	371	460
1902	45	245	37	22	53	536	364
1903	41	246	137	19	80	636	281
1904	31	197	33	14	81	409	282
1905	45	179	17	13	70	467	282
1901—1905	202	1 075	238	80	332	2 419	1 669

Turisttrafiken har været jevnt og sterkt stigende i større Dele af Amtet, — særlig i Hjørundfjord, Sunnelven og Ørskog i Søndmør Fogderi samt Vestnes og Grytten i Romsdal. Det er utvilsomt, at Turisterne bragte mange Penge i Omløb, og at der indkasseredes betydelige Beløb for Skydsbefordring m. v. Men der udtales en vistnok berettiget Frygt for, at det endelige Udbytte ikke har staaet i Forhold hertil. For det første har der vistnok været nedlagt uforholdsmæssig store Kapitaler til Anlæg af Hoteller, som ikke har seet sig istand til at give et rimeligt Udbytte dels paa Grund af den korte Sæson, som allerhøist kan sættes til 3 Maaneder, dels fordi der har været skarp indbyrdes Konkurrence og endelig fordi Turiststrømmen stadig mere og mere benytter sig af de saakaldte «flydende Hoteller». Disse Passagerer bor for det meste ombord og nyder sine Maaltider der. — Hvad Indtægterne af selve Skydstrafiken angaar, saa formenes den heller ikke at have givet noget helt tilfredsstillende Resultat, baade fordi den var uden enhver Organisation og saaledes uden ethvert Samarbeide, og fordi den kun var ubetydelig og lidet effektiv Kontrol underkastet. Mangelen paa Organisation medførte, at der ikke var nogen Oversigt over Forholdet mellem «Efterspørgsel og Tilbud», saaledes at der paa de større Anløbssteder jevnlig fremmødte et større Antal Folk og Heste, end der var Behov for. Dette medførte en paagaaende og for de Reisende høist generende «Kapring» med uvittig Konkurrence og urimeligt Nedslag i Kjørepriser. Endelig maatte naturligvis en hel Del reise hjem — ofte lange Veie — med uforrettet Sag, med en bortkastet Dag uden nogensomhelst Fortjeneste, for ikke at tale om det Tab af Folke- og Hestehjælp, som Gaardsdriften led paa en Tid, da der stadig klages over manglende Arbeidskraft. I denne Henseende lader Tilstanden fremdeles meget tilbage at ønske, idet det hidtil har vist sig umuligt at faa gjennemført det eneste rationelle, nemlig Skydsning efter Tur. Dette skulde vistnok med Lethed kunne ordnes nu, da der er Telefon i hver Grænd, for ikke at sige paa hver Gaard. Den Politibetjent eller Opsynsmand, som er ansat paa de større Anløbssteder, kunde saa tilsige det fornødne Antal Heste efter bestemt Omgang. Man underrettes nemlig altid af de store Turistskibe om Antallet af Passagerer og Behovet for Heste.

Med Hensyn til Kontrollen var Periodens sidste Aar et Mærkeaar, forsaavidt som det i Henhold til Lov 14 Marts 1905 ved Resolution 22 Juni s. A. blev bestemt, at det i Ruterne Geiranger—Otta & Veblungsnes—Otta i Maanederne Juni—September skulde være forbudt andre end dem, som har erholdt Politiets Tilladelse, at søge Erhverv ved Reisendes Skydsbefordring, — en Foranstaltning, som blev mødt med megen Uvillie og Modstand, men som utvilsomt har vist sig meget heldig.

I Nordmør forekom der fremdeles ingen større Turisttrafik, hvad der er at beklage, da dette Distrikt har særdeles vakre Partier og meget interessante Ruter at byde paa. Det er imidlertid lidet kjendt, og desuden har det været daarligt med egentlige Turisthoteller, Pensionater eller Sanatorier.

Nogen Statistik over Turisttrafiken foreligger ikke for Femaaret. Først i 1905 begyndte man i Geiranger at tælle Antallet fra de egentlige Turistskibe.

For nævnte Aar udgjorde det 9 587 — heri ikke medregnet de mange Passagerer med de søndmørske Fjordskibe. Omtrent det samme Antal antages at have fulgt Skibene til Aandalsnes eller Veblungsnes og videre til Molde.

Fisketørring har været en ganske væsentlig Indtægt for Strandsidderne i de ydre Distrikter, idet Arbeidet har været godt betalt, — med Kr. 13—14.00 pr. 1 000 Stkr. Fisk. Ogsaa Sildetilvirkningen har i gode Sildeaar — saaledes i 1903 — skaffet god Fortjeneste.

Torvdrift har foregaaet i adskillig Udstrækning, — særlig i de søndmørske Herreder Vannelven, Sande, Herø, Ulstein, Vatne, Borgund, Haram og Roald. Disse er alle meget skogfattige, men har ikke indført Ved til Brændsel. Tilvirkningen sker væsentlig til eget Brug og ikke med Salg udenfor Distriktet for Øie. Harøen Torvfabrik i Sandø (Romsdalen) har dog havt en ganske betydelig Omsætning med raskt Salg.

Tarebrænding foregik paa Øerne i Søndmør (særlig paa Flø i Ulstein), Hustad Sogn i Romsdal samt i Edø og Tusteren, lidt ogsaa i Kornstad og Bremsnes Herreder i Nordmør. Det synes, som om denne Næringsgren har været i sterk Nedgang, — i ethvert Fald gjælder dette Nordmør, for hvilket nøiagtige Opgaver foreligger. Efter disse blev der brændt for i:

1901	Kr.	12 500.00
1902	-	2 500.00
1903	-	2 400.00
1904	-	450.00
1905	-	400.00

Samtidig oplyses det, at Værdien af Tareasken i 1896—1900 udgjorde Kr. 74 786.00 og Kr. 23 000.00 i den foregaaende Periode. Forklaringen til denne betydelige Nedgang tror man at finde i, at Folk ikke beskjæftiger sig med denne Erhvervsgren, naar anden Fortjeneste kan skaffes. De gode Indtægter, som man i 1903, 1904 og 1905 havde paa andet Hold, skulde altsaa være Aarsag til disse Aars ringe Produktion.

I Nordmør har man fortsat med den gamle Skik, at unge Mennesker af begge Kjøn om Sommeren reiser til Rennebu, Opdal og Meldalen i Søndre Trondhjems Amt for at deltage i Slaataannarbeidet der, hvilket skal have været godt betalt. Dette gjælder især Folk fra de ydre Distrikter, hvor Brugene i det hele er smaa, og der saaledes ikke trænges saa megen Hjælp til Driften.

Fragtfart med mindre Fartøier paa Fjordene samt til og fra Byerne har været drevet omtrent som tidligere. Transporten af Ved har for den væsentligste Del foregaaet paa denne Maade.

Antallet af Landhandlere og Handelsforeninger var ved Femaarsperiodens Udløb 505, hvoraf 200 i Søndmør, 83 i Romsdal og 222 i Nordmør.

Det tilsvarende Tal var ved forrige Periode 4 3 7, hvoraf 194 i Søndmør, 102 i Romsdal og 141 i Nordmør. Der er imidlertid Grund til at tro, at det rigtige Tal for 1900 skulde være 4 7 8, idet der for Nordmør formentlig skulde være opført 182. Under enhver Omstændighed har der i dette Fogderi været en stærk Opgang, medens der i Søndmør omtrent har været Stilstand og i Romsdal en væsentlig Nedgang. Antallet antages at have været altfor stort i Forhold til Folkemængdens Størrelse. Som en Følge herav har Handelsmændenes Stilling neppe gjennemgaaende været god, hvilket ogsaa har faaet sit Udtryk ved hyppige Betalingsindstillinger.

De 2 Brændevinsrettigheder, som fandtes paa Søndmør ved forrige Femaars Slutning, eksisterede fremdeles ved heromhandlede Periodes Udløb. Øl- og Vinsamlaget i Grytten — Amtets eneste udenfor Byerne — var ligeledes i Virksomhed. — Salg af Øl og Vin var overalt gjort til Gjenstand for Bevilling, som kun gaves i meget liden Udstrækning. Det var blot Hotellerne, samt nogle faa Skydsstationer i Landdistrikterne, som tilstodes indskrænkede Rettigheder, — men heller ikke Hotellerne fik alle.

Haandværksdrift. Denne har artet sig omtrent som tidligere. I Herrederne Hen, Grytten, Vold, Vestnes og Veø samt i Stranden og Ulstein har der udviklet sig et særeget Forhold, som gjør, at Haandværksdriften her indtager en fremtrædende Plads paa Binæringernes Omraade, om det ikke for mange er blevet Hovednæringen, hvad Skatteligningerne synes at tyde paa. Driften omfatter for den væsentligste Del Skrædder- og Skomagerarbeide og formenes at have givet god Fortjeneste. Afsætningen sker hovedsagelig til de saakaldte «Nordlandshandlere», som videresælger Varerne paa Markeder og under de store Fiskerier. Man antager imidlertid, at «Kundekredsen» er udvidet til Salg i Landets forskjellige Strøg. Efterstaaende, efter Skatteligningerne udarbeidede Tabel over Antallet af Haandværkere i vedkommende Herreder i 1905 i Forhold til Antallet af Skatydere og Antallet af Gaardbrugere giver et ganske talende Billede af Haandværksdriften i disse Distrikter:

1905.	Antal Haandværkere.	Antagen Indtægt.	Antal Skatydere.	Antal Gaardbrugere.
		Kr.		
Vestnes	52	15 940	762	250
Vold	33	8 370	385	103
Eid	20	7 090	230	57
Grytten	75	25 780	554	115
Hen	25	9 230	363	117
Veø	42	15 370	859	256
Ulstein	75	30 060	1 144	370
Stranden	52	15 050	602	186

6. Fiskerier.

Fiskeribedriften har fortsat i det Spor, i hvilket den ved Afgivelsen af forrige Beretning var kommet, og har fulgt den Udvikling, som da var paabegyndt, og som særlig karakteriseredes ved Overgang til større og bedre Baadformer med betydelig udvidet Anvendelse af Motorkraft og tildels ogsaa af Dampskibe i Fiskeriernes Tjeneste. En Følge heraf har igjen været, at Fisket i de egentlige Fiskedistrikter har strukket sig over større, tildels nye Felter og at det har været drevet i større Maalestok samt delvis saa at sige Aaret rundt: Sildefiske i Januar og Februar, Torskefiske April ud, — derefter Bankfiske (især fra Søndmør) efter Kveite, Lange, Brosme, Uer m. v. for saa udpaa Høsten atter at maatte være forberedt paa at møde Silden. Disse Omstændigheder har medført, at der er indtraadt en skarpere Sondring mellem Fiskere og Gaardbrugere, idet en Kombination af en rationel og udviklet Fiskeridrift med Gaardsbrug har vist sig uheldig for ikke at sige uholdbar. Imidlertid har Fiskeflaadens Mandskab — specielt for Skreifiskets Vedkommende — i stor Udstrækning fremdeles været rekrutteret af Folk fra andre Distrikter, som lader sig forhyre dels i Byerne, dels i de forskjellige Fiskeværer for at ro det enkelte Fiske. Dog oplyses det for Romsdal Fogderis Vedkommende, at Deltagelsen i Kystfiskerierne af Folk inde fra Fjordene i Femaaret har aftaget Aar for Aar. Det er vel ikke umulig, at dette kan staa i Forbindelse med den i disse Distrikter tiltagende Haandværksdrift. — Bruttoudbyttet af Fiskerierne har efter den ændrede Driftsmaade været større end tidligere, men det er vistnok tvilsomt, om Nettogevinsten har været saa meget større, da de kostbarere Fartøier og Redskaber baade kræver betydelig større Kapitaludlæg og er dyrere at drive, selv om der ved Maskiners Anvendelse kan indspares en Del paa Antallet af Mandskaber.

Om Deltagelsen i og Udbyttet af Vaartorskfisket — det af Fiskerierne, som har den største Betydning for Amtet — hidsættes følgende Opgaver:

Aar.	Antal af Fiskere.	Antal af Baade, Skøiter m. v.	Antal af Fisk.	Udbytte i Penge.
Søndmør Fogderi.				Kr.
1901	5 755	882	3 343 000	1 338 000
1902	5 828	921	2 828 000	1 029 000
1903	6 214	941	3 088 000	1 110 000
1904	5 667	892	1 567 000	577 000
1905	5 422	854	2 435 000	1 013 000
Tilsammen	28 886	4 490	13 261 000	5 067 000
Gjennemsnit	5 777	898	2 652 000	1 013 000

Aar.	Antal af Fiskere.	Antal af Baade, Skøiter m. v.	Antal af Fisk.	Udbytte i Penge.
Romsdal Fogderi.				Kr.
1901	1 927	297	864 000	347 000
1902	2 019	329	1 100 000	421 000
1903	2 241	360	1 494 000	472 000
1904	2 267	359	1 240 000	442 000
1905	2 241	361	1 397 000	645 000
Tilsammen	10 695	1 706	6 095 000	2 327 000
Gjennemsnit	2 139	341	1 219 000	465 000
Nordmør Fogderi.				
1901	3 169	596	1 527 000	513 000
1902	3 668	882	2 866 000	811 000
1903	4 027	1 002	3 461 000	894 000
1904	3 706	855	3 622 000	1 100 000
1905	4 197	780	1 981 000	729 000
Tilsammen	18 767	4 115	13 457 000	4 047 000
Gjennemsnit	3 753	823	2 691 000	809 000

Som det vil sees, har Amtets samlede Pengeudbytte udgjort Kr. 11 441 000.00 i Femaaret mod Kr. 8 506 000.00 i den forudgaaende Periode; — gjennemsnitlig pr. Aar Kr. 2 287 000.00 mod Kr. 1 700 000.00 i 1896—1900. — Udbyttet maa saaledes siges sammenligningsvis at have været tilfredsstillende, selv om det bliver at fordele paa et ikke lidet større Antal Fiskere end tidligere.

I 1905 var efter ovenstaaende Antallet af de anvendte Baade og Fartøier 1 995. Deraf var 1 159 aabne og halvdækkede, 607 dækkede, 151 Motorbaade og 78 Dampskibe. Desuden 1 874 Doryer. Af Motorbaadene faldt 76 paa Søndmør, 68 paa Romsdal og 7 paa Nordmør. Af Dampskibene 49 paa Søndmør, 1 paa Romsdal og 28 paa Nordmør. — Deltagelsen i Fisket har været adskilligt større end i foregaaende Femaar, da den gjennemgaaende var aftagende. — Ogsaa for denne Periode har der været klaget over Mangel paa effektivt Opsyn.

Priserne paa Vaartorsk, Lever, Rogn og Torskehoveder har stillet sig saaledes:

(Se Tabellen næste Side.)

Den beregnede Gjennemsnitsværdi i Amtet var Kr. 38.14 pr. 100 Stkr., medens den i Femaaret 1896—1900 var Kr. 29.47 og i det forudgaaende Femaar Kr. 27 22. — Der har altsaa fundet en ganske betragtelig Prisstigning Sted. Særlig er at merke den sterke Stigning paa Lever og især paa Rogn, for hvilken

	Aar.	Fisk uden Rogn og Lever, pr. 100.	Lever pr. Hektl.	Rogn pr. Hektl.	Hoveder pr. 100 Stkr.	Beregnet Fisk pr. 100 Fisk i rund Tilstand.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndmør	1901	31.30	13.86	15.86	1.08	40.04
	1902	29.39	16.10	23.27	1.05	36.39
	1903	30.05	38.32	26.25	1.04	35.96
	1904	28.26	37.61	33.62	1.00	36.87
	1905	31.62	22.06	39.59	0.99	44.02
Romsdal	1901	29.93	15.82	21.65	1.05	40.24
	1902	31.05	15.76	32.37	1.00	38.28
	1903	26.58	24.25	31.63	1.12	31.59
	1904	28.36	28.07	36.70	1.13	35.63
	1905	33.58	25.15	47.85	1.01	46.16
Nordmør	1901	24.80	13.79	28.91	0.98	33.66
	1902	22.80	13.31	37.12	0.97	28.30
	1903	21.97	16.66	33.50	0.93	25.83
	1904	23.49	28.70	45.28	1.00	30.39
	1905	27.20	20.82	44.84	0.88	36.83

sidste Artikel Stigningen synes at have været jevn. I de tre sidste Perioder har Gjennemsnitsprisen for Lever været Kr 11.84, Kr 13.83 og Kr. 22.03 samt for Rogn Kr. 11.19, Kr. 15.78 og Kr. 33.23. — Det synes forøvrigt noget paafaldende, at der oftere er meget betydelige Prisdifferencer i de forskjellige Fogderier. Eksempelvis kan nævnes Lever, for hvilken der i 1903 betaltes Kr. 38.00 pr. Hektl. i Søndmør og blot Kr. 16.66 i Nordmør samt for Rogn i 1904: Kr. 33.62 i Søndmør og Kr. 45.28 i Nordmør. — Fangsten har saagodtsom udelukkende — ligesom tidligere — været anvendt til Klipfisk, Leveren til Dampmedicintran.

Udbyttet af Fedsildfisket vil sees af efterfølgende Opgave:

(Se Tabellen næste Side.)

Gjennemsnitsprisen var pr. Hektl.: i 1901 Kr. 4.77, i 1902 Kr. 7.41, i 1903 Kr. 7.11, i 1904 Kr. 8.00 og i 1905 Kr. 7.88.

Fisket har efter modstaaende været betydeligt daarligere end i forudgaaende Periode, da der opfiskedes 75 006 Hektl. til en Værdi af Kr. 454 000. Det var især denne Periodes 2 første Aar (1896 og 1897), som bidrog til det bedre Resultat. De opnaaede Priser sees samtidig at have været meget forskjellige i de forskjellige Distrikter, saaledes i 1905 Kr. 10.00 i Nordmør og Kr. 3.00 i Søndmør samt i 1902 Kr. 10.00 i Søndmør og Kr. 3.11 i Romsdal. Det maa

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901 ...	2 700	10 800	-	-	1 610	9 770	4 310	20 570
1902 ...	4 650	45 612	3 500	10 875	2 130	19 070	10 190	75 557
1903 ...	2 770	30 080	6 160	44 600	12 430	77 140	21 360	151 820
1904 ...	-	-	-	-	70	560	70	560
1905 ...	1 300	3 900	-	-	3 000	30 000	4 300	33 900
Tils. ...	11 420	90 392	9 660	55 475	19 240	136 540	40 230	282 407
Gj.snit.	2 284	18 078	1 963	11 095	3 848	27 308	8 046	56 481

formentlig være Kvaliteten, som for en væsentlig Del har været afgjørende i denne Henseende.

Storsildfisket har givet følgende Udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901 ...	163 125	1 554 350	-	-	2 250	22 500	165 375	1 576 850
1902 ...	112 245	1 554 425	5 250	84 400	-	-	117 495	1 638 825
1903 ...	88 123	1 013 415	14 600	183 000	350	2 100	103 073	1 198 515
1904 ...	130 200	1 113 640	-	-	6 600	52 455	136 800	1 120 240
1905 ...	50 250	485 250	-	-	16 875	205 000	67 125	690 250
Tils. ...	543 943	5 721 080	19 850	267 400	26 075	282 055	589 868	6 224 680
Gj.snit	108 788	1 144 216	3 970	53 480	5 215	56 411	117 973	1 244 936

Vaarsildfisket foregik kun paa Søndmør, hvor der opfiskedes:

(Se Tabellen næste Side.)

I den forudgaaende Periode, da Fisket ogsaa slog særdeles godt til paa Nordmør, udgjorde Udbytteværdien Kr. 4 486 000.00. I Femaaret 1891—1895 var den derimod blot Kr. 232 298.00.

Aar.	Hektl.	Værdi.	Gjennemsnitspris.
		Kr.	Kr.
1901	35 925	201 750	5.62
1902	20 880	146 800	7.03
1903	13 756	93 040	6.80
1904	14 300	107 250	7.50
1905	37 375	105 000	2.81
Tilsammen	122 236	653 840	29.76
Gjennemsnit	24 447	130 768	5.95

Udbyttet af Brisling- og Smaasildfisket vil erfares af følgende Tabel:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.	Hektl.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901 ...	10 920	30 075	1 350	30 325	2 300	9 300	14 570	69 700
1902 ...	9 170	34 150	1 600	7 700	6 695	21 265	17 465	63 115
1903 ...	13 080	35 500	4 500	23 750	600	3 000	18 180	62 250
1904 ...	4 420	26 110	1 345	12 415	21 560	70 880	27 325	109 405
1905 ...	13 040	53 948	7 618	25 000	320	2 660	20 978	81 608
Sum ...	50 630	179 783	16 413	99 190	31 475	107 105	98 518	386 078
Gj.snit	10 126	35 956	3 282	19 838	6 295	21 421	19 703	77 215

Udbytteværdien var for sidste Femaar Kr. 200 918.00 og for den forudgaaende Periode Kr. 136 653.

Laksefisket har ifølge Fogdernes Opgaver stillet sig saaledes:

Søndmør:

Aar.	Fangst.	Værdi.	Leieindtægt.	Samlet Pengeudbytte.
	Kg.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	31 350	46 160	4 150	50 310
1902	32 495	43 250	3 621	46 871
1903	38 495	53 629	4 864	58 493
1904	22 045	32 740	5 264	38 004
1905	29 160	42 940	3 286	46 226
Tilsammen	153 545	218 719	21 185	239 904

Romsdal:

	Fangst.	Værdi.
1901	Kg. 8 737	Kr. 10 521
1902	- 17 534	- 22 632
1903	- 20 091	- 28 664
1904	- 6 814	- 8 366
1905	- 9 793	- 12 534
Sum	Kr. 62 969	Kr. 82 717

For dette Fogderi foreligger der desværre ikke nogen Opgave over Forpagtningsafgiftens Størrelse.

Nordmør:

Aar.	Udbytte i Penge.	Forpagtningsafgift.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	42 829	24 355	67 184
1902	42 937	23 556	66 493
1903	58 323	23 663	81 986
1904	39 854	23 165	63 019
1905	38 901	25 462	64 363
Sum	222 844	120 201	343 045

For dette Fogderi foreligger ikke Specifikation af Fangstmængden.

Amtets samlede Udbytte af Laksefisket skulde efter dette være for det hele Femaar Kr. 666 000.00 eller gjennemsnitlig pr. Aar Kr. 133 190.00, hvortil kommer Forpagtningsafgiften for Romsdal Fogderi. — Det samlede Udbytte udviser en betydelig Stigning fra de to sidste Femaarsperioder, idet det var pr. 1891—1895 Kr. 333 272.00 og for 1896—1900 Kr. 466 226.00. — Gjennemsnitsprisen har i Femaaret været pr. Kg.:

	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.
1901	Kr. 1.36	Kr. 1.27	Kr. 1.51
1902	- 1.25	- 1.27	- 1.45
1903	- 1.45	- 1.39	- 1.39
1904	- 1.48	- 1.35	- 1.40
1905	- 1.51	- 1.31	- 1.38

Der klages fra alle Kanter over, at Laksenøternes Antal har øget i Femaaret, og at Udbyttet som Følge heraf har været lidet tilfredsstillende for de enkelte Fiskere. Nøterne har — paastaaes der — delvis været meget kritikløst anbragt, idet der «bruges Nøter baade paa mulige og umulige Steder».

Fisket af Sei, Lange, Brosme, Kveite og Uer har givet saadant Udbytte for de tre Fogderier tilsammen:

1901	Kr.	403 650.00
1902	-	637 000.00
1903	-	583 155.00
1904	-	350 600.00
1905	-	316 900.00

eller tilsammen Kr. 2 291 335.00, d. e. gjennemsnitlig Kr. 458 267 pr. Aar. For Udbyttet af dette Fiske foreligger der ikke Detailopgaver for Søndmørs Vedkommende, idet der for dette ikke haves fuldt paalidelige Opgaver over Fangstmængden, men det gjennemsnitlige aarlige Udbytte kan antagelig sættes til Kr. 270 000.00. — For Romsdal Fogderi stiller det sig saaledes:

1901	Kr.	3 800.00
1902	-	128 400.00
1903	-	129 700.00
1904	-	74 346.00
1905	-	62 348.00
	Kr.	398 594.00

gjennemsnitlig Kr. 79 719.00.

Nordmør:

1901	Kr.	101 860.00
1902	-	131 665.00
1903	-	128 937.00
1904	-	96 860.00
1905	-	83 610.00
	Kr.	542 932.00

gjennemsnitlig Kr. 108 586.00. Ogsaa i dette Fiske sees der saaledes at have været en betydelig Opgang, idet de to foregaaende Perioder opviste henholdsvis Kr. 559 076.00 og Kr. 1 053 000.00.

Hummerfisket har givet følgende Udbytte:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.	Stkr.	Kr.
1901 ...	24 450	22 650	450	360	6 270	4 734	-	-
1902 ...	28 300	21 880	3 780	2 996	4 520	4 230	-	-
1903 ...	28 250	17 140	4 150	2 960	4 210	3 450	-	-
1904 ...	27 100	21 550	3 570	3 034	5 400	4 800	-	-
1905 ...	25 750	21 770	3 879	3 297	3 780	3 190	-	-
Sum ...	134 850	104 990	15 829	12 647	24 180	20 404	174 859	137 950
Gj.snit .	26 970	20 998	3 146	2 529	4 836	4 081	34 972	27 590

Sammenlignet med de to sidste Femaarsafsnit er der ogsaa her en betydelig Opgang, idet Pengeudbyttet 1891—1895 udgjorde Kr. 74 164.00 og i 1896—1900 Kr. 109 256.00. Det bemerkes forøvrigt, at Tallene i Tabellen, som er hentet fra Fiskeristyrelsens Beretninger, ikke ganske stemmer med de hertil indkomne Opgaver. Eksempelvis kan nævnes, at Fogden i Nordmør for 1904 opgiver, at der det Aar intet Fiske var.

Gjennemsnitsprisen var pr. 100 Stkr.:

	Søndmør.	Romsdal.	Nordmør.
1901	Kr. 92.26	Kr. 80.00	Kr. 75.50
1902	- 77.32	- 70.95	- 94.00
1903	- 61.00	- 71.00	- 82.00
1904	- 80.00	- 85.00	- 89.00
1905	- 84.54	- 85.00	- 84.92

Østersfangsten har fremdeles været ubetydelig og ikke spillet nogen nævneværdig Rolle. I Vestnes i Romsdal skal der i 1905 være optaget 1 130 Stkr. til en Værdi af Kr. 170.00 og i Nordmør skal der i Aarene 1901—1903 være optaget for et samlet Beløb af Kr. 470.00. Imidlertid er disse Tal neppe at stole synderlig paa. I Søndmør paabegyndtes, som antydet allerede i forrige Femaarsberetning, en Del Østersdyrkning, men nogen paalidelig Opgave over Resultatet for Femaaret foreligger ikke.

Makrelfisket har tidligere været ganske uden Betydning for Distriktet, saa det nærmest maa noteres som en Synderlighed, at der i 1904 blev opfisket 628 040 Stkr. til en Gjennemsnitspris af Kr. 8.86 pr. 100 Stkr. og med et samlet Udbytte Kr. 55 666.00, som fordeler sig saaledes:

Søndmør.....	Kr. 20 152.00
Romsdal.....	- 26 487.00
Nordmør.....	- 9 027.00

Det kan bemerkes, at der ogsaa i 1906 fiskedes en Del Makrel i Amtet.

I Femaarsperioden begyndtes særlig fra Søndmør Sommerfiske efter Sild paa Østkysten af Island, tildels ogsaa ved Shetland og Færøerne. I 1905 var Deltagelsen i dette Fiske ganske stor. Det drives fra Dampskib med Garn. Fangsten har været saa god, at den tiltrods for den kostbare Udrustning antages at have givet et betydeligt Overskud. Den solgtes for den væsentligste Del til norske Opkjøbere paa Stedet, men noget blev ogsaa tilvirket af Fiskerne selv og hjemsendt.

Fra Ulstein (Søndmør) blev der drevet Jagt paa Ishavet efter Sæl, Klapmyds og Isbjørn. I 1905 udrustedes 7 Dampskibe med lønnende Udbytte. Ligeledes har der været drevet nogen Fangst af Bottlenose paa Ishavet — særlig fra Borgund og med et enkelt Fartøi fra Volden.

7. Kommunikationsvæsenet.

Med Hensyn til Amtets Veivæsen tillader jeg mig at henvise til vedliggende Beretning fra Amtsingeniøren for Aarene 1901—1905, hvoraf det vil fremgaa, at Amtet ved Udgangen af Femaarsperioden havde 716.45 Km. Hovedvei og 2 166.32 Km. Bygdevei (hvoraf 49.9 Km. Ridevei) imod henholdsvis 627.50 Km. og 2 160.27 Km. ved Udgangen af 1900, altsaa en Forøgelse af 88.95 Km. og 6.05 Km.

Dampskibsfarten har været omtrent som i det foregaaende Femaar med nogen Udvidelse af Ruter og Anløbssteder i den lokale Trafik. Denne har været besørget af 7 Selskaber med tilsammen 21 Skibe. Alle Selskaber har havt Postbidrag, desuden 6 Statsbidrag. Dampskibsfarten paa Eikisdalsvandet har været fortsat med Statsunderstøttelse. Endelig har «Fosen Dampskibsselskab» med Udgangspunkt i Trondhjem anløbet et Par Steder i Edø. «Storskibene», som besørger den store Kystrutetrafik, begyndte at anløbe nogle Steder i Landdistriktet i enkelte Ruter, — saaledes Ørsten, Volden og Larsnes i Søndmør. Medens saaledes Forbindelserne sjøværts har været upaaklagelige, har Misnøien overmanglende Jernbaneforbindelse med det øvrige Land været meget stor og stadigt stigende.

Postaabneriernes Antal er i Femaaret steget med 17, nemlig fra 231 til 248.

Skydsstationernes Antal var ved Udgangen af 1905 143, hvoraf 63 faste.

Telegraf- og især Telefonvæsenet har havt en storartet Udvikling baade med Hensyn til Anlæg og til Oprettelse og Udnyttelse af Stationer. I Terminen 1905—1906 var der saaledes ikke mindre end 88 offentlige Stationer med Adgang til Ekspedition af Telegrammer, medens der ved Udgangen af Aar 1900 var 6 Telegrafekspeditioner i Landdistrikterne.

8. Distriktets Tilstand i Almindelighed.

Thinglæste Panteheftelser:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901	1 381	1 490 489
1902	1 364	1 448 209
1903	1 226	1 326 791
1904	1 277	1 378 233
1905	1 260	1 429 180
Sum	6 508	7 072 902

De tilsvarende Tal var:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891—1895	5 559	5 765 154
1896—1900	5 648	5 679 633

Aflæste Panteheftelser:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901	662	920 109
1902	740	1 088 871
1903	673	795 971
1904	676	912 231
1905	810	1 062 678
Sum	3 561	4 779 860

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891—1895	1 721	2 020 282
1896—1900	2 324	2 688 345

Eksekutioner:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901	570	138 015
1902	626	127 758
1903	535	170 579
1904	541	130 964
1905	579	158 129
Sum	2 851	725 445

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891—1895	2 293	681 769
1896—1900	2 284	566 052

Udpantninger:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901	3 956	72 860
1902	4 165	76 973
1903	4 100	78 413
1904	4 613	86 069
1905	3 579	75 968
Sum	20 413	390 283

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891—1895	18 385	359 798
1896—1900	19 861	357 573

Tvangsaktioner over fast Gods:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901	42	109 249
1902	47	133 917
1903	39	83 110
1904	48	101 530
1905	29	47 703
Sum	205	475 509

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891—1895	155	355 659
1896—1900	125	261 429

Tvangsauktioner over Løsøre:

	Antal.	Beløb. Kr.
1901	36	6 379
1902	65	16 406
1903	63	17 595
1904	54	16 535
1905	57	9 412
Sum	275	66 327

De tilsvarende Tal var i:

	Antal.	Beløb. Kr.
1891—1895	286	90 056
1896—1900	201	66 015

Sparebankernes Virksomhed i det hele Amt vil fremgaa af følgende Tabel:

Aar.	Antal.	Indtægter.	Udgifter.	Indskud ved Aarets Udgang.	Udlaan ved Aarets Udgang.	Formue.	Forvaltnings-kapital.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	35	1 046 000	931 000	17 900 000	16 900 000	2 175 000	20 102 000
1902	36	1 022 000	879 000	19 041 000	17 786 000	2 320 000	21 386 000
1903	38	1 068 000	949 000	20 134 000	18 985 000	2 445 000	22 622 000
1904	38	1 133 000	958 000	22 225 000	20 174 000	2 620 000	24 873 000
1905	38	1 219 000	1 017 000	23 648 000	21 956 000	2 822 000	26 534 000

Sparebankenes Antal er saaledes steget fra 35 til 38.

Indskuddene fra Kr. 17 900 000.00 til Kr. 23 640 000.00 eller med Kr. 5 748 000.00.

Formuen fra Kr. 2 175 000.00 til Kr. 2 822 000.00 eller med Kr. 647 000.00.

Forvaltningskapitalen fra Kr. 20 102 000.00 til Kr. 26 534 000.00 eller med Kr. 6 432 000.00.

Endvidere er Indskuddenes Antal i Femaaret gaaet op fra 45 956 til 56 079 eller med 10 123.

Det bemerkes, at Amtets 2 Bysparebanker (Molde og Kristiansund) er medtaget i ovenstaaende Opgave. Disse Banker har imidlertid en meget betydelig Del af sin Kundekreds i Landdistrikterne.

Over de under Overformynderiernes Forvaltning i Amtets Landdistrikt henstaaende Midler hidsættes følgende Opgave:

Aar.	Søndmør.		Romsdal.		Nordmør.		Amtet.	
	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.	Antal Myndlinge.	Sum.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901...	534	437 086	226	175 495	237	182 109	997	794 690
1902...	557	438 104	206	169 442	265	185 570	1 028	793 116
1903...	537	407 815	204	187 302	256	183 904	997	779 021
1904...	553	408 288	190	178 067	246	158 737	989	745 092
1905...	531	405 151	197	194 346	252	154 738	980	754 235

Den antagne Formue og Indtægt var efter Skatteligningen for:

	Formue.	Indtægt.
1901.....	Kr. 54 965 000	Kr. 12 707 000
1902.....	- 55 622 000	- 12 784 000
1903.....	- 56 498 000	- 13 003 000
1904.....	- 57 615 000	- 13 014 000
1905.....	- 59 890 000	- 13 390 000

Summen af de kommunale Skatter udgjorde:

		Skatteydernes Antal.
1901.....	Kr. 638 154	38 117
1902.....	- 662 755	38 483
1903.....	- 700 466	38 420
1904.....	- 714 465	38 282
1905.....	- 737 805	39 042

Den antagne Formue og Indtægt samt de kommunale Skatter i Forhold til Folkemængden i Femaaret vil fremgaa af efterstaaende Tabel:

Aar.	Antagen Formue pr. Indbygger.	Antagen Indtægt pr. Indbygger.	Udlignet Herredsskat		Samlet Beløb af kommunale Skatter (Herredsskat, Amtsskat, Skoleudredsler, Værks og Brugs Bidrag)				
			pr. 1 000 Kr. antagen Formue.	pr. 100 Kr. skattbar Indtægt.	pr. Indbygger.	pr. Skatyder.	pr. 100 Kr. antagen Formue.	pr. 100 Kr. antagen Indtægt.	pr. 100 Kr. skattbar Indtægt.
	Kr.	Kr	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	497	115	1.48	4.92	5.77	16.74	1.16	5.02	9.03
1902	499	115	1.56	5.25	5.58	16.18	1.12	4.87	8 72
1903	505	116	1.59	5 51	6.27	18.23	1.24	5.39	9.53
1904	513	116	1.61	5.61	6.36	18.66	1.24	5.48	9.70
1905	528	118	1.60	5.65	6.50	18.90	1.23	5.51	9 74

Herredskassernes Indtægter og Udgifter udgjorde:

Aar.	Ren Indtægt.	Ren Udgift.	Deraf:						
			til Vei-, Skyds- og Færgevæsen.	til Medicinalvæsen.	til Geistlighed og Kirker.	til Skolevæsen.	til Fattigvæsen.	til Renter af Laan.	til Afdrag paa Laan.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	684 472	703 654	48 327	15 614	71 916	250 753	209 508	17 852	36 480
1902	718 432	775 200	49 293	14 949	87 079	237 599	210 065	20 289	42 126
1903	760 793	831 233	64 439	16 149	79 504	241 994	228 290	24 749	59 660
1904	800 066	796 902	66 684	15 709	110 980	246 117	222 141	24 029	50 761
1905	818 996	859 224	60 018	15 532	172 476	245 789	221 808	29 381	34 619

Herredskassernes Formue og Gjæld var:

	Sum af Formue.	Sum af Laanegjæld.
1901	Kr. 2 939 485.00	Kr. 388 433.00
1902	- 2 911 293.00	- 448 298.00
1903	- 3 008 389.00	- 548 884.00
1904	- 3 154 598.00	- 569 619.00
1905	- 3 285 755.00	- 599 990 00

Amtskassens Formue og Gjæld var:

	Sum af Formue.	Sum af Laanegjæld.
1901	Kr. 365 916.00	Kr. 96 000.00
1902	- 370 617.00	- 94 000.00
1903	- 404 320.00	- 92 000.00
1904	- 381 899.00	- 90 000.00
1905	- 387 447.00	- 88 000.00

Amtskassens Indtægter og Udgifter fremgaar af omstaaende Opgave:

(Se Tabellen næste Side.)

Skoleväsenet

har i Femaaret gaaet sin jevne rolige Gang, idet der som tidligere har været Folkeskoler og 3 Amtsskoler (1 i hvert Fogderi). Møre Folkehøiskole har fremdeles været i Virksomhed med Amtsbidrag. Ligeledes har der været bevilget til en Del Aftenskoler, som oplyses at have havt god Søgning.

Skolekredsenes Antal var i 1901: 475, i 1905: 474.
Undervisningsberettigede Børn i 1901: 18 553, i 1905: 19 416.
Deraf søgte Folkeskolen i 1901: 18 047, i 1905: 18 717.
Antal Lærere var i 1901: 273, i 1905: 283.
Antal Lærerinder var i 1901: 58, i 1905: 62.
Lærerlønninger i 1901: Kr. 189 377.00, i 1905: Kr 197 229.00.
Samlede Udgifter i 1901: Kr. 292 812.00, i 1905: Kr. 288 320.00.

Amtets Landbrugsskole paa den af Amtet i 1898 indkjøbte Eiendom «Gjermundnes» i Vestnes har været i Virksomhed i Henhold til de gjældende Planer. Skolen har i Periodens 5 Aar havt Besøg af 29, 30, 36, 35 og 31 Elever. Der meldte sig tildels adskilligt flere, end man kunde optage. — I 1901 blev de paabegyndte Byggearbeider afsluttet og godkjendt. Der var da opført ny Skolebygning med et Kostende Kr. 45 056 00, Bestyrerbolig Kr. 14 290.00. En Vandledning kostede Kr. 7 165.00. Der blev anskaffet Inventar for Kr. 3 232.00, Besætning for Kr. 2 618.00, og Redskaber m. v. Kr. 2 394.00. — Først i indeværende Periode naaede man at faa opført de planlagte store Udhus- og Fæhusbygninger.

Aar.	Ren Indtægt.	Deraf udlignet Skat.	Ren Udgift.	Deraf: til Vei-, Skyds- og Færgevæsen.	til Medicinalvæsen.	til Sindssyges Forpleining.	til Abnormes Forpleining.	til Skolevæsen.	til Landbrugsvæsen.	til Renter af Laan.	til Afdrag paa Laan.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	297 208	157 577	306 860	34 947	24 386	45 226	12 540	135 834	22 786	5 549	6 561
1902	316 672	158 956	337 515	47 097	22 086	40 969	14 730	121 209	31 135	3 814	2 000
1903	332 398	170 094	332 746	51 783	25 164	51 457	14 101	114 498	30 063	3 734	2 000
1904	322 549	180 000	338 712	53 491	28 254	51 712	11 352	135 767	34 017	1 845	2 000
1905	383 272	180 000	338 947	48 181	28 205	52 752	11 038	132 188	30 972	5 388	2 000

Paa Skyldmarken blev udlignet:

1901	Kr.	3.90
1902	-	3.95
1903	-	4.00
1904	-	4.35
1905	-	4.35

Af Udgifterne overførtes paa Herrederne:

1901	Kr.	50 000.00
1902	-	60 000.00
1903	-	60 000.00
1904	-	60 000.00
1905	-	60 000.00

Sundhedstilstanden har gjennemgaaende været tilfredsstillende. Tuberkulosen har delvis været i nogen Tilbagegang. Amtssygehuset, som begyndte sin Virksomhed i 1862, har i Femaaret ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring, uagtet de gamle Bygninger, som forøvrigt er særdeles vel vedligeholdte, nok i enkelte Henseender kunde have gjort dette ønskeligt.

Til nærmere Oplysning om Driften vedføies følgende:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Samlet Antal Patienter	191	150	156	215	164
Patienter for Amtskommunens Regning	24	14	26	7	12
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtskommunens Tilskud	8 000	8 000	6 400	8 000	8 000
Aarlig Udgiftssum	10 749	8 432	8 844	9 058	9 321
Hver Forpleiningsdags Kostende	1.49	1.49	1.46	1.28	1.38

Antallet af Læger i Landdistrikterne ved Udgangen af 1905 var 25. (Heri medregnet Distriktslægerne i Aalesund, Molde og Kristiansund). Samtidig var der en Amtsdyrlæge og 2 privat praktiserende Dyrlæger. Der var 1 Apothek paa Landsbygden (Volden). Antallet af stats-amtsforpleiede Sindssyge var i 1905 i Landdistrikterne 213 mod 216 i 1900. Udgifterne var Kr. 52 752.00 mod Kr. 53 847.00.

Sædelighedstilstanden antages fremdeles at have været mindre tilfredsstillende.

Med Hensyn til Ædruelighed staar Befolkningen langt fremme. Afholdsbevægelsen og de mange Ungdomslag har arbeidet og udrettet meget i denne Henseende. Der klages imidlertid ogsaa over, at der i vistnok ikke liden Grad har foregaaet Smugsalg af Brændevin og især af Øl, idet Haandhævelsen af Lovgivningen paa dette Omraade har mødt Vanskeligheder fra Befolkningens Side.

Det maa vistnok antages, at Amtets økonomiske Tilstand utvilsomt har forbedret sig i Løbet af Femaaret, og at Befolkningens Velstand yderligere er bleven betrygget. Flere af de foran gjengivne Opgaver bærer umiskjendelige Vidnesbyrd derom. Rigtignok har der været enkelte uheldige Aar baade paa Land og paa Sjø, men paa den anden Side har der været opnaaet gode, tildels særdeles gode Priser med let Afsætning. Indtægterne har derfor mere end opveiet de større Krav, som Livet, Tjener- og Arbeidslønninger samt Skatter har stillet. Befolkningen har gjennemgaaende været nøisom og sparsommelig, og dens Utilbøielighed til Gjældsstiftelse har fortsat, om end Fiskeriernes Fordringer til bedre Fartøier og kostbarere Udrustninger har medført nogen Forandring heri i Fiskeridistrikterne. Amtets Gaarde er i det store og det hele meget lidet beheftet. I For-

bindelse hermed kan det nævnes, at Amtets Gjæld til Hypotekbanken i 1901 blot udgjorde Kr. 625 958.00 og i 1905 Kr. 752 438.00, medens Landets samtlige Landdistrikter til samme Tider skyldte henholdsvis Kr. 108 032 050 og Kr. 123 117 473.

Romsdals Amt, 30 November 1910.

B. Kildal.

B. Byerne.

Beretning

om Kjøbstaden Kristiansunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Handel.

Efter Opgave fra Toldkassereren har af efternævnte Varer Udskibningen her fra Byen til Udlandet og Importen fra Udlandet været:

(Se Tabellen næste Side.)

Femaarsperioden 1901—1905 maa for vort Steds Forretningsliv betegnes som ganske tilfredsstillende.

Eksporten af Klipfisk, der fremdeles er den uden Sammenligning vigtigste Faktor i vort Næringsliv, har i Femaaret givet et jævnt Udbytte for de Interesserede, i Særdeleshed var dette Tilfældet med Aarene 1903 og 1904, medens 1905 Aars Fortjeneste som Følge af usædvanlig høie Indkjøbspriser antages at have været noget mindre.

Klipfiskforretningen — Eksporten — synes i det Hele taget at være kommen ind i et sundere Spor end tidligere, og dette skyldes vistnok for en ikke ringe Del Oprettelsen af den statssubvenerede Dampskibslinje paa Spanien og Portugal.

Som bekjendt har Resultatet af vore Skreifiskerier i Perioden været under — tildels betydeligt under — det gjennemsnitlige, af hvilken Aarsag Priserne paa Fiskepladsen har holdt sig meget høie; naar det ikke desto mindre har lykkedes at opnaa tilfredsstillende Priser paa vor Klipfisk i Udlandet, skyldes dette bl. a., at ogsaa de konkurrerende Landes Fiskerier delvis har givet mindre Udbytte.

Som ovenfor nævnt synes Indkjøbspriserne dog nu at have naaet en Høide, der gjør det vanskeligt at opnaa regningssvarende Priser for Eksportørerne.

Klipfiskmiddens Herjinger vedvarer fremdeles og paafører Bedriften Aar om andet betydelige Tab; de Eksperimenter til dens Bekjæmpelse, der nu i nogle Aar har været drevet, synes at vise, at det lader sig gjøre at faa den udryddet, men

Udskibningen:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.		Rogn.	Sild.	Fersk Fisk.	Trælast.	Guano.	Fiskelim.	Smør.	Aal.
			Medicin-	Anden								
	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl	Hl.	Kg.	m.³	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	22 426 750	42 010	282	-	5 895	12 389	42 340	701	1 190 900	52 515	198 420	-
1902	21 588 960	43 920	203	-	4 225	7 033	187 860	2 254	1 369 100	51 390	174 910	-
1903	19 153 623	39 101	4	-	6 821	24 994	92 363	1 089	1 590 500	58 750	144 825	-
1904	21 332 920	36 230	23	-	9 150	6 980	147 360	1 799	759 400	65 320	171 450	-
1905	22 014 390	18 770	472	-	8 726	10 595	114 790	1 886	964 600	59 500	172 080	1 398

Importen:

Aar.	Salt.	Brændevin.	Vin.	Kaffe.	Sukker.	Kul.	Uldvarer.	Sirup.	Tobaksblade.	Rug.	Byg.	Malt.
	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	172 581	2 247	44 770	122 650	382 990	124 991	14 440	508 260	-	-	-	-
1902	197 043	3 240	43 720	168 020	384 260	166 231	18 420	554 310	-	-	-	-
1903	261 079	4 420	35 190	150 931	406 147	218 586	16 536	547 381	1 789	-	200	-
1904	259 905	3 408	26 280	161 320	450 940	251 255	18 950	575 040	-	-	343	-
1905	214 967	5 399	30 040	193 440	523 930	273 829	16 420	584 970	-	-	-	-

dette vil visselig først kunne ske gjennem et i Aarrækker systematisk og intenst drevet Arbeide.

Kristiansund hævder fremdeles sin Plads som Nr. 1 i Rækken af de klipfiskeksporterende Byer, idet Udførselen i de senere Aar gaar op til 60—70 Pct. af Landets samlede Eksportkvantum.

Fiskeribedriften og Indkjøbene af Raafisk i Lofoten og Finmarken har i Femaaret været drevet med tilfredsstillende, om end, som altid, vekslende Udbytte, idet Eksportørerne, som ovenfor nævnt, har kunnet opretholde meget høie Priser for det færdige Produkt; da imidlertid ogsaa vore Konkurrenter gjør store Anstrengelser for at skaffe forbedrede Fangstredskaber og Farkoster, er det vel uundgaaeligt, at en Nedgang vil indtræde, om Fiskerierne baade herhjemme og i Udlandet skulde slaa bedre til, end nu i nogle Aar har været Tilfældet.

Rognforretningen har i Perioden været tilfredsstillende, og Eksporten viser for vort Sted adskillig Fremgang, hvilket fornemmelig skyldes, at Spanien i de senere Aar har optraadt som stadig større Forbruger af denne Artikel.

Eksporten af Rundfisk er fremdeles ubetydelig, ligesom Tran i de senere Aar spiller en stadig mindre Rolle som Eksportartikel for vor By.

Sild er heller ikke længer den betydelige Udførselsartikel, som den tidligere har været, hvilket naturligvis for en Del hidrører fra det mislige Udbytte af Fedsildfiskerierne i Femaaret.

Imidlertid har Storsildfisket slaaet ganske godt til paa Havstrækningen udenfor Kristiansund, og der er i de senere Aar anskaffet adskillige Fiskefartøier — Dampbaade og Motorkuttere — til Deltagelse i saavel Sildefisket som Skreifisket samt i Fiskerierne i Nordsjøen og under Island.

Foruden den direkte Fortjeneste, som Byen har af Storsildfisket, skaffer dette ogsaa indirekte adskillig Fordel ved den betydelige Konfluks af Fiskere og Kjøbere, der sætter mange Hænder i Bevægelse og skaber Omsætning og Rørelse paa forskjellig Vis.

Tranforretningen gav i 1901 et godt Udbytte, i 1902 endnu bedre, men medførte i 1903 Tab; 1904 var et middels bravt Aar, medens det i 1905 holdt haardt for Eksportøren at beskytte sig mod Tab.

Produktionen og Afsætningen af Fiskelim har været en jævn Fortsættelse, skjøndt stigende Konkurrence, særlig fra Nord-Amerika.

Fiskeguano-Produktionen har havt at kjæmpe med en stigende Konkurrence med udenlandske Gjødningsstoffe samtidig med Øgning i Priserne paa Raastoffet.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri.

Ifølge Opgave fra Toldkontoret var ved Udgangen af 1905 Antallet af her hjemmehørende Fartøier:

1. Seilfartøier forsynede med Nationalitetsbevis 83 Stykker med en Nettodrægtighed af 5 057 R.-Ton.
2. Seilfartøier uden Nationalitetsbevis 71 Stykker med en Nettodrægtighed af 2 095 R.-Ton.
3. Dampskibe: 35 Stykker tilsammen 1 364 R.-Ton netto.

De i sidste Femaarsberetning anførte 4 Skibsværfter samt et Baadbyggeri har været i Drift med en Arbeidsstyrke fra 10—15 Mand.

Af Assuranceforeninger for Sjøfolk og Skibsfart har virket:

1. Assuranceforening for Sjøfolk og Tøi i Romsdals Amt,
2. Nordmøre Skibsassuranceforening,
3. Fosna Skibsassuranceforening,
4. Skibsassuranceforeningen «Fram».

Skipperforeningen talte ved Udgangen af 1905 112 Medlemmer.

3. Fabrikdrift. Af ældre Fabriker eller industrielle Anlæg foruden Skibsværfterne haves:

1. Jodfabriken.
2. Christiansunds Mineralvandfabrik.
3. Mineralvandfabriken «Norden».
4. Mineralvandfabriken «Løven».
5. L. Knudtsens Dampfarveri.
6. Brunsvikens Reberbane.
7. John Larsens Reberbane.
8. Clausens Reberbane.
9. A. Ervigs Eftf.s Oljeklædefabrik.
10. Fosna Canning Co.
11. Aktiesmørfabriken «Goma».
12. Nordmøre Aktiemøbelfabrik.
(Fabriken anlagt i Todalen, men med Bestyrelse her i Byen.)

Af industrielle Anlæg i Byens Nærhed haves:

1. Dale Brug & mek. Værksted.
2. Rena Brug (Sagbrug).
3. Christian Johnsens Tønde- & Kassefabrik.
4. Christian Johnsens Guano- og Limfabrik.

4. Haandværksdrift. Kristiansunds Haandværkerforening havde ved Udgangen af 1905 71 Medlemmer.

Foreningens Enkekasses Midler udgjorde pr. $^{31}/_{12}$ 1905 Kr. 10 508.42. Foreningens Hjælpekasse for trængende Haandværkeres Midler udgjorde pr. $^{31}/_{12}$ 1905 Kr. 19 864.72.

Haandværkerforeningen har fremholdt, at Haandværksstanden i Femaars-

perioden har arbeidet under mindre gunstige Forhold, og at dette særlig har været Tilfældet inden de Fag, som har maattet konkurere med Fabrikproduktionen.

Den offentlige Tegneskole samt Sjømandsskolen har været i Virksomhed.

5. Bergværksdrift foregaar ikke her i Byen.

6. Jordbrug. Paa de faa Jordeiendomme inden Byen avles hovedsagelig Hø samt Poteter tilstrækkeligt til Jordbrugernes Behov. Dyrkning af andre Rodfrugter samt Grønsager er begyndt og har vist Tendens til ikke saa ringe Øgning.

Her fødes 310—315 Kjør og 30—35 Heste.

7. Almindelige Bemærkninger. Byens Indbyggerantal udgjorde ved Udgangen af 1905 12 200.

Følgende Oplysninger meddeles for Femaarsperioden:

1. Antal af Udpantninger for Statsskat og for hvilket Beløb:

i 1901	Antal	165	Beløb	Kr.	7 950.80
- 1902	—	162	—	-	9 267.90
- 1903	—	173	—	-	8 408.60
- 1904	—	171	—	-	7 023.70
- 1905	—	182	—	-	6 901.70

2. Antal af Eksekutioner og Beløb:

i 1901	Antal	89	Beløb	Kr.	42 311.45
- 1902	—	68	—	-	39 790.70
- 1903	—	57	—	-	36 109.67
- 1904	—	31	—	-	19 648.50
- 1905	—	25	—	-	27 981.66

3. Antal af Udpantninger for Brandkontingent og Beløb:

i 1901	Antal	715	Beløb	Kr.	22 574.58
- 1902	—	705	—	-	20 418.35
- 1903	—	768	—	-	23 248.48
- 1904	—	629	—	-	20 401.03
- 1905	—	634	—	-	31 639.89

4. Antal af Tvangsauktioner over fast Gods og Beløb:

i 1901	Antal	35	Beløb	Kr.	173 245.00
- 1902	—	21	—	-	124 685.00
- 1903	—	20	—	-	57 496.00
- 1904	—	26	—	-	111 520.00
- 1905	—	6	—	-	10 450.00

5. Antal af Tvangsauktioner over Løsøre og Beløb:

i 1901	Antal	15	Beløb	Kr.	8 558.75
- 1902	—	12	—	-	8 607.40
- 1903	—	5	—	-	1 383.43
- 1904	—	7	—	-	15 617.44
- 1905	—	9	—	-	10 908.43

6. Antal af afhændede faste Eiendomme og Beløb:

i 1901	Antal	31	Beløb Kr.	154 494.00
- 1902	—	37	— -	276 560.00
- 1903	—	30	— -	317 199.90
- 1904	—	71	— -	508 939.25
- 1905	—	48	— -	361 773.43

7. Antal af thinglæste Panteheftelser og Beløb:

i 1901	Antal	146	Beløb Kr.	434 386.69
- 1902	—	124	— -	425 776.29
- 1903	—	118	— -	267 933.70
- 1904	—	142	— -	500 470.88
- 1905	—	105	— -	516 598.93

8. Antal af aflæste Heftelser og Beløb:

i 1901	Antal	74	Beløb Kr.	257 941.46
- 1902	—	116	— -	489 146.07
- 1903	—	95	— -	469 087.40
- 1904	—	145	— -	686 390.97
- 1905	—	129	— -	486 066.37

9. De brandforsikrede Bygningers Takstsum:

Den $^{31}/_{12}$ 1905	Kr.	13 484 460.00
« $^{31}/_{12}$ 1901	-	13 299 530.00
altsaa en Stigning af	Kr.	184 930.00

10. Antallet af a. Konkurser og b. Akkordforhandlinger i hvert Aar:

a. 1901; 7, 1902: 3, 1903: 1, 1904: 0 og 1905: 3.
b. 1901: 8, 1902: 2, 1903: 6, 1904: 1 og 1905: 2.

I foranstaaende Opgave under Nr. 7 er ikke medtaget Heftelser, hvis Thinglæsning er blevet fornyet overensstemmende med Lov af $^{6}/_{3}$ 1869, § 1, 2det Punktum.

Der har været afholdt:

i 1901	247	Udpantninger for	Eiendomsskat	til	Beløb	Kr. 6 580.00	
- —	1 124	—«—	- Byskat	-	—	- 67 280.00	
							Kr. 73 860.00
- 1902	216	—«—	- Eiendomsskat	-	—	Kr. 5 706.00	
- —	1 058	—«—	- Byskat	-	—	- 71 927.00	
							- 77 633.00
- 1903	246	—«—	- Eiendomsskat	-	—	Kr. 6 470.00	
- —	1 112	—«—	- Byskat	-	—	- 74 732.00	
							- 81 202.00
- 1904	219	—«—	- Eiendomsskat	-	—	Kr. 5 739.00	
- —	1 102	—«—	- Byskat	-	—	- 71 713.00	
							- 77 452.00
- 1905	204	—«—	- Eiendomsskat	-	—	Kr. 5 787.00	
- —	1 181	—«—	- Byskat	-	—	- 64 247.00	
							- 70 034.00

Bykassens Gjæld var pr. $^{31}/_{12}$ 1905 Kr. 743 753.24
Havnekassens — - - - - — - 122 342.68

Skatteprocenten har været:

for 1901	15.66614
- 1902	16.51251
- 1903	15.58865
- 1904	15.25753
- 1905	13.43728

Byens Budget udgjorde:

for 1901	Kr. 339 200.00
- 1902	- 339 300.00
- 1903	- 347 470.00
- 1904	- 355 200.00
- 1905	- 353 400.00

	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.
i 1901	Kr. 9 875 800.00	Kr. 3 198 490.00	Kr. 1 321 865.00
- 1902	- 9 826 500.00	- 3 125 130.00	- 1 225 210.00
- 1903	- 10 192 600.00	- 3 283 500.00	- 1 366 595.00
- 1904	- 10 317 300.00	- 3 383 970.00	- 1 412 765.00
- 1905	- 10 196 900.00	- 3 927 055.00	- 1 600 745.00

Efter Opgave fra Stadsingeniøren er der i Femaarsperioden anvendt:

Til Udvidelse af Vandværksledningerne med Brandventiler og Stoppeventiler	Kr. 24 400.00
- Brandtelegraf	- 11 600.00
- Nyanskaffelser til Brandvæsenet	- 5 500.00
- Udvidelse af Indlandets Vandbassin	- 6 300.00

	Vedkommende Folkeskolen oplyses:	1901.	1905.
1.	Antal Lærere	19	19
2.	— Lærerinder	26	28
3.	Undervisningsberettigede	1 940	1 985
4.	Antal Børn, der fik Undervisning udenfor Folkeskolen	213	213
5.	Gjennemsnitligt Elevantal	1 611	1 713
6.	«Frivillig» Undervisning fik	121	125
7.	Antal Klasser	55	57
8.	Gjennemsnitsantal i Klasserne	29.3	31.8

		1901.	1905.
9	Ugentlig Læsetid:		
	a. Lærere	36 Timer	36 Timer
	b. Lærerinder	30 —	30 —
10	Laveste Løn for Lærere	1 200 Kr.	1 200 Kr.
	— - - Lærerinder	850 -	850 -
11.	Høieste Løn for Lærere	2 000 -	2 000 -
	— - - Lærerinder	1 200 -	1 200 -

Af Byens 2 Arbeiderforeninger havde pr. $^{31}/_{12}$ 1905:

1. Arbeiderforeningen 364 Medlemmer, og dens Sygekasse har i Femaarsperioden udbetalt til: Sygebidrag, Medicin, Dødsbidrag. Lægehonorar: Kr. 2 777.20, Kr. 4 964.66, Kr. 2 510.00, Kr. 8 289.50,

2. Arbeidersamfundet 321 Medlemmer, og dets Sygekasse har i samme Tidsrum udbetalt henholdsvis: Kr. 2 276.00, Kr. 4 530.30, Kr. 2 010.00, Kr. 7 538.76.

De i sidste Beretning nævnte 4 Dødelader samt en Understøttelseskasse for og af Arbeidere har virket i her omhandlede Periode i Lighed med tidligere.

Ædruelighedstilstanden maa siges at have været god blandt Byens Befolkning — blandt den store Arbeiderklasse ikke mindst

Kristiansunds Magistrat, 29de Oktober 1910.

L. G. Aas.

Beretning

om Kjøbstaden Moldes økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Handel.

Handelsvirksomheden paa Stedet staar omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Femaar. Dog synes Rørelsen noget livligere; den væsentligste Grund hertil er de nu i Molde oprettede faste, aarlige Heste- og Kreaturmarkeder i Forbindelse med Kvæg- og Hesteudstilling, der søges af en Mængde Mennesker ikke alene fra Romsdals Amt, men ogsaa fra andre Landsdele, og Anledningen benyttes da samtidig til Indkjøb af alle Slags Varer. Et efter Forholdene betydeligt Opsving fik Handelen her efter Aalesundsbranden i Begyndelsen af 1904, idet Indvaanerne i den søndre Del af Amtet for en stor Del hentede sine Varer i Molde, som da var nærmeste By. Efterat Aalesund ved Udgangen af 1905 for en væsentlig Del var gjenopbygget, er disse Kunder efterhaanden gaaet tabt for Byen.

Turisttrafiken har ogsaa i sidste Femaar været meget stor. Flere af Byens Handlende driver væsentlig sine Forretninger med Turister. 5 af Byens Handlende har sine Forretninger aabne kun i Turisttiden.

Fiskeribedriften har heller ikke i dette Femaar været af nævneværdig Betydning. Det tidligere gjorte Forsøg paa Eksport af Sild og Fisk i iset Tilstand fik imidlertid noget Opsving ved en i 1902 startet større Handelsforretning paa Stedet, som for egen Regning drev Fiske med flere Dampskibe. Særlig var Eksporten af iset Sild betydelig, idet Selskabet ogsaa kjøbte endel Sild af Fiskere ude i Distrikterne. Som Følge af uheldige Spekulationer blev dog Selskabet i 1904 nødt til at slutte Bedriften. I 1901 blev Aktieselskabet Molde Havfiskeselskab stiftet i den Hensigt at eksportere Sild og Fisk. Nogen nævneværdig Eksport har imidlertid ikke fundet Sted, idet Selskabet har solgt sine opfiskede Produkter til Nabobyerne, Kristiansund N. og Aalesund. Ved Femaarets Udløb var saaledes Eksporten af disse Varer igjen omtrent ophørt.

Den tidligere paabegyndte Eksport af Smør har ogsaa i dette Femaar vist sig at være i Fremgang, saa at Smør nu vistnok maa regnes for Byens vigtigste Eksportartikel. Det tilvirkes i de omliggende Landdistrikter og føres ind til Byen for at forsendes med Dampskib til England. Som Eksportartikel maa ligeledes nævnes Fiskeguano, der fabrikeres i en herværende Fabrik. Det eksporterede Kvantum har været omtrent det samme som i forrige Femaar. Den i forrige Femaar paabegyndte Eksport af Pindestole og andre Møbler fra en i Byens Nærhed opført Fabrik, der har Kontor og Lager i Byen, har i Femaaret gjort et saa stort Fremskridt, at Eksporten maa siges at være betydelig.

Efter Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret udført:

Aar.	Smør.	Sild, saltet.	Sild, fersk.	Guano.	Anden Vare. (Hellefisk.)
	Kg.	Tl.	Tl.	Kg.	Kg.
1901	119 280	1 562	1 250	246 500	30 700
1902	104 700	1 224	37 850	633 000	40 130
1903	80 150	1 326	67 950	566 500	92 810
1904	81 650	-	-	317 500	3 330
1905	80 350	299	-	297 500	-

Importartiklerne har væsentlig været de samme som tidligere, nemlig: Mel, Korn, Hamp, Kul, Jern, Malt, Vin, Brændevin samt Kolonial- og Manufakturvarer. De fleste af disse Artikler hentes fra indenlandske Steder, især fra Kristiania og Bergen.

Efter Opgave fra Toldkammeret er i Femaaret indført:

Aar.	Uldvarer.	Sukker.	Brændevin:		Vin paa Fustager.	Malt.	Kul.
			paa Fustager.	paa Flasker.			
	Kg.	Kg.	Kg.	Liter.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	3 035	8 360	8 315	283	3 240	23 200	25 090
1902	2 971	2 390	9 615	135	3 030	25 300	38 090
1903	2 082	12 650	6 215	142	3 310	26 400	30 086
1904	11 306	10 220	7 282	56	3 320	28 800	36 833
1905	8 025	8 652	9 499	-	2 629	18 990	35 093

Byens Toldintrader har udgjort:

for Budgetaaret 1901—1902 ..... Kr. 42 855.00
- —»— 1902—1903 ..... - 48 143.00
- —»— 1903—1904 ..... - 42 974.00
- —»— 1904—1905 ..... - 61 697.00
- —»— 1905—1906 ..... - 67 311.00

Ved Femaarets Udgang havde 90 Personer Borgerskab som Handlende i Byen, heri indbefattet handelsberettigede Kvinder. Af det nævnte Antal havde 24 forenet Handels- og Haandværksborgerskab. I Femaaret har 5 Firmaer gjort Konkurs.

Molde Handelsforening, stiftet i 1856, talte ved Femaarets Udgang 22 Medlemmer.

2. Fiskeri.

Fra selve Byen foregaar intet nævneværdigt Fiske. I Lighed med tidligere søger enkelte af Byens Indvaanere under de aarlige Fiskerier Beskjæftigelse i Romsdal og Søndmør. Et af de mindre Fiskevær i Romsdal tilhører en af Byens Forretningsmænd.

3. Skibsfart.

Byen eier ingen Skibe i oversjøisk Fart. Varetransporten til og fra Byen foregaar som tidligere saagodtsom udelukkende med de rutegaaende Kystdampskibe og af 3 mindre Dampskibe, som er hjemmehørende her i Byen og som anvendes i Lokalruterne paa de romsdalske Fjorde. Paa disse Lokaldampskibe er foruden Førerne employeret ialt 2 Styrmænd, 3 Maskinister, 4 Fyrbødere og 6 Matroser. Lønnen pr. Maaned har i Femaaret været for Førerne Kr. 150,00, for Styrmænd Kr. 90.00, for Maskinister Kr. 133.00, for Fyrbødere Kr. 65.00 og for Matroser Kr. 60.00 à 70.00.

4. Haandværksdriften

har ogsaa i dette Femaar lidt under den stadig tiltagende Konkurrence med Kjøbmænd, der indfører færdige Artikler til Salg. Særlig gjælder dette Skotøi og færdigsyede Herreklæder. En større Forretning til Forarbeidelse af Herreklæder flyttede hertil fra Aalesund i Begyndelsen af 1904 og beskjæftigede ca. 40 Mand. Denne Bedrift flyttede dog tilbage til Aalesund ved Udgangen af 1905.

I Lighed med tidligere har Smede og Bundtmagere betydelig Omsætning i Landdistrikterne. Ved Femaarets Udgang udøvede 74 Personer Haandværksborgerskab. Gjennemsnitlig har Svendelønnen paa egen Kost pr. Dag udgjort: for Bagere, Bundtmagere, Sadelmagere, Murere, Tømmermænd, Malere og Bogbindere Kr. 3.00, Smede, Slagtere og Snedkere Kr. 2.75, Blikkenslagere, Farvere, Rebslagere, Skomagere og Skræddere Kr. 2.50 og Bryggeriarbeidere og Møllere Kr. 2.00.

Ved Byens Folkeskole er der ikke længer nogen fast Haandgjerningsskole, men er Haandgjerning indgaaet som et fast Led i Undervisningen for Piger og Sløjd for Gutter.

Byens offentlige Tegneskole, der underholdes med Statsbidrag, har i Lighed med tidligere havt 2 Lærere. Der har i hvert Vinterhalvaar været undervist 6 Timer ugentlig i Frihaandstegning og 4 Timer ugentlig i Konstruktionstegning. Gjennemsnitlig har 26 Elever i hvert Halvaar deltaget i Undervisningen i Frihaandstegning. Af Eleverne var 15 Haandværkslærlinge og 11 Andre. Under-

visningen i Konstruktionstegning har gjennemsnitlig været besøgt af 22 Elever, hvoraf 5 Haandværkere og Resten Elever af Folke- og Middelskolen.

5. Fabrikdrift.

Af industrielle Anlæg har i Femaaret været i Virksomhed 1 Guanomølle, 1 Ølbryggeri, 1 Garveri, 1 Reberbane. 1 Meieri, 2 Farverier, hvoraf det ene nu drives med Dampkraft, 2 Mineralvandfabriker, hvoraf den ene er nyanlagt i Femaaret. Den i Byens Nærhed tidligere drevne Fyrstikfabrik er i Femaaret omdannet til Tændstikfabrik med Kontor i Byen. Fabriken drives væsentlig med Arbeidere fra Molde.

Paa Guanomøllen er tilvirket gjennemsnitlig aarlig 3 800 Sække Fiskeguano, hvoraf Størsteparten er udført til Hamburg. Raaproduktet indkjøbes væsentlig fra Aalesund, Søndmør og Romsdal. Fabriken er i Virksomhed hvert Aar fra April til Nytaar og beskjæftiger 10 à 12 Mand.

Paa Bryggeriet er brygget gjennemsnitlig 1 300 Hl. bayersk Øl aarlig med hovedsagelig Marked i Molde, Romsdalen og Kristiansund N. Ved Bryggeriet er fast beskjæftiget 4 Mand.

Mineralvandfabrikerne har i 1905 produceret 85 000 Flasker til en samlet Værdi af ca. Kr. 6 375.00. Fabrikerne har Marked i Molde og Romsdalsdistrikterne.

Paa Meieriet, der drives med Dampkraft, har i Femaaret været indveiet gjennemsnitlig 165 654 Kg. Melk aarlig fra de omliggende Gaarde. Heraf er produceret gjennemsnitlig 1 124 Kg. Smør aarlig. Resten er solgt som Melk og Fløde. Paa Grund af daarligt Foderaar i 1901, 1902 og 1903 gik Melkemængden meget tilbage, men fik i 1904 og 1905 betydelig Opsving igjen paa Grund af bedre Foderaar. Meieriet beskjæftiger 1 Mand og 2 Kvinder. Endvidere er i Femaaret oprettet et Melkeudsalg af endel omkring Byen boende Gaardbrugere. Den aarlige Omsætning har været ca. 109 500 Kg. Melk.

Tændstikfabriken har i 1905 solgt 298 080 Pakker à 10 Æsker i hver Pakke. De største Markeder er paa Nordland. Fabriken, som er i Drift hele Aaret, sysselsætter ca. 30 Arbeidere, væsentlig Kvinder samt endel Gutter.

6. Bergværksdrift

findes ikke i Molde.

7. Skibsbyggeri

Siden 1900 har der i Byen været drevet et mindre Værft til Bygning og Reparation af Fiskekuttere og Motorbaade. Ved Værftet har 5 Mand stadig været beskjæftiget.

Endvidere er i Byens umiddelbare Nærhed i Femaaret anlagt et nyt større Værft, ligeledes til Bygning og Reparation af Fiskekuttere og Motorbaade, og hvorved er beskjæftiget ca. 25 Mand hele Aaret Fartøierne arbeides udelukkende til Fiskere paa Søndmør og i Romsdalen.

8. Jordbrug

har som tidligere været drevet paa de inden Byen liggende Jorde. Der har væsentlig været drevet Høavling, mindre derimod med Dyrkning af Korn og Poteter. Af Høet er det meste bleven brugt til Brugernes Besætninger. Melkepriserne er ogsaa i dette Femaar steget noget; det samme er ligeledes Tilfældet med Smørpriserne paa Grund af den tiltagende Eksport. Endvidere er Frugt og Haveprodukter i høi Pris, da de for en væsentlig Del maa indføres.

Ved Udgangen af Femaaret fandtes der i Byen 18 Heste, 60 Stykker Storfæ og 4 Faar.

Hvert Aar afholdes her Kvægudstilling samt Hestemarked med Udstilling.

9. Af større kommunale Foranstaltninger

kan nævnes, at der i Femaaret er bygget ny tidsmæssig Skolebygning med tilhørende Gymnastik- og Sløjdlokale for Byens Folke- og Middelskole. I en Del af Kjælderetagen er anbragt Skole- og Folkebad. Skolebygningerne er brandtakseret for Kr. 104 750.00 Af Havnevæsenet er der ligeledes i Femaaret opført et nyt Ekspeditionslokale paa Torvet, hvilket for det meste benyttes til Fjordtrafiken.

Siden 1904 har Byen havt egen Stadsingeniør, under hvem tillige Brandvæsenet er henlagt. Det faste Brandkorps bestaar som tidligere af 1 Brandmester og 4 Brandmandskaber, der skiftevis 2 og 2 holder Vagt paa Brandstationen og patruljerer som Politivagt i Gaderne om Natten.

Gadelygternes Antal var ved Udgangen af Femaaret 42 Stkr. Der arbeides for Tiden med at søge den gamle Gadebelysning ombyttet med elektrisk Lysanlæg, i hvilken Anledning der er nedsat en Komité til at forberede Sagen og fremkomme med et samlet Omkostningsoverslag. Endel Midler hertil er afsat af Byens Brændevinssamlag.

10. Forskjellige Bemerkninger.

Molde Arbeiderforening, der er stiftet 1861, talte ved Udgangen af Femaaret 125 Medlemmer. Foreningens Formue udgjorde Kr. 4 850.00, ligesom den eiede et Bibliothek paa 2 500 Bind. Foreningens Pensionsfond var ved samme Tid Kr. 24 100.00, ved Hjælp af hvilket Foreningen har været istand til at yde 20 Medlemmer en aarlig Pension for hver stor Kr. 52.35. I Femaaret er desuden ydet Medlemmerne et samlet Bidrag som Hjælp i Sygdomstilfælde af Kr. 420.00 og et Bidrag til Begravelse Kr. 640.00.

Molde Haandværkeres Sparekasse havde ved Femaarets Udgang en Forvaltningskapital stor Kr. 380 609.00, og en egen Formue af Kr. 37 456.00.

Molde Sparebank, der er oprettet i 1838, havde ved samme Tid en Forvaltningskapital af Kr. 2 903 947.00 og en egen Formue af Kr. 335 783.00. Banken yder hvert Aar Bidrag til forskjellige Øiemed i Byen og i Landdistriktet.

Romsdalske Vexel- og Landmandsbank, der er oprettet 1899, havde ligeledes ved samme Tid en Forvaltningskapital af Kr. 970 254.00 og en egen

Formue av Kr. 155 000.00. Totalomsætningen i 1905 var Kr. 14 064 684.00. Banken havde i samme Aar et Nettooverskud av Kr. 16 350.00.

Selskabet for Molde Bys Vel, der er stiftet i 1842 og virker for Byens Forskjønnelse, havde ved Udgangen av 1905 72 Medlemmer og en Formue af Kr. 27 981.92 foruden Udstillingspladsen med Bygninger og et Sjøbadehus. Den tidligere Plan om Oprettelsen af en ny Badeanstalt er nu opgivet paa Grund af det i Skolebygningens Kjælderetage oprettede Folkebad. Selskabets Virksomhed har i Femaaret foruden Driften af Sjøbadehuset væsentlig omfattet Skogplantning samt Planering og Oppudsning af Byens Park (Rekneshaugen).

Reknes Sanatorium for Tuberkuløse, oprettet 1897, har i Femaaret gjennemsnitlig behandlet 291 Patienter aarlig.

Paa Romsdals Amtssygehus har der i Femaaret gjennemsnitlig været behandlet 175 Patienter.

Paa Molde Fattighus havde ved Femaarets Udløb 17 Fattige fri Bolig.

Det samlede Antal Øl- og Vinrettigheder var ved Femaarets Udgang 10, hvoraf 4 almindelige Ølrettigheder. Af disse benytter Molde Brændevinssamlag 2. Samlaget havde i 1905 en Totalomsætning paa Brændevinsafdelingen stor Kr. 202 250.54, og paa Øl- og Vinafdelingen Kr. 12 911.35, med et Overskud stort henholdsvis Kr. 36 414.78 og Kr. 2 766.69. Af Overskudet uddeles aarlig endel i veldædige Øiemed. Ædruelighedstilstanden har været god.

I Byen virker de tidligere «Molde og Omegns Totalafholdsforening», Goodtemplarlogerne «Broderkjæden» og «Uræd» samt Kvindeforeningen «Det hvide Baand».

Tilstrømningen af Turister har ogsaa i dette Femaar været meget stor. Den største Turisttrafik foregaar med de udenlandske Turistskibe, som gaar indom en Flerhed af Byer og Fjorde paa Vestlandet. Som Følge deraf bliver Turisternes Ophold paa Stedet gjennemgaaende kortvarigt. Foruden 2 større Hoteller har Byen 5 Pensionater, der om Sommeren optages af Turister. Molde og Romsdals Turistforening havde i Aaret 1905 23 Medlemmer. Den aarlige Kontingent er Kr. 2.00, for livsvarige Medlemmer Kr. 25.00. Foreningen har hvert Aar havt Bidrag af Molde Sparebank.

Byen har 3 Aviser, nemlig: «Romsdals Budstikke», «Romsdals Tidende» og «Molde Annonceblad», der samtlige udkommer 2 Gange ugentlig.

Byen har følgende Legater og Understøttelsesfond:

a. Madame Karen Brun Schjelderups Legat, oprettet 1789, til Skole for fattige Børn i Molde, hvoraf Renterne tilfalder Folkeskolens Lærere. Kapital Kr. 1 600.00.
b. Legatet «Aas's Gave», oprettet 1841, hvoraf Renterne uddeles til Husarme af Borgerklassen, til Kirken og til Molde Byselskab. Kapital Kr. 12 000.00.
c. Amtmand Krohgs Legat, oprettet 1842, hvoraf Renterne uddeles til en trængende og værdig Elev af Molde høiere Almenskole. Kapital Kr. 1 350.00.
d. Euphrosyne Meyers Legat, oprettet 1856, til Fordel for Trængende af Borgerklassen. Kapital Kr. 1 600.00.

e. Student Tønnes Gjendems Legat, oprettet 1889, hvoraf Renterne uddeles til Trængende og Husarme. Kapital Kr. 12 000.00.
f. Toldbetjent C. F. Haagensens og hustrus legat, oprettet 1882, hvoraf Renterne uddeles til trængende Kvinder af den bedre Samfundsklasse. Kapital Kr. 2 000.00.
g. Understøttelsesfondet for Molde Bys Brandkorps, oprettet i Henhold til Brandanordningen af 1767 af de ved Byens Brandvæsen faldende Bøder. Kapital Kr. 1 300.00.
h. Konsul B. M. Widths legat, oprettet 1896, hvoraf Renterne uddeles til værdige næringsdrivende Borgere. Kapital Kr. 30 000.00.
i. Konsul B. M. Widths Legat til Molde Middelskole, oprettet 1896, hvoraf Renterne anvendes til Fripladse paa Skolen. Kapital Kr. 4 000.00.
j. Marie Widths Legat, oprettet 1896, der forvaltes af «Foreningen for Syge og Husarme» i Molde. Kapital Kr. 4 000.00.

11. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Byens økonomiske Forhold ansees i sin Almindelighed for gode. Priserne pan Levnetsmidler er ogsaa i dette Femaar steget, saa at Stedet nu ikke er noget billigt Levested. Stigningen gjælder væsentlig Kjød, fersk Fisk, Smør og Melk.

Ved den i 1900 afholdte Folketælling havde Byen 1 689 Indbyggere.

I Aaret 1905 var Skatteydernes Antal 538 og den antagne Formue og Indtægt henholdsvis Kr. 1 790 100.00 og Kr. 646 050.00 mod Kr. 1 579 500.00 og Kr. 512 050 00 i 1900. Byskatten udgjorde i 1905 Kr. 38 464.27 mod Kr. 31 060.92 i 1900.

Til Skolevæsenet var i 1905 bevilget Kr. 21 450.00 og til Fattigvæsenet Kr. 7 500 00.

Byens Gjæld var ved Udgangen af Femaaret Kr. 170 590.00, hvoraf falder paa Havnekassen Kr. 27 500.00.

I Landets almindelige Brandforsikrings-Indretning var ved Udgangen af Femaaret forsikret 279 Bygninger med en samlet Forsikringssum af Kr. 2 917 240.00.

I Femaaret er:

Afhændet	72	faste Eiendomme til samlet Beløb	Kr. 331 905.00
Thinglæst	282	Panteheftelser « —«—	« 782 318.00
Aflæst	122	Panteheftelser « —«—	« 554 405.00
Afholdt	14	Tvangsauktioner over fast Gods til samlet Beløb	« 150 920 00
—	16	—«— « Løsøre til samlet Beløb	« 30 392.00
—	42	Eksekutioner i « « —«—	« 62 791.00
—	i 421	Udpantninger - « « —«—	« 45 040.00

Molde Magistrat, 8de Oktober 1906.

Diderik Petersen.

Kjøbstaden Aalesund.

Beretningen om Kjøbstaden Aalesunds økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905 har det paa Grund af Aalesunds Brand 23 Januar 1904 vist sig ugjørligt at afgive paa fyldestgjørende Maade. Ved Branden gik saa meget tabt saavel af offentlige, kommunale som private Arkiver, at det viste sig omtrent umuligt at skaffe sig de vanlige Oplysninger og statistiske Opgaver. Magistratskontorets Overlæsselse i det paa Branden følgende Femaar har desuden gjort det umuligt at afse Tid til at søge de Oplysninger, som efter Branden var tilgjængelige i betimelig Tid. Med Samtykke af Det statistiske Centralbureau vil derfor i Femaarsberetningen for 1906—1910 meddeles saadanne økonomiske Oplysninger for 1901—1905, som kan skaffes tilveie.

Aalesunds Magistrat i Mai 1911.

Anton J. Rønneberg.

XVI.

Søndre Trondhjems Amt.

Beretning

om Søndre Trondhjems Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

I. Indledning.

Søndre Trondhjems Amt var ved Udgangen af 1905 delt i 4 Fogderier: Strinden og Selbu, Guldalen, Orkedalen og Fosen. Antallet af Sorenskriverier var 5, svarende til Fogderierne af samme Navne, naar undtages, at Guldalen Fogderi var delt i 2 Sorenskriverier, nemlig Guldalen Sorenskriveri og Røros Sorenskriveri, det sidste bestaaende af Røros Landsogn og Bergstaden Røros. Fra 20 Juli 1906 skal i Henhold til Lov af 21 Juli 1894 om delvis Omordning af det civile Embedsværk Fogedembederne ophæves, ligesom Guldalen og Røros Sorenskriverier slaaes sammen til ét, Guldalen Sorenskriveri. Istedetfor Fogedembederne er oprettet et Uttrøndelagen Politimesterembede og en Amtskassererbestilling for Amtet. Under Politimesteren staar 2 Politiassistenter.

I Femaaret er følgende Herreder delt:

Børsen Herred fra 1 Januar 1905 i Børsen og Gjeitestranden Herreder (kgl. Res. af 8 Juli 1903).

Rissen Herred fra 1 Januar 1905 i Rissen og Lensviken Herreder (kgl. Res. af 4 Juli 1904).

Herredernes Antal er saaledes i Femaaret steget med 2 og udgjorde ved Udgangen 44.

Antallet af Lægedistrikter var 11, Lensmandsdistrikter 29, Jordmoderdistrikter 50. Udskiftningsformændenes Antal var 3, hvoraf 2 med fast Løn.

Amtets Folkemængde udgjorde efter den i December 1900 foretagne Folketælling 135 382, hvoraf i Trondhjem By 38 180 og i Amtets Landdistrikt 97 202.

Over Folkemængden og Udvandringen i Femaaret har Det statistiske Centralbureau meddelt følgende Opgave:

Ved Udgangen af Aaret	Folkemængde		Aar.	Udvandrede.
	tilstedeværende.	hjemmehørende.		
1901	96 174	97 830	1901	696
1902	97 396	98 080	1902	911
1903	97 046	98 242	1903	1 091
1904	97 621	98 817	1904	659
1905	97 519	98 715	1905	834

A. Landdistriktet.

2. Jordbrug og Fædrift.

Jordeiendommenes Antal og Matrikulskyld udgjorde ved Udgangen af 1905:

Fogderier.	Antal.	Matrikulskyld.	Skyldmark pr. Brug.
		Skyldmark.	
Fosen	4 563	7 939.75	1.74
Orkedalen	2 993	5 915.62	1.98
Guldalen	4 116	6 791.07	1.65
Strinden og Selbu	3 252	9 071.43	2.79
Amtet	14 924	29 717.87	2.04

Ved Udgangen af 1900 udgjorde Antallet af matrikulerede Brug 13 589 med en Matrikulskyld af Mark 29 720.87. Antallet af særskilt matrikulerede Brug er altsaa steget med 1 335 og Matrikulskylden er gaaet ned med Mark 3.00.

Over de i Femaaret behandlede Udskiftningsforretninger hidsættes følgende Tabel:

Aar.	Sluttede Udskiftningsforretninger.		Det udskiftede Areal:				Paabegyndte Forretninger, der henstod usluttede ved Aarets Udgang.
	Forretningernes Antal.	Lodeiernes Antal.	Opmaalt og karteret			Forretninger, ved hvilke det udskiftede Areal ikke kan opgives.	
			Indmark.	Udmark.	Tilsammen.		
			Ar.	Ar.	Ar.		
1901.....	23	100	45 325	15 839	61 164	9	39
1902.....	29	88	54 192	172 616	226 808	10	33
1903.....	19	95	29 916	502 774	532 690	9	37
1904.....	24	201	59 225	232 669	291 894	2	45
1905.....	24	171	52 621	288 068	340 689	11	60
Tils.	119	655	241 279	1 211 966	1 453 245	41	214

En Storskiftekommission har i Femaaret afsluttet et Storskifte paa Frøya og en særskilt Udskiftningsformand udfører de Udskiftninger, som er bleven en Følge af nævnte Storskifte. Under 13 Juni 1905 er nedsat en Storskiftekommission, som er overdraget i den Udstrækning, hvori Kommissionen finder det paakrævet, at bestemme og regulere Grænserne mellem Opdal Prestegjeld og de tilstødende Havnegange i Søndre Trondhjems Amt samt i Kristians og Hedemarkens Amter og, om fornødiges, i Romsdals Amt, ligesom den har at udskifte det bestaaende Fællesskab i passende Havnelag eller Sæterlag og fastsætte Regler for Brugen under disse. Denne Kommission har endnu ikke afsluttet sit Arbeide.

Udskiftningsformand *Lekve* har blandt andet udtalt:

«Udskiftningsarbeidet har i Femaaret været fortsat paa sædvanlig Maade efter samme Regler og uden større mærkbare Forandringer fra nærmest foregaaende Aar. Erkjendelsen af Udskiftningens Nytte og Nødvendighed er overalt tilstede, og man erkjender allesteds, at det blot er et Tidsspørgsmaal, hvor Forholdene kræver det, at Reformen gjennemføres. Det er imidlertid ofte forbundet med saa betydelige Udgifter, og saa voldsom Oprivning i ældre Forhold, at faa Udskiftning gjennemført, at mange vil se Tiden an og nærmere overveie, om man i Øieblikket kan tro sig istand til at tage Følgerne af en saadan Omordning. — Gaarden er Familiens Levevei og der er ofte trange økonomiske Kaar — stor Gjæld og svage Kræfter til at klare det nødvendige Arbeide — og det vil da ofte falde vanskeligt at klare de nødvendige Udgifter af forskjellig Slags, og skal man saa gaa til Foranstaltninger, der i betydelig Grad vil øge Byrden for det første, er det forstaaeligt, at det kan vække Bekymring og bidrage til, at man ikke kræver Reformen gjennemført saa snart. At mange ogsaa finder sig i gamle tilvante Forhold og med en vis Grad af Ængstelse imødeser en Omordning er en Selvfølge. Det erkjendes imidlertid overalt, at Udskiftning i paagjældende Distrikter er Betingelsen for Jordbrugets Opkomst. Det har man nu i lang Tid havt Anledning til at erfare.

Det, som har lettet og mange Gange alene muliggjort Gjennemførelsen af Udskiftninger, hvor man ellers vilde staaet fuldstændig fast — er den Støtte, som det Offentlige har ydet i Form af Bidrag til Huseflytning. At der saaledes er aabnet Adgang til Sagens fulde Gjennemførelse har skaffet Udskiftningsvæsenet Sympathi og Tillid ikke alene, forsaavidt angaar den Forretning, der i Øieblikket er under Behandling, men det opmuntrer og giver Forhaabning under andre lignende Omstændigheder, hvor man ellers vilde se Sagen haabløs og ugjennemførlig. Det er ganske sikkert vel anvendte Penge.

Desværre har det Offentlige i den allersidste Tid ikke fundet at kunne imødekomme de Krav paa Bidrag til Huseflytning, som har været paakrævet.

Efter det Kjendskab, jeg har til Forholdene, tror jeg ikke, at Antallet af Rekvisitioner om Udskiftning af Indmark herefter vil øges. Det vil sandsynligvis heller blive færre, skjønt det kan arte sig forskjellig de forskjellige Aar. Derimod er det vanskeligt at opgive nogen bestemt Mening om, hvormeget Udskiftningsarbeide der vil kræves i Udmarksfelter, Sæterstrækninger og lignende. At her endnu i lang Tid vil samle sig en hel Del Arbeide anser jeg utvilsomt Dertil kommer, at hvis det nye Lovforslag gjennemføres med Bestemmelse, at ældre Udskiftninger kan gjenoptages, og der gives Adgang dertil i en nogenlunde letvint Form, vil det antagelig medføre en hel Del Arbeide baade i Ind- og Udmark.

Jeg tror ikke, her med Føie kan klages over, at der gaar saa lang Tid hen, inden Forretningerne tilendebringes, og tror specielt nu, naar Tendentsen synes nedadgaaende i Forretningernes Antal, at der ikke er Grund til at forøge Personalet. Naar de ansatte Formænd udstyres med fornøden Assistenthjælp, tror jeg, det vil vise sig, at Forretningernes Antal snarere gaar tilbage end øges.»

Det er kun i de færreste af Amtets Distrikter, at Opdyrkning af Nyland i Femaaret er foregaaet i nogen betydelig Udstrækning. I Leinstranden er opdyrket omtrent 1 000 Ar, i Malvik 3 000 Ar, i Stoksund 1 000 Ar, i Osen og Roan 1 500 Ar i hvert af Distrikterne.

Arealet af kunstig Eng forklares at være udvidet i samtlige Distrikter med Undtagelse af Ørlandet, Rissen og Lensviken, hvor ingen Udvidelse har fundet Sted, og i Støren, hvor Arealet af kunstig Eng er indskrænket. I Malvik, Leinstranden, Flaa, Hølandet, Horg, Orkedalen, Meldalen og Fillan er Arealet af den kunstige Eng bleven meget udvidet. I nær Halvdelen af Amtets Distrikter er Arealet af kunstig Eng i Femaaret bleven formindsket.

Amtets Herredsstyrer har efter Arbeiderbrug- og Boligbanklovens § 45 garanteret Maximumsbeløb for tilsammen ca. Kr. 880 000.00, og den ligeoverfor de enkelte Laantagere stillede Garanti ved Udgangen af 1905 udgjorde ca. Kr. 227 000.00.

Over Høstens Udbytte i Femaaret 1901—1905 hidsættes følgende Oversigt for de enkelte Aar:

I 1901 var Høavlingen i Strinden og Selbu Fogderi, i de nordligste Dele af Guldalen Fogderi, i Orkedalen Herred af Orkedalen Fogderi og i Fosen Fogderi meget under et Middelsaars Udbytte. I den sydligste Del af Guldalen Fogderi var Høavlingen som i et Middelsaar og i Orkedalen Fogderi med Undtagelse af Orkedalen Herred kunde Høavlingen ansættes til et knapt Middelsaars Udbytte. I Amtets samtlige Fogderier var Høets Kvalitet god, idet Indbjergningen foregik under heldige Omstændigheder. Udslaatterne gav som Regel over det hele Amt et særdeles godt Udbytte. Kornavlingen gav i Strinden og Selbu Fogderi adskillig under et Middelsaars Udbytte, naar undtages Klæbu, hvor Kornavlingen regnedes til en af de bedste, man havde opnaaet paa mange Aar. I Guldalen Fogderi var Kornavlingen i de nordligste Distrikter under et Middelsaar, medens den i de sydligere Dele af Distriktet gav et fuldt Middelsaars Udbytte. I Orkedalen Fogderi var Kornavlingen i Orkedalen Herved adskilligt under et Middelsaar, medens den i de øvrige Bygder kunde ansættes til at have givet et knapt Middelsaars Udbytte. For Fosen Fogderi maatte Kornavlingen sættes til under et Middelsaars Udbytte.

Potetavlingen gav i hele Amtsdistriktet som Regel et Middelsaars Udbytte, og Kvaliteten var god.

I 1902 var Høavlingen saavel med Hensyn til Kvalitet som Kvantitet over det hele Amtsdistrikt gjennemgaaende under, tildels endog betydeligt under et Middelsaar. Avlingen paa Markeslaatterne var ogsaa daarlig og for en Del ganske mislykket. Endnu misligere var Aaret for Kornavlingens Vedkommende, idet Kornet kun paa de færreste Steder opnaaede fuld Modenhed og som Regel maatte nedslaaes som Grønfoder. Kornavlingen maatte derfor siges at have givet langt under et Middelsaars Udbytte, og Aaret maa derfor endog paa mange Steder forsaavidt betegnes som et Misvækstaar. Potethøsten var ogsaa i det store og hele taget mislykket saavel hvad Mængde som Kvalitet angaar.

I 1903 gav Høavlingen over det hele Amtsdistrikt gjennemgaaende et godt Middelsaars Udbytte, i Strinden og Selbu samt Guldalen Fogderier var Kornavlingen som i et Middelsaar, naar undtages, at Havren i de høiereliggende Dele af Guldalen Fogderi paa flere Steder ikke opnaaede fuld Modenhed. I Orkedalen og Fosen Fogderier gav Kornavlingen som Regel et godt Middelsaars Udbytte. Poteterne var i Guldalen, Orkedalen og Fosen Fogderier samt i enkelte Herreder af Strinden og Selbu Fogderi som i et godt Middelsaar og i den øvre Del af sidstnævnte Fogderi som i et Middelsaar.

I 1904 var Hømængden i det hele Amt gjennemgaaende som i et Middelsaar. I flere Distrikter af Strinden og Selbu og Guldalen Fogderier, i hele Orkedalen Fogderi samt i de fleste Distrikter af Fosen Fogderi maatte Høhøsten hvad Kvantitet angik endog siges at have givet et godt Udbytte. Hvad Høets Kvalitet angaar, var denne for flere Bygders Vedkommende mindre god, og navnlig gjaldt dette de indre Bygder i Strinden og Selbu Fogderi samt Fosen Fogderi.

Kornhøsten var i den største Del af Amtsdistriktet under et Middelsaar og tildels ikke lidet under et saadant. Kun i nogle Bygder af Guldalen Fogderi samt i Orkedalen Fogderi naaede Kornavlingen op til et nogenlunde Middelsaar.

Havren maatte paa mange Steder nedslaaes til Grønfoder og flere Steder tog ogsaa Kornet Skade af Frost. Ogsaa Potethøsten var lidet tilfredsstillende, idet den kun i enkelte Distrikter af Strinden og Selbu Fogderi samt i Orkedalen og Guldalen Fogderier gav et knapt Middelsaars Udbytte, medens den forøvrigt var langt under et Middelsaar.

I 1905 var Høavlingen over det hele Amt noget over, tildels betydeligt over et Middelsaar. I enkelte Distrikter af Guldalen og Orkedalen Fogderier gav Høavlingen endog et Kronaars Udbytte. Høets Kvalitet var overalt god.

Kornhøsten gav over et Middelsaars Udbytte, og Kvaliteten var gjennemgaaende god, naar undtages Fosen Fogderi, hvor Udbyttet neppe var saa godt som i et Middelsaar.

Potetavlingen var for Guldalen og Fosen Fogderier opgivet til et godt og for Strinden og Selbu samt for Orkedalen Fogderier til over et godt Middelsaars Udbytte. Kvaliteten var overalt god, naar undtages et enkelt Herred af Strinden og Selbu Fogderi samt enkelte Distrikter af Fosen Fogderi.

De Kornsorter, som fornemmelig dyrkes inden Amtet, er fremdeles Byg og Havre, medens der af Rodfrugter væsentlig dyrkes Poteter. Fra Strinden og Selbu Fogderi samt fra de nedre Dele af Guldalen Fogderi haves i gode Aaringer adskilligt til Salg. Af Erter avles endel.

Angaaende den gjennemsnitlige Udsæd og Avl pr. Maal samt Foldighed i Femaaret 1901—1905 meddeles følgende Opgave:

	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
	Liter.	Liter.	Liter.	Liter.
Sædvaulig Udsæd pr. Maal (10 Ar)	24.33	25.39	35.66	353.98
Avl pr. Maal (10 Ar) gjennemsnitlig...	264.43	285.14	322.65	2 262.00
Foldighed gjennemsnitlig i Femaaret...	10.52	11.30	9.32	6.41

Ved at sammenholde denne Opgave med den for 1896—1900 afgivne viser det sig, at Foldigheden i dette Femaar er mindre for Byggets og Havrens Vedkommende og større for Blandkorn og Poteter end i det forrige Femaar.

Kaalrabi, Næper og Gulerødder dyrkes fremdeles væsentlig kun til eget Brug. Fra Trondhjems nærmeste Omegn afgives dog en Del til Salg. Dyrkning af Turnips er gaaet ikke ubetydeligt fremad. Hamp og Lin avles ikke i Amtet.

Avl af Græsfrø er tiltaget i en Flerhed af Amtets Herreder, men er kun i faa Herreder af nogen Betydning.

Havedyrkningen har i Løbet af Femaaret gjort noget Fremskridt. Med Bidrag af Stat og Amt har der aarlig været afholdt Kurser i Havebrug, og Søgningen til disse Kurser har været god. Havedyrkningen er dog kun i Strinden og nogle faa andre Herreder af nogen Betydning.

Uagtet der i Distriktet er rig Anledning til Sankning af vilde Bær, foregaar denne kun i ringe Udstrækning, naar bortsees fra, at der aarlig plukkes endel Multer og Tyttebær. Af sidstnævnte Bærsort har fra enkelte Hold været forsøgt Export til Udlandet.

Angaaende Jordbrugets og Fædriftens Stilling i Amtet i Femaaret har Amtsagronomerne afgivet følgende Beretning:

«Femaarsperioden begyndte under vanskelige Forhold for Landbrugets Udvikling. De daarlige Konjunkturer i de foregaaende Aar, hvor Priserne paa omtrent samtlige af Jordbrugets Salgsprodukter var naaet ned til et Lavmaal, som savnede Sidestykke i de Par sidste Menneskealdre, i Forbindelse med vanskelige Afsætningsforhold, havde svækket Landmændenes økonomiske Evne. Denne Tilstand forværredes end yderligere ved daarlige Aar i 1901 og 1902, hvilket sidste maa betegnes som et ligefremt Uaar. Høavlingen udgjorde knapt tre Fjerdedele og Korn- og Rodfrugtavlen gav under Halvdelen af et Middelsaars Udbytte. Kornet led i stor Udstrækning Skade af Frost og opnaaede kun under enkelte specielt gunstige Forhold saapas Modenhed, at det kunde bruges som Saakorn. Der maatte træffes ekstraordinære Foranstaltninger for at skaffe Saakorn, idet Landhusholdningsselskabet stillede sig i Spidsen for Indkjøb af Korn og Frø, ligesom der fra Nordmænd i Amerika blev sendt ca. Kr. 12 000.00 her til Amtet til Indkjøb og Uddeling af Saakorn til Ubemidlede. Gjennem disse Foranstaltninger blev Mangelen paa Saakorn afhjulpet i ganske betydelig Udstrækning, men mange var det ogsaa, som Hjælpen ikke kunde naa eller som undlod at benytte den Anledning, som tilbød sig, og som ved Brug af daarligt Saakorn af egen Avl beredte sig et nyt Misvækstaar.

At de Omstændigheder, som her kortelig er berørt, maatte virke svækkende og fremkalde Tilbagegang i Landbrugets økonomiske Udvikling, stod ikke til at undgaa og gjorde sig gjældende paa omtrent alle Omraader inden Jordbruget. Opdyrkningsarbeider og Grundforbedringer maatte indskrænkes og sættes tilside, Besætningerne reduceredes endog temmelig sterkt saavel for Kvægholdets som Svineholdets og Saueholdets Vedkommende og Melkeproduktionen aftog. Naar den økonomiske Evne svækkes, lammes Virksomheden i det hele, Modet tabes, Interesser og Foretagsomhed slappes og det bliver Stilstand i Fremskridtene paa alle Omraader.

Fra og med 1903 indtraadte en Opgangsperiode for Jordbruget med rigere Avlinger og gode Konjunkturer. Hvor imidlertid Husdyrholdet danner Land-

brugets vigtigste Faktor i Omsætningen saaledes som her, kommer et reduceret Husdyrhold til at bevirke, at de indtraadte bedre Vilkaar ikke kommer Jordbruget tilgode i fuld Udstrækning med én Gang. Omend Betingelserne for Høsalg har været gode og Priserne tilfredsstillende, og der ved Salg af ganske betydelige Mængder af Hø til det Søndenfjeldske og til Sverige samt tildels til England er hidført en Forbedring i Landmændenes økonomiske Vilkaar, kommer dette ikke tilsyne i Produktionen gjennem forøget Husdyrhold og større Afkastning af dette, som paa en Maade danner en Maalestok for Jordbrugets Fremskridt. En saadan Nedgangsperiode som den, Jordbruget led under indtil 1903, reiser det sig ikke af med én Gang. Den giver sig tilkjende i Udviklingen flere Aar fremover.

Uagtet Jordbruget i Femaaret har virket under store Vanskeligheder, maa det dog siges at have gjort glædelige Fremskridt paa omtrent alle Omraader.

Opdyrkning af Jord og Grundforbedringsarbeider er foretaget i ikke ringe Udstrækning, skjønt dog adskillig mindre end i tidligere Aar.

Af Jorddyrkningsfondet er i Femaaret bevilget 155 Laan med tilsammen Kr. 142 495.00 til Opdyrkning af 34 594 Ar Jord. Hvad der er dyrket uden Laan af Jorddyrkningsfondet foreligger der ikke Opgaver over, men kan dette antagelig sættes til 35 000 Ar, ligesom betydelige Arealer vandsyg Indmark er afgrøftet.

Præmier og Præmielaan til Opdyrkning af Jord paa smaa Jordbrug er bevilget til 157 Personer med tilsammen Kr. 9 150.00. Denne Foranstaltning har stor Betydning for Driften af smaa Jordbrug. Den virker opmuntrende og ansporende og har sat mange istand til at kunne anvende Tid og Arbeide paa Dyrkning og Forbedring af egne Brug, som uden denne Støtte maatte have søgt Arbeide udenfor Hjemmet for at kunne ernære Familien. Det er ikke altid nok, at Interessen er tilstede og at man har Forstaaelse af den økonomiske Vinding, som ligger i de Forbedringer, man gjør i Driften af sin egen Jord; Kampen for det daglige Udkomme tvinger saa ofte alle andre Hensyn tilside. Det første Skridt er ogsaa her for mange det vanskeligste. Er det først taget, kommer flere efter, og det er heri, denne Foranstaltnings Styrke ligger.

Jordbrugets Driftsmaader har ikke undergaaet store eller gjennemgribende Forandringer i Femaaret. Engdyrkningen er udvidet endel og navnlig vises der i Engenes Behandling almindelig Fremgang. Brug af Græsfrø til Gjenlægning af Eng vinder stadig større Udbredelse og bedre og mere rationel Gjødsling af Engene i Forbindelse med Indskrænkning af Havning paa Indmarken bliver efterhaanden mere og mere almindelig. Det er dog i denne Henseende stor Forskjel i de forskjellige Distrikter. Medens saaledes Bygderne i Nedre Guldalen og tildels i Strinden og Selbu Fogderi har gjennemført en rationel Engkultur, saa staar denne i de ytre Kystdistrikter og tildels i Fjeldbygderne endnu paa et primitivt Standpunkt og har neppe gjort Fremskridt i Femaaret.

Kornavlen er efter de foreliggende Opgaver ikke udvidet, snarere formindsket, Potetavlen har holdt sig uforandret, medens derimod Turnipsavlen er sterkt udvidet i de fleste af Amtets Bygder. Ligeledes er Dyrkning af Grønfoder tiltaget, dog ikke i saa sterk Grad som Turnipsdyrkningen.

Havedyrkningen har gjort Fremgang og omfattes med stadig stigende Interesse; men det er endnu langt igjen, før Havedyrkningen og Brug af Grønsager i Husholdningen bliver saa almindelig anerkjendt og anvendt, som de fortjener og de naturlige Betingelser tillader.

Den Retning, hvori Udviklingen af Amtets Jordbrug har gaaet, er det mere intensive Jordbrug med bedre Afgrøftning, sterkere Bearbeidning af Jorden, rigere Gjødsling samt Udvidelse af Rodfrugt- og Grønfoderarealet. Under bedre Vilkaar for Jordbrugets Trivsel og Udvikling end de, hvorunder det i Femaaret har virket, vilde Udviklingen i denne Retning visselig have været rigere, end hvad der nu kan paavises.

Fædriften:

Hesteavlen har i de fleste Distrikter, hvor den har naturlige Betingelser for at kunne trives, nemlig Orkedalen Fogderi, de lavere beliggende Bygder i Guldalen samt Strinden og Selbu Fogderi og i Herrederne Stadsbygden, Rissen, Ørlandet og Bjugn i Fosen Fogderi, gjort betydelige Fremskridt. Overalt i disse Distrikter drives Avl af Heste af gudbrandsdalsk Race af sværere Type. I de ytre Kystdistrikter derimod har man i Overensstemmelse med Naturforholdene og Jordbrugets Krav støttet Avlen af Heste af Fjordrace. I det hele synes Hesteavlen at være lidet paavirket af de Omstændigheder, som har hemmet Jordbrugets øvrige Udvikling, og har gaaet raskt og sikkert fremad i Femaarsperioden.

Kvægavlen. De daarlige Foderaar i 1901 og særlig i 1902 nødvendiggjorde en sterk Indskrænkning i Kvægbesætningerne omtrent i samtlige Amtets Bygder og kanske i særlig Grad i de mere fremskredne. Derved fik saavel Melkeproduktionen som Avlen et sterkt Knæk, som det tager Tid at gjenoprette. De gode Foderaar i sidste Del af Femaaret har bidraget meget til at Følgerne heraf har kunnet gjenoprettes; men at bringe Besætningerne til fuld Høide igjen er neppe opnaaet.

Melkemængden pr. Ko er steget, væsentlig som Følge af bedre Fodring med større Anvendelse af Rodfrugter og Kraftfoder.

Ifølge Lensmændenes Indberetninger er det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko for 1905:

Fogderier.	For de mere fremskredne Gaardbrugere.	I Almindelighed.
Fosen	1 800 Liter	1 400 Liter
Orkedalen	2 150 —	1 650 —
Guldalen	1 690 —	1 454 —
Strinden og Selbu	1 964 —	1 518 —
Gjennemsnitlig for Amtet	1 901 Liter	1 505.5 Liter

For de mere fremskredne Gaardbrugere i Herrederne Malvik, Leinstranden, Buviken, Børseskogn, Meldalen, Nes, Bjugn, Skjørn, Hevne, Hitteren er Melkeudbyttet pr. Ko opgivet til 2 000 Liter aarlig, i Børsen til 2 200 Liter, Byneset til 2 300 Liter, i Horg og Orkedalen til 2 400 Liter, i Ørlandet, Agdenes, Opdal og Strinden til 2 500 Liter.

Salg og Forsendelse af Slagtekvæg til Kristiania har tiltaget i ikke ringe Grad i Femaaret. Export af Livdyr og Nybærkjør foregaar, men ikke i nogen større Udstrækning.

Sæterdriften, som finder udstrakt Anvendelse i Amtets Fjeldbygder og er af stor økonomisk Betydning, har ikke undergaaet nogen væsentlig Forandring. I Melkens Behandling og Anvendelse er der gjort visse Forbedringer, men Sæterdriftens Karakter er fremdeles uforandret.

Svineavlen led, som allerede foran nævnt, et sterkt Knæk som Følge af Uaaret 1902, men har i de Par sidste Aar af Perioden igjen taget sig godt op. Specielt er Svinebestanden i kvalitativ Henseende betydelig forbedret over hele Amtsdistriktet. Amtets Avlsstamme af stor Yorkshirerace og gode private Avlsstammer paa Strinden, samt tildels i Guldalen og paa Ørlandet har i væsentlig Grad bidraget hertil. Avlen er hidtil baseret udelukkende paa det store Yorkshiresvin. Det norske Landsvin har hidtil ikke vundet noget Terræn. Grunden hertil er vel nærmest den, at inden Amtet finder man intet brugbart af dette Svineslag, og paa Østlandet, hvor Landsvinavlen er optaget, er man endnu ikke kommet længere med Udviklingen af sikre, gode Avlsstammer end til knapt nok at kunne dække det nærmeste Behov.

For Faareavl og Faarehold byder større Dele af Amtet — særlig Kystdistrikterne — gode naturlige Betingelser. Trods dette er Faareholdet snarere aftaget end tiltaget, og i Avlen er det ikke gjort paaviselige Fremskridt. Dette er heller ikke at vente, da Distriktet lider under Mangel paa Tilgang af gode Avlsdyr af ren Race. Statens Stamhjord af Oxfordshiredownfaar, der er stationeret i Amtet, og Landhusholdningsselskabets Stamme af Cheviotfaar har virket godt; men det siger sig selv, at 2 smaa Stammer paa hver ca. 10 Dyr

ikke kan øve synderlig Indflydelse paa Amtets Faarebestand paa mellem 60 og 70 Tusind Dyr.

For at ophjælpe Faareholdet og afhjælpe Savnet af Avlsdyr er der reist Krav paa Oprettelse af et Stamschæferi for Stiftet og truffet udførlige Forberedelser af denne Sag; men Statsstyrelsen viste sig ikke med én Gang tilstrækkelig lydhør for Kravet. Sagen er dog ikke opgivet, og man nærer Haab om i den nærmeste Fremtid at se den realiseret. Kravet er saa berettiget, at det i Længden ikke kan tilbagevises.

Gjedeholdet har i enkelte af Amtets Bygder ikke ringe økonomisk Betydning og har der holdt sig, dog uden Udvidelse. I Gjedemelkens Behandling er der gjort Fremskridt; men forøvrigt kan der paa dette Omraade ikke siges at være skeet nogen Udvikling.

Hønseholdet har tiltaget og er allerede i enkelte Bygder, specielt Ørlandet og Bjugn, en Indtægtskilde af Betydning.

Indførelse af forbedrede Landbrugsredskaber har vundet rask Fremgang. Specielt gjælder dette amerikanske Ploge, regulerbare Fjærharve og Redskaber for Rodfrugtkultur. Redskabsprøven, som afholdtes i Forbindelse med Landbrugsmødet i Trondhjem 1902, aabnede Øinene for disse Redskabers Overlegenhed, og den udvidede Rodfrugtdyrkning, som har fundet Sted, har gjort dem mere og mere uundværlige og nødvendiggjort Anskaffelse.

Brugen af kunstige Gjødningsstoffe og Kraftfoder har tiltaget i de allerfleste af Amtets Bygder, og navnlig vises der større Omhu og Forsigtighed ved Indkjøb og mere forstaaelsesfuld og rigtig Anvendelse end tidligere. Landbrugsfunktionærernes Virksomhed i Forbindelse med spredte Markforsøg synes paa dette Omraade at have baaret gode Frugter.

Arbeiderforholdene inden Landbruget synes for hver Tid at blive vanskeligere. Lønnen til faste Tjenere og løse Arbeidere stiger sterkt og føles trykkende, skjønt det ikke er herover, de sterkeste Klager lyder. Langt føleligere for Jordbruget end Arbeidslønnen er Mangelen paa Arbeidskraft, særlig paa faste Tjenere, men ogsaa paa løse Arbeidere. Udvandringen fra Landdistrikterne til Byerne og Industrien samt til oversjøiske Lande udtømmer Bygderne for Arbeidskraft, og Jordbruget lider mere og mere under Savnet af dette for sin Trivsel saa nødvendige Driftsmiddel. Indførelse af forbedrede Driftsmaader, der kræver større Arbeidskraft, Grundforbedringer og Opdyrkning af nyt Land har trods økonomisk Evne, Interesse og Forstaaelse i mange Tilfælde ikke kunnet iværksættes af Mangel paa Arbeidere. Saalænge som Industrien og Byerne byder høiere Løn, end Jordbruget under de nuværende Vilkaar kan betale, og saalænge de sociale Reformer og den deraf affødte Lovgivning tilvinker Byernes og Industriens Arbeidere tilsyneladende tryggere Udkomme og bedre sociale Vilkaar, vil heller ingen Forandringer i disse Hen-

seender kunne indtræde, og det tør komme til at vise sig, at netop Arbeiderforholdene vil blive den sterkeste Hemsko for Landbrugets økonomiske Udvikling i Fremtiden.

Jordbrugets Salgsartikler har været de samme som i foregaaende Femaarsperiode, nemlig Meieriprodukter, Slagt, levende Kreaturer og for Bygderne nærmest Trondhjem og i Nedre Guldalen tillige Hø. Afsætningsforholdene har været gode og Priserne stigende, hvad det ogsaa fremgaar af nedenstaaende

Oversigt over Gjennemsnitsværdien af Heste og Kreaturer i 1900 og 1905:

Fogderier.	Arbeidsheste.	Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Kalve.	Voksne			Rensdyr.
						Faar.	Gjeder.	Svin.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fosen	350.00	100.00	90.00	55.00	9.00	14.00	9.50	82.00	30.00
Orkedalen	357.50	110.00	98.75	55.00	22.50	16.25	11.00	92.50	25.00
Guldalen	364.00	122.00	105.00	66.00	19.00	15.00	12.00	82.00	38.00
Strinden og Selbu	359.50	102.50	102.50	54.50	14.50	13.34	8.95	94.50	35.00
Gjennemsnit for Amtet 1905	357.70	113 38	99.06	57.63	16.25	14.65	10.36	87.75	32.00
Gjennemsnit for Amtet 1900	360.00	100.25	85.75	49.75	13.75	12.79	10.03	84.00	26.67

Melkeproduktion og Meieridrift har stor Betydning i Amtets Økonomi og har gaaet jevnt fremover.

Meieriernes Antal var i 1900: 61. Af disse er i Femaarsperioden 4 nedlagt. Derimod er 9 nye Meierier opført i samme Tidsrum, saaledes at ved Udgangen af 1905 var der 66 Meierier i Amtet.

Af disse Meierier falder 1 paa Trondhjem.

Med Undtagelse af 1, eies samtlige Meierier af Interessenterne.

Meieriernes samlede Værdi anslaaes til Kr. 827 178.

Som Drivkraft benyttes for 25 Damp og for 5 Vandkraft, 25 drives som Afkjølingsmeierier og 11 som Haandmeierier.

I 1905 var 36 Meierier igang som Smørmeierier, 28 for Melkesalg, 1 som Ysteri og 1 med kombineret Drift: Smør- og Ostelavning.

Ysteriet og et Afkjølingsmeieri er bortforpagtet. Ellers drives Meierierne for Interessenternes Regning.

Melkemængden ved Meierierne og Ysteriet var i 1905: 20 353 324.8 Kg., for hvilke er udbetalt Leverandørerne Kr. 1 573 423 67. Sammenholdes denne

Melkemængde med den i 1900 leverede, 16 463 880 Kg., fremkommer en Stigning af 3 889 444.8 Kg. Det har saaledes gaaet jevnt fremover tiltrods for vekslende Aar med tildels god Afsætning paa Hø, Nybærkjør og Kjød. Fodringen er blevet rigere og fornuftigere sammensat, større Renslighed og bedre Pleie af Dyrene. Men den regnskabsmæssige Side af Fjøsstellet er endnu for lidet paaagtet.

Kontrolforeningen i Singsaas, Leinstranden og Strinden er nedlagt efter faa Aars Virksomhed. Der er nu kun 2 Foreninger, hvoraf den ene i Meldalen og den anden i Rennebu.

Af Smør er ved Meierierne i 1905 tilvirket 425 000 Kg. (i 1900: 401 310 Kg.), af Fedost 7 572 Kg. (i 1900 ingen), af Mager- og Blandingsost 74 245 Kg. (i 1900: 38 934 Kg.) og af Mysost 35 443 Kg.

Meieriernes Salg af Melk til Trondhjem anslaaes til 11 Millioner Kg.

Melken betales i Almindelighed efter Fedtindholdet bestemt enten ved Melkekontrolanstalten i Trondhjem eller ved Meieriet.

Ved Meierierne var i 1905 sysselsat 38 Mænd og 112 Kvinder, tilsammen 150 Personer.

Ørlandets Meieriskole for Kvinder har været i Virksomhed. I Juli 1905 begyndte det første Kursus efter den nye Skoleordning med 3-maanedlige og 12-maanedlige Kursus.

Trondhjem og Omegns Meieriforening stiftedes den 19 Januar 1899 med Formaal at virke for fælles lønnende Afsætning.

Uttrøndelagens Meieristforening kom istand den 29 Marts 1901 med Formaal at arbeide for Meieripersonalets Uddannelse særlig i Retning af større Varekundskab.

Trøndelagens Smøreksportforening blev oprettet 23 Juni 1903 med Formaal at arbeide for Smørhandelens Fremme, særlig ved Eksport.

Sæterbruget antages at være af stor Betydning i 13 Herreder, i 7 Herreder af mindre Betydning og i de øvrige Herreder i Amtet af ingen. Hver Gaard har sin Sæter, ofte 2 og paa enkelte Steder endog 3. Sæterhuset har i Almindelighed 3 Rum, nemlig Beboelsesrum, Kogeri og Madbod. Sætertiden er fra 4—12 Uger. I gode Somre tilvirkes betydelige Mængder Smør og Gammelost i Sætrene. Sætermaden sælges dels til Trondhjem, dels til Kristiania.

Amtets Landhusholdningsselskab har i Femaaret fortsat sin Virksomhed i samme Retning som tidligere. Af Amtet og indtil 1 April 1905 tillige af Trondhjems Brændevinssamlag blev bidraget i Terminen 1901—1902 Kr. 6 300, i 1902—1903 Kr. 7 300, i 1903—1904 Kr. 7 100 og i 1905—1906 Kr. 6 250. Hertil er kommet tilsvarende Statsbidrag samt Bidrag fra Nordre Trondhjems Amt af Kr. 150 for hver af Terminerne 1901—1902 og 1902—1903. For Terminerne 1904—1905 og 1905—1906 er af Amtet med tilsvarende Stats-

bidrag bevilget Kr. 200 til Plantekulturforsøg. Den tidligere af Selskabet underholdte Frøkontrolstation blev fra 1 April 1904 overtaget af Staten og henlagt til den kemiske Kontrolstation i Trondhjem. Af Landhusholdningsselskabet betales Halvdelen af Afgiften for Analyser, der udføres for Gaardbrugerne inden Amtet.

Som Funktionærer i Selskabets Tjeneste har i Femaaret ligesom tidligere virket 2 Amtsagronomer. Antallet af Medlemmer i Selskabet udgjorde ved Udgangen af 1905 ialt 112. Til Selskabet har sluttet sig 25 Sogneselskaber og Landbrugsforeninger med tilsammen ca. 1 000 Medlemmer.

30 Kvægavlsforeninger var ved Udgangen af 1905 i Virksomhed.

I Femaaret har der i forskjellige af Amtets Bygder været afholdt Fjøsskuer og Okseskuer samt Udvalgsskuer efter det *Flach*'ske System.

Fremdeles har med Undtagelse af Aaret 1902 været afholdt Statens aarlige Hesteudstilling i Trondhjem samt tvende aarlige Udstillinger af Husdyr, hvoraf den ene har været ambulerende, medens den anden som Regel har været afholdt i Trondhjem.

I 1902 afholdtes i Trondhjem det 11te almindelige Landbrugsmøde, hvormed var forenet en almindelig Landbrugsudstilling. Under Mødet var tilstede de mest fremtrædende Repræsentanter for Landbruget i vort eget Land saavelsom Repræsentanter fra Sverige, Danmark og Finland, ligesom Tilslutningen til Udstillingen var meget god.

Af Landhusholdningsselskabet blev der i 1902 nedsat en Komité, som i Forening med Landhusholdningsselskaberne i Romsdals og Nordre Trondhjems Amter skulde virke for Oprettelse af et Stamschæferi af Cheviotfaar for Trondhjems Stift i Lighed med tidligere oprettede Schæferier for Vestlandet og Tromsø Stift. I 1904 blev andraget om, at Gaarden Edø i Nordmør indkjøbtes til Stamschæferi, men Andragendet blev afslaaet og denne for Distrikterne vigtige Sag er endnu ikke bragt i Orden.

Amtets Svineavlsstamme af stor Yorkshirerace var ved Udgangen af Femaaret stationeret paa Ørlandet. Stammen udgjorde 1 Raane og 3 Purker. Statens Samling af Oxfordshiredownfaar var ved samme Tid stationeret i Meldalen og udgjorde 1 Væder og 4 Hunfaar.

Inden Amtet har været afholdt Kurser i Melkning efter den saakaldte *Hegelund*'ske Melkemethode, og i 1905 blev en kvindelig Kvægrøgterskole af Selskabet for Norges Vel oprettet paa Gaarden Lundemo i Horg.

Et Foredragskursus for Landmænd blev i Februar Maaned 1905 afholdt paa Skjetlein Landbrugsskole for omtrent 100 Deltagere.

Amtets Hesteavlssæter i Minildalen har i de senere Aar været mindre godt besøgt, hvorfor man har søgt efter en anden Sæter og særlig har man fæstet sig ved en Havnestrækning paa Grænsen mellem Orkedalen og Hevne.

I 1905 besluttede Amtstinget paa Foranledning af Landhusholdningsselskabet at indgive Andragende om, at der maatte blive anskaffet en Stodhingst udelukkende for Statskassens Regning til Udstationering i Amtet. Ved Siden af de af Amtet tidligére indkjøbte 3 Hingster har der for de enkelte Distrikters Regning i Femaaret været indkjøbt og udstationeret Hingste i Stadsbygden, Rissen og Ørlandet, Guldalen og Meldalen, ligesom der er ansøgt om Statsbidrag til Indkjøb af en Stamhingst for Opdal Hingstsamlag.

Amtets Landbrugsskole paa Skjetlein, som traadte i Virksomhed 1 Oktober 1900, har i Femaaret fortsat sit Virke med et aarligt Elevantal af gjennemsnitlig 21.

Paa Eiendommen, som i 1900 indkjøbtes for Kr. 70 000, er i Femaaret foretaget Nybygninger m. v. for at bringe Anstalten i tidsmæssig Stand for et Beløb af ca. Kr. 125 000. Til Skolens Drift er aarlig af Amtet bevilget gjennemsnitlig ca. Kr. 5 000 og af Staten ca. Kr. 14 000.

Som i forrige Beretning omhandlet havde en merkantilt uddannet Forretningsfører i længere Tid forestaaet Fællesindkjøbet af Gjødningsstoffe og Kraftfoder under Overbestyrelse af Søndre og Nordre Trondhjems Amters Landhusholdningsselskaber.

I 1905 blev denne Forretning omordnet med et eget Styre og under dette en administrerende Bestyrer. Den øverste Myndighed tilligger en Generalforsamling, bestaaende af Medlemmer af begge Amters Landhusholdningsselskabers Bestyrelse. Af Amtstingene i Søndre og Nordre Trondhjems Amter er Forretningen garanteret en Driftskapital af Kr 100 000. Foreningen, der er anmeldt til Firmaregistret under Navnet «Nordenfjeldske Landhusholdningsselskabers Indkjøbs- og Salgsforening», kan paa visse Betingelser tiltrædes af andre nordenfjeldske Landhusholdningsselskaber. Dens Hovedformaal er fremdeles at skaffe Landmændene Kraftfoder og Gjødningsstoffe af god Kvalitet og til billig Pris, men Foreningens Virksomhed er allerede bleven udvidet til at omfatte Salg af Frø og til at foretage Indkjøb af de mest kurante Landbrugsartikler. Foreningens samlede Omsætning i 1905 udgjorde Kr. 225 293.

3. Skogdrift.

Skog af større Udstrækning findes i flere af Amtets Herreder, navnlig i Meldalen, Rennebu, Støren, Singsaas, Horg, Tydalen, Selbu, Klæbu, Tiller, Malvik, Flaa og Hølandet, medens der i Fosens Kystdistrikt omtrent ikke findes Skog. Skogen bestaar væsentlig af Gran og Furu.

Efter de fra Lensmændene modtagne Indberetninger er Skogene i Femaaret gaaet frem i Herrederne Leinstranden, Melhus og Horg. I Herrederne Budalen, Holtaalen, Aalen og Røros er Forholdet som tidligere, medens der forøvrigt sees at være Tilbagegang, særlig hvad angaar Herrederne Børsen og Børseskogn, Singsaas, Rissen, Hevne, Skjørn og Hitteren. Skogvedtægter i Henhold til Lov af 20 Juni 1893 om Værnskogens Bevarelse er i Femaaret bragt i Anvendelse for Herrederne Skjørn og Meldalen. Skoglag er dannet i en Flerhed af Amtets Herreder. I de Herreder, hvor der findes Skog af Betydning, har der ogsaa været hugget til Salg og Udførsel. Væsentlig har der fra Skogene været leveret større Salgslast og kun i ringere Omfang Smaatømmer.

Nogen Opgave over, hvormeget Tømmer der i Femaaret er flødet, finder jeg ikke at kunne levere. Der findes i Amtet ingen Fællesflødningsforening eller Tømmerdirektion, der i Tilfælde vilde have kunnet give sikre Oplysninger. Lensmændenes Opgaver saavelsom de Opgaver, man har indhentet fra de enkelte Trælastfirmaer, synes ikke at kunne give et korrekt Udtryk for Flødningens Størrelse.

Tømmerpriserne er opgivet at have været for Tømmer 8 à 10 Alen 8" Top gjennemsnitlig henved 24 Kroner pr. Tylvt. Priserne har varieret, men idetheletaget været i Stigende.

Efter hvad Amtsskogmesteren har oplyst, har den almindelige Maade, hvorpaa Skogeierne har solgt sin Skog, hidtil været, at de har solgt for en rund Sum alle Trær i Skogen ned til et bestemt Maal. Denne Salgsmaade har Amtsskogmesteren søgt at modarbeide ved at forklare Skogeierne dens ødelæggende Virkninger. Han har derimod, efter hvad han anfører, søgt at faa Skogeierne til at blinke ud de hugstmodne Trær i Skogen og siden sælge disse enten paa Roden eller fremdrevet til Afsætningsstedet. Flere og flere Skogeiere søger ogsaa hans Assistance. Han hjælper dem da med Blinkningen og samtidig foretages Beregning over, hvad de blinkede Trær er værd.

Trøndelagens Skogselskab har i Femaaret søgt at vække Skogeiernes Interesse ikke alene for den forhaandenværende Skogs Behandling, men ogsaa for Plantning og for Grøftning i vandsyg Skogmark. Af Skogselskabet er der i Femaaret foranstaltet udplantet i Amtets forskjellige Herreder over 3 Millioner Planter. Med Støtte af Skogselskabet er derhos gravet 15 584 Meter Grøft, hvorved er beregnet tørlagt 389 Maal. Af disse Grøfter er Størsteparten optaget paa de for Plantning indhegnede Fredskogsfelter, hvis Areal for Femaaret udgjør 1 156 Maal. Med Hensyn til denne Grøftning anfører iøvrigt Amtsskogmesteren, at det har gaaet smaat med at faa Skogeierne til at begynde med dette Arbeide, hovedsagelig paa Grund af de vanskelige Arbeidsforhold, men en stor Del af Skogeierne har dog faaet Tro paa Arbeidet. Indsamling af Kongler til Udvinding af Træfrø foregaar efter Lensmændenes Indberetninger ikke i andre Herreder end Singsaas. Trøndelagens Skogselskab indkjøber alt sit Træfrø.

De fleste af Amtets Skoge tilhører Indenbygdsboende. Udenbygdsboende, navnlig Trælastfirmaer i Trondhjem og Orkedalen, eier Skog i noget betydeligt

Omfang i Selbu, Klæbu, Malvik, Støren, Soknedalen, Horg, Stadsbygden, Rissen, Hevne og Skjørn. Udlændinger har derimod ikke Skog i Amtet.

De fleste af Amtets Herreder har tilstrækkelig Brændeved. Indkjøb deraf foregaar ialfald delvis i Herrederne Strinden, Børsen, Leinstranden, Røros, Aalen, Roan, Jøssund, Osen, Stoksund, Nes, Ørlandet, Fillan, Hitteren og Frøien. Heraf i betydeligt Omfang i Røros.

Salg af Brændeved er af nogen Betydning i Malvik, Klæbu, Meldalen, Orkedalen, Støren, Holtaalen, Hølandet, Soknedalen, Singsaas, Horg, Rissen, Lensviken, Hevne, Skjørn og Aa.

Over Priserne paa Brændeved hidsættes følgende Opgaver udvisende Priserne fogderivis i 1905 paa de forskjellige Sorter Ved pr. Meterfavn:

Fogderier.	Birk.	Furu.	Or.	Gran.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Fosen	13.00	11.00	8.00	10.00
Orkedalen	10.50	8.00	8.00	7.00
Guldalen	12.00	9.80	8.64	9.25
Strinden og Selbu	12.72	10.00	10.10	10.60
Gjennemsnitlig for Amtet	12.06	9.70	8.69	9.21

Torv benyttes som Brændsel i Børsen, Byneset, Leinstranden, Tiller, Opdal, Røros og Aalen samt i hele Fosen Fogderi undtagen Hevne Herred.

Snaumark skikket til Skogkultur findes i betydeligt Omfang i Herrederne Tydalen, Budalen, Støren, Klæbu, Soknedalen, Hevne, Fillan, Hitteren, Rissen, Lensviken, Bjugn og Skjørn. Udgrøftning af Skogmyr eller Saaning og Plantning i Skog foretages i temmelig ringe Udstrækning af den private Skogeier.

4. Fiskerier.

Det er fremdeles kun i Fosendistrikterne, Saltvandsfiskerierne har været af nogen fremtrædende Betydning. Fiskerierne har i denne Femaarsperiode givet adskilligt bedre Udbytte end i den foregaaende.

Værdien af Skreifisket udgjør:

for 1901	Kr.	483 608
- 1902	-	657 361
- 1903	-	643 411
- 1904	-	1 093 376
- 1905	-	949 680
	Tilsammen Kr.	3 827 436

mod Kr. 2 316 100 i forrige Femaar.

Værdien af Sildefisket i Fosen stiller sig saaledes:

for 1901	Kr.	59 980
- 1902	-	350 920
- 1903	-	667 005
- 1904	-	42 700
- 1905	-	36 630
Tilsammen	Kr.	1 157 235

mod Kr. 762 150 i Femaaret 1896—1900.

I Aaret 1905 opfiskedes i Fosen Makrel til en Værdi af Kr. 150 690.

De høie Priser paa Fiskeprodukter, Produkternes mere omhyggelige Behandling, forbedrede Baade og Redskaber samt lettere Adgang til Afsætningsmarkederne har i væsentlig Grad bidraget til at Udbyttet er adskilligt større i denne end i foregaaende Femaarsperiode.

Fosens Fiskeriselskab har angaaende Selskabets Virksomhed og Fiskerierne i Distriktet i Femaaret udtalt:

«Selskabets Virksomhed har i sidstforløbne Femaarsperiode i det væsentlige været fortsat paa samme Maade som tidligere. Man har ved Præmier søgt opmuntret Fiskerbefolkningen til forbedret Behandling af Fiskeriprodukterne, bidraget til Anskaffelse af hensigtsmæssigere og for de forskjellige Fiskerier mest passende Baade, bidraget til Anskaffelse af nye og forbedrede Fiskeredskaber, besørget istandbragt Fiskeforsøg og Prøvedrift paa tidligere ukjendte Fiskepladse, samt bidraget til Afhjælpelse af oftere forekommende Agnmangel under Vinterfisket.

I Forbindelse hermed har man ydet Assistance til Erhvervelse af Laan af Havfiskefondet, ydet mindre Bidrag til forskjellige andre Øiemed vedrørende Fiskeribedriften og afgivet Erklæringer i forskjellige Spørgsmaal vedrørende samme.

Selskabets Virksomhed har — forsaavidt det økonomiske angaar — været væsentligst støttet og opretholdt ved Bidrag af Stat og Amt.

Tilvirkningsmaaden af Vinterfiskeprodukterne er i det væsentligste den samme som før, og besørges Tilvirkningen for det væsentligste af Fiskerne selv. En mindre Del sælges straks paa Fiskepladsen og tilgodegjøres da af Opkjøberne. En i Forhold til Fangstmængden ubetydelig Del af saavel Vinter- som Sommerfisket sælges i fersk Tilstand, det allerværsentligste tørres som Klipfisk og afsættes dels af Fiskerne selv, dels af Opkjøbere og Handelsmænd, til Exportører i Kristiansund. I Tilvirkningsmaaden er der af alle Interesserede gjort betydelige Fremskridt og bragt Distriktets Fiskeprodukter fuldt i Høide med andre Landsdeles, hvilket i tidligere Aar ikke var Tilfældet. En Undtagelse gjør dog muligens endnu Rogn.

I vor Fiskerflaade er der nu helt gjennemført den Forandring, at Raaseilsrig er ombyttet med Snedseilsrig saavel paa større som mindre Baade. Ved større Vinterfiskebaade er nu den tidligere Aafjordstype helt forladt og erstattet med Listerbaadtypen.

Fisket paa Havbankerne udenfor den fosenske Kyst er i Femaaret betydelig forøget og drives nu af større og mindre, alle velstelte Farkoster, tildels udrustede med Motor og enkeltvis med Dampkraft.

Paa alle Omraader er der mærkbare Forbedringer.

Den økonomiske Tilstand blandt den fosenske Fiskerbefolkning antages i Femaaret at være forbedret.»

Titranfondets Formue udgjorde pr. 1 Jannar 1906 Kr. 384 151.33.

Fra 1 Januar 1901 til og med 31 December 1905 er udbetalt:

i faste Kvartalsbidrag..... Kr. 185 169.25 og
- extraordinære Bidrag..... - 5 205.86

Kr. 190 375.11.

Amtets Laksefiske foregaar i det væsentligste under samme Forhold som tidligere. Antallet af Fangstredskaber i Sjøen (Kilenøter) er dog ogsaa i dette Femaar forøget, omend mindre stærkt end tidligere, og der næres af Mange Frygt for, at Fangsten, navnlig i Sjøen, drives i større Udstrækning end forenligt med Hensyn til Fiskens Reproduktion. Denne Fare forringes dog i nogen Grad ved den udstrakte Bortleie af Elvestrækninger til Sportsfiske, hvorved nemlig Bestanden spares langt mere, end naar Fisket drives som Næringsfiske. Ligesom tidligere bliver Størstedelen af Fangsten exporteret i fersk Tilstand til Udlandet.

Kunstig Udklækning af Laksyngel har kun i liden Udstrækning fundet Sted, væsentlig paa Grund af den knappe Tilgang paa Stamfisk i Gydetiden.

Udbyttet af Laks- og Sjøørretfisket i Sjøen og Elvene har ifølge Opgave fra Fiskeriinspektøren stillet sig saaledes:

a. I Sjøen:

Fogderier.	Kilogram.					Kroner.				
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Fosen	81 475	89 894	98 800	68 824	77 240	88 666	100 280	118 420	90 595	108 940
Strinden og Selbu	28 670	34 339	36 494	21 504	21 259	46 210	51 546	57 940	43 450	36 242
Orkedalen	1 100	1 100	1 080	1 045	510	1 200	1 200	1 350	1 493	785
Tilsammen	111 245	125 333	136 374	91 373	99 009	136 076	153 026	177 710	135 538	145 967

b. I Elve:

Elve.	Kilogram.					Kroner.				
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Orkla	9 778	16 142	22 305	10 000	5 784	14 152	18 900	24 905	11 200	8 576
Gula	23 386	25 515	30 700	16 988	10 306	32 248	31 707	46 225	28 878	18 232
Nidelven.....	725	1 315	2 310	1 145	1 730	1 320	2 365	3 690	2 315	3 280
Søa	?	30	?	0	?	?	20	?	0	?
Skaugdalselven....	326	650	500	290	486	365	700	600	525	730
Stordals- og Norddalselv	583	250	100	110	450	466	250	100	132	540
Tilsammen	34 798	43 902	55 915	28 533	18 756	48 551	53 942	75 520	43 050	31 358

Antallet af de i Sjøen benyttede Kilenøter har i Aarene 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 været følgende: 1 356, 1 364, 1 577, 1 484 og 1 464.

Antallet af de i Sjøen benyttede Laksevarp, der kun benyttes i Fosen Fogderi, har i Femaaret været henholdsvis 4, 3, 3, 8 og 8.

I Gula og Orkla er større Strækninger bortleiede til udenlandske Sportsfiskere for noget over Kr. 30 000 aarlig, heraf falder henved to Trediedele paa Gula og noget over en Trediedel paa Orkla. Ligesaa er Stordalselven i Fosen bortleiet til Sportsfiske for Kr. 500 aarlig.

Den i tidligere Beretninger nævnte af *M. Thams* grundlagte Lakseforretning er fremdeles i Virksomhed og drives i samme store Udstrækning og paa samme Maade som tidligere som den i sin Branche største Forretning i Landet. Exporten foregaar hovedsagelig til England og Tyskland, men betydelige Kvanta gaar ogsaa til andre Lande.

En Fiskeriforening for Guldalen, en for Orkedalen, en for Strinden og en for Fosen har længe været i Virksomhed til Ophjælp af Laksefisket i vedkommende Distrikter.

Trondhjems Fiskeriselskab har afgivet følgende Beretning:

Det i 1903 paabegyndte Samarbeide mellem de forskjellige Fiskeriselskaber i Trøndelagen og Nordre Romsdal har været opretholdt indtil i 1904. Trods megen Anerkjendelse fra det Offentlige om Fordelene ved denne Sammenslutning, kunde der aldrig opnaaes direkte Statsstøtte for Virksomheden, og da Norges Fiskeristyrelse heller ikke vilde tage sig af disse Fællesarbeider paa Fiskenæringens Omraade i Trøndelagen, blev man af økonomiske Hensyn tvunget til at opløse

Organisationen. Selskaberne havde imidlertid i Løbet af de 10 Aar, Fællesorganisationen eksisterede, udlignet ca. Kr. 17 300 til Samarbeidet. Eksempelvis kan nævnes, at Beløbet var anvendt til Undersøgelser af Fiskebanker, til Bidrag for Fiskere til Anskaffelse af Farkoster, til Fremhjælp af Ferskfisktrafiken (saasom til Ishuse, Samlekummer og Fiskekister), til Præmier for Tilvirkning af Fisk m. m.

Trondhjems Fiskeriselskab fungerede den hele Tid som forretningsførende Selskab.

Trondhjems Fiskeriselskab har fremdeles betalt Præmier for Fangst af Haakjærring i Trondhjemsfjorden; Præmieringen begyndte i 1893 og ved Udgangen af Terminen 1906 er ialt anmeldt og præmieret en samlet Fangst af 3 888 Stykker.

I Forbindelse med Norges Fiskeristyrelse, som traadte i Virksomhed i 1900, blev oprettet et Fiskeriraad bestaaende af valgte Repræsentanter fra de forskjellige Landsdele. Søndre Trondhjems Amt med Trondhjem By vælger et Medlem af Raadet.

I 1901 oprettede Fiskeriselskabet Navigationsundervisning for Fiskere.

Efter Forhandlinger derom med det seilende Skoleskib «Tordenskjold» fik man igang et 4 Maaneders Kursus ombord med Undervisning i praktisk Navigation, tvungen Afgangseksamen m. v. Paa Grund af de begrænsede Midler, Selskabet disponerede over, kunde der kun optages 4 Elever, Fiskere i Alderen 20—22 Aar og tilhørende Trøndelagen. Fiskerne fik alt gratis, idet Selskabet betalte Omkostningerne, Kr. 300 pr. Elev, ombord for Kurset. Imidlertid blev Selskabet nødt til allerede i 1904 at indstille denne Navigationsundervisning for Trøndelagens Fiskere, idet Fiskeristyrelsen skulde sætte iværk paa enkelte Steder i Landet Navigationsundervisning, samtidig som Statsbidrag negtedes Selskabet til den optagne Foranstaltning.

En i Trøndelagens Fiskevær under Vinterfiskerierne igangsat ambulerende Navigationsundervisning for Fiskere maatte ogsaa indstilles af lignende Aarsag.

De mange Anmodninger fra Trøndelagens Fiskere om at faa Adgang til Navigationsundervisning har Selskabet senere ikke kunnet imødekomme.

Allerede i 1900 planlagdes Afholdelsen af en Fiskeriudstilling i Trondhjem; men paa Grund af forskjellige Forhold, væsentlig økonomiske, kommer den først til Gjennemførelse i 1908, og bliver arrangeret som skandinavisk. Paa Foranstaltning af Fiskeriselskabet er valgt Udstillingsbestyrelse; Statsbidrag er sikret til Udstillingens Afholdelse.

Spørgsmaalet om Oprettelsen af en Veirvarselsstation i Trondhjem har tidligere været behandlet paa flere Hold i Trondhjem; efterat Sagen havde hvilet i flere Aar, optog Fiskeriselskabet den til fornyet Bearbeidelse.

Paa Foranledning opretholdt Trondhjems Kommune sit i 1892 indtagne Standpunkt om at give Bidrag til Drift af Stationen.

Foranlediget ved en Udtalelse fra Kirkedepartementet er der henstillet til Trondhjems Kommune at indkjøbe Høideplateauet paa Ladehammeren som en enestaaende fordelagtig Tomt og Beliggenhed for Veirvarselsstationen. Trondhjems Kommune har ifølge Magistratens Indstilling fattet Beslutning om, at «Sagen giver for Tiden ikke Anledning til nogen Forføining fra Trondhjems Kommunes Side». Paa Grund af den Stilling, som Sagen saaledes er kommet i, har Fiskeriselskabet fundet at burde overlade Trondhjems Magistrat og Kommunestyre at føre Sagen videre frem.

Til Varetagelse af Trondhjems Handelsinteresser med Fiskevarer over den skandinaviske Halvø, delvis ogsaa i Rusland, har Fiskeriselskabet deltaget med kollektive Samlinger i større Udstillinger, t. Eks. i St. Petersburg, i Gefle, i Norrköping. Med særlige Grupper af Redskaber, grafiske Tabeller fra vort Næringsliv, Fiskevarer m. m. har Selskabet søgt at fremhæve Trondhjems Betydning som Centrum for Fiskehandelen, og navnlig ved en Række Prøvesendelser af fersk Fisk.

Selskabet har med Held opnaaet Fordele for Gjennemgangstrafiken af fersk Fisk til det svenske Marked.

Et omfattende Arbeide har Selskabet nedlagt gjennem Henvendelser til Autoriteter og Andre for at opnaa et eget hurtiggaaende Ilgodstog for ferske Madvarer (Fisk, Kjød, Vildt m. m.) mellem Trondhjem og Kristiania [1]).

At den øgende Trafik har berettiget til at opstille dette Krav, vil de af *L. Schmidt-Nielsen* leverede Trafikopgaver fra Trondhjem Jernbanestation vise (kfr. Selskabets Aarsberetning 1906 – 1907).

Det fremgaar blandt andet deraf, at der over Rørosbanen i Driftsaaret 1892—1893 er befordret sydover ca. 1.2 Mill. Kg. med Fragt ca. Kr. 36 660 og i 1905—1906 ca. 4.5 Mill. Kg. med Fragt ca. Kr. 141 129. Over Merakerbanen er i det tilsvarende Tidsrum afsendt til Sverige udelukkende af fersk Fisk ca. 0.3 Mill. Kg. med Fragt ca. Kr. 10 496 og 1.3 Mill. Kg. med Fragt Kr. 57 183.

I det hele taget har saavel det daglige Fiske som Bankfisket (eller Sommerfiskerierne) for Trøndelagen taget et betydeligt Opsving i de senere Aar. Fiskerne har i et stadigt voksende Antal begyndt at udstyre sine Farkoster med Motor. Sildefisket i Trondhjemsfjorden har i Løbet af nogle Aar faaet et nyt Opsving, og, som det synes, har Fangsten fundet et særdeles fordelagtigt Marked, idet den ferske Sild exporteres pr. Jernbane (Rørosbanen) direkte til Tyskland.

Efter Selskabets Initiativ blev der i 1902 afholdt et Lands-Baadstevne i Trondhjem; det omfattede Udstilling af Fartøier, Baade og Redskaber i Forbindelse med Kapseiling og Kaproning. Udgifterne, ca. Kr. 9 000, dækkedes ved private Bidrag. Katalogen viser 194 Deltagere. Foruden værdifulde Gaver udbetaltes i Præmier Kr. 2 868.

---

[1]) Som bekjendt, er af Stortinget i 1907 Toget besluttet oprettet.

I flere Aar har Selskabet virket for at faa istand bedre Forhold ved Fisketorvet i Trondhjem. Et nyt Arrangement toges i Brug fra 1903. Trondhjems Brændevinssamlag bevilgede Selskabet i dette Øiemed Bidrag, som med Renter udgjorde Kr. 37 464, hvilket Beløb blev benyttet, hvorhos Trondhjems Kommune tilskjød det manglende; det nye Anlæg kostede ca. 82 000 Kr.

Omfattende Arbeider har været iværksat om Brugen af Strand- og Kastenøter, om Indskrænkning i Fangst af Flyndre under Gydetiden, om ny Torskelov, samt om en kraftigere Fredning af Ferkvandsfiskerierne i de Trondhjemske Amter.

Et fra Bergen udgaaet Forslag om en Fællesorganisation for Landets Fiskeriselskaber har ikke vundet Bifald.

Derimod paagaar forberedende Arbeider med en Kredsordning inden Distriktet.

Forsøgsarbeider med Akklimatisering — Overføring af Skrubflyndre til Ferskvand — er foretaget af *L. Schmidt-Nielsen;* de foreliggende heldige Resultater synes at pege i den Retning, at mange Ferskvande skulde kunne benyttes som Opalingspladse for nævnte Flyndreart.

Arbeidet for at bekjæmpe Klipfisksoppens Udbredelse er støttet paa forskjellig Maade.

Til de ved Gjæslingulykken i Marts 1906 Forulykkedes Efterladte har Selskabet indsamlet Kr. 5 387.

Med et mindre Beløb har man kunnet begynde at grundlægge: «Trøndelagens Hjælpefond for Fiskere».

5. Bergværksdrift.

I Femaaret har følgende Gruber været i Drift i Amtet:

1. Røros Kobberværks Gruber, nemlig: Kongens, Muggruben, Christianus Sextus, Quintus, Hestekletten, Solskinsgruberne, Sletmo, Fløttum og Rødtjerngruberne.

Grubernes Produktion har i Femaaret været: Svovlkis 52 925 Ton med en Værdi af Kr. 1 084 375 eller gjennemsnitlig pr. Aar 10 585 Ton med en Værdi af Kr. 216 875; Kobbermalm 74 275 Ton med en Værdi af Kr. 2 413 975 eller gjennemsnitlig 14 855 Ton med en Værdi af Kr. 482 795; Chrommalm 328 Ton med en Værdi af Kr. 19 680. Arbeiderantallet ved Gruberne har i Gjennemsnit været 462 Mand.

I 1903 blev bygget en Tougbane paa 9 050 Meters Længde fra Storvarts Grube til Hytten. Desuden er der saavel i Storvarts Grube som i Muggruben lagt Tougfordrebane igjennem Grubernes hele Længde. Ved Hyttedriften er i Femaaret produceret 3 176 Ton Kobber med en Værdi af Kr. 3 572 952.00 eller i Gjennemsnit pr. Aar 635 Ton Kobber med en Værdi af Kr. 714 590.00. Ved Hytten har 77 Mand været beskjæftiget i Gjennemsnit pr. Aar.

2. Killingdals Grube i Aalen, Produktion 78 980 Ton Kis, gjennemsnitligt Belæg 116 Mand.

I Femaaret er bygget elektrisk Kraftstation ved Gulfossen, hvorfra er lagt Ledning til Gruben, hvor nu Fordring, Vandlensning m. m. foregaar ved Elektricitet.

3. Kjøli Gruber, Aalen, Produktion 68 463 Ton Kis, gjennemsnitligt Belæg 107. Gruben er i Femaaret gaaet over til et engelsk Selskab, der har bygget Tougbane til Reitan Station, opført nyt Maskineri, Huse m. v. ved Gruben.

4. Meldalens Forekomster. Disse er, navnlig Løkkens, Høidals, Aamots, Grefstadfjelds, Dragsets, Holums m. fl. Forekomster, gaaede over til Orkla Grube Aktiebolag, der agter at iværksætte en efter vore Forhold betydelig Drift. I Anledning heraf er større Undersøgelsesarbeider, væsentlig i Løkkens Gruber, igangsat og forberedende Arbeider paabegyndt. Fra Dragset Gruber er produceret 6 277 Ton Kis, væsentlig inden Overgangen til nævnte Selskab. Gjennemsnitligt Belæg 63 Mand.

Ved Hultraa Grube i Holtaalen samt Sjøla Grube i Klæbu har der i en kortere Tid været Drift.

6. Industri, Haandværk m. v.

Af størst Betydning for Amtet er de Anlæg, der vedkommer Træforædlingen.

Det største Brug i Amtet er formentlig Strandheim Brug i Orkedalen, tilhørende M. Thams & Co. Bruget omfatter Sagbrug, Høvleri, Kassebordfabrikation og Bygningsforretning m. m. med Salg og Export af alle Slags Trævarer, bl. a. færdige Huse. Ved selve Bruget sysselsættes ca. 300 Mand, og Afskibningen har i Femaaret været ca. 6 000 Standard aarlig.

Ved Siden af dette Brug nævnes Hommelvik Dampsag og Høvleri i Malvik, Reitan Brug i Gjeitestranden med 40 à 50 Arbeidere og en aarlig Produktion af gjennemsnitlig noget over 1 000 Standard forskjellig Last foruden Bagved og Affald, samt i Klæbu Hyttefossen Sagbrug og de Angellske Stiftelsers Sagbrug, førstnævnte med ca. 50 Arbeidere og en Produktion af ca. 1 500 Standard aarlig.

Iøvrigt er der opgivet at være i Strinden og Selbu Fogderi ialt 30 Sagbrug, i Orkedalen mange mindre Sagbrug, i Guldalen 5 mindre Sagbrug og Høvlerier samt i Fosen endel mindre Sagbrug.

I Orkedalen findes der ogsaa to Fabriker, der driver Fabrikation af Møbler og Bygningsartikler med en Arbeidsstok af hver 12 à 15 Mand.

I Amtet findes 2 Papirfabriker, begge i Strinden, nemlig Ranheims Papirfabrik og Trondhjems Papir- og Papfabrik. Førstnævnte havde i 1905 108 Ar-

beidere med en Produktion af 3 235 Ton Cellulose, der ikke solgtes, men af Fabriken selv benyttedes til en Produktion af 2 836 Ton Papir. Sidstnævnte Papirfabrik beskjæftigede i 1905 20 Arbeidere og havde i samme Aar en Produktion af 500 Ton Pap.

Af Møllebrug findes der i Amtet kun et af Betydning, nemlig Hammerstrand Mølle i Buviken, tilhørende J. C. Piene & Søn i Trondhjem; ved samme, hvis Vandkraft repræsenterer ca. 500 H.-K, har de faste Arbeideres Antal i de sidste Aar været 40, og der har været formalet aarlig 160 000 à 170 000 Tdr. Rug og Byg.

Endel mindre Møllebrug findes forøvrigt i Amtet.

I Amtet er 1 Tøndefabrik, 4 à 5 Trankogerier i Fosen, 1 Dampfarveri i Orkedalen, 5 Teglværker i Guldalen og Strinden, 2 Garverier i Guldalen, 2 Mineralvandfabriker i Guldalen samt i Strinden og Selbu Fogderi 1 Værft og Støberi, 1 Dampmeieri, 1 Farveri, 1 Reberbane, 1 Shoddyfabrik, 1 Uldspinderi, 1 Vadmelstampe og 1 Benmølle samt de 2 nedenfor nævnte Torvstrøfabriker.

Af Betydning er endelig den i Flaa beliggende Ler kemiske Fabrik for Fabrikat af Benmel og Svovlsyre.

I Tiller ved Øvre Lerfoss har Trondhjems Elektricitetsværk sin Kraftstation. Den var ved Udgangen af 1905 udbygget med 3 Maskinsatser à 1 250 H.-K. eller tilsammen 3 750 H.-K. Vandbygningsanlægget var udført for 10 000 H.-K. og Anlægsværdien var Kr. 696 000. Senere er Stationen udvidet og Anlægsværdien øget.

I Orkedalen blev i 1905 paabegyndt Anlæg af Skjenaldfossens Elektricitetsværk. Det er senere bleven færdigt og forsyner nu Strandheim Brug og Private paa Orkedalsøren med Lys, ligesom det er Meningen, at det skal levere Kraft til Driften af den Jernbane, der for Tiden bygges i Orkedalen.

Haandværksdriften i Amtet er ikke af synderlig Betydning.

I Rissen forarbeides der dog aarlig ca. 35 000 1/4 og 1/8 Tønder til et Nettoudbringende af Kr. 7 à 8 000. I Orkedalen, Opdal, Støren, Budalen og Soknedalen arbeides der ligeledes endel Møbler af alle Slags, Kjøretøier, Kopper og Kar. I disse Herreder har ogsaa Haandværksdriften været i Fremgang. Produkterne afsættes væsentlig i Trondhjem, men ogsaa delvis af Distrikternes Handelsmænd.

Husfliden synes i Femaaret ikke at have gjort nogen Fremgang og at være uden synderlig Betydning i saagodtsom hele Fosen samt Strinden og Selbu Fogderier med Undtagelse af Selbu Herred Derimod har den været i Fremgang i enkelte af Guldalens Distrikter, navnlig i Støren, Horg, Singsaas, Budalen og Soknedalen. I Orkedalen staar vistnok Husfliden jevnt godt over hele Fogderiet. Navnlig staar Husfliden høit i Orkedalen Herred, hvor der — foruden de under Haandværksdriften nævnte Produkter — i ganske stor Udstrækning leveres Kurv-

arbeide og Lauper (Tiner). I Orkedalen Herred saavelsom ogsaa i Opdal findes flere flinke Træskjærere, som forarbeider ikke saa lidet saadanne Sager.

Til Fremme af Husfliden virker i Trondhjem en kvindelig Haandgjerningsskole samt Selskabet «Norsk Husflids Venner for Trondhjem og Omegn». Denne sætter aarlig i Gang Husflidsskoler i forskjellige af Amtets Herreder og har Udsalg i Trondhjem af Husflidsprodukter. Saavel til den kvindelige Haandgjerningsskole som til ovennævnte Selskab yder Amtskommunen — foruden Staten og Trondhjem Kommune — Bidrag med henholdsvis Kr. 200 og Kr. 300 aarlig.

I Budalen virker ogsaa en Forening til Husflidens Fremme.

Af Isbrug findes i Strinden et. I Vinteren 1905—1906 blev ved Bruget skaaret et Kvantum af ca. 800 Reg.-Ton Is. Iøvrigt findes der i Amtet 5 Isbrug i Fillan og 6 i Frøien, der blot skjærer ubetydelige Kvanta, tilsammen ca. 60 Ton, til Konservering af den Fisk, som Isbrugenes Eiere selv lægger ned.

Af Stenbrud bemærkes Almli i Børsen, hvor der i 1905 er udvundet Sten (Heller, Brosten og Mursten) til en Værdi af Kr. 9 500. Iøvrigt findes der i Amtet 2 Graastensbrud, 3 Skiferbrud og 1 Marmorbrud, men deres Drift er ikke af synderlig Betydning.

Torvdrift foregaar i de Herreder, hvor Torv benyttes til Brændsel Af egentlige Torvdriftsanlæg findes kun en Torvstrøfabrik i Tiller og en i Strinden samt Røros Værks Torvdrift. Den samlede Produktion i 1905 er opgivet at have en Værdi af ca. Kr. 8 000.

Hvad angaar Baadbyggeri, angives der i Aafjorden i Femaaret at være bygget og solgt 2 150 Baade til en Værdi af Kr. 74 000, hvilket viser Fremgang fra forrige Femaar. Iøvrigt viser ikke Baadbyggeriet i Amtet nogen Fremgang, idet der ved de 3 Baadbyggerier, der udenfor Aafjorden findes i Amtet, nemlig i Børsen, Malvik og Frøien, i 1905 kun er bygget tilsammen 13 Baade af forskjelligt Slags til en samlet Værdi af ca. Kr. 10 000.

7. Handel.

Ved Udgangen af Aaret 1905 fandtes der efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver 300 Landhandlerier i Amtet, hvoraf 136 i Fosen, 40 i Orkedalen, 74 i Guldalen og 52 i Strinden og Selbu Fogderi. I 1900 var Landhandlernes Antal 296.

Af Forbrugsforeninger fandtes ved Udgangen af 1905 39 med en Omsætning af noget over $1^1/_2$ Million Kroner mod ved Udgangen af 1900 47 med omtrent samme Omsætning.

Rettighed til Smaasalg eller Udskjænkning af Brændevin findes ikke i Amtet. Ved Udgangen af 1905 fandtes der et Samlag, nemlig paa Røros, med

almindelige Rettigheder til Udskjænkning og Salg af Øl og Vin, hvilket imidlertid senere er nedlagt.

Iøvrigt findes der i Amtet kun en almindelig Rettighed til Skjænkning af saadan Drik, nemlig ved et Udflugtssted ved Lerfossen, 1/2 Mils Vei fra Trondhjem, samt omkring 20 med Rettighed til Skjænkning til Reisende m. v.

8. Skibsfart.

Angaaende de i Femaaret i Amtets Landdistrikt hjemmehørende Fartøier henvises til nedenstaaende fra Det statistiske Centralbureau modtagne Opgave:

Aar.	Seilfartøier.		Dampfartøier.	
	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.
1901	186	4 943	5	701
1902	193	5 102	5	701
1903	205	5 244	4	638
1904	221	5 351	6	659
1905	216	5 137	7	632

Fosens og Indherreds Dampskibsselskaber trafikerer Fosendistrikterne, Orkedals Dampskibsselskab underholder med et Dampskib en Rute Trondhjem—Orkedalsøren og mellemliggende Steder, og Gulos Dampskibsselskab med et Dampskib en Rute mellem Trondhjem og de ved Gulosen liggende Distrikter. Fosens og Indherreds Dampskibsselskaber er statsunderstøttet.

9. Andre Næringsveie.

I Femaaret er der i Amtet fældet følgende Antal Elgsdyr, Vildren og Hjort:

Aar.	Elgsdyr:		Sum.	Vildren.	Hjort.
	Okser.	Kjør.			
1901	33	23	56	6	78
1902	55	43	98	[1]	164
1903	48	26	74		143
1904	61	49	110		114
1905	66	51	117		125

[1]) Vildren fredet fra 1902 til 1906.

Over Antallet af fældede Rovdyr og Rovfugle hidsættes følgende Opgave:

Rovdyr og Rovfugle.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Bjørne	-	-	-	-	-
Ulve	-	-	18	-	1
Gauper	6	3	2	8	6
Jerve	-	1	2	-	-
Ræve	631	459	727	1 142	930
Maare	198	149	123	104	184
Otere	200	137	197	206	203
Lommer	1 002	748	533	420	430
Ørne	43	60	62	52	77
Hubroer	31	34	130 [1]	98	34 [2]
Falke	35	82	184	57	47
Hønsehøge	240	277	396	201	155
Spurvehøge	398	727	833	356	417

Der er derhos, ifølge derom af Amtsformandskabet fattet Beslutning i 1903, udbetalt Præmier:

i 1904 for 55 Ravne og 561 Kraaker,
- 1905 - 83 — - 1 471 —

De samlede Skudpræmier andrager til ialt Kr. 22 268.

Af andre Næringsveie kan nævnes Bortleie af Jagt- og Fiskerettigheder. Her er navnlig Bortleie af Hjortejagt paa Hitteren af Betydning. Jagten er bortleiet væsentlig til Udlændinger, og de Leiesummer, som betales til Opsidderne paa Øen, antages ialfald at udgjøre Kr. 12 à 15 000 aarlig. Hertil kommer de Indtægter, Opsidderne paa anden Maade har af Jægerne.

Med Hensyn hertil har Fogden i Fosen fremholdt Ønskeligheden af, at Staten indkjøber de større Skoge paa Hitteren; thi med den stærke Udhugst, som fremdeles, efter hvad han anfører, paagaar i Skogene der, vil Hitteren snart være afskoget, og da vil Hjorten ikke længere finde noget Tilholdssted paa Hitteren.

Ogsaa Elgjagt bortleies endel, uden at dog Indtægten heraf antages at være af synderlig Betydning.

Med Hensyn til Bortleie af Fiskerettigheder henvises til hvad derom er anført under Fiskerier.

[1] Heraf 3 Stenugler.
[2] — 1 Stenugle.

10. Kommunikationer.

Angaaende Veivæsenet har Amtets Veimester meddelt følgende Opgaver:

Til Veivæsenet er i Femaarsperioden ydet følgende Bevilgninger:

1. Til Nyanlæg og Omlægninger:

Veie.	Aar.	Stats-bevilgning. Netto.	Amts-bevilgning. Netto.	Herreds-bidrag.	Sum.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
a) Hovedveie.	1901	74 800	25 375	-	100 175
	1902	69 450	19 550	-	89 000
	1903	66 450	18 550	-	85 000
	1904	63 170	18 430	-	81 600
	1905	60 150	17 850	-	78 000
	Sum 1901—1905	334 020	99 755	-	433 775
b) Bygdeveie.	1901	0	0	0	0
	1902	3 000	2 345	-	5 345
	1903	5 000	4 545	-	9 545
	1904	6 400	4 545	8 000	18 945
	1905	9 000	9 720	4 000	22 720
	Sum 1901—1905	23 400	21 155	12 000	56 555

2. Vedligehold af Hovedveie (udenfor Naturalarbeidet), heri ikke iberegnet Løn til Veivogtere, Brovogtere og Færgemænd:

Aar.	Staten [1]).	Amtet.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	4 900	22 560	27 460
1902	4 900	29 840	34 740
1903	5 060	31 195	36 255
1904	6 060	34 150	40 210
1905	6 060	21 210	27 270
Sum 1901—1905	26 980	138 955	165 935

[1]) Mellemrigsveien Røros—Rigsgrænsen og Veien i Drivdalen.

Vedligeholdet af samtlige offentlige Veie i Aaret 1905, iberegnet saavel kontante Bidrag som Naturalarbeidet:

Aar.	Staten.	Amtet.	Herrederne.		Sum.
			Kontant.	In natura.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1905	4 784.00	28 195.60	34 133.80	136 486.60	203 600.00

I Femaarsperioden er følgende Hovedveisanlæg oparbeidede og afleverede til Vedligehold:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny Vei.	Længde omlagt Vei.	Medgaaede Omkostninger.	Veibredde.	Veidæksanordning.
			Km.	Km.	Kroner.	m.	
Støren og Soknedalen	Korporalsbro med tilstødende Vei	Omlægning	-	0.350	22 515.90	4.0	Chaussée. Hvælvbro, 20 m. Spænd.
Selbu	Setsaas—Vinsmyr	Do.	-	7.1	96 876.98	2.6 og 4.0	Chaussée.
Rissen	Rissen—Hasselvik	Nyanlæg	8.470	-	126 605.63	2.6 og 4.0	Grusdække.
		Sum	8.470	7.450	245 998.51		

Følgende Hovedveisanlæg er igangsatte og under Oparbeidelse:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Overslag.	Veibredde.	Veidæksanordning.
			Kroner.	m.	
Børsen og Orkedalen	Børsens Kirke—Orkedalsøren	Omlægning	201 000.00	2.6 og 4.0	Chaussée.
Opdal	Aune—Stekern	Do.	320 000.00	4.0 og 3.5	Do.

I Femaarsperioden er ingen Bygdeveisanlæg med Stats- og Amtsbidrag fuldførte.

Følgende Bygdeveisanlæg er under Oparbeidelse:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny Vei.	Længde omlagt Vei.	Medgaaede Omkostninger. Overslag.	Veibredde.	Veidæksanordning.
			Km.	Km.	Kroner.	m.	
Osen	Osens Kirke—Hestmoen	Omlægning	-	11.740	57 000.00	3.25	Grus.
Fillan	Børøsund—Akset	Nyanlæg	15.796	-	46 900.00	3.25	Do.
Hitteren	Hopsjø—Strøm med Sidearm til Hestnes	Do.	16.638	-	43 780.00	3.25	Do.
Klæbu	Tanemsmo—Klæbu Blindeskole	Omlægning.	-	3.805	24 900.00	3.25	Do.
		Sum	32.434	15.545	172 580.00		

Oversigt over Veilængder:

Ved Nybygning og Omlægning har Amtets Veinet undergaaet følgende Forandring i Femaaret:

	Hovedveie.	Bygdeveie.	Sum.
	Km.	Km.	Km.
Nybygning	8.470	60.430	68.900
Omlægning	7.450	24.320	31.770
Sum	15.920	84.750	100.670

Som Følge af disse Anlæg og Omlægninger bliver den samlede Veilængde ved Udgangen af 1905:

Fogderier.	Hovedveie.	Bygdeveie.	Sum.
	Km.	Km.	Km.
Fosen	158.3	408.1	566.4
Guldalen	209.9	362.7	572.6
Orkedalen	213.1	96.7	309.8
Strinden og Selbu	108.5	413.2	521.7
Sum	689.8	1 280.7	1 970.5

En Jernbanelinie er opstukket fra Orkedalsøren til Svorkmo i Orkedalen. Linien er 17 km. lang og som Drivkraft skal benyttes Elektricitet. Anlægget udføres af Chr. Salvesen og Chr. Thams's Kommunikationsaktieselskab, og det er hovedsagelig de betydelige Metalforekomster i den øvre Del af Orkedalen og den nedre Del af Meldalen, som har foranlediget Anlægget. Koncession er meddelt Selskabet ved Kronprinsregentens Resolution af 1 Marts 1904. Anlægget antages fuldført i Aaret 1908 og vil antagelig blive forlænget til Løkkens m. fl. Gruber i Meldalen. Jernbaneanlægget udføres for private Midler uden noget Bidrag af Statskassen. Man maa forudsætte, at ovennævnte Gruber, Jernbanen og den derved foranledigede Trafik vil bringe Distriktet betydelig Fremgang.

Angaaende Telegraf- og Telefonvæsenet har Telegrafinspektøren i Trondhjems Kreds oplyst følgende:

«I 1901 byggedes en Telefonlinie fra Kverven til Titran, hvor Station oprettedes. Samme Aar aabnedes Selbækken Station.

I 1902 byggedes en Telefonlinie fra Trondhjem til Rigsgrænsen og en Linie fra Trondhjem til Stjørdalshalsen, hvorved Hommelvik fik en bedre Forbindelse med Trondhjem. Telefonstationer oprettedes paa Nestavold og Sørlien.

I 1903 byggedes en Telefonlinie fra Trondhjem til Rissen, hvor Station oprettedes. Denne Linie forlængedes i 1904 til Ophaug. Samme Aar aabnedes en Rigstelefonstation paa Eide i Orkedalen.

I 1905 ophængtes en Telefonlinie fra Ophaug til Valdersund, som saaledes blev knyttet til Rigstelefonnettet. Ligeledes byggedes en Telefonlinie fra Vikstrøm til Kjerringvaag, hvor Station aabnedes. Samme Aar oprettedes Telegrafstation i Thamshavn.

Da der i denne Femaarsperiode kun har været stillet forholdsvis smaa Midler til Disposition for Nyanlæg, har Udførelsen af mange høist paakrævede Anlæg maattet udskydes, saaledes flere Anlæg i Fosen, hvor mange Herreder endnu helt mangler Telefon.»

Af Skydsstationer findes inden Amtet 62 faste og 20 Tilsigelsesstationer. I Amtet ligger 2 Fjeldstuer, nemlig Kongsvold og Drivstuen paa Dovre.

Af Postaabnerier og Brevhuse er i Femaaret oprettet henholdsvis 18 og 6. Ved Udgangen af 1905 udgjorde Antallet af Postaabnerier 139 og af Brevhuse 31. I Femaaret blev nedlagt 2 Postaabnerier.

Nogen synderlig Turisttrafik har ikke foregaaet i Amtet. Amtet har imidlertid mange Betingelser for en saadan. Man har begyndt Arbeidet for at forøge samme, og man maa derfor forudsætte, at den med Tiden kan blive af Interesse.

II. Kommunal Husholdning.

Herredsskatydernes samlede Formue og Indtægt m. v. var ifølge den officielle Statistik ved Udløbet af Femaarsperioden følgende:

Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Herredsskat			Antagen Indtægt		Herredsskat		Herredsskat	
				paa Formue.	paa Indtægt.	Til-sammen.	pr. Indvaaner.	pr. Skatyder.	pr. Indvaaner.	pr. Skatyder.	paa 1000 Kr. Formue.	paa 100 Kr. Indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
29 576	62 612 620	12 885 000	7 905 875	129 212.08	466 259.30	595 471.38	132	412	6.13	20.12	1.98	7.36

Af det ved Amtskontoret udarbeidede Tableau over Resultater af Skatteligningerne for 1905 hidsættes følgende:

Af Amtets samtlige Indvaanere var 30.43 Pct. Skatydere til Kommunerne.

Af Skatyderne var 30.12 Pct. Gaardbrugere, 61.27 Pct. Kaarfolk, Husmænd, Inderster, Arbeidere og Tjenere og 8.61 Pct. Embeds- og Bestillingsmænd, Forretningsmænd o. l. samt Haandværkere i selvstændig Stilling.

Gjennemsnitsindtægten for Gaardbrugere var ca. 582 Kr.

Gjennemsnitsindtægten for Kaarfolk, Husmænd, Inderster, Arbeidere og Tjenere var ca. 255 Kr.

Gjennemsnitsindtægten for Embeds- og Bestillingsmænd, Forretningsmænd o. l. samt Haandværkere i selvstændig Stilling var ca. 943 Kr.

Herredskommunernes Gjæld anføres i «Statistik over Norges kommunale Finanser i 1904» at have udgjort Kr. 1 171 598 mod Kr. 699 625 i 1900, medens den samlede Formue anføres i 1904 at have udgjort Kr. 3 446 596 mod Kr. 2 614 478 i 1900.

Amtets Matrikulskyld udgjorde ved Udgangen af 1905 29 717 Mark og 87 Øre. Antallet af særskilt skyldsatte Brug udgjorde til samme Tid 14 924.

Til Bestridelse af Amtskommunens Udgifter udlignedes pr. Skyldmark: i 1901 Kr. 5.00, i 1902 Kr. 5.00, i 1903 Kr. 4.50, i 1904 Kr. 5.00 og i 1905 Kr. 5.10.

I 1902 fattede Amtstinget Beslutning om at benytte sig af den Adgang, Skatteloven aabner, til at overføre endel af Amtskassens Udgifter paa Herrederne. Tilfølge denne Beslutning udlignedes i 1902 Kr. 30 000, i 1903 Kr. 30 000, i 1904 Kr. 36 000 og i 1905 Kr. 36 000.

Amtskommunens Eiendele og Gjæld var ved Udgangen af Femaaret:

Eiendele:

1.	Skjetlein Landbrugsskolegaard med Besætning, Redskaber og Inventar	Kr.	180 000
2.	Amtskommunens Andel i det nye Sygehus i Trondhjem	-	150 000
		Kr.	330 000

Gjæld:

1.	Amortisationslaanet af 1902 tilrest	Kr.	318 000
2.	— - 1904 —	-	95 000
3.	Pantelaan paa Landbrugsskolegaarden	-	10 550
		Kr.	423 550

Amortisationsfondet af 1902 er optaget i Trondhjems Sparebank, forrentes med 4 Pct. og amortiseres i 20 Aar. Laanet af 1904 er optaget i Nordenfjeldske Kreditbank og forrentes og amortiseres som Laanet af 1902.

Laanebeløbene er anvendt hovedsagelig til Indkjøb af og Nybygning paa Skjetlein Landbrugsskole samt til at udrede Amtets Andel, Kr. 150 000, i det nye Sygehus i Trondhjem.

Til Amtets Folkeskoler er i Femaaret af Amtskassen aarlig bevilget gjennemsnitlig Kr. 16 874, der svarer til en gjennemsnitlig Udligning af $17^2/_5$ Øre pr. Indvaaner af Amtets Landdistrikts Folketal.

12. Arbeiderforhold.

Tjenerlønninger og Arbeidspriser har ved Udgangen af Femaaret været:

Tjenestegutter (iberegnet Værdien af Kost og Logi m. v.) fra Kr. 275 til Kr. 500,
Tjenestepiger fra ..... - 170 - - 330.

Gjennemsnitslønnen for Husmænd og Dagarbeidere har stillet sig saaledes:

	Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
	Sommer		Vinter		Sommer		Vinter	
	fra	til	fra	til	fra	til	fra	til
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Husmænd (Pligtarbeide)	1.00	2.00	0.80	1.50	0.40	1.60	0.27	1.00
Dagarbeidere:								
Mænd	2.00	3.00	1.30	2.50	1.20	2.50	0.80	1.80
Kvinder.....	1.30	1.90	0.70	1.50	0.50	1.50	0.40	0.80

Den sædvanlige Arbeidsløn for voksne Arbeidere stiller sig saaledes:

For Tømmerhuggere ..... fra Kr. 1.60 til Kr. 3.60
- Tømmerkjørere med Hest ..... - - 3.50 - - 6.00
- Do. uden Do. ..... - - 1.50 - - 3.00
- Sagbrugsarbeidere ..... - - 2.00 - - 3.00
- Hustømmermænd ..... - - 2.30 - - 3.20
- Smedarbeidere..... - - 2.00 - - 3.50
- Tømmerfløderc..... - - 2.40 - - 3.00
- Landarbeidere..... - - 2.00 - - 3.50
- Teglværksarbeidere ..... - - 1.00 - - 2.75
- Bergværksarbeidere..... - - 1.80 - - 3.00
- Stenbrydere ..... - - 2.20 - - 2.60
- Smedsvende..... - - 2.40 - - 2.50
- Skræddersvende ..... - - 2.30 - - 2.50
- Skomagersvende ..... - - 2.00 - - 2.50

Arbeidspriserne er i Femaaret steget endel, men herimod er ogsaa Priserne paa Livsfornødenheder stegne.

I Amtet findes 20 Arbeiderforeninger og 18 Syge- og Understøttelseskasser.

13. Slutning.

Angaaende Indtægts- og Formuesforhold henvises til Afsnit 11 foran.

Antallet af Sparebanker i Amtets Landdistrikt var ved Udgangen af 1905: 31. Sparebankernes samlede Formue var Kr. 1 259 633 og Forvaltningskapitalen Kr. 13 325 190[1]).

Antallet af Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner i Femaaret var:

Fogderier.	Afholdte Exekutioner og Udpantninger.		Afholdte Tvangsauktioner over fast Gods og Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kroner.		Kroner.
Fosen	11 453	555 732.73	204	213 759.64
Orkedalen	1 888	250 948.94	49	69 221.00
Guldalen	2 276	320 193.57	57	58 183.73
Strinden og Selbu	5 111	413 680.24	138	958 268.37
Tilsammen	20 728	1 540 555.48	448	1 299 432.74
De tilsvarende Beløb var i forrige Termin	17 529	872 943.00	259	409 537.00

[1]) I forrige Femaarsberetning maa formentlig foreligge en Feil med Hensyn til Sparebankernes Formue og Forvaltningskapital, der er opført med henholdsvis Kr. 2 389 021 og Kr. 24 587 846. Trondhjems Sparebank og Haandværkerforeningens Sparekasse, som begge har Sæde i Trondhjem, er antagelig medtaget under Landdistriktet. Medtages disse nu, udgjør Formuen Kr. 3 008 825 og Forvaltningskapitalen Kr. 30 082 270.

Antallet af tinglæste og aflæste Panteheftelser var:

a. i faste Eiendomme:

Sorenskriverier.	Tinglæste.		Aflæste.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kroner.		Kroner.
Fosen	1 457	1 986 903.83	875	1 094 325.98
Orkedalen	699	972 974.00	478	491 695.00
Guldalen	1 105	1 994 120.00	590	561 887.73
Røros	443	553 047.00	315	296 938.00
Strinden og Selbu	1 668	5 902 655.00	891	3 910 119.00
Tilsammen	5 372	11 409 699.83	3 149	6 354 965.71
De tilsvarende Beløb var i forrige Termin	4 365	8 705 079.00	2 993	5 876 889.00

b. i Skib:

Sorenskriveri.	Tinglæste.		Aflæste.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kroner.		Kroner.
Strinden og Selbu	3	30 913.00	1	1 800.00

Af Forsikringsindretninger var ved Udgangen af 1905 i Virksomhed:

32 Brandforsikringsindretninger med en Forsikringssum pr. 31 December 1905 af Kr. 50 138 903. I Femaaret er Erstatninger udbetalt med Kr. 57 757.96.

7 Kreaturforsikringsindretninger med Forsikringssum pr. 31 December 1905 Kr. 393 285. Der er desuden 2 Foreninger, hvor Forsikringssummen ikke fastsættes paa Forhaand, da Kreaturerne først taxeres, naar de har faaet Skade. Erstatninger er i Femaaret udbetalt med Kr. 8 853.40.

1 Assuranceforening for Baade med Forsikringssum pr. 31 December 1905, stor Kr. 35 985. I Erstatninger er i Femaaret udbetalt Kr. 2 065.

Ved Udgangen af Femaaret henstod i Amtets Overformynderier:

i Fosen	Fogderi	261	Myndlinger	med	samlet	Kapital	Kr. 211 231.33
- Orkedalen	—	117	—	-	—	—	- 203 406.21
- Guldalen	—	156	—	-	—	—	- 163 182.00
- Strinden og Selbu	—	170	—	-	—	—	- 385 053.98

I hele Amtet 704 Myndlinger med samlet Kapital Kr. 962 873.52.

Ved Udgangen af 1900 var Myndlingernes Antal 677 med Kapital Kr. 891 186.

Sundhedstilstanden maa i Femaarsperioden i det hele betegnes som tilfredsstillende.

Vaaren 1905 optraadte en mindre Koppeepidemi i Buviken og samme Aars Sommer forefaldt endel Tilfælde af Poliomyelit paa forskjellige Steder inden Amtet.

Af de i 1904 opgivne Dødsfald, tilsammen 1 286, døde 248 af epidemiske Sygdomme, og af Resten, 1 038, faldt 216 paa Tuberkulosen, som af de enkelte Sygdomme er den, der kræver de fleste Ofre. Et Tuberkulosehjem er i Femaarsperioden oprettet paa Røros, og adskillige Patienter er indlagt i Hjemmet efter Tuberkuloselovens § 6.

Den spedalske Sygdom viser fremdeles Tilbagegang. Fra Amtet og Trondhjems By var der ved Udgangen af 1900 paa Reitgjerdets Pleiestiftelse indlagt 50, hvorhos der fandtes 30, som ikke forpleiedes i Asyl. Ved Udgangen af 1905 var der fra Amtet og Trondhjems By paa Stiftelsen 34 Personer, hvorhos der i Amtet fandtes 16 Personer, hvoraf 12 i Fosen, der ikke forpleiedes i Asyl. Amtet har intet særskilt Sygehus, hvorimod Syge fra Landdistriktet ifølge Kontrakt med Trondhjem By kan indlægges paa det af Trondhjems Kommune opførte nye Sygehus, til hvis Opførelse Amtskommunen har bidraget Kr. 150 000.

Betalingen for Patienter paa almindelig Forpleining har i Femaaret udgjort Kr. 2.55 pr. Dag. Heraf faar i Henhold til Amtstingets Beslutning af 1902 hver Patient af Amtskassen refunderet Kr. 1.00 pr. Dag. Amtskommunens Udgifter i denne Anledning har udgjort i 1903 Kr. 665, i 1904 Kr. 4 189 og i 1905 Kr. 4 549.

Udgifterne til Sundheds- og Medicinalvæsenet forøvrigt har i Femaarsperioden udgjort tilsammen Kr. 42 869 eller gjennemsnitlig Kr 8 574 aarlig. Heri er ikke medtaget Udgifterne vedkommende Jordemoder- og Vaccinationsvæsenet samt Sindssyge.

Amtets Sindssygeudgifter og de Sindssyges Antal har udgjort:

i 1901	237	Sindssyge	Kr. 21 089
- 1902	238	—	- 21 166
- 1903	237	—	- 20 925
- 1904	245	—	- 22 760
- 1905	265	—	- 24 150

Forpleiningsgodtgjørelsen for Sindssyg, bortsat i Privatforpleining, er steget adskillig.

Udgifterne ved døve, blinde og aandssvage Børns Ophold ved Anstalter og Børnenes Antal har udgjort:

i 1901	37	Børn	Kr. 7 771
- 1902	35	—	- 9 092
- 1903	29	—	- 6 965
- 1904	33	—	- 7 169
- 1905	37	—	- 7 640

Ædrueligheds tilstanden maa betegnes som god.

Sædelighedstilstanden er, naar man tager Hensyn til den iøvrigt ufuldkomne Maalestok for samme, som ligger i Antallet af uegte Fødsler, mindre god, idet Procentforholdet af disse i Amtet stiller sig efter den officielle Statistik blandt de ugunstigste i Landet.

I Amtet virker foruden Folkeskolerne en Folkehøiskole i Orkedalen, 2 Amtsskoler, hvoraf den ene er fast, den anden flytbar, samt en af den trønderske Indremission oprettet Ungdomsskole i Strinden. Amtsskolerne og Folkehøiskolen har havt Bidrag saavel til Drift som til Stipendier for trængende Elever og Indremissionens Ungdomsskole har havt Bidrag til Stipendier.

B. Trondhjem Kjøbstad.

Angaaende den økonomiske Tilstand i Trondhjem By i Femaaret 1901—1905 tillader jeg mig at henvise til den efterstaaende Beretning fra Trondhjems Magistrat.

Trondhjem den 31 Oktober 1907.

H. P. K. Knudtzon,
kst.

Beretning

om Kjøbstaden Trondhjems økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængden

udgjorde ved Udgangen af 1900 38 156 Mennesker, fordelt saaledes paa Menighederne:

Domkirkens	Menighed	6 832,
Vor Frue Kirkes	—	5 706,
Ilens	—	4 359,
Baklandets	—	21 259.

Den kommunale Tælling pr. 31 December 1904 udviser 40 326 Personer, hvoraf i:

Domkirkens	Menighed.....	6 879,
Vor Frue Kirkes	—	5 827,
Ilens	—	4 629,
Baklandets	—	22 991.

Det bemærkes, at den næste kommunale Folketælling, pr. 31 December 1906, udviser 41 764 Mennesker. Folketallet ved Periodens Slut tør deraf sluttes at have udgjort ca. 40 900, hvilket betegner en Tilvekst i Perioden af ca. 2 750 Individer.

I forrige Femaarsperiode var Tilveksten mere end dobbelt saa stor.

I 1855 var Folkemængden ca. 16 000. I 50 Aar er den altsaa vokset med ca. 25 000.

Folkemængdens Bevægelse reguleres delvis ved Udvandringen, som — til Lande udenfor Europa — stiller sig saaledes:

Aar.	Antal.	Heraf hjemmehørende i Trondhjem.			
		Mænd.	Kvinder.	Børn.	Tilsammen.
1901	3 950	73	56	28	157
1902	6 213	123	126	52	301
1903	8 937	172	144	67	383
1904	5 698	112	105	44	261
1905	5 256	121	139	38	298
Tilsammen i Femaaret	30 054,	hvoraf hjemmehørende i Trondhjem.....			1 400

I forrige Femaarsperiode udgjorde de i Trondhjem hjemmehørende Emigranter blot 401.

Overskuddet af Fødte over Døde har været ca. 645 aarlig (Fødslerne omtrent dobbelt saa mange som Dødsfaldene).

Der er saaledes i Perioden indflyttet til Byen ca. 925 flere, end der samtidig er udflyttet fra den.

2. Haandværk og Industri.

Bestyrelsen for Trondhjems Haandværks- og Industriforening har afgivet eu Udtalelse, hvoraf hidsættes:

«Femaaret 1901—1905 frembyder for Haandværkets Vedkommende Billedet af en jevn og rolig Fremadskriden i teknisk Dygtighed fra de forskjellige Fags Side. De stadig stigende Krav fra Konsumenterne er mødt med tilsvarende Anstrengelser fra Producenterne og med betydeligt Held.

Det kan med Tilfredshed noteres, at i flere Fag, f Eks. Metalvareindustrien og tildels i Pottemagerfaget, har man med Held taget Konkurrencen op med de udenlandske Varer, som for nogle Aar siden var saa dominerende. Især i Metalvareindustrien, de mekaniske Værksteder samt alle Fag, som har med Bygningsarbeide at gjøre, kan særlig Fremgang paavises. Den livlige Byggevirksomhed, især i den første Del af Perioden, skabte en travl Virksomhed paa Værkstederne. Maskinerne tager mere og mere en fremtrædende Plads i Produktionen. Den Adgang, som haves til teknisk Undervisning, benyttes af Haandværksarbeiderne i adskillig Udstrækning, og det kommer det hele Haandværk tilgode. I samme Retning virker Kunstindustrimusæet som en væsentlig Faktor i Udviklingen af Smag og Indsigt i flere Grene af Haandværket

Fremdeles vil vi paapege, at Trondhjems Industrilotteri er gjenreist ved vor Forening, og at man har de bedste Forhaabninger for dets Trivsel og Nytte for Haandværket.

Hvad det økonomiske Udbytte af Virksomheden angaar, tør man gaa ud fra, at Arbeidet for Haandværksstanden har leveret den nødvendige Avance.

Nogen nævneværdig Skade ved Stansninger af Betydning har man ikke havt. Byggevirksomheden, som i saakaldte gode Tider let fristes til Forcering, har vel bevirket nogle Stansninger hos de mindre vel funderede Byggespekulanter; men det Tab, som derved er forvoldt for forskjellige Haandværkere, har disse heldigvis kunnet overstaa uden større Følger.

Naar der tales om Udbytte af Virksomhederne, kan man ikke undlade at pege paa den Hemsko, som ligger paa Udviklingen ved stedse stigende Skatter, og den stærke Tilbøielighed, som har vist sig at være tilstede, til at belaste Haandværk og Industri med Særskatter. Skal der fortsættes i dette Spor, vil Følgen blive saa betænkelig, at Fremtiden maa sees mørkt an.»

Af Industrianlæg fandtes ved Udgangen af 1905 129, som beskjæftigede 2 674 Arbeidere, nemlig:

Anlæggets Art.	Antal Anlæg.	Arbeidsstyrke.
Teglværk og Pottemageri	2	29
Metal- og Blikvarefabriker	2	60
Mekanisk Værksted og Støberi	10	1 140
Vognfabrik	1	10
Cyclefabrik	1	7
Traadspigerfabrik	1	23
Fabrik og Reparationsværksted for elektriske Apparater	3	12
Sæbe- og Sodafabrik	3	39
Gasværk	1	40
Uldspinderi og Farveri	3	58
Baand- og Lidsefabrik	1	35
Reberbane og Tougfabrik	2	22
Sagbrug, Høvleri, Snedkeri og Møbelfabrik	11	218
Tønde- og Dunkefabrik	2	44
Korkefabrik	1	10
Børste- og Penselfabrik	1	24
Vedhuggeri	4	8
Kaffebrænderi og Krydderimølle	3	13
Preservefabrik, Kjød- og Pølsefabrik	20	65
Meieri	1	6
Margarinfabrik	1	22
Ølbryggeri	3	137
Destillation og Spritfabrik	2	16
Mineralvandfabrik	4	30
Presgjærfabrik	1	5
Cigar og Tobaksfabrik	1	1
Berederi for Skindvarer	1	5
Dampvaskeri	1	34
Avis-, Bog- og Seddeltrykkeri	12	159
Seilmageri	2	6
Elektricitetsværk (Værksted og Maskinhal)	1	9
Biologisk Station	1	2
Optisk Værksted	1	9
Melkekontrolanstalt	1	4
Stenhuggeri	2	80
Kaabefabrik	6	59
Garveri og Læderfabrik	1	30
Skofabrik	2	65
Cementstøberi	1	18
Dampbagerier og Konditorier	11	102
Knækkebrød- og Kjexfabrik	1	18
Tilsammen	129	2 674

Stedets største Industrianlæg er fremdeles Trondhjems mekaniske Værksted. Arbeidernes Antal samt Omsætningens Størrelse har udgjort:

	Antal Arbeidere.	Omsætning.
1901	ca. 700	Kr. 2 200 000
1902/03	- 640	- 1 890 000
1903/04	- 780	- 1 960 000
1904/05	- 650	- 1 620 000
1905/06	- 750	- 2 080 000

Af nye Skibe er fra Værkstedet leveret:

1901	4,	Værdi	Kr. 950 000,	Br.-Ton	3 400
1902/03	9,	—	- 553 000,	—	1 700
1903/04	5,	—	- 1 040 000,	—	3 425
1904/05	8,	—	- 1 325 000,	—	4 510
1905/06	5,	—	- 1 245 000,	—	4 780

Foruden ved Trondhjems mekaniske Værksted finder Nybygning ogsaa Sted ved Ørens mekaniske Værksted, som atter har udvidet sin Bedrift ved Anlæg af ny Bedding med Tilbehør, og som gjennemsnitlig har beskjæftiget 150 Arbeidere.

Den økonomiske Tilstand blandt Byens Næringsdrivende maa utvilsomt ansees for at være gjennemgaaende god.

3. Handel, Bankvæsen, Assurance.

Børskomitéen har afgivet en Indberetning, hvoraf hidsættes:

Den stærke Fremgang, som udmærkede foregaaende Femaar, har ogsaa fortsat i de første 4 Aar af denne Periode, medens det sidste Aar har vist nogen Tilbagegang. Grunden hertil maa imidlertid tilskrives de extraordinære politiske Forhold (Unionsopløsningen), som virkede over det hele Land. Nedgangen har derfor været rent forbigaaende, og Byen maa fremdeles betegnes som fremadgaaende i alle Retninger. Grunden hertil maa væsentlig tilskrives Byens gode Kommunikationer, saavel landværts som særlig søværts, og da især ved Hurtigruterne, som har tilført Byen en betydelig øget Omsætning. I Forbindelse hermed maa nævnes Gjenoptagelse af ældre Gruber, Opdagelse af nye saadanne, Anlæg af Cellulose-, Træmasse- og Papirfabriker, saavel inden Landet som i Sverige, samt Carbidfabriken i Meraker. Disse Anlæg skaber en betydelig Omsætning, som i Forbindelse med den stærkt øgede Trafik med saavel fersk Fisk som saltet Sild og andre Fiskeprodukter Aar for Aar har øget Trondhjems Export, saa Byen nu indtager en fremskudt Plads blandt Landets Exportbyer, medens den tidligere hovedsagelig var en Importby.

I én Retning viser sig dog en stærk Tilbagegang, nemlig Omsætningen med Jämtland og Nord-Sverige. Naar undtages Sild og Fisk, har Handelen med dette vort forhen betydelige Opland helt siden Mellemrigslovens Ophør stadig gaaet tilbage for endelig — delvis selvfølgelig paavirket af de politiske Forhold — saagodtsom ganske at ophøre. Der tør dog være Grund til at tro, at de naturlige Forhold ligger saa bekvemt tilrette for denne Handelsforbindelse, at den efterhaanden vil gjenoprettes, naar Sindene kommer mere i Ro.

Toldintraderne, som i

1895 udgjorde ..... Kr. 1 655 680
og i 1900 var steget til ..... - 3 046 292,
udgjorde - 1904 ..... - 3 431 598.
I 1905 gik de imidlertid ned til ..... - 3 065 212,
men viser igjen i 1906 en jevn Stigning.

Handelsomsætningen viser følgende Tal:

Aar.	Indførselsværdi.	Udførselsværdi.	Samlet Omsætning.
	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.
1901	26 125	13 120	39 245
1902	23 948	13 314	37 262
1903	25 194	15 253	40 447
1904	25 484	14 054	39 538
1905	25 410	15 604	41 014

Specielt kan mærkes, at Indførselen fra Sverige pr. Merakerbanen af saget Virke udgjorde:

i 1901 til Trondhjem 26 039 m³, til Hommelvik 38 540 m³, tilsammen 64 579 m³,
- 1905 - — 20 741 - - — 53 740 - — 74 481 -

Antallet af Kontingentpligtige til Børsen har været 823 i 1901, jevnt stigende til 929 i 1905.

De optagne Vekselprotester har udgjort 2 135, 1 729, 2 051, 1 530 og 1 860
og de aabnede Konkurser 21, 20, 20, 20, 28
resp. for hvert af Aarene 1901 til 1905.

Norges Banks Diskonto var 1 Januar 1901 for Veksler 6½ Pct. og for Vekselobligationer 7 Pct.

Ved Periodens Slut var Diskontoen henholdsvis 5 og 6 Pct.

I Mellemtiden havde Diskontosatserne varieret mellem disse Yderpunkter, med en Nedgang til henholdsvis 4½ Pct. og 5 Pct. i den største Del af Aaret 1902, et Par Høstmaaneder i 1904 og 4 Vaarmaaneder i 1905.

For de private Bankinstituter — 9 i Tallet — har Perioden forløbet rolig og uden nævneværdige Tab.

Indskuddene i disse Banker udgjorde:

31 December 1900 ..... Kr. 29 558 700,
31 — 1905 ..... - 39 797 092.

Af indenbys Assuranceselskaber fandtes kun ét, nemlig Trondhjems Brandforsikringsselskab.

Antallet af de i Landets Almindelige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Bygninger m. v. stiller sig saaledes:

Aar.	Antal Eiendomme.	Forsikringssum.	Kontingent.	Brandskade.
		Kroner.	Kroner.	Kroner.
1901	2 698	55 614 090	173 024	75 890
1902	2 702	57 738 800	175 108	5 130
1903	2 715	60 199 130	178 861	113 280
1904	2 753	63 931 510	183 490	25 200
1905	2 773	65 728 550	186 678	52 155

I forrige Femaarsperiode var

den samlede Kontingent ..... Kr. 728 405
- — Brandskade ..... - 707 930

altsaa Overskud for Indretningen Kr. 20 475.

I Perioden 1901 – 05 var:

den samlede Kontingent ..... Kr. 897 161
- — Brandskade ..... - 271 655

altsaa Overskud for Indretningen Kr. 625 506.

4. Skibsfart.

Stedets Handelsflaade udgjorde:

Aar.	Dampskibe.	Tonnage.	Seilskibe.	Tonnage.	Samlet Tonnage.
1900	43	12 706	20	1 734	14 440
1905	53	17 658	20	5 828	23 486

Fremgangen i Tonnage er saaledes fremdeles meget god. Naar dette har kunnet finde Sted tiltrods for, at Fragtmarkedet i Perioden i det hele maa betegnes som mindre gunstig, viser dette formentlig, at man i Trondhjem i de senere Aar har kunnet drive Rederivirksomheden med større Indsigt end før, hvilket forhaabentlig indeholder de bedste Løfter for Fremtiden.

Nu som før er Stedets største Skibsfartsinteresse knyttet til Nordenfjeldske Dampskibsselskab, som ved Udgangen af 1905 eiede 19 Skibe med en Drægtighed af 13 813.98 brutto Reg.-Ton og med tilsammen 11 089 indic H.-K Virksomheden har været drevet som tidligere. Selskabets samlede Bruttoindtægt udgjorde i 1905 Kr. 3 175 947. Til Aktionærerne er hvert af Periodens Aar uddelt 6 Pct. Udbytte.

Skibsfarten mellem Trondhjem og Udlandet har været i jevn Vekst.

Saaledes ankom der

i 1901	402	Skibe med samlet Tonnage	231 619,
- 1905	472	—»—	277 813

og afgik

i 1901	420	Skibe med samlet Tonnage	237 457,
- 1905	475	—»—	272 954.

5. *Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.*

Sundhedstilstanden har i det hele været ret tilfredsstillende Af epidemiske Sygdomme har Nervefeber og Difteri, navnlig i de 2 sidste Aar, optraadt adskillig hyppigere end i forrige Periode. Nervefeberen har flere Gange optraadt i ganske heftige, men kortvarige, lokalt begrænsede Epidemier, som øiensynlig har skrevet sig fra Melkinfektion. Enkelte Gange, navnlig Vaaren 1904, var den ganske ondartet med ret mange Dødsfald. Difterien, som ogsaa er tiltaget i Hyppighed i Periodens senere Aar, har derimod i det hele forløbet mildt med forholdsvis faa Dødsfald.

Af andre Epidemier havde man i Begyndelsen af 1901, i Slutten af 1903 og i Begyndelsen af 1904 temmelig udbredte Mæslingepidemier, hvoraf den første var en Fortsættelse af en Epidemi i 1900. Skarlagensfeber har været sjelden. Disse Sygdomme har, ligesaa lidt som Kighoste, som nu og da er optraadt, optraadt strengt. For Kopper og andre importerede Sygdomme har man været forskaanet. Derimod optraadte Høsten 1905 endel Tilfælde af Poliomyelit, hvoraf nogle havde dødelig Udgang.

Mortaliteten har den hele Tid været forholdsvis lav; den gjennemsnitlige Dødelighed pr. Aar har i Perioden udgjort ca. 16.2 pro mille af Befolkningen (i 1903 15.1 pro mille og i 1904 17.5 pro mille). Den hyppigste Dødsaarsag er Tuberkulosen, som dog synes at være i nogen, omend hverken jevn eller rask Aftagen.

Dødeligheden blandt Smaabørn under 1 Aar har som Regel været 8 à 10 Pct. af de i Aaret Fødte. Bare i det usædvanligt varme Aar 1901 gik Smaabarndødeligheden op til henimod 15 Pct. af Antallet af Fødte.

Det nye Sygehus, hvortil Søndre Trondhjems Amt har bidraget Kr. 150 000, blev taget i Brug Sommeren 1902. Bygningerne bestaar af: Hovedbygning med Kjælderetage, 2 (for Midtpartiets Vedkommende 3) Etager og Loft, Bygning for Epidemiafdelingen, delt i 3 Afdelinger, for Tyfoidfeber, Scarlatina og Difterit, Økonomibygning, i hvis Kjælder er placeret Kjedlerne for Centralopvarmningsanlægget, Portnerbolig, Overlægebolig og desuden Lighus og Udhus.

Man mente at bygge stort nok for en længere Fremtid; forsaavidt er man dog allerede bleven skuffet, og en ny Epidemibygning skal man nu til at opføre ved Siden af den allerede existerende.

Angaaende Kommunens Finantser og økonomiske Forhold bemærkes:

Bykassebudgetterne for 1901—1905 viser følgende Totalsummer:

Udgifter.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Almindelige Anliggender.....	974 100	1 097 250	1 141 500	1 177 100	1 175 100
B. Folkeskolevæsen	194 400	216 100	233 600	236 100	250 000
C. Fattigvæsen :.....	156 800	171 800	203 900	205 000	201 200
Tilsammen Udgift	1 325 300	1 485 150	1 579 000	1 618 200	1 626 300
Indtægt (udenfor Byskat).....	228 000	311 000	338 000	365 000	389 000
Altsaa at udligne som Byskat	1 097 300	1 174 150	1 241 000	1 253 200	1 237 300

Byskatten blev som tidligere udlignet med $^1/_3$ paa de faste Eiendomme og $^2/_3$ paa Formue og Indtægt.

Den samlede Skattetaxt paa Byens skattepligtige Eiendomme har udgjort:

pr.	1 Januar	1901	Kr. 52 565 000
-	- —	1902	- 54 824 000
-	- —	1903	- 56 913 000
-	- —	1904	- 59 476 000
-	- —	1905	- 61 251 000
-	31 December	1905	- 62 151 000

Byskatten af de faste Eiendomme udlignedes:

i	1901	med	Kr. 6.826	pr.	Kr. 1 000	Taxtsum,
-	1902	- -	6.9645	- -	—	—
-	1903	- -	7.123	- -	—	—
-	1904	- -	7.0235	- -	—	—
-	1905	- -	6.7335	- -	—	—

Byskatten af Indtægt udlignedes:

i 1901 med Kr. 10.72 [1]) af Kr. 100 skatbar Indtægt,
- 1902 - - 10.89 [2]) - - - — —
- 1903 - - 12.24 [3]) - - - — —
- 1904 - - 12.68 - - - — —
- 1905 - - 12.622 - - - — —

Byskatten af Formue, før Kr. 1.60 pro mille, er i Henhold til Bystyrebeslutning af 31 Januar 1901 udlignet med Kr. 2.00 paa Kr. 1 000 Formue. Anden Forandring i Skattebestemmelserne er ikke indført; kfr. dog Lov 9 Juni 1903.

Ligningsprotokollerne udviser derhos følgende Tal:

Aar.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Antagen Formue.	Skat af Indtægt.	Skat af Formue.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	13 017 300	5 876 420	40 804 000	657 007.39	81 608
1902	13 692 700	6 179 720	42 165 000	708 071.29	84 330
1903	13 770 400	5 897 410	41 207 000	753 250 75	82 414
1904	13 933 200	5 880 870	41 624 500	752 175.14	83 249
1905	13 959 600	5 838 220	41 202 500	743 603.38	82 405

Det vil sees, at hverken Formue eller Indtægt udmærker sig ved nogen særlig Fremgang i denne Periode.

Antallet af Skatydere samt deres Fordeling inden de forskjellige Indtægtsklasser vil sees af hosfølgende Tabel (Bilag 1) [4]).

Den Statsskat, som i 1905 faldt paa Kommunen, udgjorde Kr. 225 733.30 mod i 1900 Kr. 212 218.80 og i 1893 Kr. 115 155.20.

Kommunens Gjæld udgjorde pr. 31 December 1900 Kr. 3 551 180. Senere er laant under 10 Januar 1901 1 Million og under 16 April 1903 3 Millioner. Samtidig er imidlertid i Perioden betalt Afdrag, saaledes at Gjælden pr. 31 December 1905 udgjorde Kr. 6 994 340.

De nye Laan er ogsaa i det væsentlige opbrugt i Perioden; de er i Særdeleshed anvendt til Fuldførelse af Elektricitetsværket og Sporveien, til Indkjøb af Tomt for den tekniske Høiskole og Afbetaling paa Bidraget til denne, til nyt Sygehus, Skolebygninger paa Bispehaugen, Lademoen og Trolla og til ny Kirke paa Lademoen.

[1]) Hvortil Kirkeskatten, for Byens 4 Sogne henholdsvis 0.39, 0.23, 0.68, 0.56 pr. 100 Kr. skatbar Indtægt.
[2]) Ligesaa med henholdsvis 0.35, 0.18, 0.87, 1.25.
[3]) Ligesaa med henholdsvis 0.39, 0.21, 0.67, 0.89.
[4]) Trykt.

Kommunens vigtigste indtægtsbringende Aktiva er:

Gasværket, af hvis Overskud i Perioden aarlig er taget til Indtægt for Byens ordinære Budget		Kr.	40 000
Vandværket, som ved Udgangen af 1905 gav i Form af Vandafgifter en aarlig Indtægt af ca.		-	72 000
Diverse Grunde og Jordeiendomme, hvoraf i 1905 svaredes en aarlig Afgift af ca.		-	28 000
Aktier i Merakerbanen Kr. 1 200 000 Do. - Størenbanen - 200 000	Udbytte 1.5 Pct.	-	21 000
Elektricitetsværket og Sporveien, som i 1905 gav et Overskud af tilsammen ca.		-	239 000
hvoraf Renter af Bykassens Udlæg ca. Kr. 95 700 og Amortisation - 64 300	160 000		
		Kr.	400 000

De Kommunen tilhørende Bygninger var i 1905 brandtakseret for tilsammen Kr. 3 061 100.00;

deraf: 4 Kirker og endel Kapeller	Kr.	635 100
Folkeskolebygningerne	-	596 200
det nye Sygehus	-	699 330
(hvoraf dog Søndre Trondhjems Amt eier Kr. 150 000)		
og den tekniske Læreanstalt	-	351 000

I Bymarken var der beplantet:

til og med 1900	7 896 Maal	med 2 013 700	Planter,
i Aarene 1901—1905	1 176 —	- 294 730	—

Brand-, Ingeniør- og Bygningsvæsen.

Ved Omregulering af Ingeniørvæsenet blev Brandvæsenet udskilt som egen Afdeling med en Branddirektør som Chef. Foruden ham bestod Korpset ved Periodens Slutning af 1 Overbrandmester, 2 Underbrandmestre, 2 Maskinister samt 53 Formænd og Menige.

Foruden Indkjøb af 1 240 m. Slanger, Kuplinger o. l. anskaffedes i 1903 i Lademoens Station en 18 m. lang mekanisk Redningsstige, ligesom en lignende, 15 m. lang, blev forarbeidet af Brandvæsenets egne Folk i 1905. Ligeledes er anskaffet Læderhjelme med Nysølvbeslag istedetfor de gamle Filthjelme. Endelig blev Brandtelegrafen i 1901 omlagt og udvidet.

Den faste Reserve er øget med 30 Underofficerselever, som baade paa Skolen og i Kasernen kan alarmeres fra Brandstationen. Fra Nytaar 1906 vil Kontrolløren for Feiervæsenet fungere som Chef for Reserven.

Sundhedstilstanden inden Korpset har været tilfredsstillende.

Udgifterne til Brandvæsenet var i 1901 Kr. 95 642 og i 1905 Kr. 101 032.

Brandvæsenet har i Perioden været alarmeret 105 Gange, hvoraf 7 for Pibebrand. 51 Ildsvaader har været af den Beskaffenhed, at en eller flere Slanger maatte bruges, ved 20 Tilfælde har Haandsprøite eller «Rex» været anvendt,

og i 22 Tilfælde har Brandvæsenet været alarmeret uden at have assisteret ved Slukningsarbeidet.

Feiervæsenet har funktioneret som før. Ved Periodens Slutning vedtoges imidlertid (ved Bystyrets Beslutninger af 27 Oktober og 24 November 1905) en Omregulering, som er traadt i Kraft i 1906. Ifølge denne deles Byen i 4 Feiermesterdistrikter, som hvert betjenes af 1 Mester, 2 Svende og 1 Læregut; Overopsynet er henlagt til Branddirektøren, hvorhos den daglige Kontrol udføres af en dertil ansat Underbrandmester som Kontrollør og Forretningsfører.

Vandværket. Vandledningens samlede Rørlængde var:

ved Udgangen af 1900: 38 484 m. med 326 Brandkummer og 206 Stoppeventiler,
- — - 1905: 45 625 - - 404 — - 301 —

Foruden de nye Ledninger		5 601 m.
er omlagt fra 152 mm.	til 229 mm.	639 -
- 102 -	- 152 -	45 -
- 51 -	- 152 -	76 -
- 51 -	- 102 -	45 -

Naar nogle tidligere lagte, af private Grundeiere bekostede 76 mm. og 102 mm. Ledninger medregnes, androg Ledningsnettet ved Udgangen af 1905 til:

3 245	løb. m.	305 mm.	(12″) Ledning,
8 410	- -	229 -	(9″) —
20 511	- -	152 -	(6″) —
13 085	- -	102 -	(4″) —
330	- -	76 -	(3″) —
44	- -	51 -	(2″) —
45 625	løb. m.		

Det nye Samlebassin ved Baklien toges i Brug i 1903. Samme Aar blev ogsaa Indtagshuset udbedret og udvidet med en ny Trykfordelingskum og flere nye Stoppeventiler. I Indtagshuset er i 1905 anbragt selvregistrerende Apparater for Maaling af Vandforbruget.

Vandtilførselen har i Perioden været rigelig. Sommeren 1901 fandt man dog at burde paabyde Forsigtighed med Vandforbruget. Saavel ved afholdte Prøver som i Ildebrandstilfælde har Vandværket vist sig at være fuldt tilfredsstillende.

Kloaknettets samlede Længde udgjorde ved Udgangen af 1905 30 744 løb. m.
(I forrige Femaarsberetning var Længden angivet noget for knap.)
I Perioden er anlagt ..... 6 169 - -

samlet Længde ultimo 1905 altsaa ..... 36 913 løb. m.
hvoraf var:

Kloak af Beton, foret med Klinker i Cementmørtel

700/800 mm.,	700/1 200 mm.,	1 000/750 mm.
		655 løb. m.
686 mm. (27″)	Ledninger	70 - -
610 - (24″)	—	728 - -
457 - (18″)	—	674 - -
381 - (15″)	—	2 727 - -
305 - (12″)	—	9 810 - -
229 - (9″)	—	19 843 - -
152 - (6″)	—	2 406 - -

med 512 Spylekummer.

Veivæsenet. Ved Udgangen af 1905 havde Byen:

Brolagte Gader og Pladse	17 100 løb. m.	118 474 m²
Makadamiserede Gader og Veie.....	15 643 - -	71 268 -
Andre Gader og Veie, som vedligeholdes med Puksten	13 091 - -	57 505 -
Sum	45 834 løb. m.	247 247 m²

En ny Gangbro af Træ er bygget over Elven mellem Kalvskindsgaden og den regulerede «Orms Gade» paa «Øen». Det gamle Fisketorv i Ravnkloa er ombygget og forsynet med Brolægning, aaben Fiskehal og muret Kai med bevægelig Landgangsbro og Trapper; man har herved opnaaet en særdeles smuk Landingsplads.

Bygningsvæsenet. Perioden har havt en jevn Byggevirksomhed, som vistnok væsentlig har gaaet ud paa at skaffe mindre Bekvemmeligheder. Antallet af anmeldte Bygningsarbeider har været:

i 1901	225,	hvoraf 30	Nybygninger,
- 1902	306,	— 45	—
- 1903	294,	— 67	—
- 1904	245,	— 62	—
- 1905	167,	— 50	—

Bygningsarbeidernes Art vil sees af medfølgende Tabel (Bilag 2)[1]). Ved at sammenholde med Opgaven for forrige Femaarsperiode vil sees, at medens man før væsentlig opførte 2-Etages Bygninger, søger man nu i fremtrædende Grad at nytte Grundarealet bedre ud ved Hjælp af 3 Etager.

De hos Stadskonduktøren rekvirerede Kart- og Opmaalingsforretninger har udgjort gjennemsnitlig pr. Aar ca. 100 Stkr.

Ved Periodens Begyndelse var der adskillig Husmangel; men Byggevirksomheden i Perioden — i Forbindelse med, at der opførtes usædvanlig mange Bygninger i Byggebeltet i Strinden — har bevirket, at Behovet for Husrum nu maa siges at være omtrent tilfredsstillende.

[1]) Trykt.

Undervisningsvæsenet.

Folkeskolerne. Antallet af samtlige undervisningsberettigede Børn i Trondhjem samt af dem, som undervistes i Folkeskolerne, var i Perioden:

Aar.	Undervisningsberettigede Børn.			Deraf i Folkeskolen.		
	Gutter.	Piger.	Tilsammen.	Gutter.	Piger.	Tilsammen.
1901	2 852	2 903	5 755	2 075	2 212	4 287
1902	2 902	2 906	5 808	2 159	2 184	4 343
1903	2 915	2 958	5 873	2 192	2 226	4 418
1904	3 012	3 013	6 025	2 243	2 273	4 516
1905	3 141	3 196	6 337	2 424	2 396	4 820

Folkeskolens Elevantal er altsaa i Perioden øget med 533, omtrent som i forrige Periode.

Af samtlige skolesøgende Børn undervistes i Folkeskolen i 1901 81.3 Pct. og i 1905 82.7 Pct.

Lærerpersonalet, som i 1900 bestod af 5 Overlærere, 35 Lærere, 2 Timelærere og 69 Lærerinder, tilsammen 111, er i Perioden øget med 9 Lærere, 21 Lærerinder og 1 Timelærerinde, saa det samlede Antal ved Udgangen af 1905 var 142.

Klasseantallet var i 1900: 131, i 1905: 150.

Foruden de tidligere Bygninger blev i 1902 opført 1 ny Skolebygning i Trolla og 1 ny Pavillon ved Bispehaugens Skole. Videre bevilgede Bystyret under 3 Marts 1904 indtil Kr. 275 000 til en Folkeskolebygning af Sten paa Lademoen. Denne er taget i Brug i 1906.

Endelig besluttede Bystyret under 18 September 1902 at oprette en kommunal Tvangsskole. Lokale til denne leiedes paa Gaarden Søberg i Melhus, 24 km. fra Byen.

Udgifterne til Folkeskolen udgjorde efter Regnskaberne:

i 1901	Kr. 253 545.33
- 1902	- 270 514.99
- 1903	- 289 528.98
- 1904	- 296 537.44
- 1905	- 318 586.99

Bykassens Tilskud til Folkeskolevæsenet var:

i 1901	Kr. 199 396.25
- 1902	- 212 820.21
- 1903	- 228 812.06
- 1904	- 236 183.59
- 1905	- 245 555.72

altsaa en Stigning i Perioden af Kr. 46 159.47.

Ved et nyt Lønsregulativ af September 1904 er Lærerpersonalets Stilling fra 1 Januar 1905 i betydelig Grad bedret.

Bespisning har fundet Sted som før. I 1904 bespistes 525 Børn (12.1 Pct. af Folkeskolens samlede Børnetal) med en Udgift af Kr. 4 646.03, som væsentlig dækkedes ved Bidrag af Trondhjems Sparebank og Brændevinssamlag, hvilket sidste desuden aarlig har bevilget Kr. 1 000 til Sko for trængende Børn.

Kathedralskolen. Under 25 Oktober 1900 besluttede Bystyret, at Kommunen foruden tidligere overtagne Forpligtelser skulde yde Skolen et extraordinært Tilskud af Kr. 3 000 aarlig med Fradrag af Kr. 20 for hver betalende Elev i de to øverste Middelskoleklasser, hvor Skolepengene var ansat til Kr. 120.

For at skaffe flere Rum omdannedes i 1903 Skolens gamle Gymnastiksal i Bagbygningen til 2 Klasseværelser, medens «Turnhallen» leiedes til Gymnastiklokale for Skolen, hvorhos i 1904 yderligere skaffedes tilveie i Bagbygningen et nyt Klasseværelse og et Naturfagværelse. Disse Arbeider kostede Kr. 10 725.69. Foruden dette Beløb har Kommunens Udgifter til Skolen andraget til mellem Kr. 7 000 og Kr. 9 200 aarlig; Statens Bidrag har gjennemsnitlig pr. Aar udgjort Kr. 8 857.

Ved Afløsning af Tiende og Jordafgift steg Skolens Kapitalfond i Perioden til Kr. 369 700.31.

Skolepengene, som i 1900/1901 udgjorde Kr. 21 330, har steget jevnt til Kr. 27 876 i 1904/1905.

Elevantallet var:

i Skoleaaret	1900/1901	203,	deraf i	Gymnasiet	85
- —	1901/1902	215,	— -	—	91
- —	1902/1903	217,	— -	—	95
- —	1903/1904	251,	— -	—	110
- —	1904/1905	241,	— -	—	106

Lærerne var: 1 Rektor, 4 Overlærere, 8 Adjunkter og 5 Timelærere, indtil 1904/1905, da Overlærernes Antal øgedes til 5 og Adjunkternes til 9, medens Timelærernes indskrænkedes til 4.

Skolens Omordning efter Skoleloven af 1896 fuldendtes i dette Tidsrum; den nye Middelskoleexamen toges første Gang i 1900, den nye Artium i 1903.

Realskolens Drift har foregaaet omtrent som før. Elevantallet har aarlig været omtrent 520, fordelt paa 9 Gutte- og 10 Pigeklasser, Lærerpersonalet har bestaaet af omtrent 27 Lærere og Lærerinder, Indtægterne har gjennemsnitlig pr. Aar udgjort Kr. 58 000 og Udgifterne Kr. 50 000. Ved Hjælp af 2 Legater, nemlig Brændevinssamlagets paa Kr. 20 000 og Fru Sodemans paa Kr. 4 000, har der været ydet Fripladse til 20—25 Elever.

Trondhjems tekniske Læreanstalt.

Udgifterne har gjennemsnitlig pr. Aar udgjort Kr. 88 419.91 og Skolepengene Kr. 16 845.

Bidragene har udgjort:

	1900/1901.	1901/1902.	1902/1903.	1903/1904.	1904/1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Staten	46 930	48 700	47 900	47 500	45 760
Kommunen	27 464	27 396	31 060	27 887	26 222
Ths. Angells Stiftelser	2 660	2 100	1 540	980	420

Antallet af Elever har været:

i 1900—1901	167,	deraf 20	hospiterende,
- 1901—1902	176,	— 24	—
- 1902—1903	177,	— 18	—
- 1903—1904	172,	— 17	—
- 1904—1905	160,	— 16	—
- 1905—1906	144,	— 17	—

I disse 6 Aar har Læreanstalten været besøgt af 407 forskjellige Elever, hvoraf 55 hospiterende, med saadanne Hjemsteder:

fra Trondhjem By	132,	hvoraf 33	hospiterende,
- Byer nordenfor Trondhjem	35,	— 1	—
- Kristiania	16,	— 3	—
- andre Byer søndenfor Trondhjem	73,	— 7	—
- de Trondhjemske Amter	50,	— 4	—
- andre Amter	100,	— 6	—
- Island	1,	— 1	—

tilsammen 407, hvoraf 55 hospiterende.

Af de 352 faste Elever var ved Tidsrummets Udløb 122 fremdeles Elever af Skolen; ved Død, ved Overgang til hospiterende eller ved Udgang af Skolen før Undervisningstidens Slut fragaar 57. Resten er udexamineret, nemlig 10 paa Arkitektlinien, 95 paa Ingeniørlinien, 61 paa Maskinlinien og 7 paa den kemiske Linie.

Lærerpersonalet bestaar af: 7 Overlærere, hvoraf 1 Direktør, 3 Lærere, beskikket af Overbestyrelsen, 7 Do., beskikket af Forstanderskabet, og 4 Assistenter.

Elen Ofstads kvindelige Haandgjerningsskole har som tidligere havt 2 Kursus aarlig, saaledes besøgt:

i 1900/1901	192	Elever,	hvoraf	90	fra	Trondhjems	By,
- 1901/1902	189	—	—	82	-	—	-
- 1902/1903	196	—	—	109	-	—	-
- 1903/1904	177	—	—	81	-	—	-
- 1904/1905	185	—	—	94	-	—	-

Skolen har i Perioden været aarlig understøttet:

af Staten	med Kr.	1 500
- Trondhjems Kommune	- -	1 100
- Søndre Trondhjems Amt	- -	200
- Trondhjems Sparebank (i Aarene 1902/1903, 1903/1904, 1904/1905),	- -	400
- Trondhjems Brændevinssamlag (i Aarene 1900/1901, 1901/1902, 1902/1903).		200

Trondhjems offentlige Sjømandsskole og et i Forbindelse med denne staaende Kontrolkontor for nautiske Instrumenter besluttedes under 26 Mai 1904 oprettet af Bystyret. Planen gaar ud paa at meddele Undervisning til saavel Styrmands- som Skipperexamen og at afholde disse Examener. Budgettet blev opsat med et Bidrag af Kommunen stort Kr. 6 500, og Skolen sattes i Gang i 2det Halvaar 1905.

Trondhjems Maskinistskole, som har været drevet som tidligere, dog i de senere Aar med 2 Parallelklasser ved Undervisningen i Maskinlære, havde i 1900/1901: 16, i 1901/1902: 19, i 1902/1903: 15, i 1903/1904: 12 og i 1904/1905 23 Elever.

Skolens Udgifter har gjennemsnitlig udgjort omtrent Kr. 6 100, hvoraf Stat og Kommune har udredet hver sin Halvpart.

Trondhjems tekniske Aftenskole har fortsat sin Virksomhed efter Planen af 1888. Elevantallet var i 1900—1901 232 og dalede jevnt til 1904/1905, da det udgjorde 182.

Udgifterne har efter Regnskaberne udgjort pr. Aar gjennemsnitlig Kr. 10 380, som med Fradrag af Skolepengene (pr. Aar gjennemsnitlig Kr. 820) har været udredet med en Halvpart af Stat og en Halvpart af Kommunnen; den sidste har derhos alene baaret Udgifterne til Lokale og Inventar.

Fattigvæsenet.

Antallet af understøttede Hovedpersoner har i Perioden udgjort:

i 1901	2 047,	hvoraf	fra	fremmede	Kommuner	390	Personer,
- 1902	2 117,	—	-	—	—	395	—
- 1903	2 083,	—	-	—	—	350	—
- 1904	1 973,	—	-	—	—	301	—
- 1905	1 997,	—	-	—	—	335	—

Heri er ikke medregnet de Fattige, som bare har faaet frit Lægetilsyn og Medicin hjemme eller Behandling paa Sygehus.

Fattigvæsenets Udgifter har udgjort:

i 1901	Kr.	268 297
- 1902	-	294 875
- 1903	-	292 708
- 1904	-	298 584
- 1905	-	310 849

I disse Summer er ikke indbefattet Udlæg for fremmede Kommuner, som er Gjenstand for Refusion.

Antallet af behandlede Sager har udgjort:

Aar.	Behandlede af det samlede Fattigstyre.	Expederede ved Styrets Formand alene.	Tilsammen.
1901	2 392	9 157	11 549
1902	2 816	7 834	10 650
1903	2 735	5 993	8 728
1904	2 720	5 967	8 687
1905	2 563	5 497	8 060

Nedgangen i Sagantallet er Følgen af en Omordning af Fattigvæsenets Administration fra 1 Juli 1902.

Havneveæsenet.

Toldprocent og Tonnageafgift ifølge Havnelovens § 29 a, b og c er opkrævet som før.

Havneveæsenets ordinære Budgetter blev bevilget med følgende Udgiftssummer:

for 1901	Kr.	106 000
- 1902	-	105 000
- 1903	-	115 000
- 1904	-	118 000
- 1905	-	124 500

Udenfor Budgettet er ved særskilte Beslutninger af Bystyret bevilget Kr. 83 900 til forskjellige Arbeider og Anskaffelser.

Efter Regnskaberne hidsættes følgende Opgave over Indtægterne:

	1901.	1905.
Fortøiningspenge[1]	ca. Kr. 2 800	Kr. 2 500
Kaiafgifter	- 58 500	- 65 100
Toldtillægget (1 Pct.)	- 29 800	- 28 600

[1]) Ifølge høieste Resolution af 6 December 1900 er Stadfæstelse meddelt paa Bystyrets Beslutning af 25 Oktober 1900, hvorefter Fortøiningspenge ikke bliver at betale for Fartøier, som pligter at svare Kaiafgift. For denne gaves samtidig nyt Regulativ.

	1901.	1905.
Tonnageafgift	Kr. 11 700	Kr. 14 000
Leieafgifter af Tomter[1])	- 12 600	- 4 500
Bykassens Bidrag til Havnebetjentenes Aflønning	- 3 300	- 6 700
Renter og tilfældige Indtægter	- 13 100	- 18 800

Gasværket.

Virksomheden fremgaar af følgende Tabel:

	1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.
Afsat Lysgas, m³	725 982	684 802	567 608	921 588
— Kokesgas	225 305	270 600	299 810	
— Motorgas	154 975	101 226	67 522	61 887
Udleiede Gasmaalere, Stkr.	508	564	632	-
Antal Gasmotorer	37	30	20	17
— offentlige Lygter, Flammer	630	657	675	702
Samlet Gasproduktion, m³	1 412 790	1 400 100	1 278 030	1 319 905
Kulforbrug, hl	55 500	55 000	51 000	50 800
Solgt Kokes	47 956	54 017	48 749	46 760
— Kultjære	1 160	1 063	1 315	1 279
Antal Gaskonsumenter	1 250	1 275	1 339	1 460

Fra 1 Juli 1904 skaffes Gasmaalere gratis. Samtidig nedsattes Prisen paa Gas til Belysning, saaledes at Prisen paa al Gas, uanseet Anvendelse og Aarstid, blev 10 Øre pr. m³.

At Gasforbruget er aftaget, skyldes Elektricitetsværket. Konkurrencen med dette har bevirket, at man særlig har rettet sin Opmærksomhed paa Gasens Anvendelse til Kogning.

Gasværket, som anlagdes af et Aktieselskab i Aarene 1851—1853, overtoges af Kommunen 1 Juni 1878 for ca. Kr 295 000. Ved Udgangen af 1889 havde det betalt saavel Kjøbesum som Renter. Desuden havde det af sit Overskud anvendt til Udvidelser Kr. 514 500 og samtidig afskrevet Værdiforringelser med Kr. 259 500. Ved Udgangen af 1902 var den bogførte Værdi Kr. 550 000. Fra 1890 af har Gasværket ved Siden heraf kunnet indbetale

[1]) I Beløbet Kr. 12 600 er medtaget Afgiften af endel Tomter, som ikke tilhører Havnevæsenet. Disse, som repræsenterer ca. Kr. 10 000, blev udskilt fra Havnekassens Regnskab ved Bystyrets Beslutning af 21 Februar 1901 og henlagt til et eget Fond, som skal anvendes til at imødekomme fremtidige Krav paa udvidet Havneplads.

i Bykassen et Beløb, som aarlig har udgjort i de 2 første Aar Kr. 25 000, senere Kr. 30 000, derefter Kr. 40 000 og i det sidste af Periodens Aar Kr 35 000.

Elektricitetsværket

begyndte sin Virksomhed i Perioden, idet Strøm første Gang leveredes den 16 Oktober 1901.

Om Planlæggelsen er meddelt i forrige Femaarsberetning. Det er Vandkraften i Øvre Lerfoss, som i en nedenfor Fossen bygget «Primærstation» ved Turbiner og Generatorer omsættes til trefaset Vekselstrøm af 7 000 Volts Spænding, for gjennem Luftledning (til Bygrænsen) og Kabelnet at tilføres Byen.

Stationen kan optage 4 Maskinsatser, men yderligere Udvidelse kan let udføres ved at forlænge Bygningen. Den første Udbygning omfattede 2 Maskinsatser à 1 000 H.-K. Men allerede i Begyndelsen af 1903 besluttedes en tredie Maskinsats à 1 000 H.-K. anbragt. Med disse 3 Maskinsatser dreves Værket Perioden ud, idet yderligere Udvidelse først skede i 1906, og da med en ny Maskinsats paa 2 000 H.-K.

Driften har foregaaet uden nævneværdigt Uheld og under stadig øget Tilknytning. Udviklingen vil sees af følgende Tabel:

	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Konsumenter	376	680	1 245	1 719
Installerede Lamper à 16 Normallys	8 700	12 474	15 898	21 429
Installerede Motorer, Kogeapparat etc.	76	110	167	407
De sidstes Tilknytningsværdi i Kw.	236	393.8	571.7	867.8
Samlet Tilknytning i Kw.	758	1 143	1 602	2 004
Tilknyttet pr. Konsument, Kw.	2.02	1.68	1.29	1.17
Tilknyttet pr. 1 000 Indbyggere, Kw.	19.50	28.6	39.0	48.3

Afgiften betales dels som fast Aarspris, dels efter Maaler. Bemærkes kan specielt en i Mai 1905 indført ny Pristarif, baseret paa ens Betaling for den elektriske Energi, ligegyldig hvad den bruges til, og som synes at vinde forholdsvis stor Udbredelse.

I Kraftstationen er produceret:

i 1902	1 051 608	Kilowatt-Timer,
- 1903	1 546 220	—
- 1904	2 020 394	—
- 1905	2 519 704	—

Største Belastning faldt i 1905 paa den 20 December Kl. 5 Eftm. med 1 210 Kw. (1 640 H.-K.) eller 58 Pct. af den samlede Tilknytning. I de tidligere Aar var Maximalbelastningen noget større.

Over Driftens økonomiske Resultater hidsættes følgende Tabel:

	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indtægt af Energi til Belysning	44 082	82 877	117 293	144 286
Do. - Do. - teknisk Brug	15 834	31 865	34 065	43 240
Driftsudgifter	24 193	26 433	32 267	34 110
Renter af den laante Kapital	34 000	50 000	54 731	60 414
Amortisation	20 517	30 000	33 268	45 665

Anlægskapitalen udgjorde:

pr. 31 December	1902	Kr. 1 097 455
- —«—	1903	- 1 217 021
- —«—	1904	- 1 314 773
- —«—	1905	- 1 519 821

Af Udvidelsesarbeider — udenfor den foran nævnte Maskinsats og stadige Udvidelser af Kabelnettet inden Byen — kan mærkes Ombygning af Overfaldsdammen ved Øvre Lerfoss (Kostende ca. 33 000 Kr.) og Bygning af en ny Fjernledning over Byaasen (Kostende ca. 70 000 Kr.).

Ved Udgangen af 1905 var der lagt:

a. Høispændingsledninger:

som underjordisk Ledning ..... 68 142 m.,
- Luftledning ..... 71 400 -
(heri indbefattet Fjernledningen over Byaasen).

b. Lavspændingsledninger:

som underjordisk Ledning ..... 106 590 m.,
- Luftledning ..... 29 600 -

I Forbindelse med Elektricitetsværket anlagdes en elektrisk Sporvei. Denne er lagt tvers gjennem Byen fra Vest mod Øst med Undvigespor paa Vognenes Mødesteder. For Sporveisdriften omdannes Vekselstrømmen i en i Byen opført «Sekundærstation» til Ligestrøm med en Spænding af 550 Volt. Driften, som aabnedes 3 December 1901, har foregaaet med 10 Motorvogne (i 1903 anskaffedes desuden 4 Tilhængervogne), idet en Vogn er kjørt hvert 5te Minut med en Gjennemsnitshastighed for den hele Strækning af 10.5 Km. pr. Time eller en samlet Kjøretid for den 3.5 Km. lange Linie af 20 Minuter.

De økonomiske Resultater har stillet sig saaledes:

	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Samlede Indtægter	149 155	159 800	161 042	161 445
Indtægt, beregnet pr. Vognkilometer	32.5	31.1	30.7	30.5
Driftsudgifter	90 115	94 477	95 244	100 651
Renter	27 000	35 000	36 450	35 233
Amortisation	9 000	14 000	15 350	28 597

Den i Sporveien nedlagte Kapital udgjorde pr. 31 December 1905 Kr. 768 985.20, hvoraf skyldtes til Bykassen Kr. 676 059.59.

Folkebiblioteket.

Under 31 Januar 1901 besluttede Bystyret at oprette et Folkebibliothek. Kommunens Udgift hertil budgetteredes for 1902 til Kr. 5 000, for 1905 er Kommunens Bidrag naaet op i Kr. 7 273.33.

Ved Siden af Kommunens Bidrag har Bibliotheket indtil 31 December 1905 havt følgende Tilskud:

1) fra I. C. Jensens Legat ..... Kr. 3 750,
2) - Trondhjems Brændevinssamlag ..... - 24 000,
3) - — Sparebank ..... - 3 200.

Man leiede et passende Lokale og begyndte Udlaanet fra Ungdomsafdelingen 17 November 1902 og fra Afdelingen for Voksne 1 Marts 1903; et Læseværelse aabnedes 9 December 1903.

Systemet, som anvendes, er i Afdelingen for Voksne «de aabne Hylders» System. I Ungdomsafdelingen anvendes en modificeret Form for dette System, idet Bogreolerne, som staar paa en Skranke, er opstillet frit i en Firkant, indenfor hvilken Assistenten har sin Plads, hvorhos de paa den udvendige Side er forsynet med en Gitterdør, hvorigjennem Bogens Titel kan læses, men Bogen ikke kan udtages.

Ved Udgangen af 1905 talte Bibliotheket 17 333 Bind.

Udlaanet har været stadig stigende. I 1905 var det 132 158 Bind i 303 Dage, gjennemsnitlig pr. Dag 435 Bind. Heraf falder 85 057 Udlaan (pr. Dag 280) paa Afdelingen for Voksne og paa Ungdomsafdelingen 47 101 (pr. Dag 155). Ogsaa Læseværelset har været stærkt besøgt; i 1905 af 18 957 Personer i 344 Dage, gjennemsnitlig pr. Dag 55.

Rummet har under disse Forhold vist sig at være for knapt, hvorfor flere Lokaler er skaffet tilveie i 1906.

I Magistratens Forhold er indtraadt den Forandring, at en Del af dens Forretninger fra 1 April 1900 er overtaget af en «adjungeret Borgermester», som konstitueres af Departementet, og hvis Gage og Kontorhold bestrides af Kommunen med Kr. 5 000. De væsentligste af disse Forretninger, som saaledes er henlagt til den adjungerede Borgermester, er Fattigvæsenet, Skolevæsenet, Sundhedsvæsenet og Formyndervæsenet.

I 1904 vedtoges et nyt Lønsregulativ for Kommunens Bestillingsmænd, som derved maa siges at have opnaaet sikre økonomiske Vilkaar, ligesaa gode som de bedste andetsteds.

Samtidig besluttedes, at Bestillingsmændene skulde taale en vis Afkortning i sin Løn som Bidrag til en eventuel Pensionskasse. Til at forberede denne nedsattes en Komité, som imidlertid endnu ikke er færdig med sit Arbeide.

6. *Arbeiderforhold.*

Arbeiderklassens Forhold har været jevnt gode. Der har regelmæssig været Adgang til Arbeide, om Vintrene har der dog som vanlig hersket nogen Arbeidsløshed, specielt i 1903, som har fordret af Kommunen Igangsættelse af extraordinære Arbeider. Arbeidslønnen (hvis Størrelse kan sees af medfølgende Tabel, Bilag 3 [1]) har fremdeles havt en stigende Tendens, som imidlertid er bleven imødekommet uden Anvendelse af nævneværdige Streiker.

I Henhold til Bystyrets Beslutning af 20 December 1900 sattes 24 Juni 1901 i Gang et kommunalt Arbeidsanvisningskontor under Ledelse af en Bestyrer og en af Magistrat og Formandskab valgt Kontrolkomité.

Den tiltagende Arbeiderbefolkning har foranlediget grundige Overveielser i Retning af at skaffe kommunale Arbeiderboliger. Allerede i 1895 vaktes Spørgsmaalet, og en Komité blev da nedsat, som leverede Forslag i forskjellige Alternativer. I 1900 indkjøbtes nogle Eiendomme, paa hvis Tomt man mente at kunne opføre Arbeiderboliger. Den videre Behandling af Spørgsmaalet resulterede imidlertid i, at Bystyret 18 December 1902 sendte Sagen tilbage til Formandskabet til nærmere Overveielse, og senere er Sagen ikke gjenoptaget, idet den Bolignød, som visselig existerede i Slutten af 1890-Aarene, efterhaanden er afhjulpet ved den private Byggevirksomhed.

7. *Tilstanden i Almindelighed.*

Denne maa i det store og hele taget karakteriseres som god.

Ganske vist har Tvangsinddrivelserne tiltaget; saaledes var Antallet af Tvangsauktioner, ved hvilke Salg fandt Sted, i de 5 Aar samlet:

---

[1]) Trykt.

a) over fast Eiendom 193 Stkr., intet enkelt Aar over 55,
b) - Løsøre 286 — —«— 73

og Antallet af Exekutioner og Udpantninger følgende:

	1901.	1902.	1903	1904.	1905.
1. Exekutioner:					
Antal	343	291	259	240	236
Beløb ..... Kr.	132 151	74 358	107 480	121 241	203 300
2. Udpantninger:					
Antal	5 871	6 642	7 422	8 125	8 266
Beløb ..... Kr.	222 952	293 711	315 006	336 564	336 189
3. Deraf for Skatter og kommunale Afgifter:					
Antal	5 472	6 171	7 000	7 496	7 682
Beløb ..... Kr.	217 050	287 329	308 987	327 789	327 070

Men ogsaa disse Tvangsinddrivelser viser dog, naar undtages kommunale Afgifter, en Tendens til Bedring, eftersom Perioden skrider fremover.

Nogen nævneværdig Fremgang fremgaar ikke af Ligningsresultaterne. Ogsaa Statistiken over de frivillige Dispositioner tyder paa rolige Tilstande, hvorom henvises til følgende Tabel:

Aar.	Panteheftelser:				Afhændede faste Eiendomme:	
	Tinglæste:		Aflæste:			
	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.	Antal.	Sum.
		Kr.		Kr.		Kr.
1901	542	3 461 773	441	1 771 426	252	3 584 285
1902	748	5 127 683	633	2 990 884	268	4 328 921
1903	740	6 204 299	472	2 425 382	247	3 214 406
1904	678	5 574 955	524	2 950 966	180	2 553 813
1905	709	4 601 279	560	3 414 554	172	2 466 661
Tils. i Femaaret	3 417	24 969 989	2 630	13 553 212	1 119	16 148 086

Imidlertid har der dog været Udvikling og Fremgang. Dette fremgaar af den stærkt tiltagende Havnetrafik. Derpaa tyder ogsaa den øgede Brug af Post, Telegraf og Telefon, hvorom kan meddeles:

Ved Telefonanlægget var

Abonnentantallet 31 December 1905	2 031	Apparater,
Antal Samtaler paa Lokaltelefonen	4 680 529	
— Do. - Rigstelefonen:		
a) indgaaende	163 818	
b) udgaaende	138 814	

Telegrafvæsenet udviser:

i April 1901—31 Marts 1902	98 072	afsendte,	121 027	ankomne	Telegrammer,
1 — 1905—31 — 1906	111 830	— ,	135 683	—	—

Ved Trondhjems Postkontor var:

		1901.	1905.
1) Antal afsendte alm. Brevpostforsendelser		1 372 000	2 154 500
2) — — Avisexemplarer		2 414 200	3 889 500
3) — Værdibreve og rekommanderede Breve:			
a) afsendte (inkl. Transit)		143 300	167 005
b) ankomne		209 003	250 737
4) Ind- og udbetalte Postanvisninger:			
a) indenrigske	Antal	39 344	53 983
	Beløb	Kr. 3 322 986	Kr. 4 266 535
b) udenrigske	Antal	13 332	18 905
	Beløb	Kr. 694 523	Kr. 944 649
5) Antal afsendte og ankomne Pakker		48 839	53 493

Naar Udviklingen ikke har afsat stærkere Mærker i Form af øget Formue og Indtægt, er Grunden visselig at søge i den store Forsigtighed med Hensyn til forhaandenværende Midlers Anvendelse i Omsætningslivets Tjeneste, som har været den naturlige Følge af den noget for store Sangvinskhed, som Slutningen af forrige Periode i saa Henseende udviste.

Ædrueligheds tilstanden maa betegnes som god. Afholdsarbeidet har været udført af de samme Selskaber som før. Den stigende Oplysning inden de brede Befolkningslag har medført en mærkbar Fremgang i Opfatningen af, hvilke skadelige Følger Misbrug af Alkoholnydelse medfører baade for Samfundet og for den Enkelte.

Over Brændevinssamlagets Virksomhed hidsættes følgende Tabel:

Aar.	Omsætning af Brændevin.	Samlet Penge-omsætning.	Netto-overskud.	Uddelt til almennyttige Øiemed.
	Liter.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	593 495	ca. 1 499 185	ca. 192 000	ca. 38 000 = 20 Pct.
1902	585 095	- 1 519 084	- 159 000	- 32 000 = 20 -
1903	586 923	- 1 527 749	- 178 000	- 36 000 = 20 -
1904	562 492	- 1 512 818	- 219 000	- 44 000 = 20 -
1905	501 170	- 1 464 480	- 216 000	- 39 000 = 18 - -[1]) 4 000 = 2 -

Antallet af Mulkterede har været:

Aar.	For Drukkenskab.	For Drukkenskab i Forbindelse med Politiforseelser.
1901	1 323 Personer	1 000 Personer
1902	1 239 —	878 —
1903	1 070 —	683 —
1904	1 107 —	691 —
1905	721 —	526 —

Antallet af Arresterede har været:

Aar.	Antallet af samtlige Arresterede.	Deraf for Drukkenskab, tildels i Forbindelse med Politiforseelser.
1901	1 604 Personer	1 196 Personer
1902	1 422 —	1 002 —
1903	1 487 —	1 110 —
1904	1 542 —	1 120 —
1905	1 361 —	951 —

Et karakteristisk Træk i Udviklingens Fysiognomi er Væksten af den østlige Bydel. Dennes centrale Punkt er «Buran»; Sporveiens østlige Endestation. Her er der planlagt et større Parkanlæg, omkring hvilket har reist sig Lademoens Kirke, besluttet i 1900 og færdig i 1905, af tugtet Graasten og

[1]) Amtskommunen.

for 1 000 Siddepladse, kostende ca. 270 000 Kr., Lademoens Folkeskolebygning paa 3 Etager (22 Klasseværelser) og kostende ca. 240 000 Kr. samt Lademoens Apothek «Ladejarlen», som aabnedes 29 Juni 1906 i Henhold til et af Bystyret under 15 Juni 1905 udtalt Ønske. I Nærheden af dette Centralpunkt er ogsaa anlagt en Station for Merakerbanen, Lademoens Holdestation, hvortil Stortinget under 26 Mai 1900 gav sit Samtykke, og hvortil Bystyret under 29 November 1900 gav fri Grund med fornøden Adkomstvei, samt en større Begravelsesplads, hvoraf dog bare en mindre Del i Perioden er taget i Brug.

Under 26 November 1903 besluttede Bystyret, at Hans Wingaard Finnes Legat skulde træde i Virksomhed. Nævnte Grosserer Finne efterlod ved sin Død i 1875 et Legat, hvis Kapital da var Kr. 94 625, til Oprettelse og Drift af et Hjem for hjælpeløse og nødlidende Børn. Nu fandt Bystyret Kapitalen, som imidlertid var vokset til ca. 340 000 Kr., tilstrækkelig til at sætte Hjemmet i Gang med ca. 25 Børn. Bygningen, som er opført efter Tegning af Arkitekt Kielland, blev færdig i 1907, og er Hjemmet nu i Virksomhed.

Kunstindustrimuseet kan se tilbage paa en heldig Periode; det har øget sine Samlinger, som 31 December 1905 var assureret for Kr. 130 000, og ligesaa sine Medlemmer, hvis Antal 31 December 1905 var 153, hvoraf 35 livsvarige. Det Bidrag, det har faaet fra Stat, Sparebank, Brændevinssamlag, i Form af Medlemskontingent og Gaver, udgjorde samlet for den hele Periode Kr. 95 394.60.

Trangen til Organisation har foranlediget, at der ved Udgangen af 1905 fandtes følgende Foreninger af Handlende, Haandværkere og Arbeidere:

Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Medlemsantal ultimo 1905.
1. Trondhjems Handelsforening	1862	297
2. Yngre Handelsstands Forening	1879	208
3. Trondhjems Haandværks- og Industriforening	1847	450
4. Trøndernes Arbeidersamfund	1871	350
5. Trondhjems Arbeiderforening	1850	751
6. Bagerforeningen i Trondhjem	1894	20
7. Trondhjems Slagterforening	1882	17
8. Skræddermestrenes Fagforening	1883	21
9. Trondhjems Haandværkssvendes Forbund	1875	20
10. Pakhusarbeidernes Forening	1897	100
11. Skotøiarbeidernes Fagforening	1891	55
12. Guldsmedsvendenes Forening	1894	20
13. Snedkernes Fagforening	1896	25

Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Medlemsantal ultimo 1905.
14. Trondhjems Formerforening	1894	55
15. Skræddersvendenes Fagforening	1884	45
16. Murarbeidernes Forening	1900	45
17. Trondhjems faste Brandkorps's Forening	1899	50
18. Mineralvandfabrikernes Arbeiderforening	1902	25
19. Norsk Arbeidsmandsforbunds Afdeling	1903	25
20. Pladearbeidernes Fagforening		90
21. Trondhjems Sjauerforening	1884	30
22. Snedker- & Tømmermændenes Fagforening	1888	70
23. Arbeiderforeningen «Sverre»	1894	65
24. Bagersvendenes Forening		90
25. Blikkenslagernes Forening		40
26. Trondhjems By- og Havnearbeideres Forening		50
27. Smedenes Forening		50
28. Domkirkearbeidernes Forening		25
29. Trondhjems Sag-, Høvleri- & Tomtearbeideres Forening		45
30. Sadelmager- & Tapetsersvendenes Forening		25
31. Mursvendenes Forening		65
32. Norsk Malerforbunds Afdeling		100
33. Sporvognsfunktionærernes Forening	1902	60
34. Typografernes Forening		90
35. Møbelsnedkernes Forening		30
36. Maskinarbeidernes Forening		90
37. Jernbaneværkstedsarbeidernes Forening		90
38. Rørlæggernes Forening		20
39. Glasmager- & Forgyldernes Forening		12
40. Støberiarbeidernes Forening		25

Perioden, specielt Aaret 1901, har i høi Grad været optaget med Arbeidet for at skaffe Byen en ny Bygningslov istedetfor den gamle af 1869, som i væsentlige Dele ikke længere passede til Forholdene. Den nye Lov traadte i Kraft i Juni 1906.

Sommeren 1902 holdtes i Trondhjem det 11te almindelige norske Landbrugsmøde, hvortil Kommunens Bidrag udgjorde Kr. 3 000. Mødet aabnedes af Hs. Majestæt Kong Oscar II og det forløb i det hele paa en smuk Maade.

De ved Trondhjems Overformynderi henstaaende Midlers Størrelse og Myndlingernes Antal vil sees af modstaaende Tabel:

Aar.	Myndlingernes Antal.	De indestaaende Midlers Totalsum.
		Kr.
1901	280	932 645
1902	290	1 096 564
1903	285	918 551
1904	296	939 857
1905	294	954 487

Trondhjems Magistrat 31 Oktober 1907.

Hans Bauck.

Bilag 1.

Opgave

over Antallet af Skatydere i Trondhjem Kjøbstad inden de forskjellige Indtægtsklasser i Femaaret 1901—1905.

Aar.	Samlet Antal Skatydere.	Indtægtsbeløb under 800 Kr.		Indtægtsbeløb fra Kr. 800—1000.		Indtægtsbeløb fra Kr. 1000—1200.		Indtægtsbeløb fra Kr. 1200—1500.		Indtægtsbeløb fra Kr. 1500—2000.		Indtægtsbeløb fra Kr. 2000—4000.		Indtægtsbeløb fra Kr. 4000—6000.		Indtægtsbeløb paa over 6000 Kr.	
		Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.	Antal Skatydere.	Pct. af det samlede Antal Skatydere.
1901.....	8 157	2 629	32.10	2 276	27.90	809	9.92	778	9.54	324	3.97	790	9.68	257	3.15	294	3.60
1902.....	8 671	2 860	32.98	2 346	27.05	879	10.14	810	9.34	352	4.06	864	9.96	264	3.04	296	3.40
1903.....	9 056	2 880	30.70	2 548	28.26	933	10.30	902	9.96	373	4.12	871	9.62	268	2.96	281	3.10
1904.....	9 262	3 087	33.32	2 551	27.54	960	10.36	891	9.62	390	4.21	843	9.10	258	2.78	282	3.04
1905.....	9 351	3 092	33.07	2 539	27.02	968	10.35	938	10.03	429	4.59	854	9.13	253	2.70	278	2.98

Bilag 2.

Opgave

over Bygningsarbeidernes Art og Gulvflade.

Bygningernes Art.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	m².	m².	m².	m².	m².
Vaaningshuse paa 1 Etage	84	152	-	66	-
— - 2 Etager	554	2 127	1 815	716	1 025
— - 3 —	2 335	2 788	5 821	7 524	4 466
— - 4 —	-	260	1 003	1 373	616
Antal Kjøkkener i disse Huse Stkr.	64	91	119	291	256
Paabygning og Indredning af ældre Bygninger til Vaaningshuse	520	527	1 021	708	220
Udhuse	442	381	291	182	531
Pakhuse, Fabrikbygninger o. l. paa 1 Etage	1 705	264	386	146	2 495
— — - - - 2 Etager	1 359	706	1 234	4 816	736
— — - - - 3 —	1 230	-	180	377	563
— — - - - 4 —	-	351	55	-	-
— — - - - 5 —	360	-	122	1 124	184
Offentlige Bygninger, Skoler m. m.	5 646	1 209	1 002	369	2 244
Aabne og lukkede Skur	4 970	4 118	3 081	1 963	1 739

Bilag 3.

Opgave

over Tjenerløn og Arbeidslønninger i Aaret 1905 i Trondhjem Kjøbstad.

a) Sædvanlig Aarsløn for Tjenere:

	I Penge.	Antagen Værdi af Kost, Logis m. m.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.
For en almindelig Tjenestegut	200	300	500
- - -- Tjenestepige	150	250	400

b) Sædvanlig Dagløn for almindelige Dagarbeidere:

	Paa egen Kost.		Paa Husbondens Kost.	
	Sommeren 1905.	Vinteren 1905/1906.	Sommeren 1905.	Vinteren 1905/1906.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Mænd	2.50 à 3.00	2.50 à 3.00	- [1])	- [1])
Kvinder	1.50 à 1.75	1.50 à 1.75	1.00	1.00

c) Sædvanlig Dagløn for voksne Arbeidere i nedennævnte Virksomhedsgrene:

Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.	Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.
	Kr.		Kr.
Smedesvende	3.50	Sadelmagere	3.50
Smedearbeidere	2.50	Mursvende	5.00
Blikkenslagere	3.50	Murarbeidere	4.00
Farversvende	3.00	Snedkersvende	3.00
Seilmagersvende	3.50	Snedkerarbeidere	3.00
Rebslagersvende	2.40	Bødkersvende	3.00
Garversvende	3.50	Hustømmermænd	3.00
Slagtersvende	3.00	Malersvende	4.00
Bagersvende	3.50	Malerarbeidere	3.50
Skomagersvende	2.50	Arbeidere i Bogtrykkerier:	
Skofabrikarbeidere	2.50	Sættere	3.75
Skræddersvende	3.50	Maskinmestre	4.00
Bundtmagersvende	3.00	Paalæggersker	1.50
Hattemagersvende	3.00	Bogbindersvende	3.50

[1]) Dagarbeide paa Husbondens Kost forekommer sjelden for Mænd.

Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.	Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.
	Kr.		Kr.
Teglværksarbeidere	3.00	Møllere	-
Jernstøbere	3.50	Arbeidere ved hermetiske Fabriker:	
Arbeidere ved mekaniske Værksteder	3.00	Mænd	2.25
		Kvinder	1.25
Arbeidere ved Spiger- og Valseværker	2.80	Bryggeriarbeidere	2.50
		Arbeidere ved Mineralvandfabriker	3.00
Arbeidere ved andre Metalvarefabriker	3.00	Tobakspindere: Mænd	-
Telefonarbeidere	3.00—3.75	— : Kvinder	-
Arbeidere ved Vognfabriker	3.00	Cigarlæggere: Mænd	-
Skibstømmermænd (ved Værfter)	3.00	— : Kvinder	-
Spinderiarbeidere: Mænd	2.00	Kaabefabrikarbeidersker	1.00—1.50
— : Kvinder	1.25	Almindelige Veiarbeidere: Sommer	2.80
Væveriarbeidere: Mænd	2.00	— — : Vinter	
— : Kvinder	1.25	Stensættere	4.00
Sagbrugsarbeidere	2.50	Sjauere: Sommer	3.00
Høvleriarbeidere	3.00	— Vinter	3.00
Træsliberiarbeidere	-	Tomtearbeidere: Sommer	2.50
Cellulosearbeidere	-	— : Vinter	2.50

d) Sædvanlig Maanedshyre for Sjømænd:

Dampfartøier.		Seilfartøier.	
Første Styrmand	130—160 Kr.	Første Styrmand	ca. 90 Kr.
Anden —	84—108 -	Anden —	- 70 -
Første Maskinist	160—220 -	Tømmermænd	60—65 -
Anden —	100—130 -	Baadsmænd	60 -
Fyrbødere	54— 60 -	Helbefarne Matroser	50 -
Tømmermænd	60— 64 -	Letmatroser	35—40 -
Baadsmænd	58— 62 -	Stuerter	80—90 -
Helbefarne Matroser	50— 54 -	Jungmænd	ca. 25 -
Letmatroser	30— 40 -		
Stuerter	ca. 100 -		

XVII.

Nordre Trondhjems Amt.

Beretning

om Nordre Trondhjems Amts økonomiske Tilstand m. v.
i Femaaret 1901—1905.

A. Landdistriktet.

Indledning.

I Femaarsperioden er følgende Herreder delt:

Mosviken-Verran Herred fra 1 Januar 1901 i Mosviken Herred og Verran Herred, svarende til Sognene af samme Navn (kongelig Resolution af 24 Februar 1900).

Grong Herred fra 1 Januar 1901 i Hølandet Herred, omfattende Sognet af samme Navn, og Grong Herred, omfattende Grong og Harran Sogne med Trones og Rørviken Kapelsogne (kongelig Resolution af 16 Marts 1900).

Nedre Stjørdalen Herred fra 1 Januar 1902 i 3 Herreder, nemlig Stjørdalen Herred, svarende til Værnes Sogn (benævnes efter Delingen Stjørdalen Sogn), Laanke Herred og Skatval Herred, svarende til Sognene af samme Navn (kongelig Resolution af 29 April 1901).

Beitstaden Herred fra 1 Januar 1904 i Beitstaden Herred, omfattende Solberg og Malme Sogne, og Namdalseidet Herred, omfattende Sognet af samme Navn (kongelig Resolution af 12 December 1903).

Herredernes Antal er saaledes i Femaaret steget med 5 og udgjorde ved Udgangen 35.

I Lensmandsdistrikternes og Lægedistrikternes Ordning er i Femaaret ikke foretaget nogen Forandring, og deres Antal er henholdsvis 25 og 10

Ved Udgangen af 1905 var Jordmoderdistrikternes Antal 40 Der er tilkommet et nyt Distrikt, idet Leka Distrikt er delt i to, Leka og Gravik Distrikter.

Efter Folketællingen 3 December 1900 var den hjemmehørende Folkemængde i Amtets Landdistrikt 77 494. Fladeindholdet er 21 369.31 km² Land og 1 396 87 km² Ferskvand, tilsammen 22 766 18 km², og der faldt saaledes 3.63 hjemmehørende Folkemængde pr. km² Land Den tilstedeværende Folkemængde var efter samme Folketælling 77 209.

Over den beregnede Folkemængde i Amtets Landdistrikt ved Udgangen af hvert af nedennævnte Aar har Det statistiske Centralbureau givet følgende Opgave:

Aar.	Tilstedeværende Folkemængde.	Hjemmehørende Folkemængde.
1901	77 594	77 899
1902	77 698	78 003
1903	77 328	77 633
1904	77 626	77 931

Folkemængden ved Udgangen af 1905 er endnu ikke beregnet amtsvis af Bureauet.

Fra Folketællingen 3 December 1900 og til Udgangen af 1904 skulde den hjemmehørende Folkemængde saaledes alene være forøget med 437. Denne ringe Tilvækst skyldes den store Udvandring og tildels Udflytning til andre Distrikter, navnlig Byer.

I Femaaret er fra Amtets Landdistrikt udvandret:

i 1901	574
- 1902	718
- 1903	1 112
- 1904	713
- 1905	516
Tilsammen	3 633,

medens Udvandringen i forrige Femaarsperiode alene udgjorde 1 305 Grunden til denne særdeles store Udvandring kan delvis søges i den Række af meget daarlige Aar, vi her nordenfjelds havde fra 1899 til og med 1903. Grundene til Udvandringen ligger dog dybere, hvad man bl. a. kan se af, at Udvandringen nu i 1907 efter de gode Aar 1905 og 1906 synes at ville blive stor. Bote-

midlerne ligger i, at man ser at skaffe den Ungdom, som vil blive og bygge i Landet, Arbeidsbetingelser, og at Ungdommen selv, mere end nu er Tilfældet, kommer til at se Udvandringsspørgsmaalet ikke bare i Lys af sin egen personlige Lyst, men ogsaa i Lys af Pligter mod Hjem og Land.

Med Hensyn til Folkemængden i de enkelte Herreder haves ikke senere Opgaver end efter Folketællingen af 3 December 1900, og jeg henviser til «Oversigt over Kongeriget Norges geistlige, civile og judicielle Inddeling», 16 Juni 1902, udgivet af Det statistiske Centralbureau, og til Femaarsberetningen for 1896—1900, Side 1—2.

Ved kongelig Resolution af 24 September 1804 bestemtes, «at Trondhjems Amt skal deles i 2de Amter, saaledes at Ørke- og Guldals, Strinde og Sælbo samt Fosens Fogderier udgjøre eet Amt under Navn af Søndre Trondhjems Amt, samt Stør- og Værdalens, Inderøens og Nummedals Fogderier eet Amt under Navn af Nordre Trondhjems Amt, som faar sin egen Amtmand, der skal boe i Værdalen, men hiint at forenes med Trondhjems Stiftamtmandsembede »

Nordre Trondhjems Amt feirede saaledes den 24 September 1904 Dagen for sin hundredaarige Bestaaen som eget Amt. I Anledning heraf optoges Tanken om at skaffe Amtet et eget Segl (og Vaaben). Som Segl benyttes nu Rigsvaabenet med Navnet «Nordre Trondhjems Amt» omkring.

Frostathingets gamle Segl er bevaret. Det gamle Frostathinglag omfattede vistnok hele Trøndelagen samt Namdalen, Nordmør og Romsdal. Men da Frostathing havde sit Sæde inden Nordre Trondhjems Amt, fandt man, at ingen anden Landsdel kunde være saa berettiget til at optage Seglet som dette Amt. Amtsthinget har da under 11 Juni 1906 besluttet, at der skal søges fastslaaet for Nordre Trondhjems Amt et Segl (og Vaaben) bygget paa Frostathingets gamle Segl.

Sagen er senere videre behandlet fra sagkyndigt Hold, og den er nu inde hos Justitsdepartementet til Afgjørelse.

I og 2. Jordbrug og Fædrift.

Over Jordeiendommenes Antal og Matrikulskyld i 1900 og 1905 meddeles følgende Opgave:

Fogderier.	1900.			1905.		
	Brugenes Antal.	Matrikulskyld.	Skyldmark pr. Brug.	Brugenes Antal.	Matrikulskyld.	Skyldmark pr. Brug.
		Mark.			Mark.	
Stjør- og Værdalen.....	3 765	14 709.15	3.91	4 199	14 711.23	3.50
Inderøen.....	2 117	10 075.31	4.76	2 450	10 074.72	4.53
Namdalen	2 448	4 775.66	1.95	2 589	4 774 54	1.84
Amtet	8 330	29 560.12	3.55	9 238	29 560.49	3.29

Ogsaa i denne Femaarsperiode er saaledes Jordeiendommenes Udstykning fortsat i betydelig Udstrækning. Brugenes Antal er forøget med 908, hvoraf falder paa Stjør- og Værdalen Fogderi 434, paa Inderøen Fogderi 333 og paa Namdalen Fogderi 141. Samtidig er det gjennemsnitlige Antal Skyldmark pr. Brug sunket fra 3.55 i 1900 til 3.29 i 1905.

Forøgelsen af Brugenes Antal vil antagelig vise sig væsentlig at falde paa de smaa og de mindste Brug.

Amtet har ogsaa i ret stor Udstrækning benyttet sig af Adgangen til at faa offentlig Laan til Oprettelse af Smaabrug. Jeg oplyser i denne Henseende følgende:

Af de ved Storthingets Beslutninger af 20 Juli 1894 oprettede «Jordindkjøbsfondet» og «Huslaanefondet» er der, siden Fondene blev oprettet og til de afløstes af Arbeiderbrug- og Boligbanken til Herreder inden dette Amt, ifølge Opgave fra Ordførerne udlaant ialt Kr. 259 360.00.

Efter Arbeiderbrug- og Boligbanklovens § 45 har samtlige Herreder paa et nær — Frosta — fattet Beslutninger om en Maximumsgrænse, inden hvilken de er villige til at stille Garanti for Laan af Arbeiderbrug- og Boligbanken. Disse Garantibeløb udgjør tilsammen Kr. 1 481 300.00. I disse Garantibeløb er for enkelte Herreder indbefattet deres Restgjæld til Jordindkjøbsfondet og Huslaanefondet med Beløb, som tilsammen udgjør ca. Kr. 145 000.00.

Summen af de enkelte Arbeiderbrug- og Boliglaan, for hvilke Herrederne indtil Udgangen af 1905 havde stillet Garanti, udgjør efter Opgave fra Herredernes Ordførere tilsammen Kr. 445 998.64.

Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi beregnet efter stedfundne Salg udgjorde:

i Femaaret	1897—1901	gjennemsnitlig.....	Kr.	1 254
- —	1898—1902	—	-	1 285
- —	1899—1903	—	-	1 307
- —	1900—1904	—	-	1 367
- —	1901—1905	—	-	1 412.

I Aaret 1905 var Skyldmarkens Gjennemsnitsværdi Kr. 1 616.

Denne betydelige Stigning i Gjennemsnitsprisen knytter sig utvilsomt for en væsentlig Del til, at Salgene angaar saa mange smaa Brug, som betinger en forholdsvis høi Pris. Ved Beregningen for 1905 er der saaledes medtaget 247 Salg, medens de solgte Eiendommes samlede Skyld alene er Mark 436.82, saa der paa hvert Salg gjennemsnitlig ikke falder større Skyld end Mark 1.77.

Der har i Femaaret ikke fundet Sted nogen større Overgang af Leilændingsbrug til Selveiereiendomme. Men der har fundet Forhandlinger Sted om Afhændelse til Leilændingerne af de Jordeiendomme med Brugsskog, som tilhører Meraker Brug (omfattende næsten alle Herredets Jordbrug), Værdals-

godset og Forbygdgodset i Hegre, og der er, ialfald for Merakers Vedkommende, Udsigt til at en Ordning snart vil komme istand.

I Femaaret har der i Amtet virket 2 Udskiftningsformænd, en fastlønnet i Namdalens Udskiftningsdistrikt og en amtsbeskikket i Indherreds Distrikt, med tildels 2 Opmaalingsassistenter hver.

Over de udførte Udskiftningsforretninger hidsættes en efter Opgaver fra Udskiftningsformændene udarbeidet Tabel:

Aar.	Sluttede Udskiftningsforretninger.		Det udskiftede Areal.				Paabegyndte Forretninger, der henstod usluttede ved Aarets Udgang.
			Opmaalt og karteret:			Forretninger, ved hvilke det udskiftede Areal ikke kan opgives.	
	Forretningernes Antal.	Lodeiernes Antal.	Indmark.	Udmark.	Tilsammen.		
			Ar.	Ar.	Ar.		
1901	8	32	49 278	105 188	154 466	1	24
1902	12	47	18 940	644 386	663 326	3	24
1903	10	48	15 399	322 511	337 910	3	25
1904	15	50	24 777	573 757	598 534	4	24
1905	13	47	53 274	397 616	450 890	3	24

Angaaende Jordfællesskabets Stilling har Udskiftningsformanden i Indherred udtalt:

«Jeg kan ikke endnu danne mig nogen helt begrundet Mening derom; men saavidt i den forholdsvis korte Tid jeg har virket her har havt Anledning til at sætte mig ind i disse Forhold, tror jeg at kunne udtale, at der i dette Distrikt endnu hersker et ikke ubetydeligt Jordfællesskab, hvilket ogsaa de indkomne Rekvisitioner om Udskiftning synes at bekræfte, idet der siden jeg ifjor overtog Bestillingen er indkommet 6 saadanne.»

Udskiftningsformanden i Namdalen har udtalt:

«Da Udskiftningsarbeiderne i Namdalen helt siden 60-Aarene især er foregaaet i Indre Namdalen, er Størstedelen af Jordfællesskabet i denne Del af Distriktet nu udskiftet. Paa endel Gaarde findes dog endnu Teigeblanding ogsaa paa Indmark, ligesom flere Beitstrækninger ligger i Sameie med flere Brug. I Ytre Namdalen, hvor Udskiftningsarbeiderne først senere blev almindelige, forekommer endnu adskilligt Fællesskab baade i Ind- og Udmark, ligesom en stor Del af Distriktets Brændtorvfelter ligger i Sameie til megen Skade for en økonomisk Udnyttelse af denne for Distriktet saa vigtige Del af Eiendommene. Interessen for at faa Brugene saa fuldstændige udskiftede som Omstændighederne tillader, er dog mere og mere vaagnet i Ytre Namdalen, og Udskiftningspersonalets meste Arbeide bliver nu nedlagt i Sjødistriktet.»

Det økonomiske Udbytte af Jordbruget beror i første Række paa Høstens Udfald. Jeg indtager en Oversigt herover for hvert af Periodens Aar:

1901:

Baade Hø- og Kornavlingen gav under et Middelsaars Udbytte. Kvaliteten var dog meget god for Høets Vedkommende og tildels ogsaa for Kornet. Poteter og Turnips gav ca. 20 Pct. over et Middelsaar.

1902:

Høavlingen gav paa faa Undtagelser nær adskillig under et Middelsaars Udbytte og Kornavlingen var aldeles mislykket. Ligesaa gav Poteter og Turnips et daarligt Udbytte.

1903:

Baade Hø- og Kornavlingen gav omtrent et Middelsaars Udbytte og Kvaliteten var god, især for Høets Vedkommende. Poteter og Turnips gav over et Middelsaars Udbytte.

1904:

Af Høavlingen blev der et godt Udbytte, idet den gav ca. 5 Pct. over et Middelsaars. Kornavlingen gav adskilligt under et Middelsaar og Kvaliteten var daarlig. Poteterne og Turnipsen gav ogsaa et daarligt Udbytte og opgives tildels at have taget Skade af Frost.

1905:

Høavlingen gav et meget godt Udbytte, ca. 20 Pct. over et Middelsaar; Kvaliteten var tilfredsstillende. Kornavlingen betegnes ogsaa som god baade hvad Kvantitet og Kvalitet angaar. Potetesavlingen gav et godt Udbytte. Turnipsen tog Skade af Insekter og Frost og gav et mindre godt Udbytte.

Angaaende Jordbrugets og Fædriftens Stilling og Udvikling i Femaaret har Amtsagronomen afgivet saadan Beretning:

«I Femaarsperioden har 3 Aar givet under Middelsaars Udbytte; Aaret 1902 maa betegnes som Uaar.

De Vilkaar, Jordbruget har arbeidet under, har forsaavidt ikke været de bedste. Svækket som Gaardbrugerne i Forveien var af en Misvækstperiode, har det desværre ikke været til at undgaa, at Gjælden er bleven øget. Gjælden vil blive nærmere omhandlet under Afsnit 13.

Tiltrods for ydre Vanskeligheder kan dog Jordbruget i Femaarsperioden opvise en betydelig Fremgang paa omtrent alle Felter. Det har været en betydningsfuld Tid for det trønderske Jordbrug. Det har været en sterk Brydningstid, en Brydningstid mellem Gammelt og Nyt, mellem det svage, vigende Brug

og det sterke Brug, mellem den pessimistiske og den optimistiske Retning i Jordbruget. Tidsperioden betegner efter alle Tegn at dømme en Kursændring i Amtets Jordbrug. Den sidste Menneskealders svage Brug viger Pladsen for et sterkere. Hovedprinciperne ved det gamle Brug var at spare, at lægge mindst mulig Kapital og Arbeide i Jordbruget. Af den Grund blev alle Kulturer indskrænket, som krævede Kapital og Arbeide, Nydyrkning og Grundforbedringer indskrænkedes ligeledes, og paa mange Steder blev tidligere Agerland udlagt til Havnehager og Markslaatter. Den gamle Retning kulminerede her i Amtet med 90-Aarenes «Engtheori»: mest mulig af den dyrkede Mark skulde lægges ud til varig Eng, Gjødselen skulde bruges som Overgjødsling, leiet Arbeidshjælp saavidt muligt undgaaes, alle Indtægter tages gjennem Fjøset o. s. v.

Det er fra denne Retning, som kanske mere end noget andet har svækket Landmændenes Økonomi og deres Tro paa Jordbrugets Lønsomhed, at den sidste Femaarsperiode viser et tydeligt Omslag.

Nydyrkningen og Grundforbedringsarbeiderne har skudt rask Fart. Der er i Femaarsperioden bare af Amtsagronomen planlagt til Dyrkning ca. 4 000 Maal (Dekar) Nyland, og paa et lignende Areal vandsyg Indmark er planlagt Afgrøftning. Vi kan med rundt Tal regne, at der er opdyrket mindst 5 000 Maal Nyland og tørlagt opimod det dobbelte Areal vandsyg Indmark. Høsten 1904 lykkedes det ogsaa at opnaa Enighed mellem samtlige Interesserede om Udførelsen af et stort og vigtigt Foretagende, som har været oppe til Forhandling i over 50 Aar, nemlig Udtapning af de store Mæresmyrer i Sparbu Herred, hvorved omkring 3 000 Maal vil blive god dyrket Mark. Foretagendet er sikret ved Bevilgninger af Staten (Kr. 9 900.00) og af Amtet (Kr. 4 950.00) og ved Herredets Deltagelse i samme. Arbeidet skal paabegyndes Vaaren 1907. Foretagendet tillægges stor Betydning — baade i og for sig og fordi det som det første store Foretagende her i Distriktet paa dette Omraade haabes at ville blive et Exempel til Efterfølgelse. Se nærmere Amtsthingsforhandlingerne for 1906, S. 343—350 og S. 759—760.

Af Jorddyrkningsfondet er i Femaaret tilstaaet tilsammen 183 Laan til Jordbrugere inden Amtet med en samlet Sum af Kr. 151 930.00 mod i forrige Femaar 96 Laan med Kr. 52 645.00.

Jordbrugets Drift har gaaet i Retning af større Intensitet. Kornarealerne, som i den sidste Menneskealder stadig er bleven formindsket, er igjen øget i de fleste Bygder. Turnipsdyrkningen har tiltaget i høi Grad næsten overalt i Amtet. Den har paa flere Steder flerdoblet sig og staar i de egentlige Indherredsbygder paa Høide med hvilketsomhelst Stel i Landet. Potetdyrkningen har tiltaget i enkelte Bygder, særlig i den sidste Tid af Femaarsperioden. Ertedyrkningen, som i længere Tid har været nedlagt, er igjen optaget, om end endnu alene i faa Bygder og i mindre Maalestok. Dyrkning af Bælgplanter til Grøngjødsling er med Held forsøgt paa nogle faa Steder. Havebruget, den mest intensive Form for Jordbrug, har gaaet jevnt fremover. Særlig har Grønsagsdyrkningen i de allersidste

Aar skudt bra Fart. Man har slaaet ind paa landbrugsmæssig Dyrkning af visse af de grovere Grønsager.

I samme Forbindelse kan ogsaa nævnes, at Gjødselbehandlingen, som til en vis Grad er et Maal for Jordbrugets Standpunkt, har bedret sig overordentlig meget. Der er anlagt en hel Del større og mindre Torvstrøfabriker, ligesom en Flerhed af Landmænd tilvirker Torvstrø til eget Brug.

Overalt kan der merkes Omslag i Retning af et sterkere Brug.

Aarsagerne til dette Omslag er flere: I første Række bør dog nævnes det Oplysnings- og Vækkelsesarbeide, som er udgaaet fra Amtets Landbrugsskole og Landbrugsfunktionærerne. Gjennem større Landbrugsmøder, kortere Foredragskurser, spredte Foredrag, Udstillinger etc. er der nedlagt et betydeligt Arbeide for at øge Interessen for Jordbruget, hæve Troen paa dets Lønsomhed og klargjøre for Landmændene, at de store og som Følge af Udviklingen stadig stigende Udgifter alene kan mødes ved en større Produktion, ved en bedre Udnyttelse af Distriktets Hjælpekilder og vor fremskredne Tids mange Hjælpemidler.

Som en væsentlig medvirkende Aarsag til Omslaget maa ogsaa nævnes de daarlige Straafoderaar i 1900 og 1901. Disse Aar viste Gaardbrugerne bedre end mange Talemaader, at et svagt Brug baseret paa ensidig Engdyrkning baade er for usikkert under vore Forhold og passer daarligt til at møde vor Tids store Udgifter.

Kreaturholdet har gjennemgaaet en betydelig Udvikling.

Hesteavlen har, naar undtages Sjødistrikterne, været i stadig Fremgang. Salget af Heste er tiltaget. Avlen er fremdeles grundet paa den gudbrandsdalske Type. Amtet har desværre ikke hidtil kunnet producere tilstrækkelig med Avlshingste, hvorfor Indkjøb har foregaaet sydfra.

Kvægavlen. De daarlige Straafoderaar i 1900 og 1901 gav Kvægavlen et alvorligt Knæk. Besætningerne maatte reduceres sterkt, Fodringen blev i knappeste Laget og Melkeproduktionen liden. Gjennem Omlægning af Driften med stærkere Turnipsdyrkning og Anvendelse af Kraftfoder gik det imidlertid over Forventning at overvinde Følgerne af Misvækstaarene. Besætningerne er igjen paa de fleste Steder oparbeidet til normal Størrelse og Melkeproduktionen er steget fra Aar til Aar.

Melkeudbyttet pr. Ko stiller sig i 1905 saaledes:

(Se Tabellen næste Side.)

Den forholdsvis raske Udvikling, som har foregaaet i Amtets Kvægavl — særlig i Retning af en sterkere og mere rationel Fodring — skyldes i første Række Kontrolforeningerne, hvoraf ialt 16 Stykker har været i Virksomhed i Femaarsperioden.

Fogderier.	Ifølge Lensmændenes Beretninger.		Ifølge Kontrolregnskaberne for 1904—1905.
	For de mere fremskredne Gaardbrugere.	Overhovedet.	
	Liter.	Liter.	Liter.
Stjør- og Værdalen	2 009	1 536	2 109
Inderøen	1 930	1 470	2 020
Namdalen	1 875	1 366	1 895
Amtet	1 938	1 457	2 008
De tilsvarende Tal for 1900 var	1 851	1 434	-

Fra Hell—Levangerbanens (senere Hell—Sunnanbanen) Aabning har der foregaaet en betydelig Export af levende Kreaturer, særlig Ungbærkjør og Slagtokser, til Kristiania. Denne Kreaturexport er jo glædelig, forsaavidt som den har indbragt Distriktet mange Penge, men det kan ikke sees bort fra, at det store Salg af nybære Kjør — særlig høstbære — har mindre heldige Følger for vor Meieridrift. Det er netop vore Meieriers Svaghed, at de har for smaa Melkemængder.

Sæterbruget, som spiller en betydelig Rolle i Amtets Fjeldbygder, har ikke været Gjenstand for nævneværdig Udvikling. Der har forekommet enkelte spredte Tiltag til Fællesdrift, det er det hele.

Svineavlen blev sterkt lammet af Uaaret i 1902, men har efter den Tid gjort ret betydelige Fremskridt, særlig i Løbet af de to sidste Aar. Avlsstationen for stor Yorkshire paa Rones i Beitstaden har bidraget meget til at forbedre Svinebestanden udover Bygderne. Høsten 1905 blev der oprettet en Avlsstation for Landsvin paa Sakshaug i Inderøen.

Saueavlen har ikke forandret sig synderlig i Femaarsperioden. Det samme gjælder Gjedeavlen.

Hønseavlen har tiltaget betydelig og er allerede nu i mange Bygder en Erhvervsgren, som der maa regnes med.

Indkjøb af Landbrugsredskaber har, delvis som Følge af den sterkere Drift, tiltaget betydelig. Af nyere Landbrugsredskaber har de amerikanske Ploge, de regulerbare Fjærharve og Potetoptagerne faaet en forholdsvis stor Udbredelse.

Brugen af Kunstgjødning er øget over hele Amtet. Efter det Oplysningsarbeide, som er udført paa dette Omraade, maa det ogsaa forudsættes, at den bruges med større Fordel end tidligere.

Fællesforretningen i Trondhjem omsatte for vort Amts Vedkommende i 1901 Kunstgjødning for ca 55 000 Kroner, i 1905 for ca. 82 000 Kroner.

Brugen af Kraftfoder har ogsaa tiltaget sterkt, særlig Brugen af de sterkt æggehvideholdige Kraftfoderstoffe.

Omsætningen af Kraftfoder ved Fællesforretningen udgjorde for vort Amts Vedkommende i 1901 ca. 3 000 Sække til et Beløb af ca. 38 000 Kroner, og i 1905 « 4 900 — « « — « « 54 000 —

Arbeidsforholdene i Landbruget har ogsaa i denne Periode været vanskelige og lagt mange Vanskeligheder i Veien for Landbruget. Udvandringen til Amerika, Tilstrømningen til Byerne og de offentlige Vei- og Jernbaneanlæg — særlig Hell—Sunnanbanen — i Distriktet har alt bidraget til at trække Arbeidskraften fra Jordbruget. Arbeidspriserne har været noget høiere end i forrige Femaarsperiode, hvorom nærmere under Afsnit 12.

De væsentlige Salgsprodukter fra Amtet har som tidligere været Meieriprodukter, levende Kreaturer, Kjød og Flesk, samt for et Par Aars Vedkommende Hø. For nogle faa Bygder spiller Potetsalget nogen Rolle. Meieriprodukterne har dels gaaet til England (Smør), dels til forskjellige indenlandske Markeder, Kristiania, Bergen, Trondhjem, Aalesund og flere Steder.

Afsætningsforholdene har i Femaarsperioden bedret sig betydelig, først ved Hell—Sunnanbanens Aabning til Levanger i 1903 og senere ved dens Aabning til Værdalen 1904 og Sunnan 1905. Medens Størstedelen af Kreaturexporten fra Indherred tidligere gik til Trondhjem, og var afhængig af dette Markeds sterkt skiftende Konjunkturer, sendes nu Størsteparten til Kristiania. Dette har ikke bare Betydning for Indherredsbygderne, som naar Jernbanen, men ogsaa for de andre Bygder, idet Indherredsbygdernes Produktion tages bort fra Konkurrencen paa de lokale Markeder (Trondhjem, Namsos og Stenkjær).

Nævneværdig Høexport har alene foregaaet i 1904—1905 og 1905—1906, det første Aar til Østlandet, det andet til Sverige.

Salg af Poteter har foregaaet dels til Trondhjem, dels til Stivelsesfabriken paa Levanger og dels til Brænderierne.

Landbruget har i Femaarsperioden arbeidet under gode Konjunkturer, særlig har Priserne paa levende Kreaturer været høie og jevnt stigende, som omstaaende Oversigt over Gjennemsnitsværdien af Heste og Kreaturer vil vise:

Gjennemsnitsværdi af Heste og Kreaturer i 1900 og 1905:

Fogderier.	Arbeids-heste.		Okser.		Kjør.		Ungnøt.		Kalve.		Voksne Faar.		Voksne Gjeder.		Voksne Svin.	
	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stjør- og Værdalen	337	349	107	129	87	122	48	66	14	15	12	13	9	11	80	93
Inderøen	350	365	99	125	87	114	46	65	15	20	11	13	10	12	73	94
Namdalen.....	359	354	99	118	83	98	44	55	12	12	12	13	10	10	86	105
Amtet	349	356	102	124	86	111	46	62	14	16	12	13	10	11	80	97

Meieridriften og Priserne paa Meieriprodukter vil nedenfor blive særskilt behandlet.»

Jeg henviser til det Billede af Udviklingen, som Amtsagronomen ovenfor har givet. Udviklingen giver gode Løfter, og hvis det i nogen Tid vil vedblive med nogenlunde gode Aar (1906 var et meget godt Aar), skulde Landmændene med ret godt Mod kunne se Fremtiden imøde og kunne haabe paa at faa gjort Afbetalinger paa den Gjæld, som nu tynger Landbruget.

Som Følge af den sterkere Drift og af de vanskelige Arbeiderforhold har Indkjøbet af Landbrugsmaskiner og Redskaber maattet tiltage betydelig. Jeg kan imidlertid ikke undlade at paapege, at Amtets Jordbrugere, og maaske specielt i Indherredsbygderne, synes vel tilbøielige til at udstyre sin faste Kapital for flot o: Bygninger, Redskaber og Maskiner, og det tildels paa Bekostning af sine Udlæg til den flydende Kapital o: de aarlige, stadig gjenvendende Udlæg til Besætninger, Arbeide, Jordforbedringer, Kraftfoder, Gjødningsstoffe o. s. v. Hvis dette forholder sig saa, er det en betænkelig Side ved vort Jordbrug.

Jeg har fundet en særlig Grund til at fremhæve dette i en Publikation af Det statistiske Centralbureau, «Tabeller vedkommende de faste Eiendomme, 3 December 1900», Kristiania 1904, som desværre viser, at Indherred, eller rettere Inderøen Fogderi, ialfald med Hensyn til Bygninger inden vort Land, staar i en Særstilling i Retning af unødigen at lægge bort Penge i fast og for en stor Del død Kapital.

Bureauet har nemlig efter Assurancetaxterne ladet beregne for 10 Fogderier (Øvre Romerike, Hedemarken, Søndre Gudbrandsdalen, Valdres, Larvik, Sætersdalen, Hardanger og Voss, Romsdal, Orkedalen og Inderøen) Bygningernes gjennemsnitlige Værdi pr. Skyldmark for forskjellige Klasser af Brug. Resultatet er:

	Kl. 1.	Kl. 2.	Kl. 3.	Kl. 4.	Kl. 5.	Kl. 6.	Kl. 7.
	0.24—50 Mark.	0.51—1.00 Mark.	1.01—3.00 Mark.	3.01—5.00 Mark.	5.01—10.00 Mark.	10.01—20.00 Mark.	20.01—55.00 Mark.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
I Gjennemsnit for samtlige 10 nævnte Fogderier	4 756	2 872	1 798	1 385	1 184	994	935
I Inderøen Fogderi	7 896	4 566	2 561	1 893	1 727	1 325	1 169

Tallene fortjener meget Opmærksomhed. De vidner vistnok i og for sig om Indherredsbygdernes gamle Kultur og Velstand, men de peger ogsaa paa Flothed og maner til Forsigtighed i Fremtiden. Den store Salgsværdi, Trævirket

nu har, vil jo ogsaa af sig selv bidrage til Indskrænkninger ved fremtidige Byggearbeider.

Amtet er sterkt melkeproducerende. Den største Del af Melken forædles paa Meierierne og Landmændene tager sin Hovedindtægt fra disse. Meieridriften har derfor særdeles stor Betydning i Amtets Økonomi.

Meieriernes Antal har i Femaarsperioden gaaet ned fra 79 i 1900 til 70 i 1905. Naar undtages Floren Meieri i Hegre og et lidet Meieri i Vanviken, hører samtlige nedlagte Meierier hjemme i Ytre Namdalen. Opførelsen af Meierier i Namdalen forceredes for sterkt i forrige Femaarsperiode. Der blev for mange og smaa Meierier, og Melkemængden saa liden, at Driften ikke svarede Regning.

Af de i 1905 igangværende 70 Meierier og Ysterier falder 3 paa Levanger og Stenkjær og 2 mindre, væsentlig som Melkeudsalg, i Namsos.

Meierierne eies hovedsagelig af Leverandørerne. Alene 3 er Privatmeierier. Den omtrentlige Værdi af samtlige Meierier og Ysterier udgjør ca. Kr. 958 960. Som Drivkraft benyttes for 42 Damp og for 3 Vandkraft. Driftsmaaden ved Meierierne er paa det nærmeste uforandret, om der end nu ystes noget mere Gouda og halvfed Ost, og Magerosten laves noget federe end tidligere ved Tilsætning af 3—5 Pct. nysilet Melk. I 1905 var 23 Meierier i Drift som Smørmeierier, 29 for kombineret Drift, Smør- og Ostelavning, 14 som Ysterier og 4 for Melkesalg. 25 Meierier er bortforpagtede.

Ved samtlige Meierier og Ysterier er i 1905 modtaget 15 407 469.9 Kg. Melk, for hvilke er udbetalt Leverandørerne Kr. 1 150 235.40. Ved Smørmeierierne leveres den skummede Melk og Kjernemelk gratis tilbage til Leverandørerne. Trækkes Melkemængden for 1900, 14 559 088 Kg., fra den i 1905 modtagne Melk, 15 407 469.9 Kg., fremkommer en Øgning af 848 381 Kg. Melkeproduktionen er søgt fremmet ved en bedre Fodersammensætning med Anvendelse af mere Rodfrugter og Kraftfoder, men naar Øgningen i Melkemængden ikke er større, har det sin Grund i mindre gode Aar i Begyndelsen af Femaarsperioden og senere i det store Fodersalg dels til det søndenfjeldske, dels til Sverige. Desuden sælges bort ikke saa faa Nybærkjør. Af Smør er i Driftsaaret 1905 tilvirket 320 660 Kg. (i 1900 325 000 Kg.), af Fedost 367 159 Kg. (i 1900 203 000 Kg), Mager- og Blandingsost 256 211 Kg. (i 1900 262 000 Kg.) og af Mysost 540 107 Kg. (i 1900 298 000 Kg.). Melken betales hovedsagelig efter Fedtindholdet. Kontrollen foregaar dels ved Kontrolanstalten i Trondhjem, dels paa Meierierne. Ved Meierierne var i 1905 sysselsat 75 Mænd og 103 Kvinder, tilsammen 178 Personer, mod i 1900 80 Mænd og 111 Kvinder, tilsammen 191 Personer.

De Priser, Meierierne i Femaaret har kunnet betale Melkeleverandørerne, har gjennemgaaende været mindre tilfredsstillende, men har dog bedret sig adskilligt i Periodens sidste Par Aar. Der er ikke saa liden Forskjel paa den Pris, de forskjellige Meierier har kunnet betale for Melken.

Grunden til det mindre gode Udbytte ligger selvfølgelig først og fremst i det almindelige Prisniveau for Meieriprodukter i Femaaret. Men der er ogsaa andre Grunde tilstede. Jeg nævner, at der er for mange smaa Meierier med saa liden Melkemængde, at Driften sluger uforholdsmæssig meget. Af Amtets 70 Meierier i 1905 falder efter den indveiede Melkemængde paa Meierier med:

Under 50 000 Liter.	Fra 51 000 til 100 000 Liter.	Fra 101 000 til 200 000 Liter.	Fra 201 000 til 300 000 Liter.	Fra 301 000 til 400 000 Liter.	Fra 401 000 til 500 000 Liter.	Fra 501 000 til 600 000 Liter.	Over 600 000 Liter.
5	12	26	9	6	6	4	2

Et andet svagt Punkt ved vore Meierier er, at Bestyrernes Uddannelse, særlig ved de smaa Meierier, ofte har været mangelfuld. Under disse Omstændigheder har vi her i Amtet med adskillig Tvil modtaget den nye Ordning af Meieriundervisningen, hvorefter vi ikke faar nogen Meieriskole for Mænd her nordenfjelds, men alene paa Landbrugshøiskolen. Statens tidligere mandlige Meieriskole paa Kne Meieri i Stod blev nedlagt den 1 Juli 1904.

Man har været inde paa den Tanke, at Meierierne muligens i større Udstrækning burde gaa over fra kombineret Smør- og Osttilvirkning til udelukkende Smørmeierier. Det er ogsaa muligt, at Udviklingen vil gaa i den Retning, men endnu er det vistnok saa, at naar de kombinerede Meierier har en dygtig Bestyrer, saa giver de bedre Udbytte end Smørmeierierne.

Der har i Amtet været arbeidet for at faa istand en Melkekondenseringsfabrik paa Levanger, idet man har haabet derved at skulle opnaa bedre og sikrere Priser for Melken Efterat Jernbanen Hell—Sunnan er kommet istand, skulde Betingelserne for en saadan Fabriks Trivsel være tilstede, men til noget endeligt Resultat er man ikke naaet i denne Henseende.

Nordtrøndelagens Meieristforening har i Femaaret afholdt lokale Meieriudstillinger for at vække Kappestrid og større Varekundskab, og i de to sidste Aar er foretaget Lagerbedømmelse af Oste paa de Meierier, som dertil har erklæret sig villig.

Der er vaagnende Forstaaelse blandt Landmændene af, at ogsaa Landbruget maa indordnes under f o r r e t n i n g s m æ s s i g e Synspunkter, og at det økonomiske S a m v i r k e her er af den største Betydning. Dette har ogsaa givet enkelte vigtige praktiske Udslag.

I 1896 begyndte Landhusholdningsselskabet at iværksætte Fællesindkjøb for Meierier og Landbrugsforeninger af Kraftfoder og kunstige Gjødningsstoffe. I 1901 oprettede Landhusholdningsselskaberne i Søndre og Nordre Trondhjems

Amter i Fællesskab i dette Øiemed en egen Forretning i Trondhjem med en fast Forretningsfører. Forretningen har virket særdeles godt i Retning af at skaffe Landmændene god Vare til rimelige Priser, og dens Omsætning har været stadig stigende. Paa Grund af forskjellige Forhold var imidlertid Forretningsførelsen kommet ind i et uheldigt Spor. I 1905 blev Forretningen derfor helt omorganiseret, og er nu kommet ind i et sundt forretningsmæssigt Gjænge. Forretningen er efter den nye Ordning en Forening af Landhusholdningsselskaber, for Tiden Søndre og Nordre Trondhjems Amts Selskaber, men saaledes at Foreningen er forudsat paa visse Betingelser senere at kunne tiltrædes af andre nordenfjeldske Landhusholdningsselskaber. Foreningens Virksomhed ledes af et faatalligt Styre, bestaaende af nogle valgte Medlemmer og en af disse ansat administrerende Bestyrer. Den øverste Myndighed inden Foreningen er Generalforsamlingen, som dannes af Udsendinger fra hvert af de interesserede Landhusholdningsselskaber. Amtsthingene i Søndre og Nordre Trondhjems Amt har ved stillede Garantier sikret Forretningen en Driftskapital paa Kr. 100 000.00. Det er Tanken, at denne Forretning skal blive et Midtpunkt for en videre Udvikling af Samvirket mellem Landmændene ogsaa udover Indkjøbene af Kraftfoder og Gjødningsstoffe, saaledes som det er betegnet ved Forretningens nye Navn: «Nordenfjeldske Landhusholdningsselskabers Indkjøbs- og Salgsforening». Forretningen er allerede udvidet til at omfatte Salg af Frø, og Styret er bemyndiget til ogsaa at foretage Indkjøb af andre kurante Landbrugsartikler.

Landbrugsforeningerne, hvoraf der i 1905 fandtes 30 Stykker, har i Femaaret efter længere Tids hendøende Tilværelse igjen optaget sin Virksomhed. Disse Foreninger er mange Steder Midtpunkterne for det engere økonomiske Samvirke i Bygderne. Foruden at ordne med Fællesindkjøb — undtagelsesvis ogsaa Salg — har flere Landbrugsforeninger taget Initiativet til Sammenslutning ellers i produktive Øiemed. Af saadanne Sammenslutninger har vi foruden Meierierne, som tidligere er omtalt:

Hingstesamlag. Af saadanne var der ved Udgangen af 1905 11 Stykker. Kvægavlsforeninger. Af disse fandtes i 1905 43 Stykker. Kontrolforeninger ialt 14 Stykker, som samtlige er oprettet i Femaarsperioden. Raaneholdsforeninger. Af disse var der ved Udgangen af 1905 antagelig 4. Torvstrøsamlag. Af saadanne var der ved Udgangen af 1905 8 Stykker med Fabrik for presset Strøelse, 5 for revet upresset, foruden endel mindre, hvor Medlemmerne selv besørger Rivningen af Torven, og saaledes kun Stikning og Tørkning foregaar i Fællesskab. Ved Udgangen af forrige Femaar fandtes bare 3 Torvstrøsamlag. Ægforeninger. Disse Foreninger har gjort meget baade for at fremme Interessen for Hønseholdet og for at bringe Æghandelen ind i et heldigt Spor. Enkelte af dem, f. Ex. Værdalens, har en aarlig Omsætning af Æg paa over 20 000 Kroner.

Fællesindkjøbet af Græsfrø og andre Saavarer er fra 1902 af arrangeret af Amtsagronomen for de Landbrugsforeninger og Meierier, som har ønsket at deltage.

Landhusholdningsselskabet har i Femaaret havt følgende Bidrag af Amtet: 1901 Kr. 4 350.00, 1902 Kr. 4 100.00, 1903 Kr. 4 200.00, 1904 Kr. 4 700.00 og 1905 Kr. 5 400.00. Til den største Del af disse Beløb kommer tilsvarende Statsbidrag.

Selskabets Virksomhed har i det væsentligste gaaet i samme Retning som tidligere. Til Hesteavlens Ophjælp er der aarlig afholdt en Stats-Amtsudstilling i Namdalen og andethvert Aar paa Stenkjær, ligesom der aarlig er afholdt Unghoppeskuer i de Bygder, hvor Hesteavlen har nogen større Betydning. Hesteavlssæteren paa Skalstugan holdes fremdeles gaaende. Til Kvægavlens Ophjælp er der fra 1903 sat igang en ny Dyrskueordning med regelmæssig tilbagevendende Skuer hvert 4de Aar i Amtets samtlige Bygder. Vinteren 1901—1902 blev der efter Selskabets Foranstaltning afholdt et større Landbrugsmøde paa Levanger, hvor Planen for Kvægavlen i Amtet i sine grove Træk blev fastslaaet. Bidrag er af Selskabet ydet til de Kontrolforeninger, som har gjennemført Fedtbestemmelse, og i Lighed med tidligere er der ydet Bidrag til Fjøsskuer.

Ved Landhusholdningsselskabets Foranstaltning blev der i 1905 afholdt en Amtsudstilling paa Levanger omfattende Meieriprodukter, Produkter for og af Landbrug, Havebrug, Skogbrug, Husflid, Maskiner og Redskaber, Fjærkræ og Kaniner.

Fra 1904 er der aarlig afholdt 2 otte Dages Foredragskurser for Landmænd. Kurserne holdes vekselvis i Namsos, Stenkjær, Levanger og Stjørdalen.

Amtets Landbrugsskole paa Mære har fortsat sin Virksomhed med et aarligt Antal af 65 Elever.

Skolegaardens dyrkede Jordvei er i Femaaret udvidet ved fortsat Dyrkning og Drænering af ca. 100 Maal Nyland af Mæresmyren. I 1902 anlagdes en Springvandsledning fra Lianhøiden til Skolen; dens Længde er 2.5 Km. Ledningen blev lagt af 4″ Rør og kostede 18 700 Kr. Den skaffer godt Vand i tilstrækkelig Mængde. I 1904 opførtes et større Kornmagasin. Skolegaardens Besætning bestod pr. 1 April 1905 af: 8 Heste, 57 Storfæ og 16 Svin.

Planteskolen paa Hylla fremviser en sterkt øget Produktion. Medens der i 1901 blev solgt Planteskoleprodukter for ca. Kr. 3 600.00, var Salget i 1905 steget til ca. Kr. 4 600.00.

Statens Havebrugsskoler paa Hylla og Vaartun har bidraget meget til at vække Sansen for Havebruget.

I Femaarsperioden har der virket en Amtsgartner, knyttet til Havebrugsskolen og Planteskolen paa Hylla, og en Amtsagronom.

Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode var Amtet inddelt i 9 Amtsdyrlægedistrikter.

Ved Amtsthingets Beslutning af 9 Juni 1902 blev Overhallens Dyrlægedistrikt delt i to Distrikter, nemlig Overhallen Dyrlægedistrikt, omfattende Herrederne Overhallen, Hølandet, Grong og Lierne, og Namsos Dyrlægedistrikt, omfattende Herrederne Flatanger, Fosnes, Vemundvik og Klingen samt Namsos By.

Delingen traadte i Kraft fra 1 Oktober 1903, da Dyrlæge beskikkedes i Namsos Distrikt.

Amtsdyrlægedistrikternes Antal ved Femaarets Udgang var saaledes 10.

3. Skogdrift.

Skogene og Skogsdriften er af megen Betydning for Amtets Økonomi, dog undtaget Kystdistrikterne i Ytre Namdalen og nogle faa andre Herreder.

Skogene bestaar væsentlig af Gran og tildels Furu. Furuskogen lider meget ved den talrige Elgstand, som efterat dens naturlige Fødemidler af Løvskog har sluppet op, har kastet sig over Ungfuruen med en saadan Energi, at der mange Steder praktisk talt ikke findes Furueftervækst. Disse Bemerkninger gjælder i første Række Namdalen, og Forholdet er saameget sørgeligere, som Jordbunden og Vækstforhold forøvrigt mange Steder er særlig egnet for Furu.

Der har i Femaaret været hugget meget i Skogene. Over de Tømmermængder, som er nedflødet i Amtets Vasdrag, hidsættes efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver følgende Oversigt over Tømmerflødningen:

(Se Tabellen næste Side.)

I Namsenvasdraget er derhos vistnok som tidligere foregaaet adskillig Flødning af Tømmer sammenbundet i Flaader, hvilket ikke er med i omstaaende Opgave.

I Femaaret er saaledes — Hensyn ikke taget til Dimensioner — nedflødet i samtlige Vasdrag 387 405 Tylvter mod i forrige Femaar alene 280 426 Tylvter.

Priserne baade paa Tømmer og paa Skog til Udhugst og dermed Skogværdierne har gjennemgaaende i Femaaret været stigende og i og for sig høie, om det end er forbeholdt Aaret 1906 at vise en yderligere betydelig Stigning.

Prisstigningen skyldes i første Række de almindelige Prisforhold paa Trælastmarkedet, men ogsaa Forbedringer paa Flødningens og Kommunikationsvæsenets Omraade samt Anlæg af trælastforædlende Indretninger. For smaa Dimensioner har Afsætningen tidligere været meget ringe. Dette har væsentlig forandret sig gjennem Træsliberierne, hvoraf ogsaa Namdalen i 1905 fik et Anlæg. Afsætningen af de mindste Dimensioner er dog endnu meget liden, og der kunde visselig gjennem rationelle Renskningshugster efter uvæksterlig, syg og skadet Skog

Vasdrag.	Herreder, hvor Tømmeret hovedsagelig er hugget.	Tømmer nedflødet:					Dimensioner for det større Tømmer.	
		1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Længde.	Tykkelse.
		Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Tylvter.	Meter.	Cm.
Stjørdalselven med Bielve	Hegre og Meraker.	8 500	22 025	21 058	18 068	15 365	ca. 5	ca. 21
Moelven	Skogn.	25	30	610	660	750	- 3-7½	- 13-28
Værdalselven (Helgaaen)	Værdalen.	4 386	2 808	4 334	7 735	4 436	- 4½	- 20
Ogna	Ogndalen.	3 625	3 065	4 491	5 217	5 651	- 5	- 20
Byelven	Snaasen, Stod og Egge.	4 841	7 217	7 222	5 566	4 286	- 5	- 21
Follaelven (Selen)	Beitstaden og Verran.	ca. 600	ca. 600	ca. 600	ca. 600	ca. 600	- 5-8	- 20
Molle Elv	Stod og Beitstaden.	- 836	- 836	- 836	- 836	- 836	- 5-8	- 20
Aargaardselven med Bielve	Namdalseidet.	4 568	3 887	2 649	4 976	3 582	- 6-7	- 16
Snaasenvasdraget (Granaelv og Jørstadelv)	Snaasen.	4 000	4 000	4 000	3 000	5 000	- 5½	- 22
Liernes Vasdrag	Lierne.	5 270	250	1 751	5 396	1 800	- 5-5½	- 21
Namsenelv med Bielve	Lierne, Grong, Høylandet og Overhallen samt Klingen og Vemundvik.	23 354	21 737	28 398	35 331	32 435	- 5-5½	- 20-21
Bognaelv med flere Smaaelve i Klingen og Vemundvik	Klingen og Vemundvik.	3 186	3 059	3 878	3 786	2 133	- 5	- 18
Oksdølelven	Fosnes.	1 720	690	1 625	610	390	- 5	- 20
Statlandselven	Do.	50	40	60	25	50	- 5	- 20
Kongsmoelven	Foldereid.	390	113	150	250	400	- 5	- 18
Opløelven	Kolvereid.	-	-	-	-	265	- 5	For større Tømmer ikke opgivet.
Tilsammen		65 351	70 357	81 662	92 056	77 979		

leveres betydelige Mængder — og det til Skogenes egen Fordel — af disse Sortimenter, hvis Efterspørgselen gjorde Driften af dem lønsom.

Som Exempel paa Prisforholdene nævner jeg, at i Trakterne om Stenkjær udgjorde i Almindelighed Tillæggene til de saakaldte «Grundpriser» i Femaaret 1896—1900 fra 15 til 30 Pct., medens de i Femaaret 1901—1905 har været fra 30 til 60 Pct.

Salg af Brændeved har endel Betydning for mange af Herrederne, og Priserne har i Femaaret været gode.

Skogene har efter dette i Femaaret givet gode Indtægter og været til stor Støtte for Gaardbrugerne. Men Spørgsmaalet er, om ikke Skogene er gaaet tilbage ved uforstandig og hensynsløs Hugst. I Lensmændenes Indberetninger meldes fra vigtige Skogdistrikter om Tilbagegang baade i Væksterlighed og Dimensioner, men for mange Steder lyder ogsaa Beretningerne paa, at Forholdet maa ansees som uforandret.

Om dette Spørgsmaal har Amtsskogmesteren udtalt følgende:

«Angaaende Skogbestanden har det om denne i længere Tid — og det vistnok med Rette — hersket den Opfatning, at den saavel i kvantitativ som kvalitativ Henseende stadig har gaaet merkbart tilbage, men jeg tror dog, at man begik en Uret ligeoverfor enkelte Distrikter her i Amtet ved at paastaa det samme ogsaa nu.

Rigtignok skal det indrømmes, at Gjennemsnitsdimensionerne af de til Forædlingspladsene frembragte Tømmerpartier er bleven mindre for hver Tid, men deri alene kan jeg ikke finde nogen sand Maalestok eller Bevis for Skogbestandens Tilbagegang.

For det ene kan en Nedgang i Dimensionerne opstaa derved, at Skogeieren nu mer og mer foretrækker at afhænde sin Skog ved paa Forhaand at foretage «Mærkning» af de Træer, han ønsker solgt, og herunder medtage ogsaa den undertrykkede og i mere og mindre Grad beskadigede Del af Bestanden, Skog, som kun giver Smaalast. Desuden maa det erindres, at Topdimensionerne udnyttes paa en ganske anden Maade nu end tidligere; for den Del af Træet, som ikke kan skjæres paa Sagen, kan tjene Træsliberierne til Føde eller ogsaa til Brændeved. Disse Ting vil have en nedsættende Virkning paa Dimensionerne, men som dog, forudsat at Hugsten er udført med en Smule Omtanke, vil have en gavnlig Indflydelse paa den tilvoksende Bestand, idet Skogen derved renskes for en hel Del Individer beskadigede, undertrykkede og vantrevne Træer, som ikke har Spor af Vækstbetingelse for sig, men ofte kun staar til Hinder i Udvikling af en frodig Ungskog.

Hvad Skogens Tæthedsgrad angaar, saa maa denne for de fleste Distrikters Vedkommende betegnes for slet, men der er dog Skogbygder, hvor den heller er tiltaget end gaaet tilbage, og jeg vil da exempelvis specielt nævne Herrederne Overhallen, Grong og Hølandet i Namdalen, takket være de gode Skogvedtægter,

som i nogenlunde god Tid vedtoges indført og derved satte en Stopper for Ungskogens Rasering.

Dimensionshugstsystemet er fremdeles det raadende, ligesom her fremdeles paagaar Hugster i Ly af ældre Udhugstkontrakter, men heldigvis er disse i sterkt Aftagende.

Skogbestanden i sin Almindelighed vil jeg derfor tillade mig at betegne for nogenlunde god i Namdalen, mindre tilfredsstillende i Inderøen og Stjør- og Værdalen Fogderier, og særlig i Stjør- og Værdalen.

Som en direkte Følge af den sterke og vidt udbredte Forsumpning, vore Skoge er hjemsøgt af, vil Tilvæksten være liden, men er den ellers gjennemgaaende god, og derfor vil Afgrøftning af den vandsyge Skogmark i Forbindelse med Oprenskning af tilstoppede Bækkefar have en overordentlig stor økonomisk Betydning for dette Amt. Og mod dette Maal vil der ogsaa utvilsomt blive stævnet.»

Amtsskogmesteren nævner den store Betydning, det har havt for Namdalen, at man der i betimelig Tid fik almindelige Skogvedtægter eller Værnskogsregler, som omfatter den største Del af vedkommende Herreds Skoge. Ogsaa udenfor Namdalen vedtoges for flere Aar siden almindelige Skogvedtægter i Snaasen, Namdalseidet, Beitstaden, Stod, Mosviken, Værdalen og Hegre. I Aarene 1904 og 1905 vedtoges almindelige Skogvedtægter i Egge, Sparbu, Inderøen, Ytterøen, Levanger Herred, Aasen, Stjørdalen og Meraker. I de øvrige Herreder er der senere vedtaget Vedtægter eller der arbeides for Istandbringelse af saadanne. Man tør i det Hele haabe snart at have Vedtægter i alle Amtets Herreder, men det maa merkes, at flere af de nu gjældende Vedtægter, særlig i Amtets sydligere Del, desværre er mangelfulde og lidet effektive. Der er Arbeide oppe for at faa dette rettet, og der vil forhaabentlig gives bedre Anledning dertil, naar den ventede nye Værnskogslov kommer.

I Lierne, Grong, Klingen, Vemundvik, Fosnes, Foldereid, Kolvereid, Egge, Stod og Hegre eies større Dele af Skogen af udenbygds Selskaber og Forretningsmænd, som driver Sagbrug. I Meraker eies al Skog af Meraker Brug, som oftere har skiftet Eier og som ved Femaarets Udgang indehavdes af et Administrationsbo i Drammen. I Ogndalen eies store Skogstrækninger af Kommunen, hvilket Forhold vil blive nærmere omhandlet nedenfor under Afsnit 11. Om Namdalen kan man vistnok sige, at de største og vel ogsaa de værdifuldeste Skoge er paa udenbygdsboende Hænder. Disse har flere Gange ned igjennem Tiderne skiftet Eiere, og i Femaarets Begyndelse samledes store Dele af dem, navnlig beliggende i Grong og Lierne, af et Aktieselskab med søndenfjeldske Medlemmer og Kapital under Navn «van Severen & Co. limit.». Bortseet fra Spørgsmaalet om Skogenes Behandling — denne kan og har i Virkeligheden været baade slet og god, saavel naar Skogene eies af Bønderne som af de store Selskaber — har Forholdet med

store Dele af Skogen, eiet af udenbygds Selskaber, sine meget betænkelige Sider saavel henseet til de sociale Forhold som til vedkommende Kommuners Beskatningsforhold.

De udenbygds Skogeiere her i Amtet er Indlændinger undtagen i Lierne, hvor ogsaa s v e n s k e Selskaber eier betydelige Skoge.

De S t a t s s k o g e (heri medregnet Oplysningsvæsenets Fonds Skoge), som ligger inden Amtet, har følgende Udstrækning:

Inden Stjør- og Værdalens Skogforvaltningsomraade 92 255 Hektar. Disse Skoges Tilstand er høist forskjelligartet.

I Inderøens Skogforvaltningsomraade (som i 1905 deltes i 2, nemlig Inderøen og Stenkjær Omraade) 275 185 Hektar. Heraf alene omkring 10 Pct. eller 28 845 Hektar produktiv Barskog. Af Resten er andre 10 Pct. værdiløs Løvskog eller tyndt bestokkede, udprægede Værnskogsbelter, som maa behandles med den yderste Grad af Forsigtighed for ikke at forvandles til Snaufjeld, og de øvrige ca. 80 Pct. er helt uproduktive Strækninger med Snaufjeld, Vand og Myr.

I Namdalens Skogforvaltningsomraade 201 510 Hektar. Heraf er alene 18 100 Hektar produktiv Barskog. Af Resten er 10 293 Hektar Løvskog og 173 117 uproduktivt.

Forøvrigt henviser jeg om Statsskogene til Skogdirektørens Indberetninger om det norske Skogvæsen.

Amtets S k o g s e l s k a b blev stiftet i 1899. Det er en Underafdeling af det norske Skogselskab og dets Formaal er at forbedre Skogene i Amtet ved Plantning og Saaning samt Afgrøftning af Myr og vandsyg Skogmark.

Fra 1 April 1902 har Selskabet sin faste Amtsskogplanter (Amtsskogmester), hvis Løn og Reiseudgifter dækkes med en Halvpart af Amtet og en Halvpart af Staten. Selskabets øvrige Midler indkommer ved private Bidrag, Medlemskontingent, et aarligt Amtsbidrag, stort Kr. 500.00, og endelig Tilskud af Statsmidler gjennem det norske Skogselskab. Et betragteligt Beløb er ogsaa tilflydt Skogsagen ved de Midler, som Bygdeskoglagene (Underafdelinger af Amtsskogselskabet) selv har tilveiebragt og anvendt i Sagens Tjeneste.

Ved Udgangen af 1905 havde Amtsskogselskabet 147 Medlemmer, hvoraf 117 personlige, 20 Skoglag, 3 Skolestyrer og 7 Ungdomsforeninger. Underafdelingernes samlede Medlemsantal ved nævnte Tidsrum var omkring 1 000.

Selskabet har i Femaaret udført et betydeligt og meget fortjenstfuldt Arbeide.

4. Fiskerier.

Amtets eneste virkelige Fiskeridistrikt er Ytre Namdalen. I tidligere Tider var dette Distrikt lidet paaagtet ved Foranstaltninger til Fiskeriernes Fremme. Namdalen blev heller ikke taget med i det Omraade, som omfattes af de nyere Fiskerilove. Grunden hertil har vel været, at Distriktet i det Hele laa noget tilbage og ikke vidste at stille sine Krav. Maaske havde det ogsaa vanskeligere for at komme med i Bevægelsen end mange andre Fiskeridistrikter, fordi det med sine Fiskeriinteresser stod alene i det Amt, det tilhører -- det udprægede Jordbrugsdistrikt Nordre Trondhjems Amt.

Dette Forhold har i de senere Aar forandret sig og Namdalen er for Alvor begyndt at komme med.

Femaaret kan saaledes fremvise en betydelig Fremgang i de hygieniske Forhold paa de store Fiskevær for Skreifisket i Vikten. Fra 1902 af virker i Fisketiden en Fiskerilæge med Bidrag af Amt og Stat. Ved Statens Omsorg har vi faaet udmærkede Brønde udsprængt i fast Fjeld til Opsamling af Regnvand paa de to største Vær, Sørgjæslingerne og Nordøerne, og der er foreslaaet udført et lignende Anlæg paa Skjærvær. Der er saaledes god Udsigt til at det særdeles vigtige Vandspørgsmaal vil blive tilfredsstillende løst paa alle vore Vær. Endvidere er der Forslag inde hos Statsmyndighederne om Bevilgning til en Sygestue for Fiskere i Sørgjæslingerne.

Af endnu langt større Betydning er det dog, at Ytre Namdalen er begyndt for Alvor at komme med under de Foranstaltninger, som Staten i Fiskeriernes Interesse træffer for at oplyse Fiskefelterne og Indseilingen fra disse til Leden, samt under de Rigstelefonanlæg, som specielt sigter paa Fiskeriernes Fremme. Herved aabnes nemlig Udsigter til en Udvikling af Bankfiskerierne (navnlig paa Sklinnabanken), til hvilket man knytter store Forhaabninger, og i det Hele af Fiskerier, som drives Aaret rundt. Det nærmere om disse Foranstaltninger og om den Betydning, de har faaet, vil forøvrigt først høre hjemme i næste Femaarsberetning.

Amtets Skreifiskerier foregaar, naar undtages det mindre Fiske i Verran, udelukkende i Ytre Namdalen. Udbyttet af disse Fiskerier har i Femaaret udgjort i Penge:

i 1901	Kr.	328 924.00
- 1902	-	300 384.00
- 1903	-	337 955.00
- 1904	-	416 236.00
- 1905	-	550 860.00.

Fisket maa siges i Femaaret at have forløbet nogenlunde normalt og har været begunstiget af høie og tildels stigende Priser. For Viktenværenes Vedkommende har Udbyttet for de «ytre» Vær, Nordøen, Helliholmen og Skjærvær,

været forholdsvis daarlig, og det bedste Fiske i Perioden er foregaaet i Gjæslingerne. Fiskernes Udrustning er lidt efter lidt forbedret. De anvendte Baade er blevet mere og mere sjødygtige og fremkommelige, og der er anvendt betydelige Beløb paa Redskabernes, især Garnenes, Forbedring ved at gjøre dem sterkere og mere modstandsdygtige under længere Tids Henstaaen i Sjøen i stormende Veir. Fiskernes økonomiske Udbytte er dog neppe steget i Forhold til de havte Omkostninger. Fiskernes Udrustning er fremdeles under Udvikling til det bedre, men der hersker en temmelig stor Usikkerhed med Hensyn til hvilke Baade er de bedste. Dæksbaade er enkeltvis anskaffet, men har desværre hidtil ikke vundet videre Udbredelse, dels fordi saadanne falder kostbarere end de hidtil brugte, dels og ikke mindst fordi den store Flerhed af Fiskerne ikke driver rationelt Fiske til andre Tider af Aaret, idet de fleste har Jordbrug og udenfor Skreifisketiden alene driver Fiskeri som en Bibeskjæftigelse.

Bankfiskerierne har været forsøgt fra noksaa lang Tid tilbage, men de har endnu ikke naaet nogen stor Udvikling. Det vil først ske, naar den foran nævnte Fyrbelysning er kommet i Orden. I de første Aar af Femaaret øgedes de deltagende Fartøiers Antal, men har senere ikke vist nogen særlig Øgning. Udbyttet ansees gjennemgaaende for ganske tilfredsstillende. Der benyttes mest Dæksbaade, men dog endnu ikke saa faa aabne større Baade. Fisket drives hovedsagelig af Fiskere fra Leka, Vikten, Nærø, Kolvereid og Flatanger. Desuden har nogle Dampskibe, Motorbaade og enkelte Dækskuttere sydfra, mest fra Søndmør, været stationeret i Vikten og Leka. Ogsaa Dampskibe med Stationer i Aalesund, Søndmør og tildels Kristiansund har drevet Fiske udenfor Namdalens Kyster — de sidste Aar i stigende Antal.

Sildefisket maa for Namdalens Vedkommende i hele Perioden betegnes som mislykket og har bragt betydelige Tab, specielt for Notbrugene, som har været udrustet nogenlunde som vanligt. I 1903 faldt dog endel Fiske i Leka, væsentlig med Not.

Man har havt den Antagelse, at der hver Høst og Vinter i hele Femaaret har staaet Storsild udenfor Kysten Sikkert er det, at Silden har vist sig under Skreifisket. Men Mangel paa Fyrbelysning har hidtil hindret endog virkelige Forsøg paa Drivgarnsfiske efter Storsild, da ingen har vovet saadant i de mørke Nætter udenfor en saa uren Kyststrækning som Namdalens. Paa næste Fiskeribudget er foreslaaet bevilget Kr. 6 000.00 til Forsøg med Drivgarn efter Storsild udenfor Helgelands Kyst, væsentlig Havet rundt Sklinnabanken. Effektiv Fyrbelysning vil man forhaabentlig, som ovenfor nævnt, faa i en nær Fremtid. Skulde saa et Drivgarnsfiske efter Storsild vise sig lønnende, vilde dette vistnok komme til at faa stor Betydning ogsaa for de øvrige Fiskerier, idet det ikke er usandsynligt, at det vilde skabe en Befolkning, som udelukkende befatter sig med Fiskeri, og som vil komme til at drive alt Fiske rationelt og som Foregangsmænd for dem, som alene er Fiskere for enkelte Sæsoner.

Udenfor Namdalen har der i Femaaret været drevet et ganske stort Fedsildfiske i Trondhjemsfjorden. Det opfiskede Kvantum har intet Aar været særdeles stort, men de meget høie Priser har i enkelte af Aarene betinget et stort Værdiudbytte. Udbyttet i Kroner udgjorde:

i 1901	Kr.	342 020.00
- 1902	-	191 190.00
- 1903	-	203 685.00
- 1904	-	74 982.00
- 1905	-	639 175.00.

Dette Fiske drives for en stor Del af fremmede Fiskere, men ogsaa Distriktets egne Folk deltager dog i samme. Der er blandt Hjemmefiskerne en Bevægelse oppe om at faa istand Lovregler, som skulde gjøre det vanskeligere for de store fremmede Farkoster at deltage i Fisket.

Ifølge Opgave fra Inspektøren for Ferskvandsfiskerierne er der i Femaaret opfisket følgende Mængde Laks og Sjøørret:

A. I Sjøen:

Fogderier.	Mængde i Kilogram.					Værdi i Kroner.				
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Stjør- og Værdalen	2 538	2 780	3 970	3 221	2 893	4 048	4 800	6 643	5 750	5 082
Inderøen	3 800	2 675	2 326	1 847	1 777	6 200	3 835	3 768	3 772	3 277
Namdalen	61 535	49 275	42 387	37 656	51 773	53 792	44 586	41 242	36 982	43 984
Tilsammen	67 873	54 730	48 683	42 724	56 443	64 040	53 221	51 653	46 504	52 343

B. I Elvene:

Elve.	Mængde i Kilogram.					Værdi i Kroner.				
	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Stjørdalselven	2 216	4 665	5 300	3 967	3 250	3 188	6 666	7 400	5 114	4 916
Figgaelven	192	175	219	105	120	288	223	336	147	166
Stenkjærelven	577	650	740	544	825	827	925	1 036	734	1 122
Aargaardselven	441	708	255	577	747	330	575	165	350	312
Namsen	14 111	11 826	14 919	10 384	12 927	11 056	9 784	12 625	8 767	10 172
Tilsammen	17 537	18 024	21 433	15 577	17 869	15 689	18 173	21 562	15 112	16 688
I Amtet	85 410	72 754	70 116	58 301	74 312	79 729	71 394	73 215	61 616	69 031

Til Laks- og Sjøørretfisket i Sjøen er benyttet henholdsvis for de 5 Aar 1901—05: 846, 806, 810, 757 og 783 Kilenøter.

Af Laksyngel er der udklækket i Terminen 1900/01 17 000, i 1901/02 120 000, 1902/03 161 000, 1903/04 97 500 og i 1904/05 355 000 Stkr. Heraf falder paa Stjørdalselven 193 500, paa Stenkjærelven 297 000, paa Aargaardselven 10 000 og paa Namsen 250 000. Ved Stjørdalselven og Aargaardselven, hvor Udklækningsapparater før manglede, er opført nye saadanne, ved Namsen er et ældre saadant ombygget.

Om Lakseelvenes Bortforpagtning til Sportsfiske skal blive handlet i en senere Forbindelse.

5. Bergværksdrift.

I Femaaret 1901—1905 har i Nordre Trondhjems Amt følgende Ertsforekomster været i Drift:

1. Mandfjeld Kisgrube i Meraker var i Drift i 1901 og 1904—05. Produktion ca 3 500 Ton Svovlkis; Belæg ca. 10 Mand.
2. Ytterøen Kisgrube har været i Drift hele Tiden. Produktion ca. 7 000 Ton Svovlkis; Belæg ca. 30 Mand.
3. I Skrataas Zinkgrube i Stod har hele Tiden været drevet Undersøgelsesdrift med 2—10 Mand. Produktion ca 100 Ton.
4. I Fines Grube i Verran har der af og til været drevet Undersøgelsesdrift med ca. 10 Mand.
5. Paa Øen Leka i Namdalen var der i Begyndelsen af Femaarsperioden megen Skjærpning, men som hidtil ialfald har givet lidet Resultat. Mest har Sjøhaugens Forekomst været drevet, men med ugunstigt Udfald. Her har formentlig ca. 100 Ton Kobbermalm været produceret.
6. I Værdalen har der ligeledes den sidste Tid været megen Skjærpning, uden at man endnu ved, om derved vil opstaa nogen større Grubedrift eller ikke.
7. Det samme har ligeledes været Tilfældet i Levanger Landsogn.

Nogen Grubedrift af Betydning har saaledes ikke fundet Sted i Femaaret. Det synes imidlertid, som om heri vil indtræde en væsentlig Forandring i næste Femaarsperiode. Navnlig knyttes der store Forventninger til Meraker Gruber, som i Begyndelsen af 1906 erhvervedes af et kapitalsterkt blandet udenlandsk og norsk Selskab, «A/S Meraker Gruber».

6. Industri.

Ifølge indhentede Opgaver fra Lensmændene var der ved Udgangen af 1905 følgende industrielle Anlæg i Drift i Distriktet:

2 Brændevinsbrænderier og Malterier,
21 Dampsage og Høvlerier; desuden er opgivet 45 andre ganske smaa Sagbrug, hvoraf flere er forbundet med Møllebrug,
24 Møllebrug,
12 Teglværker og Kalkbrænderier,
1 Uldvarefabrik,
1 Uldspinderi og Væveri,
1 Dampfarveri,
3 Træsliberier,
6 Snedkerfabriker,
1 Vognfabrik,
1 Metalværksted,
1 Orgelfabrik,
1 Dynamitfabrik,
1 Knuseri og Vaskeri for Svovlkis og Kobbermalm,
1 elektrisk Kraft- og Smelteværk,
1 Garveri,
1 Hermetikfabrik,
1 Damptranbrænderi,
2 Frørenserier samt
1 Guanofabrik i Forbindelse med Mølle- og Sagbrug.

Desuden findes endel Torvstrøfabriker samt et Par Baadbyggerier, som er nævnt paa et andet Sted.

De fleste af disse Anlæg er mindre saadanne, og den industrielle Virksomhed i Landdistrikterne har i sin Almindelighed endnu ikke naaet nogen større Betydning. Vore mange og værdifulde Vasdrag byder udmærkede Betingelser for Vandkraftens Udnyttelse i Industriens Tjeneste. Der er nu oppe megen Interesse for at faa undersøgt Vasdragene, deres Nedbørs-, Vandstands- og Afløbsforhold, samt for at faa udarbeidet Planer for en hensigtsmæssig Regulering af dem. Amtsthinget har i 1906 bemyndiget mig til at søge istandbragt en kort Beskrivelse af vore Vasdrag og de Interesser, som knytter sig til dem. Vi haaber da at komme med i de Arbeider til Vasdragenes Regulering, som Staten nu har optaget paa sit Arbeidsprogram.

Af størst Betydning er følgende Industrigrene:

Træforædlingen.

Sagbrugene og Høvlerierne har en fremskudt Stilling inden Amtets Industri.

Ved nedenstaaende Bemerkninger maa jeg for Oversigtens Skyld ogsaa medtage de Brug, som ligger inden Byernes Grænser.

Ved Namsos Toldsted er der i Femaaret udskibet til Udlandet 91 269 m^3 Trælast mod 56 124 m^3 i forrige Femaar. Udskibningen giver dog intet helt

Billede af de namdalske Brugs Produktion, da der skibes væsentlige Mængder ogsaa til Nordland, Finmarken, Trondhjem, Bergen og andre indenlandske Steder, især til Nordland. Jeg har ikke Opgave over denne Skibning for alle Brug, men for de inden Namsos By liggende 3 Brug udgjorde den i Femaaret 76 210 m^3.

Ved Stenkjær Toldsted er i Femaaret udskibet til Udlandet 21 191 m^3 Trælast mod 20 676 m^3 i forrige Femaar. Denne Udskibning antages at give et ganske godt Billede af Produktionen ved de større Brug i dette Distrikt.

Ved Levanger Toldsted er i Femaaret alene udskibet til Udlandet en ubetydelig Mængde Trælast, idet Brugene i Stjør- og Værdalen ikke skiber gjennem dette Sted. Angaaende disse Brugs Produktion kan jeg alene oplyse, at den for de to største Brugs Vedkommende, Værdalsbruget og Tangen Brug, i 1905 udgjorde tilsammen omkring 8 860 m^3.

Priserne paa den forædlede Trælast har i hele Femaaret gjennemgaaende været meget gode og antages at have bragt Brugene god Fortjeneste. De største Mængder af den udskibede Last er gaaet til England og Holland.

Træsliberier.

Af saadanne findes 3, A/S Meraker Brugs Træsliberi i Meraker, Helge-Rein-By Brug Træsliberi i Egge og Salsbrugets Træsliberi i Kolvereid. Produktionen i Femaaret udgjorde i Meraker 36 857 Ton 50 Pct. vaad Træmasse og ved By Brug 37 405 Ton. Salsbrugets Træsliberi er nyt anlagt i 1905. Priserne for Træmassen var i 1901 mer end almindelig høie, og maa i det hele Tidsrum betegnes som almindelig gode.

Brænderier.

Ligesom i forrige Femaar er der ogsaa nu 2 Brænderier i Virksomhed, Stjørdalens Brænderi og Sundnes Brænderi paa Inderøen. Det sidste har i Femaaret gjenoptaget en meget stor Drift. Efter Opgaver fra Revisionsdepartementet har Tilvirkningen af Brændevin og Malt i Femaaret udgjort ved:

Stjørdalens Brænderi	770 258	Liter	Brændevin og	295 157	Kg. Malt
Sundnes —	1 663 038	—	— -	648 300	- —
Tilsammen	2 433 296	Liter	Brændevin og	943 457	Kg. Malt
De tilsvarende Tal for forrige Femaar var	1 333 478	—	— -	542 201	- —

Paa Grund af de tildels mindre gode Potetaar er til Produktionen ogsaa anvendt noget Korn og da særlig Rug. Priserne paa Raasprit har været gjennemgaaende lave som Følge af de lave Priser, som i de senere Aar til Stadighed har været noteret paa Hamburgerbørsen. Afsætningen har været vanskelig; det har endog hændt, at Driften har været afbrudt midt i Terminen paa Grund af manglende Kopperum til Opbevaring af Produkterne.

Af Betydning er derhos enkelte Teglværker og Kalkbrænderier.

I Aasen er, foruden flere mindre Anlæg, en Uldvarefabrik, som sysselsætter 55 Arbeidere, og en Dynamitfabrik, som sysselsætter omkring 40 Arbeidere.

I Meraker er et meget stort Anlæg, A/S Meraker elektriske Kraft- og Smelteværk (Carbidfabrik). Fabriken var imidlertid i Femaaret i Drift alene fra Juli 1903 til April 1904 samt i hele 1905. Produktionen udgjorde ca. 2 300 Ton Calciumcarbid.

Paa Abelvær i Nærø er en større Hermetikfabrik.

Af Stenbrud var der ved Udgangen af 1905 i Drift 11 Skiferstensbrud og 4 Kalkstensbrud.

Torvstrøfabrikerne er omhandlet foran under Afsnit 1 og 2. Der findes en Brændtorvsfabrik i Stjørdalen med en aarlig Produktion optil 2 000 m^3 (12 à 1 400 Ton). Torven tørres i fri Luft og Tørringen er saaledes meget afhængig af Veirliget. Efter Opgaver fra Lensmændene foregaar der i Nærø, Vikten, Fosnes, Skogn og Skatval endel Torvdrift af Brændtorv til Husbehov.

Noget Skibsbyggeri er ikke foregaaet i Femaaret.

Anlæg for Baadbyggeri findes i Fosnes og Beitstaden; desuden bygges ogsaa forovrigt endel Baade rundt om i Distriktet.

Haandværksdriften er fremdeles af liden Betydning i Distriktet. Fra nogle Herreder foregaar noget Salg af Ski, Skotøi og Bødkerarbeider; for Leksviken Herred danner Salg af Bødkerarbeider i Tønder, Halvtønder og Kvarttønder en efter Forholdene betydelig Indtægtskilde.

Husfliden staar endnu langt nede. Dog viser Femaaret Fremskridt, hvad angaar den kvindelige Husflid, baade Nyttehusfliden og Kunstvævningen.

7. Handel.

Handelsforholdene giver ikke Anledning til nogen særlig Bemerkning for dette Amts Vedkommende, naar undtages for Landhandlerne.

Antallet af Landhandlere var ved Udgangen af 1905 steget fra 261 i 1900 til 295. Forøgelsen falder paa Stjør- og Værdalen Fogderi med 5, Inderøen Fogderi med 10 og Namdalen Fogderi med 19.

Antallet i 1905 er saaledes fordelt paa Fogderierne:

i Stjør- og Værdalen	119
- Inderøen	63
- Namdalen	113

Ved Udgangen af Femaaret fandtes i Amtet 12 kooperative Foreninger med et samlet Medlemsantal af 2 144 og en Omsætning for Aaret 1905 af ca. Kr. 634 250.00. Ved Udløbet af forrige Periode var Antallet 10.

Noget Brændevins- eller Ølsamlag fandtes ikke i Amtets Landdistrikt. Rettigheder til Øludskjænkning til Reisende og faste Gjæster indehavdes i 1905 af 8 Personer.

8. Skibsfart.

Over de i Amtets Landdistrikt i Femaaret 1901—1905 hjemmehørende Fartøier hidsættes en af Det statistiske Centralbureau modtaget Opgave:

Aar.	Seil.			Damp.		
	Antal.	Tonnage.	Bemanding.	Antal.	Tonnage.	Bemanding.
1901	143	4 791	551	4	164	29
1902	135	4 733	549	4	164	29
1903	135	4 603	537	5	227	36
1904	137	4 747	535	5	227	36
1905	135	4 715	532	6	256	41

Indherreds Aktiedampskibsselskab har, delvis sammen med Namsos Dampskibsselskab, trafikeret Trondhjemsfjorden og havt en indre Kystrute mellem Namsos og Trondhjem. Siden Sommeren 1905 har et nyt Selskab, Stenkjær Dampskibsselskab, trafikeret Nordsiden af Trondhjemsfjorden mellem Trondhjem og Stenkjær. Indherreds Aktiedampskibsselskab har havt et mindre Statsbidrag for Fart paa Verrasundet. Efter Hell—Sunnanbanens Aabning har Jernbanen taget megen Trafik fra Dampskibene.

Namdalens Aktiedampskibsselskab besørger som tidligere Trafiken i Namdalsfjordene og Foldenfjorden, og anskaffede hertil i 1901 et nyt Skib, saaledes at det nu har 2 Skibe. I disse 2 Skibe har Amtskommunen tegnet Aktier for Kr. 25 000.00, da Selskabets Virksomhed er af megen stor Betydning for de namdalske Kystdistrikter. Selskabet er som tidligere statsunderstøttet.

9. Andre Næringsveie.

Af andre Næringsveie kan nævnes Bortleie af Jagt- og Fiskerettigheder. Næsten enhver Fiskeret i de større Elve og en stor Del Elgvald er bortforpagtet til Udlændinger, Laksefisket væsentlig til Engelskmænd, Elgjagten navnlig til Engelskmænd og Tyskere. Disse Rettigheder er en meget god Indtægtskilde for vedkommende Eiere.

I Femaaret 1901—1905 er i Nordre Trondhjems Amt fældet følgende Antal Elgsdyr:

Aar.	Okser.	Kjør.	Tilsammen.
1901	132	104	236
1902	165	143	308
1903	175	124	299
1904	194	123	317
1905	156	115	271
Tilsammen	822	609	1 431
Tilsvarende Tal for forrige Femaar	679	635	1 314

Antallet af Okser viser Aftagen, og det er muligt, at dette Forhold vil faa en uheldig Indflydelse paa fremtidig Bortforpagtning i Sportsøiemed. Elgbestanden danner utvilsomt en Indtægtskilde, men paa den anden Side volder den betydelig Skade for Skogen og lægger navnlig Hindringer iveien for at danne en Furubestand paa de Steder, hvor dette ellers vilde være naturligt.

Over Antallet af fældede Rovdyr og Rovfugle i 1901—1905 hidsættes følgende Opgave:

Rovdyr og Rovfugle.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen i Femaaret.
Bjørn	3	5	3	1	3	15
Ulv	4	1	0	0	1	6
Jerv	4	1	2	2	8	17
Gaupe	4	5	5	8	16	38
Maar	297	176	225	245	267	1 210
Ræv	446	341	411	667	713	2 578
Oter	134	129	142	156	181	742
Øin	67	45	61	56	56	285
Hubro	26	26	140	32	35	259
Falk	14	98	192	36	43	383
Lom	667	656	694	614	444	3 075
Hønsehøg	201	278	475	236	173	1 363
Spurvehøg	474	914	1 129	524	483	3 524

Af Forsikringsindretninger var der ved Udgangen af 1905 i Virksomhed:

20 Brandforsikringsindretninger med en Forsikringssum pr. 31 December 1905, stor Kr. 48 855 817.00. I Femaaret er udbetalt i Erstatninger ialt Kr. 178 478.85.

13 Kreaturforsikringer med Forsikringssum pr. 31 December 1905 Kr. 1 078 925.00, foruden 3 Foreninger, i hvilke Forsikringssum paa Forhaand ikke fastsættes. I Femaaret er udbetalt i Erstatninger ialt Kr. 39 091.40.

2 Assuranceforeninger for Fartøier med Forsikringssum Kr. 214 814.95. I Femaaret er udbetalt i Erstatninger ialt Kr. 19 181.27.

10. Kommunikationer.

Angaaende Veivæsenet har Amtsingeniøren afgivet følgende Beretning:

«I Femaarsperioden er gjennemført følgende vigtigere Reformer paa Veivæsenets Omraade:

1. I 1901 blev Veivogterinstitutionen indført, idet Amtsthinget samme Aar vedtog at udrede til de Herreder, som besluttede Anvendelse af Veivogtere til Vedligehold af Hovedveie, som Bidrag af Amtskommunen 1/4 Del af Veivogternes Aarsløn.

   Som Følge af denne Beslutning var ved Udløbet af 1905 ialt ansat 6 nye Veivogtere.
2. I 1902 traadte den i 1897 udfærdigede Veiplakat om ensartet Fælgbreddebestemmelse for de Herreder, der har Hovedveie, i Kraft.

   Der er nu indvundet Erfaring for, at disse Bestemmelser i forventet Grad har medvirket til at bevare Veiene og lette Vedligeholdelsesarbeidet.
3. Ved øget Amtsbevilgning til Puk er der i Femaarsperioden opnaaet en væsentlig Forbedring af Amtets Hovedveie; hertil har ogsaa i særlig Grad medvirket, at det aarlige Sommerveiarbeide sukcessivt er henlagt til Vaar og Høst.
4. I 1902 opnævnte Amtsthinget en speciel Veikomité med det Formaal, at udarbeide en fuldstændig Plan for Fremme af nye Veiforetagender i de første 30 Aar.

   Aaret efter vedtog Amtsthinget det af denne Komité udarbeidede Forslag, der foruden at virke regulerende ligeoverfor Amtets Bevilgninger til Veie har skabt øget Interesse for Veibygningen inden Amtet og desuden medvirket til, at Amtet har opnaaet større aarlige Statsbevilgninger end før.

Til Veivæsenet er i Femaarsperioden ydet følgende Bevilgninger:

I. Til Nyanlæg og Omlægninger:

	Aar.	Statsbevilgning. Netto.	Amtsbevilgning. Netto.	Herredsbidrag.	Sum.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
a) Hovedveie.	1901	30 475	21 006	569	52 050
	1902	51 274	13 780	1 493	66 547
	1903	54 100	14 000	1 900	70 000
	1904	51 816	12 775	2 242	66 833
	1905	61 750	11 937	3 313	77 000
	Sum 1901—1905	249 415	73 498	9 517	332 430
b) Bygdeveie.	1901	8 125	8 770	18 265	35 160
	1902	6 808	7 882	16 885	31 575
	1903	5 000	8 508	22 127	35 635
	1904	9 316	6 970	16 875	33 161
	1905	7 675	7 360	12 363	27 398
	Sum 1901—1905	36 924	39 490	86 515	162 929

II. Vedligehold af Hovedveie, heri medregnet Løn til Veivogtere, Brovogtere og Færgemænd.

Aar.	Staten.	Amtet.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	12 650.00	20 862.69	33 512.69
1902	14 400.00	19 653.00	34 053.00
1903	13 300.00	20 621.03	33 921.03
1904	11 570.00	20 862.50	32 432.50
1905	14 010.00	21 568.50	35 578.50
Sum 1901—1905	65 930.00	103 567.72	169 497.72

III. Til Administrationen:

Aar.	Staten.	Amtet.	Herreder.	Sum.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	10 000.00	5 100.00	-	15 100.00
1902	12 087.00	7 600.00	-	19 687.00
1903	12 740.00	6 600.00	-	19 340.00
1904	13 585.55	6 580.00	-	20 165.55
1905	13 393.33	6 856.68	-	20 250.01
Sum 1901—1905	61 805.88	32 736.68	-	94 542.56
Tilsammen:				
I. Nyanlæg:				
a) Hovedveie	249 415.00	73 498.00	9 517.00	332 430.00
b) Bygdeveie	36 924.00	39 490.00	86 515.00	162 929.00
II. Vedligehold af Hovedveie	65 930.00	103 567.72	-	169 497.72
III. Administration	61 805.88	32 736.68	-	94 542.56
Sum	414 074.88	249 292.40	96 032.00	759 399.28

I Femaarsperioden er følgende Hovedveisanlæg oparbeidet og afleveret til Vedligehold:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny Vei.	Længde omlagt gammel Vei.	Medgaaede Omkostninger.	Vei-bredde.	Veidæksanordning.
			Km.	Km.	Kroner.		
Aasen	Aasen Kirke—Hoplen Kai	Nyanlæg	5.673	-	73 382.21	4.0	Chaussée.
Værdalen	Kaalen—Bjørken	Omlægn.	-	2.100	17 690.00	4.0	Do.
Overhallen	Bjøra Bro	Ombygn.	-	0.262	43 640.00	2.6	Jernbro i 1 Spænd, 34 m.
Namdalseidet	Overgaard Bro	Do.	-	0.170	22 670.00	4.0	Do.
Snaasen	Aasmulen—Kjenneraas	Omlægn.	-	3.450	24 440.00	4.0	Grusdække.
Namdalseidet	Lonet—Rødhammer Kai	Do.	-	3.017	34 800.00	4.0	Chaussée-dække.
		Sum	5.673	8.999	216622.21		

Følgende Anlæg er fuldførte, men ikke afleverede:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny Vei.	Længde omlagt gammel Vei.	Medgaaede Omkostninger.	Veibredde.	Veidæksanordning.
			Km.	Km.	Kroner.		
Stjørdalen....	Stjørdalshalsen—Medbroen.....	Omlægn.	-	1.171	12 400.00	5.0	Chaussée.
Inderøen.....	Salberg—Strømmen...	Nyanlæg	6.499	-	74 400.00	4.0	Do.
Namdalseidet.	Rødhammer—Lervik..	Omlægn.	-	3.190	86 000.00	4.0	Do.
Værdalen	Værdalsøren—Ytse ...	Do.	-	2.300	24 700.00	4.5	Do.
		Sum	6 499	6.661	197 500.00		

Følgende Anlæg er igangsatte og under Oparbeidelse:

					Overslag. Kroner.		
Klingen	Fjær—Bangsund	Omlægn.	-	-	162 000.00	4.0	Chaussée.
Lierne	Botten—Julseidet	Nyanlæg	-	-	71 800.00	3.5	Grus.
Værdalen	Haga—Stubskind.....	Do.	-	-	27 500.00	4.0	Grus.
Inderøen	Strømmen Bro	Ombygn.	-	-	45 000.00	4.0	

Af Bygdeveisanlæg med Stats- og Amtsbidrag er i Femaarsperioden udført og afleveret til Vedligehold:

					Kroner.		
Værdalen	Holmen Bro	Nyanlæg	0.100	-	18 492.95	2.6	
Ogndalen	Medjaa Bro	Ombygn.	-	0.120	19 000.00	2 6	
Do.	Langaas—Røising	Do.	-	3.590	7 300.00	3.75	
Skatval	Hovedveien Skatval—Stat.	Nyanlæg	3.780	-	15 405.80	3.75	
Aasen	Bergsvedalen.....	Do.	0.762	-	6 500 00	3.50	
		Sum	4.542	3.710	66 697.75		

Følgende er under Oparbeidelse:

Herred.	Anlæg.	Anm.	Længde ny Vei.	Længde omlagt gammel Vei.	Medgaaede Omkostninger.	Veibredde.	Veidæksanordning.
			Km.	Km.	Overslag. Kroner.		
Ogndalen.....	Flere Veiomlægninger	Omlægn.	-	20.000	42 100.00	3.5—3.75	
Namdalen	Langs Sydsiden af Namsen.....	Nyanlæg	16.930	-	49 000.00	3.75	
Værdalen	Helgaadalen—Væren	Do.	12.000	-	14 000.00	2—2 5	
Stod.....	Sem—Sunde—Binde ..	Do.	5.700	5 510	30 000.00	3.5	
Sparbu.....	Hamrem—Flaatte Bro	Do.	-	10.937	37 400.00	3.75	
Snaasen	Sem—Kolven	Omlægn.	-	8.695	19 100.00	3.50	
Hegre	Gjennem Sondalen....	Do.	-	2.050	17 700.00	3.00	
		Sum	34.630	47.192	209 300.00		

Oversigt over Veilængder:

Ved Nybygning har Amtets Veinet faaet følgende Forøgelse i Femaaret:

	Hovedveie.	Bygdeveie.
	Km.	Km.
Nye Hovedveie.....	5.673	-
Bygdeveie med Stats- og Amtsbidrag	-	4.542
Bygdeveie med Amtsbidrag.....	-	14.296
Bygdeveie uden Do.	-	4.000
Adkomstvei til Jernbanestation	0.600	3.000
Sum	6.273	25.838

Ved Omlægninger har Amtets Veinet undergaaet følgende Forandring:

	Hovedveie.	Bygdeveie.
	Km.	Km.
Hovedveie	9.099	-
Bygdeveie med Stats- og Amtsbidrag	-	3.710
Bygdeveie med Amtsbidrag	-	12.820
Bygdeveie uden Do.	-	4.500
Ved Jernbaneanlægget foranlediget	5.500	7.600
Sum	14.599	28.630

Som Følge af disse Anlæg og Omlægninger og ved endel Omklassifikationer bliver den samlede Veilængde ved Udgangen af 1905:

Fogderier.	Hovedveie.	Bygdeveie.	Sum.
	Km.	Km.	Km.
Stjør- og Værdalen	211.280	565.774	777.054
Inderøen	162.123	570.983	733.106
Namdalen	217.242	512.741	729.983
Sum	590.645	1 649.498	2 240.143»

Ved Udgangen af Femaaret fandtes i Distriktet — Byerne medregnet — følgende Skydsstationer:

Fogderier.	Tilsigelsesstationer for			Faste Stationer for			Fast Station for Landskyds og Tilsigelsesstation for Baadskyds.
	Landskyds alene.	Baadskyds alene.	Land- og Baadskyds.	Landskyds alene.	Baadskyds alene.	Land og Baadskyds.	
Stjør- og Værdalen	-	-	2	15	-	-	1
Inderøen	-	-	2	15	-	4	-
Namdalen	1	1	20	14	1	5	-
Tilsammen	1	1	24	44	1	9	1

Angaaende nye Telegraf- og Telefonanlæg i Femaaret har Telegrafinspektøren i Trondhjems Kreds meddelt følgende:

«I 1901 byggedes Telegraflinien Namsos—Overhallen—Foldereid—Nordhorsfjord. Paa denne indtoges Rigstelefonstationerne Hølandet i Namdalen og Foldereid indtil videre, indtil den projekterede Telefonlinie paa samme Stolperække kan blive bygget.

I 1902 ophængtes en ny Linie mellem Trondhjem og Stjørdalshalsen for at frigjøre Telefonlinierne mellem Trondhjem og Indherred for den betydelige Trafik mellem Trondhjem og Stationerne Hommelvik og Stjørdalshalsen.

Desuden byggedes i samme Aar Telefonlinierne Trondhjem—Rigsgrænsen og Stenkjær—Henning, hvorhos der oprettedes en Rigstelefonstation paa Namdalseidet paa den tidligere byggede Linie Stenkjær—Namsos.

I Aarene 1903 og 1904 ingen Telegraf- eller Rigstelefonanlæg i Nordre Trondhjems Amt.

I 1905 byggedes Telefonlinien Rørvik—Risvær, hvorhos der oprettedes en Rigstelefonstation i Meraker paa Linien Trondhjem—Rigsgrænsen.

Den almindelige Stagnation i Udvidelsen af Telegraf- og Telefonnettet i denne Femaarsperiode paa Grund af smaa Storthingsbevilgninger synes i særlig Grad at være mærkbar for Nordre Trondhjems Amts Vedkommende, da hele Udviklingen efter det foregaaende indskrænker sig til Anlæg af et Par korte Bilinier og Oprettelse af 4 Rigstelefonstationer paa existerende Gjennemgangslinier.»

Kravet paa Udvidelser af Rigstelefonnettet, navnlig i de Namdalske Fiskeridistrikter, er nu meget sterkt, og Amtsthinget har optaget Spørgsmaalet herom til indgaaende Behandling.

Postforbindelserne er i Femaaret forbedrede paa flere Steder, men paa dette Omraade staar dog — navnlig for de Steder, som ikke har fast Dampskibs- eller Jernbaneforbindelse — adskilligt tilbage at ønske.

Nogen Turisttrafik af større Betydning har ikke foregaaet i Distriktet. Det er muligt, at Hell—Sunnanbanens Aabning vil hidføre nogen Forandring i dette Forhold.

Femaarets vigtigste Begivenhed paa Kommunikationernes Omraade er Aabningen af Hell—Sunnanbanen. Den aabnedes den 29 Oktober 1902 til Levanger, den 1 November 1904 til Værdalen og endelig i sin Helhed til Sunnan den 15 November 1905.

Det vil være fremtidige Femaarsberetningers Sag at omhandle Banens Betydning for Distriktet. Der næres imidlertid store Forventninger til den.

Jernbanen har nu direkte Forbindelse med Sjøen alene i Stenkjær. Udførelsen af de tidligere planlagte Forbindelser med Havnene i Eggebogen, Hylla og Levanger er udsat indtil videre. Der er dog godt Haab om, at man inden ikke lang Tid i Levanger vil faa et Havnespor fra Stationen der.

De økonomiske Ofre, Distriktet har paataget sig for Anlægget af denne Jernbane, er ogsaa meget betydelige. Distriktsbidragets Størrelse er endnu ikke endelig opgjort, men det vil antagelig (Hensyn ikke taget til Rentegodtgjørelser for kontant Indbetaling m. v.) udgjøre mellem Kr. 1 400 000.00 og Kr. 1 500 000.00. Efter den oprindelige Forudsætning skulde de engere Kommuner, hvoriblandt Trondhjems By, heraf bære $^1/_3$ og Amtskommunen $^2/_3$. De engere Kommuners Bidrag maatte imidlertid straks fixeres, og dette har bevirket, at Amtskommunens Andel i Bidraget er blevet forholdsvis ikke lidet større end forudsat. Jeg henviser herom til min Skrivelse til Arbeids-Departementet af 26 September 1905, indtaget i Amtsthingsforhandlingerne for 1906, Side 486—493. Det samlede Bidrag udgjør omtrent Kr. 50.00 pr. hver af Amtets Skyldmark.

II. Kommunal Husholdning.

Ifølge den officielle Statistik var Herreds-Skatydernes samlede Formue og Indtægt m. V. ved Udløbet af forrige og Udløbet af indeværende Femaarsperiode følgende:

	Antal Skat-ydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Herredsskat:			Antagen Indtægt		Herredsskat		Herredsskat:	
					paa Formue.	paa Indtægt.	Til-sammen.	pr. Ind-vaaner.	pr. Skat-yder.	pr. Ind-vaaner.	pr. Skat-yder.	paa 1000 Kr. Formue.	paa 100 Kr. skatbar Indtægt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Ved Ligningerne for 1900	25 921	44 103 000	10 265 000	4 673 000	95 863	341 719	437 582	132	396	5.65	16.88	2.17	7.31
Ved Ligningerne for 1905	25 965	47 133 000	10 648 000	4 867 000	115 001	461 955	576 956	137	410	5.96	17.80	2.44	9.49

Efter de ved Amtskontoret udarbeidede statistiske Uddrag af Amtets Skatteligninger var af samtlige Amtets Indvaanere i Aaret 1905 33.49 Pct. Skatydere til Kommunerne.

Af Skatyderne var 23.23 Pct. Gaardbrugere, 42.60 Pct. Kaarfolk, Husmænd, Inderster og Arbeidere, 24.46 Pct. Tjenere og 9.71 Pct. Embeds- og Bestillingsmænd, Forretningsmænd o. lign. samt Haandværkere i selvstændig Stilling.

Af Skatyderne var 448 Udenbygdsboende og 14 indenbygds Aktieselskaber.

Den gjennemsnitlige antagne Indtægt pr. Indvaaner og pr. Skatyder var i 1905 — som ovenfor nævnt — henholdsvis ca. 137 Kroner og ca. 410 Kroner.

Gaardbrugernes Gjennemsnitsindtægt var ca. 667 Kroner og deres antagne Indtægt udgjorde 37.74 Pct. af den samlede antagne Indtægt og deres skatbare Indtægt 41.74 Pct. af den samlede skatbare Indtægt.

Gjennemsnitsindtægten for Kaarfolk, Husmænd, Inderster, Arbeidere og Tjenere, regnet under ét, var ca. 242 Kroner. Deres antagne Indtægt udgjorde 39.59 Pct. af den samlede antagne Indtægt og deres skatbare Indtægt 23 Pct. af den samlede skatbare Indtægt.

Gjennemsnitsindtægten for Embeds- og Bestillingsmænd, Handelsmænd m. V, regnet under ét, var ca. 958 Kroner. Deres antagne Indtægt udgjorde 22.67 Pct. og deres skatbare Indtægt 35.26 Pct. af den samlede antagne og skatbare Indtægt

Paa de engere Kommuner er af Amtskommunens Udgifter overført Kr. 30 000.00, som altsaa er med i de Udgifter, som dækkes ved den forannævnte Beskatning.

Herredernes Laanegjæld er steget i Femaaret, for nogle Kommuner ved Laan i Anledning af Jernbanebidraget og gjennemgaaende ved Laan i Anledning af de Ordninger, som var en Følge af de geistlige Love af 1897.

Mange Kommuner har paadraget sig ret store Forpligtelser ved at garantere for Laan til Jordindkjøbsfondet og til Arbeiderbrug- og Boligbanken, hvorom henvises til foranstaaende Afsnit 1 og 2.

Fattigvæsenets Budget udgjør i mange Herreder en uforholdsmæssig stor Del af det samlede Budget.

I 1901 kjøbte Ogndalens Kommune Ogndalsbrugets store Skoge for en Kjøbesum af Kr. 248 000.00, og fik hertil et Laan af offentlige Midler, stort Kr. 250 000.00. Dette har senere vist sig at være en udmærket Forretning for Kommunen, da Skogværdierne er betydelig stegne.

Til Bestridelse af Amtskommunens Udgifter er i Femaaret udlignet:

i 1901	Kr. 6.00	pr.	Skyldmark,	
- 1902	- 6.50	-	—	
- 1903	- 7.00	-	—	og Kr. 30 000.00
som Amtsskat paa Herrederne,				
- 1904	- 7.00	-	—	og Kr. 30 000.00
som Amtsskat paa Herrederne,				
- 1905	- 7.00	-	—	og Kr. 30 000.00
som Amtsskat paa Herrederne.				

Amtskommunens Eiendele og Gjæld var ved Udløbet af foregaaende og indeværende Femaarsperioder følgende:

Eiendele:	Pr. 31/12 1900.	Pr. 31/12 1905.
Fængselsbygninger	Kr. 84 770.00	Kr. 83 370.00
Sygehuse	- 217 620.00	- 289 000.00
Færgemandshuse	- 2 110.00	- 2 110.00
Skolegaarden Mære	- 132 632.83	- 157 733.00
Aktier i Namdalens Dampskibsselskab	- 15 000.00	25 000.00
Gjæld:		
Laan	- 321 000.00	- 1 370 222.22
Restpantegjæld paa Mære Skolegaard	- 12 268.38	- 27 243.79

Saavel Stigningen i Amtets Gjæld som Stigningen i dets Udgifter og Udligning knytter sig hovedsagelig til det Laan, som i 1903 blev optaget til Dækkelse af Jernbanebidraget.

Da Laanet skulde optages, var Forholdene paa det indenlandske Laanemarked ikke gunstige, hvorfor jeg optog Tanken om at søge Laanet optaget paa udenlandske Markeder. Dette var forbundet med visse Vanskeligheder, da vort Begreb «Amtskommune» er ukjendt i Udlandet og intet norsk Amtslaan tidligere har været udlagt paa de udenlandske Pengemarkeder. Det lykkedes imidlertid at faa forklaret Vedkommende, hvilken udmærket Sikkerhed en Amtskommune byder navnlig ved Adgang til at udligne sine Udgifter som Eiendomsskatter med 1ste Prioritets Pant i Amtets samtlige Landeiendomme. Amtet opnaaede da ogsaa et 4 Pct.s Laan til en gunstig Kurs og paa fordelagtige Betingelser forøvrigt.

Laanet afsluttedes med et Konsortium, hvis norske Repræsentanter er Centralbanken for Norge og Nordenfjeldske Kreditbank. Det sattes til Kr. 1 400 000.00 = Mark 1 500 000.00. Naar alle Udgifter til Jernbanen er betalt, vil der være tilovers af Laanet et ret betydeligt Beløb, som bl. a. skal anvendes til at styrke Amtskommunens kontante Beholdning.

Til Amtsskolekassen er i Aarene 1901—1905 udlignet gjennemsnitlig Kr. 15 380.88. I 1901 udlignedes 19½ Øre, i 1902 20 Øre, i 1903 20½ Øre, i 1904 20¼ Øre og i 1905 19 Øre pr. Individ af Amtets Landdistrikts Folketal.

Af Statskassen er ydet 3-dobbelt Bidrag til Udligningen indtil 15 Øre og dobbelt Bidrag til Udligningen over 15 Øre.

Amtsskolekassen har bidraget mellem 16 à 20 000 Kroner aarlig til Opførelse af Skolehuse, 2 200—3 000 Kroner aarlig til Fortsættelsesskoler og 500—1 000 Kroner aarlig til Arbeidsskoler.

12. Arbeiderforhold.

Ved Udgangen af 1905 udgjorde Tjenerlønningerne og Arbeidspriserne ifølge de af Lensmændene meddelte Opgaver:

Tjeneres Aarsløn i Penge:

Tjenestegutter	fra Kr.	110.00	til Kr.	350.00
Tjenestepiger	- -	70.00	- -	150.00

I Amtet gjennemsnitlig Kr. 250.00 for Tjenestegutter og Kr. 112.00 for Tjenestepiger.

Den samlede Aarsløn, naar Værdien af Kost, Hus og Klæder tages i Betragtning, udgjør gjennemsnitlig Kr. 444.00 for Tjenestegutter og Kr. 282.00 for Tjenestepiger.

Dagløn for Husmænd (Pligtarbeide):

Paa egen Kost, Sommer	fra Kr.	1.20	til Kr.	2.80
Vinter	- -	0.93	- -	2.00
Paa Husbondens Kost, Sommer	- -	0.40	- -	2.00
Vinter	- -	0.30	- -	1.20

Dagløn for Dagarbeidere:

Mænd paa egen Kost, Sommer	- -	1.80	- -	3.00
Vinter	- -	1.20	- -	2.50
- Husbondens Kost, Sommer	- -	1.00	- -	2.30
Vinter	- -	0.60	- -	1.70
Kvinder paa egen Kost, Sommer	- -	1.30	- -	1.80
Vinter	- -	0.75	- -	1.30
- Husbondens Kost, Sommer	- -	0.60	- -	1.10
Vinter	- -	0.40	- -	0.90
Dagløn for Tømmerhuggere	- -	2.00	- -	3.50
- Tømmerkjørere med Hest	- -	4.50	- -	6.00
- Do. uden Hest	- -	1.60	- -	3.50
- Elvefløderе	- -	2.50	- -	4.00
- Lændsearbeidere	- -	2.50	- -	4.00
- Bergværksarbeidere	- -	2.50	- -	3.50
- Stenbrydere	- -	2.00	- -	3.50
- Teglværksarbeidere	- -	2.50	- -	3.50
- Spinderi- og Væveriarbeidere, Mænd	- -	2.50		-
- Do. Kvinder	- -	1.40	- -	1.50

Dagløn for Træsliberiarbeidere	fra Kr.	2.50	til Kr.	3.00
- Sagbrugs- og Høvleriarbeidere	- -	2.00	- -	3.50
- Tømmermænd og Snedkere	- -	1.80	- -	3.80
- Møllearbeidere	- -	1.50	- -	3.00
- Veiarbeidere	- -	3.00	- -	4.20

I dette Femaar er saavel Tjener- som Arbeidslønningerne steget endel, men paa den anden Side er ogsaa Priserne paa Livsfornødenhederne steget.

Ved Udgangen af Femaaret var i Virksomhed 28 Foreninger, som har Syge- og Begravelseskasse.

Slutning.

Angaaende Formues- og Indtægtsforholdene henviser jeg først til de Opgaver, som foran under Afsnit 11 er givet angaaende Resultaterne af de kommunale Skatteligninger. Sammenligner man Ligningerne for Aarene 1900 og 1905, faar man:

	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Antagen Indtægt pr. Indvaaner.
	Kr.	Kr.	Kr.
1900	44 103 000.00	10 265 000.00	132.00
1905	47 133 000.00	10 648 000.00	137.00
Øgning	3 030 000.00	383 000.00	5.00

Stigningen skyldes dog for en Del bedre og fuldstændigere Ligninger.

Ogsaa den officielle Sparebankstatistik viser nogen Fremgang, idet Indskydernes Antal og deres samlede Indskud fra Udgangen af 1900 til Udgangen af 1905 er steget fra 24 004 og Kr. 11 261 372.00 til 28 308 og Kr. 13 848 410.00, altsaa med henholdsvis 4 304 Indskydere og Kr. 2 587 038.00 i Indskud. Sparebankernes Antal er i samme Tidsrum øget med 2, fra 23 til 25.

Paa den anden Side er det imidlertid sikkert, at de daarlige Aar i Femaarets Begyndelse og i de nærmest foregaaende Aar har bevirket en betydelig Forøgelse i Befolkningens Gjæld.

Efter de meddelte Opgaver over de i 1901—1905 thinglæste og aflæste Pantedokumenter, afholdte Udpantninger, Exekutioner og Tvangsauktioner hidsættes følgende Tabeller:

Panteheftelser i faste Eiendomme:

Sorenskriverier.	Thinglæste.		Aflæste.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Stjør- og Værdalen	1 724	3 925 159.00	879	1 853 135.00
Inderøen	1 471	4 654 960.00	1 003	2 111 651.00
Namdalen	2 224	4 588 574.00	840	1 504 818.00
Tilsammen	5 419	13 168 693.00	2 722	5 469 604.00
De tilsvarende Beløb var i forrige Termin	3 307	7 898 193.00	1 957	3 679 423.00

Panteheftelser i Skib:

Sorenskriverier.	Registrerede.		Udslettede.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Inderøen	16	26 749.00	7	9 092.00
Namdalen	38	77 971.00	9	12 811.00
Tilsammen	54	104 720.00	16	21 903.00
De tilsvarende Beløb var i forrige Termin	41	111 069.00	12	41 915.00

Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner:

Fogderier.	Afholdte Exekutioner og Udpantninger.		Afholdte Tvangsauktioner over fast Gods og Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Stjør- og Værdalen	9 989	539 120.00	126	151 089.00
Inderøen	5 435	332 442.00	121	157 864.00
Namdalen	9 831	465 317.00	181	430 506.00
Tilsammen	25 255	1 336 879.00	428	739 459.00
De tilsvarende Beløb for forrige Femaar var	19 526	779 307.00	262	268 370.00

Disse Tal giver intet glædeligt Billede. Ved de givne Opgaver over thinglæste Panteheftelser maa imidlertid merkes, at deri er indbefattet nogle Beløb, som ikke kan medtages, naar man vil bedømme Bevægelsen i Befolkningens Gjældsbyrde. Jeg sigter herved til de Pantobligationer, som de store Brug lader thinglæse i sine Eiendomme. Jeg savner Materiale til at bedømme, hvor store disse Beløb er, men har tilfældigvis Kjendskab til, at der i Namdalens Sorenskriveri er thinglæst en saadan paa omkring en Million Kroner og i Inderøens Sorenskriveri 2 saadanne paa tilsammen omkring samme Beløb.

Sundhedstilstanden har i det Hele været tilfredsstillende.

Sommeren 1905 optraadte en mindre Koppeepidemi i Stjørdalen. Da der dengang var samlet en betydelig militær Styrke paa Exercerpladsen Værnes, skred man energisk ind mod Epidemien, ansatte en Epidemilæge og oprettede et midlertidigt Sygehus. Udgifterne blev udredet af Amtskommunen med noget Statsbidrag til Epidemilægens Aflønning.

Sommeren og Høsten 1905 forefaldt et større Antal Tilfælde af Poliomyelit inden Amtet. Sterkest og mest ondartet optraadte Sygdommen i Snaasen, hvor der indtraf ca. 30 Tilfælde med stor Dødelighedsprocent.

Tuberkulosen er fremdeles den Sygdom, som kræver de fleste Ofre. Der kan dog for Femaaret maaske hellere tales om Tilbagegang end Fremgang af denne Sygdom. I 1904 var Dødeligheden af Lungetuberkulose 2.2 pro Mille af Befolkningen, og 15.2 Pct. af samtlige Dødsfald skyldtes Sygdommen.

Amtet har i Femaaret taget et vigtigt Skridt for at bekjæmpe denne herjende Sygdom. I 1903 besluttede nemlig Amtsthinget oprettet 5 amtskommunale Pleiehjem for Tuberkuløse overensstemmende med Forslag, som var udarbeidet af en Komité nedsat af Amtets Lægeforening. Ved frivillige Bidrag fra Kommunen, Sparebanker og Private var indkommet omkring Kr. 16 000. Resten af Anlægsudgifterne skal bæres af Amtskommunen og forudsættes senere dækket af de Beløb, som efter Brændevinsloven af 17 Mai 1904 § 14 vil tilfalde Amtskommunen. Hvert Pleiehjem kommer paa ca. Kr. 11 000, og deres Drift er forudsat at skulle dækkes ved de bestemte Kurpenge.

Der er hidtil igangsat 3 af disse Pleiehjem, nemlig et paa Stenkjær Vaaren 1904, et paa Namsos Høsten 1905 og et i Værdalen fra Nytaar 1906. Søgningen til Hjemmene var i Begyndelsen noget uregelmæssig, men er nu kommet i et jevnt Spor. Man knytter gode Forventninger til, at Indlæggelsen paa disse Hjem vil stoppe slemme Smittekilder, og i mange Tilfælde ogsaa medføre Bedring for de Syge selv.

Paa Amtets Sygehuse i Levanger og Namsos har i Femaaret været behandlet 3 233 Syge med et samlet Antal Liggedage af 140 629 mod i forrige Femaar 3 124 Syge og 121 187 Liggedage. Amtets Tilskud til Sygehusene

udgjør i Femaaret gjennemsnitlig Kr. 35 872 pr. Aar mod i forrige Femaar Kr. 24 931.

I 1904 indrettede Amtet et mindre Isolationslokale paa Stenkjær.

Amtskommunens Udgifter til Sundheds- og Medicinalvæsenet iøvrigt, heri ikke medregnet Udgifter ved Sindssyges Forpleining og til Jordmoder- og Vakcinationsvæsenet, udgjorde tilsammen Kr. 25 545 eller gjennemsnitlig Kr. 5 109 pr. Aar, mod i forrige Femaar Kr. 13 718 og Kr. 2 744.

Amtskommunen har havt følgende Udgifter til Sindssyge, der forpleies med Stats- og Amtsbidrag:

i 1901	for	217	Sindssyge	Kr.	13 739
- 1902	-	231	—	-	15 322
- 1903	-	227	—	-	15 782
- 1904	-	230	—	-	16 452
- 1905	-	233	—	-	17 067

Saavel for Sindssyge bortsatte i Privatforpleining som for Sindssyge forpleiede i Asyler er Forpleiningsgodtgjørelsen steget endel.

Til Ophold og Beklædning m. V. for Døve, Blinde og Aandssvage ved Undervisningsanstalter medgik:

i 1901	for	34	Børn	Kr.	7 913
- 1902	-	35	—	-	8 562
- 1903	-	38	—	-	8 474
- 1904	-	36	—	-	7 814
- 1905	-	35	—	-	7 757

Foruden de inden Amtet ansatte Distriktslæger og Sygehuslægerne praktiserede der i Femaaret 11—12 Kommunelæger og 5—6 andre Læger.

I Amtets Byer har praktiseret tilsammen 5 Tandlæger.

Sædelighedstilstanden antages saa nogenlunde almindelig. I Femaaret er udfærdiget 382 Resolutioner for Bidrag til Børn, hvis Forældre ikke har indgaaet Ægteskab med hinanden. Af Resolutioner for Bidrag til Hustru og Ægtebørn er udfærdiget 19.

Ædruelighedstilstanden er god.

Foruden de almindelige Folkeskoler er der en fast Folkehøiskole paa Sund i Inderøen, hvorhos der har virket 2 flytbare Folkehøiskoler i Amtet. Alle 3 Skoler har havt Amtsbidrag saavel til Driften som til Elevstipendier.

Folkebogsamlingernes Antal var ved Udgangen af 1905 54, hvoraf de fleste aarlig har nydt Statsbidrag.

Nordre Trondhjems Amt den 25 Februar 1907.

Løchen.

B. Byerne.

Beretning

om Kjøbstaden Levangers økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Folkemængden 3 December 1900 var 1 542 og 3—5 December 1903 1 549. Trods manges Udflytning, efterat Jernbanearbeidet i 1904 var tilendebragt, antages Folketallet — navnlig paa Grund af Værdalsbrugets Anlæg hersteds i 1903 — ikke at være gaaet ned.

Industrien viser Fremgang i Perioden.

J. L. Eides Fabrik (Dampfarveri, Uldspinderi, Væveri og Stampe) har stadig havt saa meget Arbeide, som Fabriken har kunnet overkomme. Med denne Bedrift er forenet et i 1903 nyanlagt Damp-Elektricitetsværk, som forsyner Byen og delvis nærmeste Omegn med Lys samt Drivkraft i stigende Omfang (109 + 59 = 209 H.-K. 31 December 1905). Elektricitetsanlægget kostede Kr. 80 000.

A. Holms Maskinværksted og Metalstøberi samt Isachsen & Renbjørs Harmoniums- & Orgelfabrik har begge arbeidet sig fremad.

Det samme er end merkbarere Tilfældet med Potetesmel- og Glucosefabriken, der foruden Poteter anvender Mais som Raastof.

Produktionen ved Sivertsen & Co.s og J. P. Bambergs Kaffetilsætningsfabriker viser ikke Opgang i Perioden, men heller ikke nævneværdig Nedgang.

P. Føllings Garveribedrift er heller ikke gaaet fremad.

Forannævnte Anlæg af Værdalsbrugets Dampsag og Høvleri er en for Stedet betydelig Bedrift, som sysselsætter 60 Mand og har Export til Vestlandet og tildels ogsaa direkte til Udlandet. Bruget tager Tømmeret dels fra sine vidtstrakte Eiendomme i Værdalen (2 Hoveddalfører) og dels fra andetsteds kjøbte Skoge. Anlægget med Brygger og Kaier har kostet Kr. 160 000.

Et med nyeste Indretninger forsynet og helt igjennem tidsmæssigt Dampmeieri, kostende ca. 50 000 Kr., er opført i 1905 istedetfor det tidligere. Meieriet eies af Interessenter i Byens Omegn, hvilke i Femaaret leverede gjennemsnitlig aarlig 639 964 Liter Melk.

Handelsomsætningen i Byen er neppe tiltaget. Forretningsrørelsen har fremdeles ikke kunnet forvinde det, som det synes, uoprettelige Stød, den fik i Ottiaarene, da Mellemrigsbanen lagdes over Meraker istedetfor ad den naturlige Linie igjennem Værdalen og dermed ødelagde den ældgamle Forbindelse mellem Levanger (og Indherred) og Jemtland.

Hell—Sundebanen, som aabnedes for Trafik til Levanger 30 Oktober 1902 og til Værdalsøren 1 Oktober 1904 (samt til Sunnan 15 November 1905), har selvfølgelig bragt Levanger diverse Goder, navnlig en letvint Adkomst fra nærmeste Distrikter og direkte Forbindelse med Oplandene og Kristiania. Jernbanen har dog samtidig ved at trække flere Kunder til de større Byer — ialfald foreløbig — indskrænket Byens Opland, men haabes fremtidig mere at kunne gavne Stedet, bl. a. ved at muliggjøre t. Eks. Anlæg af en Filial af Kondenseringsfabrik (hvorpaa har været arbeidet siden 1903) og, om Havnespor opnaaes, Export af Bergværksprodukter fra Vuku, Kalksten fra Østborg etc.

Uvittig Konkurrence her som andetsteds fra talrige Landhandlere i omliggende Bygder og derhos nogle mindre gode Aar for Landmanden har ogsaa virket hemmende paa Handelen, som imidlertid har været begunstiget af stadig stigende Priser paa Trælast, Levnetsmidler og andre Varer.

Af Byens 2de Banker havde Levanger & Skogns Sparebank Forvaltningskapital 31 December 1900 Kr. 1 373 234.46 og 31 December 1905 Kr. 1 747 079.05, Levanger Haandværkerforenings Sparekasse henholdsvis Kr. 523 333.74 og Kr. 672 441.42.

Assuranceselskab findes ikke i Levanger. En hel Del Brand-, Ulykkes- og Livsforsikringsselskaber er repræsenteret ved faste Agenter.

Levanger Dampskibs interessentskab, som eiede D S «Levanger», Register-Ton 95.66, er (i Lighed med Stenkjær Dampskibsselskab og Indtrøndelagens Dampbaadssamlag) fra 1 Januar 1901 indgaaet i Indherreds Dampskibsselskab med Hovedsæde i Stenkjær og en bestemt Repræsentationspart inden Levanger By. Selskabets 7 Dampere trafikerer som før Indherredsfjorden med Ruter desuden til Namsos, Hitteren og Frøien m. fl. Steder.

Af Seilfartøier er hjemmehørende i Byen nogle Jægter, der driver Fragtfart paa Fjorden og tildels paa Kysten (sidst i Perioden navnlig til Aalesund efter Branden dersteds).

Angaaende de kommunale Forhold og Kommunehusholdningen tillader jeg mig at anføre:

Byens og Levanger Herreds fælles Kirke er efter Branden 1897 gjenopbygget (af Mursten og nærmest i romansk Stil). Den blev færdig i 1902 og kostede noget over Kr. 100 000.

Ny Reguleringsplan for Byen er vedtaget, hvorefter bl. a. Villabebyggelse er projekteret paa den aabne Plads østfor Sygehuset.

Byens Torv beliggende i det aabne Belte mellem Torv- og Toldbodgaden er flyttet til den opfyldte Plads søndenfor Kirkegaden. Det tidligere Torv er udlagt til Park.

Parkanlæg er ogsaa paabegyndt paa Rundøren mellem Jernbanens Tomt, Bro- og Kirkegaden.

Til Rendestene og Fortoug, navnlig i Kirkegaden, er anvendt forholdsvis betydelige Beløb. Jernbanegaden mellem Sund- og Torvgaden er tilligemed Gunlaug Ormstungasgade oparbeidet. I Perioden er de for Byen nødvendige Kloakledninger paa det allernærmeste fuldført.

Fra Murtvang er tilladt undtaget Strøgene østenfor Tordenskjolds Gade, vestenfor Folkeskolen samt mellem Jernbanens Tomt & Haakon den godes Gade østenfor Toldbodgaden og Kvartalet mellem Sund-, Bro- & Jernbanegaden og Jernbanens Tomt.

Havnen er opmudret til Indseilingsdybde 4.5 m. (14.2 Fod) og til Dybde langs Bryggerne ca. 5—3 m. (16—12 Fod).

Vandværket udvidedes 1901—02 ved Anlæg af en ny Dæmning i nedre Dam, hvorved dennes Niveau hævedes 3 m. og Vandmængden forøgedes med ca. 30 000 m³. Udgifterne herved var ca. Kr. 7 000. — Vandledningerne i Byen er forlængede i Haakon den godes og Holbergs Gader.

Brandmaterriellet er adskillig forbedret.

Fra 1 Oktober 1904 har Byens Folkeskole overtaget de praktiske Øvelser med Lærerskolens Elever mod at oppebære det Statsbidrag, Kr. 3 000, som tidligere væsentlig udbetaltes Lærerskolens Øvelseslærer. Folkeskolens Lærerpersonale er forøget med en Lærerinde.

Sundhedstilstanden i Byen har været ret tilfredsstillende.

Byens af Amtet efter Ildebranden 1897 kjøbte Fængselsbygning er fra 1 April 1904 leiet af Staten.

Af Huse i Byen var assureret i Den almindelige Brandforsikrings-Indretning 31 December 1900 for ialt Kr. 2 531 080 og 31 December 1905 Kr. 3 012 220.

Ligningsprotokollerne udviser:

Aar.	Antagen		Skatbar Indtægt.	Antal Skatydere.	Udlignings-sum.	Skatteprocent	
	Formue.	Indtægt.				paa Indtægt.	paa Formue.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.		
1901	1 099 500	463 855	170 334	510	26 000	11.20	1.70
1902	1 254 000	450 410	169 982	504	30 225	13.00	1.90
1903	1 264 500	463 980	176 410	532	31 250	13.00	1.90
1904	1 355 500	505 610	190 415	570	31 750	12.30	1.80
1905	1 173 500	473 760	173 890	539	26 747	11.30	1.70

Af Binæringer findes ingen nævneværdige.

Arbeiderforholdene under nuværende Fabrikdrift med jevn Beskjæftigelse og nogenlunde god Aflønning maa betegnes som ganske tilfredsstillende.

Udgifterne til Fattigvæsenet, omend ret betydelige, er forholdsvis neppe større end i flere af nærmeste Landdistrikter.

Borgernes økonomiske Forfatning i det hele og store taget er, trods Byens foran berørte Fremgang i mange Retninger, ikke meget, ihvorvel maaske dog noget, bedret. Byens Folk er, som vil sees, noksaa tungt beskattet. Navnlig har Huseierne store Udgifter, sammenlignet med Leieindtægterne. Overhovedet er Livsudgifterne her som andetsteds, selv om al Økonomi anvendes, stegne uden samtidig tilsvarende Indtægtsforøgelse.

Levanger Magistrat 29 December 1906.

H. Steen.

Beretning

om Ladestedet Stenkjærs økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængden

udgjorde ifølge den i December 1900 foretagne almindelige Folketælling 2 098. Senere er Tælling ikke foretaget.

2. Industrien.

Denne har i Femaaret ikke undergaaet nogen paaviselig Forandring hverken med Hensyn til Udvidelse af Driften eller forøvrigt med Hensyn til Forbedringer paa Arbeidets Omraade. Driften optages væsentligst, for ikke at sige udelukkende, af Stedets Behov. En Undtagelse gjør en af Stedets Uhrmagere, der i Femaaret har været overdraget Udførelsen af Taarnuhre til flere af Landets Jernbanestationer. Den tidligere Omsætning paa Nordlandsmarkeder er rent ophørt i de senere Aar.

Som tidligere meddelt i Femaarsberetninger, findes her et Dampfarveri, et Dampgarveri, et Møllebrug, to mekaniske Værksteder, to Sagbrug og et Meieri — inden Ladestedets Grænser. Hertil er Fabrikdriften indskrænket. Nyanlæg er ikke oprettet i Femaaret. De anførte Bedrifter har i Perioden drevet som vanligt, — naar undtages, at Indehaveren af et af de to mekaniske Værksteder

maatte søge — og fik — Akkord og herunder stod nok Driften stille en kort Tid. Periodens gjennemgaaende daarlige Aaringer har nok forresten ogsaa havt sin Indflydelse paa disse Bedrifter. Eieren af Dampgarveriet — et godt Anlæg — har udtalt, at den overhaandtagne Brug af Fabriksko har havt Indflydelse paa hans Læderhandel.

Til Møllebruget er knyttet et mindre Lysanlæg, der skaffer elektrisk Lys til endel af Byens Forretninger.

Bergværksdrift existerer ikke inden Ladestedet.

Skibsbyggeri heller ikke, idet et mindre Anlæg, der fandtes i Perioden, eller muligens straks efter dennes Udløb, er nedlagt. I de senere Aar indskrænkede Driften sig ved dette Anlæg til en og anden Jægtreparation.

Haandværksstanden havde i Periodens første Aar mere end godt Arbeide — paa Grund af den Ladestedet i August Maaned 1900 overgaaede Ildsvaade —, men bortseet herfra har de daarlige Tider ogsaa været mærkbar paa Haandværksdriften, særlig i Periodens sidste Aar. I Forhold til Stedet findes her noksaa mange Haandværkere. Der fandtes ved Femaarets Udgang: 9 Bagere, 5 Malere, 4 Murere, 12 Snedkere, 3 Uhrmagere, 12 Skomagere, 10 Skræddere, 3 Smede (2 mekaniske Værksteder), 3 Slagtere og 1 Bødker. Skomagerfaget synes næsten at være dømt til Undergang, idet den overhaandtagne Brug af Fabriksko nærsagt udelukkende gjør Skomagerne til «Lapskomagere». Her i Stenkjær findes ikke mindre end 5 Udsalg for Fabriksko, hvoraf dog de tre er tilkommet efter Femaarsperioden, — og da kan man let forstaa, hvor haard Konkurrencen er for Skomagerne. Byens Haandværkere sysselsætter ialt en 60 Mand. Haandværkslovgivningen er gjort gjældende for Ladestedet. I Ladestedet fandtes i Femaarsperioden 3 Guldsmede og 2 Fotografer.

I Femaarsperioden byggedes Strækningen Rindenleret—Sunnan af Hell—Sunnanbanen og i den Tid havde endel af Byens Dagarbeidere bra Arbeide herunder. Massen af Arbeidere var dog Folk, der hørte hjemme udenfor Ladestedet.

3. Handel, Bankvæsen og Assurance.

Stenkjær Handelsforhold antages at staa paa omtrent samme Standpunkt som i forrige Femaar. Nogen mærkbar Forandring er ikke kommet tilsyne. Femaaret har helt tilhørt en Nedgangsperiode med deraf følgende Flauhed i nærsagt alle Forretningsbrancher og økonomisk Tryk — ialfald Pengeknaphed, og selvfølgelig har det øvet sin Indflydelse paa Handel og Omsætning. Forholdene inden Handelsstanden antages dog i Almindelighed at være gode, jevnt sunde og stabile. Høieste Antal af Handlende i Femaaret var 35. Heraf søgte og fik 3 Underhaandsakkord (efter aabnet Akkordforhandling) og 5 gik Konkurs i Femaaret. Paa den ene Akkordforhandler nær, var de øvrige Smaahandlere, der havde begyndt med liden eller ingen Kapital. Disses Fald øvede ingen skadelig Indflydelse paa den øvrige Handelsstand, der var uberørt deraf. Kun et Par af Stedets Handlende er interesseret i Skogbrug og Trælasthandel — og kun et

Handelshus driver — sammen med en Privatmand — Sagbrugsdrift. Bortseet fra at én udelukkende, og et Par væsentligst, handler med Manufakturvarer, findes her ikke Specialforretninger. Handel med Kolonial- og Manufakturvarer, Fedevarer, Jern og Salt og tildels og Skind er det vanlige. Flere af Stedets Handlende drev i sin Tid adskillig Lofot- og Finmarksforretninger. Denne Bedrift er rent ophørt — bortseet fra at et Par Skippere til Stadighed driver den Slags Næring. Det maa antages, at Jernbanen, der først i Periodens sidste Maaned blev aabnet for Drift, vil komme til at øge de Handlendes Omsætning noget, da jo endel Distrikter ved Jernbanen har faaet lettere Adgang til Stenkjær, — men paa den anden Side er det nok bleven mere og mere vanligt, at Landsfolk kjøber en større Del af sine Varer hos Landhandlerne, og af disse er det blevet flere og flere i Distrikterne. Det gamle Omsætningsforhold — Byttehandel mellem Landsfolk og Ladestedets Handlende — har det og været mindre med, siden de mange Landhandlere slog sig ned overalt. Femaaret har jo forresten heller ikke havt saadanne Aaringer, at Landsfolket har havt noget videre tilsalgs — bortseet fra endel Kreaturer — og Handelen med disse foregaar gjennem faste Opkjøbere, der atter sælger til Trondhjem og Kristiania. Ved Femaarsperiodens Udløb fandtes der 33 Handlende, deraf 5 Kvinder. Toldintraderne har i Femaaret udgjort Kr. 126 472.57 mod Kr. 140 416.00 forrige Femaar. Indklarerede og udklarerede Fartøier til og fra Udlandet var henholdsvis 124 og 124 i Femaaret. Exporten herfra bestaar udelukkende i Trælast og Træmasse fra det straks udenfor Ladestedet liggende Byafossen Træsliberi og et Par Sagbrug udenfor Byen. Den direkte Indførsel fra Udlandet bestaar hovedsagelig i Kul til Indherreds Aktie-Dampskibsselskab i Stenkjær. Stedets Handlende forsynes nok — paa et Par tre nær — udelukkende fra Trondhjem, Kristiania og Bergen med de forskjellige Vareartikler.

Assuranceselskaber findes ikke i Stenkjær, men flere Assuranceforeninger har Agenter paa Stedet og har større Beløb tegnede i Ladestedet.

I Ladestedet har to Sparebanker Sæde og Forretningskontorer — og to Privatbanker, nemlig:

Stod og Stenkjær Sparebank med Forvaltningskapital Kr. 2 764 926.01, hvoraf Formue Kr. 262 026.47 pr. 31 December 1905 mod henholdsvis Kr. 2 225 627.06 og Kr. 205 499.73 pr. 31 December 1900.

Sparbu og Egge Sparebank med Forvaltningskapital Kr. 601 267.01, hvoraf Formue Kr. 43 123.87 pr. 31 December 1905 mod henholdsvis Kr. 432 725.35 og Kr. 25 819.16 pr. 31 December 1900.

Indherreds Kreditbank med Forvaltningskapital pr. 31 December 1905 Kr. 1 457 963.09, Reservefond Kr. 85 000.00, mod henholdsvis Kr. 1 018 962.27 og Kr. 50 553.47 pr. 31 December 1900 — og

Stenkjær Privatbank med Forvaltningskapital pr. 31 December 1905 Kr. 329 587.51, Reservefond Kr. 21 867.93, mod henholdsvis Kr. 212 523.10 og Kr. 3 486.35 pr. 31 December 1900.

4. Skibsfarten.

Trafiken søværts til og fra Ladestedet besørges af de to i Stenkjær hjemmehørende Dampskibsselskaber: «Indherreds Aktie-Dampskibsselskab» og «Stenkjær Dampskibsselskab». Førstnævnte Selskab har nu 6 Skibe, hvoraf det største, «Namsos», er anskaffet i Femaaret. «Stenkjær Dampskibsselskab» er stiftet i Femaaret. Det har et Skib: «Farmand». Disse Skibe underholder daglig Rute mellem (til og fra) Stenkjær og Trondhjem med Anløb af forskjellige Steder paa Fjordstrækningen mellem Endepunkterne, ligesom det førstnævnte Selskab ogsaa har Rute paa Strækningen Trondhjem—Frøia og Trondhjem—Namsos samt derhos underholder en Lokalrute en Gang ugentlig til Beitstaden og Verrasundet. I Ladestedet er hjemmehørende 8 Jægter med samlet Drægtighed 425.48 Ton. Disse Jægtfartøier er hovedsageligst sysselsatte i Fragtfart paa Aalesund og idetheletaget nedover Romsdalen med Trælast og i Lofot- og Finmarksexpeditioner. Det lader til, at Jægternes Tid er forbi. Det gjælder at komme hurtigst muligt frem i vor Tid, og man benytter derfor, overalt nærsagt, hvor det lader sig gjøre, Dampskib ogsaa i Fragtfart. Ved Udgangen af Femaaret 1881—1885 fandtes der 26 Fartøier (foruden to Dampskibe), der var hjemmehørende i Stenkjær, og, saavidt vides, var ialfald de 20 deraf Jægtfartøier. Fragterne var gjennemgaaende heller ikke i denne Femaarsperiode videre høie.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdningen.

Som foran anført under Afsnit 2, nedbrændte i August 1900 en større Del af Ladestedet — hvoriblandt Kirken og Folkeskolegaarden. Herved paaførtes Kommunen ikke ganske lidet Tab, idet hverken Skolen eller paa langt nær ikke Kirken var assureret engang nogenlunde tilstrækkeligt. Efter Branden fik man saa Udgifter ved Nyregulering delvis i Forbindelse med Kloakanlæg — og senere med Kirkes og Skoles Opførelse. Før Branden havde man særskilte Bygninger for Folkeskolen og den kommunale Middelskole. Den sidste brændte ikke, men da Gaarden ikke gav Plads for stort mere end Middelskolens Behov, besluttedes (i 1901) en kombineret Skolebygning opført. Denne opførtes helt af Mur, og er beliggende i det østligste af 4 Byen efter Branden tillagte nye Kvartaler, hvilke forøvrigt endnu er ubebyggede. Skolen koster Byen ca. Kr. 100 000.00. Endel af den gamle Kirkes Mure (det var Stenkirke) kunde benyttes, og man indskrænkede sig derfor til Restaurering — med nogen Udvidelse (Kors) af Kirken. Den nye Kirke kom helt istand for ca. Kr. 64 000.00. Til Dækkelse af disse Udgifter havdes de nedbrændte Bygningers samlede Assurancesum, Kr. 60 430.00, saa Kommunen herved fik en Merudgift af ca. Kr. 104 000 00. Den nye Skole er i alle Dele tidsmæssig — og en Pryd for Byen. I Femaarsperiodens sidste Aar maatte Kommunen — paa Grund af Paatryk fra Brandforsikringen — gaa til en delvis Omlægning — Udbedring — af sin Vandledning. Udgifterne herved vil andrage til ca. Kr. 29 000.00, et Beløb, som var opsparet til dette Brug fra den Tid, Byen havde Brændevinssamlag, og som under Navn Vandværksfondet henstod i Sparebank.

Den i 1905 færdigbyggede Hell—Sundebanen gjennemskjærer Byens vestre Del fra dens søndre til dens nordre Grænse og føres paa fast Bro over den Elv (Stenkjærelven), der gjennemskjærer Byen. I Anledning Baneanlægget maatte derfor ikke mindre end 22 Huse og 3 Nøst og nogle Pakhuse samt endel af Kommunens Grund exproprieres, ligesom Jernbanebroen derved kom til at afskjære Adgangen for Fartøier til Byens tidligere Havn i Havnebassinet paa Nordsiden. For de exproprierede Huse, der samtlige er opført paa nye Tomter, og for Skadeserstatninger m. v. til Hus- og Tomteiere, udbetaltes de private Eiere en Godtgjørelse af samlet Sum opimod 160 000 Kroner, hvorhos Kommunen som Erstatning for Grundafstaaelser m. v. har faaet udbetalt ca. 20 000 Kroner. Samtidig udbetaltes i Femaarsperioden til Staten Kommunens Bidrag til Jernbaneanlægget, Kr. 25 000.00. For Afstaaelse af en Del af sit Havneomraade, den Del, der ligger ovenfor Jernbanebroen, forlangte Kommunen en Erstatning af Kr. 125 000.00. Da det imidlertid selvfølgelig var af Vigtighed saavel for Kommunen som Jernbanen at faa et Sidespor ned til Søen, enedes Kommunen og Staten om, at Kommunens Erstatningskrav skulde været skeet Fyldest ved, at der for Jernbanens Regning istandbragtes — efter udarbeidet og af Kommunestyret approberet Plan (c) og paa en Del nærmere foreslaaede og gjensidig vedtagne Betingelser — en Havn, svarende til Behovet, nedenfor Jernbanebroen — og helt fuldførtes et større Kaianlæg — knyttet lige til denne Havn. Disse Arbeider udførtes og tilendebragtes i Femaarsperioden. Endelig Overtagelse af disse Anlæg har dog endnu ikke fundet Sted fra Kommunens Side. Det bemerkes, at det anførte Kaianlæg for en større Del var paabegyndt af Kommunen. Efter Branden i 1900 besluttedes nemlig alt Affald og Grus fra Brandtomterne — samt alle Jordmasser, der ved Nybyggelserne toges ud paa Grund af Kjælderanlæg — ført ned til Elvemælen ret ud for Torvgaden i søndre Stenkjær og benyttet som Jordlegeme til et Kaianlæg, som nu — som fuldført af Jernbanen — er kommet helt i Forbindelse med Havneanlægget paa Ladestedets søndre Side. Et mindre Kaianlæg paa nordre Side af Stenkjærelven straks nedenfor Jernbanebroen er for Kommunens Regning udført i Femaaret. Det kostede ca. Kr. 8 000.00. Alle de Udgifter, Kommunen som foran anført har havt i Femaarets Løb, har selvfølgelig ikke været uden Følger for dens Skatteborgere, trods at al Sparsomhed forøvrigt har været søgt gjennemført i alle Grene.

For at greie Udgifterne i Anledning Gjenopførelsen af Kirken og Skolegaarden optoges i 1902 et Laan i Oplysningsvæsenets Fond, stort Kr. 150 000.00, hvorhos Kr. 25 000.00 laantes af Kommunens Eiendom, Stenkjærgaarden (se nedenfor).

Budgettet for 1900 viste følgende Udgiftsposter:

til Kommunens almindelige Del	Kr. 18 000.00
- Skolevæsenet	- 22 858.00
- Fattigvæsenet	- 10 080.00

mod i Budgettet for 1905:

til Kommunens almindelige Del	Kr. 38 300.00
- Skolevæsenet	- 24 771.60
- Fattigvæsenet	- 13 172.00

Stigningen til Kommunens almindelige Del, ca. Kr. 20 000.00, skyldes dog for Kr. 14 000.00 Afdrag og Renter til de i Mellemtiden optagne, ovenfor nævnte Laan.

Skatteprocenten steg fra 13.95 Pct. i 1901 til 15 047 i 1905.

Paa faste Eiendomme (iberegnet Tomter) udlignedes i 1901 Kr. 2.21 pr. 1 000 Kroners Taxtsum og i 1905 Kr. 1.6499 pr. 1 000 Kroners Taxtsum. Husenes og Tomternes samlede Taxtsum var i 1901 Kr. 1 777 550.00 mod Kr. 3 432 920.00 ved Udgangen af 1905. Antallet af taxerede Huse, Brygger, Nøst og Tomter var i 1905 360.

Det maa bemærkes, at de i Mellemtiden — efter Branden i 1900 — opførte Huse uden Undtagelse blev gjenreiste baade større, solidere og flottere end de nedbrændte (derhos ogsaa endel Murgaarde) og de nye Huses Taxtsum sprang derfor betydelig op.

Ved Udgangen af 1900 var af Ladestedets Huse 266 forsikrede i Landets almindelige Brandforsikrings-Indretning for Kr. 3 485 965.00 og ved Udgangen af 1905 var Antallet af Ladestedets Huse 300 (heri iberegnet endel Brygger), hvoraf 266 var forsikrede sammesteds for Kr. 5 482 510.00.

Skatteligningen for 1900 viste:

som antagen Formue	. Kr.	1 620 500.00
og som antagen Næring	-	567 970.00

mod nu for Aaret 1905:

som antagen Formue	-	2 261 400.00
og som antagen Næring	-	742 890.00.

Formuens Stigning skyldes formentlig væsentligst større Husværdier. Samtidig er dog Gjælden paa flere Huse øget adskilligt.

De under Afsnit 6 anførte Ladestedet tilhørende Gaarde: Søndre Egge og Stenkjærgaarden, havde i 1905 en samlet Nettoindtægt af Kr. 7 571.09 og samtidig en opsparet Kapital af Kr. 73 056.76. Der hvilede dog samtidig Kr. 50 000.00 som Pantegjæld paa Eiendommene ved Udgangen af 1905. Af Gaardenes Kapital er aarligaars anvendt større og mindre Beløb (optil Kr. 10 000.00) til Lettelse for Budgettet.

6. Binæringer.

Flere af Ladestedets Indvaanere har lidt Jord. De Ladestedet omliggende Jorder tilhører de i sin Tid af Ladestedet indkjøbte Gaarde, Søndre Egge og Stenkjærgaarden. Af disse Gaardes opdyrkede Areal er udstykket en Flerhed af Jordstykker og disse er dels paa Aaremaal og dels paa Bygsel overladt Indvaanerne til Brug. Herved sættes flere istand til at holde Ko og alle har ialfald Jord til Potetavling. Ladestedet ligger paa de nævnte Gaardes Grund og

Kommunen indkasserede i sin Tid ikke saa gauske lidet pr. Aar i Grundafgift for Hustomter og Jordstykker. Flerheden af Huseierne har i Perioden kjøbt sine Hustomter, idet der kun indtil 1 Juli 1905 var Adgang til saadanne Kjøb efter tidligere vedtagne Priser pr. Maal, — efter den Tid forhøiedes Priserne, — og dette havde tilfølge en Flerhed af Tomtekjøb. Ved Femaarets Udgang havde Kommunen en aarlig Indtægt for Hustomter og Jordstykker af Kr. 2 040.61.

7. Arbeiderforhold.

I Femaarsperioden er Ladestedet gjenopbygget efter den samme i August 1900 overgaaede Ildsvaade, — Hell—Sundebanen færdigbygget gjennem Ladestedet — ja helt fra Rindenleret til Sunnan og i Forbindelse dermed en Del Havnearbeider udført i Stenkjær. Herunder havde ogsaa Byens almindelige Dagarbeidere stadig og nogenlunde god Fortjeneste. I denne Del af Perioden kunde almindelige Dagarbeidere bringe det til en Dagsfortjeneste af mellem 3 og 4 Kroner. Den almindelige Dagsfortjeneste for almindelige Dagarbeidere var i Perioden forøvrigt Kr. 2.00—2.50 optil Kr. 3.00. Det var jevnt Arbeide for almindelige Kropsarbeidere i Perioden paa Grund af de ovenanførte Arbeider, der indtraf. Forholdene blandt den almindelige Arbeidsstand var i Perioden som vanligt. Noget mere end fra «Haanden til Munden», som man siger, bliver det ikke for Arbeidsstanden, lader det til, selv om Fortjenesten er noksaa jevn. Som Regel er Familierne store, de fleste har oftest flere Børn, og dyre som alle Livsfornødenheder er bleven, bliver det ikke mere, end at Arbeideren saavidt kan slaa sig igjennem. Usandsynligt er ikke, tildels ialfald, en medvirkende Aarsag den store Mangel paa Dygtighed til at styre og stelle Hus og Hjem paa en vindskibelig og forstandig Maade, som ofte den mandlige og særlig da den kvindelige Del af Arbeiderstanden lægger for Dagen. Sparsomhedssands er nu forresten heller ikke vor Nationaldyd. Kunde der raades Bod herpaa og det maatte kunne ske paa en eller anden Maade, og kunde man saa for endel komme bort fra de nu fortvilede Skatteforhold og Tyngsler paa alle Bedrifter og Foretagender — saa disses Indehavere kunde yde større Dagsfortjeneste til sine Arbeidere, vilde Forholdet utvilsomt bedres.

I Byen findes 4 Banker — se under Afsnit 3. Der udkom ved Udgangen af 1905 3 Aviser paa Stedet. Der findes et Arbeidersamfund, stiftet i 1877, med 254 Medlemmer, 1 Arbeiderlag, stiftet i 1899, med 23 Medlemmer, og 1 Handelsforening, stiftet i 1895, med 30 Medlemmer. Stedet nyder godt af 4 Medlemmer: «Ole Flekstads Legat», «Ole Halvorsens Legat», «Fru Dagny Sveaas's Legat» og «Ingeborg Anna Tinglums Gave». Uddeling af Legatmidlerne (Rentepenge) sker en Gang aarlig. Det førstnævnte Legat, der er det største og for Tiden raader over ca. 1 800 Kroner til Uddeling aarlig, anvendes til «fattige Barns Pleie og Opdragelse» — medens de tre andre Legaters Rente-

penge, tilsammen ca. Kr. 650.00 aarlig, uddeles til Ubemidlede — dog med visse Betingelser for Fru Dagny Sveaas's Legats Vedkommende. Dette har en Kapital kun af Kr. 5 000.00. De øvrige Legatkapitaler var ved Udgangen af 1905 respektive Kr. 61 348.57, Kr. 5 419.13 og Kr. 7 422.34.

Fra Ladestedets Telegraf- og Rigstelefonstation er i Femaaret afsendt 20 985 Telegrammer og udgaaet 84 652 Telefonsamtaler samt modtaget 20 560 Telegrammer og indgaaet 74 231 Telefonsamtaler med en Bruttoindtægt af Kr. 45 192.35. Inden Ladestedet findes derhos et privat Telefonselskab: «Stenkjær og Omegns Telefonselskab». Dette har Koncession paa Telefonforbindelser med Distrikterne Ogndalen, Egge, Stod, Beitstaden og Snaasen. Linierne er overmaade meget benyttede.

---

8. Tilstanden i Almindelighed.

Som det vil skjønnes af det foran anførte, har de mange Udgifter, Ladestedet fik ved og som Følge af Branden i 1900 i Forbindelse med mindre gunstige Aaringer i Femaarsperioden, ikke netop været uden Følger, saa videre økonomisk styrket er Kommunen som saadan neppe bleven i Femaarsperioden. Men paa den anden Side findes der — om end saaledes baade Kommunens og den enkeltes Gjæld er vokset noget — nu ganske andre store Værdier i Huse og Eiendele — saavel Kommunen som de Private tilhørende — efter, end der fandtes før Branden i 1900, saa nogen økonomisk Tilbagegang har neppe Perioden i det Hele taget trods alt bragt.

Sædelighedstilstanden saavelsom Ædrueligheden kan ogsaa for dette Femaar betegnes som jevnt god. Her virker 3 Goodtemplarloger og 1 Afholdsforening, foruden en Afdeling af det hvide Baand.

Stenkjær Magistrat, 31 December 1906.

Løchstøer.

Beretning

om Ladestedet Namsos's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1. Folkemængde.

Byens Indbyggerantal, som den 3 December 1900 var 2 299, udgjorde ifølge kommunal Tælling den 20 September 1905 2 339. Den ringe Forøgelse maa for en Del tilskrives Udvandringen — hvorover Opgaver dog ikke haves,

da ingen direkte Udvandring foregaar herfra — samt en ikke ringe Flytning til nærmeste Strøg udenfor Bygrænsen, dels fra Byen, dels fra andre Steder, af Individer, som dog har sit Arbeide og sin Næring i Byen.

Efter den i Henhold til Lov af 19 Mai 1900 førte Fortegnelse var Antallet af indflyttede Individer i Femaaret 536 og af disse igjen anmærkede som udflyttede, udvandrede eller døde tilsammen 236. Det sidste Tal antages i Virkeligheden at have været noget større. Dets Rigtighed kan ikke kontrolleres med samme Nøiagtighed som Indflytningen.

2. Industri.

Stedets Industri bestaar som forhen aldeles overveiende i Sagbrugs-Bedrift i Forbindelse med noget Indrednings- og Møbelsnedkeri og Husbygning til Bortflytning. De indenfor Byens Grænser liggende Sagbrugs Antal er nu 3. Desuden 2 tæt udenfor Bygrænsen. Af den ved Byens Sagbrug producerede Last er ifølge Opgave fra Toldkontoret i Perioden udskibet 88 570 m³ mod 56 124 m³ i forrige Femaar. Foruden til Udskibning er betydelig Produktion og Salg foregaaet til Indlandet, som fremgaar af følgende Oversigt efter Opgaver fra Brugene:

Aar.	Produktion beregnet til Kubikmeter.	Værdi.
	m³.	Kr.
1901	14 820	368 480
1902	15 679	420 554
1903	12 533	310 914
1904	14 972	367 602
1905	18 206	433 171
Tilsammen	76 210	1 900 721

Det gjennemsnitlige Antal af Arbeidere beskjæftigede ved Brugene er opgivet at have været 135.

Den øvrige industrielle Bedrift indskrænker sig til 1 Dampfarveri, 1 Garveri, 1 Mineralvandfabrik og 1 Skibsværft, væsentlig for Reparationer.

Haandværk og dermed beslegtet Arbeide drives i de efternævnte Fag af følgende Mestre: Bagere 5, Blikkenslager 1, Bogbinder 1, Bogtrykkere 2, Bundtmager 1, Fotografer 2, Guldsmed 1, Sadelmager 1, Uhrmagere 2, Frisør 1, Smede 3, Bygmestre og Tømmermænd 6, Malere 5, Murere 2, Skomagere 8, Skræddere 6, Slagter 1, Skorstensfeier 1, Snedkere 5, Seilmager 1. Indehaverne af de 9 sidstnævnte Fag har sin Næring væsentligst af Byen, medens derimod

Haandværkerne i de 11 førstnævnte Fag derhos arbeider for og afhænder jevnt og tildels i ikke saa ringe Udstrækning for de omliggende Distrikters Behov. Noget nævneværdigt Fremskridt i Haandværksdriften kan ikke siges at have fundet Sted i disse 5 Aar. Dertil er Konkurrencen med den fabrikmæssige Tilvirkning for trykkende paa de fleste Omraader. Man maa hellere undres over, at den indtager en saapas respektabel Stilling, som den gjør, og kan skaffe sine Indehavere et nogenlunde Udbytte, hvilket alene har kunnet ske ved Arbeidsomhed, Orden og Sparsomhed.

3. Handel, Bankvæsen og Assurance.

Toldintraderne har for Femaaret udgjort tilsammen Kr. 103 071.14 mod forrige Periode Kr. 89 319.66. Deraf for Udgaaende Kr. 13 930.43 med en Stigning af Kr. 2 488.97 og for Indgaaaende Kr. 89 140.71 med en Stigning af Kr. 11 262.51 mod forrige Periode.

De Produkter, som afsendes til Udlandet eller forøvrigt, er, foruden Træ-last og Tilvirkninger deraf, væsentlig Sild, Fisk, Tran, Smør, Fuglevildt og Skind.

Handelsborgerskab for Mænd eller Kvinder indehavdes ved Periodens Slutning af 40 Personer, heri indbefattet en Del af de ovenfor nævnte Haandværksmestre, som tillige har løst Handelsbrev.

Omsætningen er her som andetsteds naturligvis meget ulige fordelt paa disse Indehavere af «Handel» og det maa vel siges, at den staar ikke i Forhold til, hvad der kunde ventes med Byens vidtstrakte Opland. Landdistrikternes Handelsforeninger og Mængden af Landhandlere er det, som især bevirker Afbræk. Ved Kommunikationernes og Dampskibsfartens Udvikling og Handelsreisende-Institutionens Indførelse er det ogsaa bleven omtrent lige let for enhver at forskrive Varer fra Fabriker og Grossister.

Alligevel tør det siges, at Handelen er gaaet fremad i Femaaret, hvortil den jevnt gode Arbeidsfortjeneste paa Stedet og forøget Kommunikation med Sjødistrikterne har bidraget, og ligeledes, at Handelsvirksomheden gjennemgaaende er sund og solid.

Hvis Namsos sættes i Forbindelse med Hell—Sundebanen efter den korteste Linie over Namdalseidet, antages Handelen over Namsos at ville tage et meget stort Opsving, saavel med alle Distriktets egne Produkter som med Nordlandsvarer.

Namsos er Sæde for 2 Banker, nemlig Namsos Sparebank og Namdalens Privatbank. Den første havde ved Udgangen af 1905 under Forvaltning 1 696 000 Kr., hvoraf ca. 246 900 Kr. var Bankens egen Eiendom, og et Overskud s. A. af 15 460 Kr. Indskydernes Antal, som ved Udgangen af forrige Femaar var 1 424, var den 31 December 1905 1 898.

Namdalens Privatbank havde ved Femaarets Udgang under Forvaltning 1 085 000 Kr., hvoraf egne Fonds 126 000 Kr. og et netto Overskud af ca. 10 000 Kr.

Af Forsikringsindretninger var der ved Udgangen af Aaret 1905 i Virksomhed:

7 Brandforsikringsindretninger (deri indbefattet Landets almindelige) med en samlet Forsikringssum, stor Kr. 4 933 658,

3 Assuranceforeninger for Fartøier med Forsikringssum Kr. 233 000,

2 Ulykkesforsikringsselskaber med Forsikringssum Kr. 117 000,

8 Livsforsikringsselskaber med Forsikringssum Kr. 396 920.

4. Skibsfart.

Den 31 December 1905 var hjemmehørende i Namsos:

5 Dampskibe	med samlet	Drægtighed	186 R.-T.
17 Seilfartøier	- -	—	953 —

Af Dampskibene tilhører 2 Namdalens Aktie-Dampskibsselskab, som med Statsbidrag besørger 2-ugentlig Fart paa Fjorddistrikterne. 1 Dampskib tilhører et Selskab for Bankfiskeri, hvis Drift hidtil har været heldig. Seilfartøiernes Anvendelse er for Sildexpeditioner og Fragtfart, væsentlig af Træmaterialier paa Nordland.

Forøvrigt har Stedet i Perioden været anløbet af tilsammen 2 609 Fartøier, som væsentlig er de rutegaaende Kystskibe, Skibe, som indtager Trælast og bringer Kulladninger, eller Fragtfartøier fra Nordland.

Under denne Rubrik kan nævnes Stedets Udrustning af Fartøier til Deltagelse i Fedsildfangst med «Notbrug» samt Indkjøb og Tilvirkning af Sild. Opgaver haves ikke vedkommende denne Næringsdrift i Femaaret. Paa Grund af en Række Aar af daarlige Sildfiskerier for Namdalen har denne Drift med dens mindre gode Udbytte været indskrænket.

5. Kommunale Forhold og Kommunehusholdning.

Stedet har i Femaarsperioden faaet ny Kirke og Skolebygninger istedetfor de i 1897 (ved den store Ildebrand) nedbrændte. Grundstenen blev nedlagt 7 Juni 1902 og Kirken indviet 18 December 1903. Den er opført — efter Tegning af Arkitekt Nærum — af Granit, brudt i Byens Nærhed, og har et tiltalende Ydre. Dens Kostende er ca. Kr. 110 000.

De nye Skolebygninger med rummelige, tidsmæssige og vel udstyrede Lokaler for Folke- og Middelskole var færdige og toges i Brug Høsten 1904. Bygningerne koster Kr. 85 000.

Elevantallet har været stigende, saavel paa den kommunale høiere Almenskole som paa Folkeskolen. Den førstnævnte havde i sidste Skoleaar af Perioden 51 Elever mod tidligere 36, og i Folkeskolen steg Elevantallet til 351 mod før 336. Lærerpersonalets Antal er uforandret, nemlig 4 Lærerinder og 5 Lærere ved Folkeskolen, 2 Lærerinder og 3 Lærere ved den høiere Almenskole.

Af udførte større kommunale Arbeider foruden Kirke- og Skolebygningerne maa nævnes:

a. Forlængelse af den i 1898 opførte Dampskibskai, saaledes, at af de rutegaaende Dampskibe to nu kan anlægge samtidig, hvilket Arbeide har kostet Kr. 11 461.36
b. Anlæg af Hovedkloaker af 12" og 9" glasserede Krusrør i en samlet Længde af 910 Meter med en Bekostning af Kr. 9 187.43, hvoraf det meste er bevilget af Øl- og Vinsamlagets Overskud.
c. Muring og Opfyldning af den saakaldte Strandgademur, hvilket hidtil har kostet ca. Kr. 6 000, væsentlig tilveiebragt ved frivillige Bidrag af Byens Borgere med endel Tilskud af Havnekassen.
d. Til Udvidelse af Byens Vandværk paabegyndtes i Høsten 1905 Opførelse af en Reserve-Dam, hvortil er bevilget Kr. 68 000.
e. Af de efter Branden i 1897 opførte midlertidige Skolebygninger er den ene istandsat og indredet til et «Gamlehjem» med Plads for ca. 30 fattige Gamle. Denne Istandsættelse har kostet ca. Kr. 7 000.

   Den anden Bygning er indredet til Leiegaard for Familier og Enkeltpersoner, som paa anden Maade har vanskeligt for at skaffe sig Bolig.

Længden af oparbeidede Gader og Veie ved Udgangen af 1905 var ca. 3 600 Meter og af Kaier 141 Meter.

Gade- og Kailygters Antal 49.

Byens Aktiva, indbefattende faste Eiendomme, Legatkapital og Dampskibsaktier, er opført med tilsammen . . . . . Kr. 245 000.
Dens Gjæld . . . . . - 160 000.

De matrikulerede Huses Antal ved Udgangen af 1905 var 235. Samlet Skat-Takstsum af Huse Kr. 2 179 000.

Efter Ligningsprotokollen hidsættes følgende Oversigt, der viser Bevægelsen af Formue og udlignet Kommuneskat i Femaaret:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Antal Skatydere.	Udlignings-sum.
	Kr.	Kr.	Kr.		Kr.
1901	924 600.00	604 190.00	234 160 00	657	40 341.28
1902	1 158 600.00	591 540.00	237 515.00	625	41 570.86
1903	984 600.00	609 740.00	238 390.00	659	42 337.20
1904	1 046 500.00	637 650.00	252 870.00	672	44 760.39
1905	1 014 000.00	646 250.00	259 590.00	664	46 359.37

Skatteprocentens Stigning stiller sig saaledes:

1901	13.78
1902	13.94
1903	14.20
1904	14 00
1905	14.13

Som det sees, er Kommuneudgifterne voksende. Dette hidrører foruden fra den almindelige Stigning i Udviklingens Medfør tillige fra de skjærpede Fordringer til kommunale Foranstaltningers Gjennemførelse paa alle Hold efter Love og Vedtægter, alle Arbeidsmaterialiers og Lønningers Stigning samt de forøgede Udgifter til Afdragning og Forrentning af den Gjæld, hvilken — som en Følge af den ulykkelige Brand i 1897 — Byen har maattet stifte til Fuldførelse af kostbare Nybygninger, hvoriblandt specielt maa nævnes den forlangte Udvidelse af Vandværket til Undgaaelse af et enormt Paalæg af Brandkontingent. Paa den anden Side vil det sees, at der ogsaa er en mærkbar, om end ikke stærk, Stigning i Skatydernes Antal og den skatbare Indtægt.

6. Binæring

af Betydning kan ikke nævnes.

7. Arbeiderforhold.

Jevn Adgang til god Fortjeneste har her været i hele Femaaret. Størrelsen af Lønning og Dagpenge er for 1905 opgivet saaledes:

Tjenestepigers Aarsløn: Penge Kr. 120.00 + Værdi af Kost og Logi Kr. 120.00, tilsammen Kr. 240.00.

Sædvanlig Løn for almindelige Dagarbeidere paa egen Kost:

Mænd	Kr. 2.50 à Kr. 3.00; Kvinder Kr. 1.60.
Smedesvende	Kr. 3.50
Blikkenslagere	- 2 50
Garversvende	- 2 60
Slagtersvende	- 3.00
Bagersvende	- 2 60
Skomagersvende	- 2.50
Skræddersvende	- 2.50
Mursvende	- 4.00
Murarbeidere	- 3.00
Snedkersvende	- 2.75
Snedkerarbeidere	- 2.50
Hustømmermænd	- 3.00
Malersvende	- 3.00
Malerarbeidere	- 2.50
Sættere	- 2.50
Bogbindersvende	- 2.75
Telefonarbeidere	- 3.00

Skibstømmermænd	Kr.	3.00
Sagbrugsarbeidere	-	3.50
Høvleriarbeidere	-	3.50
Veiarbeidere	-	3.00
Sjauere pr. Time	-	0.40

Maanedshyre for Sjømænd i samme Aar:

Dampfartøier:

Styrmænd	Kr.	100.00
Maskinister	-	140.00
Fyrbødere	-	80.00
Baadsmænd	-	80.00
Helbefarne Matroser	-	70.00
Jungmænd	-	60.00

Seilfartøier:

Styrmænd	Kr.	80.00
Helbefarne Matroser	-	60.00
Letmatroser	-	50.00
Jungmænd	-	45.00

Af Foreninger maa nævnes: 1. Namsos Arbeidersamfund, stiftet 1888 med Formaal: Oplysning og Fremme af økonomisk Velvære; Medlemsantal 57. 2. Namsos Haandværkerforening, stiftet 1897, med Formaal: Haandværkets Ophjælpelse; Medlemsantal 15 og 3) Namsos Arbeiderorganisation til Fremme af Reformer i socialdemokratisk Retning; Medlemsantal 122.

8. Tilstanden i Almindelighed.

Den økonomiske Tilstand i Almindelighed maa siges at have været nogenlunde god og er ikke gaaet tilbage. Nogen Stigning i Fattigudgifterne ved Periodens Slutning kan ikke tydes som nogen Forværrelse i denne Henseende, men skriver sig hellere fra Arten af Fattigudgifterne og den stadige, voksende Omsorg for de Fattige. Nogen egentlig Fattigdommens Elendighed er i denne Kommune ikke Tale om.

Antallet af afholdte Exekutioner udgjorde:

i 1901	3	for et Beløb af tilsammen	Kr.	4 299.19
- 1902	4	—«—	-	16 520.95
- 1903	2	—«—	-	4 050.00
- 1904 ingen.				
- 1905 ingen.				
Tilsammen	9	for et Beløb af tilsammen	Kr.	24 870.14.

Afhændede Eiendomme i samme Tidsrum:

i 1901	6	til en Værdi af	Kr. 43 200.00
- 1902	10	—«—	- 75 500.00
- 1903	12	—«—	- 76 400.00
- 1904	6	—«—	- 29 800.00
- 1905	7	—«—	- 29 235.00

Ifølge Postkontorets Opgave udgjorde Antal af Breve:

i 1905:	a)	Til Indlandet	Kr. 91 300.00	
	b)	- Udlandet	- 5 600.00	
	c)	Fra Udlandet	- 7 400.00	
				Kr. 104 300.00
mod i 1901:	a)	Til Indlandet	Kr. 75 400.00	
	b)	- Udlandet	- 4 900.00	
	c)	Fra Udlandet	- 7 000.00	
				- 87 300.00
			en Stigning af Kr.	17 000.00.

Postvæsenets Indtægter, som i 1901 var Kr. 11 896.00, steg i 1905 til Kr. 17 135.00.

Telegrafkontoret har leveret efterstaaende Opgave:

	Telegrammer.	Telefonsamtaler.	Indtægter.
1901	22 802	11 205	Kr. 12 073.40
1902	18 783	10 467	- 9 660.40
1903	17 043	10 958	- 9 224.45
1904	17 025	12 817	- 9 798.95
1905	16 957	13 530	- 9 592.60

Namdalens Telefonforening har Kontor og Bestyrelse i Namsos og omfatter Grong, Overhallen, Hølandet, Klingen, Vemundvik og Namsos By.

Den har 78 faste Abonnenter i Byen og staar gjennem ikke mindre end 9 lokale Selskaber samt Rigstelefonen i udstrakt Forbindelse med hele Namdalen.

Namsos Øl- og Vinsamlag, som oprettedes i 1899 med Eneret til alt Smaasalg og Udskjænkning af nævnte Drikkevarer, har havt følgende Netto-Overskud:

i 1901	Kr. 4 972.41
- 1902	- 3 207.64
- 1903	- 2 532.44
- 1904	- 3 467.20
- 1905	- 5 633.37
Tilsammen	Kr. 19 813.06,

som — med Undtagelse af et Reservefond paa Kr. 3 000.00 — er anvendt til almennyttige Øiemed. — Ædruelighedstilstanden er forøvrigt meget god i Byen, hvor vedvarende er i energisk Virksomhed en Afholdsforening og to Goodtemplarloger.

Pressen repræsenteres som før af de 3 Blade, «Namdalens Blad», liberalkonservativt, «Nordtrønderen», frisindet, og «Namdalens Folkeblad», Nyheds- og Afholdsblad.

Et «Selskab for Namsos Bys Vel» har med dets smaa Midler hidtil maattet indskrænke sin Virksomhed væsentlig til endel Træplantning.

Namsos Magistrat, 20 December 1906.

A. Nergaard.

XVIII.
Nordlands Amt.

Underdanigst Beretning

om Nordlands Amts økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

I. Indledning.

Inddeling, folkemængde.

Ved Udgangen af Aaret 1905 var Amtet i administrativ Henseende inddelt i 4 Fogderier og 6 Sorenskriverier. Herredernes Antal var ved Udgangen af 1905 45 mod 42 i 1900, idet der i Femaaret er foretaget følgende Delinger:

Brønnøy er ved Res. af 13 Juni 1900 delt i 2 Herreder: Brønnøy og Vik. Delingen traadte i Kraft fra 1 Januar 1901.

Steigen er ved Res. af 11 November 1899 delt i 2 Herreder: Steigen og Ledingen (Leiranger). Delingen ligeledes ikrafttraadt fra 1 Januar 1901.

Skjerstad er ved Res. af 24 September 1904 delt i 2 Herreder: Skjerstad og Fauske. Delingen traadte i Kraft fra 1 Januar 1905.

Antallet af Lensmandsdistrikter, som ved Udgangen af forrige Femaar var 35, er forøket til 38, idet følgende Delinger har fundet Sted i Femaaret: Brønnøy er ved Res. af 5 November 1900 delt i Brønnøy og Vik. Delingen iverksattes i 1901. Lødingen er ved Res. af 26 Mai 1900 delt i Lødingen og Tysfjord. Delingen er ligeledes iværksat i 1901. Gildeskaal og Beiarn er ved Res. af 8 Mars 1902 delt i 2 Distrikter. Delingen er iværksat i 1903.

Af Tinglagsdelinger er følgende foretaget i Femaaret:

Lødingen Tinglag er ved Res. af 2 Mars 1903 delt i 2: Lødingen og Tysfjord Tinglag.

Brønnøy Tinglag er ved Res. av 10 Mars 1903 delt i 2: Brønnøy og Vik Tinglag.

Ofoten Tinglag er ved Res. af s. D. delt i 2: Evenes og Ankenes Tinglag.

Gildeskaal og Beiarn Tinglag er ved Res. av 25 Mai 1904 delt i 2: Gildeskaal Tinglag og Beiarn Tinglag.

Antallet af Lægedistrikter er fremdeles 18.

Dyrlægedistrikternes Antal er 5.

Jordmoderdistrikternes Antal, der ved Udgangen av 1900 var 69, var, ved forskjellige i Femaaret foretagne Delinger, ved Udgangen af 1905 steget til 78.

Da Arbeidet med Ofotbanens Anlæg i Vaaren 1899 tog sin Begyndelse, begyndte der allerede straks en ganske betydelig Byggevirksomhed omkring dens Endepunkt ved Narvikbugten. Baneanlægget og Luossavaara—Kirunavaarabolagets store Kaianlæg, der samtidig paabegyndtes, trak Arbeidere og Næringsdrivende af alle Slags til Stedet. Da der tidligere ingen Bebyggelse fandtes, var Boligmøden til at begynde med stor. Men allerede ved Aarets Udgang havde der reist sig et ganske betydeligt Antal tidsmæssige Gaarde. Staten havde paa Forhaand indkjøbt al Byggegrund og ladet denne regulere for bymæssig Bebyggelse, og al Nybygning foregik derfor fra først af planmæssig. Bygningslovgivningen var allerede gjort gjældende for Stedet ved kgl. Res. av 24 September 1898.

Byggevirksomheten fortsattes i 1900 maaske med større Kraft end i 1899, og ved Lov af 29 Mai 1901 oprettedes Kjøbstaden Narvik fra 1 Januar 1902. Den i den nye Kjøbstad ved dens Oprettelse hjemmehørende Folkemængde er beregnet til 3 023.

Amtets hjemmehørende Folkemængde udgjorde efter Folketællingen 3 december 1900 152 144, hvorav:

i Landdistriktet	145 898,
- Ladestedet Mosjøen	1 369,
- Kjøbstaden Bodø	4 877.

Ved Udgangen af 1905 skulde Forholdet efter Det statistiske Centralbureau's Beregninger stille sig saaledes:

i Landdistriktet	150 663
- Ladestedet Mosjøen	1 249
- Kjøbstaden Bodø	5 037
- — Narvik	3 539
i Amtet ialt	160 488

Ved denne Beregning har man kun havt de foreliggende Opgaver over Fødsler, Dødsfald og oversøisk Udvandring at gaa ud fra, idet der over den øvrige Ind- og Udflytning ingen Opgaver haves. Alle Forhold taget i Betragtning skulde man dog antage, at Amtets samlede Folkemængde ved Femaarets Udgang skulde være noget større end beregnet, da Indflytningen maa antages at have været betydelig større end Udflytningen. De Forhold, der i første Række skulde gjøre denne Antagelse sandsynlig, er de betydelige Virksomheder, der knytter sig til Ofotbanens Anlæg og Fuldførelse, Oprettelsen af Narvik Kjøbstad, det der paagaaende store Kaianlæg og betydelige Udskibningsvirksomhed

samt de store Arbeider i Dunderlandsdalen i Mo. Hertil kommer ogsaa en hel Del Arbeidsfelter af mindre Betydning, der alt i alt dog utvivlsomt har trukket ikke ganske faa Mennesker til udenfra.

Ogsaa hvad Befolkningens Fordeling mellem Land og By og Byerne indbyrdes angaar, antages Beregningen at være mindre paalidelig. Fra Bodø foregik der saaledes en ganske betydelig Udflytning til Narvik i de første Aar af Femaarsperioden, og Narviks Folkemængde ved Periodens Udløp er utvilsomt betydeligt høiere end beregnet — for en Del paa Bekostning af det nærmest tilstødende Landdistrikt.

Den oversøiske Udvandring har i Femaaret været i Stigende, idet Antallet af Udvandrede for Amtet (Land og By) udgjør 5 206 mod 1 566 i forrige Femaar.

A. Landdistriktet.

2. Jordbrug og Fædrift.

Jordbruget har i det Store seet gaaet jævnere frem i denne end i nogen af de nærmest foregaaende Femaarsperioder. Dette har først og fremst sin Grund i høiere Priser og lettere Afsætningsforhold for Landbrugsprodukterne. Troen paa Landbrugets Lønsomhed er styrket, saa Landmændene med freidigere Mod har kunnet gaa igang med Grundforbedringsarbeider, som kræver flere Aars Avlinger, før Udlæggene dækkes, og praktisk Veiledning har bidraget til et mere maalbevidst og planmæssigt Arbeide for Bedriftens Udvikling. Hertil kommer at Fiskerierne i de senere Aar har givet mere ujævnt og usikkert Udbytte, hvilket har medført, at Gaardbrugerne trækker sig mere tilbage fra nævnte Bedrift.

Af Lensmændenes Indberetninger fremgaar, at det er planmæssig Afgrøftning og grundigere Bearbeining af det ældre dyrkede saavelsom af Nylandet, der betegnes som Periodens største og betydningsfuldeste Fremskridt. Anskaffelse af nye og tidsmæssige Redskaber og Maskiner angives ogsaa at have gaaet jævnt fremad over det hele Amt.

Med Hensyn til Nydyrkning fremhæves særlig Vik, Leirfjorden af Stamnes Fauske, Evenes, Ankenes og Buksnes som de Herreder, der har gjort de største Fremskridt. Forøvrigt angives Nylandsdyrkningen at være gaaet frem i 28 Herreder og ubetydeligt eller næsten intet i de øvrige Herreder. Angaaende Størrelsen af det nydyrkede Land foreligger her saa faa Opgaver, at det ikke lader sig gjøre at opstille nogen Arealberegning. Kun skal anføres, at her til Amtet i Femaarsperioden er bevilget 115 Laan af Jorddyrkningsfondet gjældende Afgrøftning og Brydning av 17 067 Ar med samlet Laanesum Kr. 57 025,00. Desuden er i samme Periode tilstaaet 48 Præmielaan med samlet Beløb Kr. 3 465,00 og 37 Dyrkningspræmier til Beløb Kr. 1 305. For Præmielaanene er ikke angivet, hvor stort Areal det gjælder; men gaar man ud fra samme Gjennemsnitspris som for Jorddyrkningslaanene, vil her ved Hjælp af omhandlede forskjellige Slags Laan være lagt under rationel Dyrkning ca. 2 000 Maal Jord.

Husdyrgjødselens Behandling gaar fremad, idet Anvendelsen af Torvstrø vinder stigende Indgang og Gjødselspladsene anordnes med det for Øie, at afværge Tab af Gjødselens værdifuldeste Bestanddele. Naar saa hertil kommer, at Fiskeaffald, Tang og anden Kompostgjødning i stigende Grad kommer til Anvendelse ved Siden af at Indkjøb af Kunstgjødning viser Stigning, saa maa der kunne forudsættes, at Jordens Vækstkraft er gaaet fremad for saavel det ældre dyrkede som Nylandet, og at Avlingerne er øget i tilsvarende Grad. Fremgangen i Avlingernes Størrelse fremgaar dog neppe tilstrækkeligt af de indkomne Besvarelser.

Med Hensyn til Opgaverne over Udsæd og Avling bemærkes, at disse tildels giver Indtryk af at være feilagtige.

Efter Landbrugsdirektørens Beretninger om Høstens Udfald for hvert af Aarene i denne Periode, hidsættes en tabellarisk Oversigt over det antagne Udbytte af Korn, Poteter og Hø, beregnet efter det Areal, som angaves i 1900. De Udvidelser og Indskrænkninger, som senere har fundet Sted, vil altsaa ikke komme frem ved nærværende Oversigt.

Sædkorn.	Areal i 10 Ar.	Aar.					Gjennemsnit i Femaaret.
		1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	
Hvede.... i Hl.	12	—	10	19	17	23	17
Rug..... —	964	1 868	1 115	1 430	1 001	1 430	1 369
Byg..... —	23 257	75 433	19 569	38 160	35 225	46 966	43 071
Blandkorn —	484	1 844	393	926	838	1 231	1 046
Havre.... —	9 976	34 330	5 289	16 347	14 183	23 558	18 741
Poteter... —	23 804	583 620	185 346	348 089	302 882	528 914	389 770
Hø..... i Ton	310 000	127 459	78 368	82 336	98 208	120 032	101 280

Sættes en normal Avling til 100, vil, efter Lensmændenes Opgaver for ovenomhandlede Aar, Avlingerne procentvis stille sig som vedføiede Tabel udviser.

Aar.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Hø.	Avlingens Værdi i Kr.
1901.....	100	100	111	104	119	121	8 250 480
1902.....	78	40	71	22	41	79	4 534 558
1903.....	100	78	84	68	77	83	5 313 995
1904.....	70	72	89	59	67	99	5 173 437
1905.....	100	96	110	78	117	100	7 724 162
Gjennemsnit for Femaaret.....	90	77	93	70	84	100	6 199 326

Værdiansættelsen er udført paa den Maade, at Korn og Poteter er omsat til Bygværdi efter det Værdiforhold til Byg, som anvendes i den Officielle Statistik. Bygprisen er sat efter Middeltallet af Kapiteltaksterne for Aarene 1902—1906 og Høværdien til Kr. 50.00 pr. Ton.

Om end foranstaaende tabellariske Oversigt langt fra kan gjøre Fordring paa at være helt paalidelig, da, som før nævnt, Opgaverne for en stor Del maa afgives skjønsmæssig, saa viser den dog tilnærmelsesvis den store Forskjel, der er mellem et Kronaar som 1901 og Misvækstaaret 1902, hvor Værdiforskjellen er hele 55 Procent.

Korndyrkningen angives for Helgelands Vedkommende at være øget noget i Vik, at være omtrent uforandret i Vega, Hemnes og Rødøy og indskrænket for de øvrige Herreder.

I Salten er Korndyrkningen udvidet i Beiarn og Saltdalen, uden synderlig Forandring i Gildeskaal, Skjerstad, Sør- og Nordfold samt Tysfjord og indskrænket i de øvrige Herreder.

I Lofoten og Vesteraalen har Korndyrkningen liden Betydning og angives at være omtrent som før.

Det til Poteter anvendte Areal angives at være udvidet i Vega, Alstahaug, Vefsen, Mo, Lurøy, Saltdalen, Fauske, Ledingen (Leiranger), Steigen, Lødingen, Evenes, Ankenes, Hadsel og Øksnes. For de øvrige Herreder er Forholdet omtrent uforandret, idet der ikke fra noget Distrikt meldes om Indskrænkning for denne Plantes Vedkommende.

Turnipsdyrkningen viser stor Fremgang i Hemnes og Dønnes, angives at være gaaet noget frem i 23 Herreder og at være uforandret for de øvrige. Erfaringen viser, at Turnips kan henregnes til Nordlands aarsikreste Akervækster og er den Plante, der ved rationelt Stel giver de største Avlinger pr. Ar.

Det til kunstig Eng udlagte Areal angives at være noget udvidet for samtlige Herreder og at give sikrere Avlinger, fordi der sættes større Krav til Udsædfrøets Kvalitet og Avlsted. Den større Beskyttelse mod beitende Kreaturer, som nu er bleven Engen til Del, efterat de fleste Eiendomme er indhegnet, øver ogsaa Indflydelse i Retning af større og mere aarsikre Avlinger.

Anvendelse af Havre og Graaerter som Grønfoder tiltager jævnt og har Grønfoderavlen for disse Egne meget stor Betydning, da Høstudbyttet for disse Planters Vedkommende ikke opviser saa store Afvigelser som de øvrige Kulturplanter. Man mangler Opgave over Størrelsen af det til Grønfoder Aar om andet benyttede Areal og ligesaa for Avlingens Vedkommende; men at Grønfoderdyrkningen er gaaet betragteligt fremad i de senere Aar er utvivlsomt, og at disse Avlinger ved sit mere jævne Udbytte har bidraget en væsentlig Del til at udjævne de store Sprang, som forekommer ved Høavlingerne mellem de forskjellige Aar, er en kjendt Sag.

Angaaende Udsæd og Avling pr. 10 Ar gives følgende Oversigt:

Fogderier.	Udsæd pr. 10 Ar i Liter.						Avling pr. 10 Ar i Liter.					
	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Græsfrø. Kg.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Hø. Kg.
Søndre Helgeland	-	38	40	48	332	2.2	-	205	208	244	2 036	305
Nordre Helgeland	23	35	-	44	314	4	112	204	-	210	1 779	327
Salten	36	39	38	44	334	3.5	180	185	195	225	1 934	338
Lofoten og Vesteraalen	-	53	-	-	271	2.5	-	162	-	-	1 622	258
Middeltal for Amtet 1901—1905	29	35.6	39.5	46	311,6	3	146	196	203	228	1 834	322
Middeltal for Amtet 1896—1900	32	41	41	50	316	-	135	188	191	240	1 855	-
Middeltal for Rigets Landdistrikter	20.8	31.9	40.5	45.5	306.8	2.8	-	-	-	-	-	-
Fold 1901—1905	5	4.9	5.2	4.3	5.9	-	-	-	-	-	-	-
Fold 1896—1900	4.2	4.6	4.7	4.8	5.8	-	-	-	-	-	-	-

Af den tabellariske Oversigt fremgaar, at Udsæden pr. 10 Ar er gaaet ned for alle Sædarters Vedkommende, og at Avlingen viser Stigning for Rug, Byg og Blandkorn. Derimod er Avlingen af Havre og Poteter noget mindre pr. 10 Ar nu end for 5 Aar siden.

Landhusholdningsselskabets Virksomhed er fortsat i samme Retning som før, idet Arbeidet er udvidet, efterhvert som Stats- og Amtsbevilgningerne er øget.

Selskabets 3 Amtsagronomer har været saa stærkt optagne, at der har været Forslag inde for Amtsthinget om Oprettelse af en 4de Amtsagronompost. Flertallet i Amtsthinget saavel som Bestyrelsen i Landhusholdningsselskabet har fundet det rettest at se Tiden an endnu endel Aar, før ny Post oprettes.

Selskabets Stamhjord af Nordlandskvæg er fremdeles stationeret ved Amtets Landbrugsskole. Derimod er den tidligere underholdte Stamhjord af Cheviotfaar ophævet, efterat Staten har oprettet en større Saueavlsstation paa Gjerøy i Rødøy. Selskabet har derimod i øget Udstrækning støttet Faareavlsforeninger med Bidrag til Indkjøb av Stamvædere og yder Bidrag til en à to Faareudstillinger hvert Aar.

Til Fremme af Gjedeholdet og Gjedemelkens Forædling i tidsmæssig Retning har Selskabet bidraget ved at yde Stipendier til Kvinder for Oplærelse i Ystning og ved Afholdelse af Gjed- og Gjedostudstillinger.

Endvidere yder Selskabet Præmier for Fjøsstel og Gjødselbehandling, samt uddeler Diplomer til de mest fremragende Jorddyrkere, Havebrugere og Husdyropdrættere.

I Forbindelse med den aarlige Stats-Amtsudstilling er afholdt Landbrugsmøder, og ved Stiftets Landbrugsskole er ved Landhusholdningsselskabets Foranstaltning afholdt aarlig et 8 Dages Kursus for Landbrugere. Til Fremme af raskere Slagtning og hensigtsmæssig Behandling af ferskt Kjød er ved Selskabets Foranstaltning afholdt korte Kurser hos Slagtere for yngre Gaardbrugere fra Landdistrikterne. Iøvrigt har Selskabet ved sit Arbeide opnaaet en skjønsommere Behandling af Kjød og Smør paa Dampskibene og Jernbanerne samtidig med, at det har formaaet at faa Fragtsatserne noget ned for flere af Landbrugets Salgsprodukter.

Ved Amtets Landbrugsskole er der oprettet en Husmoderskole med etaarige Kurser og Plads for 14 Elever.

Den øgede Interesse for Opdræt af større og værdifuldere Heste, som var kommet tilsyne i forrige Periode ved Oprettelse af Hingstesamlag og Indførsel af Stamhingste til disse, har holdt sig ogsaa gjennem denne Periode. Opdrættet er som Følge af denne Foranstaltning øget i nogen Grad, og Hestebestandens Størrelse og Brugsværdi gaaet fremad; men uagtet dette er Salgspriserne gaaet noget ned i sidste Periode, og det paa en Tid da alle andre Husdyr viser en betragtelig Prisstigning. Dette tyder paa, at Opdrættet nu er større end til Dækning af Distriktets Behov. Den Udførsel til Nord-Sverige, som frem

gjennem 90-Aarene holdt paa at faa Betydning, fik et alvorligt Knæk ved Mellemrigslovens Ophør.

Distriktets eget Krav paa Heste er vistnok øget ved den udvidede Grubedrift og andre nye Foretagender. I det store seet er Hesteholdet i Nordland for stort i Forhold til Arbeidskravet. Særlig gjælder dette Ødistrikterne og den skogbare Kyst, hvor der knapt nok kan skaffes Arbeide for Hestene 1/4 af Aarets Dage.

Salg af Heste angives at være øget inden 12 Herreder. Aftaget i 11 og uden nævneværdig Forandring i 18 Herreder. For 17 Herreder er Opdrættet utilstrækkeligt til Bestandens Vedligehold.

Amtets Kvægbestand, der i 10-Aarsperioden 1890—1900 indskrænkedes med ca. 11 Pct., antages nu at være gaaet endel op igjen i Antal. Opdræt af Ungdyr skal være betydeligt forøget, og antages dette for en væsentlig Del at danne Grundlaget for den betragtelige Stigning i Kjødproduktion, som vistnok maa henregnes til denne Periodes mest betydningsfulde Fremskridt.

Kravene til Stamdyrenes Egenskaber, og da særlig Stamoksernes, er skjærpet blandt Opdrætterne, og de mellem 40 og 50 godt besøgte Udvalgsskuer, som her nu afholdes hvert Aar, yder i saa Henseende en god Veiledning. Antallet af Kvægavlsforeninger skal være omtrent det samme som ved Udgangen af forrige Periode; men flere af Foreningerne har anskaffet sig mere værdifulde Okser, ligesom her nu findes flere fremragende Avlsokser i privat Eie end før.

Kvægets Opdræt og Ernæring er ifølge de indkomne Opgaver bedre end før, og de enkelte Dyrs Værdi og Afkastningsevne er forøget, noget der ogsaa fremgaar af de forskjellige tabellariske Sammendrag vedkommende Husdyrholdet.

Salg af Kvæg er tiltaget meget i Vik, Nesna, Dønnes, Sørfold, Evenes, Ankenes og Bø, og tiltaget i mere eller mindre Grad i omtrent samtlige øvrige Herreder.

Melkeproduktionen er tiltaget meget i Velfjord, Alstahaug, Mo og Sortland — uden nævneværdig Forandring i Brønnøy og Rødøy — noget i Tilbagegang i Bodin, men iøvrigt i nogen Fremgang i samtlige øvrige Herreder.

Angaaende Gjennemsnitspriserne for de forskjellige Slags Husdyr hidsættes følgende Tabel:

(Se Tabel næste Side.)

Med Undtagelse af Hestepriserne, der viser Stilstand eller omtrent 1 Pct. Nedgang, er der for alle øvrige Husdyr Stigning i Priserne fra 16 Pct. for voksne Svin til 27 Pct. for Faar. Gjennemsnitsstigningen for alle Husdyr er ca. 20 Pct.

Saueholdet, der sidst i 90-Aarene gik saa stærkt ned, er antagelig atter steget en Del; men dog neppe i den Grad som i første Halvdel af forrige 10 Aars Periode. Naar Kjødproduktionen nu viser saa jævn Stigning fra Aar til andet, antages dette i ligesaa høi Grad at maatte tilskrives øget Vægt hos de enkelte Dyr som Stigning i Antal.

Interessen for Sauebestandens Forbedring har gaaet stærkt frem og da

Fogderier	Arbeids-heste.	Voksne Okser.	Kjør.	Ungfæ.	Kalve.	Voksne Faar.	Voksne Gjeder.	Voksne Svin.	Rensdyr
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndre Helgelad	304.5	89.5	77.6	42.0	13.0	15.5	11.2	83.5	27.5
Nordre Helgeland	279.8	80.7	71.0	41.9	20.5	14.7	17.5	108.3	-
Salten	250.3	82.7	68.3	36.0	12.1	14.1	10.4	75.3	22.2
Lofoten og Vesteraalen	230.0	85.5	73.5	40.0	14.4	13.3	11.2	84.0	22.5
Gjennemsnit for Amtet i 1905	262.7	84.2	72.3	37.3	14.2	14.2	11.1	84.1	24.7
Do. for Riget i 1905	346.21	120.63	112.23	60.79	17.37	15.05	12.47	92.14	23.37
Do. for Amtet i 1900	264.1	68.1	59.9	32.1	12.0	11.1	9.1	72.4	19.5
Do. for det hele Rige i 1900	356.24	103.39	94.31	51.89	15.12	12.86	11.25	81.14	21.90

særlig i de Distrikter, hvor Bebyggelsen er spredt og Veirforholdene mangelfulde for Ordning af tidsmæssig Meieridrift. I Nordre Helgeland, Søndre Salten og Vesteraalen er oprettet en hel Del Foreninger til Faareavlens Fremme. Loven af 9de Mai 1896 om indskrænket Adgang til at slippe ukastrerede Handyr paa Fællesbeiter er gjort gjældende for store Distrikter. Og denne Foranstaltning i Forening med Anskaffelse av fremragende Stamvædere har bidraget en væsentlig Del til Faarebestandens Vægtforøgelse.

Da Nordland i sin Rigdom paa velskikket Havnegang har Betingelser for udvidet Faarehold, er det en Sag af stor økonomisk Betydning, at Sansen for Faarebestandens Fremhjælp er tiltaget saa stærkt.

Salg af Faarekjød angives for Herrederne Brønnøy, Vega, Velfjord, Herøy, Alstahaug og Vefsen at være noget i Tilbagegang. Det samme gjælder Bodin i Salten. For Rødøy anføres, at Forholdet er uforandret. og fra Hadsel foreligger ingen Opgave. Derimod er der betydelig Fremgang i Nesna, Dønnes, Evenes, Ankenes og Bø og nogen Fremgang i de øvrige Herreder.

Svineholdet har utvivlsomt gaaet betydelig frem i de senere Aar saavel i Antal som de enkelte Dyrs større Værdi. Flere større Avlsstationer er oprettet, dels helt privat og dels med offentlig Støtte. Salg af Flesk angives at være øget i 24 Herreder, uforandret i 8 og gaaet tilbage i 9 Herreder.

Salg af Kjød og Flesk har i Søndre Helgeland meget stor Betydning for Vik og Hatfjelldalen samt Alstahaug, nogen Betydning i Bindalen, Brønnøy, Vega, Tjøtta, Herøy og Vefsen. I Nordre Helgeland angives Salget af Kjød og Flesk at have megen Betydning for Nesna, Dønnes og Meløy, nogen Betydning i Mo, Hemnes, Lurøy, Træna og Rødøy. For Salten er Salget av megen Betydning i Bodin, Kjerringøy, Nordfold, Sørfold, Ledingen (Leiranger), Steigen, Evenes og Ankenes, af nogen Betydning for Gildeskaal, Beiarn, Skjerstad, Fauske, Hamarøy, Tysfjord og Lødingen og af ringe Betydning for Saltdalen. I Lofoten og Vesteraalen har det megen Betydning for Bø og Sortland, nogen Betydning i Flakstad, Buksnes, Borge, Gimsøy, Vaagan, Øksnes og Dverberg, ringe Betydning i Hadsel og uden Betydning for Værøy.

Til Belysning af den gjennemsnitlige Melkemængde pr. Aar og pr. Ko i Herrederne og den udenfor Meierierne for Melk, Smør og forskjellige Sorter af Ost opnaaede Gjennemsnitspris hidsættes følgende Opgaver.

(Se Tabel Side 11, 12 og 13.)

Af foranstaaende Tabel fremgaar, at Melkemængden pr. Ko viser liden Stigning i Femaaret for de mere veldrevne Gaarde, ja for Søndre Helgeland endog lidt Tilbagegang. Melkemængden paa Gaardene i sin Almindelighed viser derimod en Stigning af 128 Liter pr. Dyr og Aar siden 1900. Salten og Nordre Helgeland viser den største Stigningsprocent, henholdsvis 20 og 18 Pct. Sammenholder man saa Resultaterne af Opgaverne fra Nordland med det samlede Resultat for Riget, vil det sees, at Fremgangen for Amtet er 15 Pct., medens Middeltallet for Riget er 12 Pct. Nordland skulde efter dette paa Melkeproduktionens Omraade være gaaet noget mere frem end gjennemsnitlig for Riget,

Herred.	Gjennemsnitligt aarlig Melkeudbytte pr. Ko. For de mere fremskredne Gaardsbrug.	Gjennemsnitligt aarlig Melkeudbytte pr. Ko. Overhovedet i Herredet.	Pris pr. Liter Melk.	Pris pr. Kg. Smør.	Pris pr. Kg. Ost.	Anmerkninger.
	Liter.	Liter.	Kr.	Kr.	Kr.	
Bindalen	1 500	1 200	0.10	1.60	0.60	Melkesalget omtrent 0. Smørsalget ringe. Prisen gjælder Gjedost.
Vik	1 600	1 500	0.10	1.70	-	Melkesalget ringe. Smørsalg megen Betydning.
Brønnøy	1 500	1 100	0.11	1.60	-	Salgets Betydning ikke angivet.
Vega	1 400	900	0.10	1.70	-	Salgets Betydning ikke angivet.
Velfjord	1 500	1 200	-	1.60	0.65	Salg av Melk uden Betydning. Smør og Ost nogen Betydning.
Tjøtta	1 500	900	0.10	1.65	-	Salg af Melk og Ost 0. Smørsalg nogen Betydning.
Herøy	1 800	1 400	0.10	1.80	-	Salg af Melk og Ost 0. Do. Smør nogen Betydning.
Alstahaug	Melkeudbyttet ikke opgivet.		0.10	1.70	0.52	Salg af Melk og Smør nogen Betydning. Ost liden Betydning.
Stamnes	Opgaver mangler.					
Vefsen	1 400	1 000	0.11	1.55	0.60	Salg af Smør og Ost megen Betydning. Do. Melk ringe Betydning.
Hatfjelldalen	1 500	1 100	0.10	1.45	0.60	Salg af Smør og Ost megen Betydning. Do. Melk = 0.
Søndre Helgeland Fogderi	1 522	1 144	0.10.2	1.65.5	0.60	
Mo	2 000	1 200	0.12	1.60	0.60	Salg af Melk og Smør megen Betydning.. Ost ringe Betydning.
Hemnes	1 600	1 200	0.10	1.50	0.60	Salg af Smør og Melk nogen Betydning. Do. Ost ringe Betydning.
Nesna	1 200	900	0.10	1.50	0.80	Salg af Smør udenfor Meierierne af ringe Betydning, Melk og Ostesalg = 0.
Dønnes	1 800	1 000	0.10	1.50	-	Naar undtages fra Meierierne er Salg af Smør ringe.

Herred.	Gjennemsnitlig aarligt Melkeudbytte pr. Ko. For de mere fremskredne Gaards-brug.	Gjennemsnitlig aarligt Melkeudbytte pr. Ko. Overhovedet i Herredet.	Pris pr. Liter Melk.	Pris pr. Kg. Smør	Pris pr. Kg. Ost-	Anmerkninger.
	Liter.	Liter.	Kr.	Kr.	Kr.	
Lurøy og Træna	1 400	1 200	0.10	1.50	0.80	Salg af Melk og Smør nogen Betydning. Do Ost ringe Betydning.
Rødøy	2 000	1 200	0.10	1.60	-	Salg af Melk og Smør ringe Betydning. Do. Ost 0.
Meløy	1 500	900	0.10	1.50	0.80	Salg af Smør ringe Betydning, Ost ringe, Melkesalg = 0.
Nordre Helgeland Fogderi	1 643	1 086	0.10.3	1.53	0.72	
Gildeskaal	1 800	1 200	0.12	1.60	0.60	Salg af Smør nogen Betydning. Do. Melk og Ost ringe Betydning.
Beiarn	1 200	900	0.10	1.50	0.80	Salg af Smør og Ost nogen Betydning. Do. Melk 0.
Saltdalen	1 500	1 100	0.10	1.60	0.63	Salg af Smør nogen Betydning. Do. Melk og Ost ringe Betydning.
Skjerstad og Fauske	1 500	1 000	0.10	1.50	0.80	Salg af Smør nogen Betydning. Do. Melk og Ost ringe Betydning,
Bodin	1 740	1 400	0.12	1.40	0.50	Salg af Smør og Melk nogen Betydning Do. Ost ringe Betydning.
Sør- og Nordfold og Kjærringøy	1 350	950	0.10	1.40	-	Salg af Smør og Ost ringe Betydning. Do. Melk 0.
Steigen og Leiranger	1 500	1 200	0.09	1.52	0.75	Salg af Smør megen Betydning. Do. Melk og Ost ringe Betydning.
Hamarøy	1 500	900	0.10	1.50	-	Salg af Smør og Ost ringe Betydning. Do. Melk ringe Betydning.
Tysfjord	2 000	1 800	0.10	1.50	-	Salg af Melk, Smør og Ost uden Betydning.
Lødingen	1 700	1 300	0.20	1.55	0.75	Salg af Smør, Ost og Melk ringe Betydning.
Evenes og Ankenes	1 850	1 350	0.10	1.80	0.60	Salg af Melk nogen Betydning. Do. Smør nogen Betydning.
Salten Fogderi	1 604	1 191	0.11	1.53	0.68	

Værøy	1 600	1 300	0.25	—	—	Salg af Melk ringe Betydning. Do. Smør og Ost = 0.
Flakstad	1 400	1 100	0.13	1.40	0.80	Do. Melk ringe Betydning. Do. Smør og Ost ligesaa.
Buksnes	1 600	1 400	0.10	1.60	0.75	Do. Smør megen Betydning. Do. Melk og Ost ringe Betydning.
Borge	1 500	1 000	0.10	1.70	0.70	Do. Smør nogen Betydning. Do. Melk og Ost ringe Betydning.
Gimsøy	1 200	750	0.10	1.80	0.70	Do. Melk, Smør og Ost uten Betydning.
Vaagan	1 900	1 300	0.12	1.60	0.70	Do. Smør ringe Betydning. Do. Melk og Ost ringe Betydning.
Hadsel	1 600	1 000	0.10	1.80	0.40	Do. Melk og Smør ringe Betydning. Do. Ost = 0.
Bø	1 400	1 000	0.15	1.60	0.80	Do. Melk, Smør og Ost ringe Betydning.
Sortland	1 800	1 200	0.10	1.60	0.60	Do. Melk og Smør ingen Betydning. Do. Ost nogen Betydning.
Øksnes	1 300	1 000	0.10	1.50	1.20	Do. Melk, Smør og Ost ringe Betydning.
Dverberg	1 800	1 200	0 20	1.50	0.70	Do. Melk, Smør og Ost = 0.
Lofoten og Vesteraalen Fogderi	1 555	1 114	0 13	1.61	0.73	
For Amtet 1905	1 570	1 136	0.11.5	1.57	0.70	
« do. 1900	1 552	1 008	0.10.7	1.52	—	
« Riget 1905	1 876	1 386	0.10.4	1.71	1.00	
« do. 1900	1 644	1 235	0.10.2	1.57	0.88	

men tiltrods derfor ligger dog Melkemængden 22 Pct. under Middeltallet for Riget. Melkeprisen er steget stærkere her end for det øvrige Land og er 1.1 Øre høiere pr. Liter end gjennemsnitlig for Riget. Ost og Smør er ogsaa steget i Pris, men staar dog noget lavere end Middeltallet for det hele Land.

Angaaende Mængden af det Foder, som gjennemsnitlig er medgaaet til hvert Husdyr af efternævnte Slags, hitsættes følgende Beregning i Sammendrag fogderivis.

Fogderier.	Heste.		Kjør.			Faar.	Gjeder.
	Hø.	Kraftfoder.	Hø.	Halm.	Kraftfoder.	Hø.	Hø.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Søndre Helgeland	3 498	100	1 653	354	-	402	354
Nordre Helgeland	2 657	183	1 142	300	84	371	332
Salten	2 129	110	1 243	182	-	256	234
Lofoten og Vesteraalen	2 173	152	1 286	-	-	293	270
Gjennemsnit for Amtet	2 565	160	1 362	340	84	223	284
Do. for Riget	2 220	360	1 350	520	220	260	220
Do. for Amtet 1900	2 422	131	1 269	346	-	299	269
Do. for Riget 1900	2 610	355	1 410	550	-	310	230

Anm.: Andet Slags Foder. Turnips, Tang, Tare, Fiskeaffald.

Av Sammendraget angaaende Forbruget af Straafoder fremgaar, at Gjennemsnitsforbruget af Hø er høiere for alle Husdyrs Vedkommende i Nordland end Middeltallet for Landet. Særlig er det Opgaverne for Søndre Helgeland som bidrager til dette Resultat Høiest staar Vik og Velfjord og lavest Vega og Herøy for Søndre Helgelands Vedkommende. I Nordre Helgeland er det Hemnes og Mo, der har det største Høforbrug, og Rødøy og Meløy, som bruger mindst. For Salten har Bodin og Lødingen det høieste, Gildeskaal og Folden det laveste Forbrug I Lofoten og Vesteraalen kommer Buksnes og Vaagan med det største Høforbrug pr. Dyr, Gimsøy og Bø med det laveste.

For Kraftfoderets Vedkommende er Opgaverne saa faa og ufuldstændige, at deraf neppe kan udledes noget tilnærmelsesvis brugbart Resultat. Efter de yderst faa Opgaver, som foreligger og hvorpaa Ovenstaaende er bygget, stiller Kraftforderbruget i Amtet sig langt under det Gjennemsnitlige i Riget. Dette er da ogsaa noget, som stemmer med Landbrugsfunktionærernes Iagttagelse. Disse er dog tilbøielige til at antage Kraftfoderbruget til Hestene at være noget større og mere almindelig, end Opgaverne udviser. For Kvægets Vedkommende er det kun enkeltvis i de bedre Meieridistrikter, at Kraftfoder fra Planteriget har naaet frem til jævn Anvendelse. Fiskeaffald har hævdvundet Anvendelse i Sjødistrikterne og

vinder nu mere og mere Indgang ogsaa i Fjord- og Indlandsbygderne, efterat disse Produkter har kunnet erholdes i mere koncentreret Form som Grakse og Sildemel. Brugen af Fiskeaffald til Kvæget, der i 90-Aaarene var noget i Aftagende paa Grund af Meierifolkenes Mistanke om den skadelige Indflydelse paa Meieriprodukternes Holdbarhed og Kvalitet, er atter tiltaget, da Erfaringen synes at godtgjøre, at dets Brug i rimeligt Forhold til Straafoderet ikke medfører nogen skadelig Virkning paa Melkens og Smørets Kvalitet.

Meierianlæggene, som i forrige 5-Aarsperiode fik en saa enestaaende rask Tilvækst, har yderst faa Nyanlæg at opvise i denne Periode. Kun 6 nye Anlæg er kommet til og 3 af de ældre har indstillet sin Virksomhed. Aarsagerne til denne pludselige Stagnation paa Nybygningens Omraade er flere. Først og fremst de mislige Foderaar i 1899. 1900 og 1902, der medførte en saa betydelig Reduktion i Melkekjørenes Antal over det hele Amt. Dernæst de opadgaaende Kjødpriser med en Efterspørgsel for alle Sorter Kjød som neppe nogensinde tidligere. Hertil kom, at en Del Anlæg arbeidede under vanskelige økonomiske Forhold, idet den paaregnede Melkemængde udeblev. Disse forskjellige Omstændigheder har medført, at Befolkningen i Egne, hvor slige Anlæg nok kan være berettigede, har foretrukket at se Tiden an endnu en Tid.

Den Melkemængde, der i 1905 er behandlet ved Amtets Meierier, viser sig at være over 2 Millioner Kg. større end i 1900. Hertil har Lofoten og Vesteraalen særlig bidraget.

Fogderivis har Søndre Helgeland det største Antal Meierier (26) og selvfølgelig ogsaa den største meieribehandlede Melkemængde. Største Melkemængde i Forhold til Meieriernes Antal har dog Lofoten og Vesteraalen. Buksnes Meieri er det største i Amtet med over 900 000 Kg. indveiet Melk.

Fra Meierierne er der i 1905 udbetalt Melkeleverandørerne Kr. 493 963,00 mod Kr. 364 111,00 i Aaret 1900.

Opgaver over igangværende Meierier i 1905.

(Se Tabel Side 16.)

Priserne paa Meieriprodukterne viser nogen Opgang for saavel Melk som Smør og Ost.

Kun 2 af de almindelige Meierier er anlagt for Ystning. Af disse har Vefsens Meieri den største Produktion med 45 248 Kg. Ost.

Melkesalg af større Betydning foregaar fra Meieriet i Vefsen og Sandnessjøen, Bodin og Meierierne i Ofoten samt Hadsel og Sortland.

Et Gjedostysteri er oprettet i Øksnes, der i 1905 behandlede 16 000 Kg. Gjedemelk, der ifølge Opgaverne udbragtes til 15 Øre pr. Kg.

3. Skogdrift.

Fra de allerfleste Herreder gaar Besvarelserne ud paa, at Skogene er i Tilbagegang saavel i Tæthedsbestand som i Dimensioner. Noget der gjælder Naaleskog som Løvskog.

Herreder.	Meieriernes Antal.	Anlæggenes omtrentlige Kostende.	Indveiet Melke-mængde.	Produceret Smør.	Udbetalt Melke-leverandørerne.	Betjening.		Drivkraft.			Isafkjøling.
						Mænd.	Kvinder.	Damp.	Haandkraft.	Vandkraft.	
		Kr.	Kg.	Kg.	Kr.						
Bindalen	4	7 900	152 363	4 609	8 798	-	4	-	4	-	-
Vik	2	36 000	582 043	22 245	34 195	1	4	2	-	-	-
Brønnøy	5	28 000	370 773	14 097	20 045	1	5	1	4	-	-
Vega	2	20 200	337 222	12 176	17 407	1	3	1	1	-	-
Velfjord	3	13 500	122 400	4 729	6 647	-	4	-	-	3	-
Tjøtta	3	33 000	205 575	7 641	10 230	-	6	2	1	-	-
Herøy	1	14 000	166 440	6 600	7 500	1	2	1	-	-	-
Alstahaug og Stamnes	4	59 100	654 376	24 418	32 721	1	7	3	1	-	-
Vefsen	2	44 000	760 842	19 452	56 464	2	12	2	-	-	-
Søndre Helgeland Fogderi	26	255 700	3 352 034	115 967	194 007	7	47	12	11	3	-
Hemnes	4	51 000	878 140	30 964	52 920	3	6	2	2	-	-
Nesna	6	26 040	388 485	13 928	19 489	3	6	1	5	-	-
Dønnes	2	20 150	198 044	7 429	12 038	1	2	1	1	-	-
Lurøy	2	12 500	173 455	6 743	11 967	1	2	1	1	-	-
Rødøy	1	500	24 492	800	1 544	-	1	-	1	-	-
Nordre Helgeland Fogderi	15	110 190	1 662 616	59 864	97 958	8	17	5	10	-	-

Beiarn	1	6 000	43 496	1 535	1 807	-	1	-	-	1	-
Bodin	3	16 300	108 000	830	8 480	-	3	1	1	-	1
Steigen	2	3 500	159 000	6 292	9 900	-	2	-	2	-	-
Lødingen	1	4 500	40 350	1 615	2 057	-	1	-	1	-	-
Evenes og Ankenes	6	40 400	753 982	12 043	47 275	-	9	2	4	-	-
Salten Fogderi	13	70 700	1 104 828	22 315	69 519	-	16	3	8	1	1
Buksnes	1	17 000	917 000	31 500	51 000	1	3	1	-	-	-
Borge	2	34 000	592 641	21 064	28 883	2	4	2	-	-	-
Hadsel	1	21 000	241 993	7 584	18 302	1	2	1	-	-	-
Bø	1	18 000	84 221	3 200	4 288	1	1	1	-	-	-
Sortland	1	22 000	400 000	12 000	30 000	1	2	1	-	-	-
Lofoten og Vesteraalen Fogderi	6	112 000	2 235 855	75 348	132 473	6	12	6	-	-	-
Tilsammen 1905	60	548 590	8 355 333	273 494	493 957	21	92	26	29	4	1
1900	57	544 819	6 183 142	238 625	364 111	28	74	26	28	2	1

De ældre Statsskoge bestod for en væsentlig Del av overmodne Træer, hvis Vækst for længst var standset. Hugsten har væsentlig været rettet paa at fjerne slige Træer og fremhjælpe Ungskogens Vækst og Trivsel. I disse Skoge er der nu en betydelig forøget Tilvækst, tættere Bestand og store Forraad af hugstmodent Virke.

De i 60—80-Aarene saa stærkt afvirkede Skoge i Bindalen og Øvre-Vefsen, der for Størstedelen eies af kapitalstærke Privatmænd, har nu, efter 25 à 30-Aars fuldstændig Fredning, atter dannet tæt Bestand og indeholder nu betydelige Mængder af huggefærdig Skog.

Den stærke Prisstigning paa al Slags Trævirke — og da særlig i Baadbyggerdistrikterne — har ledet til en fuldstændigere Udnyttelse af Træerne og aabnet mange private Skogeieres Syn for Betydningen af en forsigtigere Hugst og varsommere Behandling af Skogen end tidligere.

Efter de fra Lensmændene indkomne Opgaver over Tømmerflødningen i Amtets Vasdrag, meddeles følgende Oversigt over det i Femaaret fremflødede Kvantum Tømmer.

(Se Tabel Side 19.)

Af foranstaaende fremgaar, at det fremflødede Tylvteantal er nær 4 Gange saa stort som for 10 Aar tilbage. Det er Vefsenskogene, der har afgivet det væsentligste til denne Forøgelse. Salget af de Angellske Stiftelsers og Brodtkorbske Eiendomme til Leilændingerne har medført, at disse skaansomt behandlede Skoge, af de nye Eiere er beskattet haardt for at afgive det fornødne til Kjøbet, som i de fleste Tilfælde foreløbig udrededes af de store Sagbrug.

De høie Priser paa Brænde, Bark og Næver har medført, at Skogeierne i stor Udstrækning har fundet det regningssvarende at afvirke sine Birkeskoge paa mere fjerntliggende Steder, hvor Skogen tidligere stod urørt paa Grund af for høie Transportudgifter. De betydelige Strækninger af gammel Løvskog, som Saltens indre Bygder særlig var vel forsynet med, er som Følge heraf betydligt indsvundne.

Salg af Brænde, Bark, Næver og Tjære har for Fjord- og Fjeldbygderne været Befolkningen til stor økonomisk Støtte. Man faar derfor haabe, at en skjønsommere Behandling i Fremtiden vil blive ogsaa den Slags Skoge til Del.

Værnskogsvedtægter, som nu er gjort gjældende i 30 af Amtets Herreder sætter jo en Stopper for hensynsløs Hugst. Dette i Forening med de to Skogselskabers Virksomhed vil bidrage til en klarere Forstaaelse af Skogenes Værd og Betydning for Nutid og Fremtid.

De fleste Opgaver tyder paa, at Skogen befinder sig i en god Vækstperiode og viser Tegn til Fremgang paa Strækninger, som i lang Tid har henligget skogbare.

Gjennemsnitsprisen for Brændeved opgives saaledes pr. Meterfavn:

(Se Tabel Side 20.)

Herreder.	Vasdrag.	Tylvter Tømmer fremflødet.					Gjennemsnitsdimensioner i Alen og Tommer.	Tilsammen flødet Tylvter i	
		1901.	1902.	1903.	1904.	1905.		Femaaret 1901—1905.	Femaaret 1891—1895.
Bindalen	—	-	-	-	-	-	—	-	1 830
Tjøtta	3 smaa Elve	210	190	184	204	215	7—12 Alen, 7—8″ Top	1 003	916
Vefsen	Vefsenelven	2 251	2 738	5 210	6 210	5 118	11 « 7—8″ «	21 527	
	Fusta	1 661	2 120	2 411	2 685	2 751	Do.	11 628	3 550
	Drevja	412	374	456	401	210	—	1 853	
	Bjørnaaga	170	160	85	70	140	—	625	
Mo	Ranenelv	1 000	1 500	2 000	2 000	1 900	8 Alen, 10″ Top 10 « 5″ «	8 400	3 133
Hemnes	Rydsaaen	553	305	658	390	737	12 Alen, 6″ Top	2 643	-
	Bjerkaelv	102	159	60	5	19	Do.	345	
	Strømelven	29	-	-	-	-	Do.	29	-
Saltdalen	Saltdalselven	ca. 200	ca. 200	ca. 200	ca. 200	ca. 200	—	1 000	-
		6 588	7 746	11 264	12 165	11 290	—	49 053	9 429

Fogderier.	Birkeved.	Oreved.	Furuved.	Granved.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndre Helgeland	11.44	8.83	9.86	8.78
Nordre Helgeland	13.30	9.70	-	10.00
Salten	11.25	8.80	9.25	-
Lofoten og Vesteraalen	13.30	-	-	-
Gjennemsnitspris	12.32	9.11	9 55	9.69

Anvendelse av Torv som Brænde har fra gammel Tid havt stor Betydning for skogbare Øer og den ydre Fastlandskyst. De største og de bedst skikkede Myrer for den Slags Benyttelse findes ogsaa i dette Strøg. Behandlingen af Torvlandet har ofte været mislig, saa der ved uskjønsom Drift er ødelagt betydelige Strækninger af Torvmyr. Behandlingsmaaden bliver nu efterhaanden bedre Særlig har Udskiftningen fra Fællesskabet bidraget en væsentlig Del til skjønsommere Afvirkning. Landbrugsfunktionærernes Arbeide ved Foredrag og og praktisk Veiledning i Marken, har selvfølgelig bidraget sin Del til den større Planmæssighed paa dette Omraade. Tilvirkning af Brændtorv foregaar fremdeles udelukkende ved Haandkraft. Større Anlæg for fabrikmæssig Tilvirkning findes ikke, og Salg af færdigt Produkt har liden Betydning udenfor Lofoten og Vesteraalens Fiskevær. Torv som Brænde vinder mere og mere Anvendelse ogsaa i Fjordbygderne, hvor Skogen tidligere avgav den hele Brændeforsyning.

4. Fiskerier.

Som det rigeste og største af Amtets Fiskerier er det Skreifisket, der ogsaa i denne Periode har samlet det største Antal Deltagere. I Fedsildfisket, der i de 3 første Aar af Perioden slog ganske godt til, har ogsaa Deltagelsen været betydelig. Kyst- og Havfisket, der er i rask Udvikling, drives af et ikke lidet Antal Fiskere. Særlig er Deltagelsen betydelig i Seifisket.

I Fjordene, men særlig langs Kysten, foregaar et ikke ubetydeligt Laks- og Sjøørretfiske. Elvefisket er derimot af mindre Betydning. Fisket i Sjøen foregaar hovedsagelig med Kilenøter. Drivgarn vides ikke benyttet.

Brugen af Motorer i Fiskefartøier er i Fremgang Samtidig hermed fortrænges de større Typer af Nordlandsbaaden af andre Baadformer. Den mindre Nordlandsbaad hævder derimod fremdeles sin Plads som meget brugbar for det daglige Fiske og det mindre Hjemmefiske, ligesom Ottringen fremdeles er den almindeligste benyttede Linebaad under Lofotfisket.

Angaaende Deltagelsen i og Værdiudbyttet af Amtets Kystfiskerier, beregnet efter de paa Fangstpladsene betalte Priser, hidsættes følgende Opgaver:

Aar.	Antal Fiskere.			Værdiudbytte angivet i Kroner.						
	Skrei-fisket.	Fedsild-fisket.	Makrel-fisket.	Skrei.	Fedsild.	Smaasild.	Makrel.	Laks- og Sjøøret.	Andre Fiskerier.	Ialt.
1901	26 483	13 544	-	5 635 982	1 520 573	3 600	-	47 405	1 573 922	8 781 482
1902	31 167	9 998	-	5 807 106	1 089 380	10 060	-	53 694	1 715 685	8 675 925
1903	31 324	12 614	-	5 057 249	1 111 579	28 000	-	33 423	2 361 969	8 592 220
1904	30 221	7 710	-	5 143 197	644 540	25 440	-	29 935	1 585 060	7 428 172
1905	31 068	2 040	90	6 761 880	52 895	115 850	12 169	38 725	1 386 574	8 368 093
	150 263	45 906	90	28 405 414	4 418 967	182 950	12 169	203 182	8 623 210	41 845 892

Gjennemsnitsudbyttet for Femaaret var altsaa .... Kr. 8 369 000
For Femaaret 1896—1900 var det .... « 7 909 000

Der er saaledes en Stigning i Gjennemsnitsudbyttet fra forrige Femaar af ca. Kr. 460 000, og denne Stigning falder for den største Del paa «Andre Fiskerier» — Sei-, Bank- og Havfisket —, idet disse i Femaaret har indbragt ca. 2.4 Million mere end i forrige Femaar.

Femaarets gjennemsnitlige Udbytte for Amtet, Kr. 8 369 000, sammenholdt med det tilsvarende Udbytte for det hele Land, som var Kr. 28 824 000 giver en Procentandel paa Amtet af .... 29.0.
For Femaaret 1896 - 1900 var denne ..... 32.6.

Angaaende de enkelte Fiskerier meddeles:

Skreifisket.

Udbytttet af dette har i Femaaret været jævnere end i forrige Femaar, men viser fremdeles nogen Nedgang.

Deltagelsen, Fangstmængden og dennes Værdl samt Fordelingen paa Amtets forskjellige Dele vil sees af følgende Opgaver:

(Se Tabel Side 24 og 25.)

Ved at sammenholde disse Opgaver med de tilsvarende for forrige Femaar, vil det sees, at Gjennemsnittet for hvert Femaar var:

	Deltagere.		Fangst.		Værdi.	
	1896—1900.	1901—1905.	1896—1900.	1901—1905.	1896—1900.	1901—1905.
			1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	Kr.	Kr.
Lofotfisket	28 113	19 702	16 440	13 360	4 343 400	3 940 800
Lofoten og Vesteraalen	7 340	6 841	3 462	4 305	999 323	1 146 106
Salten	182	266	57	152	15 219	37 852
Nordre Helgeland	1 582	2 215	569	1 282	151 936	186 894
Søndre Helgeland	209	756	169	568	45 763	168 631
Tilsammen	37 426	29 780	20 697	19 667	5 555 641	5 480 283

Der var saaledes ogsaa i dette Femaar en Nedgang i den gjennemsnitlige Fangstmængde af ca. 1 Million Fisk, men paa Grund af Prisernes Opgang var det gjennemsnitlige Værdiudbytte kun sunket med ca. Kr. 75 000.

Sildefisket.

Udbyttet at Amtets Fedsildfiskerier i de enkelte Aar af Perioden stiller sig saaledes:

Aar.	Antal Fiskere.	Garn-baader.	Notlag.	Fangst-mængde.	Værdi.	Gjennem-snitspris pr. Hl.
				Hl.	Kr.	Kr.
1901	13 544	1 780	398	125 420	1 520 573	12.12
1902	9 998	2 433	246	153 454	1 089 380	7.09
1903	12 614	3 087	301	261 274	1 111 579	4.25
1904	7 710	1 409	284	61 853	644 540	10.42
1905	2 040	207	85	8 359	52 895	6.33
Gjennemsnit	9 181	1 783	263	122 072	883 793	8.04
Do. i Femaaret 1896—1900	-	-	-	206 000	1 058 000	5.14
Do. i Femaaret 1891—1895	-	-	-	484 000	1 523 000	3.15

Det vil heraf sees, at det gjennemsnitlige Aarskvantum i de 3 sidste Femaar er gaaet stadig og stærkt ned, men Værdiudbyttet er holdt noget oppe paa Grund af de stigende Priser.

Sammenlignet med Landets samlede Kvantum, viser Femaaret nogen Opgang. Af Landets samlede Fedsildfangst udgjorde Nordlands Amts Andel:

I 1901 ..... 64 Pct.
- 1902 ..... 40 «
- 1903 ..... 42 «
- 1904 ..... 75 «
- 1905 ..... 12 «

Gjennemsnitlig 47 Pct.

I forrige Femaar var den gjennemsnitlig 41 Procent.

De nye Love af 26 Mai 1900 om Sildetønder og af 4 Mai 1901 om Vragning af Sild antages at have havt gavnlig Indflydelse paa det tidligere ofte paaklagede slette Forhold med Hensyn til Sildens Pakning og Sortering.

Foruden forannævnte Kvantum Fedsild er opgivet som opfisket af Smaasild:

i 1901	2 250	Hl.	til	Værdi	Kr.	3 600.00
- 1902	6 260	«	«	—	«	10 060.00
- 1903	5 670	«	«	—	«	28 000.00
- 1904	15 505	«	«	—	«	25 440.00
- 1905	34 135	«	«	—	«	115 850.00
Tilsammen	63 820	Hl.	til	Værdi	Kr.	182 950.00

I foranstaaende Opgaver er ikke medtaget, hvad der af Fiskerne er tilgodegjort til Forbrug i Hjemmene.

Antallet af Deltagere.

Skreifiskerier	1901.			1902.			1903.			1904.			1905.		
	Antal.		Deraf Fremmede.	Antal.		Deraf Fremmede.	Antal.		Deraf Fremmede.	Antal.		Deraf Fremmede.	Antal.		Deraf Fremmede.
	Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.		Baade.	Fiskere.	
Lofotfisket	4 291	18 555	4 512	5 536	23 054	6 814	4 410	18 277	5 073	4 908	18 000	4 687	5 813	20 626	5 918
Lofoten og Vesteraalen udenfor Oplagsdistriktet	1 227	5 920	-	1 371	5 725	-	1 948	8 313	-	1 979	8 224	-	1 233	6 277	-
Fiskepladsene i Salten...	43	152	-	27	75	-	239	605	-	104	333	-	61	163	-
Do. i Nordre Helgeland	526	1 651	-	673	2 068	-	734	2 227	-	808	2 847	-	677	2 383	-
Do. - Søndre Helgeland	39	205	-	46	245	-	283	902	-	229	807	-	415	1 619	-
Tilsammen	6 126	26 483	4 512	7 653	31 167	6 814	7 624	30 324	5 073	8 028	30 211	4 687	8 199	31 068	5 918

Den samlede Fangst udgjorde i Mængde.

Skreifiskerier.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	I Gjennemsnit.
	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.	1 000 Fisk.
Lofotfiskeriet	13 000	14 300	13 700	12 300	13 500	13 360
Lofoten og Vesteraalen udenfor Opsynsdistriktet	2 491	3 659	5 741	6 298	3 331	4 305
Salten	28	13	412	245	61	152
Nordre Helgeland	917	1 064	1 500	1 470	1 460	1 282
Søndre Helgeland	118	221	589	724	1 188	568
Tilsammen	16 554	19 257	21 942	21 037	19 540	19 667

Den samlede Fangst udgjorde i Værdi.

Skreifiskerier.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	I Gjennemsnit.
	Kr.	Kr.	Kr,	Kr.	Kr.	Kr.
Lofotfiskeriet	4 473 022	4 399 778	3 288 000	2 939 700	4 603 500	3 940 800
Lofoten og Vesteraalen udenfor Opsynsdistriktet	841 805	1 032 010	1 206 398	1 502 476	1 151 840	1 146 106
Salten	9 515	4 020	88 936	63 731	23 060	37 852
Nordre Helgeland	276 210	301 308	347 715	436 055	573 180	186 894
Søndre Helgeland	35 430	69 990	126 200	201 235	410 300	168 631
Tilsammen	5 635 982	5 807 106	5 057 249	5 143 197	6 761 880	5 480 283

Makrelfisket.

Aaret 1905 kan noteres som et Mærkeaar derved, at Makrel optraadte i større Mængde inden Amtet.

Vistnok hænder det, at man paa Sildegarn af og til kan faa enkelte Exemplarer af denne Fiskesort, men i større Stimer vides den ikke tidligere at være forekommet i dette Amt, og i ethvertfald ikke i saa store Mængder som i 1905.

I Gildeskaal og Buksnes blev af 90 Fiskere opfisket 187 280 Stkr. Makrel, der til en Gjennemsnitspris af Kr. 6.50 pr. 100 Stkr. indbragte Kr. 12 169.00.

Havde man i betimelig Tid blevet opmærksom paa dens Tilstedeværelse, vilde Udbyttet af Fangsten utvivlsomt været betydeligt større. Men Opdagelsen skeede

for sent. Hertil bidrog vistnok, at saavel Fisken som dens Fangst er saa aldeles fremmed for Folk paa disse Kanter. Om dens Forekomst spurgtes der fra de forskjelligste Dele af Amtet.

Det opfiskede Kvantum toges paa Not.

Laks- og Sjøøretfisket.

Det aarlige Udbytte af dette Fiske stiller sig saaledes:

Aar.	Fangstmængde.	Værdi.	Gjennemsnitspris pr. Kg.
	Kg.	Kr.	Kr.
1901	47 105	47 405	1.00
1902	56 398	53 694	0.95
1903	33 904	33 423	0.99
1904	29 271	29 935	1.02
1905	48 088	38 725	0.81
Tilsammen	214 766	203 182	-
Gjennemsnit for Femaaret	42 953	40 636	0.95
Gjennemsnit for Femaaret 1896—1900	48 215	40 503	0.84
Gjennemsnit for Femaaret 1891—1895	38 914	28 850	0.74
Gjennemsnit for Femaaret 1886—1890	29 525	22 210	0.75

Som det vil sees, er den gjennemsnitlige Fangstmængde noget mindre end i forrige Femaar, medens derimot Værdiudbyttet paa Grund af de høiere Priser er en Smule høiere.

Andre Fiskerier.

Over Værdien af Amtets Fiskerier udenfor hvad der foran er omhandlet, hidsættes følgende Opgaver for hvert af Amtets Lensmandsdistrikter:

Distrikt.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Bindalen	-	-	15 700	15 000	12 400
Vik	10 590	23 500	25 000	14 500	13 700
Brønnøy	-	58 000	75 300	63 800	53 000
Vega	62 529	74 450	81 707	42 000	12 200
Velfjord	670	350	90	180	400
Tjøtta	10 000	10 450	13 470	13 200	11 000
Herøy	145 000	19 906	42 356	37 334	24 675
Alstahaug	1 266	6 900	11 700	6 638	6 578
Vefsen	-	-	-	-	-
Søndre Helgeland	230 055	193 556	265 323	192 652	133 953
Mo	-	-	-	3 400	950
Hemnes	-	-	560	-	500
Nesna	7 000	7 000	-	10 000	10 000
Lurøy	26 000	250 000	182 000	40 000	69 000
Rødøy	27 000	33 000	33 000	27 500	23 000
Meløy	4 900	5 000	14 200	17 000	20 200
Nordre Helgeland	64 900	295 000	229 760	97 900	123 650
Gildeskaal	16 290	14 400	14 920	8 100	9 300
Beiarn	-	-	-	-	-
Saltdalen	-	-	-	150	400
Skjerstad	-	-	-	-	-
Bodin	-	-	7 330	7 615	8 170
Folden	24 100	47 456	68 890	29 472	17 167
Steigen	30 250	47 030	37 290	38 461	43 950
Hamarøy	27 480	38 000	5 439	360	2 000
Tysfjord	30 000	-	44 250	16 270	41 360
Lødingen	36 200	40 000	30 500	2 000	3 250
Ofoten	6 350	5 250	6 280	5 500	6 270
Salten	170 670	192 136	214 899	107 928	131 867
Værøy og Røst	82 790	208 740	520 100	400 000	300 000
Flakstad	32 580	54 226	53 514	32 050	64 200
Buksnes	14 300	18 000	27 500	7 000	5 000
Borge	28 470	51 430	20 370	9 000	17 000
Gimsøy	8 000	15 750	18 980	11 540	10 100
Vaagan	63 200	115 620	70 700	25 300	47 712
Hadsel	12 800	157 000	52 500	7 500	24 000
Bø	138 000	52 000	117 200	62 000	38 440
Øksnes	96 480	98 232	109 153	51 180	52 605
Sortland	12 320	30 690	52 100	56 400	25 047
Dverberg	619 357	233 315	609 870	524 610	413 000
Lofoten og Vesteraalen	1 108 297	1 035 003	1 651 987	1 186 580	997 104
Nordlands Amt	1 573 922	1 715 695	2 361 969	1 585 060	1 386 574

Af Gjennemsnitsudbyttet falder paa:

Dverberg	Kr.	478 031
Værøy og Røst	-	302 326
Lurøy	-	113 400
Øksnes	-	81 530
Bø	-	81 528
Vaagan	-	64 506
Vega	-	54 577
Herøy	-	53 854
Hadsel	-	50 760
Brønnøy	-	50 020
Flaksted	-	47 314
Steigen	-	39 396
Folden	-	37 417
Rødøy	-	28 700
Tysfjord	-	26 376
Borge	-	25 254
Lødingen	-	22 390

Ogsaa i dette Femaar har Udbyttet af disse Fiskerier været i stærk Stigning. Særlig bliver denne Stigning mærkbar for Dverberg og end mere for Værøy og Røst. Men ogsaa for enkelte Distrikter i Salten og paa Helgeland er Stigningen betydelig. Dette skyldes vistnok saavel større Deltagelse i disse Fiskerier, som den fortsatte Anskaffelse af større og bedre Farkoster, hvorved man bliver istand til at søge de længere tilhavs liggende Fiskepladse, der med de mindre, aabne Baade ikke kunde søges.

5. Bergværksdrift.

Interessen for Bergværksdriften i Nordlands Amt har i Femaaret 1901—1905 været stadigt voxende. Fund af nye Malmanvisninger i et stort Antal er gjort over det hele Amt, og hele Verdens Opmærksomhed er henledet paa denne Del af Landet. Hvorvidt dette har ført til sunde Forholde, tør være tvivlsomt, men med Tiden vil naturligvis større Ro indtræde og Amtet vil gaa en Udvikling imøde, som ingen før har anet, naar Bergindustrien faar Lov til at udvikle sig uhindret af hæmmende Betingelser. Hvad der er udrettet ved Sulitelma og Dunderlandsdalens Værker og hvad der forberedes af Drift paa andre Steder beviser dette.

Ved Femaarets Udgang var der i alt muthet 4 668 Malmforekomster, hvoraf 3 466 Jernanvisninger og Resten omfattende Anvisning af Kobbermalm og Kis, Nikkel, Chrom, Blyglans, Zinkblende, Molybdænglands m. m. Der optræder snart sagt alle Slags Ertser.

Af nævnte Muthinger falder der paa Helgeland:
for Jernmalm 1 449, for andre Malme 368.

Paa Salten og Ofoten:
951 for Jernmalm og 830 for andre Malme.

Paa Lofoten og Vesteraalen:

1 066 for Jernmalm og 4 for andre Malme.

Der produceredes i Femaaret af alle Slags Malme i Amtet 500 406 Ton til en antagen Værdi af ca. Kr. 1 624 000 med et Belæg af 1 450 Mand gjennemsnitlig; hvoraf Sulitelma Værk repræsenterede 362 873 Ton kobberholdig Kis og Bossmo Gruber 131 219 Ton Svovlkis, hvilket viser, at nogen Drift svarende til Antallet af udtagne Muthingsbreve ikke har fundet Sted. Det maa dog erindres, at Dunderlandsdalens Iron Ore Company og Ofotens Malmfelt ikke var indtraadt i de malmproducerende Værkers Rækker, og heller ikke Lofoten og Vesteraalens.

Jeg skal i det Følgende gjennemgaa de vigtigste Malmfelter, der er blevet muthede; og begynder med Jernfelterne, som er dem, til hvilke de største Forhaabninger knyttes.

I Vefsen haves flere større Leiesteder af Jern, af hvilke i Femaaret de paa Gaardene Høgaasen, Andaas og Hals optrædende var Gjenstand for nogen Opskjærpning. De er fattige, men der haves Haab om, at det ved Benyttelse af lignende Processer, som de i Dunderlandsfeltet anvendte, skal lykkes at bringe lønnende Drift istand. Flere lignende Jernfelter er siden optagne i samme Herred i Bjørnaadalen Esteraalien, som siges at have stor Udstrækning.

I Nesna var optaget Jernanvisninger paa Dønnes og Tomøen, men uden at føre til varig Drift. I Hemnes havdes Fuglestrandsfeltet, om hvilket en langvarig Proces førtes, der endelig afgjordes i 1905. Forhaabentlig maa det nu antages, at Eierne snart vil begynde Prøvedrift. Dette gjælder ogsaa Seljeliforekomsterne, som i mange Aar har ligget under Frist I Mo har i Femaaret Dunderlandsdalens Iron Ore Co gjort store Anlæg for at tilgodegjøre de der blottede vidtstrakte Jernforekomster, som efter de i den sidste Tid gjorte nøiagtige Undersøgelser indeholder over 80 Millioner Ton Jernmalm At beskrive disse Anlæg, som har kostet uforholdsmæssige store Udlæg, anser jeg ufornødent, da Pressen og sidst Professor Helland i sin Beskrivelse af Amtet har leveret udtømmende Beretninger om dem, ligesom der i Aarsberetningerne fra Bergmesterembedet vil erfares, hvorledes de er fremskredne.

Uagtet der ikke er sparet i nogen Henseende, er man endnu ikke kommen saalangt, at alle Vanskeligheder ved Processen, sigtende til at fremstille Briketter af Jernmalm à 65 Pct. Jern, er overvundet. Medens man er ifærd med Ombygninger og Forandringer af Processerne, har man været igang med Blotlæggelse og Brydning af Jernmalm, og efter sidste Beretning til Udgangen af 1907 produceret 353 262 Ton Jernmalm.

Da det har gaaet for smaat her, er det intet Under, at de Jernforekomster i Trakten, som tilhører Andre, og ogsaa er af betydelig Udstrækning, har faaet hvile. Grunden hertil har tildels været, at de savner Forbindelse med Søen, idet dens tidligere Ret til Expropriation af Grund til Jernbaner eller lignende, nu er ophævet.

I Hemnes Herred i Ranen haves der Jernanvisninger i Fuglestrand og Seljeli med heldig Beliggenhed men af fattig Karakter.

Ingen Rørelse har fundet Sted i disse. Heller ikke ved Jernanvisningerne

paa Dønnes og Tomøen i Nesna, uagtet de hører til dem, der næst Mo Jernfelter har været længst kjendte og har en gunstig Beliggenhed.

Af Jernanvisninger i Salten og Ofoten, der er indmuthede, kan nævnes Beiarns, der er af samme Karakter som Ranens, videre Næverhaugens i Fauske; disse har af og til været underkastet Prøvedrift og Opfaring i Femaaret; Storjords i Tysfjord, Tysnes i Hamarøy, førende Magnetit, der i Femaaret var Gjenstand for Prøvedrift Kommer vi til Ofoten haves Haafjeldets Jernfelter paa Sydsiden af Ofotenfjorden, Osmarks og Bogens paa Nordsiden. Alle har været underkastet Prøvedrift, men kun i Bogens Felt har denne ført til, at en vigtig Bergværksdrift er kommen istand for Regning af A/S Ofotens Malmfelt. Her er betydelige Anlæg gjort, men den egentlige Drift kom først igang ved Femaarets Udløb.

I Lofotens og Vesteraalens Jernfelter, der optræder i Almindelighed som magmatiske Udsondringer, har Drift været igang til forskjellige Tider i Gimsøy og Valberg i Madmoderen og Smorten Efterat et hollandsk Selskab havde forsøgt sig i Madmoderen og opgivet videre Arbeide, har nu et østerrigsk Selskab sat igang en større Drift med store Anlæg, om hvis Fremtid det endnu er fortidligt at udtale sig I Smorten begyndte A/S Norske Malmfelter i 1904 ordentlig Drift, der har resulteret i en aarlig Produktion af ca. 9 000 Ton Jernmalm à 59 Pct. Jern. Driften paa de i Fiskefjord i Hadsel optrædende Jernmalme har været hindret ved Stridigheder om Eiendomsforholdet der endnu ikke er tilendebragte. I Kaljord Jernfelt har A/S Norsk Malmexport, Arendal, siden 1904 haft Drift igang og exporterede til denne Tid ca. 15 000 Ton Jernmalm à 57 Pct. Jern. I Lunkanfjord og Tengelfjord i Hadsel blev der skjærpet paa Jernmalm, men Drift er til Dato ikke kommen istand, ligesaa i Malnes Sogn og i Øksnes.

Med de vakre Priser paa Kobber har der været ivrig Skjærpning paa Kobberanvisninger, og Driften har været intens, hvor saadan er kommet istand. Som ovenfor nævnt produceredes ved Sulitelma Værk i Femaaret 362 873 Ton kobberholdig Kis med en Stigning fra 45 336 Ton til 87 192 Ton i 1905 og et Arbeidsbelæg fra 974 til 1 495 i 1905. Dette Værk, hvis Udgifter ved Gruber, Vaskerier og Hytte i 1905 androg til kr. 1 428 649.58, er et Bevis paa, af hvilken Betydning en velordnet Bergværksdrift er for Distriktet og Landet. Der anvendtes i samme Aar til Nyanlæg og Inventar Kr. 748 115.81. Værket, der staar paa Høiden af sin Tid, er en Hæder for Landet, idet det besøges af Sagkyndige fra den hele Verden, der ønsker at gjøre sig bekjendt med de nyeste Fremskridt i Opberedning og Metallurgi. Siden 1905 er det stadigt gaaet fremad, og nu er en aarlig Produktion af 130 000 Ton planlagt. Ved Siden af dette Værk bliver den Drift paa Kobber, som fandt Sted i Amtet i Femaaret høist ubetydelig.

I Melkedalen i Lødingen blev der i 1900 produceret af et engelsk Selskab ca. 500 Ton Kobbermalm. I Hopen Kobberfelt i Bodin Herred udbragtes ialt ca. 743 Ton rig Kobbermalm til en Værdi af Kr. 68 000. I Plurdalen i Mo i Ranen var der en Prøvedrift igang, ligesaa paa Holmholmen i Hemnes uden

at føre til regelmæssig Drift. Det vilde føre for vidt at opregne de Kobberanvisninger, hvorpaa der har været skjærpet, og om hvis Salg der har været forhandlet. Jeg skal indskrænke mig til at nævne, at der har været gjort Forsøg ved de Anvisninger, hvorpaa der arbeidedes i 1600 Tallet efter Privilegier meddelt Staur og Schønnebøll i 1636 (se Aarsberetning afgivet af Bergmesterembedet for 1901) liggende høit over Børsvandet i Ballangen, Ofoten, men dens Beliggenhed og ringe Kobbergehalt har afskrækket fra videre Drift. Ligesaa har der været skjærpet paa Forekomster af Kobberglands og Borint tilhørende Sjangeli gamle bekjendte Kobberfelt, som sidst var under Drift i 1697, og Planer har været oppe om en Jernbaneforbindelse mellem dette Kobberfelt og Elvegaard i Sjomen. I Vatnfjordens Kobberforekomst, der omkring 1840 bearbeidedes af Trønderne, var en Forsøgsdrift igang, men indstilledes snart; i Baldoivi i Saltdalen ligesaa.

Af Svovlkis produceredes i Femaaret fra Bossmo Grube i Mo i Ranen 131 219 Ton. Driften der foregaar for belgisk Regning, fortsættes fremdeles med tilfredsstillende Anbrud og sysselsætter omkring 240 Mand. Kisforekomsterne paa Buøen udenfor Alstahaug blev ikke bearbeidet.

Nogen Drift paa Amtets Nikkelforekomster, hvoraf der findes flere, fandt ikke Sted. Af Chrommalm blev fra Rødholmen i Lurøy produceret i 1902 22 Ton.

Med Hensyn til Drift paa Blyglands og Zinkblende bemærkes, at Driften i Svenningdal i Vefsen indstilledes i 1900 og er ikke gjenoptaget i Femaaret. I Husvik i Tjøtta var der nogen Skjærpning paa de der optrædende Forekomster og en Smule Prøvedrift. Ranens Bly- og Sølvværk, der har Gruber i Mofjeldet i Mo i Ranen, havde lidt Undersøgelsesarbeider igang dels for egen, dels for belgisk Regning. Dette Værk, der har ført en hensygnende Tilværelse, vil nu blive gjenoptaget med Kraft. Store Forberedelser træffes til Anlæg, beregnet paa større Produktion, baseret paa nye Processer i Zinkudvindingen efter De Levals Patent. I Løbet af 1903 var der lidt Drift paa Storhaug Zinkblendeforekomst i Skaarnæsdalen pr. Tjellebotn i Ofoten. I Vasheia under Gaarden Eiterfjord i Beiarn har der i Femaaret været skjærpet paa Zinkblende. I Nasafjeld i Mo har flere Anvisninger af Blyglands og Zinkblende været holdt i Hævd i Haab om at bedre Kommunikation med Søen vil komme istand; det samme er Tilfældet med Katerak Blyglands og Taskoripi Zinkblende i Ankenes i Ofoten.

Medens der har været Drift af og til i Jennestad Grafitforekomster i Sortland, har Andøens Kulfelt hvilet. Marmordriften i Fauske har været fortsat; men nogen Beretning om samme har ikke været modtaget. Heller ikke foreligger der nogen Meddelelse til Embedet om Drift paa de i Amtet optrædende Kleberstensforekomster eller Skiferbrud.

6. Industri.

Fabrikindustri og Haandværk.

Efter den officielle Statistik hidsættes følgende Opgave over fabrikmæssige Virksomheder i Amtet i Tidsrummet 1900–1905:

Bedrifter.	Antal.	Arbeidere.
Bergværksdrift	7	1 939
Stenbrud, Stenindustri m. v.	4	49
Mekaniske Værksteder og Metalindustri	6	147
Kemisk Industri m. v.	39	224
Textilindustri af alle Slags	4	66
Træindustri, samt Industri i Horn, Ben, Merskum o. s. v.	25	227
Nærings- og Nydelsesmidler	29	138
Polygrafisk Industri	11	40
Tilsammen	125	2 830
Ved Udgangen af Aaret 1900	74	476
Forøgelse i Femaaret	51	2 354

Som det vil erfares er Øgningen i Femaaret stor i Forhold til Perioden 1896—1900 Det maa dog bemærkes, at der dengang i Beretningen ikke i den tilsvarende Tabel var medtaget Bergværksdrift, Stenbrud og Stenindustri m. v. Bergværkerne findes forøvrigt omhandlet foran.

Fabrikindustrien har i Femaaret arbeidet under gunstige Forhold og gaaet jævnt frem. Nogen større Arbeidsstandsning har ikke fundet Sted paa Grund af manglende Arbeide eller Streik.

Haandværksdriften har i Femaaret i det store og heletaget gaaet frem, men Fremgangen er dog liden. I enkelte Distrikter er der endog Tilbagegang. Særligt gjælder dette Husfliden, naar undtages for enkelte Distrikters Vedkommende, hvor Nordlands Husflidsforening har holdt Kurser for Kvinder, og dette har vakt Sansen, om end i ringe Grad — for kvindelig Husflid. Forarbeidelse af Trævarer antages at have gjort Fremgang og noget Salg er foregaaet. Baadbyggeriet er den Gren af Haandværksdriften som drives i størst Udstrækning og i uformindsket Maalestok Den maa nærmest betegnes som i stadig og jævn Fremgang. Bedriften, der lønner sig godt, knytter sig væsentlig til Distrikterne Bindalen, Vefsen, Hemnes og Saltdalen.

Efter de fra Lensmændene givne Opgaver kan saaledes meddeles for 1905:

I Bindalen er bygget 1 Skøite til Værdi Kr. 4 000.

I Vefsen er bygget 11 Kuttere og Skøiter, kravel, 5 mindre, kravel, 11 mindre, klink, 3 større Motorskøiter til Værdi af Kr. 70 000.

I Hemnes er bygget 30 Baader til en Værdi af Kr. 41 550.

Desuden bygges der paa de forskjellige Gaarde en Flerhed af større og mindre Baade uden at Opgave desangaaende kan skaffes.

I Saltdalen er bygget 119 større Baade med og uden Dæk, samt 400 à 500 Smaabaade, deri ikke medregnet Dorryer til Havfiske, og Skøiter til samlet Værdi ca. Kr. 330 800.

Deraf antages at tilfalde Bygdernes Befolkning som Arbeidsfortjeneste ca. Kr. 100 000, og for Materialer af Distriktets Produktion ca. Kr. 54 000. Baade bygges overalt i Distriktet og omtrent hele Bygdens Befolkning har i mere eller mindre Udstrækning direkte eller indirekte arbeidet i Baadbygningens Tjeneste.

Af Stenbrud har i 1905 været i Virksomhed følgende:

Anlæggets Navn.	Herred.	Stenens Art.	Arbeidsstyrke i Aaret 1905.	Antal Arbeidsuger i Aaret 1905.	Produktion i Aaret 1905.	
					Mængde	Værdi.
						Kr.
Molid	Beiarn	Skifer.	Arbeidet drives paa samtlige Steder som Binæring for Opsidderne.			
Saojord	Do.	Bryner.				
Jelfors	Do.	Do.				
Eiterjord	Do.	Do.				
Bjørnaadalen	Vefsen.	Klæber	Brydes for Trondhjem Domkirkes Regning.			
Vikdal	Do.	Do.				
Ankerske Marmorbrud	Fauske.	Marmor.	40 Mand.	30	485 m.³	58 000
Kistrand Skiferbrud	Do.	Tagskifer	15 —	43	197 163 Stkr.	12 000
Leioset	Do.	Heller.	2 —	-	400 m.³	600
Alnes Skiferbrud	Do.	Tagsten.	12 —	30	67 000 Stkr.	3 400
Nes Do.	Do.	Do.	9 —	22	84 000 Stkr.	3 600
Leioset Aktiekalkbrænderi	Do.		3 —	20	1 000 Hl.	2 200
Hundholmen	Tysfjord.	Feltspat og Granit.	Kun paabegyndt Prøvedrift.			
Luossavaara-, Kiirunavaara Aktiebolags Stenbrud	Sjomen i Ankenes.	Syenit.	20 Mand.	1 900	4 350 m.³	21 750

Af Torvbrug findes inden dette Amt intet.

Af Isbrug forekommer i Amtet ikke saa ganske faa. I Vega var saaledes i Vinteren 1905—1906 6 Ishuse. Der arbeidedes med tilsammen 6 Mand og 6 Heste. Produktionen var ca. 220 m.³ I Alstahaug og Stamnes var 4 Ishuse med en Arbeidsstyrke af 10 Mand i 3 Uger. Produktionen var 350 Reg. Ton. Desuden forekommer der mindre Ishuse hos enkelte Handelsmænd til Brug ved Forsendelsen af fersk Fisk i Is.

7. Handel.

Af Personer som drev Landhandel efter Handelsbrev fandtes ved Udgangen af 1905 ialt 552. Fra Brønnøy, Skjerstad, Fauske og Øksnes mangler Opgaver. Ved Udgangen af 1900 var Antallet 617.

Af Forbrugs- og Handelsforeninger forekommer følgende:

1. Bossmo Handelsforening, Bossmo, begyndt 1901, Medlemsantal 105, Omsætning ..... Kr. 265 000,00
2. Korgens Forbrugsforening. Valla, begyndt 1903, Medlemsantal 65, Omsætning 6 538,98
3. Aldersundet Handelsforening, begyndt 1904, Medlemsantal 10, Omsætning 5 000,00
4. Hamarøy Forbrugsforening, Skutvik, begyndt 1878, Medlemsantal ikke opgivet, Omsætning 30 000,00
5. Røst Forbrugsforening, begyndt 1901, Medlemsantal 20, Omsætning ..... - 12 000,00
6. Buksnes Forbrugsforening, begyndt 1898, Medlemsantal ca. 200, Omsætning ..... - 30 000,00
7. Nybygdens Handelsforening, Vestresand, begyndt 1903. Antal Medlemmer og Omsætning ikke oplyst.

Værøy og Buksnes Forbrugsforeninger har ophørt med sin Virksomhed i henholdsvis 1903 og 1905.

Af Rettigheder til Udskjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød fandtes i 1905 18, hvoraf 7 almindelige Rettigheder, 9 indskrænkede Rettigheder (Skjænkning til Reisende, Spisegjæster og Medlemmer af sluttede Selskaber) og 2 Rettigheder til Skjænkning kun af alkoholsvagt Øl.

Foruden disse personlige Rettigheder findes i Kabelvaag et Samlag for Handel med Øl og Vin.

8. Skibsfart.

Over Antallet af Amtets Damp- og Seilfartøier ved Udgangen af 1905 hidsættes følgende Opgave:

	Dampfartøier.		Seilfartøier.		Ialt.	
	Antal.	Drægtighed.	Antal.	Drægtighed.	Antal.	Drægtighed.
		Ton Netto.		Ton Netto.		Ton Netto.
a. I Landdistriktet.....	51	4 142	381	12 176	432	16 318
b. - Byerne	15	1 025	21	803	36	1 828
Tilsammen	66	5 167	402	12 979	468	18 146
Ved Udgangen af 1900 ..	54	4 855	369	14 023	423	18 878

Sammenholdt med forrige Femaar viser Tabellen Fremgang i Dampskibsflaaden saavel i Antal af Skibe som Tonnage. Derimod viser Tabellen for Seilfartøiernes Vedkommende kun Fremgang i Antal, men Tilbagegang i Tonnage.

Af Dampskibsselskaber, som besørger saagodtsom den hele Trafik inden Amtet, har man:

Torghattens Dampskibsselskab, Brønnøy,

Helgelands Dampskibsselskab, Sandnessjøen,

Salten Dampskibsselskab, Bodø.

Vesteraalens Dampskibsselskab, Stokmarknes.

Angaaende Nordlands Skibsassuranceforenings Virksomhed i Femaaret meddeles følgende Oversigt:

Aar.	Antal Fartøier.	Samlet Forsikringssum.	Skadernes samlede Beløb.
		Kroner.	Kroner.
1901	20	72 254.00	3 592.23
1902	22	76 426.00	159.00
1903	23	77 603.00	2 732.78
1904	27	91 894.00	1 660.52
1905	36	125 878.00	2 959.46
I Gjennemsnit aarlig	28	88 811.00	2 220.80
I forrige Femaar	40	142 605.00	8 618.82

9. Andre Næringsveie.

Jagten har som Næringsvei ingen større Betydning og drives omtrent i samme Udstrækning som før. Dog har den Betydning i Lofoten og Vesteraalen, hvor den bortleies til Sport, idet Jagtloven har aabnet Adgang til for dette Distrikts Vedkommende at kunne begynde Rypejagten allerede den 20 August. Af denne Begunstigelse er da ogsaa altid gjort Anvendelse.

Som Præmier for fældede Rovdyr i Femaaret er ialt udbetalt Kr. 39 354.00.

Andre Næringsveie af nævneværdig Betydning forefindes ikke.

10. Kommunikationer.

Angaaende Veibygningen og Veivæsenets Tilstand i Femaaret har Amtsingeniør Boye leveret følgende Oversigt:

«I Femaaret 1901—1905 er nybygget 301.9 km. Kjørevei og 0.6 km. Vintervei, tilsammen 302.5 km. mod i forrige Femaar 297.8 km., altsaa 4.7 km. mere Kjørevei end i det foregaaende.

Af det nybyggede er 26.5 km. Omlægning af ældre Vei.

Til nærmere Belysning af Veibygningens Fremgang hidsættes nedenstaaende Oversigt over de udførte Længder, medens Opgave over Omkostninger saavel til Nybygning som til Vedligehold findes meddelt særskilt i Tabellerne I, II og III.

Nybygning.	Kjørevei.	Ridevei.	Vintervei.	Sum.
	km.	km.	km.	km
I Femaaret 1886—1890:				
a) Veie for Statsmidler	[1]) 92.5	-	2.0	
b) Kommunale Veie	69.4	-	-	-
Sum	161.9	-	2.0	163.9
I Femaaret 1891 –1895:				
a) Veie for Statsmidler	[2]) 96.5	-	-	
b) Kommunale Veie	[3]) 143.3	12 6	10.7	-
Sum	239.8	12.6	10.7	263.1
I Femaaret 1896—1900:				
a) Veie for Statsmidler	[4]) 127.5	-	-	-
b) Kommunale Veie	[5]) 168.2	2.1	-	-
Sum	295.7	2.1	-	297.8
I Femaaret 1901—1905:				
a) Veie for Statsmidler	[6]) 127.8	-	0.6	-
b) Kommunale Veie	[7]) 174.1	-	-	-
Sum	301.9	-	0.6	302.5

[1]) Heraf Omlægning 43.7 km.
[2]) — — 34.2 -
[3]) — — 5.2 -
[4]) — — 22.1 -
[5]) — — 7.7 -
[6]) — — 13.7 -
[7]) — — 12.8 -

For de samlede Veilængder haves følgende Oversigt.

Samlet Veilængde.	Kjørevei.	Ridevei.	Vintervei.	Sum.
	km.	km.	km.	km.
Ved Udgangen af 1900 ifølge forrige Femaarsberetning	1 249.6	73.6	80.1	1 403.3
Ved Udgangen af 1905 ifølge specificeret Fortegnelse, Tabel IV....	1 525.4	72.9	80.7	1 679.0
Forøgelse	275.8	-	0.6	275.7
Formindskelse	-	0.7	-	-

Den udførte Omlægning af ældre Kjøreveie er ikke medregnet i Forøgelsen. Formindskelsen i Ridevei skriver sig fra Ombygning til Kjørevei.

Da der i Femaaret er nybygget 276.0 km., medens nærværende Tabel blot udviser 275.7 km. hidrører denne Forskjel fra Forkortelse i Længde paa Grund af Omlægninger.

De Veianlæg som i Femaaret 1901—1905 har været under Arbeide eller er udført for Statsmidler med eller uden Distriktsbidrag vil findes i medfølgende Tabel I, hvortil henvises.

Tabel I (se Side 40—41).

Kjørebredden har sædvanligvis været 3.75 og 4.0 m. med Indskrænkninger til 2.5 m. i kostbarere Terræn, for Broer næsten udelukkende 2.6 m.

Maximumsstigningen har i Almindelighed ikke været større end $^1/_{20}$ eller $^1/_{15}$ undtagen specielt paa kortere Stykker og helst ved en Veis Avslutning ved Sjøen.

Distriktsbidraget har for de fleste Anlægs Vedkommende udgjort $^1/_4$ af de medgaaede Omkostninger foruden Afstaaelser til Grund og Grus m. v., der i de fleste Tilfælde ydes uden Godtgjørelse.

I Herrederne Velfjord og Hatfjelldalen er dog udført Anlæg mod $^1/_{10}$ Distriktsbidrag, i Hemnes, Evenes og Lødingen mod $^1/_5$ og et enkelt Broanlæg i Fauske mod $^3/_8$.

De i Tabellen under No. 1, 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14 og 20 opførte Anlæg blev fuldførte i Femaaret og afleveret Distrikterne til fremtidigt Vedligehold, medens de øvrige var under fortsat Oparbeidelse.

Videre fremgaar det af samme Tabel at Omkostninger ved de for Statsmidler med Distriktsbidrag udførte Anlæg udgjør ..... Kr. 855 101
mod i forrige Femaar ..... - 815 056

eller en Forøgelse af ..... Kr. 40 045
eller ca. 5 Pct.

Distriktsbidragene er i Femaaret 1901—1905 udredet med ..... - 205 603
mod i det foregaaende ..... - 189 145

altsaa en Forøgelse af ..... Kr. 16 458

Veianlæg som er udførte for Kommunens Regning med eller uden Bidrag af Amtsveifondet og Private findes opført i Tabel II, hvoraf vil fremgaa, at der i heromhandlede Femaar er anvendt til denne Veibygning ..... Kr. 333 993
mot i foregaaende Femaar ..... - 296 471

Forøgelse (ca. 13 Pct.) ..... Kr. 37 522

Gjennemsnitlig blev der anvendt henved Kr. 67 000 aarlig mod ca. Kr. 60 000 i foregaaende Femaar.

Af Tabellen vil endvidere sees, hvormeget der er ydet til de forskjellige Herreder i Bidrag af Amtsveifondet. De samlede Udgifter fordeler sig mellem Herrederne og Amtskommunen saaledes:

Af Herrederne ..... Kr. 258 293
- Amtsveifondet ..... - 75 700

Om Bidrag af Amtsveifondet forelaa der i de paagjældeude Aar Andragender fra respektive 33, 33, 33, 31 og 36 Herreder og har disse Bidrag aarlig været fordelt paa ca. 50 forrjellige, mest smaa Anlæg.

Til Vedligehold, cfr. Tabel III, er i Femaaret 1901—1905 anvendt .... Kr. 228 966
mot i forrige Femaar ..... - 162 764

Disse Udgifter er saaledes forøget med .... Kr. 66 202
eller ca. 41 Pct.

I Henhold til det anførte og under Henvisning til Tabellerne I, II og III meddeles nedenstaaende Oversigt over samtlige Udgifter til Veivæsenet i Femaaret 1901—1905. (Grundafstaaelser heri ikke indbefattet.)

A. Af Statskassen:

Til Nybygning. (Distriktsbidraget fraregnet) ..... Sum A. Kr. 649 498

B. Af Kommunerne:

(Med Bidrag af Interesserede og Amtsveifondet):

1. Til Distriktsbidrag til Veie for Statsmidler..	Kr.	205 603	
2. Til de kommunale Veie	-	333 993	
	Kr.	539 596	
3. Til Vedligehold	-	228 966	
			— B. - 768 562

I Femaaret 1901—1905 tilsammen ..... Kr. 1 418 060
mot i det foregaaende Femaar 1896—1900 ..... - 1 274 291

hvorefter en Stigning af ..... Kr. 143 769
eller ca. 11 Pct.

Til nærmere Belysning af Veivæsenets Udvikling i Løbet af de sidste 30 Aar, indti Udgangen af Aaret 1905, hidsættes omstaaende Sammenstilling over Længder og Omkostninger i Henhold til de foreliggende Femaarsberetninger.

Det vil deraf sees at den fremdeles er stigende særlig forsaavidt angaar den kommunale Nybygning og Vedligeholdet, hvilket sidste har været stærkest i sidste Femaar, medens Stigningen iøvrigt falder størst i Femaaret 1896—1900.

Femaarsperioden.	Oparbeidet Kjørevei.			Omkostninger.						
				Til Nybygning.					3 Vedligehold.	Sum til Veivæsenet ialt.
				1. Af Staten exkl. Distriktsbidrag.	2. Af Kommunen og Amtsveifondet.			Sum		
	Hovedvei.	Bygdevei.	Sum.		Distriktsbidrag til Hovedvei. a)	Udgift til kommunale Veie. b)	Sum 2 a + b	1 + 2		1 + 2 + 3
	km.	km.	km.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1876—1880	61.5	22.0	83.5	221 669	45 526	17 421	62 947	284 616	77 932	362 548
1881—1885	67.4	42.2	109.6	238 068	52 729	30 571	83 300	321 368	79 560	400 928
1886—1890	92.5	69.4	161.9	384 622	99 590	74 988	174 578	559 200	97 211	656 411
1891—1895	96.5	143.3	239.8	432 883	139 081	163 254	302 335	735 218	123 768	858 986
1896—1900	127.5	168.2	295.7	625 911	189 145	296 471	485 616	1 111 527	162 764	1 274 291
1901—1905	127.4	175.1	302.5	649 498	205 603	333 993	539 596	1 189 094	228 966	1 418 060

Tabel I (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1901—1905).

Veianlæg, udførte og under Arbeide for Statsmidler med Distriktsbidrag i Femaaret 1901—1905.

Herred.		Veianlæggets Navn.	Udført løbende Meter.						Maximumsstigning.	Kjørebredde.	Til Arbeidet er medgaaet.	Distriktsbidrag.	
			Ny Vei.	Omlægning.	Hovedvei.	Bygdevei.	Kjørevei.	Vintervei.				Kvotadel.	Kr.
										Meter.	Kr.		
Vega	1.	Bro over Bøvalen	340	-	-	340	340	-	1/15	2.5—3.75	709	0	-
Brønnøy	2.	Mosheim—Berg	20 532	-	20 532	-	20 532	-	1/20	2 5—4	120 813	1/4	30 203
Velfjord	3.	Hegge—Lisjøen	620	-	-	620	-	620	0	—	3 600	1/10	360
Stamnes	4.	Leland—Leinesodden	5 906	-	5 906	-	5 906	-	1/15	2.5—4	31 702	1/4	7 925
Do.	5.	Leland—Leren	5 739	-	5 739	-	5 739	-	1/12	2.5—4	41 571	1/4	10 392
Vefsen	6.	Kulstadbro—Utnes	9 063	1 420	10 483	-	10 483	-	1/20	2.5—3.75	130 690	1/4	32 517
Hatfjelldalen	7.	Bro over Unkerelven	880	-	880	-	880	-	0	2.5—4	24 545	1/10	2 455
Hemnes	8.	Hemnes—Korgen	-	-	-	-	-	-	1/15	2.5—2.6 3.75—4.0	4 903	1/4	490
Do.	9.	Korgen—Reinaamo	890	-	890	-	890	-	1/15	2.5—2.6 3.0—3.75	30 597	1/5	6 119
Nesna	10.	Bro over Bardalselv	140	-	140	-	140	-	0	2.5—2.6—3.75	16 669	1/4	4 267
Bodin	11.	Bodø—Myklebostad	37	-	37	-	37	-	1/15	2.5—4.—6	314	1/4	79
Do.	12.	Bodø—Kvalvaag	-	12 314	12 314	-	12 314	-	1/20	2.5—2.6 4.0—4.5—5	92 347	1/4	23 087
Fauske	13.	Fauske—Kosmo	-	-	-	-	-	-	0	—	358	1/4	89
Do.	14.	Bro over Laxelven	128	-	128	-	128	-	0	2.6	11 140	3/8	4 177
Hamarøy	15.	Skutvik—Tranøy	30 586	-	30 586	-	30 586	-	1/15	2.5—3.75—4	122 536	1/4	30 634

Beiarn	16.	Bro over Beiarnelven	300	-	300	-	300	-	1/15	2.5—2.6—4	9 112	1/4	2 275
Evenes	17.	Evenes—Amtsgrænsen	10 833	-	10 833	-	10 833	-	1/14	2,5—2.6	57 600	1/5	11 520
Lødingen	18.	Amtsgrænsen—Fjelddal								3.5—3.75			
Ankenes	19.	Bro over Elvegaardselv [3]	220	-	220	-	220	-		2.5—2.6—4	19 736	1/4	4 934
		Maarsund—Eidet	303	-	303	-	303	-					
		Sidelinje til Skagen	30	-	30	-	30	-					
		Ramberg—Vea—											
Bø	20.	Strømme	4 264	-	4 264	-	4 264	-		2.5—3.75	12 200	1/4	3 050
		Sidelinje til Strømsjøen	464	-	464	-	464	-		3.75	2 175	1/4	584
Dverberg	21.	Risøyhavn—Andenes	23 385	-	23 385	-	23 385	-	1/20	2.5—2.6	121 784	1/4	30 446
										3.75—4.0			
	I Femaaret 1901—1905		114 660	13 734	127 434	960	127 774	620			855 101		205 603
	- — 1896—1900		105 332	22 152	118 402	300	105 056	-			815 056		189 145
	- — 1891—1895		62 331	34 199	62 331	-	62 536	-			571 964		139 081
	- — 1886—1890		50 765	43 708	50 765	-	85 083	2 040			484 212		99 590

[1]) 29 m. Brobane. [2]) 28 m. Brobane. [3]) 22 m. Brobane.

Tabel II (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1901—1905).

Veianlæg udført og under Arbeide for Kommunens Regning med eller uden Bidrag af Amtsveifondet eller Private i Femaaret 1901—1905 efter Opgave fra Ordførerne.

Herred.	Udført m. Kjørevei.		Medgaaet til Arbeidet.				I Udgiften indgaar Amts-veifonds-bidrag 1901—1905.	Til Nybygning medgik i Femaaret 1896—1900.
	Ny-bygning.	Om-bygning.	Kontant.	Naturalarbeider.		Ialt i 1901—1905.		
				Dage.	Værdi.			
			Kr.		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Bindalen	547	1 140	2 088	320	694	2 782	1 300	-
Vik	475	800	2 392	93	186	2 578	1 450	9 642
Brønnøy	-	-	-	-	-	-	-	-
Vega	2 600	-	2 468	180	621	3 089	1 150	11 278
Velfjord	1 670	200	2 413	503	1 078	3 491	1 300	2 966
Tjøtta	4 922	-	4 331	127	399	4 730	1 600	9 406
Alstahaug	2 902	-	4 711	157	380	5 091	1 400	6 989
Stamnes	3 642	-	4 130	352	869	4 999	1 800	2 440
Herøy	1 375	-	1 872	90	376	2 248	1 000	3 517
Vefsen	2 914	-	6 049	161	511	6 560	2 000	13 928
Hatfjelldalen	3 380	-	2 777	569	1 018	3 795	1 300	4 223
Mo	7 610	1 040	18 526	283	568	19 094	2 450	5 149
Hemnes	2 495	2 400	5 601	2 280	4 790	10 391	2 300	9 591
Nesna	3 540	-	9 488	1 922	4 099	13 587	2 700	22 739
Dønnes	4 871	-	2 367	1 071	2 850	5 217	1 200	5 360
Lurøy	5 759	40	6 777	965	2 514	9 291	2 800	4 295
Træna	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødøy	-	-	-	-	-	-	-	-
Meløy	2 244	-	5 467	742	1 887	7 354	2 500	1 382
Gildeskaal	6 870	-	8 422	1 255	2 963	11 385	3 400	14 456

Beiarn	250	-	788	52	104	892	300	-
Saltdalen	-	1 280	6 282	855	1 950	8 232	2 200	6 755
Fauske	9 407	300	6 312	69	452	6 764	200	18 991
Skjerstad	891	-	7 619	1 504	3 113	10 732	2 000	
Bodin	5 601	-	5 904	1 892	4 206	10 110	2 200	9 722
Sørfold	-	-	-	-	-	-	-	-
Nordfold	1 940	-	3 810	1 748	4 098	7 908	2 900	567
Kjerringøy	480	-						
Ledingen	3 270	-	6 486	467	1 065	7 551	2 200	1 581
Steigen	1 780	2 790	4 099	250	719	4 818	1 500	7 404
Hamarøy	1 720	-	1 730	588	1 184	2 914	800	-
Tysfjord	-	-	-	-	-	-	-	-
Lødingen	1 550	-	2 632	863	2 141	4 773	1 600	4 390
Evenes	16 548	425	22 639	373	794	23 433	4 200	23 628
Ankenes	18 537	1 400	42 573	893	1 950	44 523	4 400	30 636
Værøy og Røst	-	-	-	-	-	-	-	-
Flakstad	2 657	-	6 563	141	383	6 946	2 100	6 283
Buksnes	2 925	-	3 956	1 559	3 118	7 074	2 000	5 044
Borge og	6 072	1 000	2 055	4 879	11 391	13 446	1 050	16 321
Valberg	2 352	-	3 096	1 777	3 578	6 674	1 400	
Gimsøy	5 070	-	4 070	3 793	7 764	11 834	3 000	3 764
Vaagan	1 190	-	3 775	235	488	4 263	1 200	1 054
Hadsel	8 387	-	9 994	2 447	4 931	14 925	2 700	10 525
Bø	4 170	-	7 666	104	732	8 398	2 500	12 037
Sortland	3 810	-	4 208	305	886	5 094	1 400	6 013
Øksnes	940	-	234	187	374	608	200	145
Dverberg	3 955	-	5 708	249	691	6 399	2 000	4 250
I Femaaret 1901—1905	161 318	12 815	252 078	36 300	81 915	333 993	75 700	-
- — 1896—1900	160 517	7 680	229 024	34 016	67 447	296 471	75 300	296 471
- — 1891—1895	138 076	5 334	127 650	19 383	35 604	163 254	54 600	-
- — 1886—1890	69 371	-	57 699	11 113	17 289	74 988	10 300	-

Tabel III (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1901—1905).

Udgifter til Vedligehold samt til det kommunale Veivæsen ialt i Femaaret 1901—1905.

Herred.	Medgaaet til Vedligehold.				Nybygning 1901—1905. (kfr. Tabel II.)	Ialt medgaaet til det kommunale Veivæsen 1901—1905.
	1896—1900.	1901—1905.				
		Kontant.	Værdi af Naturalarbeide.	Sum.		
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtskommunen	12 112	18 919		18 919	-	18 919
Bindalen	2 296	1 636	-	1 636	2 782	4 418
Vik	8 039	2 145	3 600	5 745	2 578	8 323
Brønnøy		3 017	800	3 817	-	3 817
Vega	5 808	8 857	-	8 857	3 089	11 946
Velfjord	562	935	200	1 135	3 491	4 626
Alstahaug	6 015	4 783	-	4 783	5 091	9 874
Stamnes		4 803	-	4 803	4 999	9 802
Tjøtta	-	-	-	-	4 730	4 730
Herøy	-	-	-	-	2 248	2 248
Vefsen	36 695	41 502	-	41 502	6 560	48 062
Hatfjelldalen	3 979	2 651	1 023	3 674	3 795	7 469
Hemnes	5 746	8 436	-	8 436	10 391	18 827
Mo	11 839	23 561	-	23 561	19 094	42 655
Nesna	234	1 129	51	1 180	13 587	14 767
Dønnes	-	-	-	-	5 217	5 217
Lurøy	-	48	-	48	9 291	9 339
Træna	-	-	-	-	-	-
Rødøy	-	-	-	-	-	-
Meløy	86	-	-	-	7 354	7 354
Gildeskaal	-	831	-	831	11 385	12 216

Beiarn	5 579	702	4 894	5 596	892	6 488
Saltdalen	3 456	4 267	2 473	6 740	8 232	14 972
Fauske	5 781	12 930	-	12 930	6 764	19 694
Skjerstad		1 631	-	1 631	10 732	12 363
Sørfold	740	588	-	588	-	588
Bodin	8 183	5 631	-	5 631	10 110	15 741
Nordfold	-	-	-	-	7 908	7 908
Kjerringøy						
Ledingen	6 659	437	1 329	1 766	7 551	9 317
Steigen		1 762	5 392	7 154	4 818	11 972
Hamarøy	307	-	-	-	2 914	2 914
Tysfjord	-	-	-	-	-	-
Lødingen	1 170	397	12	409	4 773	5 182
Evenes	814	3 004	-	3 004	23 433	26 437
Ankenes	600	1 777	325	2 102	44 523	46 625
Værøy og Røst	50	-	-	-	-	-
Flakstad	726	1 114	-	1 114	6 946	8 060
Buksnes	5 095	9 377	-	9 377	7 074	16 451
Borge og	3 260	4 452	3 857	8 309	13 446	21 755
Valberg		-	-	-	6 674	6 674
Gimsøy	-	-	-	-	11 834	11 834
Vaagan	1 342	1 785	-	1 785	4 263	6 048
Hadsel	17 251	6 195	14 700	20 895	14 925	35 820
Bø	153	2 558	-	2 558	8 398	10 956
Sortland	5 946	7 024	-	7 024	5 094	12 118
Øksnes	931	743	270	1 013	608	1 621
Dverberg	1 310	413	-	413	6 399	6 812
I Femaaret 1901—1905	-	190 040	38 926	228 966	333 993	562 959
- — 1896—1900	162 764	129 668	33 096	162 764	296 471	459 235
- — 1891—1895	123 768	95 695	28 073	123 768	163 254	287 022
- — 1886—1890	97 211	74 746	22 465	97 211	74 988	172 199

Tabel IV (ad Amtsingeniørens Femaarsberetning 1901—1905).

Fortegnelse

over samtlige Veie i Nordlands Amt ved Udgangen af 1905.

Herred.	Veiens Navn. Fra—til.	Oparbeidet 1. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet 1. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.
		1	2	3	4	5	6	7	8
Bindalen	1. Bindalseidet (Vikestad—Kvænsjø)	-	4 142	-	4 142	4 142	-	-	-
	2. Aanenveien	-	5 405	-	5 405	5 405	-	-	-
	3. Solstadveien	-	676	-	676	676	-	-	-
	4. Kolbottenveien	-	3 933	3 933	-	-	-	3 933	-
	5. Gangstø—Vassaas	-	1 250	-	1 250	1 250	-	-	-
	6. Vikestad—Kalvolden	-	547	-	547	547	-	-	15 953
Vik	1. Sund—Vik—Baustadstrømmen	100	21 783	21 883	-	21 883	-	-	-
	2. Aanvik—Vik	-	4 556	-	4 556	4 556	-	-	-
	3. Braksjø—Trøan	-	1 862	-	1 862	1 862	-	-	-
	4. Mardal—Vik	-	1 631	-	1 631	1 631	-	-	-
	5. Sømnes—Baustadhammeren	-	3 041	-	3 041	3 041	-	-	32 973
Brønnøy	1. Brønnøy—Lendingen	-	570	-	570	570	-	-	-
	2. Skille—Eidet	-	4 580	-	4 580	4 580	-	-	-
	3. Torgveien	-	1 498	-	1 498	1 498	-	-	-
	4. Krogneskleven	-	355	-	355	355	-	-	-
	5. Brønnøy—Salhus—Tilrum—Hornsjøen	-	14 632	-	14 632	14 632	-	-	-
	6. Toft—Nordhus—Torget	-	8 053	-	8 053	8 053	-	-	-
	7. Mosheim—Berg	23 262	-	23 262	-	23 262	-	-	52 950
Vega	1. Rørøen—Vallaosen	9 924	-	9 924	-	9 924	-	-	-
	2. Gladstad—Vegsten	-	2 700	-	2 700	2 700	-	-	-
	3. Ferset—Vika	-	9 460	-	9 460	9 460	-	-	-
	4. Vika—Eidem	-	2 232	-	2 232	2 232	-	-	-

	5. Vegsten—Hongset	-	3 195	-	3 195	3 195	-	-	-
	6. Grøtland—Holand	-	2 919	-	2 919	2 919	-	-	-
	7. Vallaosen—Synsvold	-	2 975	-	2 975	2 975	-	-	-
	8. Grimsø—Igerø	550	4 992	-	5 542	5 542	-	-	-
	9. Rørø—Kjul	-	4 220	-	4 220	4 220	-	-	43 167
Vel ord	1. Hommelstø—Flatmo	15 419	-	15 419	-	15 419	-	-	-
	2. Nøstvik—Hegge med Sidelinjer	-	3 732	-	3 732	3 732	-	-	-
	3. Hegge—Brataas	-	3 550	-	3 550	3 550	-	-	-
	4. Hegge—Lisjøen	620	-	-	620	-	-	620	-
	5. Meby—Langfjord	-	170	-	170	170	-	-	23 491
Tjøtta	1. Tjøtta—Offersø	-	4 906	-	4 906	4 906	-	-	-
	2. Veie paa Mindlandet	-	2 519	-	2 519	2 519	-	-	-
	3. Stokke—Moen	-	1 270	-	1 270	1 270	-	-	-
	4. Høiholm—Forvik	-	10 700	-	10 700	10 700	-	-	-
	5. Oplandsbygdveien	-	1 400	-	1 400	1 400	-	-	20 795
Alstahaug	1. Alstahaug—Sandnessjøen	15 167	3 764	18 931	-	18 931	-	-	-
	2. Alstahaug—Hamnes	-	7 452	-	7 452	7 452	-	-	-
	3. Østbø—Blomsø	-	1 300	-	1 300	1 300	-	-	27 683
Stamnes	1. Leland—Leinesodden	14 506	-	14 506	-	14 506	-	-	-
	2. Leland—Leren	5 739	-	5 739	-	5 739	-	-	-
	3. Meisfjord—Angersnes	-	4 772	-	4 772	4 772	-	-	25 017
Herøy	1. Hølen—Nordvik	-	1 615	-	1 615	1 615	-	-	-
	2. Sildvalen—Kippervik	-	1 310	-	1 310	1 310	-	-	2 925
Vefsen	1. Mosjøen—Rynes—Drevjen	14 726	-	14 726	-	14 726	-	-	-
	2. Mosjøen—Fellingfors	41 407	-	41 407	-	41 407	-	-	-
	3. Fellingfors—Storvasbæk	22 140	-	22 140	-	22 140	-	-	-
	4. Dalenget—Angermo	24 587	2 500	27 087	-	27 087	-	-	-
	5. Skotsmyr—Dølebro	-	3 200	-	3 200	3 200	-	-	-
	6. Mo—Skog—Rosvold	-	2 274	-	2 274	2 274	-	-	-
	7. Forsjord—Forsen	-	63	-	63	63	-	-	-
	8. Forsjord—Fellingfors	-	2 823	-	2 823	-	2 823	-	-
	9. Baaaga Bro—Forsmo—Nilsskog	-	13 380	-	13 380	13 380	-	-	-
	10. Skjerven Bro—Moldremmen	-	9 847	-	9 847	9 847	-	-	-
	11. Strøm—Herringen	-	2 000	-	2 000	2 000	-	-	138 947

Tabel IV (Forts.).

Herred.	Veiens Navn. Fra—til.	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.
		1	2	3	4	5	6	7	8
Hatfjelldalen.....	1. Storvasbæk—Hatfjelldalen	17 614	-	17 614	-	17 614	-	-	-
	2. Hatfjelldalen—Tärna	29 546	1 454	31 000	-	1 559	100	29 341	-
	3. I Susendalen.....	-	2 922	-	2 922	-	2 922	-	-
	4. I Skolmodalen	-	14 000	-	14 000	-	-	14 000	-
	5. Hatfjelldalen-Bjerkaaselv-Røsvand	-	9 266	-	9 266	9 266	-	-	-
	6. Hatfjelldalen—Valmaas.....	-	6 545	-	6 545	-	6 545	-	-
	7. Fiskløselv—Granmo—Sjaavik.....	-	3 940	-	3 940	-	3 755	185	-
	8. Bro over Unkerelven	880	-	880	-	880	-	-	-
	9. Unkervand—Brænna.....	-	380	-	380	380	-	-	86 547
	I Søndre Helgeland Fogderi	236 187	234 261	268 451	201 997	406 224	16 145	48 079	470 448
Hemnes	1. Sjoneidet	2 306	309	2 615	-	2 615	-	-	-
	2. Hemnes—Korgen.....	30 301	-	30 301	-	30 301	-	-	-
	3. Bjerkadalsveien	-	8 643	-	8 643	1 240	7 403	-	-
	4. Lerskarveien.....	-	11 293	-	11 293	4 230	7 013	-	-
	5. Brygfjelldalsveien	-	11 293	-	11 293	-	11 293	-	-
	6. Elsfjord—Angermo	13 668	-	13 668	-	13 668	-	-	-
	7. Steinmoveien.....	-	2 510	-	2 510	-	2 510	-	-
	8. Drevatsveien	-	8 981	-	8 981	3 915	5 066	-	-
	9. Flatmoveien.....	-	3 764	-	3 764	-	3 764	-	-
	10. Lervikveien.....	-	6 000	-	6 000	-	6 000	-	-
	11. Faldet—Rølielv	-	2 700	-	2 700	2 700	-	-	-
	12. Korgen—Reinaamo	890	-	890	-	890	-	-	102 658
Mo.....	1. Langvandet—Storvolden	14 118	56 195	55 000	15 313	70 313	-	-	-
	2. Mo—Tveraanes.....	-	2 823	2 823	-	2 823	-	-	-
	3. Veiskillet Moheien—Uman—Rigsgrænsen.....	41 910	-	41 910	-	39 515	-	2 395	-

	4. I Grønfjelldalen	3 900	6 590	3 900	6 590	10 490	-	-	-
	5. I Plurdalen	690	1 847	-	2 537	2 537	-	-	-
	6. Bosmo—Storalteren	-	3 200	-	3 200	3 200	-	-	-
	7. Mo—Toraanes	-	910	-	910	910	-	-	132 183
Nesna	1. Sjoneidet	2 306	-	2 306	-	2 306	-	-	-
	2. Nesna—Longset—Fransvik	90	12 212	-	12 302	12 302	-	-	-
	3. Nesna—Strand	-	6 312	-	6 312	6 312	-	-	-
	4. Jegtstrand—Myklebostad	-	1 270	-	1 270	1 270	-	-	-
	5. Bardal—Vasdal	140	5 360	140	5 360	5 500	-	-	27 690
Dønnes	1. Dønnes—Glein—Skei med Sidelinje til Titternes	-	14 648	-	14 648	14 648	-	-	14 648
Lurøy	1. Lurøy—Onøy	178	3 204	178	3 204	3 382	-	-	-
	2. Vei langs Aldersundet	-	3 382	-	3 382	3 382	-	-	6 764
Træna	—	-	-	-	-	-	-	-	-
Rødøy	—	-	-	-	-	-	-	-	-
Meløy	1. Meløyskagen—Sørsjøen	-	2 610	-	2 610	2 610	-	-	-
	2. Moen—Marken	-	3 444	-	3 444	3 444	-	-	6 054
	I Nordre Helgeland Fogderi	110 497	179 500	153 731	136 266	244 503	43 099	2 395	289 997
Gildeskaal	1. Sund—Indyr	-	5 250	-	5 250	5 250	-	-	-
	2. Horsdal—Maarnes	-	6 530	-	6 530	6 530	-	-	-
	3. Skaalsvik—Ertenvaag	-	2 740	-	2 740	2 740	-	-	14 520
Beiarn	1. Tvervik—Arstad	776	2 047	776	2 047	-	-	2 823	-
	2. Moldjord—Osbak	-	22 900	-	22 900	22 900	-	-	-
	3. Strand—Hestaaen—Rengaard	1 543	26 690	1 543	26 690	28 233	-	-	-
	4. Rengaard—Stormyrhals	-	5 647	-	5 647	-	5 647	-	-
	5. Bro over Beiarnelven med tilst. Vei	300	-	300	-	300	-	-	-
	6. Tvervik—Expeditionshuset	-	250	-	250	250	-	-	60 153
Saltdalen	1. Rognan—Bleiknes	824	29 484	30 308	-	30 308	-	-	-
	2. Junkerdalsuren	5 364	-	5 364	-	5 364	-	-	-
	3. Solvaagli—Rigsgrænsen	16 022	2 938	18 960	-	-	-	18 960	-
	4. Evenesdalen	-	8 470	-	8 470	-	-	8 470	-

Tabel IV (Forts.).

Herred.	Veiens Navn Fra—til.	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m.
		1	2	3	4	5	6	7	8
Saltdalen (Forts.)..	5. Saltdalselv—Vasbotten	-	2 510	-	2 510	2 510	-	-	-
	6. Bleiknes—Junkerdalsur	13 070	-	13 070	-	13 070	-	-	78 682
Fauske	1. Fauske—Sørfoldgr. ved Kvitblik..	12 524	-	12 524	-	12 524	-	-	-
	2. Fauske—Kosmo	26 450	-	26 450	-	26 450	-	-	-
	3. Fauske—Fineide.....	-	3 020	-	3 020	3 020	-	-	-
	4. Leivset--Fineide	-	2 270	-	2 270	2 270	-	-	-
	5. Rødaas—Grønaas.....	-	1 366	-	1 366	1 366	-	-	-
	6. Erikstadveien	-	300	-	300	300	-	-	-
	7. Baadsvikveien.....	-	100	-	100	100	-	-	-
	8. Kosmo—Østerkløft	-	4 539	-	4 539	4 539	-	-	-
	9. Kosmo—Bringsli	128	1 282	128	1 282	1 410	-	-	51 979
Skjerstad	1. Nupen—Misvær—Brekke.....	-	13 487	-	13 487	13 487	-	-	-
.	2. Bodin gr.—Vaagan	2 670	-	2 670	-	2 670	-	-	-
	3. Vei gjennem Stapuren.....	-	100	-	100	100	-	-	-
	4 Naurstad—Bodin gr. ved Holand .	-	2 820	-	2 820	2 820	-	-	19 077
Bodin	1. Bodø—Kvalvaag—Skjerstad gr. ..	21 924	-	21 924	-	21 924	-	-	-
	2. Sidevei til Alstad	-	1 100	-	1 100	1 100	-	-	-
	3. Kapstø—Strømmens Kirke	-	1 200	-	1 200	1 200	-	-	-
	4. Bodø—Myklebostad.....	12 587	-	12 587	-	12 587	-	-	-
	5. Løding—Skaalbones.....	-	6 520	-	6 520	6 520	-	-	-
	6. Strøm—Seivaag	-	4 504	-	4 504	4 504	-	-	-
	7. Skjerstad gr. ved Holand--Hovedveien.....	-	1 600	-	1 600	1 600	-	-	- 49 435
Sørfold	1. Fauske gr. ved Kvitblik—Djupvik	2 314	-	2 314	-	2 314	-	-	-
	2. Røsvik—Haakjærringnes.....	-	1 000	-	1 000	1 000	-	-	3 314

Kjerringøy	1. Vei over Fjæreaasen	-	480	-	480	480	-	-	480
Nordfold	1. Breivik—Laukvik	-	2 740	-	2 740	2 740	-	-	2 740
Ledingen	1. Lervikbogen—Leines	-	29 922	-	29 922	29 922	-	-	-
	2. Nordskot—Saursfjord	-	8 711	-	8 711	8 711	-	-	-
	3. Morø—Lund	-	920	-	920	920	-	-	39 553
Steigen	1. Hakvaag—Steigen—Skagstad—Hammerbotn	-	34 899	-	34 899	34 899	-	-	-
	2. Lervikbogen—Kvalnes	-	10 332	-	10 332	10 332	-	-	-
	3. Skjenaust—Underaas	-	5 460	-	5 460	5 460	-	-	-
	4. Stensland—Dyping	-	400	-	400	400	-	-	-
	5. Laukbak—Skotsfjord	-	450	-	450	450	-	-	51 541
Hamarøy									-
	1. Skautnes—Uteide	-	2 800	-	2 800	2 800	-	-	-
	2. Uteide—Uteidesjøen	-	930	-	930	930	-	-	-
	3. Skutvik—Tranøy	32 796	-	32 796	-	32 796	-	-	-
	4. Nedreeidet i Sagfjorden	-	670	-	670	670	-	-	-
	5. Hamsund—Fitje	-	1 050	-	1 050	1 050	-	-	38 246
Tysfjorden	—	-	-	-	-	-	-	-	-
									-
Lødingen	1. Kalvolden—Nes	5 298	-	5 298	-	5 298	-	-	-
	2. Lødinghavn—Kalvolden	-	575	575	-	575	-	-	-
	3. Rindbø—Øksnes	-	3 900	-	3 900	3 900	-	-	-
	4. Fjelldal—Ramstad	-	1 100	-	1 100	1 100	-	-	-
	5. Forsaa—Evenes gr. ved Ivarsjorden	-	20	-	20	20	-	-	-
	6. Amtsgrænsen ved Landsholmen—Fjelldal	2 910	-	2 910	-	2 910	-	-	13 803
									-
Evenes	1. Evenes—Skar	-	4 665	-	4 665	4 665	-	-	-
	2. Liland—Østervik	-	10 564	-	10 564	10 564	-	-	-
	3. Sidelinje til Osmarken	-	6 878	-	6 878	6 878	-	-	-
	4. Rønelv—Raanvand	-	1 971	-	1 971	1 971	-	-	-
	5. Ballangen—Dypaas	-	7 533	-	7 533	7 533	-	-	-
	6. Sidelinje til Kalvaas	-	2 220	-	2 220	2 220	-	-	-
	7. Hamnes—Ballangen	-	12 969	-	12 969	12 969	-	-	-
	8. Sidelinje til Tjellemark	-	2 055	-	2 055	2 055	-	-	-
	9. Liland—Evenes	9 340	-	9 340	-	9 340	-	-	-
	10. Lavangseidet	7 932	-	7 932	-	7 932	-	-	-
	11. Saltvikkleven	-	52	-	52	52	-	-	66 179

Tabel IV (Forts.).

Herred.	Veiens Navn. Fra—til.	Oparbeidet i m. af Staten med og uden Distriktsbidrag.	Oparbeidet i m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hovedvei. m.	Bygdevei. m.	Kjørevei. m.	Ridevei. m.	Vintervei. m.	Sum herredsvis. m
		1	2	3	4	5	6	7	8
Ankenes	1. Bakkejord—Bjerkvik—Harjangsmark	220	13 593	220	13 593	13 813	-	-	-
	2. I Haavikdalen	-	10 352	-	10 352	10 352	-	-	-
	3. Elvegaard—Bogholmen (Skjommarken)	-	8 475	-	8 475	8 475	-	-	-
	4. Skjomnes—Ankenes	-	7 825	-	7 825	7 825	-	-	-
	5. Beisfjordveien	-	210	-	210	210	-	-	-
	6. Fremkomst i Veggen	-	200	-	200	-	200	-	40 875
	I Salten Fogderi	174 992	355 585	207 989	322 588	494 477	5 847	30 253	530 577
Værøy og Røst	1. Nordland—Sørland	-	3 764	-	3 764	-	3 764	-	3 764
Flakstad	1. Flakstad—Ramberg	-	4 750	-	4 750	4 750	-	-	-
	2. Vareide—Nap	-	5 077	-	5 077	5 077	-	-	9 827
Buksnes	1. Farstad—Balstad	17 265	-	17 265	-	17 265	-	-	-
	2. Leknes—Stamsund	15 264	-	15 264	-	15 264	-	-	-
	3. Fygle—Sennesvik	7 250	-	7 250	-	7 250	-	-	-
	4. Haukland—Ytterkleiv	-	3 055	-	3 055	3 055	-	-	-
	5. Skifjord—Kangerur	-	2 120	-	2 120	2 120	-	-	44 954
Borge	1. Farstad—Borgefjord	9 077	-	9 077	-	9 077	-	-	-
	2. Liland—Tangstad	-	6 227	-	6 227	6 227	-	-	-
	3. Hagevaag—Eggum	-	8 397	-	8 397	8 397	-	-	-
	4. Val—Kvalnes—Knutstad—Sjursbakken	-	13 545	-	13 545	13 545	-	-	-
	5. Undstad—Saupstad	-	3 048	-	3 048	3 048	-	-	-
	6. Skjelstrøm—Li	-	1 327	-	1 327	1 327	-	-	-

	7. Bøstad—Vagleelv med Sidelinje til Vaag og Vestresand	13 931	-	13 931	-	13 931	-	-	-
	8. Biskopsjorden—Bakjord	-	2 371	-	2 371	2 371	-	-	-
	9. Valberg—Skokkelvik	-	270	-	270	270	-	-	-
	10. Dal—Moland	-	1 690	-	1 690	1 690	-	-	59 883
Gimsøy	1. Laukvik—Delp	-	3 240	-	3 240	3 240	-	-	-
	2. Barstrand—Vik	-	3 275	-	3 275	3 275	-	-	6 515
Vaagan	1. Higravseidet	1 568	-	1 568	-	1 568	-	-	-
	2. Osan—Kabelvaag	3 807	-	3 807	-	3 807	-	-	-
	3. Kabelvaag—Kirkevaag—Oscarsvei	-	376	376	-	376	-	-	-
	4. Holand—Digermulen	-	1 760	1 760	-	1 760	-	-	7 511
Hadsel	1. Risebro—Kvalsøbogen	27 641	1 120	27 641	1 120	28 761	-	-	-
	2. Stokmarknes—Hokland	5 050	21 614	26 664	-	26 664	-	-	-
	3. Higravseidet	1 279	-	1 279	-	1 279	-	-	-
	4. Hokland—Rørvik	-	7 550	-	7 550	7 550	-	-	-
	5. Kvitnes—Hennes—Kaljord	-	8 750	-	8 750	8 750	-	-	-
	6. Romseteidet	5 067	-	5 067	-	5 067	-	-	-
	7. Bygdenes—Frøskeland	2 556	-	2 556	-	2 556	-	-	-
	8. Stokmarknes—Rørvik	-	14 930	-	14 930	14 930	-	-	-
	9. Hovedveien—Kvalsøy	-	200	-	200	200	-	-	-
	10. Strandlandsveifn	-	5 966	-	5 966	5 966	-	-	-
	11. Kvitnes—Fiskøjord	-	3 041	-	3 041	3 041	-	-	104 764
Bø	1. Bø—Vinje	-	4 066	-	4 066	-	4 066	-	-
	2. Møarsund—Eidet	21 682	-	21 682	-	21 682	-	-	-
	3. Maarsund—Ramberg	-	5 910	-	5 910	5 910	-	-	-
	4. Ramberg—Vea—Strømme	10 140	-	10 140	-	10 140	-	-	-
	5. Sidelinje til Skagen	1 230	-	1 230	-	1 230	-	-	-
	6. Sidelinje til Strømsjøen	464	-	464	-	464	-	-	-
	7 a. Strømme—Søberg	-	3 223	-	3 223	3 223	-	-	-
	7 b. Søbergveien—Skaarvaag	-	1 540	-	1 540	1 540	-	-	-
	8. Holsjøleitet—Hole—Lynghaugen	-	1 090	-	1 090	1 090	-	-	-
	9. Pollen—Uvaag	-	1 860	-	1 860	1 860	-	-	51 205
Sortland	1. Risebro—Bygdenes—Hadsel gr.	10 108	16 155	26 263	-	26 263	-	-	-
	2. Broer ved Osvold- og Kjerringnes-elv	250	-	250	-	250	-	-	-
	3. Viksbroen—Vik	-	1 762	-	1 762	1 762	-	-	-
	4. Kringelen—Sigerfjord	-	11 931	-	11 931	11 931	-	-	40 206

Tabel IV (Forts.).

Herred.	Veiens Navn. Fra til.	Oparbeidet l. m. af Staten med og uden Distriktsbidrag	Oparbeidet l. m. af Kommunen med og uden Bidrag af Amtet eller Private.	Hoved. vei. m.	Bygde-vei. m.	Kjøre-vei. m.	Ride-vei. m.	Vinter-vei. m.	Sum herredsvis. m.
		1	2	3	4	5	6	7	8
Øksnes	1. Skjelfjordeidet	1 426	-	1 426	-	1 426	-	-	-
	2. Romseteidet	2 250	-	2 250	-	2 250	-	-	-
	3. Hellsand—Breistrand	-	2 947	-	2 947	2 947	-	-	-
	4. Lifjordeidet	-	940	-	940	940	-	-	7 563
Dverberg	1. Dverberg—Myre	-	1 444	-	1 444	1 444	-	-	-
	2. 3 Broer Andenes—Bleik	250	-	250	-	250	-	-	-
	3. Risøyhavn—Andenes	43 101	-	43 101	-	43 101	-	-	-
	4. Hovedveien—Bjørnskinn—Kobberdals Bro	-	5 715	-	5 715	5 715	-	-	-
	5. 6 Broer paa Andøen	358	-	358	-	358	-	-	-
	6. Furfjord—Furnes	-	950	-	950	950	-	-	51 818
	I Lofoten og Vesteraalen Fogderi	201 014	186 996	240 919	147 091	380 180	7 830	-	388 010
Sum samtlige Veie i Nordlands Amt ved Udgangen af 1905		722 690	956 342	871 090	807 942	1 525 384	72 921	80 727	1 679 032

Nogen ny Fjeldstue er ikke opført i Femaaret. Driften af de ældre Fjeldstuer har ikke undergaaet nogen Forandring af væsentlig Betydning.

Angaaende Skydsstationerne henvises til nedenstaaende Fortegnelse.

Herred.	Stationens Navn.	Hvortil skydses.	Veilængde. Landevei. Km.	Veilængde. Sjøvei. Km.
	A. Faste Stationer.			
Vefsen	Mosjøen	Fokstad	16	-
		Haukland	11	-
Do.	Haukland	Mosjøen	11	-
		Angermoen	20	-
		Forsmoen	11	-
Do.	Angermoen	Haukland	20	-
		Elsfjord	14	-
Do.	Fokstad	Mosjøen	16	-
		Laksfors	13	-
Do.	Laksfors	Fokstad	13	-
		Fellingfors	13	-
Do.	Fellingfors	Laksfors	13	-
		Kløvimoen	13	-
		Svenningdal øvre	13	-
Do.	Kløvimoen	Fellingfors	13	-
		Hatfjelldalen	25	-
Hatfjelldalen	Hatfjelldalen	Kløvimo	25	-
Hemnes	Elsfjordstraud	Angermo	14	-
		Hemnesberget	20 [1]	14
		Fineide	-	16
Do.	Fineide	Hemnesberget	15	-
		Oldernes	15	-
Do.	Oldernes	Fineide	15	-
Do.	Hemnesberget	Fineide	15	-
		Elsfjorden	-	14
		Utskarpen	-	11
Beiarn	Moldjord	Staupaamo	57	-
		Eggesvik	16 [2]	-
		Tvervik	-	6
Bodin	Mørkved	Hopen	10	-
		Bodø	9	-
Do.	Hopen	Vaagan	7	-
		Mørkved	10	-
Skjerstad	Vaagan	Hopen	7	-
		Stemland	-	16
		Fauske	-	32
Fauske	Fauske	Djupvik	15	-
		Vaagan	-	32
		Skjerstad	-	22
		Rognan	-	20

[1]) Naar der kan skydses over Isen. [2]) Paa Isen naar Fjorden ligger.

Herred.	Stationens Navn.	Hvortil skydses.	Veilængde. Landvei. Km.	Veilængde. Sjøvei. Km.
	B. Tilsigelsesstationer.			
Saltdalen	Rognan	Almendingen	18	-
		Fauske	-	20
Do.	Almendingen	Lerjordfald	12	-
		Rognan	18	-
Sørfold	Djupvik	Fauske	15	-
		Røsvik	-	15
		Kjærringøy	-	54
Kjærringøy	Kjærringøy	Djupvik	-	54
		Røsvik	-	39
		Rørstad	-	25
		Helnes i Leiranger	-	25
		Bodø	-	34

Ofotbanen — fra Narvik til Rigsgrænsen — blev aabnet 15 November 1902. Dens Længde er 42 Km. og Anlægskapitalen androg til Kr. 9 773 000. Den har ingen Betydning for Personbefordring inden Distriktet, men derimod antages den at have ikke liden Betydning for Turisttrafikken.

Angaaende Banens Driftsresultater i de 3 Aar af denne Periode, hvori den har været i Drift, hidsættes følgende Opgaver:

Driftsaar.	Antal Reisende.	Fragtgods.	Indtægter.	Overskud.
		Ton.	Kr.	Kr.
1903	3 539	171 800	263 107	8 936
1904	22 839	1 126 076	853 296	424 071
1905	17 582	1 297 088	905 392	495 608

For Distrikterne vil Banen kunne faa stor Betydning ved de nye Markeder den aabner for Afsætning af Fisk og Landmandsprodukter.

Kommunikationerne tilsjøs — paa Fjordene og langs Kysten — besørges af de 4 i Amtet virkende lokale Dampskibsselskaber: Torghattens, Helgelandske, Saltens og Vesteraalens samt af Bergenske, Nordenfjeldske og Vesteraalens Dampskibsselskabers Kyst- og Hurtigruter.

Af nye Telegraf- og Telefonanlæg er i Femaaret udført:

1.	Telegraflinje:	Foldereid—Nordhorsfjord	21 km.
2.	—	Nordhorsfjord—Sandnessjøen	149 -
3.	Telefonlinje:	Mosjøen—Sandnessjøen	69 -
4.	—	Mosjøen—Mo i Ranen	102 -
5.	—	Søvik i Alstahaug—Skaalvær	23 -
6.	—	Fauske—Røsvik i Sørfold	27 -
7.	—	Bodø—Framnes i Gildeskaal	58 -
8.	—	Indre Kvarøy—Lurøy	14 -
9.	—	Hovsund—Gimsøy	7 -
10.	—	Narvik—Skjomnes	13 -
11.	Bilinje:	Tonnes—Konsvik i Lurøy	7 -
12.	—	Bjerka i Korgen—Oldernes	9 -
13.	—	Sjoneidet—Myklebostad i Nesna	4 -
14.	—	Gladstad—Nes—Valla i Vega	7 -
15.	—	Grimsøy—Ingerøy i Vega	4 -
16.	—	Høliaune—Hommelstø	4 -
17.	—	Halsa -Havnbogen i Meløy	1 -
18.	—	Dalen—Reipaaen i Meløy	5 -
19.	—	Varp—Korsvik i Sagfjorden	2 -
20.	—	til Hustad i Gildeskbal	1 -

Tilsammen 527 km.

I forrige Femaar var Længden 650 km.

Antallet af Rigstelegraf- og Rigstelefonstationer, der i 1900 udgjorde 94, var ved Udgangen af 1905 forøget til 145.

Antallet af Telegrammer til og fra Stationer i Nordland var 16.72 Pct. af Antallet for det hele Land. Det tilsvarende Forhold var i 1900 12.37 Pct.

Der mangler Opgaver over Antallet af private Telefonlinjer. Af saadanne har der ogsaa været anlagt nogle i dette Femaar; saaledes er private Linjer i Bindalen tilknyttet Rigstelefonstationerne.

Postanstalterne er i Femaaret øget fra 245 til 272 og Brevmængden fra 2 567 300 til 3 231 900.

II. Kommunal Husholdning.

Fra den Officielle Statistik hidsættes følgende Opgaver:

	1901.	1905.
Samlet Antal Skatteydere	42 268	41 765
Samlet antagen Formue	42 449 000	49 350 000
Samlet antagen Indtægt	17 668 000	18 157 000
Sum af kommunale Skatter	1 093 000	1 275 000
Antagen Formue pr. Indbygger	290	327
Antagen Indtægt pr. Indbygger	117	120

	1901.	1905.
Samlet Beløb af kommunale Skatter:		
pr. Indbygger	6.77	8.45
- Skatyder	23.64	30.52
- 100 Kr. antagen Formue	2.34	2.58
- 100 - antagen Indtægt	5.78	7.02
- 100 - skatbar Indtægt	9.64	11.16
Herredskommunernes Formue	3 422 000	3 648 000
Do. Laanegjæld	1 740 000	2 013 000

Herredernes Formue bestaar væsentlig af Kirker og Skolehuse. Indtægtsgivende Aktiver forekommer næsten ikke.

Kommunal Erhvervsvirksomhed drives praktisk talt ikke.

Laanegjældens Forøgelse skyldes væsentlig Bygning af Veie og Skolehuse. Der forekommer ogsaa enkelte Kirkelaan. Ikke faa Herreder antages at have stiftet Gjæld gjennem Underskud paa de ordinære Udgifter. Erfaringen viser, at man er tilbøielig til at udligne for lidet, idet man især budgetterer mindre end der trænges til Tab paa Skatter.

Amtskommunens Laanegjæld har i Femaaret holdt sig omtrent uforandret og udgjorde Kr. 311 000.

De bevilgede Udgifter (Netto) er steget fra Kr. 178 000 til Kr. 204 000. Matrikulskatten til Amtet er steget fra Kr. 5.25 til Kr. 6.00 pr. Skyldmark og dens samlede Beløb fra Kr. 91 500 til Kr. 104 500. Det paa Herrederne fordelte Beløp er steget fra Kr. 86 900 til Kr. 100 000.

I 1901 er optaget et Laan i Invalidefondet paa Kr. 120 000 med 30 Aars Afdragstid. Den største Del er anvendt til Indfrielse af ældre midlertidige Laan, hvoraf Kr. 49 400 vedkom Tromsø Stifts Landbrugsskole. Omtrent Kr. 30 000 er tilflydet Beholdningen.

Amtskommunen eier Fiskeværet Henningsvær og Landbrugsskolegaarden Bodøgaard.

Henningsvær indkjøbtes i 1883 for Kr. 242 337.40. Pr. 1 Januar 1901 udgjorde Gjælden Kr. 78 000 og Aktiva Kr. 101 010.22, saaledes at der var et Overskud paa Kr. 23 010.22. Pr. 31 December 1905 var Stillingen:

Aktiva	Kr. 84 884.23
Passiva	- 59 500.00
Overskud...	Kr. 25 384.23

Status for Landbrugsskolegaarden med Huse, Besætning m. v. er første Gang opgjort pr. 31 Mars 1902 saaledes:

Aktiva	Kr. 138 427.00
Passiva (Gjæld)	- 28 940.00
Overskud...	Kr. 109 487.00

Pr. 31 Marts 1905 var Stillingen:

Aktiva	Kr. 145 453.32
Passiva	- 38 747.06
Overskud	Kr. 106 706.26

Vedkommende Nordlands Medicinalfond hidsættes efter Regnskaberne følgende Opgaver:

Aar.	Medicinalafgift.	Amtskommunens Tilskud.	Nettoudgifter.	Laanegjæld.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	58 914	-	96 770	58 000
1902	61 196	-	82 562	94 500
1903	55 116	3 656	70 798	123 000
1904	54 013	7 475	72 789	130 500
1905	34 794	11 434	72 800	159 000

Renter og diverse Indtægter har i Femaaret gjennemsnitlig udgjort Kr. 1 585 pr. Aar.

12. Arbeiderforhold.

Den største Arbeiderbefolkning findes i Fauske og Mo. De fleste af disse Arbeidere er Løsarbeidere, som ofte flytter. Det er kun et Faatal som eier Hus eller Jord. De leier enten af Private eller bor i de ved Værkerne Sulitjelma og Dunderland opførte Arbeiderbarakker. Den store Arbeiderbefolkning i Ankenes i Femaarsperiodens Begyndelse havde sin Aarsag i Ofotbaneanlægget, som færdigbyggedes i 1902.

I de øvrige Distrikter bestaar Arbeiderklassen — selv om der inden Distriktet forekommer Fabrikvirksomhed — hovedsagelig af fast bosiddende Personer, som i Almindelighed eier lidt Jord med paastaaende Huse.

Den almindelige Dagløn paa egen Kost for de forskjellige Arbeidere er for 1905 i Fogderierne opgivet saaledes:

Arbeidets Art.	Søndre Helgeland.	Nordre Helgeland.	Salten.	Lofoten og Vesteraalen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Tømmerhuggere	2.44	3.00	2.33	-
Tømmerkjørere:				
Med Hest	4.50	5.25	4.00	
Uden Hest	2.38	2.75	2.38	
Elvefløderе	3.25	4.00	3.00	

Arbeidets Art.	Søndre Helgeland.	Nordre Helgeland.	Salten.	Lofoten og Vesteraalen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lændsearbeidere	3.50	4.00	-	-
Bergværksarbeidere	3.13	3.50	3.38	3.50
Stenbrydere	2.50	3.33	2.27	3.00
Stenhuggere	2.50	4.00	3.00	3.50
Teglværksarbeidere	-	-	2.90	3.50
Arbeidere ved mekaniske Værksteder	-	4.00	3.75	3.50
Jernstøbere	-	-	3.75	3.50
Skibstømmermænd	2.40	-	-	3.00
Spinderiarbeidere:				
Mænd		-	2.60	2.50
Kvinder		-	1.00	1.00
Væveriarbeidere:				
Mænd		-	2.60	-
Kvinder	-	-	1.00	1.50
Sagbrugsarbeidere	2.83	3.13	3.00	-
Høvleriarbeidere	3.00	3.50	3.00	
Møllearbeidere	2.15	-	3.00	-
Hustømmermænd	2.70	3.16	2.76	3.23
Snedkerarbeidere	2.82	2.96	2.80	3.23
Smedsvende	-	4.00	3.70	3.58
Murersvende	2.00	4.00	5.55	3.35
Skomagersvende	1.33	3.00	-	3.00
Skræddersvende	1.00	3.00	2.00	3.00
Bagersvende	-	3.00	3.17	3.06

Arbeiderforholdene har gjennemgaaende i Femaaret været gode. Arbeidsledighed har saagodtsom ikke forekommet.

Af Arbeiderforeninger er der 3 i Mo nemlig: Bossmo Arbeiderforening, Mo Arbeiderforening og Nordlyset Arbeiderforening, og 1 i Sortland, nemlig Sigerfjord Arbeiderforening.

13 Slutning.

Til Belysning af Distriktets økonomiske Udvikling hidsættes Opgave efter den kommunale Skatteligning over Størrelsen af Formue og Indtægt i hvert Fogderi ved Femaarets Begyndelse og Slutning:

Fogderier.	1900.		1905.	
	Formue.	Indtægt.	Formue.	Indtægt.
Søndre Helgeland	8 536 000	3 448 000	7 856 450	3 288 407
Nordre Helgeland	6 677 000	2 494 000	15 056 930	3 591 513
Salten	14 470 000	6 137 000	13 842 300	6 142 757
Lofoten og Vesteraalen	12 574 000	5 019 000	12 594 630	5 134 040
Tilsammen	42 257 000	17 098 000	49 350 310	18 156 717

Som det af foranstaaende Opgave vil sees, skulde altsaa Formuen inden Amtet i Femaaret været steget med noget over 7 Millioner Kroner og Indtægten noget over 1 Million. Som det vil erfares falder Stigningen væsentlig paa Nordre Helgeland. Dette har vistnok sin væsentlige Aarsak i de store Grubeforetagender i Dunderlandsdalen.

Af Tvangsauktioner er afholdt:

Sorenskriverier.	Over fast Gods.		Over Løsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
Søndre Helgeland	108	129 458.00	202	67 852.00
Nordre Helgeland	42	83 953 10	105	47 014.70
Salten	97	296 779.00	319	72 676.00
Steigen	69	207 765.00	228	50 109.00
Lofoten	359	445 176.35	375	124 629.77
Vesteraalen	147	313 960.87	264	54 182.06
Tilsammen	822	1 477 092.32	1 493	416 463.53
Mod i forrige Femaar	598	1 449 598.00	1 445	480 791.00

Af Udpantninger er afholdt:

Fogderier.	For Skatter.		Andre.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
Søndre Helgeland	15 672	321 615.00	98	8 346.00	15 770	329 961.00
Nordre Helgeland	11 882	252 115.00	2 479	22 952.00	14 361	275 067.00
Salten	24 343	484 290.00	1 802	25 320.00	26 145	509 610.00
Lofoten og Vesteraalen	23 585	543 422.00	248	15 849.00	23 833	559 271.00
Ialt i Amtet	-	-	-	-	80 109	1 673 909.00
Mod i Femaaret 1896—1900	-	-	-	-	65 118	1 084 627.00

Exekutioner androg til:

Fogderier.	Antal.	Beløb.
Søndre Helgeland	1 147	374 788.00
Nordre Helgeland	653	233 051.00
Salten	3 024	795 913.00
Lofoten og Vesteraalen	2 959	746 897.00
Ialt i Amtet	7 783	2 150 649.00
Mod i Femaaret 1896–1900	5 597	1 932 596.00

For Fattigvæsenets Vedkommende meddeles følgende Opgave for 1905:

Af Hovedpersoner understøttedes i Fattigdistrikterne tilsammen 5 211, med en samlet Sum af Kr. 354 555.

Af Fattiggaarde var der i Amtet kun 1 nemlig Herøy Gamlehjem oprettet i 1903.

Af Sparebanker forefandtes ved Femaarets Udgang inden Amtet ialt 28 med en Forvaltningskapital af Kr. 10 699 968, hvoraf Formue Kr. 1 227 954.

Til Sammenligning kan anføres, at der ved Udgangen af 1900 var 24 med Forvaltningskapital Kr. 7 707 302, hvoraf Formue Kr. 940 545. Antallet af Indskydere var ved Udgangen af 1905 23 657 mod i 1900, 17 633.

Sundhedstilstanden inden Amtet kan gjennemgaaende betegnes som brav, men der mangler vistnok endnu adskillig paa Renslighed inden mange af Hjemmene.

B. Byerne.

For disses Vedkommende henvises til de medfølgende Beretninger fra Magistraterne i Kjøbstæderne Bodø og Narvik samt Ladestedet Mosjøen.

Nordlands Amtmandsembede den 11 April 1911.

Omholt.

Beretning

om Kjøbstaden Narviks økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Kjøbstaden Narvik er oprettet fra 1 Januar 1902 i Henhold til Lov af 29 Mai 1901. For Aaret 1901 vil derfor endel Oplysninger vedkommende Stedets Udvikling formentlig blive givet af Amtmanden i den for Amtets Landdistrikt afgivne Femaarsberetning.

Folkemængden inden den Del af det daværende Ankenes Herred, som senere overgik til Kjøbstaden Narvik, udgjorde ved den almindelige Folketælling 3 December 1900 3 023 Mennesker. I Løbet af Aarene 1901 og 1902, medens Anlæg saavel af Jernbanen som Luossavaara—Kirunavaara Aktiebolags store Kaier paagik, steg Folkemængden betydeligt, saa den nogen Tid vistnok var oppe i ca. 5 000.

Med den stigende Folkemængde fulgte en livlig Byggevirksomhed, der varede lige til Murtvangsloven af 19 Mai 1904 traadte i Kraft.

Fra 1904 er — saavidt man kan forstaa — Folkemængden aftaget noget, dog neppe mere end til ca. 4 500. Nogen kommunal Folketælling har ikke været afholdt i Femaarsperioden.

Byens Grænser er fastsat ved Grænseopgangsforretninger afholdt 16, 19, 23 og 28 Oktober samt 4 og 27 November 1901, stadfæstet ved Kgl. Resolution af 3 Januar 1902.

Ordningen af det civile Embedsværk for Byen er ligeledes fastsat ved Kgl. Resolution af 3 Januar 1902. Fra Nytaar 1904 er Byen udskilt fra Ankenes som egen Menighed, og fra samme Tid er der oprettet et residerende Kapellani ved Ofotens Prestegjæld, under hvilket Byen fremdeles hører i geistlig Henseende.

I Aarene 1901 og 1902 paagik, som før nævnt, Anlægget af Ofotbanen samtidig med Arbeidet paa Luosavaara—Kirunavaara Aktiebolags Kaier. Byens Befolkning var følgelig i denne Periode væsentlig Arbeidere; ved Siden heraf strømmede paa Grund af den tidligere omtalte Byggevirksomhed adskillige Haandværkere til Byen. Da Jernbanen var færdig i Slutningen af 1902, og Bolagets Anlæg samtidig saavidt fremskredet, at Malmudskibningen kunde paabegynde, fandt naturlig en hel Del af de tidligere Funktionærer og Arbeidere ved Anlæggene Beskjæftigelse ved Jernbanens Drift eller ved Bolagets Udskibningsvirksomhed.

Samtidig indflyttede ogsaa adskilllige Jernbanefunktionærer fra andre Steder.

Arbeidet med Anlægget af Bolagets Kaier fortsattes forøvrigt lige til Femaarsperiodens Udløb. Saavel Jernbanen som Bolaget har mekaniske Værksteder, Bolaget ogsaa elektrisk Kraftstation. Udenfor disse Anlæg har der ikke været andre nævneværdige industrielle Virksomheder i Byen end et Par Mineralvandfabrikker.

Angaaende Byens Handel henvises til nedenstaaende fra Toldkammeret meddelte Opgave over Toldintraderne i hvert af Aarene fra 1901 —1905.

For 1901	Kr.	16 932.58
- 1902	-	67 104.54
- 1903	-	65 428.30
- 1904	-	72 499.46
- 1905	-	60 309.66

Handelsvirksomheden var livlig og Fortjenesten gjennemgaaende brav i de første Aar af Femaarsperioden. I de senere Aar har Forholdene for Handelsstanden været betydeligt vanskeligere. Konkursernes Antal har dog ikke naaet nogen usædvanlig Høide.

Af Banker har Byen 2:

Aktieselskabet Ofotens Bank, stiftet i 1899 og omorganiseret i 1904 samt Narviks Sparebank, stiftet i 1903 og traadt i Virksomhed fra Nytaar 1904.

Ofotens Bank har nu en fuldt indbetalt Aktiekapital paa Kr. 200 000.

Dens Totalindskud har i de 5 Aar været saaledes: 1901 Kr. 12 364 654.77, 1902 Kr. 11 132 319.27, 1903 Kr. 14 194 789.12, 1904 Kr. 17 536 681.97, 1905 Kr. 14 515 067.15 og Udbytte til Aktionærerne resp. 5, 4, 5, 5 og 5 Pct. Bankens Reservefond udgjør pr. 31 December 1905 Kr. 33 000.

Sparebankens Grundfond udgjør Kr. 2 770. Dens Virksomhed har i Aarene 1904 og 1905 været noksaa ubetydelig.

Af Assuranceforeninger findes ingen med Sæde i Byen.

Skibsfarten har fra Nytaar 1903, da Luossavaara—Kirunavaara Aktiebolag begyndte sin Malmudskibning været ganske betydelig.

Den udskibede Malm udgjorde;

For 1903	791 607.30	Ton
- 1904	1 188 520.20	-
- 1905	1 462 296.54	-

Udenfor Malmexporten spiller Skibsfarten liden Rolle for Byen.

Da Byen i 1902 overgik til egen Kommune, var den i en meget ufærdig Tilstand og blev strax nødt til at skride til Optagelse af Laan for at faa Skolevæsen, Brandvæsen m. m. i Orden og de nødvendigste Gader, Veie og Kloaker oparbeidet. Af faste Kommunelaan blev i saadanne Øiemed optaget 3 til et samlet Beløp af Kr. 137 500, hvoraf ved Femaarsperiodens Udgang henstod til Rest ca. Kr. 129 000.

Desuden var paa Grund af en verserende større Skatteproces (med Luosavaara—Kirunavaara Aktiebolag) optaget et midlertidigt Laan paa 5 Aar stort Kr. 50 000.

Byens Budget er steget betydelig i de 4 aar, den har været egen Kommune.

Det udlignede Nettobudget udgjør:

For 1902	Kr.	47 480.00
- 1903	-	58 620.66
- 1904	-	61 454.00
- 1905	-	91 447.13

Skatteprocenten har i de samme Aar været henholdsvis 9.92, 10.30, 8.01 og 7.30 Pct.

Samlet	Antal	Skatteydere	i	1902.....	1 128
—	—	—	-	1903.....	1 306
—	—	—	-	1904.....	1 669
—	—	—	-	1905.....	1 879

Eiendomsskat har ikke været udlignet.

Samlet	antagen	Formue	udgjorde	i 1902	Kr.	2 270 200
—	—	—	—	- 1903.....	-	2 925 000
—	—	—	—	- 1904.....	-	4 259 000
—	—	—	—	- 1905.....	-	5 394 500
Samlet	antagen	Indtægt	udgjorde	i 1902.....	Kr	1 131 250
—	—	—	—	- 1903.....	-	1 302 950
—	—	—	—	- 1904.....	-	1 631 000
—	—	—	—	- 1905.....	-	2 206 250

Formueskatten har i hele Perioden været 1.75 Pct.

Af kommunale Bygninger er i Femaarsperioden opført: Politiarrest (1902—1903), Ligkapel (1902—1903), Epidemilazaret (1904), Tilbygning til Folkeskolen (1903), Vareskur for Havnevæsenet (1904). Et Forsamlingshus for Arbeiderne ved Ofotbanen er kjøbt af Jernbanen og indredet til Gymnastiklokale for Skolerne, hvorhos det ved Kronprinsregentens Resolution af 1 Mars 1904 er tilladt paabygget og midlertidigt benyttet som Kirke for Byen.

Byen har ikke eget Vandverk, men faar sin Vandforsyning væsentlig fra et A/S Taraldsvik tilhørende Vandbassin.

Fra dette har ogsaa i Femaarsperioden været leveret Vand til Slukning i Ildebrandstilfælde mod en Afgift af $^1/_2$ $^0/_{00}$ af Assurancesummen af de Huse, som kan naaes med Slanger fra Vandledningens Kummer.

Dette Forhold har vist sig mindre heldigt og Spørsmaalet om en tilfredsstillende Ordning af Byens Vandforsyning var derfor ved Femaarsperiodens Slutning vistnok det betydningsfuldeste kommunale Spørgsmaal, som forelaa til Løsning.

Specielt i Aaret 1901 — altsaa før Stedets Overgang til Kjøbstad — blev adskillige Gade- og Kloakanlæg i Byen udført for Statens Regning; Kommunens senere Andragender om fortsat Statsbidrag til saadanne Arbeider er afslaaet med Undtagelse af, at der i 1902 blev bevilget ca. Kr. 5 000 til et Kloakanlæg paa Frydenlund.

Fra Kommunens Side er der specielt i Aarene 1903, 1904 og 1905 anvendt betydelige Beløb (tilsammen ca. Kr. 60 000) til Oparbeidelse af Gader og Kloaker.

I 1902 blev af A/S Taraldsvik indkjøbt et Jordstykke, Skjelsletten kaldet, til Kirkegaard for Byen og blev denne noget udvidet ved Indkjøb af en tilstødende Parcel af Jernbanens Areal.

Kirkegaarden indviedes i November 1902.

Paa Byens Brandvæsen har i Femaarsperioden været ofret megen Omkostning og meget Arbeide. Brandtelegraf er anbragt, moderne Slukningsredskaber an-

skaffet og nyt Brandreglement approberet ved den Norske Regjerings Resolution af 21 November 1905.

I 1905 besluttedes for Havnekassens Regning udført et større Kaianlæg paa Byens Havn.

Angaaende Næringskilder for Byens Befolkning henvises til den foran givne Fremstilling om Arbeidsforholdene i Byen. Byens Befolkning er, i sin Almindelighed betragtet, Arbeidere, der væsentlig har været beskjæftigede ved de store Kai- og Jernbaneanlæg, dels ved Byggearbeide for Private, dels ved Jernbanens og Bolagets Værksteder, dels ved Malmudskibningen, og endelig i den sidste Tid endel -- specielt unge Gutter -- som Sjømænd.

Forholdsvis faa har drevet Fiskeri enten som Hoved- eller Binæringsvei.

Da Byens Areal er særdeles vidtstrakt, drives der inden dens Grændser endnu noget Gaardsbrug i Bydelene Taraldsvik, Framnes, Lillevik og Fagernes.

Fortjenesten for saavel Jord- og Stenarbeidere som for Arbeidere i Bygningsfagene var i det Store og Hele taget god i Begyndelsen af Femaarsperioden.

Her var godt om Arbeide og en Mængde Arbeidssøgende strømmede hid. I Slutningen af 1904 og 1905 blev der adskilligt vanskeligere om Arbeide og mange Stenarbeidere og Tømmermænd forlod da Byen. Af Jernbanearbeidere var mange reist til andre Anlæg allerede i 1902 og 1903.

Ikke saa faa Arbeidere har i den sidste Del af Femaarsperioden været beskjæftiget ved Kommunens Vei- og Kloakanlæg samt i Aaret 1905 tilligemed ved det for Havnekassens Regning paabegyndte Kaianlæg.

Angaaende Byens Tilstand i sin Almindelighed kan der for en Nyby med dens mange eiendommelige Forhold selvfølgelig være meget at bemærke. Jeg skal dog indskrænke mig til at fremhæve, at Byen i Periodens første Aar undergik en rask Udvikling, Folkemængden var i stærk Vækst, og den økonomiske Tilstand gjennemgaaende god tiltrods for den økonomiske Krise, hvorunder Landet forøvrigt led.

De Forventninger, man stillede til Stedets Vækst, var dog delvis altfor store, og i Periodens Par sidste Aar mærkedes en tydelig Stagnation, muligens endog nogen Tilbagegang.

Specielt for Huseierne, som væsentlig havde bygget ved Hjælp af kostbare Laan i Privatbanker, var Tilstanden ofte vanskelig, og mange Gaarde maatte gaa til Tvangsauktion eller overtages til brugeligt Pant.

Sundhedstilstanden i Byen har i det hele og store taget været særdeles tilfredsstillende, og specielt Antallet af epidemiske Sygdomstilfælde lidet.

I hele Femaarsperioden har der i Byen været ført en haard Kamp mod Smughandelen.

Jeg har dog den bestemte Opfatning, at Smughandelen er noget aftaget i de sidste Aar, idet strengere Straffe er idømt og Sagernes Behandling har kunnet ske raskere end tidligere, da Vidnerne hyppigt forsvandt fra Stedet, før Sagerne blev paadømt.

Smughandelsloven af 20 Februar 1904 er paa Andragende fra Kommunestyret gjort gjældende i Byen. Der findes hverken Øl-, Vin- eller Brændevinssamlag i Byen og heller ikke fra Juni 1902 Smaasalg af Øl og Vin.

Hvad den moralske Tilstand forøvrigt angaar, er den formentlig omtrent som i andre Byer, det bør dog kanske nævnes, at Antallet af uegte Fødsler har været forholdsvis stort.

Antallet af anmeldte Forbrydelser har aftaget betydeligt i Periodens sidste Aar.

Narviks Magistrat 11 Oktober 1906.

Bernt Hovden.

Beretning

om Kjøbstaden Bodø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Byens Territorium. I Henhold til Lov af 26 Mai 1900 om Udvidelse af Kjøbstaden Bodø's Grænser blev der i 1900 afholdt en Grænseopgangsforretning ved en af Kongen opnævnt Kommission. Efter de ved denne Forretning bestemte Grænser er Kjøbstadens Areal beregnet at udgjøre:

Paa Fastlandet	0.78 Km.²
- Øerne	0.25 -
Tilsammen	1.03 Km.²

Arealet af det udenfor Bygrænsen liggende Byggebelte udgjør antagelig ca. 0.6 Km.². Af Kjøbstadsterritoriet optages antagelig ca. 200 Maal af helt bebyggede Kvartaler, ca. 200 Maal af Aker og Eng, medens Resten er Gader og Pladse, Myr og anden udyrket Grund.

Af Byggetomter har i Femaaret været udvist 28 mod 64 i forrige Femaar. Under 2 August 1904 vedtog Bystyret nye Regler for Afstaaelse af Byggetomter af den Grund, som Kommunen eier i Henhold til kongelig Skjøde af 30 Juli 1858 Reglerne er stadfæstede ved kongelig Resolution af 10 November 1904.

Folkemængde. Ifølge den officielle Folketælling den 3 December 1900 udgjorde Folkemængden 4 877. Ved en af Ligningskommissionen Høsten 1905 foretagen Optælling var Folkemængden 4 408. Af det Statistiske Centralbureau er derimod Folkemængden ved Udgangen af Aaret 1905 beregnet at udgjøre 5 074. Man kommer sandsynligvis det rigtige Forhold nærmest ved at antage, at Folketallet ved Periodens Slutning var noget nær det samme som ved dens Begyndelse.

Antallet af Fødte og Døde i Perioden var henholdsvis 684 og 321, Fødselsoverskudet altsaa 363 Antager man, at Folkemængden i Perioden ikke har øget, maa Fordelingen i Aldersklasser have undergaaet nogen Forandring. Forrige Periodes stærke Byggevirksomhed fortsatte ikke i dette Femaar. Den samlede Taxtsum af de i Den almindelige Brandforsikringsindretning forsikrede Huse steg fra Kr. 5 812 380 ved Femaarets Begyndelse til Kr. 6 601 140 ved dets Slutning. Men denne Forøgelse skriver sig kun for en mindre Del fra Nybygning.

Antallet af de i 1901, 1902, 1903, 1904 og 1905 til Bygningskommissionen anmeldte Nybygninger udgjorde henholdsvis 3, 4, 7, 9 og 3. Antallet af brandforsikrede nye Bygninger udgjorde i de samme Aar, henholdsvis 3, 0, 7, 9 og 10.

Salgs- og Leiepriserne for faste Eiendomme var i Femaaret synkende og antages ved dets Slutning at være adskillig lavere end ved dets Begyndelse. Tilbudet af Beboelsesleiligheder var tilstrækkelig for Behovet. Byen har ikke i Femaaret været hjemsøgt af nogen Ildebrand af Betydning.

Kommunal Husholdning. Byens Budget og Skatterne har steget betydeligt i Femaaret.

Byens ordinære Budgetter har udgjort:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Utgift	145 895.48	148 100.00	161 500.00	174 500.00	180 500.00
Indtægt	48 895.48	48 100.00	55 000.00	61 700.00	66 800.00
Rest til Udligning	97 000.00	100 000.00	106 500.00	112 800.00	113 700.00

Opgjøret over Byens Formue og Gjæld stiller sig saaledes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Aktiva	728 102.58	810 676.87	909 401.16	1 066 675.45	1 146 649.74
Passiva	414 385.05	490 750.96	573 750.00	682 583.33	749 750.00

Skatteligningen har i Perioden stillet sig saaledes:

(Se Tabel Side 69.)

Regnskabets Underskud i Forhold til Budgettet udgjorde i 1901 Kr. 5 173.98, i 1902 Kr. 7 422.99, i 1903 Kr. 2 515.18, i 1905 Kr. 1 232.59, hvorimod Regnskabet for 1904 udviste et Overskud af Kr. 2 500. Fra 1905 af medtages i Budgettet Over- eller Underskud i Regnskabet for det næstforegaaende Aar.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antal Skatydere	1 218	1 224	1 219	1 259	1 201
Formue..... Kr.	3 332 500.00	3 252 500 00	3 373 000.00	3 268 000.00	3 310 000.00
Antagen Næring.. -	1 514 200.00	1 520 050.00	1 550 650.00	1 548 050.00	1 480 950.00
Skatbar Næring.. -	778 826.00	777 178.00	807 293.00	795 915.00	770 001.00
Skat ..... -	101 367.04	105 844.35	105 155.08	118 289.26	119 094.68
Skatteøre	12.2	12.80	13	14	14.50
Formueskat pro mille	1.80	1.84	1.86	2.00	2.08

Eiendomsskat har ikke været udlignet. Øgningen af Kommunens Gjæld har sin Aarsag i Udgifterne ved Bygning af Dampskibskai, Udvidelser af Vandværket og Kloaknettet samt Expropriationer i Reguleringsøiemed, hvorom senere.

Skatteørens Stigning og Skatteevnens Forringelse viser, at de Vilkaar, hvorunder Kommunen har arbeidet i Femaaret har været vanskelige.

Skolevæsenet. Udgifterne til Folkeskolen var i 1901 budgetteret til Kr. 31 500 og i 1905 til Kr. 31 950. Skolen havde i 1905 25 Klasser og Lærerpersonalet var 8 Lærere og 11 Lærerinder.

Antallet af undervisningsberettigede Elever var:

I 1901.....	847	deraf fik	Undervisning	udenfor	Folkeskolen		112
- 1902.....	856	—	-	—	—	—	115
- 1903.....	805	—	-	—	—	—	100
- 1904.....	828	—	-	—	—	—	111
- 1905.....	791	—	-	—	—	—	113

Bodø offentlig høiere Almenskole traadte i Virksomhed fra 1 Juli 1900 som Fortsættelse af den tidligere Private Middelskole med privat Realgymnasium. Med Hensyn til Skolens Elevantal og Budget hidsættes:

Skoleaar.	Elevantal i Skoleaarets 4 Kvartal.	Budget.
		Kr.
1900/01.....	172	25 907.97
1901/02.....	172	36 523.08
1902/03.....	157	38 329.57
1903/04.....	155	39 633.89
1904/05.....	168	38 021.45

Angaaende Søgningen til og Udgifterne ved Bodø tekniske Aftenskole, som begyndte sin Virksomhed fra Skoleaaret 1900—1901, oplyses:

Skoleaar.	Elevantal.	Driftsudgifter.
		Kr.
1900/01	36	695.60
1901/02	48	2 347.59
1902/03	45	3 413.93
1903/04	39	4 576.01
1904/05	35	3 517.76

Den af Staten i 1892 oprettede Fiskeriskole i Bodø blev nedlagt i 1905. Det i 1900 oprettede Folkebibliothek har noget over 10 000 Bind og virker med et Budget paa ca. Kr. 2 500.

Fattigudgifterne var for 1901 budgetteret med Kr. 20 000 og for 1905 med Kr. 29 442 efter Fradrag af Refusioner. Den store Stigning skyldes for en Del Virkningerne af den nye Fattiglov, men væsentlig den ringe Arbeidsrørelse og Øgningen i Sindssygeudgifterne Ved Siden af det offentlige Fattigvæsen virker Bodø frivillige Fattigpleie, som driver et Gamlehjem med Plads for ca. 20 Personer.

Kommunale Arbeider. I Femaarsperioden er oparbeidet følgende Gader: Dronningens Gade mellem Kirkegaden og Sandgaden og mellem Havnegaden og Raadhusgaden, Rensaasgaden mellem Bankgaden og Raadhusgaden, Prinsens Gade mellem Torvgaden og Schyttes Gade samt Vei til Bodø Aktiebryggeri i Bankgadens Fortsættelse. Til Stensætning af Rendestene har der hvert Aar været anvendt nogle hundrede Kroner. Ny 7" Vandledning er lagt fra Kum No. 14 ved Vestre Landgangskai til Torvet og Dampskibskaien og herfra gjennem Nyholmsgaden til Dronningens Gade. Mellem Kum No. 13 og Kum No. 14 er den tidligere 4" Ledning om byttet med en 7" Ledning. I 1904 blev der en Række nye Stoppeventiler nedsat og flere ældre Stoppeventiler ombyttede med underjordiske Hydranter.

Ny Kloakledning er lagt fra Storgaden til Dampskibskaien og 22 nye Kloakslug med Rister er nedsat i Gaderne.

I 1905 blev der mellem Svartvatnet (Dam No. 4) og Voldvatnet (Dam No. 3) lagt Trykledning istedenfor den tidligere Hævert.

Forøvrigt henvises angaaende Vei-, Brand-, Vandkloak- og Belysningsvæsenet til nedenstaaende Tabel.

(Se Tabel Side 71.)

Til Udvidelse af Torvgaden og Sandgaden til fuld Bredde blev foretaget Expropriationer af Huse med Grund Et i Professor Schyttes Gade liggende Hus blev i Reguleringsøiemed indkjøbt underhaanden. Disse Reguleringer har medført en Udgift af henved Kr. 30 000.

	Pr. 31/12 1901.	Pr. 31/12 1905.
Oparbeidede Gader	5 701 løb. m.	5 941 løb. m.
Stensatte Rendestene	2 580 - -	4 035.25 - -
Vandledninger:		
a) Hovedledninger	2 634 - -	2 634 - -
b) Biledninger	4 295 - -	4 928 - -
Vandbassiner, Kubikmeter over Silens Overkant	216 000 m.³	216 000 m.³
Vandindtag i Huse	373 Stkr.	386 Stkr.
Offentlige Vandposter	3 -	2 -
Klokledninger	6 132 løb. m.	6 584 løb. m.
Kloakslug	107 Stkr.	129 Stkr.
Kloakkummer	53 -	53 -
Stoppeventiler	50 -	66 -
Gadelygter	65 -	83 -
Brandtelegrafkasser	15 -	15 -
Brandventiler	46 -	55 -
Vandforbrug i Aaret	268 883 m.³	252 496 m.³

Sundhedsvæsen. I Januar 1905 fuldførtes Byens nye Epidemilazaret med Plads for 18 Senge og fornødne Rum for Betjeningen. Lazarettet, som er bygget ved Bidrag fra et Legat for Bodø By's Vel, har i færdig Stand kostet ca. Kr. 16 000 foruden Tomt.

Byens Kjødkontrolstation traadte i Virksomhed Sommeren 1904. I 1905 blev stemplet 947 Storfæ, 21 Heste, 136 Svin, 3 003 Faar, 42 Gjeder, 695 Spædkalve og 136 Gjødkalve. 4 Storfæ, 2 Faar og 6 Spædkalve blev kasserede.

Kirkelige Anliggender. Fra 1901 gik Sognepræsten og Klokkeren over til den nye Lønningsordning. Den i 1900 indkjøbte nye Kirkegaard paa Gaarden Hernes's Grund toges i Brug 1902.

Havnevæsen. Høsten 1904 fuldførtes — paa nogle mindre Efterarbeider nær — det i 1892 paabegyndte Moloarbeide paa Bodø Havn fra Fastlandet til Rundholmen og med Forlængelse fra Rundholmen i Retning af Nyholmen. Arbeidets samlede Kostende er Kr. 676 826 mod budgetteret Kr. 759 500. Den opnaaede Besparelse tillod Stortinget anvendt til Mudringsarbeider paa den ved Moloen beskyttede Del af Havnen. Disse Arbeider paabegyndtes Sommeren 1905. Paa Moloens Pir er opført et Lygtehus med Fyrlygte, som sammen med et Par andre Lygter i Indseilingsleden skal træde istedenfor det gamle Bodø Fyr paa Nyholmen.

I Aarene 1902—1904 opførtes for Kommunens Regning en Dampskibskai fra Falckodden til Hvedingskjæret. Kaien som toges i Brug i August Maaned 1904 har kostet ca. Kr. 310 000. Den har en Længde af 180 Meter. Kaimuren har en Høide af 9 Meter, hvoraf 5 under og 4 over Springlavvand.

Bodø Havnekasses Budget har i Femaaret udgjort:

	Indtægt.	Udgift.
	Kr.	Kr.
1901	7 050	6 207.00
1902	7 650	7 233.47
1903	8 800	6 644.61
1904	10 750	10 250.00
1905	21 400	20 600.00

Spirituøse Drikke. Al Handel med Brændevin har været forbeholdt Bodø Samlag for Brændevinshandel. Angaaende Samlagets Virksomhed henvises til nedenstaaende Tabel:

Aar.	Omsætning.	Overskud.
	Kr.	Kr.
1901	164 665.62	36 270.02
1902	168 169.81	40 441.18
1903	160 828.38	36 356.77
1904	163 994.66	33 105.38
1905	180 662.51	37 148.85

For Aarene 1901, 1902 og 1903 var Samlaget tildelt en Skjænkningsret efter § 7 i Lov af 24 Juli 1890, hvilken Rettighed av Samlaget blev overdraget Verten i Grand Hotel til Udøvelse mod Afgift til Samlaget.

Der har i Femaaret været uddelt 4 almindelige Rettigheder til Skjænkning af Øl, Vin m. v., hvilke samtlige har været forbeholdt Brændevinssamlaget mod en Afgift af Kr. 600 for hver Rettighed, samt 2 indskrænkede Rettigheder til Skjænkning af de nævnte Drikkevarer. Antallet af uddelte Rettigheder til Smaasalg af disse Drikkevarer har i Aarene 1901–1905 været henholdsvis 14, 12, 9, 8 og 9, hvorhos endel ældre Handelsborgere har drevet Smaasalg af Øl og Vin uden Bevilgning med Hjemmel i sine Borgerbreve.

Der har i hvert af Aarene været tilstaaet en Hondelsmand Rettighed til Salg af denatureret Sprit.

Ved Kronprinsregentens Resolution af 25 Mai 1905 blev Lov af 20 Februar 1904 (Smughandelsloven) gjort gjældende for Bodø.

Legat for Bodø By's Vel blev oprettet af Bodø Brændevinssamlag i 1895 med Grundkapital Kr. 47 140. Grundkapitalen blev forøget ved Oplæggelse

af Legatets hele Indtægt indtil Udgangen af 1900. Senere bliver 1/10 af Indtægten at tillægge Grundkapitalen, som med Tillæg af et oplagt Særfond udgjorde Kr. 81 533.54 ved Udgangen af 1905. Legatets Overskud skal, forsaavidt det ikke oplægges, anvendes til Understøttelse for almennyttige Indretninger for Bodø By af den Beskaffenhed, at Kommunen efter Lovgivningen ikke selv pligter at sørge for dem.

Legatets Statuter er approberet ved høieste Resolution af 6 Februar 1905.

Kommunikationer. Nogen væsentlig Udvidelse af Byens Dampskibsforbindelser har ikke fundet Sted i Femaaret. Bodø har havt Anløb af følgende Kystruter:

Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskabs 2 Hurtigruter, og de ugentlige Postruter No. 1, 2 og 3 samt en ugentlig Godsrute, Vesteraalens Dampskibsselskabs Hurtigrute, ugentlige Postrute og ugentlige Godsrute. Lokaltrafikken har været besørget af Saltens Dampskibsselskab med følgende Ruter:

Paa Nordre Helgeland (2 Gange ugentlig), Beiarn (2 Gange ugentlig), Folden (2 Gange ugentlig), Lofoten og Ofoten (2 Gange ugentlig), Skjerstad og Saltdalen (3 Gange ugentlig), Værene (1 Gang ugentlig) og fra 1904 i Sommertiden en ugentlig Rute paa Røst.

Fra 1 Mai 1904 blev oprettet en Landpostrute Bodø—Inderviken (ved Hopen), 2 Gange ugentlig.

Angaaende Antallet af Postforsendelser ved Bodø Postkontor henvises til nedenstaaende Tabel:

	1901.	1905.
	1 000 Stkr.	1 000 Stkr.
Afsendte Postforsendelser:		
a) Til Indlandet	244.4	278.8
b) Til Udlandet	10.3	14.5
Ankomne Aviser	270.1	315.5

Med Hensyn til Telegraf- og Telefonforbindelserne henvises til følgende Tabeller:

	Pr. 31/3 1901.	Pr. 31/3 1906.
Antal Abonnenter paa Bytelefonen	136	196
Deraf udenbys	14	21
Stationer i Samtaleforbindelse med Bodø Telefon	24	44
Antal Abonnenter, tilknyttede disse Stationer	14	34

	1900/01.	1905/06.
Afsendte Telegrammer	37 389	33 810
Ankomne Do.	33 776	29 271
Expeditioner af optagne Telegrammer	36 081	59 684
Udgaaende Samtaler paa Langlinjetelefon	4 462	6 839
Indgaaende Do. - Do.	6 589	10 021
Samtaler paa Byttetelefonen	140 000	225 000

I Femaaret blev den nye Landevei fra Bodø til Myklebostad i Bodin—Nordstrandveien fuldført.

Handel. Byen driver væsentlig indenbys Handel. Kjøbeevnen har i Femaaret ikke været god og Udbyttet har antagelig været noget mindre end i forrige Femaar.

Antallet af ikraftværende Handelsborgerbreve var pr. 1 Januar 1901 131 og ved Udgangen af 1905 124.

Antallet af Konkurser og Akkordforhandlinger var i 1901 2, 3, 4 og 5 henholdsvis 11, 4, 4, 5 og 3.

Med Hensyn til Ind- og Udførselen over Bodø Toldsted henvises til følgende Tabel:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	I Gjennemsnit.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Indførsel	1 629 900	2 161 400	1 241 500	3 803 600	3 747 600	2 516 800
Udførsel	1 262 200	1 621 500	2 520 300	2 292 000	3 040 300	2 147 200
Samlet Omsætning	2 892 100	3 782 900	3 761 800	6 095 600	6 787 900	4 664 000
Toldintrader	147 668	170 605	135 824	183 099	278 920	-

Disse Opgaver giver ikke noget rigtigt Billede af Byens Handel med Udlandet. Paa den ene Side er i Opgaverne medtaget ogsaa de Varer, som er indførte ved Mo og Fineide Toldstationer og den fra Sulitjelma udførte Kobber, Kobbermalm og Svovlkis. Paa den anden Side er en stor Del — visselig den største Del — av Byens Indførsel ikke kommet med i Opgaven, men er indbefattet i andre Toldsteders Varemængder.

Følgende Banker har sine Kontorer i Bodø: Bodø Afdeling af Norges Bank, Bodø Sparebank og Nordlands Privatbank samt en privat Bankierforretning (Chr. Jakhelln).

Bodø Bankafdeling har havt til Disposition ordinært Kr. 1 100 000 og extraordinært fra 5 til 900 000 Kroner foruden Foliomidler.

Med Hensyn til Bodø Sparebanks Virksomhed henvises til nedenstaaende Tabel:

	Pr. 31/12 1901.	Pr. 31/12 1902.	Pr. 31/12 1903.	Pr. 31/12 1904.	Pr. 31/12 1905.
Bankens Formue Kr.	267 455.63	289 031.83	286 262.79	294 154.42	301 740.43
Antal Indskydere	5 033	5 501	5 757	5 946	6 132
Deres Tilgodehavende Kr.	1 979 411.34	2 138 023.61	2 286 922.28	2 359 896.90	2 413 576.36
Forvaltningskapital -	2 246 866.97	2 427 055.44	2 573 185.07	2 654 051.32	2 715 316.79

Angaaende Nordlands Privatbanks Virksomhed hidsættes:

	1901.	1905.
Totalomsætning ..... Kr.	51 899 115.68	56 040 194.65
Overskud ..... -	83 002.12	62 450.73
Udbytte	5 Pct.	5 Pct.
Reserve- og Delkrederefonds -	155 000.00	205 000.00

Af Forsikringsselskaber har Nordlands Skibsassuranceforening sit Kontor i Bodø.

Til Fremme af Husfliden, som er af uvæsentlig økonomisk Betydning, har Bødø Husflidskole for Børn virket med Bidrag af Samlaget. Nordlands Husflidsforening, som har havt Bidrag af Kommunen og Legat for Bodø Bys Vel, har siden 1902 havt et Husflidsudsalg i Bodø.

Af industrielle Anlæg som har været i Drift i Femaarsperioden eller i en Del av denne kan nævnes: Bodø Skibsværft og mekaniske Værksted, Nordlands Sildolje- og Foderstoffabrik (oprettet 1904), Gotaas's Oljeklædefabrik, Nordlands Preserving Co., Bodø Aktiebryggeri, Bodø Teglværk, 2 Mineralvandfabrikker, 1 Trætønde- og Bliktøndefabrik, 4 Bogtrykkerier, A/S Redningsapparatet Thelys, 1 Garveri, 1 Dampfarveri.

Fiskeri. Naar bortsees fra det daglige Hjemmefiske til Byens eget Behov, hvis Værdiudbytte antages at kunne sættes til ca. Kr. 50 000, er Byens Fiskeriinteresser væsentlig knyttet til Storsild- og Fedsildfiske og Lofotfisket. Udbyttet af disse Fiskerier har i Perioden gjennemgaaende været misligt. Antallet af de i Byen hjemmehørende Sildenotbrug er som Følge heraf formindsket i Femaaret.

I 1905 fuldførtes den nye Bygning for Nordlands Fiskerimusæum. Bygningen er opført av Nordlands Fiskeriselskab med Bidrag av Staten, Kommunen, Bodø Sparebank og Bodø Brændevinssamlag og har kostet Kr. 50 290.95 pr. 31 Mars 1905.

Skibsfart. Byens egen Skibsfart er, naar bortsees fra Saltens Dampskibsselskab, ubetydelig og de i Byen hjemmehørende Fartøier bestaar væsentlig i mindre Jagt- og Slupfartøier samt nogle mindre Slæpe- og Fragtedampskibe. Byens betydeligste Skibsrederi er Saltens Dampskibsselskab. Ved Femaarets Begyndelse havde Selskabet 4 Skibe, Sivert Nielsen, Folden, Ofoten og Skjerstad til samlet Nettodrægtighed 614 Registerton. I Januar Maaned 1905 led Folden Havari og blev kondemneret, hvorefter samme Aar byggedes et nyt Skib, som ogsaa fik Navnet Folden.

Angaaende Selskabets Virksomhed hidsættes følgende Tabel:

	Indtægt udenfor Statsbidrag.	Statsbidrag.	For Postbefordring.	Samlet Indtægt.	Udgift.	Overskud.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	170 215.02	132 025.00	15 450.00	317 690.02	278 831.90	38 858.12
1902	177 124.14	134 883.33	16 200.00	328 207.47	294 026.19	34 181.28
1903	161 972.56	131 250.00	16 200.00	309 422.56	302 361.46	7 061.10
1904	139 948.18	124 750.00	16 200.00	280 898.18	271 258.11	9 640.07
1902	140 158.04	125 500.00	19 050.00	284 708.04	268 143.97	16 564.07

Nedgangen i Indtægten i 1902, 1903 og 1904 skyldes væsentlig aftagende Trafik paa Ofotruterne. Indtægten i de øvrige Ruter har nogenlunde holdt sig og tildels vist nogen Opgang.

Angaaende den økonomiske Tilstand i Almindelighed maa det siges, at de for Byen vigtigste Næringsveie i dette Femaar ikke har givet et helt tilfredsstillende Udbytte, og at den økonomiske Virksomhed i det Hele taget har havt et mindre livligt Præg end i den foregaaende Femaarsperiode.

Efter den almindelige Antagelse er det økonomiske Udkomme for de fleste bleven vanskeligere baade derved, at Indtægterne er formindskede, og derved at Priserne paa Livsfornødenheder er stegne. Dette gjælder neppe ubetinget og

gjennemgaaende. For Personer i selvstændig Stilling med uvis Indtægt har Fortjenesten vistnok været mindre, men Arbeidslønnen for Kropsarbeidere og idet Hele taget for Personer, som udleier sin Arbeidskraft, har snarere steget end sunket.

Detailpriserne for de vigtigste Næringsmidler, Brødvarer, Kjød og Fisk har utvivlsomt steget i Femaaret; men de fleste andre Livsfornødenheder har snarere sunket end steget i Pris. Særlig gjælder dette Husleien.

Bodø Magistrat, 16 Juli 1909.

Haakon Sund.

Beretning

om Ladestedet Mosjøens økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

1 Januar 1901 feirede Mosjøen sit 25 Aars Jubilæum som egen Kommune. Indbyggerantallet, som 1 Januar 1876 udgjorde 774 var ved Femaarsperiodens Begyndelse 1 393 og ved Periodens Udløb steget til 1 576. Som Stigningen af Folkemængden har ogsaa den økonomiske Fremgang idet Hele taget været jævn og skridtvis, som det nærmere vil fremgaa af de Oplysninger, som nedenfor skal gives. Først naar Byens Haab, Nordlandsbanen, bliver til Virkelighed, kan der gjøres Regning paa hurtigere og stærkere Fremgang. Med Nordlandsbanen og i Forbindelse dermed Opmudring af Havnen, saaledes at ogsaa større Dampskibe kan gaa helt op til Byen, vil denne efter al Sandsynlighed faa et overordentlig kraftigt Opsving og blive et Trafikcentrum af stor Betydning.

Formue og Indtægt efter Skatteligningen steg i Perioden fra henholdsvis Kr. 768 700 og Kr. 358 975 til Kr. 1 000 100 og Kr. 466 440. Skatteprocenten for Indtægten, der ved forrige Periodes Slutning var 14.10, er gaaet ned til i 1901 10½, 1902 10, 1903 10, 1904 9½ og 1905 9½ Pct. Denne Nedgang i Skatteprocenten er saa meget mere bemerkelsesværdig, som der ikke udlignes Eiendomsskat, og Formueskatten har været uforandret 2 pro mille. Bykassens Gjæld er fremdeles forholdsvis liden. Fra Kr. 3 000 i 1900 er den kun steget til Kr. 8 500 ved Periodens Udløb, tiltrods for at betydelig mere er anvendt til Skolebygning og Indkjøb af Grundeiendomme i Løbet af Perioden. Budgettets Udgiftssum var i 1905 Kr. 36 838 mod i 1900 Kr. 31 000. Udlignet paa Formue og Indtægt i 1905 Kr. 17 500 mod i 1900 Kr. 16 300. I Periodens første Aar, indtil Murtvangsloven af 1904, fandt der Sted en meget livlig Bygge-

virksomhed, væsentlig af smaa Huse. De brandforsikrede Huses Taxtsum udgjorde i 1905 Kr. 1 353 710 mod i 1900 Kr. 960 500.

Af nye Gader er oparbeidet 900 løbende Meter i Femaarsperioden. Ved Hjælp af Samlagets Uddelingsmidler er der lagt i samme Tidsrum 1 350 løbende Meter Kloak.

Som Følge af Ladestedets Beliggenhed ved Bunden af Vefsenfjorden spiller ikke Skibsfart og Fiskeri nogen større Rolle. I et Par gode Aar i Perioden har dog Loddefisket indbragt 20 000 à 30 000 Kr.

Handel og Haandværk har derimod ganske anden Betydning for Byen. Handelsborgernes Antal var ved Periodens Udløb 25, Haandværkernes Antal betydelig større. Uagtet der i 1904 fandt Sted nogle Akkordforhandlinger og Konkurser, har dette ikke havt større Betydning for Handelen, der fremdeles drives i stor Udstrækning, særlig med Vefsen, Hatfjelldalen, Hemnes, nordligste Del af Grong, svenske Grænsedistrikter samt Sjødistrikterne i Helgeland. Ogsaa længere nordover sendes adskillige Trævarer.

I Ladestedet var ved Periodens Udløb, foruden Fogedkontor og Lensmandskontor, Postkontor, Telegrafstation, Toldkontor, Apothek, Distriktslæge, Kommunelæge, Dyrlæge, Sagfører, 2 Aviser, Sparebank, Brændevinssamlag, kombineret Middel- og Folkeskole og 1 mindre Sygehus

Sparebankens, — Vefsens Sparebank — Forvaltningskapital udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 1 118 945 mod i 1900 Kr. 743 223. I Periodens Løb har Sparebanken opført ny Bygning til Kostende ca. Kr. 20 000. Mosjøens Samlag for Brændevinshandel har havt stor økonomisk Betydning, saavel ved den Kommunen tilfaldne Brændevinsafgift og Ølafgift henholdsvis ca. Kr. 2 500 og Kr. 2 400 aarlig og Skatter i 1905 Kr. 2 223 mod i 1900 Kr. 1 651, som ved Uddelingsmidlerne, i 1905 Kr. 7 320 mod i 1900 Kr. 7 510.

Legatet for Mosjøens Vel eiede i 1905 en Kapital af Kr. 33 340. Renterne har været tillagt Kapitalen siden Legatets Stiftelse i 1895 med Grundkapital Kr. 20 000.

I Middelskolen var Elevantallet i 1905 47 mod i 1900 56, i Folkeskolen var Elevantallet i 1905 229 mod i 1900 200.

Folkebibliotheket tællede i 1905 1 267 Bind mod i 1900 720 Bind. Ladestedet havde i 1905 8 ugentlige Dampskibsanløb, 4 af Hovedpostskibene og 4 af Lokalskibene.

I Byens umiddelbare Nærhed er 2 Sagbrug, hvoraf det ene, Næs Brug, gjennemsnitlig beskjæftiger ca. 65 Mand, 1 større Meieri og 1 større Baadbyggeri.

Vefsen og Ranen Kredskompanier, 3 à 400 Mand, exercerer om Sommeren i Byens umiddelbare Nærhed med Indkvartering i Byen.

Mosjøens Magistrat 21 Marts 1907.

Wegner.

XIX.

Tromsø Amt.

Beretning

om Tromsø amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

A. Landdistriktet.

I. Indledning.

Amtets Fladeindhold er beregnet til 26 246 km^2, hvorefter Amtet i Henseende til Udstrækning indtager Pladsen som Nr. 4 blandt Rigets Amter.

Med Hensyn til Amtets administrative Inddeling skal oplyses, at der i Femaaret har fundet to Herredsdelinger Sted, idet Lyngen Herred ved Resolution af 14 December 1901 blev delt i 2 Herreder, Lyngen og Sørfjord, svarende til de to Sogne af samme Navn, medens Berg Herred ved Resolution af 21 December s. A. ligeledes deltes i 2 Herreder, svarende til de to Sogne Berg og Torsken.

Ved Udgangen af 1905 var saaledes Antallet af Herreder 24 mod 22 i 1900.

Ogsaa Antallet af Lensmandsdistrikter, som ved forrige Femaars Udgang var 13, er bleven forøget, idet Trondenes Lensmandsdistrikt ved Resolution af 4 Oktober 1902 blev delt i 2 Distrikter, Trondenes og Bjarkøy, hvorhos Hillesøy Sogn og Herred ved Resolution af 14 November 1905 blev udskilt fra Lenvik Lensmandsdistrikt og oprettet til et eget Distrikt. De to Delinger traadte i Kraft henholdsvis fra 1 Januar 1904 og 1 Oktober 1906, da Lensmænd blev ansat i de nye Distrikter.

Antallet af Tinglag er ligeledes i Femaarets Løb bleven forøget fra 13 til 14, idet Berg Tinglag ved Resolution af 28 Februar 1905 blev delt i 2 Tinglag, svarende til de to i 1901 oprettede Herreder.

Lægedistrikternes Antal er uforandret 11, hvorimod Antallet af Jordmordistrikter er forøget med 15 nye, idet der i 1901 oprettedes nye Distrikter for Gullesfjord, Gratangen, Kvalsund, Indre Kvænangen, Tovik og Arnø, i 1902 for Ytre Balsfjord, Andørja og Rotsund, i 1904 for Grøtsund, Lerstranden, Ulfsfjord, Storfjord (Lyngen) og Østre Lyngen, hvorhos endelig i 1905 Lenvik Distrikt blev delt i Søndre og Nordre Gisund Distrikter. Ved Femaarets Udgang var der i Amtet 46 Jordmorbestillinger.

Ved Lov af 9 Juni 1903 blev det bestemt, at Strandstedet Harstadsjøen med Harstadhavn i Trondenes fra 1 Januar 1904 skulde overgaa til Ladested under Navn af Harstad og i kommunal Henseende udskilles fra Trondenes. Grænserne for det nye Ladested blev nærmere bestemt ved Aastedsforretning 27 Oktober s. A., der approberedes ved kgl. Resolution af 12 December næstefter. Samtidig blev Magistratsforretningerne i Ladestedet henlagt under Politimesteren i Senjen og Steigen.

I benne Forbindelse kan fremdeles mærkes Resolution af 3 Oktober 1903, hvorved Senjen Sorenskriveri fra 1 Januar 1904 blev udskilt fra Statsadvokatembedet for Nordlands Lagsogn og henlagt under Statsadvokatembedet for Tromsø og Finmarkens Lagsogne, samt Resolution af 12 December 1903, hvorved fire Brug under Gaards-No. 43, Storskogens Almenning, nemlig Brugs-No. 30, Tverelvmoen, No. 31, Sætermoen, No. 32, Likkamo, og No. 34, Øvre Sverresvold, blev henlagt fra Balsfjord til Maalselven Prestegjeld, Herred, Tinglag og Lensmandsdistrikt.

Amtets hjemmehørende Folkemængde udgjorde den 3 December 1900 74 362, hvoraf 67 366 i Landdistriktet og 6 996 i Tromsø By.

For Udgangen af Aaret 1905 er Folketallet af Det statistiske Centralbureau beregnet saaledes:

Landdistriktet	68 560
Harstad Ladested	1 386
Tromsø Kjøbstad	7 829
Det hele Amt	77 775

Da man kun har Opgaver over Fødsler, Dødsfald og oversjøisk Udvandring, maa man ved denne Beregning være gaaet ud fra, at Forholdet med Hensyn til den øvrige Ud- og Indflytning i sidste Femaar gjennemsnitlig har stillet sig paa samme Maade som i Tidsrummet mellem de to sidste Folketællinger, 1890—1900. Dette skulde jeg ogsaa tro slaar saa nogenlunde til for Amtet i det hele, og i ethvert Fald har man intet sikrere Grundlag for en Beregning af Folketallet i 1905. Mindre paalidelig tør Beregningen være, forsaavidt angaar Befolkningens Fordeling mellem Land og By, da Ind- og Udflytningen mellem Byerne og de nærmest tilstødende Landdistrikter vistnok er underkastet større og hurtigere Fluktuationer, end hvor der spørges om Forholdet mellem de forskjellige

Amter. Specielt skulde jeg tro, at ovenstaaende Beregning for Harstad Ladested er for knap, eftersom en i Oktober 1907 afholdt kommunal Tælling udviste 1 753 Indbyggere.

Den oversjøiske Udvandring har i Femaaret været betydelig. Det for hele Amtet (Land og By) samlede Antal Udvandrede udgjorde:

1901	343
1902	339
1903	601
1904	345
1905	279
Tilsammen	1 907,

medens det tilsvarende Antal for Femaaret 1896—1900 androg til 550.

2. Jordbrug og Fædrift.

Antallet af særskilt skyldsatte Eiendomme udgjorde efter Amtskassererens Opgave ved Udgangen af 1905 tilsammen 8 182 med en Matrikulskyld af 6 855 Mark 41 Øre mod 7 260 Brug og en Skyld af 6 868 Mark 13 Øre ved Slutningen af det foregaaende Femaar. Den forholdsvis store Nedgang i Matrikulskylden hidrører selvfølgelig fra Oprettelsen af Harstad Ladested.

Paa Grund af den vedblivende stærke Udstykning er Gjennemsnitsskylden pr. Brug gaaet ned fra knapt 0.95 Mark i 1900 til knapt 0.84 Mark i 1905. I sidstnævnte Aar var det kun 5 Herreder, hvis Brug havde en gjennemsnitlig Skyld af over 1 Mark, nemlig Nordreisa, Sørfjord, Balsfjord, Malangen og Maalselven. Høiest stod Maalselven med Mark 1.44. Mindst var den i Hillesøy med Mark 0.34 og Torsken med Mark 0.30 pr. Brug.

Gjennemsnitspriseu pr. Skyldmark, beregnet efter de stedfundne Salg, var i 1901—1905 for det hele Amt underet Kr. 1 344 mod Kr. 1 351 i forrige Femaar. Den tidligere stærke Stigning sees altsaa at være stanset. Imidlertid er der i denne Henseende en væsentlig Forskjel mellem Amtets to Hoveddele, Senjen Distrikt og Tromsø Distrikt. I Senjen gik nemlig Skyldmarkens Middelpris op fra Kr. 1 799 til Kr. 1 917, medens den i Tromsø Distrikt samtidig gik ned fra Kr. 1 145 til Kr. 1 098.

Efter Priserne i det sidste Femaar skulde den samlede Værdi af Amtets Jordeiendomme kunne anslaaes til noget over 9.2 Million Kroner.

Leilændingsvæsenet spiller nu ikke længere nogen Rolle i Amtet, og af de i tidligere Femaarsberetninger nævnte Bygselgods, det Moursundske Gods og det Lyngske Proprietærgods i Skjervøy, er nu ikke meget tilbage.

Af det førstnævnte Gods er i Femaaret solgt:

1901.....	3	Brug	med	Skyld	3.88	Mark for Kr.	2 920.00
1902.....	4	—	-	—	2.11	— - -	2 600.00
1903.....	5	—	-	—	5.91	— - -	3 390.00
1904.....	13	—	-	—	21.10	— - -	12 960.00
1905.....	16	—	-	—	23.69	— - -	13 640.00
Tilsammen	41	Brug	med	Skyld	56.69	Mark for Kr.	35 510.00

Ialt er der nu af det heromhandlede Jordgods fra 1860 til Udgangen af 1905 solgt 515 Brug, medens Antallet af gjenværende endnu usolgte Brug udgjør 41 med en samlet Skyld af 57.24 Mark.

Foreningen til Ophævelse af Leilændingsvæsenet i Skjervøy, som i 1850 kjøbte det Lyngske Gods, har af dette i Femaaret solgt:

1902.....	3	Brug	med	Skyld	2.25	Mark for Kr.	840.00
1904.....	4	—	-	—	5.45	— - -	9 010.00
1905.....	3	—	-	—	3.92	— - -	1 470.00
Tilsammen	10	Brug	med	Skyld	11.62	Mark for Kr.	11 320.00

Af usolgt Gods havde Foreningen ved Femaarets Udgang tilbage 9 Brug med en samlet Skyld af 8.67 Mark.

Af disse Opgaver vil sees, at der for Moursundsgodsets Eiendomme gjennemsnitlig er opnaaet 638 Kroner og for Skjervøgodsets 974 Kroner pr. Skyldmark, medens Gjennemsnitsprisen for Tromsø Distrikt, hvor begge disse Bygselgods er beliggende, ifølge ovenstaaende var 1 098 Kroner. Forskjellen hidrører som i tidligere Beretninger paapeget fra, at der til Proprietærgodset ikke hører Husebygninger, da disse eies af Leilændingerne.

Udskiftning af Jordfællesskab er i Femaaret bleven fremmet saaledes:

Aar.	Antal Forretninger.	Antal Lodeiere.	Udskiftet Areal.		
			Indmark. Ar.	Udmark. Ar.	Tilsammen. Ar.
1901.....	12	94	8 215.1	281 234.8	289 449.9
1902.....	9	41	18 071.3	82 795.4	100 866.7
1903.....	19	135	10 294.4	251 056.9	261 351.3
1904.....	11	73	583.3	112 746.1	113 329.4
1905.....	15	96	9 999.7	236 813.6	246 813.3
Tilsammen	66	439	47 163.8	964 646.8	1 011 810.6

I Udskiftningens Tjeneste har ligesom tidligere virket en Formand og 2 Assistenter, af hvilke den ene delvis for enkelte Gaarde har arbeidet som Formand.

Angaaende Opdyrkning af Nyland, Jordens Kultivering m. v. meddeler Amtsagronomen følgende:

«Interessen for Jordbruget har vokset i Femaaret, men det ser desværre ud til, at Foretagsomheden ikke har tiltaget proportionalt med Interessen. Nydyrkningen viser saaledes ringe Fremgang, uagtet det Offentlige ved Uddeling af Præmier og Præmielaan samt ved billige Laan af Jorddyrkningsfondet paa dette Punkt yder Opmuntring og Støtte. Enkelte faa Strøg i den midtre og søndre Del af Amtet skal dog have Ros for at kunne fremvise ikke ubetydelige Arealer med vel opdyrket ny Jord. Om saaledes Nydyrkningen i det hele ikke viser stor Fremgang, synes det dog, som om man har faaet en bedre Forstaaelse af at udføre Dyrkningsarbeiderne gruudigere, end forhen var Tilfældet. Man grøfter saaledes nu gjennemgaaende bedre, anlægger flere og dybere Grøfter, og man er mindre ræd end tidligere for at bruge Plog og Spade paa de nygrøftede Jordstykker. Dette er selvfølgelig en ikke ringe Fremgang, der fornemmelig skyldes den planlagte og kontrollerede Dyrkning, som Præmielaanene og Laanene af Jorddyrkningsfondet fremtvinger. De ved Hjælp af saadanne Laan rationelt udførte Dyrkningsarbeider har nemlig trods de forholdsvis store Omkostninger vist sig at svare bedre Renter end de forholdsvis smaa Udgifter ved en planløs og overfladisk Nydyrkning. Er saaledes Fremgangen i Nydyrkning af Jord end ikke synderlig stor, saa er dog Nydyrkningen kommet ind i et mere rationelt Spor end tidligere.

Forstaaelsen af den store økonomiske Betydning af en rigtig Behandling af Husdyrgjødslen har vokset betydelig, men ogsaa her er det væsentlig kun enkelte Strøg i Amtets midtre og søndre Del, som er kommet efter. Brugen af Torvstrø, tilvirket hjemme paa Gaardene, er i de nævnte Dele af Amtet tiltaget noksaa meget, og der bygges nu som Regel ikke nye Fjøs uden Gjødselkjælder. I det store og hele kan dog Gjødselbehandlingen endnu ikke paa langt nær betegnes endog som blot nogenlunde forsvarlig.

Benyttelsen af Kunstgjødning er tiltaget, men er ikke blevet almindelig. Mangelen paa Kundskab om de forskjellige Gjødningsstoffes Indhold af Plantenæring og om de forskjellige Jordarters Behov for denne eller hin Næring m. v. har været og er saa stor, at Fordelen ved at bruge Kunstgjødsel er høist tvilsom. Det vilde antagelig være en Besparelse for de fleste Gaardbrugere, om de foreløbig, indtil Kundskaberne angaaende Kunstgjødslen er øget, ikke brugte videre deraf, men hellere saa til at forøge Gjødselmængden dels ved en mere rationel Behandling af Husdyrgjødslen med tilstrækkelig Brug af Torvstrø, dels ved en skjønsommere Benyttelse af alt Fiskeaffald, som ikke skulde være egnet til Foder.

Gjenlægning af Ager til kunstig Eng ved Isaaning af Græsfrø er desværre endnu lidet almindelig, om der end ogsaa her kan spores Fremgang. Saalænge

man saar Græsfrø i ugræsfulde Agre, og saalænge der anvendes mindre haardføre Frøsorter af tildels mellemeuropæisk eller amerikansk Oprindelse, vil saadan Gjenlagning under vore barske klimatiske Forhold være en usikker Affære, der medfører mange Skuffelser. Med Anvendelse af nordisk Frø, helst hjemmeavlet, af haardføre og varige Arter og ved at gjenlægge forholdsvis ugræsrent Land vilde man kunne naa et langt Stykke fremover.»

Med Hensyn til Høstudbyttet henvises til de for hvert Aar til Landbrugsdirektøren afgivne Indberetninger. Her indskrænker jeg mig til at hidsætte følgende Oversigtstabel, som for de forskjellige Dele af Grøden viser, hvormeget Udbyttet i hvert enkelt Aar som Gjennemsnit for det hele Amt er antaget at ligge over eller under et Middelsaar, idet Tallet 100 forudsættes at betegne et saadant:

	Hø.	Byg.	Poteter.
1901	114	116	126
1902	102	45	56
1903	72	84	68
1904	106	89	81
1905	117	112	115

Man vil heraf se, at 1901 og 1905 var meget gode Aar, som gav et smukt Overskud baade af Hø, Byg og Poteter. Ogsaa i 1902 og 1904 var Høudbyttet godt og vel middels, medens 1903 gav et betydeligt Underskud. Byg og Poteter gav i 1902—04 et Udbytte adskilligt under det vanlige, navnlig i 1902, da Høsten for en stor Del slog ganske feil.

Udbyttet af vilde Bær var i Periodens 3 første Aar ubetydeligt. Aaret 1904 gav meget Tyttebær og Blaabær, medens Multerne blev ødelagt af Frost. I 1905 var der en stor Mængde af alle Slags Bær.

Dyrkningen af Turnips er begyndt at blive mere kjendt. Ved ihærdigt Arbeide fra Landhusholdningsselskabets Side, navnlig ved Udsendelse af en Vandrelærer, er det lykkedes at faa Turnipsdyrkningen udbredt saavidt, at den ved Femaarets Udløb kunde siges at have faaet nogenlunde Fodfæste paa forskjellige Steder i Amtet.

Havebruget er ikke af nogen Betydning og har neppe havt nogen mærkbar Fremgang i Femaaret.

Hvad Fædriften angaar, er Knapfodring, Brugen af for unge Okser og et mangelfuldt Opdræt fremdeles de svage Punkter, men der spores dog stadig Bedring, og i det hele skulde jeg være tilbøielig til at tro, at Fremgangen inden denne Gren af Landbruget er vel saa stor som med Hensyn til Jordens Kultivering.

Specielt er Avlen i flere Bygder væsentlig forbedret, takket være Oprettelsen af et stort Antal Kvægavlsforeninger. Medens Antallet af saadanne For-

eninger i 1900 alene androg til 23, er Tallet ved Femaarets Udgang steget til 50, nemlig 4 i Kvæfjord, 18 i Trondenes, 7 i Ibbestad, 3 i Dyrøy, 1 i Tranøy, 7 i Bardu, 4 i Maalselven, 1 i Sørreisa, 2 i Lenvik, 1 i Malangen og 2 i Tromsøysund.

Det gjennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko er for 1905 af Lensmændene skjønsmæssig opgivet saaledes:

Lensmandsdistrikter.	For Distriktet overhovedet.	For de mere fremskredne Gaardbrugere.
	Liter.	Liter.
Kvæfjord	1 500	2 000
Trondenes	1 150	1 600
Bjarkøy	1 000	1 800
Ibbestad	1 500	2 200
Salangen	1 400	1 700
Tranøy	1 250	1 700
Berg	1 500	1 800
Lenvik	1 500	2 100
Maalselven	1 400	2 000
Balsfjord	1 300	2 000
Tromsøysund	1 100	2 200
Lyngen	1 000	1 400
Karlsøy	950	1 300
Skjervøy	1 000	1 367
Gjennemsnitlig	1 253	1 791
Til Sammenligning hidsættes efter tidligere Opgaver:		
For 1900	1 159	1 666
- 1895	1 120	1 638
- 1890	1 000	1 600

Selvfølgelig er disse Opgaver lidet paalidelige, og i det hele taget er de vistnok for høie, navnlig for den første Kolonnes Vedkommende. Naar derimod de for de forskjellige Aar udregnede Middeltal viser en stadig og ganske betydelig Fremgang, særlig for det sidste Femaar, er der al Grund til at tro, at de giver Udtryk for det virkelige Forhold.

Med Oprettelsen af Meierier gaar det smaat. Der er tilkommet et nyt, nemlig Salangens Dampmeieri, der begyndte i 1902, saaledes at der ialt fandtes 4 ved Udgangen af 1905, deri indbefattet Harstad Meieri, som ligger inden Ladestedets Grænser. Ved disse 4 Meierier blev der i 1905 behandlet ialt ca. 1 373 000 Kg. Melk, tilvirket 39 706 Kg. Smør og solgt 14 897 Kg. Fløde og 137 012 Kg. Melk. Til Leverandørerne udbetaltes ialt Kr. 84 332.00, hvorhos de fik Mesteparten af den skummede Melk frit tilbage. I Aaret 1900 indmaaltes til de da bestaaende 3 Meierier tilsammen 832 000 Kg. Melk, medens der til Andelshaverne blev udbetalt Kr. 50 600.00.

Med større Interesse omfattes her i Amtet de i tidligere Beretninger omhandlede Smørforeninger, hvis Antal i den senere Tid er vokset sterkt, saaat der ved Udgangen af 1905 fandtes ialt 30 à 35, spredt udover den midtre og sydlige Del af Amtet. De tilvirkede ialt ca. 120 000 Kg. Smør til en Salgsværdi af omtrent Kr. 192 000.60, hvoraf ca. Kr. 95 000 faldt paa Maalselven og Bardu.

Om Gjedeholdet oplyser Meierimesteren, at det vistnok er tiltaget i Perioden, og at det i flere Herreder, saasom Balsfjord, Malangen, Maalselven, Sørreisa, Lenvik, Dyrøy, Bardu og Dele af Ibbestad, spiller en ganske betydelig Rolle i Befolkningens Økonomi. Oprettelsen af Gjedostysterier har i enkelte Bygder været paa Tale, dog uden Resultat. Nogen synderlig Forbedring i Ostens Kvalitet har imidlertid neppe fundet Sted. De gode Afsætningsforhold har vel snarere fristet til det modsatte. Al Gjedost har fundet god Afsætning i Nordland, især ved Bergværkerne.

Svineavlen har ifølge Meddelelse fra Meierimesteren tiltaget betydelig, og den i 1900 med Bidrag af Stat og Amt oprettede Avlsstation for store Yorkshiresvin har i hele Femaaret været i Virksomhed paa Gaarden Fagerlidal i Maalselven.

Benyttelsen af Maskiner tiltager meget sterkt. For de jordarbeidende Maskiners Vedkommende er dette bare godt, medens derimod Anskaffelsen af f. eks. Slaamaskiner og Haandseparatorer overdrives i høi Grad, hvorfor de omreisende Maskinagenter for en stor Del bærer Skylden. Amtsagronomen udtaler, at han har seet mange Eksempler paa, at Gaardbrugere, som i Virkeligheden ikke har nogetsomhelst eller ialfald kun høist ubetydeligt af Maskinslaatteland, gaar hen og anskaffer sig en Slaamaskine, som neppe bliver brugt mere end nogle faa Timer for Aaret. En enhestes Slaamaskine koster mindst 25 Kr. aarlig i Renter, Amortisation og Vedligehold, og det siger sig derfor selv, at det kun er paa et Faatal af Amtets Gaarde, at en saadan Udgift lader sig forsvare. Noget lignende, om end ikke fuldt saa galt, er Forholdet med Separatorerne. For de Summer, som medgaar til Anskaffelse og Fornyelse af disse, kunde mangt et Meieri været anlagt og drevet. Af Harve er der i de sidste Aar anskaffet en hel Del af de saakaldte Fjederharve. Dette er et udmærket Redskab, hvis Benyttelse medfører en langt grundigere og fuldkomnere Bearbei-

delse af Agerjorden, end man kunde opnaa med de gammeldagse Tindeharve eller endog med de for vore smaa Forhold kostbare Staalharve.

Forbruget af Kraftfoder er vistnok steget adskilligt, hvilket vel staar i nær Forbindelse med Dannelsen af de mange nye Smørforeninger. Den vedholdende knappe Melkemængde om Høsten og Vinteren saavel inden disse Foreninger som ved Meierierne tyder imidlertid paa, at man paa dette Punkt endnu ligger altfor meget tilbage.

Arbeidsforholdene for Landbruget har forværret sig, idet de faste Tjenestefolks Lønninger saavel som Leiearbeidernes Dagpenge er steget, og Tilgangen paa Arbeidshjælp er bleven vanskeligere. Jordarbeidere kan man sjelden faa fat paa. Ofte er det kun, naar der leilighedsvis kommer arbeidsvante Svensker eller Kvæner tilgaards, at man kan faa grøftet og opbrudt lidt ny Jord for en forholdsvis rimelig Betaling. Amtets egne Indbyggere er som Regel lidet vante til den Slags Arbeide og bliver derfor kostbare.

Afsætningsforholdene er i det væsentlige uforandrede. Det meste Meieri- og Smørforeningssmør gaar til Kristiania, hvor det til forholdsvis gode Priser forhandles af Landmandskontorer og andre Firmaer mod Kommissionsgodtgjørelse. Om Høsten sendes den allerstørste Del af Kjødet med Hurtigruterne sydover til Trondhjem og Kristiania. Saavel Slagtningen og Emballeringen som Behandlingen ombord i Skibene og ved Omladningen i Trondhjem og Hamar lider imidlertid endnu af saa store Mangler, at Varen langt fra opnaar fuld Pris. Desuden bliver ogsaa Markedet paa Grund af den vanlige Massenedslagtning i Løbet af en 2—3 Uger saa overfyldt, at Priserne af den Grund ikke kan holdes oppe selv paa første Klasses Kjød. Der kan neppe være nogen Tvil om, at Amtets Gaardbrugere vilde staa sig bedre paa at holde paa Dyrene en Tid udover Høsten, f. eks. til November Maaned. Eller ogsaa burde man gjennem Salgsforeninger se til at regulere Tilførslen fra Begyndelsen af Slagtetiden saaledes, at Priserne kunde holde sig nogenlunde jevne. Det samme Forhold kommer tilsyne ved Afsætningsmarkederne inden Amtets Grænser. Særlig gjælder dette den klumpvise Tilførsel af Slagtedyr til Tromsø.

I det hele har imidlertid Priserne paa alle Landmandsprodukter været opadgaaende og maa ved Periodens Slutning, sammenlignet med tidligere, betegnes som meget gode. Forsaavidt har Amtets Gaardbrugere havt Grund til at være vel tilfreds.

I Forbindelse hermed skal i Lighed med tidligere meddeles nogle Oplysninger om Flytlapperne og Renbeitningen.

Antallet af de til Beitning anmeldte Ren har i Femaaret udgjort:

Aar.	Fra Sverige.	Fra Kautokeino.	Tilsammen.
1901	26 725	3 650	30 375
1902	24 525	4 817	29 342
1903	25 645	4 885	30 530
1904	25 985	3 835	29 820
1905	27 080	2 805	29 885

Antallet har i det hele været større end i det foregaaende Femaar, men betydelig mindre end før 1894, da Tallet i Regelen dreiede sig om 45 à 50 000. En anden Ting er, at disse Opgaver saavel i de senere Aar som tidligere har været altfor lave.

Antal og Beløb af de i Henhold til Lappeloven afholdte Takster over Skade ved Ren har siden Lovens Ikrafttræden den 1 Januar 1884 været følgende:

	Antal.	Beløb.
1884—1890	348	10 378 Kr.
1891—1895	1 111	41 581 -
1896—1900	258	7 526 -
1901—1905	682	19 524 -
Ialt 1884—1905	2 399	79 009 Kr.

Hele dette Skadebeløb har dog Lapperne ikke betalt. I et stort Antal Tilfælde bliver Erstatningen nedsat ved Forlig med de Skadelidte, som gjør et Afslag for at opnaa en hurtigere Ordning, og i en og anden Sag hænder det ogsaa, at Lapperne bliver helt frifundne. Den samlede Sum af Lapperne indtil og med 1905 betalte Erstatninger for Skade ved Ren efter Lappeloven udgjør omtrent 59 000 Kr.

Det ekstraordinære Opsyn med Lappernes Flytninger har været i Virksomhed i alt væsentligt efter samme Plan som tidligere, om end efter en lidt indskrænket Maalestok. Udgifterne ved samme udgjorde i 1901 Kr. 2 912, i 1902 Kr. 3 633, i 1903 Kr. 3 694, i 1904 Kr. 3 432 og i 1905 Kr. 2 903. I disse Beløb er ikke medregnet Løn og Reiseudgifter for den fra 1 Juli 1899 ansatte Lappefoged.

3. Skogdrift [1]).

Af Tromsø Amts samlede Areal er ca. 10 Pct. skogbevokset. Skogarealet indtages igjen med ca. 89 Pct. af Løvskog og ca. 11 Pct. Furuskog. Løvskogen er fuldt ud tilstrækkelig for Brændebehovet, medens den i Amtet forefindendes Furuskog paa langt nær formaar at dække Behovet for Bygnings- og andre Gavnsmaterialier.

[1]) Dette Afsnit er udarbeidet af Skogforvalter Ruden.

Ren Furubestand forekommer meget sjelden. I mere eller mindre Grad er Birken indblandet. Denne Indblanding af Birk i Furuskogen er en af de største Vanskeligheder, som Ungfuruen har at kjæmpe imod, forinden den naar saa langt, at den har sin Top over Birkekronerne.

Furuskogen her nord er i det hele taget saa vanskelig stillet, at den fra Menneskenes Side maa behandles med den største Omhu, om man ikke skal se den paa Retur, men vedligeholdt eller i Fremgang.

Den største Del af Amtets Furuskoge er nu i Statens Eie, hvilket for Skogens Skyld — og dermed for hele Befolkningen — maa siges at være et stort Held. De fleste af de i den senere Tid fra Private indkjøbte Skogstrækninger var ved Salget i en meget miserabel Tilstand, idet de bedste og for Driften bekvemmeste Trær, nemlig Mellemskogen, var borte, saaat kun glissen Smaaskog og en og anden affældig gammel Furu stod igjen. Sydpaa, hvor Reproduktionsforholdene er gode og de Kalamiteter, som Gjenvæksten forøvrigt er udsat for, er færre, vil en raseret Skog i en nogenlunde overskuelig Fremtid dog atter komme sig. Heroppe vil derimod Skaden være følbar for flere Slægtled.

De største Vanskeligheder, som Furuskogen har at kjæmpe mod, foruden Menneskenes Behov og den forannævnte Indblanding af Birk, er Storme, vekslende Mildveir og Kulde om Vinteren, Snetryk og Mus. Dertil kommer endel Skade af Tamren og Storfugl. For Birkeskogens Vedkommende maa ved Siden heraf nævnes den skrækkelige Røver, Birkemaaleren *(Cidaria dilutata)*. Om dette Skadeinsekt end ikke har anrettet saa store Ødelæggelser som i Femaaret 1896—1901, saa har den dog ogsaa i heromhandlede Periode, og da især i 1905, gjort noksaa betragtelige Indhug i Birkeskogene.

Aaret 1902 var med de hyppige Vekslinger af Mildveir og Kulde i Vinterhalvaaret meget ugunstigt for Trævegetationen. En Masse saavel Top- som Sideskud frøs udpaa Vaarparten bort, hvorved Træerne blev sat betydelig tilbage i Væksten.

Skaden paa Skogen af Tamren synes i denne Femaarsperiode ikke at have været saa stor som i den foregaaende. Den har dog paa mange Steder været ret betragtelig og bør derfor søges yderligere reduceret, ligesom man stærkt maa klandre, at Lapperne paa enkelte Steder har begyndt med Gjedehold.

I Klasse med Tamrenen kan som Skogrøvere sættes Rypefangerne, der ribber det øverst mod Fjeldene forekommende Birkekrat til Fæste for sine Snarer.

Trods alle i det foregaaende behandlede Vanskeligheder, som Skogen i Tromsø Amt har at kjæmpe med, maa dog nu dens Fremtid sees lyst imøde, efterat Staten er bleven Eier af det hovedsageligste af Furuskogen, efterat Værnskogsvedtægter er vedtagne og efterat Plantning og Saaning er begyndt at udføres i alle Herreder. Dertil kommer, at Ungdommens Forstaaelse af Skogenes store Nationalværdi og af det urigtige i al unødig Skade paa smaa saavel som store Trær synes at være i stadigt Stigende.

De offentlige Skoge, som længst har været underlagt Skogvæsenets Bestyrelse, og hvor Kulturarbeider i Form af Birkerydninger etc. har været udførte, staar nu for en stor Del meget lovende. Endnu forekommer her og der gjen-

staaende udvoksede Overstandere af Furu. Disse udtages lidt efter hvert, idet man derved bedre vil kunne dække Distrikternes Behov, end om man tog meget med én Gang med deraf nødvendig følgende Perioder uden Drift.

Salget foregaar mest paa Roden, i mindre Lodder og ved offentlig Auktion. Især her, hvor Skogene ikke er tilstrækkelige for at dække Distrikternes Behov, maa dette siges at være den mest retfærdige Salgsmaade, idet alle derved bliver sat paa lige Fod i Anledningen til at skaffe sig det fornødne Trævirke.

Med Hensyn til Driftens Størrelse for de offentlige Skoges Vedkommende saavel som angaaende de opnaaede Tømmerpriser og det Aavirkedes Værdi forresten henvises til nedenstaaende Tabel:

Driftsaar.	Aavirket tilsalgs.							
	Tømmer.			Ved.		Tjære.		Sum. Netto.
	Stkr. Trær.	m³	Netto.	m³	Netto.	Tønder.	Netto.	
			Kr.		Kr.		Kr.	Kr.
1901.....	5 606	828	6 383	1 736	1 912	1 070	1 011	9 306
1902.....	5 861	2 214	13 430	888	694	1 210	1 212	15 336
1903.....	4 487	1 467	8 091	862	807	1 232	1 343	10 241
1904.....	5 879	1 759	5 920	824	852	764	1 147	7 919
1905.....	4 129	978	5 882	1 221	1 157	521	536	7 575
1901—1905	25 962	7 246	39 706	5 531	5 422	4 797	5 249	50 377

Driftsaar.	Aavirket af Brugsberettigede.								Samlet Udbytte af de offentlige Skoge.
	Tømmer.			Ved.		Andre Produkter.		Sum. Netto.	
	Stkr. Trær.	m³	Netto.	m³	Netto.	m³	Netto.		
			Kr.		Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1901.....	-	-	-	4 010	5 796	82	248	6 044	15 350
1902.....	-	-	-	4 010	5 796	82	248	6 044	21 381
1903.....	-	-	-	4 010	5 796	82	248	6 044	16 286
1904.....	36	7	70	4 010	5 796	82	248	6 114	14 032
1905.....	136	24	240	4 010	5 796	82	248	6 284	13 858
1901—1905	172	31	310	20 050	28 980	410	1 240	30 530	80 907

Tømmeret er ved Salg gjennemsnitlig bleven betalt med Kr. 18.35 pr. Tylvt eller Kr. 5.48 pr. m³.

Skogkulturer har været iværksat saavel offentlige som private i stadigt tiltagende Omfang. Som allerede ovenfor nævnt, har der i Femaaret været plantet og saaet i Amtets samtlige Herreder, dels ved private Mænds Foretagsomhed og Fremsynthed, dels ved Ungdomslag og Skoler. Hertil har i væsentlig Grad Tromsø Amts Skogselskab med dets Underafdelinger af Plantelag virket. Foredrag om Skogsagen har været afholdt, ligesom et fem Dages Plantekursus Vaaren 1903, 1904 og 1905 blev afholdt ved Maalselven Planteskole under Ledelse af Skogplanteren i Tromsø, H. Helgesen.

Plantesagen i dette Amt vil imidlertid neppe komme til at blomstre og bære god Frugt, forinden man formaar at skaffe Planter af stedegent Frø. De sjeldne Frøaar stiller herfor Vanskeligheder iveien. Skogvæsenet er imidlertid opmærksom herpaa og vil søge at overvinde dem ved desto rigeligere Indsamling de faa Frøaar med modent Frø, som af og til indtræffer. I heromhandlede Femaar har der ikke været noget ordentligt Frøaar.

I de offentlige Skoge er der i Femaaret foruden Birkerydninger udført følgende:

Kulturarbeider.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Grøftning, Maal	23.0	-	-	51.9	201.0
Plantning, Antal Planter	6 000	13 400	15 600	38 500	13 350
Saaet, kg. Frø	1.9	0.5	0.6	1.3	3.9
Plantet og saaet, Maal	35.0	36.6	33.0	75.5	58.1
Ialt kultiveret, Maal	58.0	36.6	33 0	127.4	259.1

4. Fiskerier.

De vigtigste inden Amtet drevne Fiskerier er som tidligere Skreifisket, Sildefisket og Sommerfisket (væsentlig efter Sei).

Om Deltagelsen i og Udbyttet af Skreifisket meddeles for Femaaret følgende Opgave:

	Antal Fiskere.	Antal Skrei.	Værdi.
			Kr.
1901	6 452	5 578 000	1 644 000
1902	5 981	5 052 000	1 332 000
1903	5 035	4 263 000	731 000
1904	4 948	5 178 000	1 121 000
1905	2 382	709 000	230 000

Tilstrømningen til dette Fiske har, som det vil sees, været aftagende og Udbyttet overmaade variabelt. I Periodens sidste Aar slog det egentlige Vinterfiske ganske feil, og det lille, der fiskedes, var væsentlig Vaarfangst. Paa gamle aarvisse Fiskepladse, som f. eks. Værene i Bjarkøy, var der ganske frit for Fisk.

I 1903 artede dette Fiske sig her i Amtet ligesom for en stor Del af Kysten yderst mærkeligt. Fisken kom overalt ualmindelig sent under Land og var desuden overordentlig mager og lidet leverholdig. Tildels var Leveren ganske ubrugelig til Damptran, og Tranmængden i det hele blev yderst ubetydelig. Medens de ca. 5 Mill. Skrei i 1902 for Tromsø Amt gav 2 700 hl. Damptran og 850 hl. Lever til anden Tran, fik man i 1903 af $4^1/_2$ Mill. Fisk ikke mere end 25 hl. Dampmedicintran foruden 255 hl. Lever.

En anden Merkelighed ved det samme Aar var den store Invasion af Kobbe, som fandt Sted i Aarets første Maaneder. I Finmarken er Kobben en vanlig Foreteelse, navnlig i den østlige Del, men det hænder meget sjelden, at den udstrækker sin Vandring søndenfor dette Amt. I Begyndelsen af Aaret 1903 oversvømmede den imidlertid Tromsø Amt og trængte ind i alle Fjorde, og overalt, hvor den kom, forsvandt al Slags Fisk. Heldigvis stod denne Herjing ikke saa længe paa.

Skreifisket i Tromsø Amt drives væsentlig i Torsken, Berg og Hillesøy Herreder.

Sildefiskeriernes Udbytte i Femaaret vil sees af følgende Tabel, hvor der skjelnes mellem Fedsild og Smaasild:

Aar.	Fedsild.		Smaasild.	
	Hl.	Værdi.	Hl.	Værdi.
		Kr.		Kr.
1901	18 000	45 000	19 200	29 000
1902	76 000	274 000	24 500	32 000
1903	90 500	331 000	69 800	116 000
1904	-	-	23 700	96 000
1905	600	3 000	52 150	132 000

Det egentlige Fedsild- og Sommersildfiske har saaledes, som i den senere Tid vanligt, været yderst lunefuldt, og i det hele gaar dette Fiske stadig tilbage. Siden 1889 har man ikke havt noget virkeligt Fedsildaar i dette Amt. Fangstens aarlige Gjennemsnitsværdi udgjorde i Femaaret Kr. 130 000, medens den for 1896—1900 var Kr. 243 000.

Smaasilden bruges til Agn under Torskefiskerierne, hvorhos den, naar den forekommer i stor Mængde og er billig, i stor Udstrækning anvendes til Kreaturfoder. Af ovenstaaende Tal for 1904 vil det sees, at denne Silds Værdi i dette

Aar er bleven beregnet efter den usædvanlig høie Pris af noget over Kr. 4.00 pr. hl. Dette maa vistnok komme af, at endel af Fangsten er bleven modtaget som Handelsvare — rimeligvis fordi det egentlige Fedsildfiske i dette Aar ganske udeblev.

Sommerfiskets Værdi er i den officielle Statistik for 1901 beregnet til Kr. 433 000, for 1902 til Kr. 483 000, for 1903 til Kr. 370 000, for 1904 til Kr. 329 000 og for 1905 til Kr. 281 000.

Udbyttet var gjennemgaaende meget godt, i de to første Aar usedvanlig rigt. Gjennemsnittet for de fem Aar bliver Kr. 380 000, hvilket er omtrent 100 000 Kroner mere end Gjennemsnittet for det nærmest foregaaende Tiaar. Fangsten bestaar hovedsagelig af Sei.

Det hele Værdiudbytte af Amtets Fiskerier, derunder ogsaa indbefattet Laks- og Sjøørretfisket, kan altsaa sammenstilles saaledes:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skreifisket	1 644 000	1 333 000	731 000	1 121 000	232 000
Sildefisket	74 000	306 000	448 000	96 000	135 000
Sommerfisket	433 000	483 000	370 000	329 000	281 000
Laks- og Sjøørretfisket	13 000	12 000	7 000	10 000	13 000
Tilsammen	2 164 000	2 134 000	1 556 000	1 556 000	661 000

Det for Femaaret gjennemsnitlige Aarsudbytte bliver saaledes Kr. 1 614 000, hvilket er betydelig mere end gjennem en lang Række af Aar. Særlig var 1901 og 1902 i dette Amt ualmindelig gode Aar paa Sjøen.

Med Hensyn til Befolkningens Deltagelse i og Udbytte af Fiskerierne i Lofoten og Finmarken, som spiller en betydelig større Rolle end Amtets egne Fiskerier, meddeles følgende:

Hvad Lofotfisket angaar, vil man af Opsynets aarlige Beretninger erfare, at der fra Tromsø Amt deltog:

1901	3 748	Mand	med	751	Baade,
1902	5 894	—	-	1 334	—
1903	4 524	—	-	1 027	—
1904	4 318	—	-	1 092	—
1905	5 521	—	-	1 523	—

Deltagelsen i dette Fiske fluktuerer ganske betydelig. I 1896 reiste der 9 866 Tromsøfiskere til Lofoten, hvilket var et større Antal end nogensinde tidligere, medens paa den anden Side Tallet vistnok aldrig har været saa lidet

som i 1901. Af det hele Belæg i Lofoten har i sidste Femaar gjennemsnitlig henimod 25 Pct. været fra Tromsø Amt. I samme Periode er det gjennemsnitlige Værdiudbytte af Fisket beregnet til 3.8 Mill. Kr. aarlig. Efter dette tør det antages, at Tromsø Amts Bruttoudbytte af Lofotfisket i Gjennemsnit for Femaaret har andraget til omtrent 1 Mill. Kr. om Aaret.

Antallet af de herfra til Vaarfisket i Finmarken søgende Fiskere er efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt saaledes:

1901	5 484	Mand	med	1 207 Baade,
1902	5 336	—	-	1 155 —
1903	3 614	—	-	746 —
1904	6 806	—	-	1 333 —
1905	7 558	—	-	1 470 —

Ogsaa her gaar det sterkt op og ned. Gjennemsnitlig har Antallet i dette Femaar været omtrent det samme som i 1896—1900, men af den hele Fiskeralmue i Finmarken har Tromsø Amt i 1901—1905 ydet en større Anpart end tidligere. I sidste Periode var 46.1 Pct eller henimod Halvparten af samtlige Fiskere fra dette Amt. Fiskets samlede Bruttoudbytte omsat i Penge er for Femaaret udregnet til i Gjennemsnit omtrent 3¼ Mill. Kr. om Aaret. Hvis man heraf antager, at Tromsø Amts Fiskere Aar om andet har hjembragt 1½ Mill. Kr., regner man ganske vist ikke for høit.

Bruttoudbyttet for Amtet af disse to Fiskerier tør saaledes for sidste Femaar kunne anslaaes til omkring 2½ Mill. Kr. aarlig.

Hertil kommer Udbyttet af Sommerfisket i Finmarken, men da jeg savner Opgaver over Tromsø Amts Deltagelse i dette Fiske, er det umuligt at beregne Udbyttet for Amtets Fiskere.

Med Hensyn til Driftsmaade, Udstyr og Redskaber har neppe nogen nævneværdig Forandring fundet Sted, bortseet fra den allerede i tidligere Beretninger omtalte Overgang fra den gamle Nordlandsbaad til de moderne Fiskeskøiter. Denne betydningsfulde Reform har i Femaaret fortsat med endnu stærkere Skridt end tidligere. Fembøringen er fuldstændig gaaet af Brug, og Otringen begynder at blive mere og mere sjelden. Alene ved Lofotfisket, der somoftest foregaar noksaa nær ved Land, synes Otringen at have Udsigt til endnu i nogen Tid at holde sig, ja der er endog dem, som mener, at denne Baadform er den for Lofoten bedst skikkede.

Til nærmere Oplysning om den Fremgang, som i heromhandlede Henseende har fundet Sted, hidsættes efter «Aarsberetninger vedkommende Norges Fiskerier» for 1907, 2det Hefte, følgende Opgaver, som dog er noget senere end Femaaret 1901—1905, idet de gjælder Januar 1907.

Paa dette Tidspunkt havde Amtet ialt 757 dækkede Fiskefartøier af moderne Type, hvoraf 200 mindre og 539 større Seilskøiter, 10 Motorfartøier og 8 Damp-

skibe. I samlet Antal staar Amtet kun tilbage for Romsdal, og i Antallet af større Seilfartøier overgaar det langt ethvert andet Amt. Værdien er anslaaet til omtrent 3.6 Mill. Kr., hvilket kun overgaaes af Romsdals Amt. De allerfleste Fartøiør er bekostet af privat Kapital, idet Amtet kun har erholdt 216 Havfiskelaan, hvilket forøvrigt er betydelig flere end noget andet Amt og mellem Halvparten og Tredieparten af samtlige Laans Antal.

Som man ser, har Amtet endnu ikke faaet mange Baade med mekanisk Drivkraft, hvilket selvfølgelig for en væsentlig Del har sin Grund i deres større Kostbarhed. Imidlertid ser det ud til, at man i den sidste Tid har begyndt at faa Tro paa Motorbaadenes Hensigtsmæssighed, og da vil det økonomiske Spørgsmaal neppe længe spille nogen Rolle.

Hvad Tilvirkningsmaader og Afsætningsmarkeder angaar, er Forholdet i det væsentlige uforandret. Exporten af Fisk i fersk Tilstand er dog adskillig tiltaget, men bortseet fra endel Smaapartier, som i de senere Aar er sendt over Narvik til Nordsverige, har den kun foregaaet til Indlandet, nemlig Trondhjem, Bergen og Kristiania.

5. Bergværksdrift [1]).

I Tromsø Amt har i Femaaret 1901—05 som overalt ellers i Landet Skjærpning efter Ertsforekomster været drevet med stor Iver. Anmeldelser af Fund er strømmet ind i Mængde fra næsten hvert eneste Herred. Om det endelige Resultat er det naturligvis for tidligt at udtale sig med Bestemthed, men der er Grund til for fleres Vedkommende at tro, at en varig Bergværksdrift vil blive Følgen, hvis de raadende Metalpriser holder sig. At opregne alle de Steder i Amtet, hvor der har været skjærpet, vilde være meningsløst, da en Flerhed af Forekomsterne kun vil faa en efemer Tilværelse, hvorfor jeg skal indskrænke mig til i Korthed at omtale de Ertsfelter, hvortil der for Tiden knyttes de bedste Forhaabninger.

Idet jeg begynder fra Grænsen mod Finmarken, kommer jeg først til Kvænangen gamle Grubefelt paa Fjeldplateauet mellem Badderen og Alten Prestegjeld, som i lange Tider af og til har været Gjenstand for større Drift, først for Regning af det engelske Selskab, der bearbeidede Altens Kobbergruber, senere for Regning af Konsul Persson i Helsingborg og senest af Sulitjelma-Bolaget. Intet har været sparet hverken tidligere eller senere for at opnaa et godt Resultat, men forgjæves. For Tiden ligger det hele Felt under Frist. Grunden til det uheldige Resultat er tildels Gangenes meget vekslende Kobberindhold, tildels planløs Drift med kostbare Anlæg, der har krævet uforholdsmæssig store Udgifter. Men Feltet fortjener fremdeles Opmærksomhed med de høie Kobberpriser, som nu haves, idet det indeholder en Mængde Forekomster og er hvad Englænderne kalder «a mineralized country».

[1]) Dette Afsnit er udarbeidet af Bergmester Bachke.

Nord for dette Grubefelt i Middavarre i Bunden af Burfjorden, Syd for Alteidet, er i Femaaret for Regning af H. Giæver, Alteidet, og A/S Nedre Middavarre Kobberfelter aabnet Undersøgelsesdrift paa Kobberanvisninger optrædende i pressede gabbrolignende Bergarter. Beliggenheden er heldig og Udsigterne efter det hidtil udførte Arbeide maa betragtes som opmuntrende.

Idet jeg forbigaar den Smule Drift, som har fundet Sted i Rappesskaidde paa Grænsen mellem Kvænangen og Skjervø, da den allerede er indstillet, kommer jeg til de i Skjervøy og Nordreisa Herreder i de senere Aar blottede Kobberanvisninger, beliggende i Oksfjorddalen, Røielvdalen og andre Steder, i Vaddasgaisa, Rieppesvarre, Røielgaisa o. s. v. Her har Chr. Anker i Fredrikshald, A/S Nordreisen Gruber og Sulitjelma Aktiebolag bearbeidet en Række Anvisninger førende kisige Malme i Zoner af regelmæssigt Strøg i pressede Grønstene. De synes at have alle Betingelser for en stabil Drift. A/S Nordreisen Gruber har ogsaa allerede erhvervet kongelig Tilladelse til Anlæg af Smeltehytte i Nordreisa, men søger nu om Koncession til Flytning af denne til Narvik, ligesom til Overdragelse af sine Gruber til A/S Skandia Kobbergruber, der eier Nautanen Gruber ved Gellivarre.

I Lyngen Herred har det engelske Selskab «The Venture Corporation ld.» under Drift det saakaldte Birtavarre Kobberfelt i Kaafjorddalen, som tidligere eiedes af Chr. Anker. Betydelig Kapital er anvendt til Anlæg af Sporvei gjennem Kaafjorddalen til Ankerlien, hvor elektrisk Kraftstation, Opberedningsværk og en liden Smeltehytte findes. Op til Gruberne paa Moskogaisa fører en Taugbane. Udsigterne for varig Drift er gode, men noget større Resultat kan ikke paaregnes, før de vigtigere Forekomster er opfarede. I Skardalen, en Sidedal i Kaafjorden, har et norsk-amerikansk Selskab aabnet Drift paa Forekomster af lignende Karakter som Birtavarrefeltet. I Skibotten og Signaldalen i Lyngen er blottet flere Kobberforekomster, som antagelig vil blive Gjenstand for nærmere Undersøgelse i en nær Fremtid.

I Karlsøy Prestegjeld har de paa Ringvassøen og Vannøen optrædende Kisanvisninger været Gjenstand for Opskjærpning og en Smule Drift, uden at det hidtil har lykkedes at opnaa lønnende Resultat. Kisen optræder dels i smale Baand, dels impregneret i Kvarts, yderst fint fordelt, og lader sig vanskelig opberede uden stort Tab. Med Tiden maa det dog antages, at man vil overvinde denne Uleilighed.

I Tromsøysund Herred haves ogsaa Kisanvisninger og Forekomster af Magnetit, men endnu er intet gjort med disse.

I Balsfjorden har der været skjærpet paa Blyglans, men heller ikke her er man kommen videre, Det samme kan siges om Maalselvens Jern- og Kobberanvisninger samt Blyglansforekomsterne i Rubben i Bardu.

I Bjarkø har i Slutningen af Femaaret Drift paa Jernforekomster fundet Sted. Fra Meløvær blev i 1905 skibet 13 000 Ton Jernmalm for Regning af A/S Nordiske Grubekompani, Harstad, der ogsaa havde Forsøgsdrift igang paa Gaarden Nergaard.

I Salangen Herred blev de der optrædende Jernmalme af Dunderlandstypen opskjærpet af Konsul N. Persson, som efter Femaarets Udløb afhændede Feltet til tyske Selskaber for 3 Millioner Kroner.

I Tranøy, Dyrøy og Sørreisa Herreder er ved Konsul N. Persson og A/S Nordiske Grubekompani blottet en Række Forekomster af Jernmalm af samme Karakter som i Salangen. Strid om Eiendomsforholdet har tildels hindret det videre Arbeide i Feltet.

I Kvæfjord Herred foregik i Femaaret Opfaringsarbeide i de paa Gaarden Berg optrædende Kobberanvisninger for Regning af Konsul N. Persson, uden at føre til Drift. Paa Gaarden Kjængsnes havde A/S Nordiske Grubekompani igang et ikke ubetydeligt Arbeide i Femaarets Slutning, og et Malmareal af 400 m^2 blev blottet. Endelig var der ivrig Skjærpning paa de i Salfjeldet optrædende Kobberforekomster.

Driften i Senjens Nikkelgruber i Berg Herred har hvilet.

6. Industri.

Den egentlige Fabrikindustri spiller ingen Rolle, og af industrielle Anlæg findes kun ganske faa. Efterat Harstad mekaniske Værksted er udgaaet af Landdistriktet, er det største Anlæg Gausvik Uldvarefabrik i Trondenes, der anlagdes i 1899 af det samme Aktieselskab, som tidligere havde lignende Anlæg i Hadsel og Bodø i Nordlands Amt. Det er beliggende ved Gausvikelven, hvorfra det har sin Drivkraft, og beskjæftigede i Femaaret omkring 40 Arbeidere, hvoraf lidt over Halvparten Kvinder. Fabriken bestaar af Spinderi med 2 Spindestole (hver med ca. 200 Spindler) og Væveri med 8 Stole, foruden Farveri o. s. v.

De i tidligere Femaarsberetninger nævnte Anlæg i Tromsøysund, nemlig et Teglværk med Kalkfabrik, en Tøndefabrik, et Dampkogeri for Sæl- og Hvaltran og et Brænderi for Kogning af Garvertran, har i Femaaret været i Virksomhed omtrent som tidligere.

Haandværksdriften staar vistnok paa omtrent samme Standpunkt som tidligere. Som Regel maa vel de forskjellige Bygder siges at være nogenlunde selvhjulpne med Haandværkere, men heller ikke videre.

Husfliden har neppe heller gjort nogen mærkbar Fremgang og den staar ikke høit. «Væv og Rok,» skriver Lensmanden i et af de største Distrikter, «er en sjelden Foreteelse, og Økseskaft, River, Knivskaft o. lign. kjøbes hellere hos Handelsmanden, end man anvender en ledig Aftenstund til selv at arbeide slige Gjenstande.»

Af Stenbrud findes nogle faa, det største ved Sørstrømmen i Kvænangen, hvilket Anlæg i 1905 beskjæftigede 38 Arbeidere, som i 25 Uger tilvirkede Skifersten og Fortougsheller til en Værdi af ca. 12 000 Kr. Mindre Anlæg drives ved Strømfjord i Skjervøy og Bakkeby i Nordreisa.

Tjærebrænding giver en ikke saa ubetydelig Indtægt i Maalselven, Bardu og Nordreisa. Da Staten eier det meste af Furuskog inden Amtet, foregaar den meste Tjærebrænding mod Skogleie til det Offentlige, men selvfølgelig brændes der ogsaa endel i private Skoge. I Statsskogene blev der i Femaaret tilvirket ialt 4 797 Tønder Tjære (se foran Side 12). Dette bliver 900 à 1 000 Tønder gjennemsnitlig om Aaret, hvilket antagelig kan sættes til en aarlig Værdi af henimod 15 000 Kr.

Noget Anlæg for Torvdrift findes ikke, skjønt der ude ved Kysten paa mange Steder bruges adskilligt Torv til Brændsel.

7. Handel.

Antallet af Handelsmænd i Landdistriktet er for Udgangen af 1905 opgivet til 248, mod 238 i 1900, 162 i 1895 og 129 i 1890. At Tilvæksten i det sidste Femaar ikke er større, skriver sig fra, at Harstad med et stort Antal Handlende i Perioden er overgaaet fra Land til By. De fleste Handelsmænd fandtes i Lyngen og Sørfjord, som tilsammen havde 23, dernæst kom Ibbestad med 22, Berg og Torsken med 21, Trondenes med 19, Lenvik med 16, Hillesøy med 14, Kvæfjord, Maalselven og Karlsøy hver med 12, Bjarkøy, Tromsøysund og Skjervøy hver med 11 o. s. v.

Af Forbrugsforeninger bestod fremdeles de to, der fandtes i 1900, nemlig Grøtaværs Handelsforening i Trondenes og Kvæfjord Spareforening, og deres Omsætning opgives omtrent som tidligere, henholdsvis 16 000 og 20 000 Kr. Desuden er tilkommet to nye Foreninger, nemlig Foldvik Handelsforening i Ibbestad, der oprettedes i 1903, og Lenvikens kooperative Handelsforening, der begyndte i Marts 1905. Disse opgives i 1905 at have havt en Omsætning af henholdsvis 13 200 og 9 000 Kr.

Af Øludskjænkningsrettigheder fandtes ved Femaarets Udgang de samme 2 i Ibbestad, 3 i Dyrøy, 1 i Maalselven og 1 i Lyngen, som eksisterede ogsaa i 1900. Foruden disse var der i sidstnævnte Aar 4 Rettigheder i Harstad, som dengang var at regne til Landdistriktet.

Ved de aarlige 3 Markeder i Skibotten har Trafiken og Omsætningen været omtrent den samme som i det foregaaende Femaar.

8. Skibsfart.

Skjønt en saa overveiende Del af Amtets Befolkning er henvist til at søge sin Næring paa Havet, spiller den egentlige Skibsfart ingen Rolle, hverken i Byerne eller paa Landet. Rigtignok var det i 1905 ialt 12 Dampskibe og ikke mindre end 327 Seilfartøier, som hørte hjemme i Landdistriktet, men deraf var

alene 1 Dampskib og 17 Seilskibe over 50 Ton, og den hele Flaade er, ialfald paa ganske faa Undtagelser nær, knyttet til Fiskerierne og Ishavsbedriften. Den overveiende Del af Seilfartøierne er intet andet end Fiskerbaade af den nye Type, og de øvrige benyttes til Kjøbe- eller Logisfartøier, medens Dampskibene gaar i Agntrafiken.

9. Andre Næringsveie.

Af andre Næringsveie maa først og fremst nævnes Jagten, som vistnok i flere Herreder skaffer en ikke ganske uvæsentlig Indtægt. Af madnyttigt Vildt findes navnlig Ryper, som skydes eller fanges overalt og sælges til Handelsmændene, som sender dem sydover.

I denne Forbindelse hidsættes som i tidligere Beretninger følgende Tabel, som viser det samlede Antal Rovdyr og Rovfugle, for hvis Drab der i Femaaret er betalt Præmie:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Bjørn	2	1	4	1	4
Ulv	3	2	1	-	7
Jerv	10	6	10	20	31
Oter	162	248	230	254	278
Maar	9	4	6	19	17
Ræv	347	347	459	1 114	1 024
Ørn	62	91	141	116	102
Hønsehøg	81	102	133	191	110
Falk	89	195	241	149	57
Hubro	4	8	18	13	7
Spurvehøg	111	227	407	207	202
Lom	1 098	1 445	1 795	930	655

Til Sammenligning hermed henvises til Tabellen i forrige Femaarsberetning, som meddeler Opgaver tilbage til 1876. Herunder er alene at erindre, at Præmie for Oter, Maar, Falk, Spurvehøg og Lom først er bleven betalt fra 1 Juli 1900 i Henhold til Lov af 20 Mai 1899.

Æg- og Dunvær findes paa flere Steder ved Kysten, men der klages fremdeles over, at Afkastningen stadig bliver mindre.

Ogsaa Klipfisktørring giver i enkelte Herreder nogen Indtægt i Sommertiden.

10. Kommunikationer.

Angaaende Veibygningen og Veivæsenets Tilstand i Femaaret har Amtsingeniør Saxegaard leveret følgende Oversigt:

«Der er i Femaaret udført følgende Vei- og Broarbeider:

A.

Ved Bevilgning af Stortinget (Statsveie) mod Distriktsbidrag, hvilket sidste sedvanlig har udgjort 1/5, undtagelsesvis 1/10, foruden Grundafstaaelse m. v. samt Vedligehold:

I. Veie fuldførte i Femaaret:

Anlæggets Navn.	Total Længde i Km.	Medgaaede Omkostninger.			Paabegyndt Aar.	Afleveret Datum.
		Ialt.	Deraf tidligere.	I Femaaret.		
		Kr.	Kr.	Kr.		
1. Fjordbotten—Strømsnes—Foldvik i Ibbestad	15.30	[1]) 145 419	82 900	62 519	1897	27/9 02 og 10/10 05
2. Omlægning ved Sæterelven i Bardu	-	7 820	7 800	20	1898	31/8 01
3. Udbedring af og ved Kistefos Bro i Bardu.....	-	4 971	2 000	2 971	1900	31/8 01 og 19/9 05
4. Nordhus—Maalselven i Sørreisa og Maalselven..	8.97	72 717	5 000	67 717	1900	16/9 05
5. Bro over Nordfjordelven i Malangen.....	0.36	[2]) 3 182	-	3 182	1902	26/9 03
6. Bro i Skibotndalen i Lyngen.....	-	2 014	-	2 014	1901	24/10 02
Sum	24.63	236 123	97 700	138 423	—	—

Distriktsbidraget har for samtlige disse Anlæg været 1/5, undtagen for No. 6, Broen i Skibotndalen, som helt er bygget for Statens Regning.

Anlæg No. 1 er beliggende paa Sydsiden af Gratangen, nemlig fra Bunden af denne Fjord og udover til Foldvik. Veien har en største Stigning af 1 paa 15 og en Bredde af 3.75 m. med Indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar hovedsagelig kun af Grus. Der forekommer ialt 7 Broer med Spændvidde fra

[1]) Iberegnet mindre Efterarbeider i 1906.
[2]) Ligesaa.

3 m. til 12 m. og Bredde 2.60 m. De fleste har Jernoverbygning, en er udført som Hvælvbro med Aabning 11 m. Den inderste Halvdel af denne Vei faar særlig Betydning for Fremkomsten, naar det indtræffer, at Fjorden fryser til, hvilket i de senere Aar forøvrigt sjelden har hændt.

No. 2 og 3 er Omlægning og Udbedring af tidligere udførte Statsveiarbeider, foranlediget ved Udglidninger o. a.

No. 4 er Fuldførelse af det i forrige Femaarsberetning nævnte Anlæg Sørstrøm—Nordhus helt frem til Maalselvveien. Herved er istandbragt en ny i det hele ca. 25 km. lang Forbindelsesvei mellem Maalselven (og den nordre Del af Bardu) til Sjøen i Sørreisa. Ovennævnte senest oparbeidede Stykke fører langs den nordre Side af Andsvandet i et naturskjønt Strøg. Dens største Stigning er 1 paa 20, i Nedstigningen til Maalselven. Bredden er 3.75 m. med enkelte Indskrænkninger til 2.50 m. Veidækket bestaar af Stenlag, Puk og Grus (Chausséedække). Broer forekommer ikke. Af Veien falder 4.83 Km. inden Sørreisa og 4.14 Km. inden Maalselven Herred.

No. 5 er en Bro af 7 m. Aabning og 2.60 m. Bredde med Overbygning af Jern. Den har til Formaal at sætte Befolkningen i Nordfjordbunden i Forbindelse med den tidligere byggede Vei mellem Balsfjord og Malangen, kfr. forrige Femaarsberetning.

No. 6 er Arbeider paa og i nær Tilslutning til den af Statens Veivæsen tidligere byggede Mellemrigsvintervei Skibotten—Rigsgrænsen, deriblandt en 7 m. lang og 2.6 m. bred Træbro over Didnojok samt en 9 m. lang og 1.5 m. bred Gangbro (med Jernbjælker) over Skibottenelven ved dens Udløb af Galggojavre.

II. Veianlæg, der ved Femaarets Udgang endnu var under Oparbeidelse:

(Se Tabellen omstaaende Side.)

Distriktsbidraget er til alle disse Anlæg $^1/_5$, undtagen til No. 7, hvor det udgjør $^1/_{10}$.

Nærmere Beskrivelse af ovennævnte Anlæg vil i sin Tid, naar de er fuldført, blive meddelt. Ganske kortelig skal her nævnes, at No. 1 er en Fortsættelse af det i forrige Femaarsberetning omtalte Anlæg fra Sama (ved Harstad) om Kastfjord til Kvæfjord Grænse videre udover langs Fjorden til Strømmen. No. 2 er igjen en umiddelbar Fortsættelse af No. 1 helt ind til Strømsbotten. No. 3 fører fra Stensland paa Fastlandet i den søndre Del af Trondenes forbi Skaanlands Kirke over Lavangseidet til Nordlands Amtsgrænse (hvorfra Veien fortsætter til Evenes og Liland ved Ofotenfjord), med Sidelinie langs Lavangen Fjord til Amtsgrænsen ved Landsholmen (hvorfra Veien gaar videre til Fjelddal i Nordlands Amt ligeoverfor Sandtorv). No. 4 gaar langs den indre (østre) Side af Rolla. No. 5 forbinder tidligere bygget Statsvei i Sørreisa med den fra Finsnes i Lenvik til Karlstad i Maalselven førende Statsvei. No. 6 begynder

Anlæggets Navn.	Længde i Km.	Medgaaede Omkostninger.			Paabegyndt Aar.	Anmærkning.
		Ialt.	Deraf tidligere.	I Femaaret.		
		Kr.	Kr.	Kr.		
1. Strømmen—Bremnes (Trondenes Grænse) i Kvæfjord	26.4	203 600	96 500	107 100	1898	Paa det nærmeste fuldført. 12.8 km. afleveret 4/10 00 og 25/9 02.
2. Strømmen—Strømsbotn i Kvæfjord	4.9	26 500	-	26 500	1904	Paa det nærmeste færdigt.
3. Steinsland—Amtsgrænsen med Sidelinie til Landsholmen i Trondenes	22.8	140 800	9 100	131 700	1900	Ca. 14.7 km. er afleveret som færdig 7/10 05. Overslagssum Kr. 155 660.
4. Roldnes—Skog i Ibbestad	17.7	54 100	-	54 100	1902	Overslagssum Kr. 101 000.
5. Nordstrøm—Finfjordbotn i Sørreisa og Lenvik	15.5	6 100	-	6 100	1905	Do. Kr. 131 100.
6. Tromsøysund—Ramfjord i Tromsøysund	24.9	7 600	-	7 600	1905	Do. Kr. 147 500.
7. Balsfjord—Lyngen	30.5	177 800	53 300	124 500	1899	Ca. 15.9 km. afleveret som færdig 25/9 03. Overslagssum Kr. 225 000
Tilsammen	142.7	616 500	158 900	457 600	—	

paa Fastlandet ligeoverfor Tromsø By og gaar i sydlig, senere østlig Retning indover til Ramfjord. No. 7 fører over det lave Eid mellem Nordkjosen (Sletnes) i Balsfjord og Storfjord (Kvesmenes) i Lyngen.

Sammenlægges de i vedkommende Rubriker under I og II opførte Beløb, erholdes som oparbeidet i Femaaret med et rundt Beløb Kr. 596 000.00, hvoraf Staten har udredet Kr. 489 650.00 og Distriktet, d. e. vedkommende Herreder, Kr. 106 350.00.

Af vigtigere Statsveiundersøgelser, som har været udført i Femaaret, kan nævnes Projektet Nordlands Amtsgrænse mod Harjangen—Gratangen—Salangsdalen i Bardu (32 Km.) med Sidelinier til Gratangen og Lavangen (tilsammen 20 Km.). Bearbeidelsen heraf er endnu ikke afsluttet.

B.

Ved Bidrag af Amtet og Herrederne samt ved private Ydelser (Herredsveie).

Hertil er for Femaaret bevilget af Amtstinget Kr. 25 942.00, hvoraf dog Kr. 2 100.00 er inddraget i Henhold til gjældende Regler, medens et lignende Beløb endnu henstod udisponeret ved Femaarets Udgang. Der er saaledes af Amtsveikassens Midler bleven anvendt Kr. 21 800.00, der i Regelen har været ydet som Bidrag $^1/_3$, mere undtagelsesvis $^1/_2$. Disse Bevilgninger har dog ikke i alle Tilfælde kunnet holde Skridt med de paa anden Maade tilveiebragte Midler (Bidrag fra Kommuner og Private samt Naturalarbeide), idet der nemlig i Femaaret er udført Arbeider til samlet Værdi Kr. 72 500.00, eller omkring $3^1/_3$ Gange Amtets Bidrag. Alene i hvert af Herrederne Dyrøy og Lenvik er der oparbeidet Herredsveie for ca. Kr. 15 000.00 i Femaaret.

Da Arbeidet foregaar samtidig paa en hel Række smaa Anlæg — optil 6 à 7 i et Par Herreder —, skrider det selvsagt ikke hurtig frem. Som Følge heraf kan der for Femaaret lidet eller intet opføres af færdig Vei. Det bliver nærmest kun et Anlæg, nemlig Bjørneraa—Bjarkøy Grænse paa Grytøy i Trondenes Herred, 5.6 Km. Derimod er der fuldført flere selvstændige Broanlæg, saaledes over Myrlandselven og Melaaelven i Kvæfjord med Spændvidde 8 m. og over Rensaaelven og Bjørnelven i Ibbestad, der begge har Spændvidde 14 m. — samtlige med Overbygning af Jern.

Herredsveiene har i Almindelighed en Bredde af 3.25 m., undtagelsesvis indskrænket til 2.25 m. paa kostbare Partier, og en største Stigning af 1 paa 12. Som Veidække anvendes Grusdække alene.

Interessen for disse lokale Veie har været stærkt stigende.

Længden af de offentlige Veie i Amtet var ved Femaarets Udgang følgende (i Kilometer):

Herred.	Statsveie.	Herredsveie og ældre Veie.	Tilsammen.
Kvæfjord	[1]) 12.8	5.3	18.1
Trondenes	[2]) 61.7	39.0	100.7
Ibbestad	15.3	[3]) -	15.3
Salangen	20.9	16.0	36.9
Bardu	49.5	57.0	106.5
Sørreisa	21.8	-	21.8
Lenvik	17.6	-	17.6
Maalselven	86.6	79.1	165.7
Malangen	10.7	6.0	16.7
Balsfjord	[4]) 41.0	-	41.0
Tromsøysund	3.0	-	3.0
Lyngen	[5]) 56.0	-	56.0
Nordreisa	29.7	-	29.7
Kvænangen	6.5	-	6.5
Sum	433.1	202.4	635.5

I denne Opgave er ikke medtaget endel Veie, der vistnok til Nød kan være kjørbare, men som ikke har været Gjenstand for planmæssig Oparbeidelse.

I Herrederne Bjarkøy, Torsken, Berg, Hillesøy, Karlsøy, Helgøy, Sørfjord og Skjervøy findes der endnu ikke offentlig Vei. I Dyrøy og Tranøy var der ved Udgangen af 1905 ikke lidet af Herredsveie under Oparbeidelse. I Forhold til Folkemængden har Bardu Herred mest af Veie, nemlig 64 m. pr. Individ. Der er neppe mange Herreder i Landet — om overhovedet noget — som kan opvise et saa høit Tal.

Vedligeholdet af de offentlige Veie bestrides af Herrederne, naar undtages Vinterveien Skibotten—Rigsgrænsen i Lyngen, der vedligeholdes for Amtsveikassens Regning. Dog har Amtet siden 1903 bevilget Tilskud i her omtalte Øiemed til Salangen, Maalselven og Bardu Herreder samt til Kvænangen (Mellemamtsvei), for de to førstnævnte som Bidrag til Aflønning af Veivogtere. I Maalselven, Bardu og Lyngen er Veiene for den væsentligste Del rodelagt, ialt 262 km., saaledes at Vedligeholdet udføres af Brugerne af matrikuleret Jord. I Salangen er Rodelægning iværksat kun for Vinterarbeidets Vedkommende. Forøvrigt

[1]) Af Strømmen—Bremnes, kfr. foran.
[2]) Heri 14.7 km. af Stensland—Amtsgrænsen, kfr. foran.
[3]) Ældre Vei paa Rolla er under Omlægning.
[4]) Iberegnet 15.9 km. af Balsfjord—Lyngen.
[5]) Deraf 40.9 km. Vintervei Skibotten—Rigsgrænsen.

udredes Vedligeholdsomkostningerne af Kommunekasserne. Veivogtersystemet var ved Femaarets Udgang indført i Trondenes, Salangen og Lenvik Herreder med ialt 7 Veivogtere, der havde en samlet Aarsløn af Kr. 2 250.00, samt besluttet iværksat fra Vaaren 1906 i Maalselven og Malangen (tilsammen 2 Veivogtere). I 1907 vil det desuden være indført i Kvæfjord, Ibbestad, Sørreisa og Balsfjord med tilsammen 7 Veivogtere.

De samlede Udgifter til Vedligeholdet, derunder indbefattet Værdien af Naturalarbeidet, kan ikke opgives. Skjønsmæssig kan man vel anslaa dem til ca. Kr. 20 000 for Sommerarbeidet og Kr. 5 000 for Vinterarbeidet pr. Aar. Herved er dog at mærke, at ordnet Farbarholdelse af Veiene om Vinteren kun findes i Salangen, Lenvik, Maalselven og Bardu Herreder.

Veivedligeholdet maa siges at være gaaet noget fremad i Femaaret. Sansen og Pligtfølelsen i dette vigtige Anliggende har begyndt at vaagne. Dog er der fremdeles meget at gjenoprette, særlig hvor man har med de ældre svagt byggede Veie at gjøre. Derimod vil der være godt Haab om herefter at kunne bevare de nye Anlæg mod stadig Forringelse.

Efterat Amtstinget i 1900 derom havde fattet Beslutning, indførtes fra 1 April 1901 den kombinerede Veiadministration, hvorved den tekniske Ledelse af Statens og Amtets Veivæsen forenedes i en Amtsingeniør, der bistaaes af to Ingeniørassistenter foruden Kontorhjælp.

Amtskommunens Tilskud til Amtsveikassen steg fra Kr. 5 000.00 for 1900 til Kr. 13 300.00 for 1905.»

Af Skydsstationer er der til de i forrige Femaarsberetning nævnte kommet 3 faste, nemlig paa Sørstrøm og Nordhus i Sørreisa, oprettet 1903, og paa Borkenes i Kvæfjord, oprettet 1904.

Kommunikationen tilsjøs, som inden dette Amt endnu spiller en langt større Rolle end Samfærdslen tillands, har som tidligere for den væsentligste Del været besørget af Tromsø Amts Dampskibsselskabs Skibe, som har sit Kontor i Tromsø By. Disse Skibes Ruter er i Femaaret yderligere bleven betydelig udvidet ved Optagelse af nye Anløbssteder, idet disses Antal fra ialt 149 efter Vinterruten for 1900—1901 er steget til 173 efter Ruten for Vinterhalvaaret 1905—06. Deraf havde Tromsøysund Herred 27 Anløbssteder, Trondenes 16, Hillesøy 13, Ibbestad og Lyngen hver 11, Balsfjord og Skjervøy hver 10, Karlsøy og Kvænangen hver 8, Kvæfjord 7, Torsken, Berg, Lenvik og Malangen hver 6 og de øvrige Herreder (undtagen Bardu, som ikke støder til Sjøen) et mindre Antal. Heri er ikke medregnet Skibenes Anløbssteder i Nordlands Amt, hvoraf de ligesom tidligere havde 6 i Vesteraalen og et lignende Antal i Ofoten.

Af Postanstalter havde Amtet foruden Postkontorerne i Tromsø og Harstad ved Udgangen af 1905 ialt 109 mod 97 i 1900 og 75 i 1895. Antallet er saaledes i Femaaret forøget med 12, idet der er nedlagt et Postaabneri, nemlig Græsholmen, medens der til Gjengjæld er oprettet 13 nye, nemlig Gullesfjord,

Gapø og Godfjorden i Kvæfjord, Fauskevaag og Gausvik i Trondenes, Foldvik i Ibbestad, Dyrøhavn i Dyrøy, Rødsand i Torsken, Finvik i Tromsøysund, Selnes og Nordkjosbotn i Balsfjord, Birtavarre i Lyngen og Løksletten i Skjervø.

Angaaende Amtets Telegraf- og Telefonnet har Telegrafinspektøren meddelt følgende Oplysninger:

I 1901 fortsattes Telefonlinien fra Tromsø til Balsfjorden frem til Malangen, idet Linien Tennes—Mestervik byggedes. Paa Telefonlinien Tromsø – Mestervik aabnedes følgende Stationer: Berg i Tromsøysund $^{22}/_{4}$, Laksvandsbugt i Balsfjord $^{23}/_{4}$ og Mestervik i Malangen $^{27}/_{8}$. Samme Aar aabnedes videre efternævnte nye Telefonstationer paa Linien Harstad – Bjarkøy—Tromsø: Aa i Senjen $^{2}/_{9}$, Flakstad i Senjen $^{10}/_{12}$ og Mjelde i Tromsøysund $^{3}/_{9}$.

I 1902 paabegyndtes en Telefonlinie fra Tromsø via Senjens Yderside mod Harstad. Linien byggedes dette Aar fra Tromsø frem til Brensholm i Hillesøy, og derfra videre til Fiskeværet Sommerø i samme Herred. Stationer aabnedes i Brensholm $^{17}/_{10}$ og Sommerø $^{21}/_{10}$. Samme Aar byggedes en Telefonlinie fra Bjarkøy til Meløvær, paa hvilken Stationer $^{16}/_{9}$ aabnedes i Helløen og Meløvær.

Vaaren 1902 blev der ved Stationerne Harstad, Torsken, Gryllefjord, Havn, Gibostad og Tromsø opsat Natalarmklokker saaledes, at Stationerne kan ringes op til hvilkensomhelst Tid paa Døgnet. De samme Stationer kan ved Opringning af Lødingen, hvor ogsaa Natalarmsystem er etableret, komme i Forbindelse med forskjellige Natalarmstationer i Lofoten og Vesteraalen. For Opringning udenfor Stationernes Tjenestetid erlægges foruden de sedvanlige Gebyrer endvidere Kr. 2.25 til hver Station, paa hvis Tjeneste der lægges Beslag, samt sedvanlig Natvagtsbetaling, Kr. 0.75 pr. Halvtime, under Tjenestgjøringen.

Bygning af Telefonlinien Tromsø—Senjen og videre sydover fortsattes i 1904 og 1905. I 1904 ophængtes Ledningen over Strøget Gibostad—Torsken og i 1905 over Strøget Gibostad—Brensholm. Ved Udgangen af 1905 havdes altsaa sammenhængende Telefonlinie mellem Tromsø og Torsken via alle mellemliggende Stationer. Søndenfor Torsken foregaar Telefoneringen fremdeles paa Enkeltlinie (Telegraflinien).

Paa Løksletten i Ramfjord og paa Eidet i Gullesfjorden holdtes paa Grund af Sildefisket Felttelefonstation i Virksomhed henholdsvis fra 1 til 26 Februar 1904 og fra December 1904 til Marts 1905.

Forsaavidt vedkommer de private Telefonnet inden Amtet, bemærkes:

Den $^{13}/_{4}$ 1901 blev der givet Koncession til Kvæfjord Telefonselskab for Anlæg og Drift af en Telefonlinie i Kvæfjord Herred paa Strækningen Borkenes—Bremnes i Tilknytning indtil videre til Harstad Telefonkompanis Linier. Anlægget er udført og senere udvidet til Kvæøen.

Den $^{21}/_{5}$ 1901 meddeltes Koncession for Drift af et tidligere udført Telefonanlæg mellem Kjosen og Karnes i Lyngen Herred.

I 1901 udvidedes Maalselvens Telefonselskabs Anlæg med Linie opover Kirkesdal fra Elvevold til Bjørkaas ca. 15 Km. og i 1902 med Linie fra Fossmo til Fagerlidal ca. 3 Km.

Salangen Telefonselskabs Anlæg er i Femaaret udvidet med en 6 Km. lang Sidelinie til Seljeskog, hvorhos Dyrølinien er forlænget til Bjørgen i Sørreisa.

Den $^{23}/_{9}$ 1904 har Sandneshavn Telefonselskab faaet Koncession for Anlæg af en Linie fra Brensholm til Sandneshavn i Hillesøy og under $^{22}/_{12}$ 1905 er der meddelt lignende Koncession for en Linie fra Handelsstedet Havnnes til Rotsund Rigstelefonstation i Skjervøy. Begge disse Anlæg er senere kommen til Udførelse.

II. Kommunal Husholdning.

Til Oplysning om Beskatningsforholdene meddeles følgende Tabel, der viser den i hvert af Periodens 5 Aar for alle Herreder tilsammen antagne skatbare Indtægt, den hele paa Indtægt udlignede Skat saavelsom den gjennemsnitlige Skat af hvert 100 Kr. antagen og skatbar Næring:

Aar.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Samlet Indtægtsskat.	Skat pr. 100 Kr.	
				antagen Indtægt.	skatbar Indtægt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	7 530 000	3 694 400	328 462	4.36	8.89
1902	7 673 000	3 840 900	350 345	4.57	9.12
1903	7 215 000	3 494 600	325 541	4.51	9.32
1904	7 381 000	3 570 500	361 405	4 90	10.12
1905	7 543 000	3 693 300	375 006	4.97	10.15

Af hvert 100 Kr. antagen Indtægt skattedes der i 1890 gjennemsnitlig Kr. 3.39 og i 1895 Kr. 3.83. Skattebyrden stiger saaledes jevnt.

Herredskassernes Udgifter (Forskud og Afdrag paa Laan ikke medregnet) udgjorde:

	1895.	1900.	1904.
	Kr.	Kr.	Kr.
Amtsrepartitionsskat	-	12 687	27 146
Herredsstyrerne	14 810	20 738	21 686
Rets- og Politivæsen	2 898	3 637	2 979
Vei- og Skydsvæsen	10 606	41 062	49 839
Medicinalvæsen	5 175	7 061	15 665
Geistlighed og Kirker	28 817	82 011	73 106
Skolevæsen	146 756	190 870	211 865
Fattigvæsen	89 395	112 392	138 524
Renter af Laan	9 409	15 023	21 319
Andre Udgifter	7 780	[1]) 63 648	19 833
Tilsammen	315 646	549 129	581 962

[1]) Heraf Kr. 52 629 Indkjøb og Nybygning af faste Eiendomme.

Efter dette gik Kommunernes Udgifter i Femaaret 1896—1900 op med over 74 Pct., medens Stigningen fra 1900 til 1904 kun andrager til omtrent 6 Pct. Selv om Hensyn tages baade til, at den sidste Periode kun omfatter et Tidsrum af 4 Aar (nyere Opgaver end for 1904 har jeg ikke havt), og til, at en væsentlig Del af Stigningen i 1900 var foranlediget ved de nye Love om Skolevæsenet og geistlige Lønninger, synes man berettiget til at slutte, at der i de senere Aar gjennemgaaende har raadet en større Forsigtighed i Ledelsen af Kommunernes Økonomi.

Amtskommunens Udgiftsbudget, som (Afdrag paa Laan ikke medregnet og Refusioner for Sindssyge, Abnorme og Skydsvæsen fradraget) i forrige Femaar svingede mellem Kr. 44 297 i 1899 og Kr. 61 656 i 1900, har i det følgende Femaar udgjort:

1901	Kr. 66 600
1902	- 72 765
1903	- 76 877
1904	- 76 446
1905	- 81 021

Hvorledes Udgifterne har fordelt sig paa de enkelte Poster vil fremgaa af følgende Opgave:

	1895.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.
Rets- og Politivæsen	1 308	1 188	1 304
Fængselsvæsen	1 609	1 600	1 543
Skolevæsen	7 949	10 614	11 123
Abnorme	11 744	10 592	10 546
Sindssyge	11 227	14 435	17 697
Medicinalvæsen iøvrigt	-	6 684	11 677
Landbrugsvæsen	2 604	4 364	4 212
Rovdyrpræmier	1 636	2 088	4 091
Amtsveikassen	2 600	5 000	13 300
Amtstinget m. v.	3 488	3 292	4 191
Renter af Laan	743	565	-
Andre Udgifter	807	1 234	1 337
Tilsammen	45 715	61 656	81 021

Den største Stigning i det sidste Femaar falder, som det vil sees, paa Amtskommunens Tilskud til Amtsveikassen. Tilvæksten under «Medicinalvæsenet iøvrigt» har hovedsagelig sin Grund i Oprettelsen af nye Jordmorbestillinger.

Amtsskatten, som for 1893—97 udlignedes med Kr. 7.00 og for 1898 og 1899 med Kr. 7.50 pr. Skyldmark, blev for 1900 nedsat til Kr. 6.00 pr. Mark, idet samtidig Kr. 20 000 besluttedes fordelt paa Herrederne efter Lov 15 April 1882, § 7. Denne Amtsrepartitionsskat blev for 1901 forhøiet til Kr. 22 000, for 1902 til Kr. 26 000, for 1903 til Kr. 30 000 og for 1905 til Kr. 40 000. For sidstnævnte Aar maatte Matrikulskatten derhos forhøies til Kr. 6.50 pr. Skyldmark.

Amtskommunen har siden 1900 været gjældfri.

Amtets Medicinalfond, som ved Udgangen af 1895 eiede en Kapital paa Kr. 111 000, havde 31 December 1905 en større Gjæld end Formue. Medicinalafgiften, som udgjør Fondets Indtægt, har fremdeles været i sterk Nedgang, idet dens aarlige Beløb gjennemsnitlig for de 3 sidste Femaar udgjorde:

1891—1895	Kr.	23 270
1896—1900	-	15 600
1901—1905	-	10 976

I 1905 gik den ned ligetil Kr. 7 703, hvilket er betydelig mindre end i noget tidligere Aar, siden Afgiften ved Loven af 12 Mai 1866 blev reguleret.

Samtidig har det trods al anvendt Økonomi ikke været muligt at bringe de ordinære Udgifter ned under et aarligt Gjennemsnit af ca. Kr. 17 000 i sidste Femaar, hvortil kommer, at man ogsaa i denne Periode har anvendt flere Tusen Kroner til ekstraordinære Arbeider, væsentlig Afslutning af Byggearbeider, der var paabegyndte i det foregaaende Femaar.

Som Følge heraf er Fondets Kapital, som endnu i 1900 androg til Kr. 42 489, ved Udgangen af 1905 svundet ind til Kr. 25 600, medens Laanegjælden samtidig er steget fra Kr. 25 000 til Kr. 48 200.

For at hjælpe noget paa Stillingen, vedtog Amtstinget i 1904, at Amtskommunen for det følgende Aar skulde yde et Bidrag til Medicinalfondet stort Kr. 3 000, og paa Amtstinget i 1905 blev dette Bidrag for Fremtiden reguleret saaledes, at der hvert Aar indtil videre skal opføres paa Amtskommunens Budget et Beløb, der svarer til Fondets gjennemsnitlige Underskud i de sidste 10 Aar.

12. Arbeiderforhold.

Den almindelige Aarsløn for Tjenere er af Amtets Lensmænd i Gjennemsnit for Aarene 1900 og 1905 opgivet saaledes:

	1900.	1905.
For en Tjenestegut	225 Kr.	257 Kr.
- - Tjenestepige	72 -	79 -

Hertil kommer Værdien af Kost, Logis m. v., som for en Gut ansattes i 1900 til 163 og i 1905 til 176 Kr., og for en Pige i 1900 til 121 og i 1905 til 127 Kr.

Husmænd med Pligtarbeide forekommer forholdsvis sjelden, og angaaende deres Lønsforhold haves saa faa og spredte Opgaver, at et Gjennemsnitstal kun har lidet Værd.

Til Oplysning om den vanlige Dagløn for Dagarbeidere meddeles følgende Sammendrag af Opgaverne for 1905, sammenstillet med de tilsvarende Tal for 1900:

		1900.	1905.
		Kr.	Kr.
Mænd	paa egen Kost:		
	Sommer	2.61	2.78
	Vinter	2.46	2.49
	paa Husbondens Kost:		
	Sommer	1.95	2.06
	Vinter	1.55	1.61
Kvinder	paa egen Kost:		
	Sommer	1.36	1.43
	Vinter	1.23	1.28
	paa Husbondens Kost:		
	Sommer	0.90	0.99
	Vinter	0.82	0.87

Som det vil sees, er der overalt Stigning saavel for Tjenerlønnens som for den almindelige Dagløns Vedkommende. Størst er den for Tjenestegutters Aarsløn. Hvad Daglønnen angaar, er Stigningen adskillig stærkere for Sommerarbeide end for Vinterarbeide. I den korte Sommer er der overalt saameget, der skal udrettes, at det bliver knapt om Folk.

Den høieste Aarsløn for Tjenestegutter opgives for Ibbestad med Kr. 400, den laveste for Bjarkøy, Lenvik, Karlsøy og Skjervøy, nemlig Kr. 200.

Den høieste opgivne Dagløn for almindelige Dagarbeidere (Mænd) paa egen Kost er Kr. 3.25, der betaltes i Tranøy, den laveste Kr. 2.40, der betaltes i Lyngen.

Angaaende Dagløn for Fagarbeidere foreligger kun faa Opgaver. De fleste haves for Hustømmermænd, og de varierer mellem 3 og 4 Kr., med Gjennemsnit Kr. 3.40. For Bergværksarbeidere opgives ligeledes Kr. 3.00 à Kr. 4.00, gjennemsnitlig Kr. 3.50, og for Stenbrydere Kr. 3.00—Kr. 3.50, i Gjennemsnit Kr. 3.25. Enkeltstaaende Opgaver haves for Tjærebrændere i Bardu, der betaltes med Kr. 4.80, og for Teglværksarbeidere, Trandampere og Trankogere i Tromsøy-

sund, henholdsvis Kr. 2.50, Kr. 2.75 og Kr. 2.50. Ved Gausvik Uldvarefabrik opgives Mænd at være betalt med Kr. 2.00 og Kvinder med Kr. 1.00.

Af Arbeiderforeninger fandtes, saavidt vides, kun én, nemlig i Ibbestad, stiftet 1895. Den havde ved Femaarets Udgang 120 Medlemmer, og dens Formaal er at befordre kristelig og almennyttig Oplysning, Flid, Orden og Sparsomhed.

13. Slutning.

Den for Amtets samtlige Herreder ved Skatteligningen antagne Formue og Indtægt udgjorde:

Aar.	Formue.	Indtægt.
	Kr.	Kr.
1901[1])	19 782 000	7 530 000
1902	20 491 000	7 673 000
1903	19 190 000	7 215 000
1904	19 827 000	7 381 000
1905	21 113 000	7 543 000

Baade Formue og Indtægt har saaledes været i jevn Fremgang, idet Nedgangen i 1903 selvfølgelig skriver sig fra Oprettelsen af Harstad Ladested, hvorved Trondenes Herred tabte et stort Antal Skatydere. Gaar man ud fra, at Landdistriktet ved Udgangen af 1905 havde 68 560 Indvaanere, vil man finde, at der paa hvert Individ gjennemsnitlig faldt en Formue af 308 Kr. og en Indtægt af 110 Kr., medens ved Udløbet af 1900 Formuen gjennemsnitlig var 279 Kr. og Indtægten 112 Kroner. Formuen sees altsaa at være steget raskere end Folketallet, medens Indtægten ikke har holdt Skridt med samme.

Af Sparebanker er der i det hele Amt (Land og By) i Femaaret oprettet 5 nye, nemlig i Tranøy (Res. 14 Mai 1900), Bjarkøy (Res. 27 Januar 1902), Dyrøy (Res. 10 Marts 1903), Tromsøysund (Res. 21 Juni 1904) og Harstad (Res. 14 Juni 1904).

[1]) Tallene for 1901 er hentet fra Skatteligningerne for 1902, Tallene for 1902 fra Ligningerne for 1903, o. s. v.

Ved Periodens Slutning havde saaledes Amtet ialt 13 Sparebanker, hvis Forvaltningskapital og Formue var følgende:

Sparebanker.	Forvaltnings-kapital.	Deraf Formue.
	Kr.	Kr.
Harstad	108 676	8 376
Tromsø	4 070 689	438 419
Kvæfjord	629 667	70 586
Trondenes	2 125 957	303 229
Bjarkøy	38 819	4 389
Ibbestad	1 885 180	339 308
Tranøy	39 857	4 382
Dyrøy	52 733	4 626
Gisund	81 595	7 306
Maalselven	216 132	24 998
Bardu	42 866	4 505
Tromsøysund	108 304	5 224
Skjervøy	123 009	13 829
1905 ialt 13 Banker	9 523 484	1 229 177
1900 - 8 —	7 816 330	942 604
1895 - 6 —	6 578 185	742 061

Forvaltningskapitalen steg altsaa i sidste Femaar med Kr. 1 707 154 og Formuen med Kr. 286 573, medens Tilvæksten i det foregaaende Femaar var henholdsvis Kr. 1 238 145 og Kr. 200 543.

Af gjensidige Brandforsikringsindretninger existerer fremdeles den i 1869 oprettede Forening i Trondenes, der omfatter Husebygninger, og som ved Udgangen af 1905 havde en Forsikringssum af Kr. 1 791 500. I 1900 var Summen Kr. 1 876 820 og i 1895 Kr. 2 120 375. Virksomheden har saaledes været i nogen Tilbagegang. I Bardu er der i 1902 stiftet en Assuranceforening for Løsøre, som ved Femaarets Udgang havde forsikret for Kr. 33 506.

Beløbet af tinglæste og aflæste Panteheftelser, d. e. Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, udgjorde efter de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver:

Aar.	Tinglæst.	Aflæst.	Forskjel.
	Kr.	Kr.	Kr.
1901	1 282 480	406 637	875 843
1902	1 588 898	562 664	1 026 234
1903	2 029 414	538 753	1 490 661
1904	1 024 472	592 719	431 753
1905	1 166 900	568 770	598 130
1901—1905	7 092 164	2 669 543	4 422 621
1896—1900	4 603 880	1 994 162	2 609 718
1891—1895	3 466 674	1 069 401	2 397 273

Af disse Tal at opgjøre nogen Beregning over Pantegjældens Vekst lader sig ikke gjøre, da som bekjendt en hel Del Gjæld, der forlængst er betalt, henstaar uaflæst. Men at den er tiltaget meget mere end i noget tidligere Femaar, tør man visselig slutte, og det hænger uden Tvil sammen med Indkjøbet af den store Flaade af nye Fiskefartøier, hvortil Midlerne har maattet skaffes ved Pantsættelse af faste Eiendomme.

Med Hensyn paa den tvungne Gjældsinddrivelse meddeles følgende Opgave over Beløbet af afholdte Exekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner:

Aar.	Exekutioner.	Udpantninger.	Tvangsauktioner:	
			over fast Gods.	over Løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	158 385	97 840	51 044	15 774
1902	216 644	121 016	84 593	30 462
1903	845 420	95 842	142 443	48 169
1904	185 649	101 128	97 742	22 530
1905	142 122	90 773	75 543	30 764
1901—1905	1 548 220	506 599	451 365	147 699
1896—1900	508 118	371 895	310 205	115 165
1891—1895	515 249	287 726	410 829	120 273

Ogsaa her viser alle Tal en ganske betydelig Tilvekst. Af det usedvanlig høie Beløb af Exekutioner i sidste Femaar falder ikke langt fra Halvdelen paa en enkelt Exekution i Birtavarre Kobberværk i 1903.

Den økonomiske Tilstand i Almindelighed er det vanskeligt med Bestemthed at udtale sig om. Det ser nærmest ud til, at den ikke i Femaaret kan have gjort noget betragteligt Skridt fremover, uden forsaavidt som det vistnok maa antages, at den stedfundne Udvikling, navnlig paa Fiskeribedriftens Omraade, giver gode Løfter for Fremtiden.

Sundhedstilstanden har i det store og hele været tilfredsstillende.

Hvad de moralske Forhold angaar, antages Ædruelighеds- og Sædelighedstilstanden at være nogenlunde uforandret. Nydelsen af stærke Drikke synes dog at være i stadigt Aftagende.

B. Byerne.

For disses Vedkommende henvises til de medfølgende Beretninger fra Magistraterne i Tromsø og Harstad.

Tromsø Stiftamtmandsembede, Januar 1908.

Boye Strøm.

Beretning

om Kjøbstaden Tromsø's økonomiske Tilstand Femaaret 1901—1905.

Byens Folkemængde antages i Femaaret at være gaaet frem efter det samme Forhold som i det forrige Femaar. Dens Areal er uforandret.

Byens vigtigste Næringskilde er Exporthandelen med Produkterne af Distriktets Fiskerier og af Expeditioner paa Ishavet.

Med Hensyn til Exporten til Udlandet henvises til vedliggende statistiske Oversigt[1]), udarbeidet af Toldkassereren.

Det vil af denne Oversigt ogsaa sees, at Toldintraderne, som i forrige Femaar var i stadigt Stigende, saaledes at de i 1900 beløb sig til Kr. 241 600, i 1901 fremdeles var stigende og gik op til Kr. 246 332, derefter begyndte at gaa nedover. De var i:

---

[1]) Trykt som Bilag (Side 46).

1902	Kr. 234 619
1903	- 238 291
1904	- 228 270
1905	- 194 365

Saa langt ned har de ikke været siden i 1896.

Til Fangst paa Island var der udrustet:

1901	32	Fartøier,	1 485	Ton	med	350	Mands	Besætning,
1902	30	—	1 396	-	-	323	—	—
1903	30	—	1 383	-	-	314	—	—
1904	30	—	1 469	-	-	339	—	—
1905	30	—	1 316	-	-	318	—	—

Fangsten androg til følgende Værdier, beregnet efter de vanlige Afklareringspriser:

1901	Kr. 138 348
1902	- 195 550
1903	- 234 863
1904	- 150 571
1905	- 251 376

Gjennemsnitsværdien i Perioden udgjør Kr. 194 000 mod Kr. 171 000 i forrige Periode.

Tromsø Amts Dampskibsselskab, som i forrige Femaar mistede 2 af sine Skibe og ved Udløbet af det samme Femaar havde 5 Skibe, har i denne Periode ikke mistet noget Skib og i det hele været forskaanet for Uheld af nogen Betydning. Ved Udløbet af Femaaret var Skibenes Antal 6, idet Selskabet i 1904 ved Trondhjems mekaniske Værksted lod bygge et nyt Skib, «Skjervø», 1 Fod bredere end det senest byggede «Trondenes», men ellers i det store og hele taget som dette. Dette Skibs Kostende var omkring Kr. 155 000. I 1905 har Selskabets Skibe udseilet omkring 49 000 Mil og befordret 106 019 Passagerer.

Det Bergenske og Nordenfjeldske samt Vesteraalske Dampskibsselskaber har i Femaaret underholdt 3 ugentlige Hurtigruter — de to fra Trondhjem, den 3die fra Bergen. Denne «Bergens Hurtigrute» har i den seneste Tid i det hele Aar fortsat til Hammerfest, medens de to første i Vinterhalvaaret har stanset her, hvorfra der har gaaet et ugentligt Hurtigruteskib til Vadsø.

Foruden de af Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskaber underholdte tre gamle Ruter for Post, Passagerer og Gods, har Vesteraalske Dampskibsselskab underholdt en lignende Rute fra Bergen hertil, ligesom samtlige Selskaber i de sidste Aar har underholdt regelmæssige Godsruter.

Turisttrafiken antages i Femaaret at have været væsentlig som før. Foruden de af de Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskaber underholdte Turistruter har Vesteraalske Dampskibsselskab siden Ofotbanens Aabning underholdt en Turistrute med Narvik som Udgangspunkt. Tromsø Amts Dampskibsselskab har et enkelt Aar underholdt Turistrute Narvik—Alteidet.

Af industrielle Anlæg eksisterede ved dette Femaars Udgang de samme som i forrige Femaarsberetning nævnte.

Af Bogtrykkerier er der i det sidste Aar tilkommet et, som ogsaa leverer sin Avis 2 Gange om Ugen.

Den sædvanlige Aarsløn for Tjenere er for 1905 opgivet til Kr. 250.00 for en Tjenestegut og Kr. 100.00 for en Tjenestepige; hertil kommer Kost og Logi, som er anslaaet til henholdsvis Kr. 250.00 og Kr. 160.00. Dagløn paa egen Kost opgives for Sommeren 1905 til Kr. 3.00 for Mænd og Kr. 1.50 for Kvinder.

Den sædvanlige Dagløn i 1905 er opgivet, som følger, for efternævnte Dagarbeidere: Smed-, Farver-, Garver-, Slagter-, Skrædder-, Bager-, Bødker-, Malersvende, Jernstøbere og Telefonarbeidere til Kr. 3.00, Skomagersvende Kr. 2.00, Bogbinder- og Snedkersvende Kr. 2.50, Mursvende Kr. 5.00, Murarbeidere Kr. 4.00, Hustømmermænd Kr. 4.00.

Maanedshyrerne for Sjømænd opgives paa Dampskibe i 1905 at have været for 1ste Styrmand Kr. 100.00, 1ste Maskinist Kr. 130.00, 2den Maskinist Kr. 100.00, Fyrbødere Kr. 50.00, Baadsmænd Kr. 54.00 og Matroser Kr. 48.00, hvortil for samtlige kommer fri Kost.

Efter Ligningsforretningen for 1906 fandtes der i Byen ved Udgangen af Aaret 1905 26 Embedsmænd, 170 Handlende, 157 Handels- og Kontorbetjente, 59 Skippere og Styrmænd, 134 Haandværksmestre, 158 Haandværkssvende og -arbeidere, 36 Kjørere, 36 Bryggemænd og -drenge, 79 Tømmermænd og 714 sjøfarende Fiskere og Arbeidere.

Af Haandværkere var der 8 Fotografer, 5 Guldsmede, 5 Uhrmagere, 1 Bøssemager, 4 Blikkenslagere, 2 Glasmestre, 6 Smede, 4 Murere, 7 Slagtere, 11 Snedkere, 3 Bygmestre, 1 Optikus, 6 Bødkere, 2 Bogbindere, 16 Skomagere, 10 Skræddere, 15 Bagere, 1 Konditor, 14 Malere, 4 Skibsbyggere, 2 Bundtmagere, 1 Farver, 1 Seilmager, 1 Rebslager, 2 Garvere, 2 Sadelmagere, 1 Dreier, 2 Rørlæggere, 3 Barberere, 1 Kobberslager.

Den i forrige Femaarsberetning omhandlede Dampskibskai er i Femaaret fuldført, forsaavidt angaar Stenarbeidet. Derimod er Udfyldningen af det indvundne Areal ikke paa langt nær afsluttet, men den er dog saa langt fremskredet, at Kaien har været benyttet i sin hele Udstrækning.

Bidrag til de til Kaiens og Havnens Dækning paatænkte Jettéer er bevilget af Stortinget og ved dette Femaars Udgang er Fingamgrundjettéen udlagt i omtrent $^2/_3$ af dens paatænkte Længde.

I Byens Politivæsen er der indtraadt den Forandring, at Politimesterens Embedsdistrikt fra 1 April 1904 er udvidet med Tromsø Sorenskriveris Distrikt, og der er fra samme Tid ansat en Politiassistent ved Embedet. Politistyrken er uforandret.

Brandvæsenets faste Mandskab er ved Femaarets Udløb: 1 Brandmester, 6 faste samt 2 leiede Brandkonstabler. Det udskrevne Brandkorps er uforandret.

Byens Vandværk har i Femaaret faaet en Udvidelse af omtrent 500 Meter Rørledning.

Kaianlægget har foranlediget en betydelig Sænkning af de tilstødende Gader og delvis Oparbeidelse af nye saadanne. I det hele har der i denne Anledning været oparbeidet omtrent 320 Meter Gade. Nye Gader er forøvrigt oparbeidet i en Længde af omtrent 300 Meter.

Af større Ildebrande har der i Femaaret kun været 1. Det var den 8 Juni 1902, da der udbrød Ild i et Udhus paa Bager Bergs eller Kjøbmand Ebeltofts Eiendom i Skippergaden. Ilden udbredte sig nordøstover til og med Aagaards Pakhus og sydover indtil Torvet. Det var kun Pakhuse, der nedbrændte. I det hele nedbrændte eller blev beskadiget 15 Nr. De nedbrændte Bygningers Forsikringssum var Kr. 165 000, men den samlede Skade androg til et langt større Beløb.

Elevantallet ved den offentlige høiere Almenskole var:

Aar.	Gutter.	Piger.
1901	77	74
1902	89	78
1903	79	73
1904	91	71
1905	87	72

Artium toges i Femaaret af 12, som samtlige var Skolens Elever.

Middelskoleeksamen toges af:

Aar.	Elever.		Privatister.	
	Gutter.	Piger.	Gutter.	Piger.
1901	15	15	4	3
1902	16	11	9	-
1903	14	19	3	9
1904	5	9	11	12
1905	18	18	8	6

I Folkeskolen var der i 1905 1 020 Elever, 472 Gutter og 548 Piger. Disse undervistes i 32 Klasser, 14 Gutte-, 16 Pige- og 2 Fællesklasser. Undervisningen besørgedes af Inspektøren, 7 Lærere og 15 Lærerinder i fuldstændige Poster samt 1 Timelærer og 1 Timelærerinde. Skoleforsømmelserne androg i 1905 til 8 6 Pct. af det lovbefalede Antal Skoledage, hvoraf dog 6.9 Pct. skyldtes Sygdom eller anden gyldig Grund.

Udgifterne til Skolen har været:

1901	Kr.	38 570,	deraf Statsbidrag	Kr.	8 667
1902	-	38 773,	— —	-	8 960
1903	-	38 065,	— —	-	9 194
1904	-	38 794,	— —	-	9 404
1905	-	40 453,	— —	-	10 009

Den private Forberedelsesskole for den høiere Almenskole er i 1905 ophørt og dens Elever væsentlig overgaaet til Folkeskolen.

Den offentlige Tegneskole afløstes i 1901 af den tekniske Aftenskole. Dennes Elevantal har været henholdsvis 81, 71, 53, 65 og er i Skoleaaret 1905/06 65. Skolen har 3 Klasser og en Forberedelsesklasse. Den har 9 Lærere. Kommunen har bidraget til Skolen:

i 1901/02	Kr.	1 195
- 1902/03	-	1 329
- 1903/04	-	1 382
- 1904/05	-	1 402

Tromsø Lærerskole har i Femaaret havt følgende Antal Elever:

1900/01	52,	hvoraf 22	bestod Lærerprøven,	
1901/02	49,	— 18	—	—
1902/03	61,	— 20	—	—
1903/04	52,	— 19	—	—
1904/05	45,	— 15	—	—

Det gjennemsnitlige Antal var saaledes 52, medens Middeltallet for 1895—1900 var omkring 50. Den største Del af Eleverne var, ligesom tidligere, hjemmehørende i Tromsø Stift. Fra andre Stifter var der i nævnte Skoleaar henholdsvis 10, 4, 3, 8 og 5. Da Lærerskolens Kursus fra Begyndelsen af Skoleaaret 1902/1903 blev 3-aarigt, blev den til Lærerskolen knyttede Forberedelsesklasse ophævet og der blev oprettet et Kursus, som forbereder til Smaaskolelærerprøver. Forberedelsesklassens Elevantal var i 1900/01 39, i 1901/02 32, næsten alle hjemmehørende i Tromsø Stift. Smaaskolekursets Elevantal var i 1902—05 henholdsvis 4, 7 og 12, alle hjemmehørende i Tromsø Stift. Af Kursets Elever har 22 bestaaet Smaaskolelærerprøven. Lærerskolens Lærerkræfter var en Bestyrer (Rektor), 2 Lærere (fra 1902 en Overlærer og 2 Adjunkter), 1 Lærerinde og 1 Timelærer, hvorhos Forberedelsesklassen (Kurset) havde en særskilt Lærer. Lærerskolens Øvelsesskole, som helt bekostes af det Offentlige, er ordnet som en fuldstændig Byfolkeskole. Dens Lærerpersonale bestaar af 2 Lærere og 1 Lærerinde og dens Elevantal har været gjennemsnitlig 74 aarlig. Lærerskolens Udgifter, som dækkes ved Tilskud af Oplysningsvæsenets og Seminarii lapponici Fond, udgjorde i 1900/01 Kr. 31 642.74, i 1901/02 Kr. 33 019.59, i 1902/03 Kr. 33 899.18, i 1903/04 Kr. 35 819.33, i 1904/05 Kr. 33 700.72.

Det kommunale Bibliotek og Tromsø Museum har i Femaaret fortsat sin Virksomhed omtrent uforandret. Den i forrige Beretning omnævnte botaniske Have er nu anlagt.

Tromsø Sparebanks Virksomhed i Femaaret fremgaar af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Indtægt.	Udgift.	Overskud.	Formue.	Indskudskapital.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	188 577.17	151 977.21	36 599.96	384 916.41	3 057 026.39
1902	160 304.70	134 359.13	25 945.57	396 214.88	3 115 883.89
1903	180 137.30	149 941.96	30 195.34	399 957.99	3 308 245.31
1904	176 470.39	146 509.29	29 961.10	411 944.09	3 443 812.61
1905	184 567.43	156 031.88	28 535.55	420 419.64	3 622 366.03

I 1904 og 1905 har Banken afsat til Byggefond henholdsvis Kr. 8 000 og Kr. 18 000.

Til almennyttige Øiemed bidrog Banken ved Gaver:

i 1901	med	Kr. 6 500.00
- 1902	-	- 19 750.00
- 1903	-	- 11 352.23
- 1904	-	- 5 575.00
- 1905	-	- 11 000.00

I Femaaret har Tromsøysunds Sparebank begyndt sin Virksomhed. Dens Plan er stadfæstet ved høieste Resolution af 21 Juni 1904.

Tromsø Privatbanks Virksomhed er i Femaaret stadig gaaet frem. Ved Udgangen af 1905 beløb dens afsatte Fonds sig til Kr. 68 000.00. Indskudskapitalen beløb sig til Kr. 1 005 697.76. Totalomsætningen, som i 1900 var Kr. 14 077 227.45, var i 1905 Kr. 35 946 530.37. Banken har i hvert af Femaarets Aar udbetalt 5 Pct. Udbytte til Aktionærerne.

Tromsø Samlag for Brændevinshandel har i Femaaret havt følgende Omsætning m. v.:

Aar.	Omsætning.	Bruttoindtægt.	Overskud.
	Liter.	Kr.	Kr.
1901	103 706	104 713	57 574
1902	105 515	109 575	61 010
1903	93 068	96 453	49 636
1904	99 228	100 242	54 168
1905	91 281	106 446	57 954

Overskud paa Ølsalg har været:

1901	.....	Kr. 4 659
1902	.....	- 4 571
1903	.....	- 3 256
1904	.....	- 3 224
1905	.....	- 3 414

Omsætningen paa Udskjænkningsstederne har beløbet sig til:

1901	.....	Kr. 18 730
1902	.....	- 19 150
1903	.....	- 16 320
1904	.....	- 16 630
1905	.....	- 15 880

Hvormange der er bortvist fra Samlagets Udsalgs- og Udskjænkningssteder samt hvormange der har været arresteret for Drukkenskab og Gadeuorden, sees af nedenstaaende Opgave:

Aar.	Antal Bortviste.	Antal Arresterede.
1901	817	228
1902	1 130	177
1903	1 047	167
1904	1 210	150
1905	1 053	157

Den kommunale Kjødkontrols Virksomhed:

Stemplet.	Okser.	Svin.	Faar.	Gjeder.	Spædkalv.	Gjødkalv.
1901: I Klasse	1 032	71½	2 583	114	221	379
II —	29¾	3½	76	44	556	6
Inddraget	8	2	1	4	11	-
1902: I Klasse	926	98½	2 813	84	142	327
II —	24½	2	79	86	520	2
Inddraget	10	-	3	-	4	-
1903: I Klasse	1 382¾	79	5 100	139	374	463
II —	23¾	2½	106	77	451	4
Inddraget	7	-	3	1	8	-
1904: I Klasse	1 182½	185¼	3 963	98	376	564
II —	14½	3½	24	71	342	-
Inddraget	7½	-	4	-	24	-
1905: I Klasse	1 246	158½	4 108	182	392	548
II —	15½	2	49	62	297	-
Inddraget	5½	1	1	-	24	-

Ialt er der saaledes i Femaaret behandlet 5 915 Okser, 609 Svin, 18 913 Faar, 962 Gjeder, 3 742 Spædkalve og 2 293 Gjødkalve og af disse er inddraget 38 Okser, 3 Svin, 12 Faar, 5 Gjeder og 71 Spædkalve.

Af faste Eiendomme er afhændet i 1901 49 til Beløb Kr. 233 142, i 1902 50 til Beløb Kr. 167 892, i 1903 42 til Beløb Kr. 283 347, i 1904 48 til Beløb 240 670 og i 1905 44 til Beløb Kr. 248 663.

Antallet af Tvangsauktioner, hvor Salg har fundet Sted, har været for fast Eiendom i 1901 12, 1902 14, 1903 13, 1904 8, 1905 10 med Tilslagssum henholdsvis Kr. 54 285, Kr. 86 101, Kr. 55 495, Kr. 51 150 og Kr. 41 205, for Løsøre 1901 7, 1902 12, 1903 11, 1904 9, 1905 11 med Tilslagssum henholdsvis Kr. 2 913, Kr. 10 929, Kr. 3 562, Kr. 4 863 og Kr. 4 633.

Forsikringssummen for Byens i den Almindelige Brandforsikrings-Indretning forsikrede Bygninger udgjorde ved Femaarets Begyndelse Kr. 6 697 960 og ved dets Udgang Kr. 7 523 430, hvilket viser en Stigning af Kr. 825 470.

Til Oplysning om Skatteforholdene hidsættes følgende Opgaver:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Antagen Formue	5 417 500	5 717 000	5 966 500	5 786 500	5 461 000
Antagen Indtægt	2 125 400	2 213 650	2 232 800	2 187 050	2 170 150
Skatbar Indtægt	946 035	987 560	1 010 010	978 465	975 515
Udlignet Skat paa Formue	10 835	11 434	11 933	11 573	10 922
— — - Næring	105 053	107 675	110 232	111 651	120 980
— pr. 1 000 Kroner Formue	2	2	2	2	2
— - 100 — Næring:					
a) paa Statskirkemedlemmer	11.10	10,90	10.90	11.40	12.40
b) - Dissentere	10.20	9.90	10.00	10.50	11.40
Antal Skatydere	1 609	1 679	1 693	1 684	1 692
Eiendomsskat:					
Antal Eiendomme	742	787	790	795	804
Udlignet Beløb	12 627	12 730	13 346	13 350	14 301
— paa 1 000 Kr. Skattetakst	2.40	2.33	2.40	2.36	2.51
Samlet Skattetakst paa Eiendomme	5 261 050	5 465 750	5 561 000	5 656 100	5 697 700

Totalsummen af Bykassens Udgifter udgjorde efter de aflagte Regnskaber (Forskud, Afdrag paa Laan og Beholdninger ikke medregnet):

1901	Kr. 177 202
1902	- 179 965
1903	- 193 873
1904	- 196 602
1905	- 187 562

Hvorledes Udgifterne fordeler sig paa de forskjellige Konti vil sees af følgende Tabel:

Konti.	1901	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Administration m. v.	7 503	7 254	6 880	8 125	7 520
Rets- og Politivæsen	12 131	12 262	12 308	9 142	9 727
Offentlige Arbeider	17 807	20 493	27 763	23 596	22 805
Gadebelysning	5 852	5 666	5 936	6 056	6 023
Sundheds- og Medicinalvæsen	4 741	4 662	7 244	10 040	3 751
Geistlighed og Kirke	10 316	10 900	9 771	11 026	11 171
Skolevæsen	47 752	49 880	47 965	49 819	51 791
Fattigvæsen	34 216	37 647	41 082	44 089	42 263
Faste Eiendomme	5 599	4 654	2 453	3 669	2 540
Renter af Laan	18 595	18 343	24 216	23 587	23 522
Andre Udgifter	12 690	8 203	8 235	7 452	6 499

Byens Gjæld var ved Udløbet af Femaaret steget til omkring Kr. 470 000.

Havnekassens ordinære Udgifter udgjorde:

Aar.	Indtægter.	Udgifter.
	Kr.	Kr.
1901	13 449	4 595
1902	14 560	4 847
1903	22 863	6 336
1904	23 424	6 606
1904	23 607	7 991

Tromsø Magistrat, $\frac{\text{31 December 1905}}{\text{17 September 1907}}$.

Carl Skaar.

Bilag.

Statistisk Oversigt vedkommende Tromsø Toldsted for Femaaret 1901—1905.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Toldindtægter ..... Kr.	246 332	234 619	238 291	228 270	194 365
Ankomne Skibe:	dr. R.-Ton.	dr. R.-Ton.	dr. R.-Ton.	dr. R.-Ton.	dr. R.-Ton.
fra andre Lande end Rusland ...	51 31 635	29 20 793	26 19 362	23 15 824	28 18 851
- Nordrusland	44 3 557	48 3 545	30 2 479	40 3 938	47 4 624
- Ishavet (Fangstfartøier)	32 1 485	32 1 346	39 1 860	31 1 461	33 1 321
Desuden anløbes Stedet ugentlig af Postskib Hamburg—Vadsø og omvendt.					
Udførsel til Udlandet:					
Tran ..... hl.	8 371.10	7 233.76	6 530.80	9 052.96	8 130.12
Tørfisk ..... kg.	1 859 581	1 516 752	1 111 854	1 219 362	638 888
Raasaltet Fisk ..... -	3 057 857	4 245 508	2 131 053	3 243 385	2 927 833
Sild ..... hl.	9 919.5	7 236.2	17 657.0	7 992.0	[1] 9 914.0
Fiske- og Hvalguano og Benmel kg.	355 100	367 400	82 300	50 000	-
Hvalbarder ..... -	19 046	16 350	5 183	3 650	7 035
		kg.	kg.		kg.
Hvalkjæver og Hvalben	2 Kjæver.	450	1 000	-	10 000
Hvalros-, Sæl- og Hvidfiskhuder kg.	102 732	123 403	121 016	98 483	68 900
Skind af Bjørne, Moskus- og Rensdyr ..... -	3 122	788	1 420	30 Stkr. Bjørneskind og 14 Tdr. saltede.	3 300
Isbjørne, levende ..... Stkr.	5	8	11	8	29
Rensdyr, — ..... —	-	4	-	3	3
Moskusdyr, — ..... —	-	-	-	1	-
Rensdyrkjød ..... kg.	-	2 572	-	-	-
Ræveskind ..... Stkr.	-	-	15	18	4
Kobbermalm og Kis ..... kg.	255 876	1 452	-	-	130 000
Næver ..... -	-	-	2 900	21 200	42 200

De fra Udlandet ankomne Fartøier er i Regelen efter Udlosning afgaaede i Ballast til Arkangelsk og Stederne deromkring, i de senere Aar til Narvik enkelte til Indladning der af Malm.

[1]) Heraf 2 000 Tdr. Vaarsild fra Kristiansund.

De fra Nordrusland ankomne russiske Skibe (Pomorer) afgik igjen til Arkangelsk med de af dem kjøbte Fiskevarer.

Over Førsel af Tran og andre Fiskevarer til indenlandske Steder kan ingen paalidelig Opgave meddeles, da der ikke føres nogen Toldfortegnelse over medicinalafgiftsfri Ishavsprodukter og over i Finmarksbyerne frigjorte finmarkske Fiskevarer, der afskibes herfra til det sydlige Norge.

Beretning

om Ladestedet Harstad's økonomiske Tilstand i Aarene 1904 og 1905.

Ved Lov af 9 Juni 1903 blev Harstad som Losse- og Ladested udskilt fra Trondenes fra 1 Januar 1904.

Ved sin centrale Beliggenhed i et større Jordbrugs- og Fiskeridistrikt og gunstig stillet som Stedet er med Hensyn til Havneforhold maatte det under Kommunikationernes raske Udvikling her nord i de Par sidste Aartier snart tiltrække sig Opmærksomhed som et vordende Knudepunkt for landværts og sjøværts Trafik inden Distriktet, og Tilflytning hertil skede da ogsaa i saadan Udstrækning, at Bebyggelsen allerede i 1893 var naaet saa langt, at «Strandstedet Harstadsjøen med Harstadhavn» da overgik til særskilt Kommune i Bygningsvæsenets Anliggender.

Allerede flere Aar forinden Stedets Overgang til By blev Harstad mekaniske Værksted, der Aar om andet beskjæftiger ca 120 Mand, anlagt, ligesom ogsaa et Damp-Meieri og et Damp-Uldspinderi, og Stedet har fra 1899 været Standkvarter for Tromsø Stifts Distriktskommando og Underofficersskole.

Stedets Folkemængde var ved Udskillelsen ca. 1 200 og antages ved Udgangen af Aaret 1905 at være øget til ca. 1 400.

Af fabrikindustrielle Anlæg er der i Løbet af heromhandlede Periode (1904 og 1905) tilkommet kun ét, nemlig en mindre Tobaksfabrik, og har der været i Virksomhed, foruden denne og de forannævnte, 2 mindre Mineralvandfabriker.

De forskjellige Haandværk har havt tilsammen 45 Udøvere, nemlig:

Smedehaandværket	2
Skomagerhaandværket	6
Skrædderhaandværket	5

Bygnings- og Snedkerhaandværket	10
Malerhaandværket	6
Uhrmagerhaandværket	2
Bagerhaandværket	4
Slagterhaandværket	3
Murerhaandværket	2
og Blikkenslager-, Bøssemager-, Guldsmed-, Bogbinder- og Farverhaandværket ..... hver	1,

hvorhos der har været i Virksomhed 2 Bogtrykkerier.

Aarene 1904 og 1905 kan ikke for nogen af Byens Næringsveie, og saaledes heller ikke for Industrien, regnes blandt de mere gunstige. Distriktets Hovednæringer: Jordbrug og Fiskeri, gav ujevnt og ialfald i 1905 tildels daarligt Udbytte, hvilket naturligvis øvede sin Indflydelse paa de forskjellige Næringsgrene inden Byen. Der havde i de nærmest foregaaende Aar indtil Udgangen af Aaret 1903 foregaaet en livlig Byggevirksomhed paa Stedet, og dette havde medført ganske pene Indtægter for de dermed beskjæftigede Arbeidere. Med denne Byggevirksomhed blev det imidlertid slut i 1904, muligens for en Del paa Grund af den Skranke, Murtvangsloven satte — ialfald er der mange, som paastaar, at den har spillet sin betydelige Rolle i saa Henseende —, og dermed blev det ogsaa forbi med de gyldne Tider, den havde medført for Arbeidere og Haandværkere.

De Handelsberettigedes Tal var ved Stedets Overgang til By 12. Disse drev almindelig Landhandel, hvorhos et Par Forretninger arbeidede med Omsætning i Sild og Fisk.

Antallet af Handelsberettigede er i Løbet af Aarene 1904 og 1905 steget noget, men Omsætningens Art er fremdeles væsentlig den samme, dog at man nu mangler Forretninger i Fiskebranchen, noget, man paa Grund af Byens bekvemme Beliggenhed for saadan Forretning ikke skulde have ventet.

Byens Handelsstand antages at arbeide under jevnt gode Vilkaar, idet Kjøbeevnen saavel hos Byens som hos Distriktets Befolkning er ganske bra. Hvad specielt heromhandlede Periode angaar, gav Aaret 1904 et middels Udbytte, medens 1905 gav mindre og af de Handlende betegnes som et temmelig magert Aar.

Ingen Assuranceforening har sit Sæde i Byen og af Banker kun én, nemlig den i Aaret 1905 grundede Harstad Sparebank.

Skibsfarten indskrænker sig til Kysttrafik, Agntrafik og Fiske med 11 her hjemmehørende mindre Dampskibe. Udbyttet heraf antages for Aarene 1904 og 1905 at have været middels eller kanske lidt under.

Harstad Kommune hører, hvad Beskatningsforhold angaar, til de gunstigere stillede. Byen begyndte sin Tilværelse uden nogen nævneværdig Gjæld, og da der med Hensyn til Gadeanlæg, Brandvæsen o. s. v. var adskillig udrettet tidligere, har man kunnet indskrænke Udgifterne til denslags til meget rimelige Beløb. Saameget mere har man derfor — uden at Skatteprocenten derved vokste sig for høi — kunnet ofre paa andre Kanter, hvor det mere trængtes, og specielt paa Skolevæsenets Omraade (til Folkeskole og Middelskole) er der blevet anvendt ganske betragtelige Beløb.

Fattigbyrderne er meget rimelige, idet de herhen hørende Udgifter ikke har oversteget Kr. 2 500 pr. Aar.

For 1904 var den antagne Formue Kr. 1 492 500, den antagne Indtægt Kr. 569 240, skatbar Del af Indtægt Kr. 297 239 og Skatteprocenten: paa Formue 2 pro Mille og paa Indtægt 6.5 Pct., medens de tilsvarende Tal for 1905 var Kr. 1 647 000, Kr. 616 110, Kr. 315 719, 2 pro Mille og 7.2 Pct.

Nogen kommunal Erhvervsvirksomhed er der ikke blevet drevet, bortseet fra, at Kommunen eier endel Huse, som den udleier til Militærvæsenet og til Militærpersoner. Dette Forhold skriver sig fra, at Kommunen ved Udskillelsen overtog en Forpligtelse, som Trondenes Kommune havde paataget sig i saa Henseende, dengang Harstad blev fastslaaet som Stedet for Underofficersskolen og som Standkvarter for Distriktskommandoen.

Nogen Binæringer af nævneværdig Betydning drives ikke paa Stedet.

For Arbeiderne har Forholdene været nogenlunde gunstige.

Som foran berørt, indtraadte der i 1904 en Nedgang i Indtægter for dem, men de har ogsaa i heromhandlede Periode kunnet erholde stadig Arbeide, omend til betydelig mindre Dagløn. For Træarbeidere og Graastensmurere kan man regne Daglønnen til Kr. 2.50—3.00. Akkordarbeide for Graastensmurere har været betalt med Kr. 3.00—4.00 pr. Dag.

En Sygekasse for Arbeidere med et Medlemstal af ca. 100 har været i Virksomhed, men omfatter kun Arbeidere ved Harstad mekaniske Værksted.

Tilstanden i Almindelighed maa betegnes som ret tilfredsstillende paa alle Omraader.

Rigtignok har Perioden i økonomisk Henseende ikke været den gunstigste, men Harstad har visselig i mindre Grad end vore Byer flest følt Trykket af den Nedgangsperiode, hvori vi i disse Aar har befundet os, og Stedet har den hele Tid været i jevn Vekst.

Sundhedstilstanden har været god.

Hvad de moralske Forhold og Sædelighedstilstanden angaar, har jeg ikke hørt andet, end at Folk udtaler sig vel herom. Ædruelighedstilstanden er rosværdig.

Overlæsselse med Embedsforretninger har bevirket, at jeg ikke tidligere har kunnet afgive nærværende Beretning.

Harstad Magistrat, 14 September 1907.

Daniel Follestad.

XX.

Finmarkens Amt.

Beretning

om Finmarkens Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1901—1905.

1. Udstrækning, Folkemængde og Inddeling.

Finmarkens Amt har en Udstrækning af 46 404.59 km., hvilket udgjør ca. 14.6 Pct. af hele Norges Fladeindhold. Medens det i saa Henseende er Rigets største Amt, er dets Folkemængde derimod ringere end i noget af Landets øvrige Amter; den er for 3 December 1900 beregnet til 32 800 Individer eller 1.46 Pct. af Rigets samlede Indbyggerantal.

Til Belysning af Folkemængdens Vekst i forrige Aarhundrede hidsættes følgende Tabel, der foruden at vise den hjemmehørende Folkemængde ogsaa udviser dens Procentforhold til Rigets samtidige Folkemængde [1]):

Aar.	Hjemmehørende Folkemængde.	Procentforhold til Rigets Folkemængde.
1801, 1/2	7 707	0.87
1815, 30/4	7 018	0.79
1825, 27/11	8 748	0.83
1835, 29/11	10 838	0.91
1845, 31/12	12 737	0 96
1855, 31/12	16 389	1.09
1865, 31/12	20 329	1.19
1875, 31/12	24 185	1.33
1891, 1/1	29 170	1.46
1895, 1/1	30 100	1.46
1900, 31/12	32 800	1.46

[1]) For de Aars Vedkommende, i hvilke Finmarkens Amt omfattede ogsaa det nuværende Tromsø Amt, er dettes Folkemængde fraregnet.

Herav vil sees, at Folkemængden er i jevn Vekst.

Indflyttet til Amtets Byer (fra Steder udenfor Amtet) er i Femaaret 1901—1905:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901—1905.
53	48	72	51	71	295

eller gjennemsnitlig aarlig 59.

I samme Femaarsperiode er udflyttet fra Amtets Byer (til Steder udenfor Amtet):

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901—1905.
70	73	84	85	73	385

eller gjennemsnitlig aarlig 77.

Til den indbyrdes Flytning inden Amtet er intet Hensyn taget.

Udvandret er i samme Femaar:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	1901—1905.
Fra Bygder	35	17	55	57	50	214
- Byer	50	68	152	97	64	431
Tilsammen	85	85	207	154	114	645

Til Sammenligning hidsættes det aarlige Gjennemsnit for de fem Perioder fra 1881 af:

1881—1885.	1886—1890.	1891—1895.	1896—1900.	1901—1905.	1881—1905.
231	174	121	51	129	141

Det gjennemsnitlige Antal Udvandrede i hvert af Rigets øvrige Amter i Femaarsperioden har været:

Amter.	Bygder 1901—1905 gjennemsnitlig.	Byer 1901—1905 gjennemsnitlig.
Smaalenene	365.4	315.4
Akershus	791.2	44.8
Kristiania	-	2 149.6
Hedemarken	1 096 2	62.0
Kristians	1 519.6	62.0
Buskerud	731.0	353.2
Jarlsberg og Larvik	412.2	384.6
Bratsberg	531.2	283.4
Nedenes	799.4	441.6

Amter.	Bygder 1901—1905 gjennemsnitlig.	Byer 1901—1905 gjennemsnitlig.
Lister og Mandal	1 114.2	380.0
Stavanger	1 103.8	711.4
Søndre Bergenhus	1 024.4	-
Bergen	-	678.6
Nordre Bergenhus	675.4	3.0
Romsdal	872.4	201.4
Søndre Trondhjem	838.2	307.4
Nordre Trondhjem	726.6	107.8
Nordland	938.8	102.4
Tromsø	308.8	72.6
Ialt	13 848.8	6 661.2

Ved Femaarsperiodens Udgang (1905) var Amtet delt i 5 Sorenskriverier, 17 Lensmandsdistrikter, 3 Bykommuner og 18 Herreder, 3 Politimesterdistrikter, 10 Lægedistrikter og 27 Jordmoderdistrikter.

Fra forrige Femaarsperiode er i Inddelingen følgende Forandringer foretagne:

Ved kgl. Res. af 18 Oktober 1902 blev en Del af Næsseby Herred udskilt som et Distrikt for sig under Navn af Polmak Herred. Delingen traadte i Kraft 1 Januar 1903.

Ved kgl. Res. af 20 Februar 1904 overførtes Politimesterforretningerne i Hammerfest Kjøbstad til Politimesteren i Vestfinmarken fra 1 April 1904 at regne, fra hvilken Dag Dommerforretningerne i Straffesager i samme Kjøbstad atter overtoges til Udførelse af Byfogden sammesteds.

Af nye Jordmoderdistrikter er der i Femaaret oprettet tre, nemlig:

Kiberg, Vardø Herred, kfr. Finmarkens Amtsthingsforhandlinger for 1901, Sag Nr. 8.

Talvik, østre Distrikt, kfr. Do. 1902, Sag Nr. 7, bestemt ved Justitsdepartementets Skrivelse hertil af 7 Febr. 1903.

Polmak, kfr. Do. 1905, Sag Nr. 7, bestemt ved Justitsdepartementets Skrivelse hertil af 29 August 1905.

Endvidere er i forrige Femaarsperiode (i Aaret 1898) ved høieste Res. af 10 Juni 1898 oprettet et eget,

Langfjorden, Jordmoderdistrikt i Talvik Herred. Dette Distrikt er — saavidt sees — ikke taget med i Beregningen i Femaarsberetningen for 1896—1900.

Det ved kgl. Res. af 27 Juli 1892 oprettede Distriktslægeembede uden fast Distrikt bestaar fremdeles.

Endelig blev ved kgl. Res. af 29 Juni 1901 oprettet egen Vadsø Sygehuslægepost med Forpligtelse for Sygehuslægen til efter Amtmandens nærmere Bestemmelse at tage Station i Fiskeværet Kiberg under Vaarfisket i 2 à 3 Maaneder, kfr. herom Finmarkens Amtsthingsforhandlinger for 1903, Sag Nr. 44.

2. Jordbrug og Fædrift[1]).

I. Jordbrug.

a) Eiendomsforhold.

Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode fandtes her i Amtet 7 186 matrikulerede Eiendomme med en samlet Matrikulskyld af 6 868 Kjør og $6^{1}/_{20}$ Faar. Eiendommenes Antal var i denne Periode steget med 275, og Matrikulskylden med 221 Kjør og $6^{1}/_{20}$ Faar.

I Beretningsperioden er derimod Forøgelsen betydelig større — over dobbelt saa stor —, idet her ved Udgangen af 1905 fandtes 7 742 Eiendomme med en samlet Skyld af 7 388 Kjør og $4^{5}/_{6}$ Faar — altsaa en Forøgelse af 556 Eiendomme og Matrikulskyld 519 Kjør og $6^{1}/_{2}$ Faar.

Eiendomme og Matrikulskyld er fordelt paa Amtets Herreder og Sorenskriverier (tidligere Fogderier) saaledes:

Tabel 1.

Herreder.	Særskilt skyldsatte Brug. Samlet Antal.	Matrikulskyld. Kjør.	Faar.
Kautokeino	212	88	5
Alten	1 100	743	$2^{1}/_{2}$
Talvik	1 137	696	$1^{1}/_{2}$
Loppen og Øksfjord	349	213	$2^{1}/_{2}$
Alten Sorenskriveri	2 798	1 741	$3^{1}/_{2}$
Hasvik	110	101	2
Hammerfest og Kvalsund	424	473	$2^{1}/_{12}$
Maasø	257	278	6
Kjelvik	258	145	$^{3}/_{4}$
Kistrand	424	732	$^{1}/_{20}$
Hammerfest Sorenskriveri	1 473	1 730	$2^{5}/_{6}$
Lebesby og Kjøllefjord	228	297	1
Tanen	696	675	$3^{1}/_{2}$
Karasjok	269	271	4
Polmak	172	274	7
Næsseby	471	764	-
Tanen Sorenskriveri	1 836	2 282	$7^{1}/_{2}$
Nordvaranger	563	535	3
Sydvaranger	446	833	6
Varanger Sorenskriveri	1 009	1 369	1
Vardø Herred	626	264	6
Amtet	7 742	7 388	$4^{5}/_{6}$

[1]) Nærværende Beretning er afgivet 13 Februar 1908 af Amtsagronom Nielsen.

Forøgelsen er fordelt paa Amtets Herreder og Sorenskriverier saaledes:

Tabel 2.

Herreder.	Forøgelse i Antal.	Forøgelse i Skyld. Kjør.	Faar.
Kautokeino	÷ 3	1	-
Alten	95	10	6
Talvik	15	3	1½
Loppen og Øksfjord	11	3	7
Alten Sorenskriveri	118	18	6½
Hasvik	-	-	-
Hammerfest og Kvalsund	1	÷ 3	÷6½
Maasø	3	3	4
Kjelvik	2	2	6
Kistrand	32	56	2
Hammerfest Sorenskriveri	38	58	5½
Lebesby og Kjøllefjord	11	8	5
Tanen	96	55	1½
Karasjok	69	58	1
Polmak	46	36	3
Næsseby	54	74	5
Tanen Sorenskriveri	276	232	7½
Nordvaranger	59	49	2
Sydvaranger	49	148	6
Varanger Sorenskriveri	108	198	-
Vardø Herred	16	11	3
Amtet	556	519	6½

Gjennemsnitsskylden for de i Beretningsperioden udmaalte eller skyldsatte Eiendomme er altsaa 7.50 Faar, medens den for hele Amtet ved Udgangen af forrige Periode var 7.64 Faar.

Denne forholdsvis sterke Forøgelse i Eiendommenes Antal i Beretningsperioden, der — som det vil sees — er størst for Tanen, Varanger og Alten Sorenskriverier, er ganske vist for en Del begrundet i vedkommende Distrikters raskere Udvikling og deraf følgende Behov for Jord til Dyrkning og Hustomter. Men samtidig har antagelig den Omstændighed, at den nye Jordsalgslov — Loven af 22 Mai 1902 om Afhændelse af Statens Jord og Grund i Finmarkens Landdistrikt — traadte i Kraft og har virket i 3 af Periodens Aar, havt en betydelig Indflydelse. Fra i Mai 1901 til Oktober 1902 var alt Jordsalg i Amtet, der ikke tidligere var forberedt, stillet i Bero, i Paavente af den nye Lovs Ikrafttræden, og der laa derfor en hel Del Udmaalsansøgninger og ventede paa Afgjørelse.

Forøvrigt skal man her gjentage den i forrige Beretning gjorte Bemærkning, at de anførte Tal er af liden Værdi til Bedømmelse af de virkelige Jordbrugs

(Fortsættes Side 8.)

Sammendrag af Lensmændenes Opgave

Tabel 3.

Herreder.	Udsæd og Avl pr. Maal samt Foldighed.				Er meget Nyland opdyrket i Femaaret?	Er Udvidelsen større end Indskrænkningen ved Udlægning til Havn og Udmark?	Er Dyrkning af Rodfrugter udvidet eller indskrænket?
	Poteter.		Hø.				
	Udsæd pr. Maal.	Avl pr. Maal.	Udsæd pr. Maal.	Avl pr. Maal.			
	Liter.	Liter.	Kg.	Kg.			
Kautokeino	-	-	-	-	Ubetydeligt	Større	Nei
Alten	300	1 500	3	200	Noget	Større	Nei
Talvik	200	1 200	-	-	Meget	Betydelig større	Udvidet
Loppen og Øksfjord	500	2 500	-	-	Ubetydeligt	Nei	Udvidet
Hasvik	400	2 000	-	350	Ubetydeligt	Større	Nei
Hammerfest og Kvalsund	-	-	-	80	Ubetydeligt	Større	Indskrænke
Maasø	-	-	-	-	Lidt	Større	Nei
Kjelvik	-	-	-	-	Intet	Nei	Nei
Kistrand	960	3 840	-	300	Lidt	Lidt større	Nei
Karasjok	50	600	-	300	Noksaa meget	Større	Udvidet
Lebesby	300	1 200	-	-	Noget	Større	Udvidet
Tanen	-	-	-	-	Lidt	Større	Nei
Polmak	-	-	-	-	Intet	Nei	Nei
Næsseby	-	-	-	-	Endel	Større	Indskrænke
Nordvaranger	200	1 000	-	-	Meget	Større	Nei
Sydvaranger	500	2 500	-	200	Lidet	Større	Nei
Vardø	-	-	-	-	Næsten intet	Nei	Nei

NB. Hvor intet er anført, mangler Opgave.

edkommende Agerbruget.

Er Arealet af kunstig Eng udvidet eller indskrænket?	Er Arealet af naturlig Eng udvidet eller indskrænket?	Har Havedyrkningen tiltaget?	Er Havedyrkningen af nogen Betydning?	Er Brugen af forbedrede Redskaber og Maskiner bleven almindeligere?	Hvilke er forøvrigt de væsentligste Forandringer?
Udv. ubetydeligt	Udv. lidt	Nei	Ringe	Nei	Begyndt Dyrkning af Havre til Grønfoder. Anskaffet de første 3 Heste.
Udv. lidt	Udv. lidt	Nei	Ringe	Ja	Der anvendes mere Agerland til Foderavl (Havrehalm) med paafølgende Igjenlægning til Eng.
Udv. meget	Udv. meget	Ja	Nogen	Nei	Bedre Gjødselbehandling. Mere Grøftning. Omhyggeligere Gjærdehold.
Udv. lidt	Udv. lidt	Nei	Ingen	Nei	Ingen.
Nei	Udv. lidt	Ja	Ringe	Ja	Ingen.
Udv. lidt	Udv. lidt	Nei	Ingen	Nei	Ingen.
Udv. lidt	Udv. lidt	Nei	Ingen	Nei	Ingen.
Nei	Nei	Nei	Ingen	Nei	Ingen.
Udv. lidt	Udv. meget	Nei	Ringe	Nei	Ingen.
Udv. noget	Udv. lidt	Ja	Nogen	Ja	I 1904 paabegyndtes Agerbrug med Ompløining og Igjenlægning til Eng.
Nei	Udv. lidt	Ja	Ringe	Nei	Ingen.
Nei	Udv. lidt	Nei	Ingen	Nei	Ingen.
Nei	Nei	Nei	Ingen	Nei	Ingen.
Nei	Udv. noget	Ja	Nogen	Nei	Ingen.
Udv. noget	Udv. noget	Nei	Ingen	Nei	Ingen.
Udv. lidt	Udv. lidt	Nei	Ringe	Nei	Lidt Afgrøftning.
Nei	Nei	Nei	Ingen	Nei	Ingen.

(Fortsat fra Side 5.)
Størrelse eller Afkastningsevne. Ganske vist har vel den nye Lov bevirket en mere ensartet Bedømmelse af de udmaalte Eiendomme over hele Amtet, saa Forholdet forsaavidt er bedre, hvad de i denne Periode udmaalte Eiendomme angaar. Men indtil der bliver foretaget en fuldstændig Revision af Matrikulskylden i hele Finmarken, og denne herunder udarbeidet efter samme Princip og i Overensstemmelse med Landets almindelige, vil Forholdene i denne Henseende blive utilfredsstillende.

I de Distrikter — Tanen Sorenskriveri og Alten Herred — hvor der af dertil nedsatte Kommissioner har været fastsat Grænser mellem Statens Jord og de private Eiendomme, er disse Grænser nogenlunde iorden. I hele det øvrige Amt er der endnu mere eller mindre Ugreie paa Grund af mangelfuld Grænsebeskrivelse i Hjemmelsdokumenterne. Og overalt er Grænserne mellem Privateiendomme delvis uklare. I de tættere bebyggede Distrikter, saasom Alten, Karasjok m. fl., giver dette temmelig ofte Anledning til Krangel mellem Naboer, samtidig som det i ikke ringe Grad hindrer Jordens hensigtsmæssige Udnyttelse og Jordbrugets Fremskridt.

Før eller senere maa her gjøres noget for at bringe fuld Orden i disse Forhold, og jo længere dette udsættes, desto vanskeligere og besværligere bliver Arbeidet.

b) Jordbrugets Tilstand.

Amtets Jordbrug har i Beretningsperioden gaaet fremad, maaske i noget stærkere Grad end i tidligere Femaar, uagtet her tildels har været Uaar paa Høavlen. Virkningerne af Isbrandskaden Vaaren 1903 viste sig saaledes paa mange af Engene flere Aar efter. Enkelte Distrikter har været hjemsøgt af Lemæn og Markmus, der dels har gjort Skade paa Engen, dels har ødelagt Høet i Lader og Stakke, fornemmeligst i Udslaatter. Men desuagtet hører man nu meget sjelden udtalt den tidligere almindelige Opfatning, at det ikke lønner sig at drive Jordbrug i Finmarken. Der er kommet noget mere Fart i og Interesse for Arbeidet paa Jorden og hvad dermed staar i Forbindelse. I enkelte Distrikter er dette endog meget fremtrædende, i andre derimod mindre, tildels er der omtrent Stilstand.

Amtets Landhusholdningsselskab undergik i 1904 en Forandring i sin Organisation, sigtende til gjennem Dannelsen af Underafdelinger at drage Distrikternes Landbefolkning nærmere og mere umiddelbart ind i Arbeidet for Jordbrugets Fremme. Der blev dette Aar stiftet 2 saadanne, nemlig Vestfinmarkens og Tanen-Varangers Landbrugsforeninger. I 1905 dannedes endvidere Karasjoks Landbrugsforening.

De nye Love, saavel for Landhusholdningsselskabet som for Underafdelingerne, blev approberet af Finmarkens Amtsthing i 1904. De gaar i Hovedsagen ud paa følgende:

Underafdelingernes Medlemmer er tillige som saadanne ogsaa Medlemmer af Landhusholdningsselskabet. De vælger selv sin Bestyrelse, der blandt sine Medlemmer igjen vælger Formand, og han er selvskrevet Medlem af Hovedselskabets

Bestyrelse. Denne bestaar desuden af 2 af Amtsthinget valgte Medlemmer, med Amtmanden som selvskreven Formand.

Disse Foreninger arbeider selvstændigt med Tilskud af Landhusholdningsselskabet, dog delvis under dettes Kontrol, til Ophjælp af Jord- og Kvægbruget, hvert paa sit Omraade. Deres Budgetter, indeholdende Forslag til Foreningens Virksomhed i det kommende Aar, forelægges Hovedselskabets Bestyrelse, der derpaa i Henhold til disse udarbeider og vedtager sit Budget.

Det er endnu for tidligt at kunne udtale sig om, hvorledes denne nye Ordning vil komme til at virke. Men der er dog Tegn til, at det vil lykkes bedre paa denne Maade at faa den almene Mand stærkere interesseret, samt at de offentlige Foranstaltninger til Landbrugets og Fædriftens Opkomst inden det vidtstrakte Amt hermed lettere og sikrere vil lade sig administrere.

I Lakselv i Kistrand Herred er senere oprettet en lokal Forening, ligesom der ogsaa i andre Distrikter er Tale om Oprettelse af saadanne.

Landhusholdningsselskabets Arbeide har forøvrigt væsentlig gaaet i samme Spor som tidligere, dog med de Ændringer, som den nævnte Forandring i Organisationen har tilsagt.

I 1904 paabegyndtes Opdyrkningen af et af Selskabet af Statens Jord indkjøbt Jordstykke, beliggende ved Bunden af Varangerfjorden i Næsseby Herred. Hensigten hermed er at paavise forskjellige Dyrkningsmaader og Resultatet af disse Specielt ansaaes det paakrævet, at lære Befolkningen her at grøfte Jorden og vise Nytten deraf. Derfor bestaar det Stykke af Udmaalingen, der foreløbig er taget under Dyrkning, hovedsageligst af Myr, tildels daarlig Mosemyr. Af denne var der ved Udgangen af 1905 ca. 35 Ar fuldstændig afgrøftet og taget under Plogen.

Da det er Engbruget og Avl af Kreaturfoder, det hovedsageligst gjælder at fremme, har man søgt dette opnaaet ved at arbeide henimod en bedre Gjødselbehandling, Ompløining og Igjenlægning af gamle Enge ved Tilsaaning med passende Græsfrø, samt den hermed i Forbindelse staaende Avl af Havre, der slaaes og tørkes til Foder.

Landbrugsredskaber af fuldkomnere Slags har faaet nogen større Udbredelse. Her kjøbes nu i flere og flere Distrikter Ploge og Harve, tildels Slaattemaskiner.

Potetesavlen maa siges at staa paa samme Standpunkt som før.

Havebruget er fremdeles af liden eller ingen Betydning.

II. Fædrift.

Af nye Foranstaltninger til Husdyravlens Fremme i Amtet skal nævnes, at Landhusholdningsselskabet i 1904 med Bevilgning af Stat, Amt og Kommuner indkjøbte 8 Avlsheste af Nordfjordrace — 2 Hingste og 6 Hopper, hvoraf 1 Hingst og 3 Hopper udstationeredes i Østfinmarken (Næsseby og Tanen) og de øvrige i Alten. Da denne Hesterace er fremmed for Størstedelen af Befolkningen i Amtet, hvor man er vant med de spinkle, men til let Landeveiskjørsel godt skikkede, finske Heste, er de til at begynde med tildels modtaget med nogen Mistillid. Forhaabentlig vil dette forandres, naar Fjordhesten bliver bedre kjendt.

(Fortsættes Side 12.)

Opgave vedkommende Fædriften i Amtet

Tabel 4.

Herreder.	Gjennemsnitsværdien af nedennævnte Dyr var pr. Stykke i Aaret 1905:								Gjennemsnitligt Melkeudbytte om Aaret pr. Ko		Pris Produkt	
	Arbeidsheste.	Okser.	Kjør	Ungnøt.	Kalve.	Voksne Faar.	Voksne Gjeder.	Voksne Rensdyr.	for de mere fremskredne Jordbrugere.	overhovedet i Herredet.	Kjød.	Melk.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Liter.	Liter.	Pr. Kg. Kr.	Pr Lit Kr.
Kautokeino	-	60	80	40	5	7	-	24	1 200	900	[1]) 0.40	0.1
Alten	300	100	90	40	4	10	12	14-25	1 600	1 100	0.60	0.1
Talvik.....	250	70	95	60	5	10	12	-	2 700	1 500	0.50	0.1
Loppen og Øksfjord	240	80	80	35	18	10	10	20	1 800	1 000	0.52	0.1
Hasvik	250	120	80	50	10	10	12	20	1 200	1 000	0.60	0.2
Hammerfest og Kvalsund	250	100	80	40	6	8	10	30	1 700	1 350	0.50	0.1
Maasø	200	70	90	40	15	10	12	25	2 000	1 500	0.60	0.2
Kistrand.....	250	60	60	30	5	10	-	-	1 800	1 000	0.50	0.2
Kjelvik	-	100	100	60	20	10	12	16	1 900	1 200	0.60	0.2
Lebesby	200	85	70	45	17	11	11	-	1 020	800	0.52	0.2
Karasjok	250	80	60	25	8	7	-	13-23	2 000	1 400	[1]) 0.37	0.1
Tanen.....	200	120	100	40	5	10	15	16-30	1 800	1 200	0.60	0.1
Polmak	300	100	70	50	5	8	-	20	1 500	1 000	0.40	
Næsseby	300	90	80	30	5	10	-	20	2 000	1 200	0.50	0.1
Nordvaranger	250	100	100	50	20	15	20	25	2 000	1 500	0.60	0.2
Sydvaranger	300	105	95	45	12	12	-	25-30	1 400	1 200	0.52	0.1
Vardø	300	100	90	50	2	15	16	-	1 900	1 400	0.80	0.2
Gjennemsn. i Amtet	256.00	90.60	83.53	42.94	9.53	10.18	12.91	22.15	1 736	1 191	0.54	0.17

[1]) Anmærket af Amtsagronom Nielsen. — NB. Hvor intet er anført, mangler Opgave.

aaret 1905, efter Lensmændenes Opgaver.

aa følgende ar i 1905:			Det almindelige Vinterfoder pr. Kreatur var i 1905:								Anmærkninger*).
			Hest.		Ko.		Faar.		Gjed.		
Smør.	Ost.	Hø.	Hø.	Mel eller Havre.	Hø.	Mel.	Hø.	Mel.	Hø.	Mel.	
r. Kg. Kr.	Pr. Kg. K	Pr. 100 Kg. Kr.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	
1.80	-	5.00	-	-	[2])2 000	-	500	-	-	-	[1]) Renkjød. [2]) Som Vinterfoder desuden til Kjør 1 000 Kg. og Faar 500 Kg. Renmose, der koster 3 Øre pr. Kg.
2.00	-	7.50	4 000	100	[1])2 400	-	600	-	-	-	[1]) Noget Renmose, tildels lidt Mel.
2.00	-	6.00	3 000	200	1 700	[1])	360	-	300	-	[1]) Tang, Tare, Fiskeaffald og Ris i stor Udstrækning.
1.60	-	7.50	2 200	200	1 000	[1])	250	-	250	-	[1]) Af Fiskeaffald og Tare anvendes til Ko 1200, Faar og Gjed 200 Kg.
2.00	1.20	10.00	2 500	[1])	1 200	[2])	200	[3])	200	[3])	[1]) Mel og Havre. [2]) Fiskeaffald og Tare. [3]) Ligesaa.
2.00	-	5.00	2 400	450	1 000	[1]) 200	220	[1]) 100	220	[1]) 100	[1]) Desuden anvendes Tare og Fiskeaffald i stor Mængde.
-	-	5.00	3 000	-	1 800	-	400	-	400	-	Ogsaa her bruges store Mængder af Fiskeaffald og Tare.
1.60	-	6.00	1 000	[1])	700	[2])	100	[1])	-	-	[1]) Mel og Havre. [2]) Fiskeaffald, Tang og Lyng.
1.70	-	7.00	2 000	1 000	1 600	[1])	300	-	300	[1])	[1]) Desuden som Vinterfoder for Ko 400, Faar og Gjed 100 Kg. Fiskeaffald.
1.80	-	10.00	2 000	[1])	1 600	[1])	400	[1])	400	[1])	Desuden Fiskehoveder og Tang m. m.
2.00	-	6.00	2 000	-	1 200	[2])	400	[2])	-	-	[1]) Renkjød. [2]) Renmose til Ko 1 500 og Faar 800 Kg.
1.50	-	6.00	4 000 ?	400	2 000	[1])	250	-	150	-	[1]) 400 Kg. Fiskehoveder til Ko.
1.60	-	4.00	5 000	150	2 400	-	-	-	-	-	
1.60	-	5.00	4 000	250	2 000	50	300	-	-	-	
1.60	-	6.00	3 500	600	2 500	200	400	[1])	300	-	[1]) Fiskeaffald.
1.80	-	6.00	3 000	-	1 100	[1])	160	-	-	-	[1]) Renmose, 1 000 Kg. til Kjør og 150 til Faar.
1.80	-	6.00	3 000	300	1 800	180	300	-	300	-	
1.77	-	6.35	2 912	365	1 694	-	321	-	282	-	

(Fortsat fra Side 9.)

Ellers er Arbeidet for Fædriftens Fremme væsentligst drevet som før med Udstationering af Okser af stedegent Slag og Salg af Lam fra Landhusholdningsselskabets lille Stamhjord af Cheviotfaar.

Væsentligst ved Bevilgning af det Kgl. Selskab for Norges Vel blev her i 1902 oprettet og igangsat en med Undervisning i simpel Landsens Husholdning kombineret Røgterskole paa Nyborg i Næsseby Herred. Den er fremdeles i Virksomhed. Ved Udgangen af 1905 var der afholdt 3 Kurser og udeksamineret 18 unge Piger, medens 4de Kursus da var igang. Der er god Grund til at tro, at denne Foranstaltning vil blive til meget Gavn. Der har til denne Tid været god, tildels sterk Søgning til Skolen, saa ikke paa langt nær alle Ansøgerskerne har kunnet optages. Selv fra meget langt borte liggende Distrikter af Amtet er Elever komne, uagtet de selv maa bekoste de lange Reiser og disse maa foregaa Vinterdag.

Uagtet her, som nævnt, tildels har været mindre gode Aar — endog Uaar — paa Høavlen — saaledes i 1903, da Isbrand i flere af Amtets Distrikter anrettede stor Ødelæggelse paa Engmarken, en Ødelæggelse, der virkede flere Aar efter — maa dog Fædriften i sin Almindelighed siges at være gaaet fremad i nogen Grad, omend maaske noget mindre end selve Jordbruget.

Sultefodring af Kreaturer foregaar vistnok endnu paa flere Steder omkring i Amtsdistriktet; men den er dog stadigt aftagende.

Hvad Behandlingen af Melken angaar, er denne i de fleste Distrikter fremdeles mere eller mindre utilfredsstillende, og det samme er Tilfældet med Produkterne af Melken. Der spores dog ogsaa i denne Retning tildels nogen Interesse for Forbedring og Fremskridt, og hertil vil forhaabentlig de fra Røgterskolen udgaaede Elever i ikke ringe Grad bidrage i Fremtiden, forsaavidt Skolen kan opretholdes og faa virke.

Foranstaaende Tabel, der er udarbeidet efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver, viser den gjennemsnitlige Værdi af de forskjellige Husdyr, gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko, Priser paa forskjellige Produkter samt det almindelige Vinterfoder pr. Kreatur.

Salg af Husdyr opgives at være af ingen Betydning for Kautokeino, Hammerfest, Kvalsund og Karasjok, af ringe Betydning for Vardø, Kistrand, Kjelvik, Maasø og Alten samt af nogen Betydning for Talvik, Loppen og Øksfjord, Hasvik, Polmak og Næsseby.

Salg af Heste opgives at være aftaget i Næsseby, Sydvaranger, Tanen, Kistrand og Alten, men tiltaget i Talvik og Hammerfest og Kvalsund. I Kautokeino, Alten, Karasjok, Maasø, Lebesby, Tanen, Vardø, Loppen og Øksfjord og Hasvik kjøbes Heste til Bygdens Forsyning.

Salg af Hornkvæg opgives at være aftaget lidt i Hammerfest og Kvalsund, Kjelvik og Lebesby, tiltaget lidt i Næsseby, Sydvaranger, Nordvaranger og Tanen, tiltaget noget i Hasvik, Loppen og Øksfjord, Kistrand og Alten samt tiltaget meget i Talvik og Karasjok.

Salg af Faar opgives at være aftaget i Lebesby, Kjelvik, Hammerfest og Kvalsund, Sydvaranger, Nordvaranger, Tanen, Kistrand og Alten, men tiltaget i Vardø, Næsseby, Hasvik, Loppen og Øksfjord, Talvik og Karasjok.

Salg af Kjød er af megen Betydning for Karasjok, Kautokeino og Polmak (Renkjød), af nogen Betydning for Talvik, Loppen og Øksfjord, Hasvik, Næsseby, Alten, Nordvaranger og Sydvaranger, af ringe Betydning for Lebesby, Tanen, Maasø og Vardø samt af ingen Betydning i Kjelvik, Kistrand og Hammerfest og Kvalsund.

Melkeproduktionen angives at være omtrent uforandret i Kautokeino, Kistrand, Vardø og Loppen og Øksfjord, tiltaget lidt i Næsseby, Sydvaranger, Hammerfest og Kvalsund, Kjelvik, Karasjok og Polmak, tiltaget noget i Lebesby, Tanen, Maasø, Nordvaranger, Alten og Hasvik samt tiltaget meget i Talvik.

Salg af Melk er af ingen Betydning i Kistrand, Sydvaranger og Polmak, af ringe Betydning i Kautokeino, Loppen og Øksfjord, Næsseby, Hammerfest og Kvalsund, Karasjok, Lebesby, Nordvaranger og Alten og af nogen Betydning i Vardø, Kjelvik, Tanen, Maasø, Hasvik og Talvik.

Salg af Melk til Byerne foregaar fra, men er af ringe Betydning for Loppen og Øksfjord, Hammerfest og Kvalsund, Nordvaranger og Alten og af nogen Betydning for Talvik og Vardø.

Salg af Smør, Ost og Uld er overalt af ingen eller ringe Betydning.

3. Skogdrift.

Indberetning fra Vestfinmarkens Skogforvaltning for Femaaret 1900—1905.

Skogenes Beskaffenhed. I Alten Herred er Birkeskogene gaaet tilbage i Løbet af de senere Aar. For at raade Bod paa dette blev det aarlige Hugstkvantum Birk fra Statens Skoge i 1904 reduceret fra 10 til 7 Favne pr. Hus. Befolkningen har fremdeles liden Sans for at spare, naar det angaar Skog, og man hører ofte Udtalelser, der gaar ud paa, at Skogen altid varer vor Tid. Furuskogen kan ikke siges at gaa tilbage, skjønt de større, grovere Dimensioner aftager. Den naturlige Gjenvækst er ganske upaaklagelig i Nedre Alten og Eibydalen, delvis ogsaa i Storelvdalen og Transfardalen, medens den lader meget tilbage at ønske i Tverelvdalen og Rafsbotten

I Talvik Herred findes kun ubetydelig Furuskog, derimod ser det ud til, at Forraadet af Birkeskog, efterat Befolkningen mere og mere lægger sig efter at benytte Torv som Brændsel, heller tiltager end aftager. I Lerbotten har man hugbar Birkeskog igjen paa Steder, der er overgaaet med Hugst for 20 à 30

Aar tilbage. Dertil findes der store Skogpartier, der endnu ikke er berørt af Øksen.

Skogene i Porsanger har gaaet meget tilbage. I Furuskogene blinkes der vistnok ikke mere, end Skogene godt kan taale, men ved ulovlig Hugst er de igjensatte Frøtrær i Regelen borttaget. Et forsterket og skarpere Opsyn, der nu er traadt i Kraft, vil forhaabentlig for en Del raade Bod paa dette Uvæsen. Befolkningen gjør ogsaa sit bedste for at ødelægge Birkeskogene. Anmeldelser for ulovlig Hugst forekommer hyppig, skjønt faa af de Forseelser, der begaaes i Skogene, kommer til Skogopsynets Kundskab paa en saadan Maade, at Anmeldelse kan finde Sted.

Tømmerdrift. Det væsentligste Salg fra Skogene er foregaaet ved Auktionssalg af Trær paa Roden. Desuden sælges en Del Trævirke underhaand efter sædvanlige Rekognitionstakster. Endel Skogdrift for offentlig Regning er foregaaet fra Eibydalen og Nedre Altens Statsskoge. Efter at være fremdrevet til Sjøen eller for Nedre Altens Vedkommende til Lunningspladsen er ogsaa dette Tømmer inddelt i smaa Salgslodder og solgt ved offentlig Auktion. Ved denne Salgsmethode opnaaes gode Priser, og Befolkningen har Adgang til at faa sit Behov af Trævirke tilfredsstillet.

I Femaaret 1900—1905 er fra Skogene inden Vestfinmarkens Forvaltningsomraade (heri iberegnet Kvænangen) solgt nedenanførte Antal Tømmertrær, mindre Gavnvirke og m³. Ved og derfor erholdt følgende Nettoudbytte:

Driftsaar.	Tømmertrær.	Mindre Gavnvirke.	Ved.	Nettoudbytte.
	Stkr.	Stkr.	m³.	Kr.
1900/01	2 490	3 136	261	5 514.77
1901/02	2 236	2 705	339	5 071 98
1902/03	2 446	2 573	784	7 519.62
1903/04	1 981	1 087	499	3 876.10
1904/05	1 948	1 097	502	4 978.96

Skogkultur. Ved Jøraholmen i Alten er for offentlig Regning anlagt en Planteskole, hvorfra om kort Tid vil kunne erholdes de nødvendige Planter til Forvaltningen.

To større Parceller af Bosekopmoerne er indgjærdet og delvis beplantet. Ligesaa er en Del af Altengaardsskogen indgjærdet for at frede Gjenvæksten mod Ødelæggelse af Folk og Kreaturer Mellem 15 og 20 000 Planter er hvert Aar udplantet i Nedre Altens Skoge.

Bækkerensning og Afgrøftning af sumpig Skogmark er foretaget i forskjellige Skoge inden Forvaltningen, mest i Alten. I 1905 blev der opkastet 1 530 løbende Meter Grøfter.

Finmarkens Amts Træplantningsselskab søger at vække Interesse for Skogsagen ved gratis Uddeling af Skrifter samt Planter og Frø samt ved Afholdelse af Kurser i Træplantning og Planteskolearbeider. Forholdene gjør imidlertid, at det er vanskeligt at oparbeide nogen stor Virksomhed inden Selskabet, der for Tiden tæller 250 Medlemmer.

Angaaende Torvdrift i Vestfinmarken henvises til min Indberetning vedkommende Torvopsynet for Aaret 1906.

Indberetning fra Østfinmarkens Skogforvaltning for Femaaret 1900—1905.

Skogenes Udstrækning og Værdi. Indtil Begyndelsen af ovennævnte Femaarsperiode har der ingen større Drivninger foregaaet i Statens Skoge, først i 1902—03 satte det offentlige Skogvæsen selv igang Fremdrift af Tømmervirke og Ved fra Pasvikdalens Skoge, og ved Afsætningen har det vist sig, at Skogen har større Værdi end tidligere antaget. Skogene er ikke kartlagt. Selv med en aarlig Drift af 4—500 Tylvter pr. Aar og 2—300 Favne Ved, ligeledes pr. Aar, bliver det et ubetydeligt Omraade i Forhold til Skogenes Udstrækning, der afvirkes, uagtet Dimensionerne ikke er sat lavere end 9′ × 8″. Aartier vil medgaa, inden Furuskogene med en Afvirkning som nævnt er gjennemhugget.

Det anslaaede Skogareal og dettes Værdi er tidligere sat altfor lavt; man kommer det meget nærmere, naar Arealet sættes til 3 000 m^2 og Værdien til 1 Million Kroner.

Skogenes Tilstand og Gjenvækst. Birkeskogen er i Tilbagegang i de ud mod Havet og Fjordene beboede Steder. Flere Indskrænkninger i Brændselsforraadet under Udvisning til de Brugsberettigede er derfor foretaget i Femaaret. Furuskogene kan derimod ikke siges at være i Tilbagegang, uagtet der ved den i Femaarsperioden igangsatte større Skogdrift er skeet en større Afgang i de større Dimensioner.

For begge Skogslags Vedkommende er Gjenvæksten sen, men dette afhænger af mange Forhold, der lægger Hindringer iveien.

Intet Herred er helt skogløst. I Vardø Herred forekommer endnu noget Birkeskog i Syltefjorddalen; i Nordvaranger ligesaa — mest dog nu Gjenvækst — i Jakobselvdalen. De Herreder eller Dele deraf, hvor Birkeskogene grundet den sterke Brugsret mest aftager, er Næsseby, de ytre Dele af Tanen, Laksefjord og Sydvaranger. I Polmak og Karasjok haves endnu store Vidder urørt Birkeskog. I Fjorddistrikterne benyttes som Brænde en hel Del Torv (haandspadet) og delvis Kul. Torv som Brænde er der som oftest god Adgang til og i Femaaret er i Torvskur skeet en god Fremgang.

I Femaaret har der gjennemsnitlig aarlig været udvist Brænde til 970 Brugsberettigede og Gjennemsnitskvantummet pr. Brugsberettiget har udgjort 9.4 Meterfavne.

Skogdriften har i Femaaret omfattet og givet i Udbytte for:

Driftsaar.	Antal Tømmer.	Ved.	Antal smaat Virke.	Netto-udbytte.
	Stkr.	Favne.	Stkr.	Kr.
1900/01	269	1 460	1 290	1 386.21
1901/02	3 205	1 547	1 373	3 318.19
1902/03	3 672	1 191	973	4 249.88
1903/04	2 045	895	732	3 361.07
1904/05	2 755	639	2 559	3 144.86

Salget af Skogsvirket er foregaaet dels paa Roden, dels fra Oplag, hvoraf i 1902/03 er oprettet saadant ved Elvenes. Priserne paa Roden: pr. Tylvt Tømmer Kr. 6 30, pr. Meterfavn Ved Kr. 2 00; fra Oplaget har Prisen været henholdsvis Kr. 38.00 og Kr. 15.00.

Til Forædling af Tømmer haves 2 mindre Sagbrug; et er nedlagt i 1901, idet der i forrige Femaarsperiode var 3 Sagbrug i Drift.

I 1903 foregik en Del Tjærebrænding i Langfjorddalen.

Høsten 1905 nedbrækkedes ved NV Orkan Tusinder af Trær i Furuskogene i Karasjok og Anarjok. En mindre Skogbrand i Øvre Pasvik forekom i samme Aar. Høsten 1904 og Vaaren 1905 blev ved Frostskade en større Del af Furuskogene berørt, saa de først antog sit friske grønne Udseende igjen Høsten 1905.

Jagt drives hovedsagelig ved Snarefangst eller ved Udlæggelse af Gift efter Rovdyr. Overtrædelser af Jagtloven forekommer yderst sjelden. Vildtbestanden af Fugl har været jevnt god og stigende helt fra 1903. Af Harer synes der i enkelte Herreder at have været en særdeles sterk Formering.

Af Skogsforseelser er der gjennemsnitlig anmeldt 21 for hvert Aar. Forseelserne gjælder hovedsagelig Indgreb i Brugsrettigheder i Birkeskogene. Forseelsernes Antal er vistnok meget større, men det spredte Opsynspersonale kan ikke føre Bevis for alle de Ulovligheder, det paatræffer.

Kulturarbeider har væsentlig omfattet Oprensning af Bækkefar og Afgrøftning af vandsyg Furuskogsmark:

i 1904 er afgrøftet 1 240 Meter,
- 1905 - — 1 670 —

4. Fiskerier.

Fremgangen i Anvendelsen af dækkede Baade og Skøiter har i denne Femaarsperiode været meget stærk; ogsaa Motorer begynder at bruges, ligesom Bestræbelser er igang for at faa lokale Baadbyggerier, saa at de fornødne Baade og Skøiter kunde bygges inden Amtet selv.

Efterat det i en Række af Aar havde vist sig, at de for det ældre Havfiskefond fastsatte Regler for Udlaan lidet passede for Finmarken, bevilgede Storthinget under 21 Juni 1905 Kr. 200 000 00 til et særskilt Laanefond, hvoraf tilstaaes Fiskere, hjemmehørende inden Finmarkens Amt, Laan til Dæksbaade. Som Laan kan erholdes indtil fire Femtedele af Taxtsum eller Indkjøbspris mod Panteret i Baaden samt Kommunegaranti for 10 Pct. af Laanet. Overstiger Laanet ikke to Trediedele af Værdien, kræves ingen Kommunegaranti. Der laanes høist Kr. 4 000.00 paa hver Baad.

Nærmere Regler for dette Fond fastsattes under 9 November 1905 af Handels- og Industridepartementet, og indtil samme Datum 1906 var der af samme udbetalt eller givet Løfte om ialt 36 Laan til samlet Sum Kr. 79 490.00, foruden at der foreligger flere endnu uafgjorte Andragender. Laanene varierer mellem Kr. 800.00 og Kr. 4 000.00, gjennemsnitlig Kr. 2 208.00; af Laanene er 19 til Fiskere i Vardø By, medens 17 er fordelte paa syv forskjellige Herreder inden Vestfinmarken. Dette Fond synes saaledes at ville blive stærkt benyttet og vil forhaabentlig gjøre stor Nytte.

Nogle Fiskedampskibe er nu hjemmehørende i Amtet.

Da Vaarfisket i Femaaret som Regel har foregaaet langt fra Land, har det benyttede Redskab næsten udelukkende været Liner, da der saa langt ude er for dybt til med Held at kunne bruge Dybsagn. Alle Skøiter og større Baade bruger Doryer, medens man paa de mindre Dæksbaade sætter og trækker fra selve Baaden. Agnmangel indtræder af og til hvert Aar, men dette er neppe til at undgaa, saalænge ikke Agn-Frysekasser er almindeligt i Brug. Agnforsyningen sker nu for den allerstørste Del med Agndampere.

Næsten alle de udenfor Amtet hjemmehørende Fiskere, som kommer for at deltage i Vaarfisket, bruger nu Skøiter eller Dæksbaade.

Priserne paa Fisken har gjennemgaaende været høie, og især er Kveite og Sei steget stærkt i Værdi.

Ganske omfattende Fiskeforsøg er med Statsunderstøttelse og under Statskontrol foretagne for at komme til Kundskab om Lønsomheden ved at fiske paa fjernere Banker, optil 10—20 Mil af Kysten.

I Periodens tre første Aar var man under Vaarfisket meget plaget af Kobbe, hvorimod 1904 og 1905 betegner en afgjort Bedring.

Større Sildefiske har ikke fundet Sted.

Redningsskøiter er fremdeles stationerede paa flere Steder, tildels Aaret rundt, og er til stor Hjælp og Betryggelse.

Hvalfangsten er sluttet ifølge Lovforbud (Lov af 7 Januar 1904).

Handelen med Fiskeprodukter har vistnok gjennemgaaende været lønsom, om end Mængden undertiden har været mindre end ønskeligt. I Sortering og Behandling mærkes fortsat Fremgang, ligesom ogsaa i det raske og greie Salg af Varerne, idet man mere og mere kommer bort fra den risikable og forkastelige Konsignation.

Russiske Fiskeres Deltagelse i Fisket har været liden og aftagende, hvorimod de russiske Fiskekjøbere nu ogsaa udenfor Makketiden driver adskilligt Indkjøb, hvorved der ofte beredes den fastboende Handelsstand en svær og ulige Konkurrence. Russehandelen foregaar mere og mere pr. Kontant, og Indførselen af russisk Mel er nedadgaaende.

Under Vinter- og Vaar- (Lodde-)fisket er i efternævnte Aar opfisket følgende Kvantum Torsk:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Stkr.	Stkr.	Kg.	Kg.	Kg.
9 237 895	10 464 118[1])	16 559 412	29 103 750	37 774 430

Det vil heraf sees, at man i Femaarets Løb har gaaet over fra Beregning i Stykker til Beregning i Kilogram, idet det nu forlængst er almindeligt ved Salget at veie Fisken i sløiet Tilstand. Regnes gjennemsnitlig 100 Stykker sløiet Torsk at veie 270 Kilogram, vil Tallene for Femaaret, regnet i Stykker, blive:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.
9 237 895	10 464 118	6 133 116	10 779 167	13 990 530

Regnet i Kilogram faaes:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
24 942 317	28 253 119	16 559 412	29 103 750	37 774 430

I Henhold hertil bliver Gjennemsnittet:

for Femaaret 1901—1905 ca. 10.1 Mill. Stkr. (ca 27.3 Mill. Kg.).
mod - — 1896—1900 - 12.9 — —
- - — 1891—1895 - 15.5 — —
- - — 1886—1890 - 13.5 — —
- - — 1881—1885 - 11.5 — —
- - — 1876—1880 - 15.5 — —
- - — 1871—1875 - 15.5 — —

[1]) Hertil at tillægge som opfisket under Vinterfisket 847 500 kg. Torsk.

Der er Grund til at antage, at de til Stykker omregnede Kilogram giver noget for lave Tal, og at altsaa omvendt de til Kilogram omregnede Stykker giver noget for høie Tal. Dette kommer af, at det benyttede Forholdstal, 100 sløiede Fisk = 270 Kg., netop i disse Aar maa antages ikke at passe, eftersom Fisken da var smaa, mager og let i Vegten. Men da dette Forholdstal benyttes ellers i den offentlige Statistik ved saadan Omberegning, er det bibeholdt ogsaa her.

Medens saaledes Fisket i 1902 og 1904 var noget og i 1905 endog meget over Periodens Middeltal, var det i 1901 noget og i 1903 særdeles langt under det gjennemsnitlige; videre sees, at Gjennemsnittet for den hele Periode er adskilligt under tidligere Perioders Middeltal; dette maa, i Lighed med de daarlige Aar i forrige Femaarsperiode, tilskrives Kobbens Herjinger. Værst var det i 1903, da Kobben bredte sig over hele Amtet og endog langt søndenfor samme; i Følge med Kobben var ogsaa store Mængder af Hvidfisk; der foregik omtrent intet Fiske uden langt tilhavs paa dybt Vand, og Fisken var smaa, mager og udpint og omtrent uden Lever. Kobbeperioden kan for denne Gang forhaabentlig ansees overstaaet.

I de anførte Tal er medtaget Kjøbstædernes direkte Udbytte af Fisket og for de tre sidste Femaar tillige, hvad der af Fiskerne selv er forbrugt under Fisket. For nærværende Femaar stiller dette Forbrug (af Torsk og Hyse) sig saaledes:

i 1901	189 870	Stkr.,	hvoraf	99 510	Stkr.	Torsk,
- 1902	185 068	—	—	101 868	—	—
- 1903	283 710	Kg.	—	189 320	Kg.	—
- 1904	327 950	—	—	157 250	—	—
- 1905	444 530	—	—	235 230	—	—

For de forskjellige Herreder og Byer inden Amtet har det opfiskede Kvantum Torsk i hvert af de efternævnte Aar været følgende, idet bemærkes, at Tallene for Aarene 1901 og 1902 for Oversigtens Skyld er omregnede fra Stykker til Kilogram efter foran nævnte Forhold: 100 Stykker sløiet = 270 Kilogram:

Distrikter.	1901. 1 000 Kg.	1902. 1 000 Kg.	1903. 1 000 Kg.	1904. 1 000 Kg.	1905. 1 000 Kg.
Loppen og Øksfjord	278.1	704.7	630.0	220.0	490.0
Talvik	-	-	130.0	-	65.0
Alten Sorenskriveri	278.1	704.7	760.0	220.0	555.0

Distrikter.	1901. 1 000 Kg.	1902. 1 000 Kg.	1903. 1 000 Kg.	1904. 1 000 Kg.	1905. 1 000 Kg.
Hasvik Herred	2 983.5	3 375.0	1 742.5	968.5	2 433.5
Hammerfest Do.	1 108.4	789.8	106.5	1 742.5	2 577.5
Do. By	18.9	162.0	15.0	40.0	23.0
Kvalsund Herred.....	87.7	59.4	15.0	27.0	18.0
Maasø Do.	3 477.5	6 663 3	129.0	11 374.2	10 780.0
Kjelvik Do.	2 950.3	3 346.2	623.0	3 893.5	5 821.6
Kistrand Do.	54.0	-	32.0	4.0	14.0
Hammerfest Sorenskriveri	10 680.3	14 395.7	2 663.0	18 049.7	21 667.6
Lebesby og Kjøllefjord ..	1 996.7	3 297.8	831.8	1 045.4	1 354.0
Tanen Herred	7 876.0	8 240.0	7 914.2	4 880.2	5 450.5
Næsseby Do.	13.5	2.7	-	-	11.0
Tanen Sorenskriveri	9 886.2	11 540.5	8 746 0	5 925.6	6 815.5
Vardø Herred.....	2 066.7	657.7	1 645.4	1 351.3	1 827.8
Do. By	1 995.3	883.0	2 718.0	3 445 8	6 663.0
Vardø Sarenskriveri	4 062.0	1 540.7	4 363.4	4 797.1	8 490.8
Nordvaranger	10.1	24.8	13.5	61.4	116.3
Vadsø By	-	-	1.0	47.0	115.4
Sydvaranger	25.6	46.7	12.5	3.0	13.8
Varanger Sorenskriveri	35.7	71.5	27.0	111.4	245.5
Amtet	24 942.3	28 253.1	16 559.4	29 103.8	37 774.4

Fangsten af Hyse og Kveite m. v. har for heromhandlede Femaar givet følgende Udbytte:

	1901. 1 000 Stkr.	1902. 1 000 Stkr.	1903. 1 000 Kg.	1904. 1 000 Kg.	1905. 1 000 Kg.
Hyse	1 499.9	1 156.5	1 307.2	1 885.2	1 379.3

	1901. 1 000 Kg.	1902. 1 000 Kg.	1903. 1 000 Kg.	1904. 1 000 Kg.	1905. 1 000 Kg.
Kveite m. v. i raa Tilstand	204.8	299.9	203.0	2 881.2	5 014.8

Den stærke Opgang i Kveitefangsten i de to sidste Aar er særdeles bemærkelsesværdig; det er fornemmelig Honningsvaagene, som her gaar i Spidsen, dernæst Berlevaag, Vardø og Mehavn.

Lever- og Rognpartiet har i samme Tid udgjort:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Lever ..... Hl.	22 865	17 248	5 210	23 703	39 383
Rogn..... -	1 163	1 389	229	212	407

Bemærk de yderst lave Tal for 1903, da Fisken næsten var uden Lever.

Af Fiskehoveder angives at være solgt:

i 1901	3 486 000	Stkr.
- 1902	4 821 000	—
- 1903	3 604 000	—
- 1904	4 824 700	—
- 1905	6 900 500	—

Priserne paa Fisk, Lever, Rogn og Hoveder var i Femaaret følgende:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Torsk.	[1]) 0.14— 0.25	[1]) 0.14— 0.24	[2]) 0.08— 0.12	[2]) 0.10— 0.16	[2]) 0.08— 0.18
Pr. Hl. Lever.	9.00—11.50	9.00—20.00	5.00—30.00	10.00—25.00	8.00—15.00
- - Rogn	10.00—35.00	5.00—30.00	8.00—35.00	7.00—35.00	8.00—35.00
- 100 Hoveder.....	0.10— 0.50	0.10— 0.25	0.10— 0.30	0.10— 0.40	0.15— 0.40

[1]) Pr. Stykke. [2]) Pr. Kilogram sløiet.

Af det opfiskede Kvantum Torsk angives at være virket til:

Aar.	Rundfisk.	Rotskjær og Russefisk.	Klipfisk.
	1 000 Stkr.	1 000 Stkr.	1 000 Stkr.
1901	4 927.4	437.7	3 773.3
1902	4 444.3	1 090.3	4 809.8
	1 000 Kg.	1 000 Kg.	1 000 Kg.
1903	8 585.1	1 102.9	6 682.1
1904	10 063.0	2 832.6	16 051.0
1905	14 854.9	2 253.6	20 400.7

Medicintrantilvirkningen har udgjort:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
3 345 Hl.	3 566 Hl.	562 Hl.	7 197 Hl.	15 413 Hl.

Den samlede Fangst under Vinter- og Vaarfisket skal, med Fradrag af hvad der er forbrugt under Fisket, paa første Haand være udbragt til:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 2 185 117	Kr. 2 460 744	Kr. 2 100 419	Kr. 4 131 570	Kr. 5 324 895

eller gjennemsnitlig i Femaaret	1901—1905	Kr.	3 240 549
mod — - —	1896—1900	-	3 131 160
- — - —	1891—1895	-	2 729 065
- — - —	1886—1890	-	2 138 000
- — - —	1881—1885	-	2 505 200
- — - —	1876—1880	-	2 446 000
- — - —	1871—1875	-	3 237 000
- — - —	1866—1870	-	2 306 000

For de forskjellige Sorenskriverier stiller Udbyttet i det heromhandlede Femaar sig saaledes:

Sorenskriverier.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Alten	32 030	50 400	79 070	35 345	76 980
Hammerfest	947 050	1 317 433	372 995	2 524 623	3 084 512
Tanen	804 637	903 826	1 072 143	845 497	986 329
Vardø	395 507	171 361	566 614	700 021	1 120 724
Varanger	5 893	17 724	9 597	26 084	56 350

Under Loddefisket blev dette drevet i kortere eller længere Tid i de forskjellige Vær af:

i 1901	19 642	Mand	med	5 016	Baade,	Skøiter	og	Dampskibe,
- 1902	16 828	—	-	4 393	—	—	-	—
- 1903	13 820	—	-	3 647	—	—	-	—
- 1904	18 979	—	-	4 705	—	—	-	—
- 1905	24 243	—	-	5 826	—	—	-	—

eller i Gjennemsnit i Femaaret	1901—1905	18 702	Mand,
mod - — - —	1896—1900	20 757	—
- - — - —	1891—1895	20 802	—
- - — - —	1886—1890	16 895	—
- - — - —	1881—1885	11 300	—
- - — - —	1876—1880	14 100	—

Da disse Opgaver er tagne fra de forskjellige Værs Opsynsprotokoller og saaledes Fiskere, der under Loddefisket har drevet Fiske fra mere end et Vær, er medregnet flere Gange, bliver Antallet af deltagende Fiskere og Baade for stort [1]).

Paa Tællingsdagen blev Fisket drevet af:

i 1901	13 073	Mand	med	3 525	Baade,	Skøiter	og	Dampskibe,
- 1902	11 638	—	-	3 158	—	—	-	—
- 1903	8 206	—	-	2 217	—	—	-	—
- 1904	13 243	—	-	3 323	—	—	-	—
- 1905	16 230	—	-	4 079	—	—	-	—

Antallet af de i Fisket deltagende Udlændinger, hvilket er medtaget i ovenstaaende Tal, udgjorde i:

Aar.	Russere.	Finlændere.	Svensker.	Tilsammen.
1901	65	76	4	145
1902	51	75	1	127
1903	98	60	4	162
1904	63	64	2	129
1905	80	68	2	150

eller i Gjennemsnit i Femaaret	1901—1905	143	Mand,
mod - — - —	1896—1900	277	—
- - — - —	1891—1895	571	—
- - — - —	1886—1890	651	—
- - — - —	1881—1885	760	—
- - — - —	1876—1880	909	—

[1]) Det virkelige Maximumsantal antages at ligge nærmere de Tal, som er angivet paa Tællingsdagen.

Denne stærke og vedvarende Nedgang i Udlændingernes Deltagelse i Fisket skyldes vistnok fremdeles væsentlig Bestemmelsen i Fiskeriloven af 1897 om, at mindst Halvdelen af en Baads Besætning skal være norske Statsborgere, samt Opsynsdampskibets Tilsyn med, at fremmede Baades Fiskere ikke driver Fisket indenfor Territorialgrænsen.

Fiskernes Fordeling paa de forskjellige Redskaber paa Tællingsdagen fremgaar af følgende Oversigt:

Aar.	Garn.		Line.		Dybsagn.		Flere Redskaber.	
	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.
1901.....	143	41	2 147	610	701	182	10 082	2 692
1902.....	35	9	5 862	1 614	261	82	5 480	1 453
1903.....	16	6	6 708	1 749	44	27	1 438	435
1904.....	161	42	4 627	1 228	802	188	7 653	1 865
1905.....	233	61	5 243	1 521	397	97	10 357	2 400

Fiskende fra Fartøi var i 1901: 282, i 1902: 387, i 1903: 374, i 1904: 630 og i 1905: 1 121.

Bruttolotten pr. Mand af Vinter- og Vaarfisket er opgivet til:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 112.48	Kr. 146.23	Kr. 152.00	Kr. 217.69	Kr. 219.65

eller gjennemsnitlig aarlig Kr. 170.00 mod i 1896—1900 Kr. 149.00, i 1891—1895 Kr. 131.00, i 1886—1890 Kr. 116.00 og i 1881—1885 Kr. 183.00.

Idet henvises til Noten paa frgd. Side bemærkes, at Lotterne gjennemsnitlig falder noget — antagelig 20 Pct. — høiere af den der anførte Grund.

Af Kjøbefartøier fremmødte til Vinter- og Vaarfisket:

i 1901.....	280	Fartøier,	drægtige	15 111	Ton	og	med	Besætning	1 429 Mand,
- 1902.....	258	—	—	13 350	—	-	-	—	1 290 —
- 1903.....	245	—	—	13 363	—	-	-	—	1 234 —
- 1904.....	287	—	—	16 196	—	-	-	—	1 564 —
- 1905.....	481	—	—	26 036	—	-	-	—	2 522 —

Antallet af de under Vaarfisket forulykkede Fiskere udgjorde i 1901: 30, i 1902: 18, i 1903: 23, i 1904: 25 og i 1905: 27.

Gjennemsnitlig pr. Aar bliver dette 24 à 25 Mand mod i forrige Femaar 23 à 24.

Sundhedstilstanden under Vinter- og Vaarfisket har været almindelig god.

Ordenen under disse Fiskerier maa ogsaa siges at have været almindelig god undtagen i Aaret 1903, da de beklagelige Optøier overfor Hvalfangeretablissementet i Mehavn fandt Sted; i hele det Aar merkedes overalt blandt Fiskerne en hidsig og opagiteret Stemning, og man var tilbøielig til med Magt at ville tage sig selv tilrette.

Sommer- og Høstfisket efter Sei og Torsk m. m. gav et Udbytte af:

i 1901	Kr. 1 769 018
- 1902	- 2 159 635
- 1903	- 1 354 858
- 1904	- 1 113 750
- 1905	- 1 107 673
eller gjennemsnitlig pr. Aar	Kr. 1 500 987
mod i Femaaret 1896—1900	- 1 255 783
- - — 1891—1895	- 1 479 000
- - — 1886—1890	- 1 104 600
- - — 1881—1885	- 1 483 800
- - — 1876—1880	- 815 000
- - — 1871—1875	- 750 000

Det opfiskede Kvantum kan ikke opgives i Tal; nøiagtige Opgaver derom kan nemlig ikke tilveiebringes, dels fordi der ikke — 4 Steder undtagen — er anordnet særskilt Opsyn, der vil kunne indhente disse Opgaver, og dels fordi den væsentligste Del af Fangsten straks sælges eller borttuskes mod Mel til de i Fiskeværene henliggende russiske Fartøier, der jevnlig flytter fra Vær til Vær. Over den saaledes borttuskede Del af Fangsten har derfor Lensmændene ligesom tidligere maattet indskrænke sig til at meddele Opgaver over det Antal Matter Mel — en Matte Mel veier omkring 144 Kg. — som Fiskerne har tiltusket sig, hvorefter Melet er omsat i Penge efter dets Pris hos Distriktets Handelsmænd i Salg til Almuen mattevis paa den Tid, Tuskhandelen foregik. Det fremgaar heraf, at nedenstaaende Opgave over Udbyttet af heromhandlede Fiske kun kan betragtes som tilnærmelsesvis rigtig.

Efter disse Opgaver stiller Udbyttet sig saaledes for de forskjellige Aar:

Forskjellige Fiskesorter, saasom Torsk, Hyse, Sei, solgt i raa Tilstand til de norske Handelsmænd eller til Russerne mod andre Varer end Mel, samt Rundfisk og Titling fra Høstfisket, Uer, Laks fanget ved Kysten m. v., antages udbragt til en Pengeværdi af:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 772 649	Kr. 1 092 644	Kr. 659 541	Kr. 511 172	Kr. 463 603

Leverkvantum af dette Fiske er opgivet til:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
19 095 Hl.	18 821 Hl.	13 891 Hl.	11 830 Hl.	10 103 Hl.

der angives udbragt til:

Kr. 190 064	Kr. 243 057	Kr. 183 180	Kr. 143 862	Kr. 105 846

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.
Fangst af Torsk, Sei, Kveite, Flyndre, Hyse, Uer m. v., solgt i raa eller saltet Tilstand til Russerne mod..	31 845	30 672	24 259	21 740	24 497
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
der er anslaaet til en Værdi af...	494 204	493 350	403 502	362 851	433 064
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Af Rotskjær er tilvirket.....	445 900	423 928	87 300	77 400	70 760
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
til en Værdi af.....	215 732	206 453	41 560	39 475	43 600
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
Tørret Sei.....	378 900	504 690	287 500	251 600	183 800
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
der anslaaes til	96 369	124 131	67 075	56 390	61 560

For de forskjellige Herreder og Byer inden Amtet stiller Udbyttet af Sommer- og Høstfisket sig saaledes:

Distrikt.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Alten Herred	10 900	6 075	Intet	1 200	800
Talvik	95 990	74 855	44 220	33 325	31 910
Loppen og Øksfjord	30 900	39 165	40 155	54 850	83 850
Hasvik	86 000	84 780	68 745	93 089	96 432
Hammerfest Herred.....	103 387	114 962	93 200	85 135	104 068
Hammerfest By	18 620	16 500	20 600	20 434	30 569
Kvalsund	31 692	39 500	24 150	33 452	31 620
Maasø	407 020	561 120	252 560	228 900	163 600
Kjelvik	331 675	250 973	178 880	175 695	136 880
Kistrand	44 563	42 897	51 000	10 948	26 060
Lebesby og Kjøllefjord....	76 275	73 900	70 500	53 100	64 000
Berlevaag	19 050	21 170	9 237	17 510	30 906
Tanen Herred forøvrigt ...	87 145	79 662	21 566	19 686	50 945
Næsseby	11 500	9 400	18 040	7 200	5 280
Nordvaranger.....	57 394	76 872	82 560	59 140	54 503
Sydvaranger.....	72 957	69 689	24 729	23 728	29 440
Vadsø By	34 100	48 568	78 700	28 700	33 553
Kiberg	39 000	102 650	25 700	29 306	22 932
Vardø Herred forøvrigt ...	21 004	45 268	16 984	23 126	23 355
Vardø By	189 846	401 629	133 332	115 226	86 970

Desuden er i Maasø under Sommerfisket saltet til Klipfisk, men ikke medtaget i ovenstaaende Tabel:

i 1901	1 950 000	Kg.	Torsk,	Værdi	Kr. 175 000
og - 1902	2 226 000	-	—	—	- 178 080

Fisket blev drevet af:

i 1901	10 604	Mand,	hvoraf	4 839	hjemmehørende	udenfor	Distriktet,
- 1902	11 410	—	—	5 961	—	—	—
- 1903	9 602	—	—	4 239	—	—	—
- 1904	9 643	—	—	4 325	—	—	—
- 1905	9 234	—	—	3 987	—	—	—

Af russiske Fiskere deltog en kortere Tid i Sommerfisket fra Kiberg i 1901: 10 Mand, i 1902: 55, i 1903: 52, i 1904: 40 og i 1905: 20 Mand.

Den gjennemsnitlige Mandslot udgjorde:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
for Hjemmefolket	Kr. 156.50	Kr. 179.25	Kr. 125.00	Kr. 118.32	Kr. 134.32
- Fremmede	- 125.67	- 164.35	- 86.60	- 90.80	- 98.00

I Tuskhandel med Russerne er 20 Kg. Rugmel betalt med:

Aar.	Stor Kveite.	Smaa Kveite.	Torsk og Uer.	Flyndre.	Hyse.	Sei.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	6—20	14—30	16—40	16—80	30—80	25—60
1902	7—30	10—30	20—40	20—80	30—80	28—55
1903	7—30	10—30	18—50	20—80	25—80	20—80
1904	7—20	10—25	18—50	20—60	25—60	20—60
1905	6—10	8—20	15—50	17—60	20—60	20—50

De varierende Priser beror mest paa Fiskens forskjellige Størrelse, idet stor Fisk betales bedre end smaa.

Det maa forresten bemerkes, at Tuskhandelen mere og mere tager af, idet Russerne i stadig større Udstrækning anvender kontante Penge saavel ved Salget af sit Mel som ved Indkjøbet af Fisken. Paa den vigtigste Plads, Vardø, har saaledes allerede i flere Aar al Russehandel foregaaet mod Kontant.

Priserne paa Rotskjær og tørret Sei pr. 20 Kg. og paa Lever pr. Hl. har stillet sig saaledes:

	pr. 20 Kg. Rotskjær. Kr.	Pr. 20 Kg. tørret Sei. Kr.	pr. Hl. Lever. Kr.
i 1901	7.00—10.60	2.50—6.00	8.00—11.00
- 1902	6.00—10.00	3.30—5.00	10.00—20.00
- 1903	5.00—10.00	4.00—5.00	10.00—34.00
- 1904	8.00—12.00	3.00—5.00	10.00—25.00
- 1905	3.40—15.00	4.00—9.00	7.00—12.00

Under dette Fiske omkom i 1901: 11 Mand, i 1902: 5, i 1903: 9, i 1904: 9 og i 1905: 2, tilsammen 36 Mand.

Sildefisket.

Noget større Sildefiske har i Femaaret ikke foregaaet inden Amtet.

Lidt Fedsildfiske har dog været drevet i Loppen og Øksfjord, Alten, Hammerfest, Lebesby, Kistrand og Sydvaranger. Udbyttet heraf har i Femaaret været:

1901	13 620 Hl.,	Værdi	Kr.	32 000
1902	33 540 -	—	-	73 240
1903	21 072 -	—	-	88 119
1904	2 765 -	—	-	10 368
1905	Intet.			

Gjennemsnitsprisen var i 1901: Kr. 1.50—5.00, i 1902: Kr. 2.00—6.00, i 1903: Kr. 3.00—5.00 og i 1904: Kr. 3.00—4.00.

I Fisket deltog:

i 1901	220	Mand,	fordelt	paa	34	Garnlag	og	12 Notlag,
- 1902	358	—	—	-	60	—	-	12 —
- 1903	434	—	—	-	32	—	-	23 —
- 1904	24	—	—	-	0	—	-	3 —

Af Kjøbefartøier fremmødte i 1901: 9, i 1902: 5, i 1903: 21 og i 1904: ingen.

Vaarsildfiske har kun været drevet i 1902 i Loppen og Øksfjord, hvor 1 Notlag paa 15 Mand fik 250 Hl., der solgtes til Agn for Kr. 1 500.00.

Andre Sildefiskerier.

I Alten, Talvik, Lebesby og Hammerfest er om Vaaren og Høsten opfisket endel Smaasild, der dels er solgt til Agn, dels til Sildoliefabrikerne, dels saltet til Russevare og dels saltet til Madsild.

Udbyttet heraf var:

i 1901	ca. 17 250	Hl.,	Værdi		Kr.	48 000
- 1902	- 16 550	-	—		-	48 000
- 1903	- 24 500	-	—		-	83 500
- 1904	- ?	-	—		-	13 800
- 1905	- ?	-	—		-	2 000

Haakjerringfisket.

Deltagelsen i dette Fiske afhænger meget af den Pris, der betales for Leveren.

I Femaaret deltog:

i 1901	2	Baade	med	8	Mand	og	20	Fartøier	med	87 Mand,
- 1902	9	—	-	36	—	-	22	—	-	90 —
- 1903	9	—	-	36	—	-	28	—	-	114 —
- 1904	7	—	-	28	—	-	29	—	-	120 —
- 1905	11	—	-	36	—	-	27	—	-	111 —

eller gjennemsnitlig i Femaaret:

1901—1905	8	Baade	med	29	Mand	og	25	Fartøier	med	104 Mand,
mod i 1896—1900	23	—	-	92	—	-	20	—	-	89 —
- - 1891—1895	15	—	-	57	—	-	12	—	-	53 —
- - 1886—1890	14	—	-	52	—	-	17	—	-	79 —
- - 1881—1885	21	—	-	79	—	-	25	—	-	122 —

Udbyttet for Baade og Fartøier blev:

i 1901	2 756	Hl. Lever,	Værdi	Kr.	27 986
- 1902	2 658	- —	—	-	35 670
- 1903	3 486	- —	—		62 508
- 1904	6 802	- —	—	-	79 538
- 1905	5 815	- —	—	-	67 504

Fisket drives for den overveiende Del fra Vardø paa Bankerne udenfor Kysten samt under Spitsbergen. Udbyttet fordeles noget forskjellig paa de forskjellige Steder; i Vardø tager snavel Baade som Fartøier $^1/_3$, medens Resten deles mellem Deltagerne, som da selv holder Udrustningen.

Mandslotten udgjorde gjennemsnitlig brutto:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
For Loppen	-	41.00	151.50	240.00	196.00
- Hammerfest	160.98	81.00	181.00	166.00	181.00
- Hasvik	-	-	250.00	180.00	212.50
- Kjelvik	-	-	170.00	100.35	-
- Vardø Herred	333.33	-	-	-	-
- Vardø By	172.50	283.00	300.00	530.00	459.00
- Vadsø	-	-	-	733.00	208.00

Under dette Fiske forulykkede i 1902: 6 Mand, i 1904: 1 og i 1905: 4 Mand.

Ishavsfangsten.

Fangst af Kobbe, Hvalros m. v. i Polaregnene har som før væsentlig været drevet fra Byerne Hammerfest og Vardø; der udrustedes fra:

	Hammerfest.		Vardø.	
i 1901	25 Fartøier	med 239 Mand,	3 Fartøier	med 28 Mand,
- 1902	28 —	267 —	5 —	- 43 —
- 1903	24 —	- 272 —	3 —	- 33 —
- 1904	31 —	- 309 —	2 —	- 24 —
- 1905	31 —	- 316 —	3 —	- 35 —

Desuden dreves hvert Aar Fangst fra Vadsø med 1 Fartøi og 10 Mand og i Aarene 1902, 1903 og 1904 tillige fra Loppen og Øksfjord med 1 Fartøi og 5 Mand.

Ialt bliver dette gjennemsnitlig i Femaaret:

1901—1905.....	32 Fartøier,	drægtige	1 301 Ton	og med	325 Mand,
mod i 1896—1900.....	27 —	—	1 024 —	- —	286 —
— - 1891—1895.....	25 —	—	994 —	- —	244 —
— - 1886—1890.....	28 —	—	973 —	- —	269 —
— - 1881—1885.....	13 —	—	417 —	- —	121 —

Fangsten dreves i Vaar- og Sommermaanederne ved Øst- og Vestisen, omkring Spitsbergen, op imod Frantz Josefs Land, Kong Karls Land og Novaja Zemlja samt udenfor Hvidehavet; den bestod som vanligt af Kobbe, Hvalros og Isbjørn, Rensdyr og Dun samt nogle Hvidfisk og Moskusokser.

Værdien af den samlede Fangst udgjorde efter de Priser, hvorefter Folkene afbetaltes:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 134 349	Kr. 262 510	Kr. 214 720	Kr. 160 620	Kr. 240 280.

Udbyttet fordeltes for det meste saa, at Rederiet for Fartøi med Udrustning og Proviant fik $^2/_3$ og Mandskabet til Deling $^1/_3$. Skippere, Harpunerere og Skyttere har særlige Forhyringsvilkaar.

Den gjennemsnitlige Mandslot udgjorde:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
i Hammerfest	Kr. 172.35	Kr. 262.30	Kr. 221.00	Kr. 155.70	Kr. 214.96
- Vardø	- 84.15	- 322.10	- 268.00	- 181.58	- 288.60

Den samlede Fangst bestod af:

	Hvalros.	Kobbe.	Bjørn.	Ren.	Hvidfisk.	Moskusokser.	Dun.
							Kg.
i 1901	82	25 936	69	20	2	-	605
- 1902	53	52 512	144	9	3	-	230
- 1903	63	32 417	64	40	3	3	360
- 1904	177	16 896	169	27	2	-	120
- 1905	304	32 360	108	-	2	-	12

Intet Forlis eller Tab af Menneskeliv indtraf i Femaaret

Hvalfangsten.

Efter mange Undersøgelser og megen Strid angaaende Hvalfangstens paastaaede Skadelighed for Fiskerierne blev denne Bedrift endelig ved Lov af 7 Januar 1904 forbudt for et Tidsrum af 10 Aar. Loven traadte i Kraft 1 Februar 1904, men tillod dog under visse Betingelser Fangst fortsat indtil et Aar efter Ikrafttrædelsen. Saaledes blev Hvalfangsten følgelig drevet i Femaarsperiodens fire første Aar, men ikke i det sidste.

Udbyttet i disse Aar stiller sig saaledes:

i 1901	504	Hval,	Værdi	Kr.	503 500
- 1902	771	—	—	-	1 069 000
- 1903	390	—	—	-	607 300
- 1904	427	—	—	-	594 000

eller gjennemsnitlig pr. Aar:

i 1901—1904	523	Hval,	Værdi	Kr.	693 450
mod i 1896—1900	856	—	—	-	970 360
— - 1891—1895	902	—	—	-	974 874
— - 1886—1890	700	—	—	-	699 850
— - 1881—1885	599	—	—	-	865 567
— - 1876—1880	93	—	—	-	175 180

Omtrent al Fangst foregik i meget stor Afstand fra norsk Kyst.

Samlet Udbytte.

Udbyttet af samtlige Finmarkens Fiskerier, Ishavsfangsten og Hvalfangsten udgjorde i de 10 Aar fra 1896 til 1905:

i 1896	Kr. 7 593 000	i 1901	Kr. 4 875 300
- 1897	- 4 963 300	- 1902	- 6 265 700
- 1898	- 4 468 800	- 1903	- 4 511 300
- 1899	- 5 024 600	- 1904	- 6 103 400
- 1900	- 6 495 700	- 1905	- 6 742 100

5. Bergværksdrift.

I Femaarsperioden har kun et Bergværk den hele Tid været i ordinær Drift, nemlig Kaafjord Værk, tilhørende Sulitjelma Kobbergruber, senere omdannet til et særskilt Aktieselskab: Altens Kobbergruber; den her sysselsatte Arbeidsstok har i 1905 udgjort 185 Mand. Anlæg af Smeltehytte var i 1905 under Forberedelse; den er senere sat i Drift.

I et Par af Periodens Aar var Vesterdalens Gruber ogsaa i regelmæssig Drift, men ved Periodens Udgang var Selskabet konkurs og indstilledes Driften.

Den øvrige Drift i Distriktet har kun været Forsøgsdrift, særlig i Ripperfjord- og Porsafeltet i Kvalsund samt ved Bunden af Porsangerfjord, hvor tildels ganske betydelige Arbeider er udførte paa de her optrædende vidtstrakte, men, som det synes, fattige Kobberforekomster, uden at der endnu har kunnet siges noget afgjørende om Resultatet.

Guldvaskning i Elvene i Karasjok har kun været drevet i Periodens tre første Aar med henholdsvis 8, 8 og 4 Mand; Produktionsværdien har udgjort henholdsvis ca. Kr. 2 500, Kr. 800 og Kr. 1 000. I 1904 og 1905 har Driften været indstillet.

Det ved Bergværksdriften sysselsatte Mandskab samt Produktionsværdien har udgjort:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Mandskab	[1]) 133	[1]) 343	27	256	352
Produktionsværdi.....	Kr. 450 000	Kr. 129 000	Kr. 33 000	Kr. 251 000	Kr. 214 000

Den vigtigste Begivenhed for Bergværksdriften i Perioden har været Opdagelsen af de mægtige Sydvarangerske Jernforekomster mellem Langfjorden og Pasvikelven. Det rationelle Skjærpearbeide paabegyndtes her i Sommeren 1902. Udmaalsforretning afholdtes i August 1903, hvorved der ialt tildeltes Hr. Chr. Anker 251 Udmaal. Senere har der været fortsat med Undersøgelsesarbeider, hvorved talrige nye Anvisninger er opdagede og muthede. I 1906 afholdtes Ekspropriationsforretning til Erhvervelse af Grund etc. Hr. Anker har solgt Gruberne til et Selskab med væsentlig udenlandsk Kapital, som imidlertid først efter Femaarsperiodens Udløb har paabegyndt. de indledende Arbeider til den planlagte ordinære Drift, der baseres paa en aarlig Produktion af 600 000 Ton Malmbriketter, svarende til en udbrudt Malmmængde av ca. 1 200 000 Ton udbrudt Malm.

Som illustrerende Virksomheden under Søgning og Fund af Malmforekomster i Distriktet hidsættes Antallet af Anmeldelser, Muthinger og Udmaal i hvert af

[1]) Heri medregnet de Kaafjord Værk tilhørende Gruber i Kvænangen i Tromsø Amt.

Periodens Aar samt de af Bergmesteren i Periodens to sidste Aar meddelte Frister:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Anmeldelser	772	2 005	1 062	1 084	592
Muthinger	170	835	481	543	357
Frister	-	-	-	959	1 413
Udmaal	107	1	336	42	21

6. Industri.

Efter Fabrikinspektørens Aarsberetning for 1905 var der ved Udgangen af dette Aar i Amtet — iberegnet Byerne — ialt 34 industrielle Bedrifter, beskjæftigende i det Hele 417 Arbeidere. Af disse 34 Bedrifter var 4 Anlæg til Udvinding af Ertser, 20 Olie- og Trankogerier, 1 Fabrik for kunstig Gjødning og Kraftfoder, 1 Anlæg for elektrisk Belysning og Kraft, 2 Sagbrug, 1 Hermetikfabrik, 1 Mineralvandfabrik samt 4 Bogtrykkerier. Nogen Tekstilindustri af fabrikmæssig Art forefandtes ikke i Amtet eller dets Byer.

Haandværk.

Haandværksdriften var af liden Betydning som Indtægtskilde inden Amtets Landdistrikter.

Husfliden er fremdeles lidet udviklet. Af Beklædningsgjenstande af Rensdyrskind tilvirkes der dog foruden til eget Brug endel tilsalgs i Distrikterne Kautokeino, Karasjok, Polmak og Næsseby. Gaardsredskaber og Husgeraad, Elvebaade og Kjærrisser samt Fiskeredskaber forarbeides for en væsentlig Del af Befolkningen selv.

Stenbrud findes i Tverelvdalen i Alten, Søndre Sandfjord i Hasvik og Ripperfjord i Kvalsund, alle Skiferbrud, beskjæftigende 38 Mand; Produktionsværdien ca. Kr. 15 700. Desuden findes i Lebesby nogen Sten- og Skiferbrud, der imidlertid ikke har været i Drift i Femaaret.

Særlige Anlæg for Torvdrift fandtes ikke, uagtet Torv overalt i Amtet er adskillig benyttet som Brændsel. Ved Udgangen af Aaret 1900 var ordnet Torvtilsyn indført i Herrederne Loppen og Øksfjord, Talvik, Vardø, Nordvaranger, Næsseby og Sydvaranger. I det forløbne Femaar har Arbeidet været fortsat paa samme Maade som tidligere. I 1901 blev der indført ordnet Opsyn i Kjelvik og Maasø Herreder; i 1902 i Kvalsund og Hasvik og i 1903 i Lebesby Herred. I de øvrige Herreder, Hammerfest, Alten, Kistrand, Tanen og i Indlandsherrederne Polmak, Karasjok, Kautokeino, er intet Opsyn ordnet, da dels Torvdriften er ubetydelig eller foregaar paa en saadan Maade, at Opsyn er unødvendigt, dels som i Hammerfest Herred foregaar paa Udmaalene.

Ved Udgangen af 1905 var der ialt ansat 24 Tilsynsmænd med en samlet aarlig Avlønning af 1 680 Kr.

Da i 1903 Ordningen af Opsynet var istandbragt i de Herreder, hvor det trængtes, søgte Torvmester Dal Avsked ved dette Aars Udgang. Paa Grund af Overveielser angaaende den fremtidige Ordning blev Posten ubesat indtil Udgangen af 1905, da den deltes i to og Arbeidet tillagdes Skogforvalterne. I Mellemtiden bestyredes Posten af den forrige Torvmester.

7. Handel.

Ved Udgangen af Aaret 1905 fandtes der efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver 233 Landhandlerier i Amtet, hvoraf 15 i Vardø, 22 i Varanger, 66 i Tanen, 91 i Hammerfest og 39 i Alten Sorenskriveri.

Af Forbrugs-, Spare- eller Handelsforeninger fandtes udenfor Byerne ingen.

Rettighed til Smaasalg eller Udskjænkning af Brændevin fandtes ikke i Amtet. Av Rettigheder til Udskjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød fandtes ved Udgangen af 1905 5 indskrænkede Rettigheder (Skjænkning til Reisende, Spisegjæster og Medlemmer af sluttet Selskab)

I Amtet afholdes aarlig 2 Markeder paa Bosekop i Alten — i Marts og December. Der omsættes fornemmelig Renskind, Renkjød, Ryper, Smør, Varer af Renskind, som Skaller, Pæske og Handsker, — Kolonialvarer, Tøier og Fisk.

Værdien af Omsætningen paa Bosekop Markeder antages i Femaaret at have udgjort:

Aar.	Vaarmarkedet.		Høstmarkedet.	
	Handelsvarer.	Fjeldvarer.	Handelsvarer.	Fjeldvarer.
	Kr.	Kr.	Kr	Kr.
1901	29 400	22 300	29 800	24 000
1902	30 000	22 600	31 500	25 000
1903	27 500	23 000	32 000	27 300
1904	28 200	24 600	30 600	29 000
1905	29 600	-	31 000	35 200

8. Skibsfart.

Nogen væsentlig Forandring med Hensyn til Skibsfarten er ikke foregaaet i dette Femaar.

Efter Norges officielle Statistik V. 47 for 1905 var der i Amtet pr. $^{31}/_{12}$ 05 ialt 113 Fartøier med en Tonnage paa 1 498 Ton og Besætning 424 Mand.

Heraf var:

4 Dampskibe mod i 1900 2.

	Tonnage. Netto.	Brutto.
1905	33	97
1900	28	129

Bemanding i 1905 ..... 22 mod
— - 1900 14

109 Seilfartøier mod i 1900 30.

	1905.	1900.
Tonnage	1 465	422
Bemanding	402	97

Af Fartøier var paa over 50 Ton:

i 1905 ..... 1 Seilfartøi med 105 Ton og 7 Mand
- 1900 ..... ingen.

Av disse Fartøier var i 1905 beskjæftiget i:

	Dampskibe. Antal.	Ton.	Seilfartøier. Antal.	Ton.
1. Indenrigsk Kystfart samt udenrigske Fiske-ekspeditioner	3	16	104	1 293
2. Sæl-, Hvalros-, Hval- og Bottlenosefangst ...	1	17	5	172

I 1905 har der fundet følgende Tilgang og Avgang Sted i Amtets Handelsflaade:

Tilgang:	Antal.	Tonnage.
a) Ingen Dampskibe.		
b) Seilfartøier	18	268
samtlige tilkjøbte eller overflyttede fra indenlandske Steder.		
Afgang:		
a) Dampskibe solgt eller overflyttet til indenlandsk Sted	1	11
b) Seilfartøier:		
1. Solgte eller overflyttede til indenlandske Steder	6	69
2. Forliste	2	18
3. Avriggede eller ophuggede	1	18
Avgang ialt	10	116

9. Andre Næringsveie.

Jagt dreves især paa Rovdyr og Ryper, dog ikke i nogen stor Maalestok og uden at den kan antages at have været nogen særdeles indbringende Levevei.

For Fældelse af præmiebelønnede Rovdyr er i Femaaret gjennemsnitlig udbetalt Kr. 3 441.60 af Amtskommunekassen. Der er udbetalt Præmier for efternævnte Antal:

Aar.	Bjørn.	Ulv.	Jerv.	Oter.	Ræv.	Maar.	Ørn.	Hubro.	Rype-falk.	Vandre-falk.	Hønse-høg.	Spurve-høg.	Præmiebeløb.
													Kr.
1901.....	2	25	8	112	922	-	42	-	-	-	119	35	2 372.00
1902.....	-	32	10	293	454	2	38	7	-	-	102	36	2 414.00
1903.....	4	18	5	397	516	-	36	8	61	27	29	26	2 991.00
1904.....	-	48	14	310	2 391	6	202	24	166	31	123	152	5 817.00
1905.....	-	33	32	171	1 377	13	55	2	10	1	31	27	3 614.00
	6	156	69	1 283	5 660	21	373	41	237	59	404	276	17 208.00

Bærsankningen var ikke af nogen væsentlig Betydning som Næringsvei, om der end Aar om andet i enkelte Distrikter plukkes betydelige Kvanta Multer.

10. Kommunikationer.

Den samlede Længde af Hoved- og Bygdeveie udgjorde ved Femaarsperiodens Udløb med Fordeling paa Herrederne:

Herreder.	Hovedveie.	Bygdeveie.	Tilsammen.
	Km.	Km.	Km.
Alten	-	54	54
Talvik	9.86	1.5	11.36
Hasvik	-	3	3
Kjelvik	-	6	6
Kistrand	32	-	32
Lebesby og Kjøllefjord	-	4	4
Tanen	43	-	43
Polmak	10	-	10
Næsseby	44	-	44
Nordvaranger	40	-	40
Sydvaranger	-	48.6	48.6
Tilsammen	178.86	117.1	295.96
Ved Udgangen af Aaret 1900	140.86	88.5	229.36

Længden af de offentlige Rideveie udgjorde ved Udgangen af 1905 84.6 km., hvoraf falder paa Sydvaranger Herred 48.6 km., paa Alten Herred 29 km., paa Kjelvik 6 km. og paa Maasø 1 km.

Omstaaende Tabel vil give Oversigt over Bevilgninger til samtlige de Veianlæg, der har været i Drift i nævnte Tidsrum ($^1/_4$ 1901—$^{31}/_3$ 1906).

Anlæg.	Total Længde.	Overslag.	Bevilgning i Kr.					
			1901/02.	1902/03.	1903/04.	1904/05.	1905/06.	Sum 1901—1906.
	Meter.	Kr.						
Loppen—Øksfjordbunden	12 580	93 000	-	-	-	-	9 000	9 000
Bosekop—Elvebakken	6 193	29 700	-	15 300	14 400	-	-	29 700
Elvebakken—Nordelv og Sagen—Rognskog	16 425	121 300	-	3 300	3 300	-	-	6 600
Rognskog—Bjørnstad	5 416	31 600	31 600	«	5 500	-	-	37 100
Eiby bro	950	6 000	-	3 300	-	-	-	3 300
Finnes—Ingø—Laukholmen	7 047	28 650	-	-	-	-	3 000	3 000
Søndre—Nordre Honningsvaag	8 453	31 700	1 760	-	-	-	-	1 760
Solnes—Skalelv	19 040	102 200	10 000	25 000	8 000	20 000	20 000	83 000
Eidet—Furumo og Ryeng—Næverskrukbugt	11 760	30 000	-	-	10 000	14 000	6 000	30 000
Kolvik—Lakselv	32 808	152 500	30 000	25 700	20 000	20 000	20 000	115 700
Sum			73 360	72 600	61 200	54 000	58 000	319 160

Som det vil sees, er kun enkelte af disse Anlæg i sin Helhed udført i nævnte Periode, medens en Flerhed er fuldendt, afleveret og regnskabsmæssig afsluttet. Samlede Længder og Omkostninger samt Aflevering vil for disse sidstes Vedkommende fremgaa af følgende Oversigt:

(Se Tabellen næste Side.)

Bosekop—Elvebakken er fuldført og afleveret, men ikke regnskabsmæssig afsluttet i Femaarsperioden. Det samme gjælder tildels Kolvik—Lakselv. Anlægget Søndre—Nordre Honningsvaag har 3 807 Meter Kjørevei og 4 646 Meter Fodsti.

Angaaende Veianlæggene Elvebakken—Nordelv og Eidet—Furumo med Ryeng—Næverskrukbugt — begge fuldførte og afleverede i nævnte Femaarsperiode — skal bemerkes, at de er endelig regnskabsmæssig afsluttet henholdsvis 2det og 4de Kvartal 1906.

Anlægget Tana—Smalfjord, hvortil Bevilgning blev givet 1899—1901, er fuldendt, afleveret $^{7}/_{2}$ 1905 og endelig regnskabsmæssig afsluttet 4de Kvartal 1904. De samlede Omkostninger bliver Kr. 49 998.82 for en Totallængde af 8 225 Meter.

Veianlægget Nyborg—Karlebotten, der er afleveret $^{21}/_{9}$ 1901, er endelig afsluttet regnskabsmæssig og viser Slutrapporten for 4de Kvartal 1903 de samlede Omkostninger Kr. 44 115.68 for en Totallængde af 8 740 Meter.

Telegraf- og Telefonstationernes Antal, som ved Udgangen af 1900 var 42, er ved Udgangen af Femaarsperioden vokset til 46, idet der er oprettet Rigstelefonstationer i Breivikbotn, Tappeluft, Neiden og Bugøfjord. Av Opsynsstationer med Adgang til Korrespondance, hvis Antal i 1900 var 11, er der tilkommet 4, nemlig Høvik pr. Breivikbotn, Kvitnes pr. Berlevaag, Lerpollen pr. Kistrand og Risvik pr. Honningsvaag. Det samlede Antal Stationer med Adgang til Korrespondance bliver saaledes 61 mod 53 i 1900. Desuden findes 1 Opsynsstation uden Adgang til Korrespondance (Langfjorddalen pr. Lebesby).

Af de 46 Telegraf- og Telefonstationer er 9 faste Telegrafstationer; 15 har vekslende Telegraf- og Telefondrift og 22 er Telefonstationer; ved en av disse, Kaafjord i Alten, har i Størsteparten af Perioden ogsaa været etableret permanent Telegrafekspedition. Af Inspektørkredsens 46 Telegraf- og Telefonstationer er følgende 4 beliggende i Tromsø Amt: Alteidet, Baddern, Kjækan og Sørkjosen. Af Kredsens 15 Opsynsstationer med Adgang til Korrespondance er 1 beliggende i Tromsø Amt, nemlig Strømsnes.

Ved de fleste af Kyststationerne og ved enkelte af Fjordstationerne har der siden 1903 været indført et Alarmsystem, som tillader Opringning af Stationerne udenfor den almindelige Tjenestetid.

Af Herrederne er fremdeles Loppen og Øksfjord, Karasjok og Kautokeino uden Telegraf- eller Telefonstation (Vadsø Station er da regnet som Station ogsaa for Nordvaranger Herred).

Anlæg.	Total Længde.	Samlede Omkostninger.	Overtaget af Distriktet.		Anmærkninger.
			Aflevering.	Endelig Erklæring.	
	Meter.	Kr.			
Bosekop—Elvebakken	(6 193)	(29 697.49)	25/9 1905	19/6 1907	Ikke regnskabsmæssig afsluttet i Femaarsperioden.
Elvebakken—Nordelv med Sagen—Rognskog	16 425	133 696.13	11/8 1902	14/10 1905	Efterbevilgning Kr. 1 100.00 Terminen 1906—1907.
Rognskog—Bjørnstad	5 416	37 094.92	27/7 1904	14/10 1905	
Eiby bro	950	6 000.46	[1])		[1]) Kan ikke sees af Arkivet.
Søndre—Nordre Honningsvaag med Fodsti til Kjelvik	8 453	34 380.95	2/10 1901	-	
Eidet—Furumo og Ryeng—Næverskrukbugt	11 760	29 495.21	5/10 1905	-	
Kolvik—Lakselv	(32 808)	-	18/9 1905 7/8 1907	18/10 1906	Kolvik—Staburselv. Staburselv—Lakselv.

I Femaaret er Telegraf- og Telefonnettet forøget med følgende Linier:

	Linie-længde.	Traadlængde.	
		Telegraf.	Langlinie-telefon.
	km.	km.	km.
Telegrafanlægget Kistrand—Lebesby	110.68	113.33	-
Telefonanlæg til Breivikbotn	0.71	-	1.42
Telefonanlægget Sopnes—Tappeluft	6.18	-	12.79
Telegrafanlægget Berlevaag—Finkongkjeilen	26.95	27.57	-
Telefonanlæg til Bugøfjord og Neiden	6.31	12.62	-
Tilsammen	150.83	153.52	14.21

Ved Udgangen af forrige Femaarsperiode var Telegraf- og Telefonnettets Udstrækning angivet til 1 557.90 Km Stolperække med 2 121.04 Km. Telegraf- og 408.29 Km Telefontraad. Disse Tal maa nu paa Grund af forskjellige Omlægninger og ifølge nye Opmaalinger forandres til:

	Linielængde i km	Traadlængde i km. Telegraf.	Langlinietelefon.
	1 579.80	2 104.42	412.22
Med foran nævnte Tilvekst	150.83	153.52	14.21
udgjorde Nettet ved Udgangen af 1905	1 730.63	2 257.94	426.43

Samlet Traadlængde 2 684.37 km.

De lokale Telefonanlæg, tilhørende Staten og Private, udgjorde ved Udgangen af 1900 8 med 36.7 Km. Stolperække og 79.2 Km. Traad. Ved Udgangen af 1905 er Antallet vokset til 13 med 68.87 Km. Stolperække og 162.83 Km. Traad. I Byerne Hammerfest og Vadsø eies de lokale Telefonanlæg av Staten, i Vardø er det privat.

Opgave over Telegraf- og Telefonintraderne i de sidste 10 Aar ved Telegrafvæsenets Stationer i Finmarkens Kreds:

Aar og Termin.	Norsk Portoandel (Telegraf- og Telefonporto m. v.).	Porto tilfaldende Udlandet.	Ialt oppebaaret ved Stationerne.
	Kr.	Kr.	Kr.
1897	74 650.78	5 506.04	80 156.82
1898	77 452.89	6 124.99	83 577.88
1899	78 773.49	6 125.70	84 899.19
1900 $^{1}/_{1}$—$^{31}/_{3}$	14 604.93	633.17	15 238.10
1900/01	88 889.20	5 362.54	94 251.74
1901/02	91 338.51	6 178.30	97 516.81
1902/03	98 084.54	6 200.04	104 284.58
1903/04	104 591.89	5 605.74	110 197.63
1904/05	109 263.24	5 756.83	115 020.07
1905/06	119 010.57	6 657.94	125 668.51
1906/07	125 379.76	8 747.78	134 127.54

Det bemerkes, at der i ovennævnte Summer ogsaa er medtaget Intraderne ved de af Kredsens Stationer, der ligger i det nordlige af Tromsø Amt.

Efter Opgaver fra Postmestrene i Vadsø, Vardø, Hammerfest og Alten er der i Femaaret:

a) i Vadsø Postdistrikt oprettet 1 ny Postanstalt (nemlig Smalfjordens Postaabneri 1903); ved Udgangen af Femaaret sorterede der 16 Postaabnerier under Vadsø postkontor.

I Aaret 1905 er ifølge den officielle Statistik Antallet af afsendte Breve

fra Vadsø By . . . . . 64 000 Stkr.
- — Landdistrikt . . 56 500 —

I nedenstaaende Tabel er foretaget en Sammenstilling af de i Femaarsperioden ved indenrigske og udenrigske Anvisninger ind- og udbetalte Pengebeløb:

Aar.	Indenrigske.				Udenrigske.			
	Indbetalte.		Udbetalte.		Indbetalte.		Udbetalte.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1901	2 236	220 986	618	214 711	159	6 080	72	3 824
1902	1 971	185 635	543	243 692	294	9 831	96	7 270
1903	2 149	142 392	586	212 315	297	6 248	120	6 779
1904	2 372	169 056	680	193 375	330	6 256	175	11 419
1905	2 407	204 804	739	232 355	248	6 617	137	9 832

b) I Vardø Postdistrikt er i Femaarsperioden oprettet et Postaabneri, nemlig Gulgofjorden i Tanen.

Med Hensyn til Pengeomsætningen henvises til nedenstaaende Tabel:

Aar.	Indbetalte indenrigske.	Udbetalte indenrigske.	Indbetalte udenrigske.	Udbetalte udenrigske.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	227 946	827 015	4 744	3 544
1902	210 434	701 683	5 833	2 032
1903	198 325	656 527	11 151	5 254
1904	212 774	627 588	9 194	5 425
1905	286 343	820 715	7 263	5 866

Antallet af afsendte Breve i 1905 er ikke opgivet.

c) For Hammerfest Postdistrikts Vedkommende gives følgende Opgaver:

1. Ny oprettede Postanstalter:

A. Postaabnerier: Børselven, Dyfjord, Korsfjorden, Kviby, Laksefjordbunden, Lille Tamsø, Næverfjord, Rolfsøen, Russenes, Storsandnes, Vinna, Porsa, Skipnes, Gaasøen, ialt 14.

B. Brevhuse: Helnes, Indre Billefjord, Kjæs, Sarnes, Veines, Brændelv, Skillefjord, ialt 7.

Nedlagte Postaabnerier: Eidsnes, Lund i Øksfjord, Kjæs, ialt 3.

2. Ny oprettede Postruter:

A. Ruter med sædvanlig Postbefordring: Rolfsøen—Tufjord.

B. Landpostbudruter: Kolvik—Ytre Billefjord, Sopnes—Bognelvdalen, ialt 2.

Nedlagte Postruter: Rolfsøhavn—Tufjord, Finnes—Ingø, Kistrand—Repvaag, Kolvik—Ytre Billefjord, Lund i Øksfjord—Kjøllefjord, ialt 5.

3. Afsendte Breve i 1905:

Fra Hammerfest	275 400
- Postaabnerierne	388 700

4. Under Hammerfest Postkontor sorterer nu:

58 Postaabnerier,
9 Brevhuse,
11 Postruter,
4 Landpostbudruter,
2 Dampskibspostekspeditioner.

d) Endelig er der i Alten Postdistrikt i Femaaret oprettet Rafsbotns Postaabneri den 1 Juli 1903 og samtidig igangsat ugentlig kjørende Post mellem Elvebakken og Rafsbotn.

Antallet af de afsendte Breve i 1905 var:

for Altens Postkontors Vedkommende		43 200
- Elvebakken	17 500	
- Kautokeino	6 000	
Rafsbotn	1 500	
For Postaabnerierne tilsammen		25 000
For Altens Postdistrikt ialt		68 200 Breve.

Postanvisningernes Beløb:

Ved Alten er i 1901 indbetalt	indenrigske	Kr.	54 560.00
	udenrigske	-	2 080.00
— - - 1902	indenrigske	-	57 876.00
	udenrigske	-	1 011.00
- - 1903	indenrigske	-	62 691.00
	udenrigske	-	1 545.00
— - - 1904	indenrigske	-	51 313.00
	udenrigske	-	727.00
— - - 1905 —	indenrigske	-	71 996.00
	udenrigske	-	1 147.00
Ved Alten er i 1901 udbetalt	indenrigske	-	37 004.00
	udenrigske	-	246.00
— - - 1902 —	indenrigske	-	57 638.00
	udenrigske	-	3 534.00
— - - 1903 —	indenrigske	-	60 939.00
	udenrigske	-	2 768.00
— - - 1904 —	indenrigske	-	53 686.00
	udenrigske	-	6 178.00
— - - 1905 —	indenrigske	-	58 563.00
	udenrigske	-	1 446.00

Over de inden Amtet i Femaaret under Udførelse værende Havnearbeider gives følgende Opgaver:

A. Paabegyndt før Perioden, ikke tilendebragt i samme:
   Vadsø Molo. 1894.
B. Paabegyndt før Perioden, tilendebragt i samme:
   1. Nordre Honningsvaag, Uddybning af Seilløb. 1899—1903.
   2. Loppen, Baadstø med Dækningsmur. 1899—1901.
C. Paabegyndt og tilendebragt i Perioden:
   Kjelvik, Baadstø. 1903—1904.
D. Paabegyndt i Perioden, ikke tilendebragt i samme:
   1. Berlevaag, Mudring med Fortøiningsindretninger. 1903.
   2. Krampenes, Baadstø. 1905.
   3. Kvitnes, Baadstøer. 1905.

Af foranstaaende vil fremgaa at ogsaa Havnevæsenet har været inde i en Nedgangsperiode.

Det er at haabe, at denne ikke efterfølges af en Forfaldets Periode.

Fortegnelse over de i Aarene 1901—1905 anbragte Fyre, Fyrlamper, Mærker og Fæstigheder:

A. Fyre:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
				Sletnes.

B. Fyrlamper:

Sørvær. Makur.	Kaavenesset. Bugønes.	Grundvaagen. Melkøen. Ravnflauget.	Fiskelvnes. Akkerfjord. Maasøklub. Kamøfjord. Olderfjord.	Smalfjord. Syltefjord.

C. Mærker:

Faste 8. Flydende 2.	Faste 18. Flydende 1.	Faste 7. Flydende 6.	Faste 8. Flydende 10.	Faste 7. Flydende 1.

D. Fæstigheder:

Bolte 19. Bøier 1.	Bolte 16.	Bolte 39. Stenkar 2.	Bolte 19. Bøier 1.	Bolte 7. Træpæle 1. Stenkar 1.

I 1904 er sløifet 1 flydende Mærke og 1 Moringsbøie (i Berlevaag).
I 1905 er sløifet 1 Stenkar (i Mehavn).

II. Kommunal Husholdning.

Følgende Opgaver meddeles:

	1901.	1905.
Amtets samlede Antal Skatydere	6 215	6 516
	Kr.	Kr.
Skatydernes samlede antagne Formue	5 668 900.00	5 778 850.00
og — Indtægt	3 257 547.00	3 266 717.00
Den udlignede Herredsskat	204 846.00	220 817.00
Herav Amtsskat	35 080.00	35 100.00
Den antagne Formue pr. Indbygger	217.00	213.00
og Indtægt - —	125.00	121.00
Det samlede Beløb af kommunale Skatter:		
pr. Indbygger	7.90	8.23
- Skatyder	33.21	34.18
- 100 Kr. skatbar Indtægt	9 87	10.89
Herredskommunernes Formue	472 393.00	508 196.00
— Laanegjæld	247 763.00	280 762.00

Amtskommunens Laanegjæld udgjorde i

1901 ..... Kr. 45 456.00
og 1905 ..... - 51 110.00

Dens Indtægtsbudget stiller sig for Aarene 1901—1905 saaledes:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
180 807.96	206 479.00	178 735.46	183 611.84	227 911.16

En Del af Amtskommunens sædvanlige Udgifter bæres i Finmarken af de Amtet tilhørende Fond, Brændevinsafgiftskassen og Medicinalfondet. Disse Fonds samlede Udgifter med Fradrag af Refusioner samt samlede Indtægter har i Femaaret udgjort:

Fondenes Udgifter:

Aar.	Brændevinsafgiftskassen.	Medicinalfondet.
	Kr.	Kr.
1901	31 055.61	74 588.56
1902	26 722.53	66 595.76
1903	24 253.44	63 195.60
1904	21 267.16	65 362.75
1905	17 852.65	83 714.07

Fondenes Indtægter:

1901	23 480.08	76 776.31
1902	28 085.15	69 314.91
1903	21 659.72	66 065.60
1904	22 400.42	72 643.63
1905	20 159.52	84 637.12

I ovenstaaende Indtægtsbeløb for Medicinalfondet er ogsaa medtaget de laante Summer til Bestridelse af løbende Udgifter. Selve Medicinalafgiften har for de nævnte Aar udgjort:

1901	Kr. 41 978.93
1902	- 50 534.99
1903	- 41 270.85
1904	- 55 222.70
1905	- 59 392.23

Brændevinsafgiftskassen havde ved Udgangen af 1905 en Formue af Kr. 183 368.15.

Nogen kommunal Erhvervsvirksomhet har, saavidt vides, ikke fundet Sted i Amtet i Femaarsperioden.

12. Arbeiderforhold.

Den almindelige Aarsløn for Tjenere er af Amtets Lensmænd i Gjennemsnit for Aarene 1900 og 1905 opgivet saaledes:

	1900.	1905.
For en Tjenestegut	217 Kr.	238 Kr.
— - Tjenestepige	87 -	90 -

Hertil kommer Værdien af Kost, Logi m. v., som i 1905 for en Gut ansattes til 240 Kr. og for en Pige til 188 Kr.; for 1900 haves ingen Opgave.

Høiest har Lønnen været i Hasvik og Maasø, hvor den er opgivet for Gutter Kr. 360—350 og for Piger Kr. 100.

Husmænd med Pligtarbeide forekommer omtrent ikke i Amtet.

Til Oplysning om den vanlige Dagløn for Dagarbeidere meddeles følgende Sammendrag af Opgaverne for 1905, sammenstillet med de tilsvarende Tal for 1900:

	Mænd.		Kvinder.	
	1900.	1905.	1900.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
A. Paa egen Kost:				
Sommer	3.07	3.09	1.75	1.76
Vinter	2.35	2.49	1.36	1.31
B. Paa Husbondens Kost:				
Sommer	2.21	2.29	1.20	1.17
Vinter	1.65	1.72	0.89	0.91

Som det vil sees, er der gjennemgaaende nogen — omend meget liden — Stigning i saavel Daglønnen som den almindelige Tjenerløn.

Den høiest opgivne Dagløn for almindelige Dagarbeidere (Mænd) paa egen Kost er Kr. 3.50, der betaltes i Vardø Herred og Sydvaranger, den laveste er Kr. 1.80, der betaltes i Nordvaranger.

Efter de Opgaver, der foreligger angaaende Dagløn for Fagarbeidere, er denne for Hustømmermænd, for hvilke de fleste Opgaver foreligger, fra Kr. 3.00—5.00, gjennemsnitlig Kr. 3.57, for Snedkerarbeidere Kr. 3.00—4.00, gjennemsnitlig Kr. 3.45, og for Tranbrænderiarbeidere Kr. 3.50—4.00, gjennemsnitlig Kr. 3.80. For andre Fagarbeidere haves faa Opgaver; der opgives dog for Bergværksarbeidere 3.00—4.00, Stenbrydere 3.00—4.00, Stenhuggere 4.00, Tømmerhuggere 2.50—3.50, Tømmerkjørere med Hest 4.00 - 6.00, Do. uden Hest 2.50—3.00, Elveflødere 3.00—4.00, Smedesvende 4.00—5.00, Bagersvende 3.00, Sagbrugsarbeidere 3.00, Guanofabrikarbeidere 3.00, Bryggearbeidere i Fiskevær 2.80 og endelig Slaattekarle 3.00—4.00.

Arbeiderforeninger fandtes ikke udenfor Byerne.

Af Syge- og Understøttelseskasser, Arbeidsledighedskasser eller lignende Indretninger fandtes i Amtet ingen.

13. Slutning.

Til Belysning af Fattigvæsenets Stilling i Finmarkens Amt hidsættes følgende Opgave for Aarene 1901—1905:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Til-sammen.	Gjennem-snitlig.
Antal understøttede Hovedpersoner.....	1 053	1 036	1 263	1 469	1 267	6 088	1 218
Fattigvæsenets kontante Udgifter med Fradrag af Refusioner.....	Kr. 64 355.00	Kr. 63 572.00	Kr. 69 583.00	Kr. 75 695.00	Kr. 79 249.00	Kr. 352 454.00	Kr. 70 490.80

Resolutioner om Underholdningsbidrag til Hustru og ægte Børn og til Børn, hvis Forældre ikke har indgaaet Ægteskab med hinanden, har i de forskjellige Aar været udfærdiget i følgende Antal:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Ialt.	Gjennem-snitlig.
Familieresolutioner.....	5	1	1	3	4	14	2.8
Kronarbeidsresolutioner.....	21	18	10	16	12	77	15.4
Opfostringsresolutioner.....	45	42	43	44	42	216	43.2
Kontinuationsresolutioner.....	-	1	2	1	-	4	0.8

Antallet af de i Femaaret paadømte offentlige Sager angaaende Forbrydelser og Forseelser fremgaar af følgende Tabel:

Aar.	Forbrydelser.		Forseelser.	
	Antal ved Dom straffældte Personer.	Antal Personer, der er ilagt eller har vedtaget Straf.	Antal ved Dom straffældte Personer.	Antal Personer, der efter Forelæg har vedtaget Straf.
1901	38	10	133	151
1902	47	6	177	180
1903	32	2	133	146
1904	48	8	133	113
1905	35	5	136	157
Tilsammen	200	31	712	747
Gjennemsnitlig	40	6.2	142.4	149.4

Af Sparebanker fandtes i Landdistriktet kun én, nemlig Altens; dens Formue udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 27 856.00 og dens Forvaltningskapital Kr. 199 458.00.

Antallet og Beløbet af thinglæste og aflæste Panteheftelser, d. e. Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme, udgjorde efter de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver:

Aar.	Thinglæst.		Aflæst.		Forskjel.	
	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.	Antal.	Værdi.
		Kr.		Kr.		Kr.
1901	220	502 487.32	97	181 917.55	123	320 569.77
1902	256	636 415.09	100	374 108.42	156	262 306.67
1903	343	480 191.66	91	206 449.87	252	273 741.79
1904	382	1 587 163.21	135	670 912.53	247	916 250.68
1905	317	442 283.31	168	209 528.05	149	232 755.26
1901—1905	1 518	3 648 540.59	591	1 642 916.42	927	2 005 624 17
1896—1900	1 100	2 435 754.85	539	955 228.66	561	1 480 526.19

Af Panteheftelser i Skib er i Femaaret registreret 1 til Beløb Kr. 168.50.

Med Hensyn paa den tvungne Gjældsinddrivelse meddeles følgende Opgave over Beløbet af afholdte Eksekutioner, Udpantninger og Tvangsauktioner:

Aar.	Eksekutioner.	Udpantninger.	Tvangsauktioner	
			over fast Gods.	over Løsøre.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1901	22 984.10	52 634.86	19 625.00	4 917.21
1902	39 170.09	66 716.62	57 067.70	18 948.01
1903	71 472.45	65 855.63	74 605.00	21 163.60
1904	41 207.30	74 530.05	63 002 00	7 766.60
1905	17 653.80	81 516.38	29 741.00	12 717.05
1901—1905	192 487.74	341 253.54	244 040.70	65 512.47
1896—1900	328 276.30		298 217.30	39 470.15
1891—1895	321 393.40		116 771.92	53 992.65

Til Landdistrikternes Forligelseskommissioner var der i Femaaret paaklaget:

	Ialt.	Derav Sparebankforlig.	Smaa Gjældssager.
1901	866	26	123
1902	816	41	178
1903	448	25	69
1904	523	123	99
1905	406	39	72
Tilsammen	3 059	254	541
mod i 1896—1900	1 490	192	220

Sundhedstilstanden maa i Femaarsperioden i det Hele betegnes som tilfredsstillende. Forøvrigt henvises herom til Norges officielle Statistik: Beretninger om Sundhedstilstanden og Medicinalforholdene i Norge 1901—1905.

Der fandtes i Amtet ved Udgangen af 1905 ialt 14 Læger, 1 Tandlæge, 29 Jordmødre og 30 Hjælpevakcinatører.

Den 1 Oktober 1905 aabnedes for Drift Amtskommunens Pleiehjem paa Tanagaard i Tanen for tuberkuløse Syge. Indtil Udgangen af 1905 var der indlagt ialt 16 Patienter, samtlige efter Tuberkuloselovens § 6.

Angaaende Amtets Skolevæsen i Femaaret henvises til Finmarkens Skoledirektørs Beretning i Norges officielle Statistik V. 73: Skolevæsenets tilstand 1905.

Sædeligheds- og Ædruelighedstilstanden i Amtet antages i det Hele taget at være betydelig forbedret, hvilket vistnok kan tilskrives den stigende Oplysning, Totalisternes Virksomhed og den ikke lidet udbredte religiøse Vækkelse, Læstadianismen. Noget kan vel ogsaa den indskrænkede Adgang til Erholdelse af Drikkevarer, som den senere Tids Lovgivning har medført, have virket, hvor Virkningen deraf ikke er bleven ophævet ved tiltagende Smughandel.

Finmarkens Amt, 23 November 1909.

Chr. Jentoft,
kst.

Byerne.

Beretning

om Kjøbstaden Hammerfests økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Hammerfest Kjøbstads Folkemængde udgjorde ved Udgangen af Aaret 1900 2 300 og ved Udgangen af Aaret 1905 2 363 Individer, altsaa en Vækst i Femaaret af henved 3 Pct. Denne, der dog ikke er stor, men dog viser, at Byen er gaaet fremad, skyldes væsentlig Indflytning af yngre Folk, tilhørende Haandværks- og Arbeiderklassen, maaske i nogle Tilfælde i den sidste Del af Perioden Indflytning af Fiskere, der har villet nyde godt af den bedre Adgang, Byen giver, til andet Arbeide ved Siden af Fisket.

De ovennævnte Tal er taget fra Skattemandtallet. Den i Byen hjemmehørende Folkemængde er noget større, idet endel Sjømænd derved ikke er kommet med. Til Sammenligning hidsættes, at den i Hammerfest hjemmehørende Folkemængde efter den almindelige Folketælling af 1891 udgjorde 2 188 Individer.

Af industrielle Anlæg i Hammerfest i Femaarsperioden kan nævnes 3 Tranbrænderier, hvor der af Sæl- og Hvalrosspæk samt Lever paa forskjellig Maade har været udvundet forskjellige Sorter Tran. Denne Tran er gaaet væsentlig til Tyskland og England. Sammesteds er gaaet Bedriftens øvrige Afkastning: Sæl- og Hvalroshuder i saltet Stand.

Under Fabrikindustri maa ogsaa nærmest indgaa en herværende større Snedkeriforretning, der i Perioden ikke har beskjæftiget saa faa Folk og hvorfra har været opført Huse i Byen og leveret Huse til Opsætning i Landdistriktet over hele Amtet.

Husflid har saagodtsom ikke eksisteret. — Sten til Sylmure for Huse har været brudt i fornøden Udstrækning inden Byens eget, meget vide Territorium. Stenen er gjennemgaaende af daarlig Kvalitet. Enkelte af Byens Borgere har skaaret Torv til eget Brug i Byens nærmeste Omegn. Stenbrud og Torvdrift i egentlig Forstand har saaledes ikke eksisteret.

Af Byens egen Befolkning har kun et Faatal drevet Fiskeri, væsentlig med aabne Baade. I den sidste Del af Perioden er man begyndt at anskaffe Fiskeskøiter. I Makketiden er der derhos kommet til Byen endel fremmed Almue, væsentlig fra Lyngen- og Skjervøkanten, som har drevet Fiske med Byen som

Udgangspunkt, og som har afhændet sin Fisk til de i denne Tid paa Havnen liggende russiske Pomorer.

Fisket var i 1901 og 1902 almindeligt, i 1903 aldeles mislykket paa Grund af Russekobben, i 1904 og 1905 godt. — Fiskepriserne har i Femaaret gjennemgaaende været høie, saavel i Makketiden i Forholdet til Russerne som tidligere paa Aaret i Forholdet til de af Byens Kjøbmænd, der opkjøber Fisk, tørrer og eksporterer den.

I Femaarsperioden har 3 af Byens Kjøbmænd drevet Fangst paa Ishavet med fra 20 Fartøier (Jagter eller Kuttere) i 1901 til 28 Fartøier i 1905. Derhos har nogle af Byens Borgere drevet Fangst med 1 Fartøi i Fællesskab, hvorhos 2—3 Fartøier fra Alten har været udrustet her i Byen. — Fangsten har gjennemgaaende været god. Derhos har der fra Byen været udrustet og gaaet i Fart 2 Agnbaade. — Nogen anden nævneværdig Skibsfart end Ishavsfarten og Agnbaadstrafiken har Byen ikke havt.

Som ovenfor antydet, har Byens Handel udad hovedsagelig bestaaet dels i Export af forskjellige Sorter Tran samt Sæl- og Hvalroshuder væsentlig til Tyskland og England, dels i Export af Rundfisk og Sei, hovedsagelig til Italien og Østerrige-Ungarn samt desuden til de fleste andre europæiske Lande og Amerika, dels endelig i Salg af raa Fisk til de russiske Pomorer. Hvad Exporten af Tran og Huder angaar, har den i Femaaret været almindelig god og indbringende. Værdien af Produkterne har i Femaaret steget, dog ikke saa meget som i de efterfølgende Aar. Fiskeexporten og Russehandelen, som jo er i høi Grad afhængig af Fisket, var som dette i de 2 første Aar af Perioden almindelig og i de 2 sidste Aar større end almindelig. I 1903 («Kobbeaaret») var, som nævnt, Fisket slet og som Følge deraf den paa Markedet værende Fiskemængde liden. Priserne var følgelig derfor meget høie. De i Udlandet for Rundfisken opnaaede Priser var i Femaaret gjennemgaaende gode, ligesom Fiskepriserne herhjemme nærmest maa betragtes som høie. Den indenbys Handelstrafik har ogsaa i det væsentlige fulgt Fisket. Omsætningen i 1901 og 1902 maa saaledes betegnes som almindelig, i 1903 som daarlig, i 1904 og 1905 som mere end almindelig god.

Af Banker har Byen kun en mindre Sparebank, der ikke formaar at tilfredsstille alle de Krav, som paa Grund af den livlige Handelsrørelse paa Stedet stilles til den. Det vil være saameget klarere, naar man betænker, at Hammerfest er Knudepunktet for Forretningslivet i den største Del af Amtet. Byens Handelsforening og Myndigheder har derfor ifjor gjort fornyet Henstilling til Norges Banks Repræsentantskab om Oprettelse af en Afdeling af Banken i Hammerfest. Forhaabentlig vil Ansøgningen blive indvilget.

Byens Territorium er siden Byudvidelsen i 1875 meget stort. Indenfor dens Omraade findes (omkring Storvandet) 4 mindre Jordbrug, der har kunnet føde tilsammen ca. 20 Storfæ, foruden endel Smaafæ og nogle Heste. Da Byen ingen bekvem Tilførsel af Melk har, holdes der ogsaa inden selve Byomraadet endel

Kjør og Gjeder. Byens Melkebehov kan dog ikke herved tilfredsstilles; der maa indføres Melk, væsentlig fra Alten. Smør, Kjød o. l maa selvfølgelig for en væsentlig Del indføres.

Turisttrafiken har i Femaaret været i Stigende. Foruden af de faste norske Turistruteskibe har Byen ogsaa været anløbet af dels store udenlandske Turistskibe, dels private Lystfartøier. Trods Skibenes korte Ophold i Byen er der foregaaet nogen Omsætning til dem, dels af de egentlige Turistvarer, hvoraf tilberedte Isbjørnskind er de mest værdifulde, dels af Levnetsmidler. Nogen Indtægt for Byen har Turisttrafiken saaledes bragt.

Skatøren har i de respektive Aar af Perioden været henholdsvis 9.80, 9.10, 9.10, 10.00, 10.50, altsaa gjennemsnitlig 9.70 Pct. Til Sammenligning hidsættes, at Gjennemsnitsprocenten for det forudgaaende Femaar udgjorde 9.79 Pct. Den forrige Magistrat søgte stadig ved Budgetternes Opstilling at undgaa at overskride et Udligningsbeløb af Kr. 40 000, idet han mente, at en By af Hammerfests Størrelse ikke burde have større Nettobudget. Nettobudgetterne fra og med 1890 (Brandaaret) til og med 1905 har ogsaa kun 3 Gange overskredet det nævnte Beløb og steget indtil Kr. 42 000, nemlig i 1893, 1894 og 1901, det sidste Aar paa Grund af en større Udvidelse af Lysværket. Sit sidste Budget fandt nævnte Magistrat imidlertid at maatte forelægge med et Udligningsbeløb af Kr. 45 000 for at blive kvit en Mængde gamle Efterskud (vistnok skrivende sig fra tidligere for knappe Budgetter), forinden man gik til Anlæg af den nye Hovedvandledning.

At Budgetterne ogsaa i Femaaret 1901—1905 har kunnet holde sig saa lave som skeet, skyldes i høi Grad de store Bidrag, Samlaget har ydet Byen aarligaars og som er taget til Indtægt i Budgetterne. Som bekjendt, er Hammerfest Brændevinssamlag nedstemt fra Udgangen af indeværende Aar, hvilket allerede har havt sin Virkning i Budgettet for 1908.

Byens Restgjæld var i 1901 Kr. 162 200 og i 1905 blot Kr. 163 900, trods nye Laan til Udvidelse af Lysværket i 1902 og 1903 paa tilsammen Kr. 22 500. De aarlige Afdrag paa Gjælden har varieret mellem 2.3 Pct. (i 1901) og 6.3 Pct. (i 1903). Af Byens større aarvisse Udgifter i Perioden bør særlig nævnes Udgifterne ved Skole- og Fattigvæsenet. Af større Indtægter kan foruden de ovennævnte ekstraordinære Bidrag af Samlaget, der aarlig har udgjort mellem 10 000 og 13 000 Kroner, nævnes Indtægt af Vandsalg til Fartøier, hvilken Indtægt har været budgetteret med Kr. 6 600 aarlig, men ofte har været noget større. Det nævnte Vandsalg maa vel siges at have været Byens eneste egentlige «Erhvervsvirksomhed» i Femaaret. Byens Vandværk forøvrigt samt Lysværket har dog med Hensyn til Driften udvist gunstige Resultater og skaffet Byen nogen Indtægt.

Om Arbeiderforholdene er i Perioden intet særlig at bemærke. Lønningerne har været almindelig gode, særlig i Sommerhalvaaret. Til at hæve Lønningerne

har bidraget den i 1900 oprettede «Arbeider- og Fiskerforening», hvis Formaal er at virke for Oplysning, Orden og økonomisk Velvære. I selve Vintertiden har Forholdene for Løsarbeidere været noget daarligere. Der har været mindre Efterspørgsel efter ekstraordinær Arbeidshjælp, hvorved Lønnen for saadant Arbeide er bleven trykket noget ned. Paa den anden Side har Folk været lidet tilbøielige til at overtage daarligere lønnet Arbeide, selv om saadant har været at faa. Foruden den ovennævnte Arbeiderforening har der siden 1899 eksisteret en Fiskeriforening for Hammerfest og Omegn, hvis Opgave er Udvikling og Fremme af Fiskeribedriften. Der findes en almindelig Begravelsesforening med ca. 200 Medlemmer. En inden Arbeider- og Fiskerforeningen oprettet Understøttelseskasse er endnu ikke traadt i Virksomhed.

Hvad Byens Tilstand i Femaaret forøvrigt angaar, har den i økonomisk Henseende i det væsentlige fulgt Fisket, hvorfor det samme kan siges her, som ovenfor er sagt om den indenbys Omsætning. Aarene 1901, 1902, 1904 og 1905 udviste en jevn Stigning fra et almindeligt Aar (1901) til et meget godt Aar (1905). Imellem kommer da det daarlige Aar 1903, «Kobbeaaret», med sit mislykkede Fiske og deraf flydende uheldige Virkninger paa de fleste Omraader.

I denne Forbindelse maa bemærkes, at Loven om Arbeiderbrug- og Boliglaan traadte i Kraft Høsten 1903. Ved denne Lov fik ubemidlede Borgere af Byen lettere Adgang til at skaffe sig egne Boliger, en Adgang, som i Aarene 1904 og 1905 benyttedes af ca. 10 Personer. Opførelse af 10 nye og egne Boliger i en liden By med Hammerfests Beliggenhed og Behov for Husrum repræsenterer ikke saa liden Fremgang for Byen i økonomisk, social og sanitær Henseende.

Sluttelig kan oplyses, at den samlede Takstsum af de i den almindelige Brandforsikringsindretning staaende Bygninger ved Udgangen af Aaret 1900 udgjorde Kr. 3 067 890.00 og ved Udgangen af 1905 Kr. 3 385 130.00, altsaa en Stigning i Femaaret af Kr. 317 240.00.

Forøvrigt vides intet særlig at bemærke om den omhandlede Femaarsperiode.

Naar nærværende Indberetning først nu fremkommer, foranlediget ved Hr. Amtmandens Telegrammer af 6 og 9 d. M., skyldes dette, at jeg troede, at mine skematiske Indberetninger af 16 August 1906 var tilstrækkelige, saameget mere som jeg intet Krav om yderligere Oplysninger har faaet fra Amtskontoret.

Hammerfest Magistrat, 20 Juni 1908.

S. G. Svendsen,
kst.

Beretning

om Kjøbstaden Vadsø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Fiskerierne i Varangerfjorden har ogsaa i denne Periode gjennemgaaende været meget mislige. Vaarfisket er ganske udeblevet i samtlige Periodens 5 Aar. Sommerfisket slog nogenlunde godt til i 1901, bedre i 1902 og maa betegnes som rigt i 1903. I 1904 var det daarligt og i 1905 misligt. Stedets Velstand er derfor gaaet meget tilbage og Folkemængden er staaet stille eller mulig gaaet lidt tilbage, idet yngre Folk i den kraftigste Alder stadig vandrer ud. Nogen nøiagtigere Folketælling har ikke fundet Sted, men anslaaes Tallet af Byens Indvaanere ved Udgangen af 1905 at have udgjort 1 926. Nedenstaaende statistiske Opgaver vil give et formentlig korrekt Indtryk af Tilbagegangen.

Toldintraderne udgjorde:

i 1901	Kr.	38 188.00
- 1902	-	36 215.74
- 1903	-	39 568.93
- 1904	-	32 642.88
- 1905	-	25 033.47

Værdien af de fra Udlandet indførte Varer og Værdien af Udførselen kan ikke opgives.

Af Rugmel, Stenkul og Salt er indført i:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Rugmel ..... Kg.	802 224	681 416	802 220	744 892	810 264
Stenkul..... Hl.	51 025	57 743	47 520	62 650	54 395
Salt..... -	13 555	755	7 900	7 700	8 841

Af Tørfisk, Saltfisk, Tran og Guano er udført i:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Tørfisk ..... Kg.	187 287	149 775	134 621	89 681	129 493
Saltfisk..... -	1 693 500	2 528 965	3 150 498	1 455 226	1 142 578
Tran .....Tdr.	1 247	1 311	2 424	1 374	1 224
Guano ..... Kg.	0	367 000	537 500	456 600	268 100

Ved Vadsø Toldsted er erlagt følgende Beløb i Medicinalafgift:

i 1901	Kr. 1 900.88
- 1902	- 2 319.69
- 1903	- 4 645.04
- 1904	- 2 585.81
- 1905	- 2 589.42

Det samlede Antal og Drægtighed af de i Byen hjemmehørende Fartøier ved Udgangen af Aaret 1905 var 5 Fartøier med tilsammen 136 Tons Drægtighed, deraf 2 Dampskibe af tilsammen 83 Tons Drægtighed.

Fremmede Fartøier ankomne fra Udlandet:

	Antal.	Drægtighed. Ton.	Fra England.	Fra Nord-Rusland.
1901	57	3 331	2	55
1902	58	3 344	3	55
1903	72	4 581	1	71
1904	69	5 024	3	66
1905	78	3 649	3	75

Konkursernes Antal har i Femaarsperioden været 4, hvoraf kun en enkelt har været af større Betydning.

Moloarbeidet nærmede sig ved Femaarsperiodens Udgang sin Afslutning. Vadsø har nu en rummelig og vel beskyttet Havn, der kun mangler Opmudring og en Dampskibskai for at tilfredsstille alle rimelige Fordringer.

Kommunens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 77 050.00.

Den 31 Decbr. 1900 udgjorde den Kr. 73 534.00 og er altsaa forøget med nogle Tusinde Kroner.

Værdien af Kommunens faste Eiendomme udgjorde den 31 Decbr. 1905 Kr. 269 800.00.

Efter Skatteligningen udgjorde:

Aar.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatøre paa Formue pr. 1 000 Kr.	Skatøre paa skatbar Indtægt pr. 100 Kr.	Antal Skatydere.	Udlignet Byskat.
	Kr.	Kr.				Kr.
1901	1 078 500	578 380	2.00	13.30	508	39 641.28
1902	1 072 000	566 530	2.00	12.70	492	37 341.91
1903	1 076 500	585 150	2.00	12.40	498	38 526.46
1904	1 043 500	570 200	2.00	13.00	492	38 023.20
1905	972 000	575 600	2.00	13.00	510	37 612.45

Bykassens Tilskud til Skolevæsenet har udgjort til:

	Middelskolen.	Folkeskolen.
1901	Kr. 8 517.94	Kr. 5 855.70
1902	- 7 518.12	- 7 188.15
1903	- 6 920.20	- 7 380.39
1904	- 6 195.49	- 7 216.06
1905	- 6 301.75	- 7 859.63

Bykassens Tilskud til Fattigvæsenet har udgjort:

i 1901	Kr. 6 802 40
- 1902	- 9 953.11
- 1903	- 9 153.45
- 1904	- 10 634.83
- 1905	- 11 346.40

Antallet af særskilt matrikulerede Eiendomme udgjorde den 31 Decbr. 1905 425. Bygningernes samlede Assurancesum Kr. 1 633 120.00.

Af faste Eiendomme solgtes i Femaaret 134 til et Beløb af Kr. 230 250.34.

Vadsø Sparebank havde ved Udgangen af 1905 under Forvaltning Kr. 352 983.40 og eiede en Formue af Kr. 57 873.94.

Ret til Salg i Smaat og Udskjænkning af Brændevin samt Udskjænkning af Øl og Vin indehavdes i Femaaret kun af Vadsø Samlag for Brændevinshandel. Det samlede Overskud paa Salg af Brændevin og Øl var Kr. 70 230.89. Den Kommunen tilfaldende Del af Overskuddet har væsentlig været oplagt til et Fond for den nye Folkeskolebygning, hvoraf endnu kun Gymnastikbygningen er fuldført og taget i Brug.

Vadsø Havnekasse havde ved Udgangen af 1905 en kontant Beholdning af Kr. 19 542.10.

Vadsø Magistrat, 7 Mai 1907.

Chr. Jentoft.

Beretning

om Kjøbstaden Vardø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1901—1905.

Angaaende Toldintraderne, de vigtigste Ind- og Udførselsgjenstande, Antal og Tonnage av fra og til Udlandet ankomne og afgaaede Fartøier, Drægtighed af de i Vardø hjemmehørende Fartøier og Størrelsen af den her indbetalte Medicinalafgift tillader jeg mig at henvise til vedlagte Opgave fra Toldkassereren.

Toldintrader:

1901	33 754 Kr.
1902	36 540 -
1903	34 180 -
1904	35 817 -
1905	34 647 -

Indførsel bl. a. fra Udlandet:

	Kjød.	Havregryn.	Rugmel.	Hvedemel.	Kaffe.	Sukker.	Poteter.	Vin i Fustager.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1901	58 240	1 532	23 882	487	5 150	127 980	626	6 290
	Renkjød, Ryper.							
1902	94 590	1 329	22 926	672	4 420	160 030	374	5 210
1903	30 180	1 326	20 542	613	9 970	143 850	331	10 560
1904	87 570	503	17 680	562	3 760	96 790	361	8 490
1905	142 650	716	14 070	504	2 570	118 470	460	7 940

	Rebslagerarbeide.	Skind med Haarbedækning.	Trætjære.	Trælast, Værdi.	Næver.	Stenkul.	Salt.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kr.	Kg.	Hl.	Hl.
1901	3 520	33 454	3 630	37 100	211 220	153 513	28 430
1902	1 430	34 783	5 600	50 200	36 510	196 762	30 944
1903	2 230	50 489	8 240	31 500	167 390	168 904	18 910
1904	4 320	38 997	12 560	27 500	159 920	159 515	26 420
1905	3 550	15 684	2 210	25 600	529 070	120 227	26 024

Udført bl. a.:

	Tørfisk.	Sild.	Saltfisk i Fustager.	I Fartøi saltet Fisk.	Rebslager-arbeide.	Sælskind.	Parafin.	Diverse Tran.	Fyr-stikker.	Kul.	Salt.	Russisk Rugmel.
	Kg.	Hl.	Hl.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Kg.	Hl.	Hl.	Kg.
1901.....	192 060	18 818	10 742	7 215 650	4 400	22 100	13 105	6 240	2 970	2 249	1 676	183 879
1902.....	491 090	10 445	12 419	8 125 450	4 480	-	15 460	2 473	3 660	1 144	752	237 540
1903.....	519 760	10 691	2 873	4 903 260	1 737	27 191	-	1 402	2 240	1 221	869	90 330
1904.....	544 860	12 853	5 642	4 504 270	6 130	23 567	16 180	2 518	2 350	1 024	635	160 220
1905.....	884 490	7 173	5 317	6 053 970	1 230	5 579	22 820	2 903	4 760	1 564	3 206	131 080

Fra og til Udlandet ankomne og afgaaede Fartøier:

	Ankomne til Vardø fra Udlandet.		Afgaaede fra Vardø til Udlandet.	
	Antal.	Tonnage.	Antal.	Tonnage.
1901	303	30 137	325	33 604
1902	318	33 532	345	33 564
1903	290	30 233	242	28 579
1904	262	30 895	275	30 533
1905	238	26 946	287	28 178

Drægtigheden av de i Vardø hjemmehørende Fartøier udgjorde i 1905 445 Ton.

Medicinalafgift opkrævet ved Vardø Toldsted:

1901	10 831 Kr.
1902	12 207 -
1903	9 493 -
1904	9 935 -
1905	16 416 -

Opgaverne med Undtagelse af Medicinalafgiftsopgaven er Uddrag af den officielle Handelsstatistik.

Angaaende Bygningernes Assurancesum, Værdien af Kommunens faste Eiendomme, Byens Folkemængde, Skatteligningen samt Arbeider- og Fiskerforeningens Medlemsantal henvises ligeledes til vedlagte fra Kæmneren modtagne Opgaver:

Bygningernes Assurancesum:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 3 155 480	Kr. 3 156 170	Kr. 3 156 520	Kr. 3 185 210	Kr. 3 185 970

Kommunens faste Eiendommes Værdi:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
Kr. 447 490	Kr. 451 390	Kr. 463 000	Kr. 526 000	Kr. 526 000

Folkemængden:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
2 581	2 695	2 691	2 693	2 699

Skatteligningen:

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr	Kr.
Antagen Formue	1 187 000	1 158 000	1 135 500	1 122 000	1 098 000
-- Indtægt.....	763 450	703 050	710 000	716 200	704 650
Skatteprocent	15.1	14.8	14.5	14.8	15.6

Arbeiderforeningens Medlemsantal	1901	120
	1905	135
Fiskerforeningens —	1901	86
	1905	90

Fiskerierne, navnlig Vaar- eller Loddefisket, har hele Perioden — naar undtages 1905 — været daarlige. Fisken har stødt under Land ved de vestligere Finmarksvær og først i sidste Halvdel af Mai paa sin Vandring østover naaet Vardø, hvor netop paa den Tid Russekobben har indfundet sig og jaget Fisken fra Land. Kobbeplagen har dog ikke virket saa ødelæggende i denne som i forrige Periode, maaske væsentligst fordi de større og bedre Farkoster, som er anskaffet, har gjort det muligt at tage Fisken ude paa Havet, hvor Kobben ikke naar den.

Det opfiskede Kvantum under Loddefisket har udgjort:

1901.	1902.	1903.	1904.	1905.
1 800 000 kg.	480 000 kg.	870 000 kg.	3 075 000 kg.	6 363 000 kg.

De gjennemgaaende gode Priser, som er opnaaet for Fisken baade hjemme og paa de udenlandske Markeder, har dog bødet adskillig paa de smaa Kvanta, saa nogen økonomisk Krise ikke er indtraadt.

Havneforholdene. Arbeider til Udbedring af Havnen har ikke været foretaget i Perioden. Havnen paa Sydsiden af Øen er derfor i en yderst mislig Forfatning. Den er saa opgrundet, at større Farkoster ikke med Tryghed kan ligge der og Baadene maa trækkes paa Land, saasnart Sjøen sætter ind. Ogsaa Hovedhavnen paa Nordsiden grundes op med temmelig stor Fart.

Handel og Haandværk. Byen har 46 Handels- og 29 Haandværksborgere. En Del Borgerskap, som ikke er i Brug, heri ikke medregnet.

Florissante Tider har det ikke været for Handelen. Fisket slog daarlig til, og liden fremmed Befolkning indfandt sig som Følge deraf. Omsætningen for Butikforretningerne blev derfor ogsaa liden, men da disse Forhold allerede var tilstede i den sidste Del af forrige Femaarsperiode, var man fortrolig dermed og havde indrettet sig derefter.

Perioden havde 9 Akkordforhandlinger og 10 Konkurser, for det meste Smaaforretninger. Av Konkursboerne havde 3 tidligere i Perioden akkordforhandlet.

Kommunen. Byens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1900 Kr. 83 000 og ved Udgangen af 1905 samme Beløb.

Et Fond, som gjennem tidligere Aar var afsat af Samlagets Overskud til nyt Vandværk, og som ved Udgangen af forrige Femaarsperiode udgjorde Kr. 90 000, udgjorde ved Udgangen af 1905 Kr. 56 000.

I Perioden er der bygget et nyt Samlebassin, ligesom Gaderørnettet er udvidet og forbedret, hvortil er medgaaet ca 50 000 Kr

Naar Værdien af Byens faste Eiendomme er opført med ca. 450 000 Kr., er heri medregnet Værdien af Vandværket og Kommunens ubebyggede Grunde, udgjørende tilsammen ca. Kr. 220 000.

Spirituøse Drikke og Ædrueligheed. I Perioden har intet Brændevinssamlag og ingen Brændevinsrettighed været i Virksomhed, hvorimod et Ølsamlag med 2 Udskjænkningsrettigheder, hvoraf dog kun én har været benyttet. Ingen anden end Samlaget har drevet Smaasalg af Øl, hvorimod 2 Hoteller har havt indskrænket Skjænkeret.

Ædruelighedstilstanden antages at have bedret sig noget, men er ikke helt tilfredsstillende. Goodtemplarforeningens Virksomhed hører eller ser man lidet til, undtagen naar det gjælder Forbud paa et eller andet Felt.

Industri og Arbeidsløninger. Byens eneste Fabrik for Hermetik nedlagdes i 1904. Der var i Perioden i Virksomhed 6 Tranbrænderier og 4 Trandamperier. Med Husflid er det smaat bevendt baade blandt Mænd og Kvinder.

Den sædvanlige Arbeidsløn for almindelige Dagarbeidere paa egen Kost har været Kr. 3.50 à Kr. 4.00 og for Sjauerarbeide — væsentlig Kullosning — 5—7 Kr. For Kvinder Kr. 2.00 til 2.50.

Tjenerløn for Piger Kr. 100—140. Mænd i fast Aarstjeneste forekommer neppe.

Faste Eiendomme, disses Omsætning og Panteheftelser. Ved Udgangen af 1905 havde Byen 459 særskilt matrikulerede Eiendomme og Bygningernes Assurancesum udgjorde Kr. 3 185 970.

Avhændede faste Eiendomme:

Aar.	Antal.	Beløb.
		Kr.
1901	12	66 760
1902	13	93 970
1903	18	91 630
1904	16	79 220
1905	20	79 490
	79	411 070

I Femaaret thinglystes 404 Panteheftelser til et samlet Beløb af Kr. 422 250 og aflystes 233 til Beløb Kr. 486 150.

Foreninger og andre Institutioner. I 1901 oprettedes her Afdeling af Norges Bank, som begyndte Virksomheden i 1902.

Vardø Sparebank, oprettet 1881, havde ved Femaarets Begyndelse:

Eget Fond	Kr.	27 700
Indskyderne	-	217 600
Forvaltningskapital	Kr.	245 300

og ved Femaarets Slutning:

Eget Fond	Kr.	36 500
Indskyderne	-	283 087
Forvaltningskapital	Kr.	319 587

Selskabet for Skibbrudnes Redning har, som rimeligt er, vundet megen Sympathi. Det har 2 Kvindeforeninger i Byen og de aarlige Bidrag herfra skal være forholdsvis betydelige, men saa har vi ogsaa, ret som det er, Selvsyn for Selskabets velsignelsesrige Virksomhed.

Vardø Magistrat, 26 April 1909.

Ivar Nordang.

Anhang.

Cirkulære No. 13/1905.

Fra

Det statistiske Centralbureau.

Vedkommer

Femaarsberetning 1901—1905.

Under Henvisning til Den norske Regjerings Resolution af 9 juni 1905 (indtagen i Lovtidenden Nr. 29) giver man sig herved den Ære at oversende Schemaer til de statistiske Opgaver, der i Forbindelse med de sædvanlige Femaarsberetninger bliver at indhente for Aarene 1901—1905.

Samtlige disse Schemaer, af hvilke

Nr. 1	vedkommer	Fogder eller Amtskassere,
Nr. 2	—	Fogder,
Nr. 3—4	—	Sorenskrivere,
Nr. 5—13	—	Lensmænd,
Nr. 14	—	Lensmænd paa Landet og Magistrater i Byerne,
Nr. 15—16	—	Magistrater,
Nr. 17—18	—	Byfogder og Byskrivere,

er i alt væsentligt overensstemmende med de tilsvarende Opgaver for forrige Femaar.

Med Hensyn til Schema Nr. 1 skal man for de Amters Vedkommende, i hvilke Fogedembederne er nedlagt, henstille til Hr. Amtmanden at sende Schemaet til Udfyldning af Amtskassereren. Endvidere tillader man sig, forsaavidt betræffer Amter, i hvilke den nye Ordning er traadt i Kraft i Løbet af Femaaret, at anmode Hr. Amtmanden om at bevirke Schema Nr. 2 udfyldt for det Tidsrum af Femaaret, der ligger før den nye Ordnings Ikrafttræden. Endelig skal man for Byer, i hvilke Byfogedembedet er nedlagt, bede Schema Nr. 17 tilstillet vedkommende Sorenskriver til Utfyldning og Schema Nr. 18 vedkommende Politimester (eller den anden offentlige Tjenestemand, til hvem paagjældende Forretninger i Henhold til Lov 21 Juli 1894 § 4 c er henlagt).

Det vil formentlig være til Lettelse ved Meddelelsen af de begjærte Oplysninger, at de sammenholdes med de for forrige Femaar meddelte; man forudsætter, at Exemplarer af de forrige Gang udfyldte Schemaer forefindes i vedkommende Arkiver. Man sender ogsaa denne Gang et saa stort Antal Exemplarer af de forskjellige Schemaer, at der, foruden det for Det statistiske Centralbureau bestemte Exemplar, vil kunne udfyldes to Gjenparter, den ene til opbevaring ved Amtskontoret, den anden i vedkommende Embeders og Bestillingers Arkiv. Dette gjælder dog ikke Schema Nr. 16 (angaaende Arbeidslønninger i Byerne), af hvilke man ikke har tænkt sig, at der vil blive taget Gjenparter. Af dette Schema saavelsom af Schema Nr. 12 er der beregnet saamange, at der kan være Anledning til at sende Exemplarer af samme til Fagforeninger, Arbeidsgiverforeninger og private Virksomhedsforstandere.

Det bedes som hidtil paaseet, at ingen Udgifter ved Opgavernes Erhvervelse paaføres det Offentlige, idet Oplysningerne saavidt gjørligt forutsættes indhentede ved Korrespondance eller i Forbindelse med Reiser, der foretages i anden Anledning.

Sluttelig tillader man sig at anmode Hr. Amtmanden om at medvirke til, at Schemaerne bliver snarest mulig udfyldte, og at de for Bureauet bestemte Exemplarer saavidt muligt bliver indsendt inden Udgangen af Marts Maaned 1906.

Til Lettelse ved Sagens Expedition vedlægges et Antal Aftryk af nærværende Cirkulære.

Kristiania 30 Juni 1905.

A. N. Kiær.

N. R. Bull.

Til

Amtmanden i ..... Amt.

Cirkulære No 14/1905.

Fra

Det statistiske Centralbureau.

Idet man har den Ære at oversende Schemaer til de bergværksstatistiske Opgaver, der i Anledning af Femaarsberetningen for Aarene 1901—1905 skal indhentes for det sidste Aar af nævnte Tidsrum, og som i alt væsentligt er overensstemmende med de tilsvarende for forrige Femaar, tillader man sig at anmode Hr. Bergmesteren om at søge tilveiebragt de i samme betegnede Oplysninger om de i Deres Embedsdistrikt værende private Bergværksanlæg.

Som det af de Schemaet vedføiede Forklaringer nærmere vil erfares, ønskes et særskilt Schema udfyldt for hvert saadant Anlæg. Det vil antagelig i de fleste Tilfælde til dette Øiemeds Opnaaelse være tilstrækkeligt, at Hr. Bergmesteren tilstiller vedkommende Værkseier, Grubeeier eller Bestyrer nogle Exemplarer af Schemaet til Udfyldning, saa at det alene er nødvendigt at paase, at denne er skeet paa behørig Maade, forinden Schemaerne tilbagesendes til Bureauet. Af nævnte Schema følger hermed et Antal af Exemplarer til Fordeling.

Det bemærkes forøvrigt, at der ved foranstaaende ikke tilsigtes nogen Forandring i de af Bergmesteren afgivne aarlige Indberetninger, idet de ovenfor omhandlede Opgaver alene skal søges tilveiebragte for det enkelte Aar 1905.

Sluttelig tillader man sig at anmode Hr. Bergmesteren om at medvirke til at Schemaerne bliver snarest mulig udfyldte, og at de saavidt muligt bliver indsendt hertil inden Udgangen af Marts Maaned 1906.

Til Lettelse ved Sagens Expedition vedlægges et Antal Aftryk af nærværende Cirkulære, af hvilket et Exemplar bør tilstilles enhver, som anmodes om at udfylde heromhandlede Schema.

Kristiania 30 Juni 1905.

A. N. Kiær.

N. R. Bull.

Til

Bergmesteren i ..... Distrikt.

No.....

Statistiske Opgaver vedkommende efternævnte Bergværksanlæg ved Udgangen af Aaret 1905.

1. Anlæggets Navn: ..... 2. Anlæggets Art: .....
2. Grubernes og Værksindretningernes Beliggenhed (betegnet saaledes, at Stedet med Lethed kan gjenfindes paa Amtskartet). .....
.....
4. Eierens Navn: .....
5. Eierens Hjemsted: .....
6. Aar, hvori Anlægget blev sat i Drift: .....
7. Antal af de ved Anlægget i Aaret 1905 sysselsatte Betjente, nemlig:
   Bestyrere: ..... Kontorpersonale: ..... Opsynsmænd: .....
8. Det hele Antal af de ved Anlægget i Aaret 1905 sysselsatte Arbeidere:

	Mænd, beskjæftigede		Kvinder, beskjæftigede i Dagen.
	i Gruben.	i Dagen.	
18 Aar og derover			
Under 18 aar			
Tilsammen			

9. Antal Arbeidsdage, hvori Anlægget i Aaret 1905 har været i Drift: .....
10. Samlet Antal Dagværk udført i Aaret 1905 af Opsynsmænd og Arbeidere:
    a. Antal Dagskikter: ..... b. Antal Natskikter: .....
11. Sædvanligt Antal effektive Arbeidstimer:
    pr. Dagskikt .....
    pr. Natskikt .....
12. Benyttes som Drivkraft Damp, Vand, Vind, Elektricitet, Gas eller Varmluft?
13. Hvormange effektive Hestekræfter anvendes?

		Ved Grube?	Ved Opberedning?	Ved Hytte?
Hvis der bruges	Damp			
— - —	Vand	—	—	
— - —	Elektricitet	—	—	

(Datum og Underskrift.)

Forklaringer.

Til Overskriften. Et Exemplar av nærværende Schema bliver at udfylde for hvert særskilt Bergværksanlæg, der er bleven drevet i Aaret 1905 for privat Regning. Herunder henføres saaledes: Gruber, Smeltehytter, Jernværker osv.

For Værker, hvis Virksomhed omfatter saavel Grubedrift som metallurgisk Behandling af de udvundne Ertser, bør nærværende Schema udfyldes i 2 Exemplarer, saaledes at det ene, der betegnes med Litera a, giver Oplysning om Grubedriften og det andet (Litera b) om den metallurgiske Behandling (Produktion af Raajern, Stangjern, Staal, Kobber osv.).

Ligeledes bliver et særskilt Schema at benytte, hvis der efter den metallurgiske Behandling muligens skulde foregaa en videre Bearbeidelse, idet de ved forskjellige Virksomheder sysselsatte Arbeidere, saavidt mulig, udsondres.

Til Nr. 4. Er der flere Eiere, betegnes det efter Omstændighederne med ansvarligt Selskab, Aktieselskab osv.

Til Nr. 5. Eierens Hjemsted betegnes ved den By eller det Herred, hvori han er bosat, forsaavidt han bor i Norge. Bor han i Udlandet, anføres Landet. Er der flere Eiere og Anlægget tilhører et ansvarligt Selskab, angives paa samme Maade Stedet, hvor den største eller de fleste Eiere bor. Er Anlægget grundet paa Aktier, angives Stedet, hvor Direktionen har sit Sæde.

Til Nr. 7 og 8. Saafremt Anlægget ikke har været i regelmæssig Drift det hele Aar, anføres Antallet af Betjente og Arbeidere, saaledes som det var i Driftstiden (Arbeidssæsonen).

Til Nr. 7 særskilt. Som Bestyrere ansees kun de, der forestaar Anlægget uden at eie nogen væsentlig Del deraf.

Til Nr. 12. Spørgsmaalet besvares ved at understrege det for Tilfældet passende Ord.

Er der udfærdiget trykte Beskrivelser eller Aarsberetninger for Værket eller Anlægget, bedes disse vedlagt Opgaven.

Schema No. 1
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **faste Eiendomme.**

i .....Fogderi ved Udgangen af Aaret 1905.

Anmerkninger. 1. For de Amters Vedkommende, i hvilke Fogedembederne er nedlagt og Schemaet saaledes bliver at udfylde af Amtskassereren, bedes et Exemplar af Schemaet udfyldt for hvert af de tidligere Fogderier.
2. Forsaavidt det samlede Antal Eiendomme i noget Herred i større Grad afviger fra Antallet ved Udgangen af forrige Femaar, bedes Aarsagen hertil opgivet.

Herreder.	Særskilt skyldsatte Brug (Brugs-No.).[1]		
	Samlet Antal.	Revideret Matrikulskyld.	
		Mark.	Øre.
Tilsammen			

[1] Ønskes meddelt efter Kassabogens Udvisende ved Udgangen af Aaret 1905.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 2
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **Exekutioner** afholdte af Fogden i ..... Fogderi i Femaaret 1901—1905.

Anmærkning. Her spørges kun om Exekutioner for Gjæld, afholdte af Fogden. Opgave over Exekutioner, som Lensmanden har afholdt paa egne saavelsom paa Fogdens Vegne, meddeles i Schema No. 13.

	1901.	1902	1903.	1904.	1905.	Tilsammen. 1901—1905.
1. I Fogderiets Landdistrikt:						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret ..... Kr.						
2. I Ladestedet						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret ..... Kr.						
3. I Ladestedet						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret ..... Kr.						
4. I Ladestedet						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret ..... Kr.						

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 3
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **thinglæste** og **aflæste Panteheftelser i fast Eiendom og Skib** samt over **afholdte Tvangsauktioner** i Femaaret 1901—1905 for ..... Sorenskriveri.

Anmærkninger. 1. Forsaavidt et Sorenskriveri indbefatter Dele af to forskjellige Fogderier, eller dets Jurisdiktion omfatter Ladested eller Kjøbstad, bliver et særskilt Schema at udfylde for hver saadan Del af Sorenskriveriet.
2. Ved Panteheftelser menes Pantobligationer, Exekutioner, Skifteudlæg og Skadesløsbreve.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen 1901—1905.
1. **Panteheftelser i faste Eiendomme:**						
Thinglæste:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Aflæste:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
2. **Panteheftelser i Skib:**						
Registrerede:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Udslettede:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
3. **Tvangsauktioner over fast Gods:**						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum ..... Kr.						
4. **Tvangsauktioner over Løsøre:**						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum ..... Kr.						

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 4
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **afhændede faste Eiendomme** i Femaaret 1901—1905 i de **Byer**, som henhører under

..... Sorenskriveri.

I de nedenfor under Nr. 1, 2 og 3 nævnte Kjøbstæder eller Ladesteder.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen 1901—1905.
1.						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
2.						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
3.						
Antal						
Beløb ..... Kr.						

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 5
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **Forsikringsindretninger**

i.....Herred ved Udgangen af Aaret 1905.

a) Brandforsikringsindretninger.

Indretningens Navn.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Forsikringssum 31 December 1905.			Udbetalte Erstatninger i Femaaret 1901—1905.
		For Huse alene.	For Løsøre alene,	Tilsammen.	
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.

b) Kreaturforsikringsindretninger (Heste eller Kreaturer).

Indretningens Navn.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Antal forsikrede		Samlet Forsikringssum 31te December 1905.	Udbetalte Erstatninger i Femaaret 1901—1905.
		Heste.	Kreaturer.		
				Kr.	Kr.

c) Andre Forsikringsindretninger (saasom for Skibe, Baade, Sømænds Tøi o. s. v.).

Indretningens Navn og Art.	Aar, i hvilket traadt i Virksomhed.	Samlet Forsikringssum 31 December 1905.	Udbetalte Erstatninger i Femaaret 1901—1905.
		Kr.	Kr.

Anm. til a, b og c: Forsaavidt trykte Aarsberetninger er offentliggjorte, ønskes et Exemplar af Beretningerne for Aarene 1901—1905 indsendt som Bilag.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 6
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgaver

vedkommende **Agerbruget** i ..... Herred for Aaret 1905.

1. Udsæd og Avl pr. Maal samt Fôldighed i Femaaret 1901—1905.	Hvede. Liter.	Rug. Liter.	Byg. Liter.	Blandkorn. Liter.	Havre. Liter.	Erter. Liter.	Poteter. Liter.	Græsfrø. Kilogram.
a. Sædvanlig Udsæd pr. 10 Ar (Maal).....								Hø. Kilogram.
b. Avl pr. 10 Ar (Maal) gjennemsnitlig for Femaaret...								

2. Er meget **Nyland** opryddet i Femaaret? .....
3. Antages Udvidelsen ved Rydning af Nyland at være **større** eller **mindre** end Indskrænkningen ved Udlægning af nogen Del af den tidligere dyrkede Indmark til **Havn** eller **Udmark?** .....
4. Antages Dyrkning af Korn og af Rodfrugter **i det hele** at være udvidet eller indskrænket i Femaaret? ..... og særskilt: af Korn? ..... af Poteter? ..... af Turnips? .....
5. Er Arealet af kunstig Eng udvidet eller indskrænket i Femaaret? ..... og i hvilken Grad? [1] .....
6. Er Arealet af naturlig Eng udvidet eller indskrænket i Femaaret? ..... og i hvilken Grad? [1] .....
7. Er Avl af **Græsfrø** (Kløver, Timothei etc.) tiltaget i Femaaret? ..... og er samme af nogen Betydning? [2] .....
8. Har i Femaaret **Havedyrkningen** tiltaget: ..... og er samme af nogen Betydning? [2])
9. Er Brugen af forbedrede **Maskiner** og **Redskaber** i Femaaret bleven almindeligere? .....
10. Hvilke er forøvrigt de **væsentligste Forandringer** i Femaaret for Agerbrugets Vedkommende?

(Herunder om Grundforbedringer paa allerede opdyrket Mark, Drainering, Afgrøftning, Indkjøb af Kunstgjødning m. v.)

[1]) Betegnes saaledes: 1) særdeles meget, 2) meget. 3) noget, 4) lidt, 5) intet eller næsten intet.
[2]) Spørgsmaalet ønskes besvaret saaledes: «af megen Betydning», «af nogen Betydning», «af ringe Betydning», «0».

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 7
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

vedkommende **Fædriften** i ..... Herred for Aaret 1905.

1. Hvor stor var den gjennemsnitlige **Værdi** i Aaret 1905 pr. Stykke af efternævnte Dyr?

a.	Arbeidsheste	Kr.	f.	Voxne Faar	Kr.
b.	Oxer	Kr.	g.	Voxne Gjeder	Kr.
c.	Kjør	Kr.	h.	Voxne Svin	Kr.
d.	Ungnøt	Kr.	i.	Voxne Rensdyr	Kr.
e.	Kalve	Kr.			

2. Hvor stort er det gjennemsnitlige **Melkeudbytte** om Aaret pr. Ko?
   a. for de mere fremskredne Gaardbrugere? ..... Liter.
   b. overhovedet i Herredet? ..... Liter.
3. Hvor stort var det almindelige **Vinterfoder** pr. Kreatur i Aaret 1905:

	Hø?	Halm?	Andet Slags Foder (hvilket Slags)?
Hest	Kg.	Kr.	Kr.
Ko	Kg.	Kr.	Kr.
Faar	Kg.	Kr.	Kr.
Gjed	Kg.	Kr.	Kr.

4. Er Salg af **Husdyr** (og hvilke Slags) af Betydning for Herredet? [1] .....
5. Er i Femaaret Salg af **Heste** tiltaget eller aftaget? [2] og i hvilken Grad? [3] .....
   eller kjøbes Heste for Bygdens Forsyning? .....
6. Er i Femaaret Salg af **Hornkvæg** tiltaget eller aftaget? [2] og i hvilken Grad? [3] .....
7. Er i Femaaret Salg af **Faar** tiltaget eller aftaget? [2] og i hvilken Grad? [3] .....
8. Er i Femaaret Salg af **Svin** tiltaget eller aftaget? [2] og i hvilken Grad? [3] .....
9. Er Salg af **Kjød** eller **Flesk** af Betydning for Herredet? [1] .....
10. Er i Femaaret **Melkeproduktionen** tiltaget eller aftaget? [2] og i hvilken Grad? [3] .....
    Er Salg af Melk af Betydning for Herredet? [1] .....
    Er i bekræftende Tilfælde Salg af Melk til Byer eller Fabriker af Betydning? [1] .....
    Er dette tiltaget eller aftaget? [2] og i hvilken Grad? [3] .....
11. Er Salg af **Smør** af Betydning for Herredet? [1] .....
12. Er Salg af **Ost** af Betydning for Herredet? [1] .....
13. Er Salg af **Uld** af Betydning for Herredet? [1] .....
14. **Prisen** [4] i Herredet var i Aaret 1905:

a.	pr. Kilogram **Kjød** [5]	Kr.	Øre	
b.	pr. Kilogram **Flesk**	Kr.	Øre	
c.	pr. Liter nysilet **Melk**:			
	1. almindelig Pris	Kr.	Øre	
	2. Pris for Melk leveret til Meieri	Kr.	Øre	
d.	pr. Kilogram **Smør**	Kr.	Øre	
e.	pr. Kilogram **Ost** [5]	Kr.	Øre	
f.	pr. 100 Kilogram **Hø**	Kr.	Øre	
g.	pr. 100 Kilogram **Halm**	Kr.	Øre	
h.	pr. Kilogram **andet Foder** (hvilket Slags?)	Kr.	Øre	

---

[1] Spørgsmaalet ønskes besvaret saaledes: «af megen Betydning», «af nogen Betydning», «af ringe Betydning», «0».
[2] Det for Tilfældet passende Ord understreges.
[3] Betegnes saaledes: 1) særdeles meget, 2) meget, 3) noget, 4) lidt, 5) intet eller næsten intet.
[4] Forsaavidt nogen af de ovenanførte Priser i nogen mærkbar Grad var høiere eller lavere end almindelig i Femaaret 1901—1905, bedes Bemærkning herom anført her.
[5] Her anføres Prisen paa den Sort, der almindeligst sælges i Herredet, med Betegnelse af hvilken Sort.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 8
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgaver
vedkommende
Skogdriften

i ..... Herred for Aaret 1905.

1. Findes der i Herredet Skog af betydelig Udstrækning? .....
2. Kan Herredets samlede Skogareal angives? ..... eller kan der ialfald omtrentlig angives, hvor stor Del af Herredets Fladeindhold (f. Ex. over 3/4, omtrent 3/4, 1/2 à 3/4, omtrent 1/4 o. s. v.) der dækkes af Skog? .....
3. Af hvilke Træsorter (Gran, Furu, Birk, Asp, Or o. s. v.) bestaar væsentlig Herredets Skog, og hvor stor Del omtrentlig af hvert Slags? .....
4. Er Skogen overhovedet gaaet mærkbart frem eller mærkbart tilbage i Femaaret med Hensyn til:
   a. Bestandens Tæthed, Væxterlighed o. lign.? .....
   b. Dimensioner? .....
5. I hvilket Omfang [1]) leverer Herredets skoge:
   a. større Salgslast (Sagtømmer og anden større Rundlast)? .....
   b. Smaatømmer (Props, Sliberilast o. lign.)? .....
6. Maa Herredet kjøbe Bygningstømmer? .....
7. Er Salg af Brændeved af nogen Betydning for Herredet? .....
8. Maa Herredet kjøbe Brændeved? .....
9. Bruges i nogen betragtelig Udstrækning som Brændsel: a) Stenkul? ..... b) Kokes? ..... c) Torv? .....
10. a. Findes i Herredet Torvmyr af betydelig Udstrækning og hvorfra Torv let kan hentes? .....
    b. Foregaar der nogen større Torvdrift? .....
11. Sælger Herredet i noget betragteligt Omfang andre — forædlede eller uforædlede — Skogprodukter og i Tilfælde hvilke? .....
12. Kjøber Herredet i noget betragteligt Omfang andre — forædlede eller uforædlede — Skogprodukter og i Tilfælde hvilke? .....
13. Hvad var Middelprisen i Aaret 1905 pr. Meterfavn Brændeved, fremført til Forbrugsstedet inden Bygden af:
    a. Birk? ..... Kr. c. Furu? ..... Kr.
    b. Or (Older)? ..... Kr. d. Gran? ..... Kr.
14. Hvad var Middelprisen i Aaret 1905 pr. Tylvt Bygningstømmer? ..... Kr. og hvilken Dimension er den almindelige? .....
15. Hvor stor Del af Herredets Skog tilhører: a) Udenbygdsboende? ..... b) Udlændinger? .....
16. Findes inden Herredet Snaumark skikket til Skogkultur, og i Tilfælde i hvilket Omfang? [1]) .....
17. I hvilket Omfang [1]) foretager den private Skogeier: a) Saaning eller Plantning i sin skog? ..... ellet b) Udgrøftning af Skogmyr? .....
18. Foretages Indsamling af Kongler til Udvinding af Træfrø? .....
19. Herunder bedes anført Adresser paa de Bestyrelser eller Personer, der antages at kunne meddele nøiere Oplysninger .....

.....

---

[1]) Spørgsmaalet ønskes efter Omstændighederne besvaret saaledes: «i betydeligt Omfang», «i noget Omfang», «i ringe Omfang», «slet ikke».

Anm. Forsaavidt der for Herredet findes Skogvedtægter, bedes et trykt eller skrevet Exemplar indsendt som Bilag eller Meddelelse givet om, naar saadanne er bleven approberede.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 9
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **Tømmerflødningen** i Femaaret 1901—1905 i ..... Vasdrag.

1. Antal **Tylvter Tømmer** og **Smaalast** sluppet i Vasdraget.

Hovedvasdragets og Bivasdragets(enes) Navn.	Herreder, hvor Tømmeret hovedsagelig er hugget.	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.

Paa hvilken Maade er ovenstaaende Opgaver tilveiebragt?
a) Optælling ved Tømmervelter? .....
b) ved Lændser? .....
c) etc. .....

2. Er **Smaalast** (som Sliberitømmer, Props, Kult, dansk Last, Juffers, Stokkeved[1]) i nogen betragtelig Mængde bleven flødet i Vasdraget? .....
I bekræftende Fald oplyses her, saavidt muligt, **hvor stor Del** af det under 1 opførte Kvantum der falder paa Smaalasten for hvert Aar: .....
eller i aarligt Gjennemsnit for Femaaret: .....

3. Hvilke **Dimensioner** eller hvilken **Gjennemsnitsdimension** — Længde og Topmaal — antages Lasten at have holdt i Femaaret:
a) For det større Tømmers Vedkommende? .....
b) For Smaalastens Vedkommende? .....

4. Findes der inden Herredet nogen **Lændse?** .....
Hvor er den beliggende[2])? ..... Dens Navn? .....
Hvormange Arbeidere er i Almindelighed sysselsatte ved Lændsen? .....
og hovedsagelig til hvilken Tid af Aaret? fra ..... til .....
Hvormange Tylvter Tømmer og Smaalast optaltes **ved Lændsen** i efternævnte Aar?

	Tylvter, hvoraf.....			Tylvter	Smaalast
1901.....					
1902.....	—	—	.....	—	—
1903.....	—	—	.....	—	—
1904.....	—	—	.....	—	—
1905.....	—	—	.....	—	—

5. I hvilke af de ovennævnte Vasdrag foregaar der **Fællesflødning?** .....

6. Herunder bedes anført Adresser paa de Bestyrelser eller Personer, der antages at kunne meddele nøiere Oplysninger.
Saafremt trykte Aarsopgaver over Flødning i Vasdraget foreligger, bedes disse medsendt.

---

[1]) Den Sort Smaalast, der ikke flødes i Vasdraget, bedes overstrøget.
[2]) Betegnet saaledes, at Stedet med Lethed kan gjenfindes paa Amtskartet.

Anm. Forsaavidt der for Vasdraget findes Flødningsregler, bedes et trykt eller skrevet Exemplar indsendt som Bilag eller Meddelelse givet om, naar saadanne Regler er bleven approberede.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 10
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgaver

vedkommende **forskjellige Næringsveie m. v.** i ..... Herred

1. **Handel.**
   a. Antal Personer, der ved Udgangen af Aaret 1905 drev Landhandel efter Bevilling eller Handelsbrev:
   b. Hvilke er de vigtigste Handelssteder i Herredet? .....
   .....
   c. Opgave over kooperative Foreninger (Forbrugs-, Spare- eller Handelsforeninger m. v.)

Foreningens Navn.	Sted, hvor Foreningen har Udsalg.	Aar, hvori den begyndte sin Virksomhed.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1905.	Omsætning (Salgsbeløb) i Aaret 1905.
				Kr.

   d. Har nogen Forbrugs-, Spare- eller Handelsforening i Femaaret 1901—1905 ophørt med sin Virksomhed?
   I bekræftende Fald udbedes her Oplysning om Foreningens Navn og i hvilket Aar .....
   .....

2. Antal Rettigheder til **Skjænkning af Øl, Vin, Frugtvin og Mjød** ved Udgangen af Aaret 1905.

	Antal Rettigheder, som indehaves af	
	Samlag.	Andre.
a. Almindelige Rettigheder		
b. Indskrænkede Rettighedsr (Skjænkning til Reisende, Spisegjæster og Medlemmer af sluttet Selskab)		
c. Rettigheder til Skjænkning kun af alkoholsvagt Øl...		

   Hvis der findes Samlag, bedes derhos oplyst: a) Samlagets Navn og Adresse.....
   .....b) I hvilket Aar begyndte dets Virksomhed? .....

3. **Haandværk, Smaaindustri og Husflid.**
   a. Kan disse Erhverv siges at befinde sig i Fremgang eller Tilbagegang? .....
   .....
   b. Sælges der fra Herredet til Udenbygdsboende Haandværks-, Smaaindustri- eller Husflidsarbeider i nogen betragtelig Mængde, og i Tilfælde hvilke Slags? .....
   .....

4. Findes der i Herredet **Isbrug,** bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Vinteren 1905—06.

Anlæggets Navn og Beliggenhed.	Antal Ishuse.	Arbeidsstyrke i Vinteren 1905—06.	Antal Arbeidsuger i Vinteren 1905—06.	Kvantum af Is, skaaret i Vinteren 1905—06. Reg.-Ton (Skibston).

5—8. **Stenbrud m. v.** (Se omstaaende Side.)

5. Findes **Stenbrud** i Herredet, bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1905.

Stenbruddets Navn og Beliggenhed.	StenensArt.	Arbeidsstyrke i Aaret 1905.	Antal Arbeidsuger i Aaret 1905.	Produktion i Aaret 1905.	
				Mængde.	Værdi.
					Kr.

6. Findes **Anlæg for Torvdrift** i Herredet, bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1905.

Anlæggets Navn og Beliggenhed.	Arbeidsstyrke i Aaret 1905.	Antal Arbeidsuger i Aaret 1905.	Produktion i Aaret 1905.	
			Mængde.	Værdi.
				Kr.

7. Findes der i Herredet noget **Anlæg for Baadbyggeri,** bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1905.

Anlæggets Navn og Beliggenhed.	Arbeidsstyrke i Aaret 1905.	Antal Arbeidsuger i Aaret 1905.	Antal nybyggede Baade i Aaret 1905.	Baadenes Art.	Produktionens Værdi.
					Kr.

8. Saafremt der i Herredet findes nogen **Landboforening** eller lignende **Forening af Næringsdrivende,** saasom af Haandværkere. Sjømænd eller Arbeidere, bedes nedenstaaende Opgaver meddelte for Aaret 1905.

Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Formaal.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1905.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 11
til
Femaarsberetning 1901–1905.

Opgaver

vedkommende **Kommunikationsvæsenet** i ..... Herred for Aaret 1905.

I. Veienes Længde ved Udgangen af Aaret 1905 samt Længde af de i Femaaret 1901—1905 nyanlagte og omlagte Veie.

Samlet Veilængde ved Udgangen af 1905.			Heraf vedligeholdtes:				I Femaaret 1901—1905 afleveret til offentlig Afbenyttelse.	
Hoved-veie.	Bygdeveie.	Tilsammen.	for Statskassens eller Amtskassens Regning.	mod Pengeudbetaling af Herredskassen.	udelukkende ved Naturalveiarbeide.	delvis ved Naturalveiarbeide og delvis mod Pengeudbetaling af Herredskassen.	Nyanlagte Veie.	Omlagte Veie.
Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.

Længden af de **offentlige Rideveie** ved Udgangen af Aaret 1905 udgjorde ..... Kilometer.

II. Veienes paa Herredet faldende Vedligeholdelsesudgifter i Aaret 1905.

Udbetalt af Herredskassen.[1])	Antagen Værdi af Naturalveiarbeidet.[2])	Tilsammen.
Kr	Kr.	Kr.

[1]) Herunder ikke indbefattet de Beløb, som i Henhold til Lov om Landkommunernes Skattevæsen af 15 April 1882 § 10 Pass. 2 godtgjøres Gaardbrugerne for Naturalveiarbeide paa de offentlige Veie.
[2]) Ogsaa iberegnet det Naturalveiarbeide, for hvilket Gaardbrugerne erholder den i Note 1 omhandlede Godtgjørelse.

III. Nærmere Oplysninger vedkommende Naturalveiarbeidet.

	Antal Dagværk.		Pris pr. Dagværk.		Følgelig bliver den samlede Værdi.		
	a) Mand alene.	b) Mand og Hest.	a) Mand alene. Kr. Øre.	b) Mand og Hest. Kr. Øre.	af a. (Mandsdagværk). Kr.	af b. (Mands- og Hestedagværk). Kr.	ialt Kr.
1. *Vedligeholdelsesarbeide:*							
a) Sommerarbeide, derunder indbefattet Gruskjørsel paa Vinterføre							
b) Vinterarbeide							
Sum							

IV. Antagen Værdi af det til Nybygning udførte Naturalveiarbeide.

a) ..... Dagværk, udførte af Mand alene à Kr. ..... udgjør Kr. .....
b) ..... Dagværk, udførte af Mand og Hest à Kr. ..... udgjør Kr. .....

Tilsammen Kr. .....

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 12
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **Tjenerløn og Arbeidslønninger** i ..... Herred i Aaret 1905.

a) **Sædvanlig Aarsløn for Tjenere:**

	1) I Penge.	2) Antagen Værdi af Kost, Logis m. m.	3) Tilsammen 1+2.
for en almindelig **Tjenestegut**	Kr.	Kr.	Kr. .....
- - — **Tjenestepige** ...	Kr.	Kr.	Kr. .....

b) **Sædvanlig Dagløn for Husmænd og Dagarbeidere:**

	Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
	Sommeren 1905		Vinteren 1905—1906.		Sommeren 1905.		Vinteren 1905—1906.	
	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Husmænd (for Pligtarbeide)								
Almindelige Dagarbeidere, Mænd ..								
— — Kvinder								

c) **Sædvanlig Dagløn for efternævnte særskilte Klasser af voxne Arbeidere,** forsaavidt de er af Betydning for Herredet:
(Saafremt der er Forskjel i Henseende til Arbeidsløn mellem Sommer og Vinter, gjøres Anmærkning herom.)

Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost i 1905.		Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost i 1905.	
	Kr.	Øre.		Kr.	Øre.
Tømmerhuggere			Træsliberiarbeidere		
Tømmerkjørere, med Hest			Cellulosefabrikarbeidere		
— , uden Hest			Papirfabrikarbeidere		
Elvefløderе			Sagbrugsarbeidere		
Lændsearbeidere			Høvleriarbeidere		
Bergværksarbeidere			Brænderiarbeidere		
Stenbrydere			Møllearbeidere		
Stenhuggere			Hustømmermænd		
Glasværksarbeidere			Snedkerarbeidere		
Teglværksarbeidere			Smedsvende		
Arbeidere ved mekaniske Værksteder			Mursvende		
			Skomagersvende		
Arbeidere ved Jernstøberier			Skræddersvende		
— - Spiger og Valseværker o. l.			Bagersvende		
			Andre, der er af Betydning for Herredet:		
Skibstømmermænd ved Værfter					
Fyrstikfabrikarbeidere, Mænd ..					
— , Kvinder					
Spinderiarbeidere, Mænd					
— , Kvinder					
Væveriarbeidere, Mænd					
— , Kvinder					

Anm. Saafremt Arbeiderne desuden har frit Hus, Brænde eller Brug af Jord, bedes dette udtrykkelig anført med Angivelse af, til hvilken Pengeværdi saadant sædvanlig ansættes i Herredet.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 13
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **Udpantninger** og **Exekutioner** foretagne af Lensmanden i ....Herred i Femaaret 1901—1905.

Anmærkning. Forsaavidt Lensmandsdistriktet indbefatter noget **Ladested,** bedes en tilsvarende Opgave over Udpantninger og Exekutioner for Ladestedets Vedkommende meddelt **særskilt** nederst og ikke medtaget i nedenstaaende Schema, der alene vedkommer Landdistriktet.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen 1901—1905.
1. **Udpantninger for Skatter:** [1])						
Antal.....						
Beløb, for hvilket udpantet ..... Kr.						
2. **Andre Udpantninger:**						
Antal.....						
Beløb, for hvilket udpantet ..... Kr.						
3. **Exekutioner:** [2])						
Antal.....						
Beløb, for hvilket exekveret..... Kr.						

[1]) Saafremt der til Udpantning for kommunale Skatter eller andre Udredsler er antaget særegne Udpantningsmænd (andre end Lensmanden), bedes Oplysning herom meddelt og de af dem afholdte Forretninger medtagne i nærværende Opgave.

[2]) Her medtages samtlige Exekutioner, som Lensmanden afholder paa egne saavelsom paa Fogdens Vegne.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 14
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgaver

vedkommende **Meierier, Ysterier** og **Kondenseringsfabriker** i ..... Herred (By) for Driftsaaret 1905.

Anmærkning. Blandt Meierier og Ysterier medregnes Anlæg, der modtager Melk fra omkringboende Kreaturholdere og omsætter den i Penge. Har et Meieri flere Ind- eller Udmaalingsstationer, henregnes disse under Hovedmeieriet. Hvis Melken indmaales (Rubr. 7), regnes 1 Liter lige med 1 Kilogram. Som indveiet (eller indmaalt) Melk medregnes kun, hvad der er modtaget direkte fra Producenten, ikke hvad der maatte være kjøbt eller overtaget fra et andet Meieri. Som udbetalt Beløb (Rubr. 17) opføres kun, hvad der er udbetalt Leverandøren for modtaget Melk.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Meieriets, Ysteriets eller Kondenseringsfabrikens Navn.	Aar, hvori Anlægget begyndte sin Virksomhed.	Eies det af Melkeleverandørerne?	Var det bortforpagtet i Aaret 1905.	Drives Landhandleri sammen dermed?	Hvor stor er dets omtrentlige Værdi? Kr.	I Aaret ialt indveiet Melk. Kilogram.	Af den indveiede Melk er produceret: Smør. Kilogram.	Fedost. Kilogram.	Magerost. Kilogram.	Mysost. Kilogram.	Desuden solgtes: som Fløde. Kilogram.	som Melk.[1]) Kilogram.	Hvormange Personer sysselsætter Anlægget? Mænd.	Kvinder.	Leveres den skummede Melk gratis tilbage til Leverandørerne?	Hvormeget udbetaltes ialt Producenterne for Melk?	Benyttes Skummemaskine?	Hvad Slags Drivkraft anvendes?

[1]) For Kondenseringsfabrikerne: «som kondenseret Melk».

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 15
til
'emaarsberetning 1901—1905.

Opgave

ver **Forbrugsforeninger, Handels-, Haandværks-, Arbeiderforeninger, Forsikringsselskaber** og **Assuranceforeninger i** ..... Kjøbstad (Ladested)
ved Udgangen af Aaret 1905.

I. Forbrugsforeninger.

Foreningens Navn.	Aar, hvori den begyndte sin Virksomhed.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1905.	Omsætning (Salgsbeløb) i Aaret 1905.
			Kr.

r nogen Forbrugsforening i Femaaret 1901—1905 ophørt med sin Virksomhed?
ekræftende Fald udbedes her Oplysning om Foreningens Navn og i hvilket Aar.....
.....

. Saafremt der i Byen findes nogen **Forening af Handlende, Haandværkere, Sjømænd, Arbeidere** ell. lign., bedes nedenstaaende Opgaver meddelt for Aaret 1905:

Foreningens Navn.	Stiftelsesaar.	Formaal.	Antal Medlemmer ved Udgangen af Aaret 1905.

Paa næste Side ønskes meddelt en Navnefortegnelse over alle Slags **Forsikringsselskaber, Assuranceforeninger** og **Livrenteselskaber,** hvis Bestyrelse har sit Sæde Byen.

Det bemærkes, at Opgave over Virksomhed ikke tiltrænges.

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 16
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **Tjenerlon og Arbeidslønninger** i Aaret 1905

i ..... Kjøbstad (Ladested).

a) **Sædvanlig Aarsløn for Tjenere:**

	1) i Penge.	2) Antagen Værdi af Kost, Logis m. m.	3) Tilsammen 1 + 2
For en almindelig Tjenestegut..	Kr.....	Kr.....	K
- - — Tjenestepige.	Kr.....	Kr.....	K

b) **Sædvanlig Dagløn for almindelige Dagarbeidere:**

	Paa egen Kost				Paa Husbondens Kost.			
	Sommeren 1905.		Vinteren 1905—1906.		Sommeren 1905.		Vinteren 1905—190	
	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.	Kr.	Øre.
Mænd	.....		.....		.....		.....	
Kvinder	.....		.....		.....		.....	

c) **Sædvanlig Dagløn i Aaret 1905 for voxne Arbeidere i nedennævnte Virksomhedsgren**

Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.	Arbeidets Art.	Dagløn paa egen Kost.	Arbeidets Art.	Dag pa ege Kos
	Kr. Øre.		Kr. Øre.		Kr.
Smedesvende		Arbeidere i Bogtrykkerier:		Træsliberiarbeidere...	
— arbeidere		Sættere		Cellulosearbeidere	
Blikkenslagere		Maskinmestre		Møllere	
Farversvende		Paalæggersker ...		Arbeidere ved hermetiske Fabriker, Mænd	
Seilmagersvende		Teglværksarbeidere ...		— Kvinder..	
Rebslagersvende		Jernstøbere		Bryggeriarbeidere	
Garversvende		Arbeidere ved mekaniske Værksteder...		Arbeidere ved Minevandfabriker	
Slagtersvende		Arbeidere ved Spiger- og Valseværker		Tobakspindere, Mænd.	
Bagersvende		Arbeidere ved andre Metalvarefabriker ..		— Kvinder	
Skomagersvende		Telefonarbeidere.....		Cigarlæggere, Mænd .	
Skofabrikarbeidere....		Arbeidere ved Vognfabriker		— Kvinder	
Skræddersvende		Skibstømmermænd (ved Værfter).....		Kaabefabrikarbeidersk.	
Bundtmagersvende....		Spinderiarb., Mænd...		Almindelige Veiarbeidere: Sommer..	
Hattemagersvende		— Kvinder.		— : Vinter...	
Sadelmagere		Væveriarb., Mænd....		Stensættere.....	
Mursvende.....		— Kvinder..		Sjouere: Sommer	
— arbeidere		Sagbrugsarbeidere		— : Vinter	
Snedkersvende		Høvleriarbeidere.....		Tomtearb.: Sommer ..	
— arbeidere				— Vinter....	
Bødkersvende				Andre, der er af Betydning for Byen:	
Hustømmermænd					
Malersvende					
— arbeidere					
Bogbindersvende					

Anm. For de Byer, i hvilke eukelte af de her opførte Slags Arbeidere er af underordnet B behøver Opgave forsaavidt ikke at meddeles.

d) **Sædvanlig Maanedshyre i Aaret 1905 for Sjømænd.**

Dampfartøier.		Seilfartøier.
Første Styrmand.....	Kr.	Første Styrmand.....
Anden Styrmand.....	«	Anden Styrmand.....
Første Maskinist.....	«	Tømmermænd .....
Anden Maskinist.....	«	Baadsmænd.....
Fyrbødere.....	«	Helbefarne Matroser.....
Tømmermænd.....	«	Letmatroser.....
Baadsmænd.....	«	Stuerter.....
Helbefarne Matroser	«	Jungmænd.....
Letmatroser.....	«	
Stuerter	«	
Jungmænd	«	

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 17
til
Femaarsberetning for 1901—1906.

Opgave

over **afhændede faste Eiendomme, thinglæste** og **aflæste Panteheftelser i fast Eiendom og Skib** samt **afholdte Tvangsauktioner** i Femaaret 1901—1905 for ..... Kjøbstad.

Anm. 1. For Ladestedernes Vedkommende er de tilsvarende Opgaver saaledes fordelte: Nr. 1 se Schema 4, Nr. 2—5 se Schema 3.
2. Ved Panteheftelser menes Pantobligationer, Exekutioner, Skifteudlæg og Skadesløsbreve.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen 1901—1905.
1. Afhændede faste Eiendomme:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Panteheftelser i faste Eiendomme:						
Thinglæste:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Aflæste:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Panteheftelser i Skib:						
Registrerede:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Udslettede:						
Antal						
Beløb ..... Kr.						
Tvangsauktioner over fast Gods:						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum..... Kr.						
Tvangsauktioner over Løsøre:						
Antal, hvor Salg fandt Sted						
Tilslagssum..... Kr.						

(Datum og Underskrift.)

Schema No. 18
til
Femaarsberetning 1901—1905.

Opgave

over **afholdte Exekutioner og Udpantninger** i Femaaret 1901—1905
for Kjøbstad.

Anm. 1. For Ladestedernes Vedkommende er de tilsvarende Opgaver saaledes fordelte: No. 1 se Schema 2 og 13, No. 2—5 se Schema 13.
2. Forsaavidt de heromhandlede Forretninger helt eller for endel er henlagte til Underfogden, bedes Schema oversendt denne til Besvarelse.

	1901.	1902.	1903.	1904.	1905.	Tilsammen 1901—1905.
1. **Exekutioner** (for Gjæld):						
Antal						
Beløb, for hvilket exekveret.. Kr.						
2. **Udpantninger** afholdte af Byfogden (Politimesteren):						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet... Kr.						
3. **Udpantninger** afholdte af[1])						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet... Kr.						
4. **Ialt Udpantninger:**						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet... Kr.						
5. Deraf for Skatter og kommunale afgifter:						
Antal						
Beløb, for hvilket udpantet... Kr.						

[1]) Andre Myndigheder, under hvilke Udførelse af Udpantningsforretninger er henlagte (S
Amtskasserer, Kommunekasserer o. s. v.)

(Datum og Underskrift